DZIENNIKARZE
TWÓRCY
NAUKOWCY

SPĘTANA AKADEMIA

Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL

tom 1

WARSZAWA 2009

SPĘTANA AKADEMIA

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

SPĘTANA AKADEMIA

Polska Akademia Nauk w dokumentach władz PRL

Materiały Służby Bezpieczeństwa (1967–1987)

tom 1

Wybór, wstęp i opracowanie

Patryk Pleskot, Tadeusz Paweł Rutkowski

WARSZAWA 2009

Recenzent
prof. Andrzej Chojnowski

Redaktor prowadzący
Dorota Mazek

Redakcja
Beata Bińko

Korekta
Magdalena Baj

Redakcja techniczna
Maria Kwiatkowska

Indeks
Milena Soporowska

Projekt graficzny
Krzysztof Findziński

Projekt okładki
Sylwia Szafrańska

Skład i łamanie
Katarzyna Szubka

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2009

ISBN 978-83-8459-079-9

Zapraszamy
ipn.gov.pl
ksiegarniaipn.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp 15

Dokumenty 35

Nr 1. 1967 grudzień 14, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji w placówkach naukowych, tajne 37
Nr 2. 1969 maj 28, Warszawa – Notatka dotycząca współpracy PAN z instytucjami naukowymi USA 47
Nr 3. 1970 październik 6, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne 62
Nr 4. 1970 listopad 6, Warszawa – Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci", tajne 64
Nr 5. 1970 listopad 23, Warszawa – Plan przedsięwzięć operacyjnych w sprawie obiektowej kryptonim „Kooperanci", tajne 65
Nr 6. 1971 styczeń 13, Warszawa – Źródło „Kuba". Notatka dotycząca sytuacji w PAN, tajne 68
Nr 7. 1971 styczeń 14, Warszawa – Notatka w sprawie niektórych zagadnień dotyczących współpracy z zagranicą 73
Nr 8. 1971 luty 8, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału VI Departamentu III MSW dotycząca Stacji PAN w Paryżu, tajne 76
Nr 9. 1971 grudzień 25, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW, dotycząca polityki naukowej NRF wobec Polski, tajne 77
Nr 10. 1972 luty 16, Warszawa – Informacja dotycząca współpracy naukowej PAN ze Stanami Zjednoczonymi, tajne 81
Nr 11. 1972 kwiecień 13, Warszawa – Źródło: „Koral". Notatka operacyjna dotycząca BWNzZ PAN, tajne 86
Nr 12. 1972 kwiecień 13, Warszawa – Źródło: „Ryś". Notatka operacyjna, tajne 89
Nr 13. 1972 kwiecień 14, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca sytuacji polityczno-kadrowej w Stacji Naukowej PAN w Paryżu, tajne 95
Nr 14. 1972 kwiecień 20, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca współpracy naukowej PAN z Wielką Brytanią, tajne 98
Nr 15. 1972 kwiecień 24, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca długoterminowych wyjazdów na stypendia i staże zagraniczne, tajne 101

Nr 16. 1972 maj 16, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca VI Sekcji École Pratique des Hautes Études oraz polsko-francuskich kontaktów naukowych w zakresie nauk społecznych, tajne 104
Nr 17. 1972 maj 22, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca współpracy naukowej PAN z instytucjami naukowymi Francji, tajne 108
Nr 18. 1972 sierpień 1, Warszawa – Notatka służbowa Departamentu III MSW ... 112
Nr 19. 1972 październik 10, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne 115
Nr 20. 1972 październik 16, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca aktualnej sytuacji w prezydium i pionie administracyjnym PAN, tajne 116
Nr 21. 1972 październik 18, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne 121
Nr 22. 1972 listopad 20, Warszawa – Notatka Departamentu III MSW, tajne 122
Nr 23. 1973 styczeń 22, Warszawa – Informacja dotycząca współpracy naukowej PAN z Włochami, tajne 125
Nr 24. 1973, luty 15, Warszawa – Tezy dotyczące operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia" z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW, tajne specjalnego znaczenia 129
Nr 25. 1973 marzec 22, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne 131
Nr 26. 1973 marzec 26, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne 133
Nr 27. 1973 kwiecień 17, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca działalności trzyletnich studiów doktoranckich w placówkach naukowych PAN, tajne 135
Nr 28. 1973 maj 15, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca działalności aparatu kierowniczo-doradczego PAN, tajne 139
Nr 29. 1974 styczeń 24, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III dotycząca BWNzZ PAN, tajne 141
Nr 30. 1975 kwiecień 28, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca Studium Doktoranckiego w IFiS PAN, tajne 143
Nr 31. 1975 październik 30, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca uciekinierów – odmowy powrotu do kraju z placówek PAN, tajne 146
Nr 32. 1975 grudzień 31, Warszawa – Analiza stanu bezpieczeństwa jednostek administracyjnych PAN, tajne 148
Nr 33. 1976 marzec 15, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 150
Nr 34. 1976 marzec 24, Warszawa – Zakres i organizacja pracy zespołu „Nauka", tajne 152
Nr 35. 1976 kwiecień, Warszawa – Wniosek o zakończenie sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci" , tajne 154
Nr 36. 1976 lipiec 20, Warszawa – Źródło: KO Lech. Informacja operacyjna o przyczynach powstałej sytuacji i perspektywach jej zmiany, tajne 156

Nr 37. 1976 sierpień 9, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW do naczelników KW MO z prośbą o nadesłanie charakterystyk kandydatów na członków PAN, tajne specjalnego znaczenia 159
Nr 38. 1976 sierpień 13, Kraków – Notatka operacyjna dotycząca prof. Kazimierza Zarzyckiego, tajne 161
Nr 39. 1976 sierpień 14, Wrocław – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 162
Nr 40. 1976 sierpień 14, Kraków – Informacja operacyjna dotycząca prof. Stanisława Urbańczyka, tajne 165
Nr 41. 1976 sierpień 16, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Politechniki Gdańskiej, prof. Lecha Kobylińskiego, tajne 166
Nr 42. 1976 sierpień 16, Kraków – Notatka dotycząca prof. Tadeusza Lityńskiego, tajne 168
Nr 43. 1976 sierpień 16, Kraków – Notatka dotycząca prof. Zygmunta Kaweckiego, tajne 169
Nr 44. 1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Politechniki Gdańskiej, prof. Kazimierza Kopeckiego, tajne 170
Nr 45. 1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Akademii Medycznej w Gdańsku, Andrzeja Manitiusa, tajne 172
Nr 46. 1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Akademii Medycznej w Gdańsku, Mariusza Żydowo, tajne 174
Nr 47. 1976 sierpień 17, Lublin – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Lublinie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 176
Nr 48. 1976 sierpień 17, Toruń – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Toruniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 181
Nr 49. 1976 sierpień 17, Olsztyn – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Olsztynie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 183
Nr 50. 1976 sierpień 18, Katowice – Opinia dotycząca prof. Jerzego Szuby, tajne 185
Nr 51. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Marii Dłuskiej, tajne 187
Nr 52. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Bronisława Kopycińskiego, tajne 188
Nr 53. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Tadeusza Lewickiego, tajne 189
Nr 54. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Władysława Siedleckiego, tajne 190
Nr 55. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Karola Starmacha, tajne 191
Nr 56. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Andrzeja Witkowskiego, tajne 192

Nr 57. 1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Wiktora Zina, tajne 193
Nr 58. 1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Edwarda Galasa, tajne specjalnego znaczenia 194
Nr 59. 1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Jerzego Kroha, tajne specjalnego znaczenia 195
Nr 60. 1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Mariana Kryszewskiego, tajne specjalnego znaczenia 197
Nr 61. 1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Władysława Pełczewskiego, tajne specjalnego znaczenia 198
Nr 62. 1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Stefanii Skwarczyńskiej, tajne specjalnego znaczenia 199
Nr 63. 1976 sierpień 19, Poznań – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Poznaniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 201
Nr 64. 1976 sierpień 20, Warszawa – Charakterystyka prof. Witolda Gutkowskiego, tajne specjalnego znaczenia 210
Nr 65. 1976 sierpień 20, Warszawa – Charakterystyka prof. Tadeusza Jaroszewskiego, tajne specjalnego znaczenia 211
Nr 66. 1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Edwarda Rużyłły, tajne specjalnego znaczenia 212
Nr 67. 1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Kazimierza Wierzchowskiego, tajne specjalnego znaczenia 213
Nr 68. 1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Henryka Zorskiego, tajne specjalnego znaczenia 214
Nr 69. 1976 sierpień 21, Wrocław – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 215
Nr 70. 1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Zbigniewa Grabowskiego, tajne specjalnego znaczenia 222
Nr 71. 1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Jana Karola Kostrzewskiego, tajne specjalnego znaczenia 223
Nr 72. 1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Adama Nowosławskiego, tajne specjalnego znaczenia 224
Nr 73. 1976 sierpień 23, Warszawa – Informacja dotycząca prof. Wincentego Zaremby, tajne 225
Nr 74. 1976 sierpień 24, Warszawa – Informacja dotycząca kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów PAN, tajne 226
Nr 75. 1976 sierpień 24, Warszawa – Informacja dotycząca kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów PAN, tajne 230
Nr 76. 1976 sierpień 25, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Stanisława Ciborowskiego, tajne 231
Nr 77. 1976 sierpień 26, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Józefa Obłoja, tajne 233
Nr 78. 1976 sierpień 26, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Stanisława Starzyckiego, tajne 235

Nr 79. 1976 sierpień 31, Warszawa – Informacja dotycząca niektórych kandydatów na członków korespondentów i członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk, tajne 237
Nr 80. 1976, sierpień, Kraków – Informacja operacyjna dotycząca pracownika AGH w Krakowie, prof. Andrzeja Bolewskiego, tajne specjalnego znaczenia 241
Nr 81. 1976 wrzesień 1, Szczecin – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Szczecinie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 242
Nr 82. 1976 wrzesień 2, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 244
Nr 83. 1976 wrzesień 4, Warszawa – Źródło KO „Wiesław". Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 245
Nr 84. 1977 styczeń 10, Warszawa – Notatka służbowa Biura „C" MSW, tajne specjalnego znaczenia 247
Nr 85. 1977 luty 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 251
Nr 86. 1977 luty 24, Warszawa – Notatka dotycząca nastrojów politycznych w polskim środowisku naukowym na tle działalności elementów antysocjalistycznych w PRL, tajne 253
Nr 87. 1977 marzec 9, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca dr. hab. Andrzeja Gromka, tajne 255
Nr 88. 1977 maj 31, Warszawa – Źródło KO „Szozda". Informacja operacyjna, tajne 256
Nr 89. 1978 grudzień 9, Warszawa – Źródło KO „Ind". Informacja operacyjna, tajne 258
Nr 90. 1980 sierpień 19, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 260
Nr 91. 1980 październik 8, Warszawa – Propozycje w sprawie zastrzeżeń zagranicznych wyjazdów osób ze środowiska naukowego, tajne 262
Nr 92. 1980 październik 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 269
Nr 93. 1980 październik 22, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW (wraz z załącznikiem, pismem prezesa PAN do Prokuratora Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy, 21 X 1980), tajne 270
Nr 94. 1980 październik 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW o przebiegu Zgromadzenia Ogólnego PAN, tajne 273
Nr 95. 1980 listopad 24, Warszawa – Źródło: „Docent". Informacja operacyjna, tajne 277
Nr 96. 1980 grudzień 6, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 280
Nr 97. 1980 grudzień 17, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji polityczno-operacyjnej w środowisku naukowym i administracji PAN, tajne 283
Nr 98. 1981 kwiecień, Warszawa – Informacja dotycząca ewentualnego powrotu pracowników naukowych, którzy po 1968 r. wyemigrowali z Polski 287

Nr 99. 1981 maj 5, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 289
Nr 100. 1981 maj 29, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 291
Nr 101. 1981 czerwiec 24, Warszawa – Źródło: KO „Iptowski". Informacja operacyjna, tajne 293
Nr 102. 1981 lipiec 12, Warszawa – Źródło: KO „Wydawca". Tezy dotyczące działania w zakresie wzmacniania orientacji marksistowskiej w życiu kulturalnym i naukowym w Polsce, tajne 295
Nr 103. 1981 lipiec 13, Warszawa – Źródło: KO „Jerzy Z.", KO „Olek". Informacja operacyjna 299
Nr 104. 1981 lipiec 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW 301
Nr 105. 1981 listopad 17, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 303
Nr 106. 1981 grudzień 7, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 305
Nr 107. 1981 grudzień 14, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 306
Nr 108. 1981 grudzień 15, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 308
Nr 109. 1981 grudzień 15, Warszawa – Notatka dotycząca proponowanych zmian w kierownictwie placówek PAN w Warszawie, tajne 309
Nr 110. 1981 grudzień 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 311
Nr 111. 1981 grudzień 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 312
Nr 112. 1981 grudzień 27, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 314
Nr 113. 1981 grudzień 29, Warszawa – Szyfrogram nr 41279 Departamentu III MSW, tajne 316
Nr 114. 1982 styczeń 4, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW (fragmenty), tajne 318
Nr 115. 1982 styczeń 11, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 333
Nr 116. 1982 luty 13, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca inicjatywy grupy członków PAN, tajne 334
Nr 117. 1982 luty 20, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym po wprowadzeniu stanu wojennego, tajne 336
Nr 118. 1982 luty 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 340
Nr 119. 1982 maj 8, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wygłoszenia referatu Karola Modzelewskiego na Kongresie Mediewistów we Włoszech, tajne specjalnego znaczenia 341

Nr 120. 1982 maj 17, Warszawa – Meldunek operacyjny Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 342
Nr 121. 1982 maj 19, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca działalności prezesa PAN po 13 grudnia 1982 r., tajne specjalnego znaczenia 344
Nr 122. 1982 czerwiec 21, Warszawa – Plan Wydziału III Departamentu III MSW dotyczący tajnego wejścia na Zamek Królewski, tajne specjalnego znaczenia 346
Nr 123. 1982 czerwiec 28, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 348
Nr 124. 1982 wrzesień 11, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w naukach społecznych, tajne 349
Nr 125. 1982 wrzesień 25, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w PAN, tajne 352
Nr 126. 1982 wrzesień 30, Warszawa – Informacja dotycząca pobytu w Paryżu prezesa PAN prof. Aleksandra Gieysztora. Załącznik do informacji dziennej 355
Nr 127. 1982 październik, Warszawa – Notatka Departamentu III MSW dotycząca prof. Aleksandra Gieysztora, tajne 357
Nr 128. 1982 grudzień 31, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 360
Nr 129. 1982 grudzień, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca wyjazdów służbowych pracowników PAN, tajne 362
Nr 130. 1983 styczeń 5, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Wydziału III Departamentu III MSW 368
Nr 131. 1983 styczeń 7, Warszawa – Informacja dotycząca aktualnej sytuacji w środowiskach naukowych PAN, tajne 370
Nr 132. 1983 styczeń 20, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w naukach społecznych, tajne 372
Nr 133. 1983 styczeń 26, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca antysocjalistycznej działalności osób narodowości żydowskiej w środowisku naukowym, tajne 376
Nr 134. 1983 styczeń 26, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wyborów do Zgromadzenia Ogólnego PAN w 1983 r., tajne 380
Nr 135. 1983 luty 12, Warszawa – Źródło: „Olek". Informacja dotycząca wizyty kierownictwa PAN w Paryżu, tajne specjalnego znaczenia..... 382
Nr 136. 1983 luty 22, Warszawa – Informacja dotycząca pobytu prof. Aleksandra Gieysztora w Paryżu. Załącznik do informacji dziennej 386
Nr 137. 1983 luty 23, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 388
Nr 138. 1983 marzec 8, Warszawa – Propozycje Departamentu III MSW dotyczące PAN, tajne 390
Nr 139. 1983 marzec 17, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wyborów członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN, tajne 391
Nr 140. 1983 marzec 18, Warszawa – Planowane działania Wydziału III Departamentu III MSW w stosunku do byłych doradców „Solidarności", tajne 394

Nr 141. 1983 kwiecień 15, Warszawa – Informacja dotycząca polityki kadrowej w PAN, tajne 396
Nr 142. 1983 kwiecień 27, Warszawa – Informacja operacyjna, tajne 398
Nr 143. 1983 maj 6, Warszawa – Źródło: „Olek". Informacja dotycząca niektórych aspektów wymiany osobowej z zagranicą 401
Nr 144. 1983 maj 6, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca zatrzymania przez organa MO pracowników PAN, tajne 410
Nr 145. 1983 lipiec 13, Warszawa – Notatka informacyjna dotycząca ocen rozwoju sytuacji w kraju w opinii środowiska naukowego PAN, tajne 411
Nr 146. 1983 wrzesień 9, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III 412
Nr 147. 1983 wrzesień 19, Warszawa – Informacja operacyjna Departamentu III, tajne specjalnego znaczenia 413
Nr 148. 1983 październik 20, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym PAN, tajne 415
Nr 149. 1983 październik 22, Warszawa – Informacja operacyjna Departamentu III, tajne 421
Nr 150. 1983 październik 25, Łódź – Sytuacja operacyjno-polityczna w placówkach PAN w Łodzi, tajne specjalnego znaczenia 423
Nr 151. 1983 grudzień 3, Kraków – Pismo naczelnika Wydziału III WUSW w Krakowie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 427
Nr 152. 1983 grudzień 9, Warszawa – Źródło: TW „Sambor". Informacja operacyjna Wydziału VII Departamentu V MSW, tajne 433
Nr 153. 1983 grudzień 10, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III MSW 435
Nr 154. 1983 grudzień 12, Warszawa – Notatka w sprawie referatu Aleksandra Gieysztora i Zdzisława Kaczmarka pt. „Nauka polska – dziś i jutro" 438
Nr 155. 1983 grudzień 14, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III MSW 441
Nr 156. 1983 grudzień 16, Warszawa – Źródło: TW „Julian". Informacja operacyjna 442
Nr 157. 1983 grudzień 28, Warszawa – Notatka Departamentu III MSW dotycząca PAN 446
Nr 158. 1983 grudzień 28, Warszawa – Informacja Departametu III MSW dotycząca prof. Czesława Bobrowskiego, tajne specjalnego znaczenia 448
Nr 159. 1983 grudzień 30, Warszawa – Notatka Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 450
Nr 160. 1984 styczeń 3, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w PAN, tajne 451
Nr 161. 1984 luty 22, Warszawa – Pismo Szefostwa WSW do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 457
Nr 162. 1984 marzec 13, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 459

Nr 163. 1984 marzec 26 [?], Warszawa – Źródło Jerzy". Informacja o sytuacji w PAN, tajne 461
Nr 164. 1984 kwiecień 24, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym PAN, tajne 464
Nr 165. 1984 maj 12, Poznań – Pismo naczelnika Wydziału III WUSW w Poznaniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 471
Nr 166. 1984 czerwiec 7, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 472
Nr 167. 1984 czerwiec 13, Warszawa – Notatka informacyjna Departamentu I MSW dotycząca aktualnych nastrojów w środowisku pracowników PAN, tajne ... 474
Nr 168. 1984 czerwiec 22, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia 476
Nr 169. 1984 czerwiec 22, Warszawa – Notatka służbowa kierownika Sekcji VI Wydziału III SUSW, tajne specjalnego znaczenia 482
Nr 170. 1984 listopad 26, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW do naczelnika Wydziału III-1 WUSW w Krakowie, tajne 487
Nr 171. 1984 grudzień 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 488
Nr 172. 1984 grudzień 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne 489
Nr 173. 1985 wrzesień 15, Warszawa – Informacja dotycząca oceny sytuacji w PAN, tajne 492
Nr 174. 1986 styczeń 18, Warszawa – Informacja dotycząca oceny sytuacji w PAN, tajne 502
Nr 175. 1986 marzec 17, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji w środowisku PAN po ogłoszonych podwyżkach cen, tajne 511
Nr 176. 1987 luty 4, Warszawa – Analiza Wydziału III Departamentu III MSW sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Sas" dotyczącej prof. Aleksandra Gieysztora, tajne 513
Nr 177. 1987 marzec 31, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca nieprawidłowości występujących w PAN, tajne 516

Wykaz skrótów 522

Indeks osób 529

WSTĘP

Polityka władz PRL wobec nauki stanowi temat stosunkowo rzadko pojawiający się nie tylko w świadomości społecznej, lecz także w badaniach historyków. Jest to niewątpliwie istotny brak w dotychczasowej historiografii tego okresu. Środowiska naukowe były bowiem przedmiotem szczególnego zainteresowania władz PRL zarówno ze względu na swój prestiż, wagę dla funkcjonowania gospodarki narodowej, jak również – szczególnie w wypadku nauk humanistycznych – ze względów ideologicznych. Organizacyjny i w znacznym stopniu kadrowy kształt polskiej nauki powstał w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. Jego podstawę stanowiły ustawa o szkolnictwie wyższym z 1951 r. oraz powołanie w 1952 r. Polskiej Akademii Nauk[1]. Stworzony wówczas system organizacji nauki, wykorzystujący wzory radzieckie, zakładał m.in. likwidację autonomii uczelni wyższych, ograniczenie ich roli jako ośrodków badawczych i koncentrację badań w Polskiej Akademii Nauk jako jedynej monopolistycznej instytucji naukowej w Polsce[2]. PAN powstała na gruzach zlikwidowanych Polskiej Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, wchłonęła zakłady naukowe towarzystw naukowych i część instytutów resortowych. Zgodnie z ustawą, Akademia była „najwyższą instytucją naukową", a jej zadaniem było „wszechstronne rozwijanie nauki polskiej i pogłębianie jej dorobku, współdziałanie w planowym wykorzystaniu osiągnięć naukowych dla dalszego rozwoju gospodarki i kultury narodowej oraz przyczynianie się do rozwoju postępowej myśli naukowej w świecie"[3]. Koncepcja organizacyjna Akademii łączyła w sobie cechy autonomicznej korporacji uczonych oraz pionu zarządzającego pracą naukową[4]. Twórcy tego systemu zakładali, że będzie on działał pod całkowitą dominacją władz nad środowiskiem naukowym[5]. W skład korporacji akademickiej wchodzili członkowie Akademii (honorowi, rzeczywiści, korespondencyjni i tytularni), powoływani przez Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezydium PAN[6]. Pierwszym prezesem PAN został biolog, prof. Jan Dembowski.

---

[1] PAN została powołana w rezultacie uchwał I Kongresu Nauki Polskiej, ustawą z 30 października 1951 r. o Polskiej Akademii Nauk, DzURP, 1951 r., nr 57, poz. 391.

[2] Szerzej o ówczesnej polityce naukowej władz komunistycznych zob. P. Hübner, *Polska nauka po II wojnie światowej – idee i instytucje*, Warszawa 1987; *idem*, *Polityka naukowa w Polsce 1944–1953. Geneza systemu*, t. 1–2, Warszawa 1992.

[3] Ustawa z 30 października 1951 r. o Polskiej Akademii Nauk, DzURP, 1951 r., nr 57, poz. 391.

[4] *Polska Akademia Nauk 1952–2002. Kalendarium*, red. E. Hałoń, Warszawa 2002, s. 7.

[5] Należy jednak unikać stosowania zbyt ostrego podziału na ludzi władzy i ludzi nauki: obie grupy wzajemnie się przenikały, partyjni aparatczycy mogli posiadać wysokie stopnie naukowe, wybitni uczeni zaś działali niekiedy na wysokim szczeblu władzy – nie mówiąc już o całej gamie sytuacji pośrednich.

[6] Ustawa z 30 października 1951 r. o Polskiej Akademii Nauk, DzURP, 1951 r., nr 57, poz. 391. Pierwszy skład członków został powołany przez prezydenta Bolesława Bieruta, on również powołał pierwszy skład Prezydium PAN, które następnie było wybierane przez Zgromadzenie Ogólne.

Bieżącą pracą Akademii kierowało powoływane przez Zgromadzenie Ogólne PAN Prezydium, w którego skład wchodzili: prezes, wiceprezesi, sekretarz naukowy i jego zastępcy, sekretarze naukowi wydziałów i członkowie wybrani przez Zgromadzenie Ogólne[7]. Wszyscy członkowie prezydium byli zatwierdzani przez prezydenta. Do zadań prezesa należało przewodniczenie Zgromadzeniu Ogólnemu, kierowanie pracami prezydium, a w przerwach między jego posiedzeniami – bieżący nadzór nad działalnością PAN oraz reprezentowanie jej na zewnątrz[8]. Sekretariat Naukowy sprawował „ogólne kierownictwo działalnością jednostek organizacyjnych Akademii", zajmował się opracowaniem jej budżetu i planów pracy[9]. Sekretarza naukowego PAN powoływała Rada Państwa spośród członków Akademii na wniosek premiera[10]. W skład Sekretariatu Naukowego wchodzili sekretarz, jego zastępcy i sekretarze naukowi wydziałów[11]. Pierwszym sekretarzem naukowym został Stanisław Mazur (1952–1954), następnie funkcję tę sprawowali Stefan Żółkiewski (1954–1955) i Henryk Jabłoński (1955–1965). Wszyscy byli członkami PZPR.

Początkowo ustanowiono cztery wydziały PAN: I – Nauk Społecznych, II – Nauk Biologicznych, III – Nauk Matematyczno-Fizycznych, Chemicznych i Geologo-Geograficznych, IV – Nauk Technicznych[12]. Przy wydziałach powoływano stopniowo komitety i komisje naukowe poszczególnych specjalności. Mając świadomość znacznej kontroli politycznej nad światem nauki, władze PRL zdecydowały o powołaniu w skład członków Akademii uczonych o znaczącym dorobku naukowym, dających jednocześnie rękojmię lojalności wobec władz. Wśród nominacji o charakterze czysto politycznym można wymienić m.in. członków Prezydium PAN: Franciszka Fiedlera, Zygmunta Modzelewskiego i Stefana Żołkiewskiego.

Centralistyczny model organizacji nauki, wprowadzony w 1952 r., okazał się nie do utrzymania wraz z końcem epoki stalinowskiej. Krytyka dotychczasowej polityki i roli PAN wyraźnie uwidoczniła się na forum Zgromadzenia Ogólnego w czerwcu 1956 r. W dyskusji podkreślano m.in. ograniczanie wolności badań, zwłaszcza w naukach społecznych i biologicznych, poddano krytyce dotychczasowy system kierowania nauką i złą sytuację materialną pracowników naukowych. 5 listopada 1956 r. Prezydium PAN podjęło uchwałę zapowiadającą rozpoczęcie prac nad zmianami w działalności Akademii i poinformowało o zwołaniu Zgromadzenia Ogólnego PAN, które miało określić założenia reformy Akademii. Plan zmian przygotowała powołana przez Prezydium PAN Komisja Programowa pod przewodnictwem Leopolda Infelda. Intencje autorów referatu oddawał jego tytuł „Polska Akademia Nauk – autonomiczna organizacja uczonych"[13]. Zgromadzenie Ogólne, które obradowało w dniach 11–12 stycznia 1957 r., uchwaliło nowy regulamin wyboru członków Akademii i wybrało na prezesa prof. Tadeusza Ko-

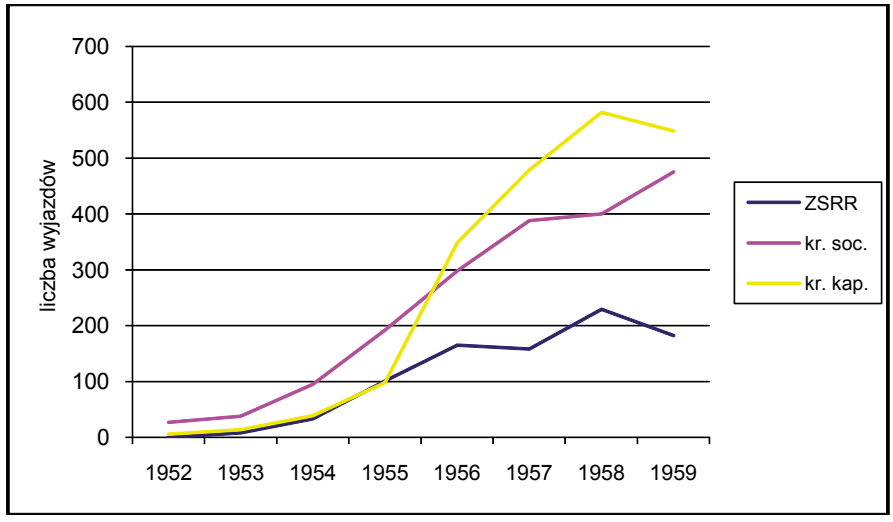
[7] *Ibidem*.
[8] *Ibidem*.
[9] *Ibidem*.
[10] *Ibidem*. Zastępców sekretarza naukowego i sekretarzy wydziałów powoływał premier na wniosek sekretarza naukowego.
[11] *Ibidem*. Sekretarz naukowy PAN miał prawo udziału z głosem doradczym w posiedzeniach RM i jej komitetów.
[12] W 1956 r. powołano: Wydział V – Nauk Rolniczych i Leśnych i VI – Nauk Medycznych, w 1973 r. VII – Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych. Wydział III przybrał wówczas nazwę Nauk Matematycznych, Fizycznych i Chemicznych.
[13] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 46.

tarbińskiego. Reorganizacji uległ aparat administracyjny PAN – powołano Biuro Prezydialne, Biuro Komisji, Biuro Administracyjno-Gospodarcze, Biuro Finansowe oraz sekretariaty wydziałów[14].

Zmiany październikowe oznaczały także rozwinięcie współpracy naukowej z zagranicą, przede wszystkim z krajami Zachodu, która do 1956 r. właściwie nie istniała. Jeszcze w październiku i listopadzie 1955 r. Komisja Współpracy Naukowej z Zagranicą Akademii odbyła kilka posiedzeń, na których wyraźnie wyczuwalna była atmosfera odwilży. W czasie obrad z 14 października zastanawiano się nad usprawnieniem wymiany naukowej z zagranicą. Zamierzano rozwinąć planowanie wyjazdów, m.in. przez rozróżnianie za pomocą odrębnej procedury wyjazdów do krajów kapitalistycznych i socjalistycznych. Przejawem odwilży było to, że dążono do zniesienia obowiązującej dotychczas skrajnej centralizacji wymiany osobowej z zagranicą, m.in. zwalniając wicepremiera PRL z obowiązku wydawania decyzji w sprawie każdego indywidualnego wyjazdu („aprobaty centralnej"). W tej funkcji miał go zastąpić resortowy minister. Wicepremier zachowywał jednak prawo do... „aprobaty negatywnej" (*sic*!). Zastanawiano się zarazem nad powołaniem komórki koordynującej wyjazdy[15].

Rok 1956 r przyniósł prawdziwy boom wyjazdowy, zarówno na Zachód, jak i na Wschód. Zjawisko to ukazuje wykres 1.

Wykres 1: Wyjazdy zagraniczne z ramienia PAN (1952–1959)

Opracowanie własne na podstawie: AAN, KC PZPR, Wydział Nauki i Oświaty KC, Dział Nauki, 237/XVI-264, Zarządzenie nr 1 ministra spraw zagranicznych, 29 I 1960 r., k. 13–14.

W 1954 r. odnotowano zaledwie 39 wyjazdów z ramienia PAN na Zachód. Dwa lata później doliczono się już 349, w 1959 r. zaś – 549. Rzeczywiste liczby mogły być dużo

[14] *Ibidem*, s. 49.
[15] APAN, Wydział I, 117/2, Protokół posiedzenia Komisji Współpracy Naukowej PAN z Zagranicą, 14 X 1955 r., b.p.

większe[16]. Wobec takiego wzrostu zarówno władze akademickie, jak i polityczne dążyły do rozbudowy instytucji służących administracyjnej obsłudze wyjazdów, ale także do ich kanalizowania i kontrolowania. Skutkiem tych dążeń było utworzenie 29 marca 1960 r. uchwałą Prezydium PAN nr 37/60 Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą[17].

Zmiany, które zaszły w polskiej nauce w okresie popaździernikowym, zaowocowały przywróceniem roli szkół wyższych jako ośrodków naukowych, a także odzyskaniem podmiotowości przez towarzystwa naukowe. Wzrosły ponadto znaczenie uczonych w organizacji badań i ich wpływ na działalność Akademii. Uwieńczeniem dyskusji wokół roli PAN, toczącej się w samej Akademii, jej gremiach kierowniczych i aparacie władzy, była nowa ustawa o PAN uchwalona przez sejm 17 lutego 1960 r. W ustawie tej utrzymano rolę Akademii jako „najwyższej instytucji naukowej w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej", przyznając jej zarazem funkcję organu doradczego rządu w sprawach nauki oraz reprezentacji nauki polskiej wobec władz, społeczeństwa i zagranicznych instytucji naukowych[18]. Ustawa wprowadziła także zmiany w systemie organizacji Akademii, ustalając podział na wybieralne prezydium (w tym prezesa i wiceprezesów) oraz mianowany przez władze Sekretariat Naukowy i sekretariaty naukowe wydziałów[19]. Wynikiem wprowadzenia w życie tej ustawy była reorganizacja struktury administracyjnej Akademii. Utworzono wówczas nowe jednostki podlegające Sekretariatowi Naukowemu: Biuro Prezydialne, Biuro Kształcenia i Doskonalenia Kadr Naukowych, Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą, Biuro Finansowe, Biuro Administracyjno-Gospodarcze, Ośrodek Planowania i Koordynacji Badań Naukowych, Biuro Wydawnictw i Bibliotek, Samodzielny Oddział Osobowy, Samodzielny Referat Rewizyjny[20]. Ze stosunkowo niewielkimi zmianami taka struktura administracji Akademii przetrwała do 1997 r., kiedy to uchwalono nową ustawę o PAN.

Wprowadzony system oddzielał w znacznym stopniu część korporacyjną PAN od jej aparatu wykonawczego, wzmacniając rolę tego ostatniego. Kontrola polityczna nad działalnością PAN odbywała się na kilku płaszczyznach: przez odpowiednią obsadę personalną Sekretariatu Naukowego Akademii i sekretariatów naukowych jej wydziałów, wpływ na nominacje członków PAN, a także kontrolowanie sytuacji w Akademii przez instancje partyjne i organa Służby Bezpieczeństwa. Niemniej w pierwszych latach po odwilży reżim borykał się ze sporymi trudnościami w podporządkowaniu sobie PAN. W raporcie Wydziału Nauki i Oświaty KC z 1960 r., dotyczącym wymiany naukowej z zagranicą w latach 1956–1959, stwierdzono wyraźnie: „gwałtowny wzrost wymiany naukowej zastał nas nieprzygotowanych organizacyjnie i politycznie. Nastąpił on bowiem w okresie trudności politycznych (1956–1957) i osłabienia partyjnego kierownictwa nauką [...]. Brak jednolitej koncepcji organizacyjnej i politycznej, całkowita niemal decentralizacja i brak jakiejkolwiek koordynacji spowodowały szczególnie w latach

[16] *Ibidem*; zob. też P. Pleskot, *Intelektualni sąsiedzi. Kontakty polskich historyków ze środowiskiem „Annales" w latach 1945–1989*, Warszawa 2009.
[17] *Polska Akademia Nauk 1952–2002*..., s. 59.
[18] Ustawa z dnia 17 lutego 1960 r. o Polskiej Akademii Nauk, DzU, 1960 r., nr 10, poz. 64.
[19] *Ibidem*. Członków Prezydium PAN zatwierdzał prezes Rady Ministrów, sekretarza naukowego powoływała Rada Państwa na wniosek premiera, a jego zastępcy i sekretarze naukowi wydziałów powoływani byli przez premiera na wniosek sekretarza naukowego.
[20] *Polska Akademia Nauk 1952–2002*..., s. 57. Aparatem administracyjnym kierowało dwóch dyrektorów generalnych: ds. ogólnych – Edward Hałoń, i ds. administracyjnych – Bolesław Gastman.

1957–1958 przypadkowość i żywiołowy charakter wymiany naukowej. Wymiana ta nie była systematycznie analizowana ani przez poszczególne resorty, ani i przez KC”[21].

Nacisk polityczny na Akademię wyraźnie wzrastał od początku lat sześćdziesiątych wraz z zacieśnianiem ram swobody funkcjonowania życia społecznego przez ekipę Władysława Gomułki. Polityka ta napotykała opory świata nauki, także ze względu na coraz dotkliwszą działalność cenzury i ograniczanie swobody badań i kontaktów naukowych, szczególnie wyraziste w naukach społecznych. Ofiarą tej polityki padł m.in. w 1960 r. wybitny socjolog, członek PAN, prof. Józef Chałasiński, który za krytyczną ocenę sytuacji socjologii polskiej na Kongresie Socjologicznym we włoskiej Stresie we wrześniu 1959 r. został usunięty ze stanowiska zastępcy sekretarza naukowego PAN, delegata PRL w UNESCO i pozbawiony kierownictwa katedry na Uniwersytecie Łódzkim[22]. Wyrazem sprzeciwu wobec działań władz było m.in. podpisanie w marcu 1964 r. przez 16 uczonych tzw. Listu 34, protestującego przeciw ograniczaniu przydziałów papieru na druk książek i czasopism oraz zaostrzeniu cenzury. Podpisali go m.in. członkowie Akademii: Leopold Infeld, Tadeusz Kotarbiński, Julian Krzyżanowski, Kazimierz Kumaniecki, Edward Lipiński, Stanisław Pigoń, Wacław Sierpiński, Władysław Tatarkiewicz i Kazimierz Wyka.

Wzrost wpływów w PZPR frakcji „partyzanckiej”, związanej z Mieczysławem Moczarem, implikował powolne przechodzenie uczonych na pozycje kontestacji wobec polityki władz. Do tej pory środowisko PAN współkreowało tę politykę. Część członków Akademii zawdzięczała swoją karierę naukową poparciu dla polityki partii w okresie stalinowskim. Ewolucja światopoglądowa dotyczyła tak istotnych postaci jak Stefan Żółkiewski, Adam Schaff czy Kazimierz Petrusewicz. Kulminację tych nastrojów przyniosły wydarzenia marcowe 1968 r. W proteście wobec brutalnej akcji MO na Uniwersytecie Warszawskim 8 marca 1968 r. prezes PAN, prof. Janusz Groszkowski, i dwaj wiceprezesi, Kazimierz Kuratowski i Anatol Listowski, wystosowali list do przewodniczącego Rady Państwa Edwarda Ochaba, w którym sprzeciwili się „stosowaniu niewłaściwych metod wobec młodzieży”[23]. List do premiera w tej samej sprawie, zredagowany przez Stanisława Leszczyckiego, Anatola Listowskiego oraz dyrektora administracyjnego PAN Edwarda Hałonia, podpisało 38 członków Akademii[24]. Pod naciskiem władz swoje podpisy pod petycją wycofali prezes PAN Janusz Groszkowski i sekretarz naukowy Witold Nowacki, dzięki czemu zachowali swoje stanowiska[25]. Jednocześnie Sekretariat Naukowy, poszerzony o prezesa i jego zastępców, podjął w imieniu Akademii uchwałę potępiającą studentów. Tekst ten

---

[21] AAN, 237/XVI-264, Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR, Wymiana naukowa z zagranicą w latach 1956–1959, [1960 r.], k. 1–12.

[22] F. Jakubczak, *Józefa Chałasińskiego ethos nieposłuszeństwa w myśleniu* [w:] *Chałasiński dzisiaj. Materiały z konferencji naukowej*, red. A. Kaleta, Toruń 1996, s. 72–73; P. Spodenkiewicz, *Nowe widnokręgi* [w:] *Bunty i służebności uczonego. Profesor Józef Chałasiński*, Łódź 1992, s. 36. Po ostatecznym usunięciu w 1962 r. z UŁ Chałasiński został zatrudniony w utworzonej dla niego Pracowni Zagadnień Społecznych i Kulturalnych Afryki Współczesnej Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.

[23] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 78.

[24] Tekst listu znajduje się w: *Marzec'68. Między tragedią a podłością*, red. G. Sołtysiak, J. Stępień, Warszawa 1998, s. 304–305.

[25] AAN, 237/XVI-536, Notatka informacyjna dotycząca decyzji Sekretariatu Naukowego PAN z dnia 23 IV 1968 r. w sprawach komitetów i rad redakcyjnych oraz w sprawach personalnych, k. 89.

zawierał krytykę „nieodpowiedzialnej postawy" części pracowników naukowych PAN[26]. Uchwała ta, a także podobny projekt przedstawiony przez Prezydium PAN, wywołały ożywioną dyskusję na jego posiedzeniu 26 kwietnia 1968 r. Ostatecznie prezydium nie podjęło uchwały w tej sprawie, co było znaczącą w ówczesnej atmosferze demonstracją polityczną.

Skutkiem zaangażowania się niektórych członków Akademii w poparcie protestów studenckich oraz prowadzonej równolegle przez władze nagonki antysemickiej były liczne zmiany personalne w składzie władz Akademii i jej jednostek organizacyjnych, a następnie także zmiany w organizacji PAN. Jeszcze w marcu 1968 r. stanowisko sekretarza naukowego Wydziału I utracił Stefan Żółkiewski, Adam Schaff został zaś usunięty z funkcji dyrektora Instytutu Filozofii i Socjologii PAN[27]. Pełniącym obowiązki sekretarza wydziału został prof. Tadeusz Cieślak. W październiku 1968 r. odwołano zastępców sekretarzy naukowych Wydziału II (Adam Drozdowicz), III (Józef Barbag), IV (Bolesław Dubicki) i VI (Kazimierz Ostrowski). Na ich miejsce zostali mianowani Kazimierz Zieliński (Wydział II), Henryk Jasiorowski (Wydział V) i Mirosław Mossakowski (Wydział VI). W czerwcu 1968 r. usunięto ze stanowiska dyrektora administracyjnego Edwarda Hałonia[28]. Oprócz przesunięć personalnych na najwyższym szczeblu dokonano także wielu zmian na niższych stanowiskach.

Obowiązujące przepisy ustawy o PAN nie pozwoliły na usunięcie lub odsunięcie od wpływu w Zgromadzeniu Ogólnym uczonych krytycznie odnoszących się do polityki PZPR, a będących członkami Akademii. Trudno się zatem dziwić, że działania władz nie zdołały całkowicie zlikwidować opozycyjnego nastawienia części członków Akademii (zwłaszcza w Wydziale I) do polityki partii, czego wyrazem były m.in. wybory kandydatów na członków Akademii, przeprowadzone wiosną 1969 r., w których nie uzyskali wymaganej większości głosów „wszyscy kandydujący członkowie partii oraz popierani przez instancje partyjne"[29]. Sytuację udało się opanować dopiero po interwencji Wydziału Nauki i Oświaty KC w Prezydium PAN, które ostatecznie nie zaakceptowało kandydatur uczonych nieaprobowanych przez władze PZPR[30].

W obliczu tych trudności władze podejmowały dalsze działania mające przywrócić pełną kontrolę nad funkcjonowaniem PAN. Konsekwentnie obsadzano stanowiska kierownicze, pozostające w gestii Sekretariatu Naukowego, osobami gwarantującymi pełną dyspozycyjność polityczną. W wyborach władz PAN na kadencję 1969–1971 zmieniono znacznie skład (zmniejszonego z 42 do 29 osób) Prezydium PAN. Spośród humanistów odeszli: Maurycy Jaroszyński, Tadeusz Kotarbiński, Tadeusz Manteuffel, Adam Schaff, zamiast nich weszli natomiast: Bogdan Suchodolski i Jan Szczepański (który notabene podpisał protestacyjny apel do Prezydium PAN)[31]. Prezesem pozostał co prawda Janusz Groszkowski, nastąpiła jednak zmiana na stanowisku sekretarza naukowego: Witolda

[26] *Ibidem*, 237/XVI-593, Komitet Zakładowy PZPR przy PAN. Notatka z posiedzenia Sekretariatu Naukowego PAN w dniu 23 IV 1968 r. i posiedzenia Prezydium PAN w dniu 26 IV 1968 r., b.d., k. 47–50.
[27] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 78.
[28] *Ibidem*, s. 78–79. W grudniu 1968 r. Hałoń objął funkcję doradcy prezesa i sekretarza naukowego PAN.
[29] AAN, 237/XVI-568, Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR. Notatka w sprawie wyborów nowych członków Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 24 IV 1969 r., k. 253.
[30] *Ibidem*, k. 263.
[31] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 72, 78–79, 82.

Nowackiego, który został wiceprezesem Akademii, zastąpił prof. Dionizy Smoleński[32]. Wzmocnieniu pozycji władz administracyjnych Akademii służyła przeprowadzona w 1969 r. reorganizacja placówek PAN oraz uchwalona przez sejm 12 lutego 1970 r. nowelizacja ustawy o PAN[33]. Jak pisał Edward Hałoń, nowelizacja ta oznaczała „w istocie odsunięcie korporacji Akademii od zadań bezpośredniego zarządzania placówkami i skierowania merytorycznej działalności prezydium, wydziałów naukowych i ich dyscyplinarnych przedstawicielstw – komitetów naukowych PAN, na ogólne zagadnienia w kraju; przekazanie uprawnień w zakresie organizacji i zarządzania pionem placówek naukowych w ręce sekretarza naukowego PAN i utworzonego w 1968 r. Kolegium ds. Placówek"[34].

Wydarzenia grudniowe 1970 r. na Wybrzeżu, a następnie objęcie stanowiska I sekretarza KC PZPR przez Edwarda Gierka, spowodowały przejściowe złagodzenie polityki władz wobec uczonych. 8 stycznia 1970 r. Gierek przyjął delegację władz PAN i deklarował wolę stałego konsultowania się ze światem nauki w sprawach istotnych dla Polski[35]. Prowadzona przez ekipę Gierka polityka otwarcia na Zachód osłabiła możliwości bezpośredniej i gwałtownej ingerencji w sprawy nauki, spowodowała także wzrost nadziei ze strony części uczonych na poprawę stanu materialnego i zmianę polityki wobec nauki przez nową ekipę. Mimo pozornego uspokojenia nastrojów w środowisku Akademii nadal panowało nastawienie opozycyjne. Podobnie jak w całym kraju, momentem krystalizacji tych postaw stała się dyskusja wokół projektu zmiany konstytucji PRL, a następnie wydarzenia czerwcowe 1976 r. w Radomiu i Ursusie. Niektórzy spośród członków i pracowników PAN podpisali listy protestujące przeciwko projektowi konstytucji, w tym tzw. List 59 (m.in. Stefan Amsterdamski, Ryszard Herczyński, Maryla Hopfinger-Amsterdamska, Jan Kielanowski, Marcin Król, Edward Lipiński, Jan Józef Lipski, Jacek Trznadel). Zawierał on m.in. żądanie zagwarantowania wolności słowa i wolności nauki[36]. Członkowie i pracownicy PAN znaleźli się także wśród sygnatariuszy tzw. Listu 14 i Listu 101. W skład powstałego we wrześniu 1976 r. Komitetu Obrony Robotników weszli członkowie rzeczywiści PAN, Jan Kielanowski i Edward Lipiński. Kolejną inicjatywą opozycyjną, w większym jeszcze stopniu angażującą środowiska naukowe, było powstałe 22 stycznia 1978 r. Towarzystwo Kursów Naukowych. Deklarację programową TKN podpisały 54 osoby, w tym pracownicy PAN: Stefan Amsterdamski (Zakład/Instytut Historii Nauki, Techniki i Oświaty PAN), Izydora Dąmbska (emerytowany prof. IFiS PAN), Wacław Gajewski (członek PAN),

[32] Jak wynika z notatki opracowanej przez WNiO, rozważano zmianę prezesa PAN na prof. Pawła Nowackiego (dyrektora Instytutu Badań Jądrowych) lub prof. Witolda Nowackiego (sekretarza naukowego PAN), ostatecznie uznano jednak, że „nie są to kandydatury odpowiednie". Z Pawła Nowackiego zrezygnowano ze względu na stan zdrowia, Witoldowi Nowackiemu zaszkodziło zaś podpisanie listu do premiera; zob. AAN, 237/XVI-536, Notatka WNiO KC PZPR w sprawie wyboru władz Polskiej Akademii Nauk, 29 XI 1968 r., k. 240–241.

[33] Uzasadnienie zmian w ustawie o PAN, DzU, 1970 r., nr 3, poz. 12; zob. AAN, 237/XVI-536, Notatka Andrzeja Werblana w sprawie zmian ustawy o Polskiej Akademii Nauk, 2 VI 1969 r., k. 105–106. Pierwszy projekt ustawy nosi datę 7 VIII 1968 r.

[34] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 85.

[35] *Ibidem*, s. 89.

[36] „Nie ma wolności nauki wówczas, gdy kryteria doboru kadry naukowej i tematów badań określane są przez władze państwowe i mają charakter polityczny. Dlatego należy przywrócić autonomię wyższych uczelni i zapewnić samorządność środowiska naukowego" (*Opozycja wobec rządów komunistycznych w Polsce 1956–1976*, oprac. Z. Hemmerling, M. Nadolski, Warszawa 1991, s. 480–483).

Michał Głowiński (Instytut Badań Literackich PAN), Stanisław Hartman (Instytut Matematyczny PAN), Maria Janion (IBL PAN), Jerzy Jedlicki (Instytut Historii PAN), Jan Kielanowski (członek PAN), Tadeusz Kowalik (Zakład/IHNOiT PAN), Władysław Kunicki-Goldfinger (członek PAN), Edward Lipiński (członek PAN), Jan Józef Lipski (IBL PAN)[37].

Aktywność pracowników Akademii postawiła w trudnej sytuacji władze PZPR. W działalność opozycyjną zaangażowali się wybitni uczeni, mający możliwość publicznego występowania na forum Akademii. Ich wysoki status naukowy utrudniał partii podjęcie wobec nich bardziej zdecydowanych środków. W związku z tym wybrano różnego rodzaju działania mające ograniczyć oddziaływanie pracowników PAN, związanych z opozycją, na swoje środowiska oraz ich kontakty z zagranicą. Jednocześnie przeprowadzono dokładną weryfikację kandydatów na członków PAN i funkcje kierownicze w Akademii. Mimo wszystko władze nie zdecydowały się wówczas na wyciągnięcie dalej idących konsekwencji wobec uczonych zaangażowanych w działalność opozycyjną. Z posad usuwano jedynie osoby znajdujące się na niskim szczeblu zawodowym, wykorzystując w tym celu rozmaite preteksty[38]. Nie zwolniono jednak osób tak czynnie zaangażowanych w działalność opozycyjną, jak Jan Józef Lipski, ani nie próbowano pozbawić godności członka PAN Jana Kielanowskiego czy Władysława Kunickiego-Goldfingera. Przyczyną takiego stanu rzeczy był niewątpliwie wzgląd na opinię publiczną krajów zachodnich, w tym także zachodnich środowisk naukowych. Mimo to działalność opozycyjna, a nawet jawne demonstrowanie krytycznej postawy wobec polityki władz w tym okresie wymagały dużej odwagi cywilnej, gdyż narażały te osoby na różne szykany zarówno ze strony władz Akademii, jak i Służby Bezpieczeństwa.

Koniec lat siedemdziesiątych charakteryzował się coraz większym rozziewem pomiędzy formalnym tokiem prac Akademii a narastającymi wewnątrz niej nastrojami krytycznymi wobec sytuacji politycznej w Polsce i w samej PAN. Katalizatorem tych nastrojów stały się – podobnie jak w całej Polsce – strajki sierpniowe 1980 r. 20 sierpnia został ogłoszony apel 64 uczonych, w tym także pracowników PAN, z poparciem dla strajkujących i wezwaniem do umiaru[39]. Sytuacja w kraju wywołała zaniepokojenie kierownictwa Akademii, zdającego sobie sprawę zarówno z kryzysu gospodarczego w Polsce, jak i wzrostu nastrojów krytycznych wewnątrz PAN. 29 sierpnia 1980 r. odbyło się spotkanie siedmiu członków Prezydium PAN i kilku doradców, na którym ocenę sytuacji w Polsce przedstawił prezes PAN (od 1978 r.) Witold Nowacki[40]. Na spotkaniu tym uzgodniono treść oświadczenia władz Akademii. Jednakże w związku z zawarciem porozumień w Szczecinie i Gdańsku oświadczenie to nie zostało upublicznione[41].

Porozumienia sierpniowe radykalnie zmieniły sytuację w Polsce i, siłą rzeczy, w Polskiej Akademii Nauk. Dały możliwość swobodnego wyrażania poglądów przez

[37] *Kryptonim „Pegaz". Służba Bezpieczeństwa wobec Towarzystwa Kursów Naukowych 1978–1980*, wyb., wstęp i oprac. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2008 r., s. 34; R. Terlecki, *Uniwersytet Latający i Towarzystwo Kursów Naukowych 1977–1981*, Kraków–Rzeszów 2000 r., s. 250–275.

[38] Z PAN zwolniono wówczas m.in. doktoranta w Instytucie Historii, Antoniego Macierewicza.

[39] *Opozycja demokratyczna w Polsce 1976–1980*..., s. 714–716.

[40] *Nauka polska i Polska Akademia Nauk na drogach odnowy (LIII Nadzwyczajna Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN, Warszawa, 23 października 1980 r.)*, „Nauka Polska" 1981, nr 1–2, s. 142.

[41] *Ibidem*, s. 143–144.

pracowników i wpływania przez nich na działalność i organizację macierzystej instytucji. Począwszy od końca sierpnia 1980 r., kierownictwo PAN zostało wręcz zasypane uchwałami, wnioskami i postulatami płynącymi ze wszystkich jednostek organizacyjnych Akademii. Na posiedzeniu prezydium z 30 września 1980 r. omówiono przygotowany przez powstałą wcześniej komisję referat dotyczący oceny sytuacji w nauce polskiej i samej PAN oraz programu niezbędnych działań[42]. Podjęto również decyzję o powołaniu komisji ds. zmiany regulaminu wyborów władz Akademii, systemu planowania i finansowania badań podstawowych oraz zarządzania i administracji w PAN[43]. Główna dyskusja nad sytuacją polskiej nauki i PAN odbyła się na LIII Sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN 23 października 1980 r., podczas której prezes Nowacki przedstawił referat przygotowany przez komisję prezydium[44]. Po niezwykle burzliwej dyskusji, w której starli się zwolennicy zdecydowanych zmian w funkcjonowaniu PAN z przedstawicielami nurtu zachowawczego, uchwalono określenie liczby wybieralnych członków prezydium na 20 osób oraz wystąpiono do premiera o wyrażenie zgody na przedstawienie mu przez zgromadzenie kandydatów na stanowisko sekretarza naukowego, jego zastępców i sekretarzy wydziałów[45]. Na kolejnym Zgromadzeniu Ogólnym wybrano, już na podstawie nowego demokratycznego regulaminu wyborczego, nowe władze[46]. Prezesem PAN został Aleksander Gieysztor, na wiceprezesów wybrano zaś Jerzego Litwiniszyna, Jana Karola Kostrzewskiego, Leonarda Sosnowskiego i Macieja Wiewiórowskiego[47]. W skład Prezydium PAN weszli zarówno uczeni związani z opozycją (Zofia Kielan-Jaworowska, Wacław Gajewski), jak i zwolennicy zmian w funkcjonowaniu polskiej nauki (Władysław Fiszdon, Alfred Jahn, Stefan Kieniewicz, Andrzej Trautman). Nie zabrakło też przedstawicieli obozu zachowawczego: sekretarzem PAN został Zdzisław Kaczmarek, a jego zastępcą Zbigniew Gertych. Obaj byli ściśle związani z władzami PRL[48].

Jedną z ważnych inicjatyw Zgromadzenia Ogólnego, zrealizowanych na posiedzeniu z 12 grudnia 1980 r., było powołanie komisji mającej rozpatrzyć krzywdzące decyzje w sprawach kadrowych, podjęte w latach 1968–1980. Komisja ta pod przewodnictwem Zofii Kielan-Jaworowskiej rozpatrzyła 89 spraw i zakończyła prace 29 października 1981 r.[49] 27 stycznia 1981 r. Prezydium PAN ustanowiło także Komisję ds. Nowego Projektu Ustawy o PAN, na której czele stanął wiceprezes Akademii, Jan Karol Kostrzewski[50]. Przygotowane przez komisję założenia ustawy o PAN zostały przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne na sesji w dniach 28–29 maja, wraz z trzema projektami opracowanymi przez zespół członków PAN oraz warszawskie i krakowskie środowiska pracowników Akademii[51]. 29 maja 1981 r. prezydium powołało nową komisję do prac nad

[42] *Ibidem*, s. 151.
[43] *Ibidem*, s. 151–152.
[44] Tekst tego referatu opublikowano w: „Nauka Polska" 1981, nr 1–2, s. 3–28.
[45] *Nauka polska i Polska Akademia Nauk na drogach odnowy...*, s. 157.
[46] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 137–138.
[47] *Ibidem*, s. 138.
[48] Informacje na temat Kaczmarka i Gertycha znajdują się w źródłowej części książki.
[49] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 140–141. Sprawozdanie z prac komisji znajduje się w: „Nauka Polska" 1989, nr 6, s. 83–92.
[50] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 141.
[51] *Ibidem*, s. 144.

projektem ustawy, której przewodnictwo objął prezes Aleksander Gieysztor. W jej skład weszli przedstawiciele związków zawodowych, w tym NSZZ „Solidarność". Przygotowany przez tę komisję projekt ustawy został zaakceptowany 24 listopada 1981 r. przez Prezydium PAN i skierowany do konsultacji środowiskowych. Jego omówieniu na sesji Zgromadzenia Ogólnego, przewidzianej na 19 grudnia 1981 r., przeszkodził stan wojenny. Przekreślił on również nadzieję na reformę PAN aż do 1989 r.

Zmiany we władzach Akademii, a także aktywność „Solidarności" w strukturach PAN znacząco wpłynęły na jej funkcjonowanie. 16 miesięcy swobody politycznej oznaczało zarazem osłabienie wpływu władz na działalność PAN oraz spadek znaczenia administracji Akademii. Niemniej specyfika funkcjonowania nauki, związana z długą drogą awansu naukowego, jak również wieloletni wpływ polityczny czynników partyjno-państwowych na awanse naukowe spowodowały, że nowe, zróżnicowane ideologicznie kierownictwo PAN musiało lawirować pomiędzy nastrojami pracowników a oczekiwaniami władz, mających nadal znaczne możliwości oddziaływania. Przykładem takiej postawy było m.in. oświadczenie Prezydium PAN z 27 stycznia 1981 r., w którym, wskazując na pojawienie się ostrych konfliktów społecznych, opowiedziano się „za metodą dialogu i negocjacji jako wypróbowanym w okresie »polskiego lata« modelem rozwiązywania konfliktów społecznych"[52]. Zaznaczając, że ciężar odpowiedzialności ze reformę państwa (w tym przywrócenie „w całej pełni humanistycznych wartości socjalizmu") spoczywa na władzach PRL, podkreślono konieczność dostępu związków zawodowych do środków masowego przekazu, a zwłaszcza posiadania przez NSZZ „Solidarność" własnego pisma[53]. Podobne w tonie oświadczenie Prezydium PAN wydało 24 marca 1981 r. po wydarzeniach bydgoskich, apelując o kontynuowanie rozmów pomiędzy władzami a związkami zawodowymi i zgłaszając gotowość włączenia się do wszelkich działań mogących przyczynić się do rozładowania sytuacji[54]. Prezes Gieysztor odegrał znaczną rolę w tzw. Komisji Dobrych Usług, pośredniczącej w rozmowach pomiędzy NSZZ „Solidarność" a stroną rządową.

Wprowadzenie stanu wojennego przerwało zarówno proces reformy PAN, jak i w znacznym stopniu ograniczyło jej statutową działalność. Internowanych zostało 17 pracowników Akademii oraz jeden członek rzeczywisty PAN, Władysław Kunicki-Goldfinger[55]. Protesty pracowników Akademii przeciwko stanowi wojennemu (w tym strajk 16 grudnia 1981 r. w Pałacu Staszica) zostały szybko stłumione. Nadzór nad Akademią przejął komisarz wojskowy gen. prof. Rudolf Dzipanow. Zawieszono działalność

[52] *Ibidem*, s. 139–140.
[53] *Ibidem*, s. 140.
[54] *Ibidem*, s. 142.
[55] Władysław Kunicki-Goldfinger został zwolniony z internowania 22 I 1982 r. dzięki interwencji Aleksandra Gieysztora. Oprócz niego zostali internowani: Anna Teresa Rozwadowska (Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych, Wrocław), Ryszard Rubinsztajn, Marian Srebrny (obaj z Instytutu Matematycznego), Marek Tabin (IFiS), Piotr Topiński (Instytut Fizyki), Roman Zimand (IBL), Stefan Kurowski (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania), Jan Józef Lipski (IBL), Mirosław Michalak (Łódź), Karol Modzelewski (Instytut Historii Kultury Materialnej, Wrocław), Hanna Natora-Macierewicz (IBL), Marian Przybyłowicz (Zakład Budowy Aparatury Naukowej), Piotr Amsterdamski (Centrum Astronomiczne), Stefan Amsterdamski (IHNOiT), Bronisław Geremek, Jerzy Jedlicki (obaj z IH), Teresa Bogucka (IBL); zob. AIPN, 0236/454, t. 8, Imienny wykaz internowanych w PAN, 26 X 1983 r., k. 224.

organów kolegialnych PAN, faktyczną władzę w Akademii przejął zaś sekretarz naukowy Zdzisław Kaczmarek, który powołał „stale urzędujące kierownictwo Sekretariatu Naukowego pionu placówek i innych jednostek organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk”[56]. Wstrzymano także czasowo wydawanie czasopism naukowych i działalność nadzorowanych przez Akademię towarzystw naukowych. Prezes Gieysztor, ograniczony w swoich kompetencjach, poświęcił całą swoją energię na interwencje w sprawach internowanych pracowników nauki, narażając się, mimo swojej umiarkowanej postawy, na niechęć ze strony władz, a zwłaszcza SB.

Wznawianie działalności PAN rozpoczęto w styczniu 1982 r. Pierwsza po stanie wojennym sesja Zgromadzenia Ogólnego odbyła się jednak dopiero w dniach 27–28 stycznia 1983 r. Przywróceniu pełnej kontroli politycznej nad PAN służyła przeprowadzona w 1982 r. weryfikacja kadr kierowniczych Akademii, w której wyniku usunięto ze stanowisk osoby uważane za zwolenników NSZZ „Solidarność”. Kolejnym działaniem podjętym w tym celu były wybory nowych władz PAN, przeprowadzone w grudniu 1983 r. Mimo różnorodnej presji zastosowanej przez Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR i SB (w tym zmuszenie Aleksandra Gieysztora do niekandydowania i naciski na członków prezydium i zgromadzenia), popierany przez władze kandydat, Leonard Sosnowski, nie uzyskał wymaganej liczby głosów[57]. W ponowionym głosowaniu 27 stycznia 1984 r. został wybrany inny kandydat akceptowany przez władze PZPR – Jan Karol Kostrzewski. Wiceprezesami mianowano Gerarda Labudę, Jerzego Litwiniszyna, Władysława Markiewicza i Kazimierza Urbanika. Sekretarzem naukowym pozostał sprawdzony w okresie stanu wojennego Zdzisław Kaczmarek[58]. W składzie prezydium pozostali jednocześnie członkowie PAN krytycznie oceniający politykę PZPR (m.in. Wacław Gajewski, Alfred Jahn, Aleksander Gieysztor).

Wybór prof. Jana Karola Kostrzewskiego oznaczał w praktyce przywrócenie pełnej kontroli władz nad kierownictwem Akademii. 16 stycznia 1984 r. sekretarz naukowy wydał zarządzenie regulujące zasady wyborów rad naukowych w kadencji 1984–1986. Zakładało ono powoływanie członków rad przez sekretarza naukowego PAN[59]. Stabilizację kontroli politycznej nad Akademią potwierdziły wybory władz na kadencję 1987–1989. Prezesem PAN pozostał Kostrzewski, nie zmienili się także wiceprezesi oraz sekretarz naukowy (ale w 1988 r. Zdzisława Kaczmarka zastąpił na tym stanowisku Roman Ney)[60].

---

[56] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, s. 148–149. W skład kierownictwa weszli I zastępca sekretarza naukowego, wiceprezes PAN, dyrektor generalny, I sekretarz Komitetu Zakładowego PZPR oraz sześciu dyrektorów biur Sekretariatu Administracyjnego.

[57] Jak pisał kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR Alfred Stroka, „w wyniku szerokich, wielomiesięcznych działań Zespołu Partyjnego Zgromadzenia Ogólnego PAN i Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR ukształtowała się lista kandydatów do Prezydium Akademii obejmująca 48 akademików, w tym 18 członków Partii. Na liście tej znalazło się wielu najwybitniejszych bezpartyjnych akademików, aktywnie realizujących politykę naszego państwa w nauce. Na liście tej ponadto znajdują się akademicy wykazujący w zależności od okoliczności skłonność do przyłączania się do niektórych przedsięwzięć opozycji, np. tacy profesorowie, jak W[acław] Gajewski, L[eszek] Kuźnicki, L[ech] Wojtczak oraz M[ieczysław] Chorąży” (AIPN, 0236/454, t. 8, Alfred Stroka, Ocena sytuacji w Zgromadzeniu Ogólnym PAN po sesji Zgromadzenia Ogólnego Polskiej Akademii Nauk w dniu 8 XII 1983 r., 27 XII 1983 r., k. 288–293).

[58] *Polska Akademia Nauk 1952–2002...*, k. 160–161.

[59] *Ibidem*, s. 162.

[60] *Ibidem*, s. 180. W skład prezydium nie weszli tym razem m.in. Wacław Gajewski i Alfred Jahn.

Mimo tych działań PAN była w tym okresie terenem aktywnej działalności opozycyjnej prowadzonej przez jej członków poza Akademią, ale także w jej ramach. Pracownicy PAN działali zarówno w strukturach podziemnej „Solidarności", jak i podejmowali się różnych inicjatyw, jak na przykład powołania w 1982 r. Społecznego Komitetu Nauki[61]. Uczeni pozwalali sobie na coraz śmielszą krytykę biurokracji i braku swobody badawczej. Mimo traumy stanu wojennego i związanej z nim atmosfery strachu, postawy nonkonformistyczne były znacznie powszechniejsze niż w latach siedemdziesiątych, a działalność opozycyjna nie była narażona na represje w takim stopniu, jak przez rokiem 1980. Mimo to nawet w tym okresie doszło do spektakularnych zwolnień pracowników Akademii z przyczyn politycznych: w 1985 r. z Instytutu Badań Literackich zwolniono Tomasza Burka, w tym samym roku z Instytutu Historii został zwolniony doc. Bronisław Geremek, co wywołało protesty nie tylko pracowników Akademii, ale i uczonych zagranicznych, a nawet zachodnich polityków[62].

Sytuacja w PAN wywoływała także protesty ze strony profesury. W listopadzie 1987 r. członkowie PAN: Henryk Barycz, Aleksander Gieysztor, Stefan Kieniewicz, Antonina Kłoskowska, Stanisław Lorentz, Henryk Markiewicz, Marian Plezia, Emanuel Rostworowski, Jan Safarewicz, Adam Schaff, Franciszek Sławski, Jan Szczepański i Stefan Żółkiewski oraz 23 pracowników placówek Wydziału I PAN podpisało oświadczenie w sprawie sytuacji nauk społecznych i humanistycznych. Autorzy nie szczędzili PAN zdecydowanej krytyki. Akademia była, ich zdaniem, „miejscem krępowania działalności twórczej", stanowiła „relikt konserwy i zastoju". Odnotowywano „spadek prestiżu w nauce polskiej i światowej" tej instytucji. Zarzucano władzom PAN blokowanie awansów naukowych, polityczny dobór dyrektorów jednostek oraz składów rad naukowych. Narzekano także na fatalną sytuację finansową i płacową. Sygnatariusze pisali, że nie można narzucać monopolu „żadnej ideologii i orientacji politycznej w nauce"[63]. Oświadczenie wywołało zdecydowaną i ostrą reakcję sekretarza naukowego Zdzisława Kaczmarka. Nazwał on oświadczenie „bezprecedensowym", noszącym znamiona „oszczerczego pomówienia", zawierającym „kłamliwe informacje" i „zniesławiającym władze Akademii". Zdaniem sekretarza, rzeczywistym celem „ataku" był „całokształt polityki naukowej państwa oraz Sekretariat Naukowy Akademii jako jeden z jej realizatorów"[64]. Podobnych wystąpień było coraz więcej. Na przykład Jerzy Topolski w referacie poświęconym stanowi polskiej historiografii, wygłoszonym w 1988 r. na posiedzeniu Komitetu Nauk Historycznych PAN, *explicite* podkreślił konieczność „większej neutralności ideologicznej i politycznej" polskiej historiografii, a także konieczność napisania od nowa historii najnowszej[65].

---

[61] M. Kunicki-Goldfinger, *Społeczny Komitet Nauki* [w:] *Solidarność podziemna 1981–1989*, red. A. Friszke, Warszawa 2006, s. 564–568.

[62] Zob. np. Centre des Archives Contemporaines – Archives Nationales, Relations internationales, Dossier Pologne, 2000 0071, art. 13, Pismo Jacques'a Le Goffa do N.N., 10 VI 1985 r., b.p.; Archiwum MSZ, Depesze przychodzące – Waszyngton, 33/87, w. 31, Szyfrogram MSZ nr 4997/II z Waszyngtonu, 18 VI 1985 r., k. 333; F. Dosse, *L'histoire en miettes. Des Annales à la „Nouvelle histoire"*, Paris 1987, s. 55.

[63] Archiwum Stacji Naukowej PAN w Paryżu, Materiały luźne, Varia 1987–1990, b. sygn., Stanowisko Zdzisława Kaczmarka w sprawie oświadczenia o sytuacji nauk społecznych i humanistycznych w Polskiej Akademii Nauk, 23 XI 1987 r., b.p.

[64] *Ibidem*.

[65] APAN, Wydział I, 667/10, Stenogram przebiegu obrad plenarnego posiedzenia KNH PAN z 29 IX 1988 r., [29 IX 1988 r.], b.p.

Polska Akademia Nauk stanowiła obiekt zainteresowania Służby Bezpieczeństwa PRL co najmniej z kilku względów: dużej skali kontaktów z zagranicą, utrzymywanych zarówno przez Akademię jako instytucję, jak i przez poszczególnych jej członków i pracowników; znaczenia badań naukowych prowadzonych przez placówki Akademii na rzecz gospodarki narodowej oraz – *last but not least* – potrzeby politycznego kontrolowania nastrojów wśród pracowników Akademii. W obecnym stanie badań, z powodu znacznego rozproszenia materiałów źródłowych oraz wielkości samej instytucji, trudno jest prześledzić cały proces inwigilacji PAN przez SB. Wydaje się jednak, że konieczność skoordynowanego nadzoru nad funkcjonowaniem Akademii ukazały kierownictwu SB dopiero wydarzenia marcowe, które w pełni uświadomiły władzom opozycyjne nastawienie części członków i pracowników Akademii. Skutkiem Marca 1968 r. było zatem wzmocnienie kontroli nad Akademią przez SB[66]. Do tej pory była ona realizowana najprawdopodobniej w sposób mniej sformalizowany, w ramach spraw operacyjnych dotyczących poszczególnych osób bądź przypadków działalności uznanej za wrogą.

Po wprowadzeniu przez ministra spraw wewnętrznych rozkazem z 1 lutego 1970 r. nowej instrukcji operacyjnej, która przewidywała prowadzenie tzw. spraw obiektowych (SO) w instytucjach pozostających w polu stałego zainteresowania SB, zaczęto inwigilować jednostki organizacyjne PAN, często włączając do tych spraw obiektowych materiały uzyskane w toku dotychczasowej pracy operacyjnej[67]. Rozpracowywaniem Akademii zajął się początkowo centralny Wydział IV Departamentu III („ds. walki z działalnością antypaństwową w kraju") MSW, współpracujący z innymi pionami resortu. Według wewnętrznej organizacji departamentu, wydział ten zajmował się „ochroną" środowisk naukowych, twórczych, kulturalnych i młodzieżowych[68]. W 1974 r. rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych zmodyfikowało jego kompetencje, powierzając mu kontrolę zakładów opieki zdrowotnej, instytucji kulturalnych, szkolnictwa i uczelni wyższych[69].

9 listopada 1970 r. Wydział IV Departamentu III MSW założył sprawę obiektową o kryptonimie „Kooperanci", obejmującą Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN[70]. Zadaniem tej SO miało być „zabezpieczenie polityki stypendialnej i wymiany zagranicznej pod kątem właściwego doboru kandydatów na wyjazdy długoterminowe do państw kapitalistycznych". Cel ten zamierzano osiągnąć poprzez „rozpoznawanie kontaktów utrzymywanych przez pracowników Biura z obcokrajowcami i instytucjami zagranicznymi w celu przeciwdziałania wrogim wpływom na kształtowanie wymiany zagranicznej i infiltracji ośrodków wywiadowczych"; „objęcie kontrolą operacyjną przyjeżdżających do PAN przedstawicieli instytucji naukowych państw kapitalistycznych

---

[66] Podobną opinię wyraził również Sławomir Cenckiewicz w: S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą* [w:] *idem*, *Oczami bezpieki. Szkice i materiały z dziejów aparatu bezpieczeństwa PRL*, Warszawa 2005, s. 279–280.

[67] *Instrukcja o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu Spraw Wewnętrznych (załącznik do Zarządzenia nr 006/70 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 1 lutego 1970 r.)*, par. 23 [w:] *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004, s. 136.

[68] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 2: *1956–1975*, red. P. Piotrowski, Warszawa 2006, s. 14, 18.

[69] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: *1975–1990*, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 25.

[70] S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą*..., s. 286. Kategorię spraw obiektowych wprowadziła Instrukcja operacyjna SB z 1 II 1970 r., zob. *Instrukcja o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, par. 23, s. 136.

oraz ograniczanie ich wpływu na dobór stypendystów", a także „zabezpieczenie doboru odpowiednich kandydatów do pracy w zagranicznych placówkach naukowych PAN"[71] – chodziło o stacje naukowe w Rzymie i w Paryżu.

Jak można sądzić na podstawie zachowanych materiałów, zakres działań operacyjnych podejmowanych w tej sprawie obiektowej przekroczył szybko ramy nadzoru na BWNzZ i objął zagadnienia związane z funkcjonowaniem całej PAN. Świadczy o tym choćby zaangażowanie prowadzącego sprawę kpt. Jana Sobieszczuka[72] w opracowanie projektu powołania Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, która w 1972 r. przejęła całość zagadnień związanych z opiniowaniem tytułów naukowych[73]. *Gros* zgromadzonych raportów, notatek czy sprawozdań zajmowało się poszczególnymi zakładami i instytutami PAN, a nawet UW i Politechniki Warszawskiej, ze szczegółowymi opisami ich kadr. Analizowano mechanizmy funkcjonowania Akademii, organizację studiów doktoranckich, zarządzenia, decyzje, statuty, wewnętrzne spory i niesnaski, postawy ideologiczno-polityczne, kwestie kadrowe, życiorysy, materiały administracyjne, sprawy tajemnicy państwowej, problematykę przyjazdów zagranicznych uczonych, wyjazdów polskich delegacji itp. Do najobszerniejszych dokumentów dołączonych do sprawy zaliczał się ponadstustronnicowy raport NIK, dotyczący działalności PAN z 1970 r. Skupił się on na sprawach osobowych, doskonaleniu kadr, a także współpracy z zagranicą[74]. Sprawa, założona teoretycznie tylko na BWNzZ, była zatem narzędziem rozpracowywania całej Akademii.

W 1973 r. w ramach SO „Kooperanci" dokonano podziału obowiązków pomiędzy trzy pierwsze departamenty MSW zainteresowane operacyjnie PAN[75]. Sprecyzowane w tym dokumencie zadania dla Departamentu III MSW wykraczały zdecydowanie poza sprawy współpracy z zagranicą. Miał on m.in. dbać o właściwą obsadę kierownictwa PAN, dobór kadry naukowej oraz inwigilować środowiska i osoby niepewne politycznie, a także przeciwdziałać „przejawom wrogiej działalności politycznej, niegospodarności i nadużyciom"[76]. Departament I (wywiad) zajmował się werbunkiem agentury wśród pracowników naukowych, wyjeżdżających za granicę bądź obejmujących stanowiska w zagranicznych placówkach naukowych PAN[77]. Departament II (kontrwywiad) koncentrował się z kolei na kontrwywiadowczym zabezpieczeniu działalności naukowej Akademii, zagranicznych kontaktów jej członków i pracowników „oraz działalności

[71] AIPN, 0236/172, t. 1, Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci" na Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, k. 1.

[72] Jan Sobieszczuk (ur. 1932) – ukończył filologię rosyjską w ZSRR, pracownik Biura Pełnomocnika Rządu ds. Repatriacji Polaków z ZSRR (1957–1959). W 1959 r. wstąpił do SB, był funkcjonariuszem Wydziału IV Departamentu III (1959–1974), Wydziału III (1974), zastępcą naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW (1975–1977), zastępcą naczelnika Wydziału III MSW (1977–1982). Zwolniony dyscyplinarnie ze służby w 1982 r. z powodu zagubienia dokumentów operacyjnych, dotyczących m.in. Aleksandra Gieysztora.

[73] AIPN, 0236/172, Notatka służbowa podpor. Jana Sobieszczuka dotycząca Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, 3 VII 1972 r., k. 59, por. S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą...*, s. 288.

[74] *Ibidem*, 01419/195, mf. 2133/4-11–4-13, Protokół kontroli przeprowadzonej w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie przez NIK w okresie od 10 I do 10 V 1970 r., [1970 r.], k. 184–292.

[75] *Ibidem*, 0236/172, t. 1, Tezy kpt. Jana Sobieszczuka dotyczące operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia" z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW, 15 II 1973 r., k. 106–108.

[76] *Ibidem*, k. 107; S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą...*, s. 291.

[77] AIPN, 0236/172, t. 1, Tezy kpt. Jana Sobieszczuka dotyczące operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia" z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW, 15 II 1973 r., k. 106–108; S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą...*, s. 289.

towarzyszącej badaniom naukowym (informacja naukowa, współpraca z zagranicą, kształcenie i doskonalenie kadry)”[78].

SO „Kooperanci” została zakończona 10 kwietnia 1976 r.[79] Kontrolę BWNzZ prowadzono dalej w ramach założonej 26 marca 1976 r. przez Wydział III Departamentu III MSW sprawy obiektowej kryptonim „Antyk”. Sprawa ta miała zdecydowanie szerszy zasięg: objęto nią wszystkie jednostki administracji centralnej PAN[80], co świadczy o coraz większym zainteresowaniu SB działalnością PAN. Przed założeniem „Antyku” Wydział III Departamentu III, zgodnie z rozporządzeniem ministra spraw wewnętrznych z 1974 r., zajmował się tylko „ochroną operacyjną” wydawnictw i redakcji prasowych. Teraz zasięg jego kompetencji się zmienił, jednak formalnie dopiero w latach 1981–1982 sprawy redakcyjno-wydawnicze zostały przejęte przez Departament II (Wydziały XV i XVI), a Wydział III Departamentu III skupił się na PAN, resortach szkolnictwa wyższego i oświaty, placówkach naukowo-badawczych podległych tym ministerstwom, organizacjach i stowarzyszeniach naukowych, działających w nich legalnych związkach zawodowych i organizmach społeczno-politycznych, a także na duszpasterstwie akademickim, PWN i Młodzieżowej Agencji Wydawniczej[81]. Wydaje się, że ten podział sankcjonował stosowane już wcześniej działania.

Wśród celów SO „Antyk” znalazły się:

1. „Ochrona operacyjna jednostek organizacyjnych administracji centralnej PAN [...] w zagadnieniach i środowiskach przed zagrożeniami głównie w sferze dywersji.

2. Rozpoznanie operacyjne i wypracowanie działań profilaktycznych, zapobiegających powstawaniu zagrożeń.

3. Zabezpieczenie operacyjne wymiany stypendialnej i współpracy naukowej z krajami kapitalistycznymi oraz międzynarodowych kongresów i konferencji z udziałem naukowców z kk.

4. Ochrona operacyjna: opracowań prognostycznych, problemów węzłowych i resortowych o szczególnym znaczeniu dla kraju.

5. Analiza i ocena stanu bezpieczeństwa w skali kraju.

6. Koordynacja pracy operacyjnej i współdziałanie (pomoc i nadzór) z jednostkami terenowymi”[82].

Nadzorem w ramach „Antyku” objęto następujące jednostki organizacyjne PAN: Biuro Prezydialne, wszystkie wydziały, Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą, Biuro Kadr Naukowych i Spraw Osobowych oraz Biuro Społecznej Działalności Naukowej[83].

---

[78] AIPN, 0236/172, t. 1, Tezy kpt. Jana Sobieszczuka dotyczące operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia” z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW, 15 II 1973 r., k. 106–108; S. Cenckiewicz, *Nauka pod lupą...*, s. 289–290.

[79] AIPN, 0236/172, t. 1, Wniosek o zakończenie (zaniechanie) sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci”, dotyczącej Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, 10 IV 1976 r., k. 327–328. W rubryce „powód zakończenia (zaniechania)” wpisano: „zmiana zakresu zainteresowań operacyjnych. Aktualnie Wydz[iał] III zabezpiecza operacyjnie administrację PAN. Placówki naukowe są natomiast ochraniane przez jednostki terenowe”. Materiały sprawy miały być wykorzystane w nowo założonej sprawie „Antyk”, której obiektem stała się cała Akademia.

[80] AIPN, 0236/454, t. 1, Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Antyk”, 26 III 1976 r., k. 3.

[81] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3, s. 28.

[82] AIPN, 0236/454, t. 1, Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Antyk”, 26 III 1976 r., k. 3.

[83] *Ibidem*, Wykaz jednostek organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk objętych ochroną operacyjną w ramach sprawy obiektowej „Antyk”, k. 4.

Sprawę prowadził początkowo zespół w składzie: ppłk Zenon Knyziak[84], por. Witold Ambroziak[85], ppor. Włodzimierz Bondar[86], a następnie od 1983 r. mjr Lech Słoma[87]. Odrębną SO założono na Biuro Wojskowe PAN[88], a także na niektóre inne jednostki Akademii[89]. Oddziały PAN w poszczególnych częściach kraju były objęte sprawami obiektowymi prowadzonymi przez tamtejsze wydziały III komend wojewódzkich MO, a następnie przez wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych.

Funkcjonariusze SB zajmujący się inwigilacją PAN mieli wyższe wykształcenie, często zdobyte na uczelniach cywilnych (Jan Sobieszczuk, Zenon Knyziak, Witold Ambroziak). Znajdowali się zatem znacznie powyżej średniej ogółu funkcjonariuszy SB. Z akt personalnych wynika, że ich praca była pozytywnie oceniana przez przełożonych. Jest jednak charakterystyczne, że spośród pięciu oficerów operacyjnych, zajmujących się PAN na szczeblu centralnym, jeden został zwolniony z powodów dyscyplinarnych (Jan Sobieszczuk), a jeden został zmuszony do zwolnienia z powodu zaniedbywania się i uchybień w pracy operacyjnej (Witold Ambroziak)[90].

Sieć agenturalna SB w PAN miała swoją specyfikę związaną ze środowiskiem, w którym działała. Jak można sądzić na podstawie wstępnej analizy, opierała się ona przede wszystkim na kontaktach służbowych (KS), rekrutujących się spośród osób pełniących funkcje kierownicze w aparacie administracyjnym i pionie Sekretariatu Naukowego PAN, a także na kontaktach operacyjnych (KO), werbowanych wśród pracowników i członków Akademii. Trudno obecnie określić, jak wyglądał liczbowy stan agentury w środowisku PAN. Oprócz zarejestrowanych tajnych współpracowników działała również znaczna, choć trudna do zdefiniowania grupa osób formalnie niezarejestrowanych, rekrutujących się głównie spośród kadry kierowniczej Akademii (kontakty służbowe) i pracowników naukowych, działających najczęściej w charakterze konsultantów bądź

---

[84] Zenon Knyziak (ur. 1929) – student na Wydziale Handlu SGPiS (1950–1954), księgowy rewident w Centralnym Zarządzie Hurtu Spożywczego (1954–1955). Pracownik cywilny w Zarządzie Spraw Socjalnych i Kultury MSW (1955–1958), w Departamencie Finansowym MSW (1958–1959). W 1959 r. mianowany funkcjonariuszem, oficer operacyjny w Wydziale II Departamentu III MSW (1960–1962), w Wydziale VI Departamentu III MSW (1962–1963), w Wydziale IV Departamentu III MSW (1963–1974). Oddelegowany do pracy w grupie specjalnej „Góral" przy II Armii WP (21 VIII–21 IX 1968). Od 1974 r. w Wydziale III Departamentu III MSW, od 1982 r. zastępca naczelnika Wydziału III (1982–1988), pracownik Wydziału XII Departamentu III MSW (1988–1989), Wydziału VI Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa MSW (1989–1990).

[85] Witold Ambroziak (ur. 1947) – absolwent matematyki na UŁ, przyjęty do służby w MO w 1970 r. w Departamencie I, mianowany funkcjonariuszem w 1973 r., inspektor Wydziału III Departamentu III (1974–1979). Zwolniony na własną prośbę w 1979 r.

[86] Włodzimierz Bondar (ur. 1946) – absolwent Studium Podyplomowego Ośrodka Kształcenia Kadr Wywiadowczych Departamentu I (1973), w 1976 r. mianowany funkcjonariuszem, inspektor, następnie starszy inspektor w Wydziale III Departamentu III (1974–1988), zastępca naczelnika Wydziału III Departamentu III (1988–1989), zastępca naczelnika Wydziału IV Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa (1989–1990). W 1985 r. odbył pięciomiesięczne przeszkolenie w Wyższej Szkole KGB w ZSRR.

[87] Lech Słoma (1936–1989), absolwent Wydziału Prawa UW (zaocznie), przyjęty do Wydziału IV Departamentu III MSW w 1968 r., w 1970 r. mianowany funkcjonariuszem, inspektor, następnie starszy inspektor w Wydziale III Departamentu III (1970–1989).

[88] Materiały tej sprawy znajdują się w: AIPN, 01424/3, Polska Akademia Nauk. Biuro Wojskowe.

[89] „Ochroną" w ramach spraw obiektowych objęto m.in. Dom Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonnie (AIPN, 0202/16, t. 1–2), Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonnie (AIPN, 0201/394), Instytut Organizacji i Kierowania PAN, Instytut Automatyki PAN (AIPN, 0236/144) oraz stacje polarne PAN (AIPN, 0236/418, t. 1–6).

[90] AIPN, 0604/317, Akta osobowe Witolda Ambroziaka, Opinia służbowa za okres 3 IX 1974 – 3 III 1977, 14 III 1977 r., k. 25–27.

kontaktów operacyjnych[91]. Wydaje się przy tym, że liczba tajnych współpracowników (TW) była w porównaniu z innymi instytucjami i środowiskami mniejsza. Wynikało to przede wszystkim z faktu znacznego upartyjnienia kadry kierowniczej PAN (zwerbowanie członka PZPR wymagało zgody władz partii), z drugiej zaś ze specyfiki środowiska naukowego, którego przedstawiciele, podejmując współpracę z SB, niechętnie podpisywali formalne zobowiązania do współpracy. Motywem podjęcia współpracy były najczęściej piastowanie funkcji urzędowych i związana z tym chęć kariery zawodowej, a także obawa przed odmową wydania paszportu, a co za tym idzie, utratą możliwości rozwoju zawodowego. Nie można również wykluczyć zwykłego strachu, zastraszenia lub też konformizmu.

Sieć źródeł informacji pozwalała SB na stosunkowo dobre rozeznanie w nastrojach pracowników PAN oraz ograniczanie możliwości działania i kariery osób kontestujących politykę władz PZPR. SB miała również dobrą orientację w kwestii kontaktów pracowników naukowych PAN z uczonymi z zagranicy i przedstawicielami ambasad państw zachodnich. Zmiana tego stanu rzeczy nastąpiła po 1980 r., kiedy to autorytet i wpływy PZPR wśród uczonych zmniejszyły się. W znaczącym stopniu ograniczyło to możliwości kontroli sytuacji przez SB: niektórzy tajni współpracownicy zrezygnowali ze współpracy, trudniejszy był także wpływ SB na działania kierownictwa PAN. Co ciekawe, tajni informatorzy, a wraz z nimi oficerowie prowadzący, dość często wypowiadali się na tematy *stricte* naukowe, oceniając merytoryczny dorobek nawet wybitnych uczonych, bez nawiązywania do ich postawy politycznej. Stawali się tym samym swoistymi recenzentami pracy naukowej, nie mając w tej dziedzinie żadnych podstaw zawodowych. Niemniej taka „merytoryczna" ocena mogła być równie ważna i znamienna w skutkach, co polityczna cenzurka.

Obawa przed wzmocnieniem środowiska uczonych choćby częściowo niezależnych od władz była przyczyną podjęcia przez SB bardzo szczegółowej kontroli wyborów członków PAN w 1976 r., w trakcie której sprawdzano w ewidencji operacyjnej SB w całej Polsce wszystkich zgłoszonych kandydatów na członków korespondentów i członków rzeczywistych Akademii. Po wyborach w poszczególnych wydziałach PAN SB sporządziła szczegółowe charakterystyki wybranych przez nie uczonych pod kątem ich lojalności wobec PRL[92]. Wobec osób, co do których sformułowano zastrzeżenia natury politycznej, podjęto działania mające na celu wyeliminowanie ich kandydatur przez Zgromadzenie Ogólne PAN.

Stan wojenny w dwojaki sposób wpłynął na możliwości operacyjne SB. Z jednej strony spowodował zerwanie związków z PZPR przez znaczną część uczonych i pracowników

[91] Konsultanci, jako odrębna kategoria współpracowników SB, zostali wyodrębnieni w instrukcji pracy operacyjnej z 1 II 1970 r. W par. 20 pkt 1 tej instrukcji stwierdzono: „dla zbadania niektórych problemów wyłaniających się w toku pracy operacyjnej, których poznanie (zbadanie) wymaga wiedzy fachowej, specjalnego przygotowania naukowego, można angażować w charakterze konsultantów osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje naukowe lub zawodowe", *Instrukcja o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa...*, s. 134. W praktyce kwalifikowanie do tej grupy współpracowników SB miało często dość swobodny charakter i w wielu wypadkach osoby zarejestrowane w tej kategorii spełniały takie same funkcje jak kontakty operacyjne. Szerzej zob. T.P. Rutkowski, *Konsultanci Służby Bezpieczeństwa PRL. Zarys problemu* [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008, s. 177–184.

[92] Materiały dotyczące tej akcji zostały wyłączone z SO „Antyk" i złożone w archiwum, zob. AIPN, 0236/180 (mikrofilm tych akt znajduje się w: AIPN, 01419/203).

PAN, z drugiej wzmocnił postawy konformistyczne wśród niektórych członków PZPR i zwłaszcza pracowników administracji Akademii. W pierwszych miesiącach obowiązywania stanu wojennego działania SB miały najczęściej charakter interwencyjny. Ich celem było przede wszystkim opanowanie sytuacji politycznej w Akademii oraz zlikwidowanie strajków i zapobieganie kolejnym protestom w PAN, jak również wszelkim formom demonstracji politycznych jej pracowników. Począwszy od 1983 r., działania kierownictwa PZPR i wspierającej je SB zmierzały do przywrócenia politycznej kontroli nad PAN. Funkcjonariusze SB brali aktywny udział w przygotowywaniu przeglądu kadry kierowniczej PAN, jak również w działaniach podjętych przez władze PRL jesienią 1983 r. w celu niedopuszczenia do ponownego wyboru Aleksandra Gieysztora na prezesa PAN i wybrania na to stanowisko osoby dającej gwarancje lojalności wobec władz. W tym okresie SB rozpracowywała nie tylko członków Akademii i jej kierownictwa, ocenianych jako przeciwników rządzącej partii, ale także członków liberalnego skrzydła PZPR (w tym Władysława Markiewicza, sekretarza Wydziału I, a od 1984 r. wiceprezesa). 17 maja 1982 r. założono sprawę operacyjnego sprawdzenia na odchodzącego prezesa Gieysztora (od 1984 r. członka Prezydium PAN). Prowadzono ją do 5 lutego 1987 r.[93]

Dokładne zbadanie skali inwigilacji PAN w drugiej połowie lat osiemdziesiątych jest utrudnione ze względu na zniszczenie znacznej części akt w 1990 r. przez funkcjonariuszy, kierowanego przez gen. Czesława Kiszczaka, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w rządzie Tadeusza Mazowieckiego. Sprawa Obiektowa „Antyk" została formalnie zakończona 1 lutego 1990 r.[94]

* * *

Prezentowane w tym tomie dokumenty ukazują zasygnalizowane we wstępie wątki, a także rozwijają wiele innych elementów gry między bezpieką a Akademią. W zamierzeniu autorów opracowania stanowią one bazę wyjściową dla badaczy pragnących zająć się problematyką relacji świata nauki i władzy w PRL. Dokumenty te pochodzą w zdecydowanej większości z trzech zespołów akt dotyczących PAN znajdujących się w AIPN: SO kryptonim „Kooperanci" (0236/172 oraz w wersji mikrofilmowej 01419/195, mf. 2133/4--1–4-28), SO kryptonim „Antyk" (0236/454, t. 1–10) oraz wyłączonych z SO „Antyk" dwóch tomów akt dotyczących wyborów członków PAN w 1976 r. (zarejestrowanych pod odrębną sygnaturą 0236/180). W wyborze znalazły się ponadto materiały dwóch spraw operacyjnych dotyczących członków PAN: 13 dokumentów sprawy operacyjnego sprawdzenia kryptonim „Sas", której obiektem był Aleksander Gieysztor (0222/555) oraz 5 dokumentów sprawy operacyjnego rozpracowania kryptonim „Amici", a następnie „Lotos", dotyczącej Jana Kielanowskiego (0204/1930). Materiały te powstawały od końca lat sześćdziesiątych do końca lat osiemdziesiątych, co stworzyło ramy chronologiczne niniejszej książki. W pewnym przybliżeniu można przyjąć, że edytowane źródła ukazują rzeczywistość po Marcu 1968 r., docierając do kresu istnienia PRL.

---

[93] Zob. AIPN, 0222/551, Sprawa operacyjnego sprawdzenia kryptonim „Sas".

[94] AIPN, 0236/454, t. 9, Wniosek o zakończenie sprawy obiektowej kryptonim „Antyk" dotyczącej PAN, k. 173–174. Wniosek podpisał zastępca naczelnika Wydziału III Departamentu III, a zatwierdził 6 II 1990 r. zastępca dyrektora DOKPP MSW płk mgr Leszek Budzikowski. Zakończenie sprawy wynikało z instrukcji nr 00102 ministra spraw wewnętrznych z 9 XII 1989 r. Materiały sprawy nie mogły być udostępniane bez zgody kierownictwa Wydziału IV DOKPP MSW przez pięć lat.

W opracowaniu dokumentów autorzy kierowali się wytycznymi redakcji źródeł używanymi w wydawnictwach IPN. Zdecydowali się na ułożenie materiałów w porządku chronologicznym w celu przejrzystego ukazania ewolucji strategii PRL-owskich służb specjalnych względem Akademii: od wycinkowego zagadnienia współpracy z zagranicą po szczegółowe omawianie wewnętrznej sytuacji w poszczególnych instytutach, zakładach, pracowniach. Konieczność dokonania selekcji źródeł siłą rzeczy implikuje pewną dozę arbitralności i ingerencji historyka w zachowaną spuściznę archiwalną. Świadomi tego ograniczenia, autorzy starali się zachować jak najlepszą reprezentatywność dobieranych dokumentów, dążąc zarazem do ukazania możliwie najszerszych i najbardziej różnorodnych aspektów opisywanej problematyki. Najwięcej trudności sprawił przy tym dobór osób do grupy dokumentów dotyczących esbeckiej „weryfikacji" kandydatów na członków PAN z 1976 r. (dokumenty nr 37–81). Decyzje o umieszczeniu tego, a nie innego nazwiska nie były motywowane osobistym nastawieniem autorów lub chęcią pochwały/krytyki konkretnej osoby. Celem było zaprezentowanie jak najszerszej skali postaw oraz odtworzenie całej złożoności funkcjonujących wtedy mechanizmów i praktyk przy jednoczesnej niemożności opublikowania całości zachowanego zbioru.

Autorzy starali się ponadto opatrzyć komentarzem merytorycznym nazwiska wszystkich występujących w materiałach badaczy i uczonych (zasadniczo od stopnia doktora), o których informacje udało się zdobyć, a ponadto odtworzyć przebieg karier funkcjonariuszy SB, zaangażowanych w inwigilację Akademii. Nie zawsze udało się zebrać pewne i zadowalające dane. Mimo długotrwałych poszukiwań nie udało się ustalić bliższych danych o części pracowników bezpieki. W wypadku drugorzędnych urzędników, polityków i – niestety – niektórych mniej znanych czy młodszych badaczy (z PAN lub z zagranicy) pełne odtworzenie elementów biograficznych okazało się niemożliwe. Szczególnie trudno było ustalić przynależność partyjną części uczonych, zarówno z racji stanu archiwów po byłej PZPR, jak i częstego pomijania danych na ten temat przez samych zainteresowanych. Problemy stwarzało też odtworzenie drogi naukowej poszczególnych osób, chociażby z powodu zmieniających się przepisów w różnych okresach PRL (np. w kwestii tytułów naukowych). Ze względu na specyficzny charakter agentury w środowiskach naukowych oraz znaczną liczbę kilkuset przewijających się w tomie nazwisk autorzy nie byli w stanie zidentyfikować i scharakteryzować występujących w źródłach tajnych współpracowników SB. W związku z tym zadecydowano nie podawać wybiórczych – a więc niesprawiedliwych – informacji. Mimo wszystko można stwierdzić, że niniejszy wybór źródeł został wzbogacony o pewnego rodzaju minisłownik biograficzny członków PAN pojawiających się w materiałach MSW.

Dokumenty zgromadzone w tomie mogą ukazać jedynie częściowy, nieostry obraz polityki władz wobec PAN. Równie istotne, na pewno zaś w większym stopniu odnoszące się do polityki naukowej *sensu stricto*, a nie nadzoru nad nauką, są materiały PZPR oraz innych instytucji centralnych. Zostaną one uwzględnione w drugim tomie wydawnictwa.

Autorzy pragną podziękować redaktorce tego tomu Beacie Bińko, a także dr Dorocie Mazek z Wydziału Wydawnictw Biura Edukacji Publicznej IPN za zaangażowanie i trud poniesiony przy jego przygotowywaniu.

DOKUMENTY

Nr 1

1967 grudzień 14, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji w placówkach naukowych, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji w placówkach naukowych[a]

I. Ogólna sytuacja w nauce polskiej

1. **Prace naukowo-badawcze** i prace w dziedzinie rozwoju techniki prowadzone są w Polsce w ramach kilku pionów organizacyjnych, grupujących:

– 79 **placówek naukowo-badawczych** (instytuty, samodzielne zakłady i pracownie – Polskiej Akademii Nauk);

– **4 placówki naukowo-badawcze** (3 instytuty i 1 centralne laboratorium – podległe pełnomocnikom rządu ds. wykorzystania energii jądrowej i pełnomocnikowi rządu ds. elektronicznej techniki obliczeniowej);

– **148 placówek naukowo-badawczych** (97 instytutów, 51 centralnych laboratoriów lub placówek równorzędnych) podległych bezpośrednio lub pośrednio ministerstwom i centralnym urzędom;

– **1036 placówek technicznych** (biura konstrukcyjne, biura technologiczne i doświadczalne oraz placówki zaplecza zakładowego) stanowiących zaplecze techniczne przemysłu;

– **katedry i instytuty 74 szkół wyższych**.

2. **Sytuacja kadrowa w placówkach naukowo-badawczych** (dane z marca 1967 r.)

– **w 1965 r**. w placówkach naukowo-badawczych zatrudnionych było:

50 674 osoby, w tym: 17 843 z wyższym wykształceniem;

– w zapleczu technicznym przemysłu 86 435 osób, w tym 20 435 z wyższym wykształceniem;

– w szkołach wyższych zatrudnionych było: 32 112 pracowników (naukowo-dydaktycznych, naukowo-technicznych i innych), w tym 21 177 z wyższym wykształceniem.

W sumie w 1965 r. Polska dysponowała potencjałem ponad 59 tys. pracowników z wyższym wykształceniem oraz około 169 tys. ogółem zatrudnionych przynajmniej formalnie przy badaniach lub wdrożeniu badań.

3. Struktura rozmieszczenia kadr z wyższym wykształceniem (1965 r.) była następująca:

– w zapleczu technicznym przemysłu zatrudnionych było:
  – 25 samodzielnych pracowników nauki;
  – 112 doktorów;
– w placówkach naukowo-badawczych:
  – 2092 samodzielnych pracowników nauki;
  – 1823 doktorów;

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Tow. Sobieszczuk.

– w szkołach wyższych:
– 3640 profesorów i docentów;
– 5740 doktorów;

Razem: 13 549 wysoko kwalifikowanych pracowników nauki.

Z danych o realizacji planu kształcenia kadr naukowych w latach 1961–1966 wynika, że istnieją realne możliwości przygotowania w Polsce **rocznie co najmniej 2000–2500** wysoko kwalifikowanych pracowników naukowo-badawczych. Pozwoliłoby to znacznie złagodzić istniejące deficyty, gdyby dokonany został przez zainteresowane instytucje państwowe rzeczywisty wysiłek w kierunku dostosowania **struktury kształcenia** tych pracowników **do struktury potrzeb**. W przeciwnym przypadku **rok 1970** przyniesie bardziej ostre dysproporcje między **sytuacją kadrową** w różnych pionach organizacyjnych i **różnych dziedzinach nauki**.

Nie jest korzystny stan, w którym praktycznie cała kadra badawcza kraju podlega nadmiernej stabilizacji (poza szkolnictwem wyższym i PAN).

Stabilizacja kadry powoduje petryfikację sytuacji, w której:

– obsada wielu stanowisk naukowych, w tym kierowniczych, dokonana jest w oparciu o ludzi niemających istotnego dorobku naukowego;

– zostały zajęte stanowiska w okresie braku lepszych kandydatów;

– kandydaci na stanowiska wykorzystali różne protekcje, nie zdając uprzednio egzaminu w zakładach przemysłowych, zjednoczeniowych lub organizacji badań naukowych;

– wielu (obok zdolnych i twórczych ludzi) traktuje placówki badawcze jako **miejsce spokojnego i wygodnego życia** i swego rodzaju ucieczkę od operatywnej pracy w przemyśle;

– wiele osób skierowały do instytutów nie zainteresowania badawcze, ale drugorzędne przyczyny spowodowane różnorodnymi okolicznościami życiowymi.

Przy tym wszystkim proces uwalniania resortowych placówek naukowo-badawczych od takich pracowników naukowych jest w wysokim stopniu niedostateczny (brak selekcji tej kadry w oparciu o okresowe oceny ich dorobku naukowego).

W sprawie tej wypowiedziało się w 1966 r. Plenum Rady Nauki i Techniki, jednak nie podjęto żadnych praktycznych działań zmierzających do realizacji przyjętych postanowień.

II. Wymiana naukowa z zagranicą

Wyjazdy polskich naukowców finansowane są przez różne źródła zagraniczne:

1. **W ramach wymiany wynikającej** z porozumień zawieranych przez zainteresowane resorty PRL z analogicznymi instytucjami krajów kapitalistycznych:

– Departament Stanu USA,
– British Council,
– rządu francuskiego,
– rządu włoskiego,
– Canada Council,
– uczelnie i instytuty naukowo-badawcze.

2. **Fundacje prywatne**:

– Fundacja Forda,
– Fundacja Rockefellera,

– Fundacja im. Wandy Roehr,
– Fundacja Ventnor,
– Fundacja Paderewskiego,
– Fundacja Kościuszkowska,
– VI Sekcja École Pratique przy Sorbonie,
– inne osoby prywatne.

3. **Organizacje międzynarodowe ONZ**
– UNESCO,
– FAO,
– Światowa Organizacja Zdrowia,
– UNICEF – Fundusz Pomocy Dzieciom.

Spośród [b]ponad 20[b] różnych instytucji i osób prywatnych z krajów kapitalistycznych, z którymi Polska prowadzi wymianę naukową, na szczególną uwagę zasługują z operacyjnego punktu widzenia takie instytucje, jak:

a) **Fundacja Forda**

W okresie współpracy z ww. fundacją ze stypendiów tej instytucji skorzystało dotychczas około 300 osób. Szczególnie chętnie udzielano stypendiów pracownikom naukowym reprezentującym kierunki takie, jak **socjologia**, **filozofia**, **ekonomia**, **prawo**. Poważny procent stypendystów F[undacji] Forda odbywa staże i praktyki w trzech głównych krajach, tj. **USA**, **Anglii** i **Francji**.

Dyrektorem fundacji do września 1967 r. był Stone Shephard[1], obecny dyr[ektor] Światowego Stowarzyszenia Wolności Kultury w Paryżu, finansowanego na okres najbliższych 5 lat przez Fundację Forda.

b) **VI Sekcja École Pratique przy Sorbonie**[2]

Według danych, VI Sekcja jest komórką zorganizowaną przez Amerykanów i zajmuje się wywiadem naukowym.

W 1958 r. Wydz[iał] I PAN zawarł porozumienie o współpracy naukowej z VI Sekcją, które weszło do Programu Współpracy Kulturalnej i Naukowej między Polską i Francją.

Powyższe porozumienie zostało uzupełnione w 1959 r. w czasie rozmów między prof. A[damem] Schaffem[3] a kierownikiem Ośrodka dla Badań nad Historią i Cywilizacją Polską utworzonego przy VI Sekcji (EPHE).

Zgodnie z powyższymi porozumieniami średnio w ciągu roku wyjeżdża z Polski na stypendia długo- i krótkoterminowe około 25 pracowników naukowych, czyli dotychczas skorzystało ze stypendiów VI Sekcji około 300 osób.

[b–b] *Fragment nadpisany odręcznie nad skreślonym słowem* 18.

[1] Shepard Stone (1908–1990) – pisarz, dziennikarz, dyplomata, współpracownik „The New York Times". W latach 1942–1946 służył w US Army, pracując m.in. w pionie wywiadowczym. Między 1949 a 1954 r. był bliskim współpracownikiem Johna McCoy'a, wysokiego komisarza ds. Niemiec. W okresie 1954–1967 działał w kierownictwie Fundacji Forda, a w latach 1967–1974 był prezesem International Association For Cultural Freedom.

[2] VI Sekcja nie była w rzeczywistości afiliowana przy Sorbonie.

[3] Adam Schaff (1913–2006) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1954 r., pracownik naukowy Instytutu Filozofii Radzieckiej Akademii Nauk (1940–1945), UW (1948–1968), dyrektor IFIS PAN (1956–1968). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1961 r. Członek KPP (1936–1938), PPR/PZPR (1944–1984), członek KC (1957–1968), dyrektor Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych/ /Instytutu Nauk Społecznych przy KC PZPR (1950–1957).

c) **Fundacja Rockefellera**

Fundacja Rockefellera przywiązuje dużą wagę do popierania ośrodków naukowych prowadzących badania antykomunistyczne, np. wyasygnowała w latach ubiegłych fundusze na organizację tzw. Instytutu Rosyjskiego na Uniwersytecie Kolumbijskim w Nowym Jorku. Nadto wiadomym jest, że grupa Rockefellera ma duże wpływy na kierownictwo amerykańskiej propagandy w ogóle. Kandydaci na stypendia Rockefellera to przeważnie pracownicy nauk medycznych typowani przez MOiSzW, PAN i MZiOS. Dotychczas ze stypendiów tej fundacji skorzystało ponad 500 osób.

Od roku 1964 współpraca z Fundacją Rockefellera została praktycznie przerwana i ogranicza się do pojedynczych wyjazdów (3–4 stypendystów rocznie).

– W okresie 1961–1965 PAN wydatnie rozwinęła współpracę naukową z zagranicznymi ośrodkami i instytucjami naukowymi:

– ilość wyjazdów naukowców polskich i ilość przyjazdów naukowców zagranicznych była dwa razy większa niż w pięcioleciu obejmującym lata 1956–1960 (łącznie 16 670 osób).

– Ogólne rozmiary współpracy naukowej PAN z zagranicą mierzone ilością **wyjazdów** i **przyjazdów** były większe w:

– w 1965 r. o ponad 2,5 razy od ogólnych rozmiarów tej współpracy osiągniętych w 1960 r., wzrosły z 1811 osób do 4764;

– ilość osób wyjeżdżających zwiększyła się z 1050 w 1960 r. do 1738 w 1965 r., tj. o 65%, a osób przyjeżdżających z zagranicy z 759 do 3026, czyli czterokrotnie.

– Wzrost rozmiarów współpracy naukowej z zagranicą był wyższy od wzrostu zatrudnienia pracowników w działalności podstawowej PAN oraz wzrostu budżetu Akademii. **Ilość pracowników działalności podstawowej wzrosła w tym okresie o 16%, a budżet PAN o 41%**.

– W 1966 r. ogólne rozmiary współpracy naukowej Akademii z zagranicą uległy zmniejszeniu do 4302 wyjazdów i przyjazdów, co spowodowane było dużym spadkiem ilości przyjazdów gości zagranicznych (**2454 osób**).

– Udział wyjazdów naukowców polskich do krajów socjalistycznych w ogólnej ilości **wzrósł** w powyższym okresie z **57,4% (1960 r.) do 64,2% (1965 r.)** przy jednoczesnym spadku przyjazdu naukowców z krajów socjalistycznych w ogólnej ilości przyjazdów z **60% do 55%**.

– Udział wyjazdów naukowców polskich do krajów kapitalistycznych w ogólnej ilości wyjazdów uległ obniżeniu z **42,6% w 1960 r. do 35,8% w roku 1965**. Jednocześnie jednak nastąpił wzrost udziału naukowców z krajów kapitalistycznych w ogólnej ilości przyjazdów z **40,1% do 45,3%**.

– W latach 1961–1965 zmianom uległy również udziały poszczególnych grup nauk w ogólnych rozmiarach wyjazdów zagranicznych:

– zmniejszył się udział przedstawicieli **nauk humanistycznych** (Wydz[iał] I) w ogólnych rozmiarach współpracy z **30,2% do 23,8%**;

– zmniejszył się udział przedstawicieli **nauk technicznych** (Wydz[iał] IV) z **20,3% do 19,8%** oraz przedstawicieli nauk rolniczych i leśnych z **13,8%** do **10,6%**;

– wydatnie wzrósł natomiast udział przedstawicieli nauk matematycznych, fizycznych i nauk o ziemi (Wydz[iał] III) z **16,0%** do **20,8%**.

Sprawy budżetowe sekretariatu PAN

– Na utrzymanie cudzoziemców (łącznie z kosztem utrzymania stypendystów zagranicznych) wydatki wzrosły z **886,8 tys. zł w 1961 r.** do **3 475,8 tys.** w 1965 r., czyli prawie czterokrotnie (bez kosztów utrzymania cudzoziemców zaproszonych indywidualnie).

– W 1966 r. nastąpił dalszy wzrost tych wydatków do blisko **4,1 mln zł**.

– Wzrosły również rozmiary środków dewizowych wydatkowanych z budżetu Akademii na współpracę naukową z zagranicą z **3 765,3 tys. zł** (1$ = 24 zł) obiegowych w 1961 r. do **4 241,6 tys. zł** obiegowych w 1965 r., tj. o 13% (1966 r. obniżenie do 4118 tys. zł obiegowych).

Inne uwagi dot[yczące] **współpracy naukowej z zagranicą**

a) **Planowanie**

– do 1965 r. Sekretariat Naukowy i Administracyjny Akademii nie określił podstawowych zasad planowania tej współpracy (dopiero we wrześniu 1965 r. przystąpiono do opracowania);

– w efekcie tego stosunkowo duży był zakres wyjazdów i przyjazdów pozaplanowych, np.

– w 1961 r. na 344 wyjazdy (Wydz[iał] I) tylko 117 wynikało z planów;

– w 1965 r. na 414 wyjazdów (Wydz[iał] I) tylko 141 wynikało z planów;

– w 1964 r. na przyjazd 332 gości z zagranicy zgodnie z planem było tylko 164, a w 1965 r. na 290 przyjazdów zgodnych z planem było 195.

b) **Analiza wyjazdów i przyjazdów**

– do 1965 r. Sekretariat Naukowy i Administracyjny PAN nie zorganizowały informacji i sprawozdawczości w zakresie współpracy naukowej z zagranicą, umożliwiającej systematyczną okresową ocenę realizacji planowanych zadań w tej dziedzinie;

– Sekretariat Administracyjny (1965 r.) dopuścił do dezorganizacji swej służby zagranicznej;

– w 1965 r. biura współpracy naukowej z zagranicą były **zdezaktualizowane, prowizorycznie grupowane** zespoły pracownicze nie posiadały przełożonych, a poszczególnym pracownikom tych zespołów nie sprecyzowano obowiązków służbowych;

– do 1965 r. nie określano zasad postępowania w przypadkach naruszania dyscypliny wyjazdowej (samowolne przedłużanie pobytu, zasad finansowania wyjazdów łączonych itp.);

– stwierdzono wysoce niedostateczny zakres i poziom ewidencji i sprawozdawczości w zakresie spraw związanych ze współpracą Akademii z zagranicą;

– stwierdzono, że w zakresie **opieki nad cudzoziemcami przebywającymi w Polsce** występowały uchybienia wyrażające się w **braku należytego sprecyzowania** obowiązków pracownika akademii i pilotującego gości zagranicznych PAN, prowadzących prace naukowo-badawcze w naszym kraju;

– Sekretariat Administracyjny PAN nie wszczynał postępowania wyjaśniającego w stosunku do tych osób, które nie dopełniły obowiązku powrotu do kraju w wyznaczonym terminie;

– ponad 20% osób biorących udział we współpracy naukowej w latach 1963–1965 nie składało żadnych sprawozdań (na [nieczytelna liczba] osób – 28 nie dopełniły tego obowiązku), a **na 109 złożonych** sprawozdań tylko 45 przedłożono kierownikom

w obowiązującym terminie 14 dni od przyjazdu z zagranicy, 64 (blisko 60%) było opóźnionych, przy czym okres opóźnienia sięgał w **11 przypadkach 3 lat**;

– analiza wydatków na współpracę z zagranicą ubiegłego pięciolecia 1961–1965, finansowanych w ciężar budżetu PAN, wykazała, iż wydatkowano na ten cel 53 mln zł i że wzrosły one z 8750 tys. w 1961 r. do 12 323 tys. w 1965 r., czyli o przeszło 40%;

– stwierdzono całkowity brak rozliczeń z wykorzystania otrzymanych z PAN biletów i zleceń wymiennych;

– w 1965 r. za zakupione bilety i zlecenia wymienne Sekretariat Administracyjny PAN wypłacił MTWS Wagons Lits Cook kwotę przeszło **3,1 mln zł**, bez uprzedniej analizy zasadności wystawionych przez to towarzystwo rachunków, nawet w tak podstawowym zakresie, jak:

– zgodność rachunków;

– zasadność stosowanych ocen;

– z analizy wybranych losowo przypadków wynikało, że przeciętny koszt utrzymania stypendysty zagranicznego wynosił blisko **8000 zł miesięcznie**;

– na podstawie ww. przykładów stwierdzono, że kierownictwo Sekretariatu Adm[inistracyjnego] PAN dopuściło się istotnego zagrożenia interesów Skarbu Państwa.

III. Zagadnienia współpracy naukowej Polskiej Akademii Nauk z niektórymi krajami kapitalistycznymi

– Gdyby z punktu widzenia wymiany osobowej z instytucjami naukowymi z krajów zachodnich tworzyć jakieś obszary współpracy, okazałoby się, że **wyraźnie zarysowują się trzy grupy krajów** (dot[yczy] to wyjazdów i przyjazdów);

pierwsza grupa krajów europejskich o **silnie** rozwiniętej wymianie to:

– Francja, Włochy, Wielka Brytania, RFN;

druga grupa krajów europejskich o **średnim** nasileniu wymiany to:

– Austria, Holandia, Szwajcaria;

trzecia grupa krajów pozaeuropejskich:

– główny partner to St[any] Zjednoczone Ameryki Północnej.

Na szczególną uwagę zasługuje wymiana osobowa z Francją, z którą PAN utrzymuje ściślejsze kontakty naukowe.

Francja wysunęła się na I miejsce (151 wyjazdów i 180 przyjazdów w 1965 r.)

Francja jest tym krajem zachodnim, w którym Akademia ma dwóch bezpośrednich partnerów do współpracy naukowej:

– Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS),

– VI Section École Pratique.

Współpraca naukowa z NRF

Pierwsze kontakty naukowe z NRF nawiązano w 1956 r.

– pierwszy kontakt naukowców NRF z naukowcami polskimi (kwiecień 1956 r. w czasie konferencji mickiewiczowskiej)[4];

[4] Międzynarodowa Sesja Naukowa PAN poświęcona Adamowi Mickiewiczowi odbyła się 17–20 kwietnia 1956 r. w Warszawie. W skład delegacji Niemieckiej Republiki Federalnej wchodzili pisarz dr Hermann Buddensieg i prof. Ervin Koschmieder (z uniwersytetu w Monachium).

– od 1957 r. utrzymywane są kontakty (bez „Porozumienia o Współpracy Naukowej"), głównie z okazji konferencji i zjazdów organizowanych w Polsce i NRF;

– NRF znajduje się na **3 miejscu** spośród **16** krajów, z którymi ORWN (Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych) przy PAN prowadzi wymianę wydawnictw naukowych (NRF – 128 kontrahentów, Francja 176 i USA – 266 kontrahentów);

– w okresie od 1957 r. do 1966 r. przebywało w Polsce na zaproszenie PAN 427 pracowników naukowych NRF, przy czym w tymże okresie przebywało w NRF 422 naukowców z PAN;

– w 1966 r. Polska Akademia Nauk nawiązała współpracę (na życzenie strony NRF) z Towarzystwem im. Maksa Plancka (instytucja naukowa, która w NRF posiada około **60 instytutów naukowych** reprezentujących wszystkie nauki specjalistyczne). Prezesem Towarzystwa jest prof. dr Adolf Butenandt[5]. W wyniku porozumienia między A[dolfem] Butenandtem a prezesem PAN ze strony polskiej wyznaczono do współpracy z instytutami Towarzystwa im. Maksa Plancka następujące instytuty PAN:

– Fizyki;
– Chemii Organicznej;
– IPPT (Inst[ytut] Podst[awowych] Prob[lemów] Techniki);
– Automatyki;
– Biochemii i Biofizyki.

Według opinii polskich naukowców korzystających z zaproszenia ww. towarzystwa, wszystkie instytucje znajdujące się w ramach organizacji Towarzystwa im. M[aksa] Plancka przejawiają duże zainteresowanie możliwościami nawiązania współpracy naukowej oraz wymiany pracowników PAN.

Według oceny PAN na szczególną uwagę zasługują możliwości korzystania z osiągnięć zachodnioniemieckich w dziedzinie chemii, fizyki, biochemii i biofizyki oraz aparatur unikalnych, w jakie są wyposażone instytuty towarzystwa im. M[aksa] Plancka.

IV. Dane dotyczące pracowników naukowych, którzy w latach 1956–1966 odmówiły powrotu do kraju

– W wyżej podanym okresie łącznie ze wszystkich kierunków naukowych odmówiło powrotu do kraju 90 osób, w tym:
  – nauki medyczne – 22;
  – nauki hum[anistyczne] [i] społeczne – 36;
  – nauki ścisłe i techn[iczne] – 25;
  – nauki przyrodnicze – 7.
– Kraje, w których pozostali polscy naukowcy, to przede wszystkim:
  – USA (30 osób);
  – Anglia (19 osób);
  – Francja (18 osób);
  – NRF (3 osoby);

[5] Adolf Butenandt (1903–1995) – niemiecki biochemik, pracownik naukowy Wydziału Chemii Uniwersytetu w Getyndze (1927–1933), Instytutu Biochemii w Berlinie (1936–1960). Prezydent Towarzystwa Maksa Plancka (1960–1972).

– Kanada (5 osób);
– Szwecja (7 osób);
– inne (8 osób).

– W rozbiciu na poszczególne uczelnie liczba pozostałych za granicą przedstawia się następująco:
– Uniwersytet Warszawski – 29 osób;
– Uniwersytet Poznański – 7 osób;
– Uniwersytet Jagielloński – 5 osób;
– inne uczelnie – 7 osób;
– Politechnika Warszawska – 10 osób;
– inne politechniki – 7 osób;
– szkoły ekonomiczne – 3 osoby;
– szkoły rolnicze – 4 osoby;
– szkoły pedagogiczne – 3 osoby;
– inne placówki naukowe – 15 osób.

Próby dywersji ideologicznej państw kapitalistycznych na Polskę za pośrednictwem współpracy naukowej.

– W ogólnej ocenie współpraca PAN z nauką państw kapitalistycznych oceniana jest **pozytywnie**.

– Uzyskano wiele rezultatów w badaniach naukowych w **nowych dziedzinach** badawczych, jak:
– elektronika;
– półprzewodniki;
– genetyka;
– metodyka badań socjologicznych.

– Za najbardziej efektywne pod względem naukowym wg PAN uznawane są wyjazdy na długoterminowe staże naukowo-kształceniowe i badawcze.

– Wyjeżdżający na długoterminowe pobyty rekrutują się z osób naukowo dojrzałych (po ukończeniu doktoratu), a cały system rekrutacji na stypendia eliminuje ludzi nieprzygotowanych do wyjazdu.

– Kryteria przyjęć kandydatów na stypendia (dot[yczące] doktorów)
– dwie opinie profesorów;
– opinia sekretarza wydziału;
– pozytywna opinia Komisji ds. Stypendiów Zagr[anicznych] PAN.

Niezależnie od tego Biuro Współpracy z Zagranicą prowadzi konsultacje polityczne z organizacjami partyjnymi, komitetami woj[ewódzkimi] PZPR oraz Wydz[iałem] Nauki KC PZPR (przy indywidualnych wyjazdach prowadzona jest konsultacja z Min[isterstwem] Spraw Zagranicznych w zakresie zasięgnięcia opinii o zapraszającym).

– Próbą w rodzaju „przyciągania" polskich pracowników są kontakty.
– ᶜspełniają one pozytywną rolęᶜ;
– w niektórych jednak wypadkach wysokie płace, „agitacja" (1000–1500$) do pozostania na długie lata;
– w latach 1959–1965 z grupy humanistów pozostała 1 osoba (J. Bialer);

ᶜ–ᶜ *Fragment odręcznie skreślony.*

– podstawowa większość kontraktów proponowana jest: **matematykom**, **technikom**, **biologom** i **chemikom** i tym specjalnościom, które stoją na światowym poziomie lub niewiele od niego odbiegającym;

– zachodzić więc może podobna sytuacja, jaką stosują ośrodki amerykańskie w stosunku do wybijających się pracowników na Zachodzie Europy;

– na uwagę zasługuje fakt, że osoby pozostające poza okres określany programem pobytu nie zmieniają obywatelstwa polskiego, **a co najważniejsze, zwracają się o paszport konsularny**. Są przypadki powrotu tych osób do kraju po kilku latach.

– Według oceny PAN, postawa polityczna pracowników naukowych wyjeżdżających do krajów kapitalistycznych **jest dobra**, tzn. jeśli przy pierwszym spotkaniu z Zachodem młodzi naukowcy patrzą na pewne zjawiska bezkrytycznie, to przy następnych wizytach i rozeznaniu tamtejszych stosunków społeczno-politycznych nabierają krytycznego zdania;

– ogólnie wśród kadry naukowej (**szczególnie młodej**) ugruntowało się przekonanie, że w zasadzie **karierę naukową można najszybciej zrobić w Polsce**;

– ogólnie patriotyczną postawę charakteryzuje stosunek, z jakim spotyka się[d] jawnie kierowana propaganda określonych ośrodków politycznych, która nie przynosi nie tylko spodziewanych rezultatów, ale jest wręcz odpierana (chodzi o przesyłanie stypendystom przez określone ośrodki polskiej emigracji: **Anglia**, **Francja**, **USA** określonej literatury bądź prowadzenie rozmów itp.);

– o ile ogólna postawa polityczna stypendystów w zasadzie nie budzi zastrzeżeń, to sytuacja materialna wyjeżdżających zmusza do egzystencji na niskim poziomie. Poszukują oni tańszych stołówek i zakwaterowania, przez co trafiają niejednokrotnie do ośrodków **prowadzących różnorakie** akcje katolickie, samopomocowe itp.

W związku z przedstawioną sytuacją w odniesieniu do PAN zamierzamy zwrócić szczególną uwagę na:

1. brak określonej ściśle koncepcji i polityki współpracy z zagranicą PAN (brak personalnej odpowiedzialności za politykę stypendialną);

2. dotychczasową współpracę PAN z krajami kapitalistycznymi, którą cechuje żywiołowość wypływająca z interesów poszczególnych pracowników nauki i ze względów materialnych;

3. właściwą koncentrację środków materialnych w zakresie prowadzenia badań naukowych, ściśle powiązanych z konkretnymi potrzebami gospodarki narodowej;

4. koordynację przez poszczególne wydziały zgodnie z zaplanowanymi badaniami – wyjazdów pracowników naukowych z zagranicą;

5. dotychczasową niewłaściwą politykę stypendialną (3/4 planowanych wyjazdów nie ma nic wspólnego z zaplanowaną tematyką poszczególnych wydziałów, instytutów i pracowni);

6. brak zainteresowania przez kompetentne placówki PAN rozwojem nauk rolniczych;

7. zespoły zajmujące się typowaniem kandydatów na wyjazdy zagraniczne;

8. abstrakcyjność polityki badań naukowych wyrażających się w nie zawsze dostatecznym powiązaniu z konkretnymi potrzebami gospodarki narodowej;

---

[d] *Zaimek zwrotny dopisany odręcznie*.

9. właściwe zabezpieczenie przyjeżdżających na zaproszenie PAN gości z krajów kapitalistycznych;

10. rozmowy operacyjno-profilaktyczne z wyjeżdżającymi na średnio- i długoterminowe stypendia, staże, kontrakty itp.;

11. spowodowanie za pośrednictwem Dep[artamentu] I MSW właściwej opieki nad stypendystami i stażystami przebywającymi w krajach kapitalistycznych[e].

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 23, k. 95–110, mps.

[e] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 2

1969 maj 28, Warszawa – Notatka dotycząca współpracy PAN z instytucjami naukowymi USA

Notatka
dot[ycząca] **współpracy PAN z instytucjami naukowymi USA**

Polska nie posiada umowy rządowej o współpracy kulturalno-naukowej ze Stanami Zjednoczonymi, dlatego też istniejąca współpraca odbywa się na podstawie osobistych kontaktów polskich pracowników naukowych z naukowcami amerykańskimi, bezpośrednio zawieranych porozumień z instytucjami amerykańskimi, wymiany stypendialnej itp.

Współpraca naukowa ze St[anami] Zjednoczonymi w pierwszych latach jej istnienia (po wojnie) ograniczała się jedynie do wymiany poglądów, prowadzenia prac badawczych w placówkach naukowych w St[anach] Zj[ednoczonych] drogą indywidualnie wysyłanych zaproszeń obydwu stron. Ożywianie kontaktów naukowych z USA datuje się od 1957 r. W kontaktach tych uczestniczą prawie wszystkie ważniejsze placówki naukowe PAN. Ze względu na strukturę organizacyjną nauki amerykańskiej partnerem placówek PAN są prawie wyłącznie uniwersytety amerykańskie. Ilustracją rozwoju kontaktów w latach 1957–1963 jest poniższa tabela[a].

W pierwszych latach współpracy zainteresowania obu stron koncentrowały się przede wszystkim na naukach humanistycznych. Stan ten spowodowany był przede wszystkim: w Polsce – brakiem wysoko kwalifikowanych pracowników nauki w innych dziedzinach, jak nauki ścisłe i techniczne, biologiczne, oraz brakiem w tym zakresie takich placówek naukowo-badawczych, które mogłyby być partnerem do współpracy z instytucją zagraniczną; w odniesieniu do St[anów] Zjednoczonych – to naukowcy amerykańscy (biorąc również pod uwagę ww. względy) przybywali do Polski w celu prowadzenia badań lub konsultacji w takich dziedzinach, jak historia, historia sztuki, filozofia, muzealnictwo itp.

Wraz z rosnącymi potrzebami międzynarodowej wymiany naukowej wzrastało ożywienie kontaktów. Wzrastało również znaczenie polskiej myśli naukowej w świecie, powodujące coraz większe zainteresowanie zarówno polską kadrą naukową, jak i prowadzonymi w Polsce badaniami. Z naszej strony rosły coraz większe potrzeby doskonalenia kadry naukowej, co przy ówczesnych skromnych środkach finansowych stwarzało potrzebę kształcenia tej kadry w lepszych niż polskie, wyposażonych w aparaturę naukową, instytutach zagranicznych, a jednocześnie uzyskane już wyniki badań naukowych wymagały ich konfrontacji z jednej strony, a prezentacji naszego dorobku z drugiej strony – na forum międzynarodowym.

Zaczęły się wówczas krystalizować formy współpracy, które do chwili obecnej stanowią płaszczyznę współpracy naukowej również ze Stanami Zjednoczonymi:

---

[a] *W zachowanym egzemplarzu dokumentu brak tabeli*.

1) udział w kongresach, konferencjach itp. imprezach naukowych odbywających się na terenie obu krajów;

2) krótkoterminowe wizyty na podstawie zaproszeń indywidualnych w celu wygłoszenia odczytów, konsultacji;

3) współpraca w zakresie stypendiów na podstawie bezpośrednich porozumień instytucji centralnych lub instytucji naukowych, przyznawanych indywidualnie bądź jednostronnie przez fundacje;

4) badania naukowe polskich naukowców lub prowadzenie wykładów na zasadzie zawartego kontraktu z instytucją zagraniczną;

5) wymiana publikacji naukowych.

Ad. 1. Udział polskich naukowców w imprezach naukowych, odbywających się w USA i amerykańskich naukowców w Polsce – pozostaje w stosunku na ogół niezmienionym, jak przedstawiono w pow[yższej] tabeli.

Np. w r. 1967 wyjechało na kongresy, konferencje itp. imprezy do USA 10 pracowników PAN, w r. 1968 – 28, a ze St[anów] Zjednoczonych w r. 1967 – 40, w 1968 –…

Ze względu na coraz bardziej zarysowującą się konieczność bezpośrednich kontaktów i wymiany doświadczeń naukowych w skali międzynarodowej ilość imprez naukowych stale wzrasta, stąd wzrost ilości wyjazdów i przyjazdów. Wzrost ilości przyjazdów naukowców ze St[anów] Zjedn[oczonych] tłumaczy się szczególnie tym, że obecność na kongresach, konferencjach umożliwia nawiązanie kontaktów z szerszym gronem naukowców polskich, jak również naukowców z innych krajów socjalistycznych, biorących liczny udział w imprezach organizowanych przez PAN oraz stale wzrastającym poziomem tych imprez.

[…][b]

Ad. 3. Współpraca ze Stanami Zjednoczonymi w zakresie stypendiów jest b[ardzo] szeroka i wymaga wnikliwego omówienia. PAN korzysta z szeregu stypendiów przyznawanych Polsce jednostronnie, w ramach wymiany stypendialnej z fundacjami, w ramach bezpośredniego porozumienia PAN z National Academy of Sciences.

Wraz z ożywieniem kontaktów naukowych ze St[anami] Zjedn[oczonymi], które miało miejsce (jak wspomniano wyżej) w latach 1957–1958, szereg instytucji amerykańskich wystąpiło z propozycjami przyznawania stypendiów polskim pracownikom naukowym.

Fundacja Forda – nawiązała współpracę z instytucjami naukowymi PRL już w 1957 r. Program fundacji przewidywał początkowo udzielanie stypendiów naukowych w zakresie takich dyscyplin, jak: nauki filozoficzno-społeczne, ekonomiczne, prawnicze, historyczne, psychologię, pedagogikę. W 1961 r. zakres dziedzin został rozszerzony o nauki ścisłe i techniczne. Fundacja przyznała Polsce pół miliona dolarów na stypendia oraz na zakup książek, wyposażenie bibliotek naukowych, a także na finansowanie przyjazdów do Polski uczonych zagranicznych zapraszanych przez polskie ośrodki naukowe. Stypendyści fundacji mogli odbywać staże nie tylko w placówkach amerykańskich, lecz również w krajach zachodnioeuropejskich. Stypendia przyznawane były na okres od 3 do 8 m[iesię]cy i miały charakter stypendiów przyznawanych jednostronnie. Pierwsze

[b] *W zachowanym egzemplarzu dokumentu brak strony 4, na której prawdopodobnie rozwinięto punkt 2.*

kandydatury zostały zgłoszone w 1959 r. W latach 1959–1962 fundacja przyznała pracownikom PAN:

w roku 1959 – 7 stypendiów;
w roku 1960 – 5 stypendiów;
w roku 1961 – 6 stypendiów;
w roku 1962 – 7 stypendiów.

W 1962 r. kontakt z Fundacją Forda został przerwany, a wznowienie tych kontaktów nastąpiło w 1967 r. w czasie wizyty przedstawicieli Fundacji w Warszawie[1]. Na podstawie zgłoszeń za pośrednictwem MOiSzW (które jest koordynatorem współpracy z Fundacją) – PAN przyznano 7 stypendiów (w tym 4 nauki humanistyczne, 3 nauki ścisłe i techniczne).

– W sierpniu 1968 r. strona amerykańska przysłała do MOiSzW projekt umowy o wzajemnej wymianie stypendialnej pomiędzy PRL i Radą Badań i Wymiany Międzynarodowej na lata 1969/[19]70 i 1970/[19]71. Rozmowy dot[yczące] tej umowy miały się odbyć w Warszawie w MOiSzW z przedstawicielami Fundacji Forda, który[c]

Ze względu na to, że Amerykanie sygnalizowali również ewentualne omówienie sprawy współpracy w zakresie wspólnych badań naukowych – Polska Akademia Nauk zgłosiła szereg tematów w następujących dziedzinach: polimery, elektronika, ochrona przed korozją, automatyka, biosynteza białka i kwasów nukleinowych, biologia molekularna, fizyka ciała stałego.

W czasie pobytu delegacji jesienią 1968 r. żadnych konkretnych ustaleń nie podjęto, ani w zakresie wymiany stypendialnej, ani też w zakresie prowadzenia wspólnych badań. Jednakże materiał, który przy opracowywaniu tematyki do współpracy zebrano – może posłużyć do dalszej współpracy ze St[anami] Zjednoczonymi jako wskaźnik koncentrowania się na pewnych dziedzinach.

Fundacja Rockefellera – współpraca zapoczątkowana w 1957 r. Program Fundacji przewidywał udzielanie stypendiów naukowych w zakresie takich dyscyplin, jak: biologia, rolnictwo i medycyna. W pierwszym okresie współpracy z Polską Fundacja przeznaczyła na stypendia dla Polaków 1 mln dolarów. Koordynatorem współpracy z Fundacją było MSzW. Fundacja przyznała pracownikom naukowym PAN:

w roku 1957 – 13 stypendiów;
w roku 1958 – 23 stypendia;
w roku 1959 – 9 stypendiów;
w roku 1960 – 2 stypendia;

---

[c] *Po tym słowie w tekście pozostawiono wykropkowane puste pole o długości sześciu wierszy.*

[1] Powodem zerwania współpracy było nierespektowanie przez Fundację Forda zastrzeżeń strony polskiej, dotyczących nieuczestniczenia w rozmowach kwalifikacyjnych organizowanych przez fundację przedstawiciela władz, a także zgłaszania przez fundację własnych kandydatów i przyznawania stypendiów wyłącznie humanistom. Współpracę wznowiono w wyniku negocjacji prowadzonych przez wysłanników Fundacji Forda z dyrektorem Departamentu Współpracy Kulturalnej i Naukowej MSZ Henrykiem Bireckim oraz kierownictwem MOiSzW (w dniach 28 III – 1 IV i 26 VI – 2 VII 1967 r.). W rezultacie rozmów fundacja zgodziła się na przyznawanie stypendiów także przedstawicielom nauk ścisłych i technicznych oraz na wybieranie stypendystów spośród kandydatów przedstawionych przez stronę polską. Nie zgodzono się natomiast na udział przedstawiciela władz w rozmowach kwalifikacyjnych, zob. AIPN, 0236/41, t. 1, Notatka dotycząca wznowienia współpracy Fundacji Forda z Polską, 11 IV 1967 r., k. 64–66; *ibidem*, Notatka informacyjna o przebiegu prac delegacji ekspertów Fundacji Forda w Warszawie oraz rozmów odbytych w czerwcu i lipcu 1967 r., b.d., k. 68–72.

w roku 1961 – 5 stypendiów;
w roku 1962 – 2 stypendia.

W 1961 r. przedstawiciel fundacji oświadczył, że ilość przyznawanych stypendiów będzie zmniejszona do rozmiarów (rzekomo) proporcjonalnie odpowiadających współpracy z innymi krajami. W 1962 r. fundacja powiadomiła MSzW, że wobec zobowiązań podjętych na rzecz krajów rozwijających się nie będzie mogła przydzielać stypendiów naukowcom polskim.

Stypendia Departamentu Stanu mają charakter dwustronny i wymiana ta odbywa się drogą wymiany listów między Ambasadą USA w Warszawie a Min[isterstwem] Spraw Zagranicznych PRL.

Pierwsza propozycja przyznania stypendiów Polsce miała miejsce w 1958 r. Ilość przyznawanych corocznie stypendiów jest zmienna, a kierunki nie są ściśle określone.

Departament stanu przyznał pracownikom naukowym PAN:
w roku 1962 – 2 stypendia;
w roku 1963 – 3 stypendia;
w roku 1964 – 1 stypendium;
w roku 1965 – 5 stypendiów;
w roku 1966 –
w roku 1967 –
w roku 1968 –

PAN w ramach tej wymiany przyznała naukowcom amerykańskim:
w roku 1963 – 1 stypendium;
w roku 1964 – 3 stypendia;
w roku 1965 – 2 stypendia;
w roku 1966 –
w roku 1967 –

Fundacja Wandy Roehr. W czasie pobytu w Polsce Wandy Roehr[2] i dyrektora Fundacji St[anisława] Strzetelskiego[3] ustalono, że fundacja przeznaczy dla PAN pewne sumy rocznie na kształcenie młodych pracowników PAN za granicą, a PAN będzie przyznawała stypendia kandydatom zgłoszonym przez fundację na odbycie stażów w Polsce. Fundusze przyznane przez fundację mogły być wykorzystane na finansowanie stypendiów w różnych krajach, w zasadzie jednak przyznawane były głównie na stypendia w Europie Zachodniej, gdzie ze względu na niższe (wówczas) koszty utrzymania w porównaniu ze St[anami] Zjedn[oczonymi] można było wysyłać większą ilość stypendy-

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

[3] Stanisław Strzetelski (1895–1969) – dziennikarz, publicysta, polityk. W czasie I wojny światowej w Legionie Wschodnim, następnie w armii austro-węgierskiej. Założyciel agencji informacyjnej „Varsovia" (1919), współpracownik „Kuriera Lwowskiego", „Rzeczpospolitej", „Gazety Warszawskiej". Redaktor naczelny dziennika „ABC" (1926–1935), „Wieczoru Warszawskiego" (1928–1935, 1936–1939), redaktor „Gońca Warszawskiego" (1935–1936), tygodnika „Kronika Polski i Świata" (1938–1939). Współzałożyciel Związku Obrońców Narodu (1936). W czasie wojny pracownik Ministerstwa Informacji i Dokumentacji rządu RP na uchodźstwie (1939–1940), korespondent Polskiej Agencji Telegraficznej w Lizbonie (1940–1941), dyrektor Polish Information Center w Nowym Yorku (1941–1945). Po wojnie pozostał w USA, m.in. kierownik sekcji polskiej Biura Studiów Komitetu Wolnej Europy, kierownik sekcji polskiej RWE w Nowym Jorku (1951–1955), dyrektor Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (1955–1961). Organizator Fundacji Wandy Roehr i jej kierownik od 1961 r.

stów. Ponadto część przyznanych funduszów mogła być przeznaczona na zakupienie aparatury, części zamiennych i odczynników niedostępnych w kraju.

Wykorzystanie funduszów pozostawionych do dyspozycji PAN w latach 1961–1967 przedstawia się następująco:

w roku 1961 – 7500 dol.;
w roku 1962 – 15 000 dol.;
39 stypendiów (150 miesięcy);
w roku 1963 – 15 000 dol.;
w roku 1964 – 15 000 dol.;
29 stypendiów (122 miesiące);
w roku 1965 – 7500 dol.;
w roku 1966 – 3000 dol.;
12 stypendiów (60 miesięcy);
w roku 1967 – 600 dol.;
1 stypendium (2 miesiące);
w roku 1968 –

Ponadto w latach 1963–1966 PAN zakupiła z funduszów Wandy Roehr aparaturę, części zamienne i odczynniki na sumę 14 500 dol. Kandydatom zgłoszonym przez Fundację PAN przekazała:

w roku 1963 – 5 stypendiów (40 miesięcy);
w roku 1964 – 4 stypendia (40 miesięcy);
w roku 1965 – 1 stypendium (12 miesięcy);
w roku 1966 – 3 stypendia (34 miesiące);
? w roku 1967 – 1 stypendium (8 miesięcy);
? w roku 1963 – [d]

Obniżka przyznawanych funduszów dla PAN spowodowana została wewnętrznymi trudnościami finansowymi Fundacji.

[e]Od roku 1968 PAN praktycznie nie utrzymuje kontaktów z fundacją w związku z brakiem odpowiedzi na pisma PAN – dyr. Strzetelskiego, aczkolwiek dotychczas przebywają na stypendium[e] PAN 2 osoby z USA polecane przez fundację (w ramach wymiany).

W związku z odejściem z fundacji dyr. Strzetelskiego – PAN zamierza nawiązać ponownie kontakt bezpośrednio z Wandą Roehr, która, jak się okazuje, przyznała kwotę 1000 dol. bezpośrednio prof. Zielińskiej[4] (botanika) … m.in. celem umożliwienia uczestnictwa w Kongresie Botanicznym w USA. Z tego wynika, że Wanda Roehr nie zamierza przerwać kontaktów z PAN ani też dyskryminować pracowników Polskiej Akademii Nauk – aczkolwiek mogła być mylnie informowana o tej współpracy przez dyr. Strzetelskiego. Sprawa jest tym bardziej znamienna, że na pismo PAN z marca 1968 r. w sprawie przekazania 540 dol. na zakup odczynników dla Zakładu Parazytologii – nie otrzymaliśmy od dyr. Strzetelskiego żadnej odpowiedzi, tłumacząc to (jak się okazało, w przedstawionej sytuacji) trudnościami finansowymi fundacji.

---

[d] *Znaki zapytania w tych miejscach umieszczono w tekście.*

[e–e] *Fragment odręcznie podkreślony.*

[4] Być może Zofia Zielińska (ur. 1915) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UŁ (1945–1947), Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN (1947–1985), kierownik Zakładu Biochemii Komórki IBD PAN (1971–1986).

Podtrzymanie kontaktów z Fundacją ma szczególne znaczenie przy naszych trudnościach dewizowych na zakup odczynników, części zamiennych drobnej aparatury oraz ze względu na długotrwałą procedurę importu poprzez n/centralę handlu zagranicznego.

Poza tym, biorąc pod uwagę stale wzrastające potrzeby kształcenia kadry naukowej, a przy tym skromne środki dewizowe na stypendia, jakimi dysponuje PAN – należy dążyć do odnowienia tych kontaktów, tym bardziej że fundacja zawsze akceptowała kandydatów przedstawianych przez Akademię.

Fundacja Kościuszkowska. Pierwsza propozycja przyznania Polsce stypendiów po wojnie (fundacja przyznawała stypendia Polsce również w latach międzywojennych) miała miejsce w 1964 r. Stypendia przyznawane są na podstawie 10 zgłoszonych kandydatur za pośrednictwem Min[isterstwa] Spraw Zagranicznych. Z tej liczby fundacja przyznaje Polsce 5 stypendiów rocznie, preferując nauki humanistyczne. PAN przyznano w 1966 r. jako stypendium 12-miesięczne w celu prowadzenia badań nad dziejami oświaty o Uniwersytecie w Chicago.

Inne fundacje. Pracownicy naukowi PAN korzystali ponadto ze stypendiów innych fundacji, które to stypendia przyznawane są raczej sporadycznie. I tak np.: z Fundacji Eleonory Roosevelt PAN otrzymała w 1963 r. – 2 stypendia (12-miesięczne) przeznaczone dla pracowników nauki, którzy prowadzą badania zarówno doświadczalne, jak i kliniczne nad rakiem, z Fundacji Eisenhowera – 1 stypendium w 1967 r., z National Science Foundation – w 1964 r. – 2 stypendia, w 1966 r. – 1 stypendium, w 1967 r.[f]

Prócz stypendiów przyznawanych Polskiej Akademii Nauk bezimiennie, pracownicy naukowi PAN otrzymują wiele stypendiów fundacyjnych imiennie. [e]Stypendia te przyznawane są w drodze bezpośrednich kontaktów profesorów PAN lub w drodze starań indywidualnych. Nie jest to najlepsza droga (szczególnie w tym drugim przypadku) uzyskiwania stypendiów, ale mając na względzie[e] możliwość odbycia stażu w takich ośrodkach, tylko osobista rekomendacja może pomóc w uzyskaniu stypendium – to należy tę formę akceptować. Przy odpowiedniej ocenie poziomu kandydata, placówki zagranicznej i dziedziny, którą kandydat reprezentuje oraz ocenie zgodności programu badań za granicą z planami badawczymi placówki wysyłającej – korzyści będą dla placówki naukowo-badawczej PAN niewątpliwe.

W latach 1961–1968 pracownicy naukowi PAN otrzymali tą drogą:

1961 – 12 stypendiów;
1962 – 8 stypendiów;
1963 – 9 stypendiów;
1964 – 9 stypendiów;
1965 – 15 stypendiów;
1966 – 14 stypendiów;
? 1967 –
? 1968 – 3 stypendia.

Stypendia te przyznane były m.in. przez takie placówki amerykańskie, jak np. [g]University of Berkeley, New York University, University of Washington, Harward Uni-

[f] *Zdanie niedokończone. Nazwy fundacji pojawiające się w tym akapicie zostały odręcznie podkreślone.*
[g–g] *Fragment odręcznie podkreślony. Zachowano literówki w nazwach wymienianych instytucji.*

versity, Institute of Technology/Cambridge, National Cancern Institute od Bethesda, Institute of Brain Research, University of Notre Dame, University School of Medecine, University of Pensylwania, Institute of International Education, University of Rochester, University of Sthaca [Ithaca?], University of Chicago[g].

Do właściwej oceny naukowych ośrodków amerykańskich niezbędna jest pełna informacja na ten temat, która powinna przede wszystkim docierać do polskich instytucji naukowych z ambasady PRL w Waszyngtonie. Umożliwiłoby to bardziej operatywne i merytorycznie uzasadnione załatwianie wyjazdów na tego rodzaju stypendia.

Godnym podkreślenia jest fakt, że stypendia te przyznawane są prawie wyłącznie w dziedzinach nauk ścisłych, technicznych i przyrodniczych, takich jak: matematyka, fizyka teoretyczna, fizyka ciała stałego, chemia organiczna, fizyczna, astronomia, mineralogia, termodynamika, mechanika, biochemia i biofizyka, ekologia, neurofizjologia, neuropatologia.

Należy podkreślić, że ilość stypendiów przyznawanych imiennie w stosunku do stypendiów w ramach wymiany lub przyznawanych bezimiennie stanowi na podstawie obliczeń za lata 1966, 1967, 1968 … %.

Współpraca PAN z naukowymi instytucjami amerykańskimi
na podstawie bezpośrednio zawartych porozumień

Narodowa Akademia Nauk (National Academy of Sciences).

NAS została powołana przez Kongres USA w 1863 r. W skład NAS wchodzą: National Research Council (powołana przez NAS w 1916 r.) i National Academy of Engineering (powołana w 1964 r.). NAS posiada 740 członków krajowych i 78 zagranicznych. NRC podzielona jest na wydziały (Divisions): Biologii i Rolnictwa, Chemii i Technologii Chemicznej, Nauki o Ziemi, Nauk Technicznych, Matematyki, Nauk Medycznych, Fizyki, Nauk Behawiorystycznych. W skład poszczególnych wydziałów wchodzą specjalistyczne komitety naukowe i instytuty badawcze. Prezesem NAS i przewodniczącym NRC jest obecnie prof. Friderick Scitz. Budżet roczny NAS wynosił (wydanych w 1966 r.) 18 mln dolarów i pochodzi z wpływów otrzymanych zarówno ze źródeł prywatnych, jak i państwowych.

W roku 1963 powstał projekt podpisania porozumienia o współpracy naukowej z NAS. Celem tego porozumienia było nawiązanie bezpośrednich kontaktów między placówkami naukowo-badawczymi obu Akademii na podstawie określonych planów naukowych w drodze wymiany stypendialnej i wymiany profesorów.

Przed rozpoczęciem rozmów z NAS wydziały naukowe PAN podały szereg dziedzin, którymi zainteresowane były we współpracy z NAS: biochemia, genetyka molekularna, mikrobiologia, neurofizjologia, fizyka teoretyczna i doświadczalna, fizyka ciała stałego, elektronika, automatyka, geofizyka, chemia fizyczna, analityczna, organiczna, budowa maszyn przepływowych, transplantacja narządów i tkanek, anestezjologia, neurologia.

W czasie pobytu delegacji NAS w czerwcu 1964 r. na zaproszenie PAN, w składzie: prof. Robert Marshal[5] – Przewodniczący Komitetu Doradczego ds. Związku Radzieckiego i Europy Wschodniej w Biurze Sekretarza ds. Zagranicznych NAS, prof. David

[5] Brak bliższych danych o tej osobie.

R. Goddard[6] – wiceprzewodniczący ww. komitetu, prof. Antoni Zygmund[7] – członek NAS, prof. Harry Faul[8] – członek ww. komitetu – został wspólnie opracowany projekt Porozumienia o Współpracy Naukowej między PAN i NAS. Porozumienie weszło w życie 1 lutego 1966 r. po [za]akceptowaniu projektu przez kierownictwa obu Akademii. Termin obowiązywania określono na 3 lata. Porozumienie przewidywało nawiązanie bezpośrednich kontaktów placówek naukowych obu Akademii oraz umożliwienie nawiązywania kontaktów z instytucjami naukowymi nienależącymi do obu Akademii. W ramach wymiany osobowej porozumienie przewidywało 40 m[iesię]cy stypendialnych rocznie.

W roku 1967 w czasie pobytu L. Mitchella[9] z Komitetu Doradczego ds. Związku Radzieckiego i Europy Wschodniej NAS – PAN (BWNzZ) zaproponowała podwyższenie stawek stypendialnych dla stypendystów polskich z 200$ na 300$, co zostało przez władze NAS akceptowane i stawki te zaczęła NAS wypłacać.

Tymczasem w listopadzie 1968 r. prezes NAS zawiadomił, że ze względu na trudności finansowe, spowodowane obcięciem funduszów na wymianę z zagranicą – NAS nie będzie mogła przyjąć 1. kandydata PAN, co oznaczało niedotrzymanie warunków umowy, fakt bezprecedensowy, jeśli chodzi o współpracę PAN z instytucjami zagranicznymi. W tym czasie również NAS nie przyjęła na stypendium kandydata, który zamierzał odbyć staż w Smithonian Astrophysical Observatory w Cambridge (wg informacji attaché naukowego Ambasady USA w W[arsza]wie – P. Newreitera[10] – placówka ta podlega od pewnego czasu Departamentowi Obrony i stypendyści z krajów socjalistycznych nie są tam przyjmowani)[h].

W lutym br. NAS powiadomiła PAN, że fundusze na wymianę z zagranicą zostały NAS przywrócone i w związku z tym PAN będzie mogła wykorzystać swój limit za ostatni rok umowy. Łącznie w czasie 3-letniego okresu PAN otrzymała 100 m[iesię]cy – 11 osób stypendialnych, natomiast NAS 79 m[iesię]cy – 28 osób, z tą różnicą, że 21 m[iesię]cy to pobyty krótkoterminowe (do jednego miesiąca)[i].

[e]Spośród … osób, które odbyły bądź jeszcze przebywają na stażu – tylko 1 osoba była przedstawicielem nauk humanistycznych, pozostałe to: przedstawiciele nauk fizycznych, biologicznych[e].

W związku z wygaśnięciem porozumienia 1 lutego 1969 r. – NAS przesłała projekt nowego porozumienia, w którym proponuje pewne zmiany o charakterze raczej technicznym oraz wprowadza klauzulę bezterminowości porozumienia z 6-mies[ięcznym] okresem wypowiedzenia. Polska Akademia Nauk w najbliższym czasie dokona akceptacji tego projektu.

---

[h] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska*.

[i] *Przy akapicie z lewej strony odręczne trzy pionowe kreski. Dodatkowo odręcznie podkreślono pojawiające się w akapicie liczby*.

[6] Brak bliższych danych o tej osobie.

[7] Antoni Zygmund (1900–1992) – matematyk, pracownik naukowy PW (1923–1929), Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1930–1939), doktoryzował się w 1923 r. na UW, w 1940 r. wyemigrował do USA, gdzie wykładał m.in. na Chicago University (1947–1980). Członek NAS od 1967 r.

[8] Brak bliższych danych o tej osobie.

[9] Brak bliższych danych o tej osobie.

[10] Brak bliższych danych o tej osobie.

Oceniając współpracę PAN z NAS, należy stwierdzić, że jest ona najdogodniejszym środkiem (spośród wszystkich innych możliwości) korzystania ze studiów w Stanach Zjednoczonych.

Zakładając, że sytuacja w 1967 r.[j] się nie powtórzy – Porozumienie z NAS pozwala nam na planowe wysyłanie stypendystów reprezentujących w dziedzinach, które są dla nas szczególnie ważne.

Smithsonian Institution[k]

Smithsonian Institution[k] powołana została przez Kongres w 1846 r. Instytucja ta posiada szereg placówek o ważnym znaczeniu, jak np. National Museum, National Art Museum, Museum of National History, Museum of History and Technology, Astrophysical Observatory. Programy badawcze SI wykraczają poza ramy posiadanych placówek i realizowane są przy współudziale placówek uniwersyteckich.

Pierwszym oficjalnym wystąpieniem Smi[thsonian] Inst[itution] w sprawie nawiązania współpracy z PAN było pismo z grudnia 1965 r. z[astęp]cy sekretarza ds. międzynarodowych SI – Williama W. Warrena[11] do sekretarza naukowego PAN, prof. dr. St. Jabłońskiego[12].

SI, mając upoważnienie do rozporządzania funduszami dewizowymi rządu St[anów] Zjednoczonych, przeznaczonymi na badania podstawowe, a które to fundusze St[any] Zjednoczone posiadają m.in. również w Polsce (tzw. złotówki zbożowe), zaproponowała PAN współpracę w dziedzinie badań archeologicznych wraz z konserwacją zbiorów archeologicznych i dzieł sztuki antropologii historycznej oraz ekologii.

PAN otrzymała zgodę na podjęcie wstępnych kroków w celu nawiązania współpracy z SI po przedstawieniu sprawy Kierownikowi Wydz[iału] Nauki i Oświaty KZ PZPR – tow. Werblanowi[13].

W wyniku korespondencji między zainteresowanymi placówkami PAN i SI, tj. Instytutem Historii Kultury Materialnej z Museum of Anthropology Uniwersytetu w Michigan i Zakładu Ekologii z Instytutem Ekologii Uniwersytetu Georgia – placówki te wymieniły projekty wspólnych badań.

Dnia 11 maja 1967 r. podpisano w Warszawie w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN porozumienie w sprawie wspólnych polsko-amerykańskich badań archeologicznych pomiędzy IHKM PAN a Museum of Anthropology. [e]Porozumienie podpisali:

---

[j] *Data roczna odręcznie podkreślona, prawdopodobnie powinno być* 1969 r.

[k] *W oryginale* Institute.

[11] Brak bliższych danych o tej osobie.

[12] Powinno być Henryk Jabłoński (1909–2003)– historyk dziejów najnowszych, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1950 r., prorektor Akademii Nauk Politycznych (1946–1948), pracownik naukowy Wydziału Humanistycznego UW, od 1950 r. Sekretarz naukowy PAN (1955–1965). Członek władz PPS we Francji, członek PPS/PZPR (1945–1990), członek KC PZPR (1948–1981; 1986–1990), zastępca członka (1970–1971) i członek BP KC PZPR (1971–1981), podsekretarz stanu w Ministerstwie Oświaty (1947–1953), minister oświaty i szkolnictwa wyższego (1965–1972), przewodniczący Rady Państwa (1972–1985).

[13] Andrzej Werblan (ur. 1924) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1974 r., pracownik Uniwersytetu Śląskiego. Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1990), dyrektor Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu przy KC PZPR (1974–1981), zastępca członka (1948–1956) i członek KC PZPR (1956–1981), sekretarz KC (1974–1980), członek BP KC PZPR (1974–1980), kierownik Wydziału Prasy i Propagandy KC (1957–1960), kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC (1960–1963, 1964–1971), poseł na Sejm PRL (1952–1956, 1960–1985), wicemarszałek Sejmu PRL (1971–1982).

ze strony PAN – prof. W[itold] Hensel[14] a ze strony SI – dr James B. Griffin[15], Dyrektor Museum of Anthropology. Głównym przedmiotem Porozumienia jest prowadzenie wspólnie badań neolitów w Polsce przez okres 3 lat, tj. do roku 1969. Ogólny koszt badań wynosi 1 800 000 zł[e]. Kwota ta jest przekazywana przez Ambasadę Amerykańską IHKM-owi w ramach PL 480 (złotówki zbożowe).

Informacja

o badaniach archeologicznych Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, prowadzonych w ramach umowy z Muzeum Antropologii Uniwersytetu w Michigan (Smithsonian Institution) w latach 1967 i 1968

Prace badawcze w ww. latach koncentrowały się na dwóch dużych stanowiskach osadniczych z młodszej epoki kamienia w Małopolsce, a mianowicie w Olszanicy nad Rudawą, w Iwanowicach nad Dłubnią oraz w Niedźwiedziu. Badania w Olszanicy doprowadziły do odkrycia po raz pierwszy w Polsce rzutów poziomych dużych domostw mieszkalnych, o długości przekraczającej w niektórych przypadkach kilkadziesiąt metrów, kultury ceramiki wstęgowej rytej datujących się z ok. 4500 l[at] p.n.e. Datę tę uzyskano na podstawie analizy metodą C_{14} wykonaną w Stanach Zjednoczonych. W toku badań znaleziono także wiele interesujących zabytków ruchomych, rzucających nowy snop światła na początki epoki kamienia w Polsce.

Wykopaliska w Iwanowicach przyczyniły się do odsłonięcia większej ilości poziomów chronologicznych aniżeli w Olszanicy. Przyniosły one materiały osadnicze (w postaci rzutów domostw mieszkalnych), fragmenty cmentarzyska oraz ruchomości datujące się od okresu około 4500 lat p.n.e. do połowy trzeciego tysiąclecia przed n.e. Są to również pierwsze szeroko płaszczyznowe badania w Małopolsce nad kulturami występującymi w tym czasie na terenie Polski.

Wykopaliska w Niedźwiedziu doprowadziły m.in. do odkrycia najstarszej znanej z ziem polskich zagrody dla bydła (tzw. kraalu).

Znaczenie odkryć na wymienionych wyżej stanowiskach tak pod względem metodycznym, jak i merytorycznym wykracza daleko swym zasięgiem poza obszar Polski. Wystarczy przypomnieć, że dotychczas osady z dużymi domostwami z okresu trwania kultury ceramiki wstęgowej rytej odkryto jedynie na terenie CSRS oraz NRF.

Prace wykopaliskowe realizowano pod ogólnym kierunkiem naukowym W[itolda] Hensla (ze strony Polski) oraz prof. J[amesa] B. Griffina (ze strony USA). Brało w nich udział, oprócz archeologów polskich, którymi na miejscu kierował doc. J[an] Machnik[16] z IHKM PAN, dwóch archeologów amerykańskich.

Na badania powyższe wydatkowano i rozliczono w latach 1967 i 1968 około 1 200 000 zł.

---

[14] Witold Hensel (1917–2008) – archeolog, prof. nadzwyczajny od 1951 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UP/UAM (1946–1956), UW (od 1956 r.), kierownik Katedry Archeologii Polskiej UW (1965–1970), dyrektor IHKM PAN (1954–1989). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r., sekretarz Wydziału Nauk Społecznych PAN (1984–1990), członek Komitetu Naukowego Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego (1960–1966), poseł na Sejm PRL z ramienia SD (1985–1989).

[15] James B. Griffin (1905–1997) – archeolog, pracownik naukowy University of Michigan (1936–1976), dyrektor Museum of Anthropology w Michigan (1946–1975).

[16] Jan Machnik (ur. 1930) – archeolog, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1983 r., kierownik Zakładu Archeologii Małopolski IHKM PAN (1966–1990).

Jak wspomniano wyżej, strona amerykańska zaproponowała również współpracę na tych samych zasadach w dziedzinie ekologii. Strona amerykańska przedstawiła projekt, który dotyczyć miał wieloletnich badań nad produktywnością drobnych ssaków. Kierownik Zakładu Ekologii prof. dr E. Petrusewicz[17] przesłał w styczniu 1967 r. kontrprojekt bezpośrednio do Smithsonian Institution. Jako głównych koordynatorów oba projekty przewidują: ze strony PAN – prof. Petrusewicz, ze strony SI – dr Frank B. Golley[18] z Instytutu Ekologii, Uniw[ersytet] w Georgia. Z obydwu projektów wynika, że badania polsko-amerykańskie stanowiłyby część badań w ramach Międzynarodowego Programu Biologicznego. Ogólny koszt badań (przewidzianych na 5 lat) wyniósłby ok. 1 850 000 zł. [l]Polska Akademia Nauk dotychczas nie zajęła oficjalnego stanowiska wobec projektów. Jednakże posiadamy informację, iż prof. Petrusewicz zamierza rozpocząć współpracę po swym powrocie ze Stanów Zjednoczonych, tj. w kwietniu br. (informację tę zawiera list ze st[ycznia] [19]69 r. dyrektora Biura Współpracy z Zagranicą SI Kennedy B. Schertza[19] do prof. dr. W[itolda] Nowackiego[20])[l].

Smithsonian Institution zwróciła się również (w 1968 r.) – o prowadzenie badań, w oparciu o złotówki zbożowe, które objęłyby prace geologiczne, paleobotaniczne, paleozoologiczne i archeologiczne, a których celem byłoby poznanie przemian klimatu i środowiska w młodszym czwartorzędzie, a tym samym poznanie warunków, w jakich rozwinęło się rolnictwo na Bliskim Wschodzie. Autorem powyższego projektu jest dr H[enry?] Wright[21], profesor Wydziału Geologii i Geofizyki i kierownik Ośrodka Badań Limnologicznych w Uniwersytecie Minnesota w Minneapolis. Badania zasadnicze prowadzone były w Iranie przy współudziale pracowników naukowych Instytutu Botaniki PAN. Projekt przewiduje zawarcie porozumienia na okres 3 lat.

W kwietniu 1966 r. sekretarz ds. międzynarodowych SI Dillan Ripley wystąpił z propozycją nawiązania współpracy w dziedzinie astrofizyki, a we wrześniu tego samego roku ponowił propozycję Jan Rolf[22] z Astrophysical Observatory SI. Współpraca dotyczyć miała działalności fotograficznej kamery do obserwacji sztucznych satelitów lub zagadnień satelitarnej geodezji.

Konkretnie – Amerykanie oferowali zainstalowanie precyzyjnej kamery satelitarnej oraz pokrywanie kosztów związanych z jej obsługą (polską + 1 osobę ze strony amerykańskiej jako pomoc techniczną). Z prac teoretycznych SI zaproponowało badania

---

[l-l] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczne dwie pionowe kreski*.

[17] Powinno być Kazimierz Petrusewicz (1906–1982) – biolog, ekolog, prof. nadzwyczajny od 1949 r., pracownik naukowy USB (1931–1939), UW (1949–1969), kierownik Zakładu Ekologii PAN w Dziekanowie Leśnym (1956–1973). Członek rzeczywisty PAN od 1952 r., sekretarz Wydziału Nauk Biologicznych PAN (1952–1956, 1962–1968). Członek KPP (1934–1938), PPR/PZPR (1944–1982), podsekretarz stanu w Ministerstwie Aprowizacji (1944–1945), Ministerstwie Żeglugi (1945–1946), kierownik Wydziału Nauki i Szkolnictwa Wyższego KC PZPR (1949–1952), w okresie stalinowskim propagator łysenkizmu.

[18] Frank B. Golley (1930–2006) – biolog, ekolog, zoolog, pracownik naukowy University of Georgia (1958–2006), dyrektor Instytutu Ekologii (1984–1987), dyrektor Savannah River Ecology Laboratory (1962–1967).

[19] Brak bliższych danych o tej osobie.

[20] Witold Nowacki (1911–1986) – specjalista w dziedzinie mechaniki, prof. nadzwyczajny 1947 r., prof. zwyczajny 1952 r., pracownik naukowy PG (1945–1952), PW (1952–1954), UW (1955–1981). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1960, sekretarz naukowy PAN (1966–1970), wiceprezes PAN (1970–1977), prezes PAN (1978–1980). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1986).

[21] Brak bliższych danych o tej osobie.

[22] Brak bliższych danych o tych osobach.

z geodezji satelitarnej wyznaczania orbit, jak również opłacania obliczeń na maszynach elektronowych.

Współpraca miała być prowadzona przez Dział Geodezji Wyższej i Astronomii Zakładu Geofizyki PAN i Astrophysical Observatory. PAN – po zasięgnięciu opinii Zarządu Topograficznego Sztabu Generalnego WP – odpowiedziała negatywnie na zainstalowanie ww. kamery. Jeśli chodzi o inne propozycje, jak opracowywanie wspólnych prac teoretycznych – to PAN zrezygnowała z nich, współpraca z Astr[ophysical] Obs[ervatory] istnieje jedynie na odcinku wymiany publikacji.

Należy dodać, że BWNzZ zostało poinformowane przez attaché naukowego ambasady USA, P. Neureitera, że jeden z kandydatów PAN na stypendium w ramach wymiany z NAS celem odbycia stażu w Astrophysical Observatory nie otrzymał tego stypendium dlatego, ponieważ AO podlega w tej chwili Departamentowi Ochrony[m].

W lutym br. P. Neureiter zwrócił się osobiście do sekretarza naukowego Komitetu ds. Badań i Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej, dr. J[anusza] Zielińskiego[23], w sprawie możliwości nawiązania współpracy polsko-amerykańskiej w dziedzinie badania przestrzeni kosmicznej. PAN rozważyłaby ewentualnie tematy z zakresu meteorologii i fizyki kosmicznej, które przedstawiono by do opinii Sztabu Generalnego. Po uzyskaniu ewentualnie pozytywnej opinii – zażądano by tematyki od strony amerykańskiej w celu dokonania wewnętrznej konfrontacji i wyselekcjonowania tematyki.

Sprawa dotyczyłaby nie tylko Polskiej Akademii Nauk, ale różnych placówek koordynowanych przez Komitet ds. Badań i Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej[n].

Ponadto w ramach PL-480 strona amerykańska wysunęła propozycję współpracy nad problemem przestrzennego zagospodarowania kraju w dziedzinie rolnictwa, z którą zwróciła się do Instytutu Geografii PAN.

ESSA

W roku 1967 attaché naukowy Ambasady USA zwrócił się z pismem do prezesa PAN prof. dr. Janusza Groszkowskiego[24] w sprawie nawiązania współpracy polsko-amerykańskiej w takich dziedzinach, jak: oceanografia, meteorologia, sejsmologia, grawitacja, geomagnetyzm, geodezja, hydrologia, klimatologia, fizyka jonosfery, telekomunikacja, radio i zastosowanie satelitów środowiskowych. Inicjatorem tej propozycji był dr Morton Rubin[25] – koordynator naukowy Biura ds. Nauki o Środowisku (Environmental Science Services Administration – ESSA) w Rockville, Maryland. ESSA ma pełnomocnictwo

---

[m] *Przy ostatnich dwóch akapitach z lewej strony odręczne pionowe kreski.*

[n] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska.*

[23] Janusz B. Zieliński – geodeta, pracownik Centrum Badań Kosmicznych PAN.

[24] Janusz Groszkowski (1898–1984) – elektronik, radiotechnik, prof. nadzwyczajny od 1929 r., prof. zwyczajny od 1935 r., pracownik naukowy PW (1923–1939, 1946–1968), IPPT PAN (1953–1963), dyrektor Instytutu Radiotechnicznego/Państwowego Instytutu Telekomunikacyjnego (1929–1939), Państwowego Instytutu Telekomunikacji (1945–1951). Członek rzeczywisty PAN od 1952 r., wiceprezes PAN (1957–1962), prezes (1962–1971). Przewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu (1971–1976), bezpartyjny poseł na Sejm PRL (1972–1976), złożył mandat po wprowadzeniu zmian w konstytucji.

[25] Brak bliższych danych o tej osobie.

do finansowania badań tzw. złotówkami zbożowymi w ramach uzgodnionych projektów z polskimi instytucjami naukowymi. ESSA administracyjnie podlega Departamentowi Handlu USA.

W piśmie z marca 1968 r. – W.P. Neureiter (do prof. Nowackiego) powiadomił, że dr M[orton] Rubin zainteresowany jest również współpracą: 1) IPPT z Instytutem Telekomunikacji ESSA w zakresie „electrodynamics, radation i refraction of electromagnetic waves magnetodynamics" i „plasma theory and radio waves propagation in the ionosphera and magnetosphere", 2) ze Stacją Morską w Sopocie w zakresie „storm surges", 3) z Instytutem Geografii PAN w zakresie hydrologii lub klimatologii, 4) z Zakładem Geofizyki w zakresie geodezji.

Zainteresowane placówki PAN złożyły szereg propozycji w oparciu o proponowane przez ESSA dziedziny, i tak:

Wydział Nauk Technicznych:

– promieniowanie i dyfrakcja fal elektromagnetycznych;
– magnetogorodynamika i teoria plazmy;
– wybrane zagadnienia propagacji fal radiowych w jonosferze i magnetosferze.

Problematyka badawcza Zakładu Geofizyki PAN:

– badania trzęsień bliskich, głębokie sondowania sejsmiczne, teoria mechanizmu i tworzenia się trzęsień Ziemi;
– badania zmian wiekowych pola magnetycznego Ziemi, paleomagnetyzm, archeomagnetyzm;
– badania naturalnych wariacji pola elektromagnetycznego Ziemi;
– makrosynoptyczne procesy atmosfery;
– badania ozonu atmosferycznego;
– elektryczność atmosferyczna;
– badania aerozolu i optyki atmosfery;
– promieniowanie kosmiczne;
– geodezja dynamiczna;
– geodezja trójwymiarowa;
– problematyka długości geograficznej i czasu;
– problematyka szerokości geograficznej;
– teoria ruchów satelitów;
– fizyka i optyka morza, badania zmienności i struktury wody morskiej;
– chemia morza.

Pozostałe dziedziny wymagają konsultacji z odpowiednimi placówkami PAN.

Wszystkie przedstawione wyżej propozycje zarówno w ramach współpracy z SI, ESSA, jak i zgłoszone poza tymi instytucjami – miały być realizowane w oparciu o „złotówki zbożowe". Były to propozycje nowe, wybiegające poza ramy dotychczas ustalonej współpracy między Departamentem Rolnictwa a upoważnionym przez rząd PRL Wydziałem Nauk Rolniczych i Leśnych PAN.

W kwietniu br. przebywał w Polsce Generalny Radca Prawny Smithsonian Institution, p. Powers[26], który złożył na ręce sekretarza naukowego PAN, prof. dr. D[ionizego]

[26] Brak bliższych danych o tej osobie.

Smoleńskiego[27], projekt porozumienia między SI a PAN w sprawie prowadzenia wspólnych badań w takich dziedzinach, jak:[o]

Spośród różnych kontaktów z uniwersytetami USA na czoło wysuwa się propozycja współpracy z PAN Cornell University (Ithaca). Dotychczasowe kontakty to kontakty tego Uniwersytetu z Komitetem Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Głównym wynikiem tych kontaktów jest opublikowanie książki pt. *City and Regional Planning in Poland* wydanej przez Cornell University Press w 1967 r. Opracowanie tej książki było rezultatem wspólnej inicjatywy prof. J[acka] Fishera[28] z Cornell University oraz prof. St[anisława] Leszczyckiego[29] jako przewodniczącego KPZK. W jej opracowaniu wzięło udział 24 autorów polskich, wśród których należy wymienić prof. prof. Lange[30], Serowskiego[31], Leszczyckiego, Pniewskiego[32]. Pozytywne doświadczenie związane z przygotowaniem książki i jej duży sukces na rynku światowym stały się podstawą propozycji odbycia w 1968 r. w Polsce polsko-amerykańskiego seminarium nt. porównawczej oceny rozwoju planowania w St[anach] Zjednoczonych i w Polsce. Przedmiotem seminarium miało być planowanie w skali kraju, regionu i miasta. Seminarium zostało przesunięte na rok 1970.

Cornell University wysunął dalsze propozycje rozszerzenia współpracy na inne dziedziny, jak np. współpracy z Komitetem Nauk Demograficznych PAN.

W maju 1967 r. przebywała w Polsce 4-osobowa delegacja Cornell University w składzie: prof. F. Gilmore – dyrektor Biura Programu Rozwoju USA, prof. Steven Moller – wiceprezes Cornell University[33], prof. William Carmichael[34] – dziekan Cornell University i prof. Jack Fisher. Delegacja złożyła wizytę wiceprezesowi PAN – prof. Kuratowskiemu, następnie w Instytucie Historii PAN, Instytucie Podstawowych Problemów Techniki, Instytucie Filozofii i Socjologii, Komitecie Nauk Demograficznych, Komite-

---

[o] *Akapit niedokończony*.

[27] Dionizy Smoleński (1902–1984) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1984 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik Instytutu Techniki Uzbrojenia (1926–1930), pracownik naukowy PWr (1945–1960), rektor PWr (1951–1960), pracownik PW (1965–1969), rektor PW (1965–1969). Członek korespondent PAN 1964 r., członek rzeczywisty PAN 1969 r., sekretarz naukowy PAN (1969–1972), wiceprezes PAN (1972–1974). Przewodniczący Komitetu ds. Techniki (1960–1963), zastępca przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki (1963–1965). Poseł na Sejm PRL (1957–1961, 1969–1972). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1984).

[28] Brak bliższych danych o tej osobie.

[29] Stanisław Leszczycki (1907–1996) – geograf, prof. nadzwyczajny od 1945 r., prof. zwyczajny od 1954 r., pracownik naukowy UJ (1928–1939), UW (1948–1970), dyrektor Instytutu Geografii PAN (1953–1978). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1964 r., członek Prezydium PAN (1952–1968, 1978–1981). Członek PPS (1945–1948), PZPR (1948–1990). Podsekretarz stanu w MSZ (1946–1950), zastępca przewodniczącego Państwowej Rady ds. Gospodarki Przestrzennej (1974–1986).

[30] Oskar Lange (1904–1965) – ekonomista, prof. zwyczajny od 1949 r., pracownik naukowy UJ (1926–1937), wykładowca amerykańskich uczelni (1938–1945), rektor SGPiS (1952–1955), pracownik naukowy SGPiS (1949–1956), UW (1956–1965), PAN (1952–1963). Członek rzeczywisty PAN od 1952 r. ambasador RP w USA (1945–1947), poseł na sejm (1947–1965), zastępca przewodniczącego Rady Państwa (1957–1965), członek PPS (1927–1948), PZPR (1948–1965).

[31] Brak bliższych danych o tej osobie.

[32] Jerzy Maria Pniewski (1913–1989) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1963 r., pracownik naukowy UW (1935–1939, 1945–1989), dyrektor Instytutu Fizyki Doświadczalnej UW (1953–1975), dziekan Wydziału Fizyki UW (1975–1981). Członek korespondent PAN od 1964 r., członek rzeczywisty PAN od 1971 r., przewodniczący Komitetu Fizyki PAN (1975–1981).

[33] Brak bliższych danych o tych osobach.

[34] William D. Carmichael – ekonomista, pracownik naukowy Princeton, dziekan Cornell University (do 1968 r.), pracownik Fundacji Forda (1968–1989).

cie Nauki i Techniki, Instytucie Planowania, w Politechnice Warszawskiej, Instytucie Geografii i KPZK. W czasie pobytu delegacji CU ustalono program i tematykę seminarium. Dalsze plany współpracy zostały wstrzymane[p].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 3, k. 3–26, mps.

[p] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska. Poniżej brak autora, podpisów. Być może nie jest to koniec dokumentu, ale ewentualny dalszy ciąg się nie zachował.*

Nr 3

1970 październik 6, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne

Notatka służbowa

KS „F" poinformował mnie o planowanych zmianach personalnych w administracji centralnej PAN.

1) Z dniem 1 XI 1970 r. dotychczasowy dyrektor Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą dr Bronisław Ługowski zostaje przeniesiony na stanowisko dyrektora Ośrodka Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN. Obecnie na stanowisku tym pozostaje w charakterze p.o. dyrektora Kazimierz Leski[1]. Były aktywny działacz Delegatury. Osobnik negatywnie ustosunkowany do naszej rzeczywistości.

2) W bieżącym roku z Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą z uwagi na stan zdrowia odwołany zostanie dotychczasowy wicedyrektor Jerzy Gronowski[2]. Wymieniony powołany ma być na stanowisko kierownika sekretariatu Komisji Kwalifikacyjnej PAN.

3) Na stanowisko wicedyrektora Biura Współpracy powołany ma zostać z dniem 1 XI br. dotychczasowy naczelnik Wydziału Krajów Socjalistycznych Biura, Wiesław Zych[3].

4) Planowane jest również w br. zwolnienie ze stanowiska dyrektora Biura Planowania Badań Naukowych PAN, Edwarda Kujawskiego[4]. Na stanowisko to typowany jest Ryszard Kryśko[5], dotychczasowy naczelnik Wydziału Realizacji Biura Współpracy z Zagranicą.

Uwagi:

– Odwołanie ze stanowiska Kazimierza Leskiego i Edwarda Kujawskiego uważamy za celowe i uzasadnione.

– Wątpliwości wzbudzać może spośród kandydatów do awansu osoba Wiesława Zycha. Wymieniony przez współpracowników oceniany jest jako najsłabszy naczelnik biura. Bardziej predestynowaną do zajęcia stanowiska wicedyrektora Biura jest Halina Obuchowicz[6], dotychczasowy naczelnik Wydziału Krajów Kapitalistycznych Biura Współpracy.

---

[1] Kazimierz Leski (1912–2000) – inżynier mechanik, ukończył Politechnikę w Delft w Holandii. Brał udział w kampanii wrześniowej, następnie żołnierz AK, oficer oddziału II KG AK. Brał udział w powstaniu warszawskim. Szef Sztabu Obszaru Zachodniego AK, następnie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (1945). Aresztowany i skazany na 12 lat więzienia. Zwolniony w 1955 r., pracował w Centralnym Zarządzie Przemysłu Okrętowego (1958–1962), następnie w Ośrodku Informacji Naukowej PAN (1962–1978). Odznaczony Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari i trzykrotnie Krzyżem Walecznych.

[2] Jerzy Gronowski – w latach siedemdziesiątych p.o. dyrektor BWNzZ PAN.

[3] Wiesław Zych – w latach siedemdziesiątych zastępca dyrektora BWNzZ PAN.

[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

[5] Ryszard Kryśko – pracownik BWNzZ PAN.

[6] Halina Obuchowicz – pracownik BWNzZ PAN.

– W odniesieniu do innych kandydatów zastrzeżeń nie wnosimy.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[a]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 1, k. 3–4, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 4

1970 listopad 6, Warszawa – Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci", tajne

Wniosek
o wszczęcie sprawy obiektowej
kryptonim „Kooperanci"[a]

Na (**podać jakie zagadnienie lub obiekt**): Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN.

Cel złożenia: Zabezpieczenie polityki stypendialnej i wymiany zagranicznej pod kątem właściwego doboru kandydatów na wyjazdy długoterminowe do państw kapitalistycznych.

– Rozpoznawanie kontaktów utrzymywanych przez pracowników biura z obcokrajowcami i instytucjami zagranicznymi w celu przeciwdziałania wrogim wpływom na kształtowanie wymiany zagranicznej i infiltracji ośrodków wywiadowczych i ośrodków dywersji ideologiczno-politycznej.

– Objęcie kontrolą operacyjną przyjeżdżających do PAN przedstawicieli instytucji naukowych państw kapitalistycznych oraz ograniczanie ich wpływu na dobór stypendystów, stażystów i tzw. profesorów wizytujących.

– Zabezpieczenie doboru odpowiednich kandydatów do pracy w zagranicznych placówkach naukowych PAN (Stacja Naukowa w Paryżu i Rzymie).

(**podpis i pieczątka kierownika jednostki wnioskującej**)[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 1, k. 1, mps.

[a] *U góry z lewej strony pieczęć* Z[astęp]ca dyrektora Departamentu III „Zatwierdzam", *nieczytelny podpis i data* 9 XI 1970 r.

[b] *Powyżej pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW*, nieczytelny podpis*.

Nr 5

1970 listopad 23, Warszawa – Plan przedsięwzięć operacyjnych w sprawie obiektowej kryptonim „Kooperanci", tajne

Plan

przedsięwzięć operacyjnych w sprawie obiektowej kryptonim „**Kooperanci**"[a]

Polska Akademia Nauk i jej placówki naukowe, komitety i inne jednostki organizacyjne oraz dotowane przez Akademię towarzystwa naukowe w celu zapewnienia realizacji planowych zadań naukowych oraz kształcenia wysoko kwalifikowanych kadr naukowych, szczególnie w zakresie dyscyplin deficytowych – współpracuje z zagranicznymi akademiami nauk, ośrodkami naukowymi, towarzystwami, fundacjami i innymi instytucjami.

Akademia, jej placówki naukowe, komitety i inne jednostki organizacyjne oraz towarzystwa stosują różne formy współpracy z zagranicą, m.in.:

– współpraca polegająca na wspólnych badaniach, wymianie pracowników naukowo-badawczych i koordynacji wspólnych planów prac badawczych;

– udział w dwustronnych i wielostronnych komisjach i grupach badawczych oraz w międzynarodowych wyprawach i programach badawczych;

– uczestnictwo w międzynarodowych organizacjach i w pracach międzynarodowych instytucji naukowych;

– udział w międzynarodowych zebraniach naukowych (kongresach, sympozjach, konferencjach, naradach itp.);

– organizowanie specjalistycznych zebrań naukowych na terenie Polski;

– indywidualne wyjazdy naukowe pracowników naukowo-badawczych;

– krótkoterminowe wizyty mające na celu wzajemne konsultacje, zapoznawanie się z problematyką i metodyką badań oraz wymianą doświadczeń;

– przyjmowanie i wysyłanie pracowników naukowo-badawczych na stypendia i staże;

– wymiana wydawnictw, materiałów informacyjnych i dokumentacyjnych, wspólne publikacje książek i artykułów, organizowanie wspólnych przedsięwzięć edytorskich oraz wystaw wydawnictw naukowych;

– organizowanie narad szkoleniowych, udział w szkołach letnich, kursach szkoleniowych, kursach językowych i innych form szkolenia;

– wizyty naukowców zagranicznych w Polsce dla prowadzenia wykładów i seminariów oraz wygłaszania odczytów.

Organami powołanymi do realizacji tych wielopłaszczyznowych zadań w zakresie współpracy z zagranicą w Polskiej Akademii Nauk są: Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą oraz Biuro Kadr Naukowych i Spraw Osobowych.

Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą koncentruje swoją pracę na zagadnieniach badań naukowych objętych współpracą, wyjazdach na zebrania naukowe, wyjazdach

[a] *U góry z lewej strony pieczątka* Zatwierdzam, *nieczytelny podpis i odręcznie wpisana data* 24 XI.

indywidualnych w celach naukowo-badawczych na koszt Akademii, wyjazdach w ramach wymiany bezdewizowej i na zaproszenia oraz na indywidualnych przyjazdach cudzoziemców na zaproszenia i koszt Akademii. Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą sprawuje ponadto nadzór nad stacjami naukowymi PAN za granicą (Rzym, Paryż) oraz organizacjami międzynarodowymi.

Biuro Kadr Naukowych i Spraw Osobowych jest odpowiedzialne za prawidłową politykę w zakresie wyjazdów stypendialnych, organizowanych przez Akademię zebrań naukowych o charakterze międzynarodowym lub krajowym z udziałem uczestników zagranicznych.

W celu sprawnej i prawidłowej realizacji zadań związanych z zagadnieniem współpracy z zagranicą powołane zostały komisje:

– Komisja Kwalifikacyjna ds. Wyjazdów Pracowników Naukowych PAN za granicę na zasadzie umowy o pracę oraz Komisja Współpracy Naukowej PAN z Zagranicą.

Ważnym elementem w pracy wymienionych biur z operacyjnego punktu widzenia jest planowanie całokształtu działalności związanej z zagadnieniem współpracy i wymiany osobowej z zagranicą. Sporządzane przez powyższe biura plany pozwalają z jednej strony na wszechstronne sprawdzenie kandydatów na wyjazdy zagraniczne i jeszcze przed ostatecznym ich zatwierdzeniem wyeliminowanie elementu wrogiego lub nieodpowiedzialnego, z drugiej zaś strony na przygotowanie operacyjnego zabezpieczenia zebrań naukowych z udziałem przedstawicieli z państw kapitalistycznych.

W Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą zatrudnionych jest ogółem 35 pracowników, zaś w Biurze Kadr Naukowych i Spraw Osobowych PAN pracują 22 osoby.

W ostatnich dwóch latach na skutek weryfikacji pracowników zatrudnionych w powyższych biurach zwolnionych zostało kilka osób budzących zastrzeżenia ideowo-polityczne. Obecnie obsada personalna biur nie wzbudza poważniejszych zastrzeżeń.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań stojących przed Biurem Współpracy z Biurem Kadr w zakresie współpracy i wymiany naukowej z zagranicą planuje się następujące czynności operacyjne:

1) sprawdzenie i opracowanie notatek biograficznych na pracowników koncepcyjnych Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą oraz pracowników Biura Kadr Naukowych i Spraw Osobowych zaangażowanych bezpośrednio w sprawy wymiany zagranicznej.

I kwartał 1971 r.

2) Sprawdzenie i opracowanie notatek biograficznych na pracowników zatrudnionych w stacjach naukowych w Paryżu i Rzymie.

Do 31 XII 1970 r.

3) Prowadzenie systematycznej kontroli operacyjnej kandydatów na wyjazdy służbowo-szkoleniowe do państw kapitalistycznych.

4) Analiza osób ubiegających się o zezwolenia na wyjazdy prywatno-czasowe w ramach zaproszeń indywidualnych do państw kapitalistycznych pod kątem ewentualnych pozyskań do współpracy ze służbą bezpieczeństwa.

5) Określenie instytucji i organizacji międzynarodowych, w których zatrudnieni są przedstawiciele Polski. Sprawdzenie i sporządzenie notatek biograficznych na ww. osoby oraz kontrolę operacyjną kandydatów do organizacji międzynarodowych.

Do 30 I 1971 r.

6) Za pośrednictwem posiadanych źródeł informacji i nowo pozyskanych rozpoznanie postaw i działalności osób o poglądach antysocjalistycznych zatrudnionych w Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą, Biurze Kadr Naukowych i Spraw Osobowych oraz wśród członków Komisji.

7) Pozyskanie nowych źródeł informacji w Biurze Współpracy spośród członków komisji.

I kwartał 1971 r.

8) Na podstawie uzyskanych informacji typowanie spośród osób wyjeżdżających na długoterminowe stypendia i staże naukowe oraz do pracy w organizacjach międzynarodowych kandydatów na celowe źródła informacji.

9) Operacyjne zabezpieczenie delegacji oraz osób indywidualnych przyjeżdżających do PAN z państw kapitalistycznych.

10) Opracowanie notatek problemowych dotyczących „Polityki stypendialnej", „Współpracy naukowej PAN z NRF", „Współpracy PAN z USA", „Współpracy z francuskimi instytucjami naukowymi" itp.

11) Prowadzenie systematycznych rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych z wyjeżdżającymi na stypendia i staże naukowe.

12) Przeprowadzanie rozmów operacyjnych pod kątem ewentualnych pozyskań z osobami samowolnie przedłużającymi sobie pobyt za granicą oraz zmieniającymi samowolnie kraj docelowego pobytu.

13) Zabezpieczenie operacyjne organizowanych przez Polską Akademię Nauk zjazdów, konferencji, sympozjów itp., w których uczestniczyć będą przedstawiciele państw kapitalistycznych.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 1–5, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 6

1971 styczeń 13, Warszawa – Źródło „Kuba". Notatka dotycząca sytuacji w PAN, tajne

Źródło: „Kuba"
Przyjął: J[an] Sobieszczuk

Notatka
dot[ycząca] sytuacji w PAN

Charakterystyka środowiska PAN jest trudna z uwagi na różnorodność dziedzin reprezentowanych przez poszczególne osoby, koncentrację w różnych rejonach geograficznych kraju, a także na pewną umiejętność – większą może niż wśród innych środowisk – zręcznego ukrywania faktycznych myśli i poglądów.

Dlatego próba oceny nie może być pełna i zawiera poważny margines błędu.

Starsze środowisko naukowe – ogólnie biorąc – nastawione jest obojętnie lub niechętnie do warunków politycznych, w jakich wypadło mu żyć. Młodsze – w znacznym odsetku wychowane już w Polsce Ludowej – przejawia tendencje karierowiczowskie, uważając słusznie, że układ obecny i ustrój w ogóle daje im duże szanse. Stara się więc te szanse wykorzystywać dla celów osobistych, maskując je często pozornym zaangażowaniem ideologicznym. Nie oznacza [to], iż jest to zjawisko powszechne, ale wydaje się, iż ma znacznie większą wagę, niż można by to wnioskować na pierwszy rzut oka.

Między obu środowiskami istnieją antagonizmy, wynikające głównie z dążenia do odsunięcia starszych – dla możliwości korzystania z pozycji i przywilejów, jakie posiadali, mniej dla ofiarnej i aktywnej pracy naukowej i dydaktycznej.

Trzecim środowiskiem w PAN jest świat administracyjno-urzędniczy, obywatele (jak się to wyczuwa, a czasem i wypowiada) II klasy. Stosunek obu grup naukowych do środowiska administracyjnego jest dość zgodny w ocenie, a można by go określić „stosunkiem wyższości".

Pracownika administracyjnego traktuje się jako jednostkę usługową. Nawet nieznaczne tendencje do nadania administracji roli aparatu realizacji polityki partii i rządu (a takim chyba ten aparat być powinien) spotyka się z niechęcią i natychmiastową reakcją. Aparat administracyjny, według poglądów większości, powinien służyć naukowcom i ułatwiać „swobodę badań naukowych".

Starsze środowisko naukowe w większości, a znaczny odsetek młodszego – zapatrzony jest w Zachód. Tam bowiem można sprzedać korzystnie posiadane umiejętności, tam wprawdzie nie ma „swobody badań naukowych" (chyba na własny koszt), ale istnieje dobrze zorganizowany warsztat pracy naukowej, istnieje nowoczesna aparatura. Są wymagania, ale są i środki, istnieje rozsądna (dla interesów danego kraju) polityka naukowa.

Wielu, chyba większość, naukowców uznaje ideę europeizmu, chcą być i czuć się Europejczykami w sensie lansowanej od lat na Zachodzie tej teorii politycznej. Dominanta Niemiec Zachodnich i znaczne wpływy Izraela w tej Europie nie wydaje się

wywoływać większych zastrzeżeń, szczególnie od okresu dojścia do władzy Brandta – kiedy to pewne obawy przed niebezpieczeństwem niemieckim, przed możliwością odwetu, względnie dążeniem do odwetu straciły na ostrości. Do niedawna dążeniem niemal każdego pracownika naukowego był wyjazd na dłuższy pobyt do USA – obecnie również atrakcyjnym krajem stała się NRF, nieszczędząca zresztą środków na zręczną propagandę w tym zakresie i oferująca w coraz większym zakresie cenne dewizowo kontrakty i „pobyty badawcze". Na ile te pobyty mogłyby przyczynić się do faktycznego unowocześnienia i przyspieszenia własnego cyklu badań i wdrożeń ich wyników do zacofanej w wielu dziedzinach polskiej gospodarki, pozostaje tajemnicą naszej polityki naukowej, która nie wykazuje – jak dotąd – ani dalekowzroczności, ani też zręczności, operatywności i inicjatywy. Po prostu brak jasnego programu i właściwych metod w tym zakresie; programu, który poruszyłby faktycznie koła naukowe i zmobilizował ich energię i dobrą wolę. Zjawisko to występuje wyraźnie, gdy obserwuje się stosunek do zadań wynikających z planu realizacji problemów węzłowych i resortowych pięciolatki i porównuje z podejściem do tzw. badań własnych, faktycznie trzeciorzędnych w hierarchii określonej przez IV Plenum KC[1]. Uważa się, że zadania wynikające z planu zostały narzucone i podważają dotychczasową, dość dużą swobodę oraz możliwości wykonywania na koszt Skarbu Państwa prac mało potrzebnych, nieraz na niskim poziomie. Charakterystyczne, że zasada finansowania **przedmiotowego** badań, powszechna np. w USA, przyjęta została przez dość szerokie koła niechętnie. Zasada ta wymaga bowiem wyliczania się w określonym terminie określonymi efektami, stwarza sytuacje konfrontacji rzeczywistych możliwości i uzdolnień, powoduje selekcję naturalną, ukazuje faktyczne wartości naukowe poszczególnych ludzi.

Środowisko naukowe PAN, głównie starsze, czuje się ograniczane i hamowane w swych poczynaniach i swobodach. Solidaryzowało się w swym nastawieniu z rzecznikami „odnowy" czechosłowackiej[2], popierało koła działaczy „marcowych", podpisy wielu profesorów figurują na różnych listach i petycjach ostatnich lat. Obecnie profesura dostrzega w kierowniczych kołach partyjnych i rządowych dwie grupy: tow. Gierka[3] i tow. Moczara[4]. Pokolenie starsze skłania się raczej do grupy pierwszej, szczególnie po rozmowie i wypowiedziach I sekretarza pod adresem naukowców. Pokolenie młodsze naukowców grawituje raczej do grupy drugiej o bardziej narodowym programie, dającej szybsze możliwości kariery naukowej. Trzeba zaznaczyć, że podana wyżej, pozorna prosta linia podziału, przebiega w kołach naukowych w sposób bardzo zawikłany. Wszystkich natomiast charakteryzuje postawa wyczekująca. Akademia składa się z kilkudziesięciu placówek badawczych, komitetów, biur itp. Zatrudnia łącznie ca 11 000 osób na terenie całego kraju, w tym około 9000 pracowników tzw. działalności podstawowej. Specjalności naukowe, miejsca pracy, regiony kraju rzutują przeważnie na poglądy

[1] IV Plenum KC PZPR odbyło się w dniach 14–15 listopada 1969 r., poświęcone było m.in. kwestii „zwiększenia efektywności badań naukowych i postępu techniczno-organizacyjnego w gospodarce narodowej".

[2] Chodzi o proces liberalizacji systemu władzy komunistycznej w Czechosłowacji w latach 1967–1968, których kulminacją była praska wiosna 1968 r., zdławiona interwencją państw układu warszawskiego 21 VIII 1968 r.

[3] Edward Gierek (1913–2001) – działacz komunistyczny, członek BP KC PZPR (1956–1980), I sekretarz KW PZPR w Katowicach (1957–1970), I sekretarz KC PZPR (1970–1980), członek Rady Państwa (1976–1980).

[4] Mieczysław Moczar (1913–1986) – wiceminister (1956–1964), minister spraw wewnętrznych (1964–1968), prezes NIK (1971–1983), członek BP KC PZPR (1970–1971, 1980–1981), sekretarz KC PZPR (1968–1971), prezes ZBoWiD (1964–1972).

i postawę. Najbardziej upolitycznione są grupy humanistyczne (historia, ekonomia, prawo, filozofia, socjologia, pedagogika) – działające w sferze nadbudowy.

Dokładne rozeznanie zapewniłaby jedynie analiza sytuacji w poszczególnych placówkach, dokonana przez osoby dobrze znające dane środowiska, dany zakład naukowy lub grupę współdziałania.

Centrala PAN z siedzibą w Pałacu Kultury i Nauki grupuje kierownictwo i administrację. Kierownictwo, składające się z kilkunastu osób, nie daje sobie rady ze skomplikowaną sytuacją, jaka trwa od dwóch lat tzw. reformy[5]. Naukowcy z reguły nie są administratorami, a Akademia obok korporacji uczonych jest jednocześnie dużym resortem, wymagającym sprawnego administrowania i sprawnego aparatu administracyjno-wykonawczego. Na kierowniczych stanowiskach w PAN (sekretarze, dyrektorzy instytutów) są osoby o różnym nastawieniu, różnych metodach i stylu pracy; istnieją pewne konflikty wewnętrzne, których podłoże stanowią przede wszystkim własne interesy i ambicje oraz różnice podejścia do danych zagadnień. Wszyscy, a w najlepszym wypadku przeważająca większość, pełni różne dodatkowe funkcje, pracuje także naukowo – w sumie nie ma czasu na wnikliwe, poważne zajmowanie się zagadnienia[mi], za które odpowiadają. Wszystkie te elementy powodują istnienie dość specyficznej i złożonej „społeczności" PAN. Sytuację pogarsza jeszcze dziwna, pozbawiona konsekwencji i kierowania się obiektywnymi przesłankami polityka personalna, za którą praktycznie nikt nie odpowiada. Rola organizacji partyjnych jest niezadowalająca, w niektórych komórkach nie ma wcale członków partii. Najsłabszą wydaje się POP grupująca pracowników administracyjnych; pozycja jej nie ma większego znaczenia – o czym świadczy choćby fakt, że partyjni członkowie kierownictwa PAN nigdy nie przychodzą na zebrania tej POP. Ostatnio obserwuje się pewne ożywienie życia partyjnego, ale to, co jest, pozostawia jeszcze wiele do życzenia. Trudno przypuszczać, aby nastąpiła jakaś radykalna poprawa. Środowisko urzędnicze nie reprezentuje z reguły pryncypialnej postawy – łatwo je zastraszyć i skłonić do posłuchu wobec takiego czy innego członka kierownictwa metodami nie zawsze budzącymi wątpliwości.

Praca partyjna w jednostkach PAN jest słaba, nasycona „drętwą mową", niewciągająca ludzi do faktycznego działania. Komitet Zakładowy robi wiele wysiłku w kierunku poprawy sytuacji. Jego skład – lepszy niż poprzednio – rokuje pewne nadzieje. Niemniej obserwuje się brak obiektywnego podejścia do ludzi ze strony kierownictwa PAN i placówek, brak doceniania ich wysiłku, brak stwarzania poczucia stabilizacji i pewnej choćby niewielkiej perspektywy, brak pracy z ludźmi. Występuje dość powszechnie zjawisko „cwaniactwa", zapisywanie na własne konto wyników cudzej pracy – tak w placówkach, jak w jednostkach administracyjnych. Pracuje zespół młodszych pracowników nauki – wynik pracy firmuje profesor. Pracują urzędnicy i personel administracyjny – ich pracę dyskontują kierownicy.

Kierownictwo PAN jest odcięte w znacznym stopniu od faktycznej sytuacji. Stan ten pogłębia formowanie się ogniwa pośredniczącego między Akademią i jej kierownictwem, które zaciemnia obraz i prowadzi do nie zawsze najtrafniejszych decyzji.

[5] Chodzi o zmiany przeprowadzone w PAN w wyniku reperkusji wydarzeń Marca 1968 r., mające na celu wzmocnienie kontroli władz nad Akademią. Obok roszad personalnych przeprowadzono wówczas reformę PAN, likwidując część jej jednostek organizacyjnych i wzmacniając pion administracyjny zarządzający placówkami naukowymi. Powstał wtedy m.in. Sekretariat Naukowy, a część wydziałów przemianowano na departamenty Sekretariatu.

Skład kierownictwa, zróżnicowany w poglądach, nie stanowi zwartego, zgranego kolektywu, choć na pierwszy rzut oka wszystko jest w porządku. Każdy z członków realizuje swe zamierzenia, ma określoną swą politykę, do której wybiera bardziej mu zaufanych ludzi – nie licząc się zupełnie z realiami, kompetencjami, podziałem zadań, odpowiedzialnością itp. Duży wpływ na decyzje mają ludzie, którzy już dawno nie powinni być dopuszczani do takich decyzji (np. prof. Jaroszyński[6]).

Nie najwłaściwszą metodę działania stosują niektórzy młodsi członkowie kierownictwa: opryskliwi, wymagający dla podwładnych, nieszanujący ich wysiłku, pochlebiający i bez zdania wobec przełożonych i tych, z którymi muszą się liczyć.

Większość przełożonych nie daje dobrego przykładu pracownikom – nie jest wzorem pracowitości, punktualności, solidności. Potrafi poganiać i pouczać w złym tego słowa znaczeniu. Wszystko to wzbudza zniechęcenie i asekuranctwo, niewiarę w celowość wykonywanej pracy i ponoszonego wysiłku, którym szafuje się bez potrzeby i z którym mało kto się liczy. Sytuację pogarsza jeszcze znacznie zły system organizacji pracy i kierowania. Ekonomiczność i gospodarność postępowania i działania są pojęciami zupełnie obcymi.

Ogólnie: Akademia nie miała nigdy, a szczególnie nie posiada obecnie właściwego kierownictwa, polityki personalnej i kompleksowo opracowanego programu działania oraz środków wykonawczych.

Nie wykształtował się jeszcze w Polsce, i faktycznie mało kto o tym myśli, typ „organizatora nauki", działacza – organizatora, który umiałby wykorzystywać potencjał badawczy (kadra + aparatura), ukierunkować badania, wiązać je z potrzebami gospodarki i do tej gospodarki wyniki tych badań wprowadzać. Tacy ludzie powinni stanąć na czele PAN KNiT-u oraz na stanowiskach kierowniczych w tych resortach. Naukowcy natomiast powinni koncentrować się na badaniach, na realizowaniu zadań badawczych określonych przez organizatorów nauki – tj. przez przedstawicieli polskiej polityki naukowej. Brak tej kategorii ludzi, brak specjalistów od kierowania i zarządzania nauką (w zachodnich rozwiniętych krajach zarządzanie i kierowanie jest dziedziną, której poświęca się wiele uwagi i poddaje się specjalnym badaniom) powoduje, że w PAN politykę naukową uprawiają poszczególni profesorowie wg własnych celów i poglądów – faktycznie przez nikogo niekontrolowani i wobec nikogo za nic nieodpowiadający. Wystarczy obserwować niektóre decyzje, cofanie się w pół drogi, posunięcia personalne i inne, specyficzny dobór tematów badawczych, aby bez trudu dostrzec wielkie marnotrawstwo środków, ucieczkę od problemów o zasadniczym znaczeniu itp.

Oto kilka przypadkowo dobranych przykładów obrazujących powyższą politykę, znajdującą swe źródło w politycznym nastawieniu:

– wyprawy paleontologiczne do Mongolii;

– wycofanie się z zamówienia na teleskop z NRD;

– zaniżanie kosztorysów prac wykonywanych w ramach funduszów PL-480;

– rezygnacja z organizacji i niemal sabotowanie kongresu „kopernikańskiego" w Polsce w 1973 r.;

---

[6] Maurycy Jaroszyński (1890–1974) – prawnik, prof. UW od 1946 r., pracownik naukowy Wyższej Szkoły Handlowej, następnie SGH (od 1929 r.), kierownik katedry prawa administracyjnego UW (1946–1960), przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych PAN (1960–1971). Członek korespondent PAN od 1958 r., członek rzeczywisty PAN od 1964 r., zastępca sekretarza naukowego PAN (1958–1965), członek Prezydium PAN (1958–1968).

– zobowiązania dotyczące sporządzenia mapy geologicznej około połowy terytorium Kuby;

– gospodarka bezosobowym funduszem płac w placówkach;

– tendencja do masowych wyjazdów na kontrakty do krajów kapitalistycznych – bez liczenia się z potrzebami kraju w dziedzinie badań naukowych i zajęć dydaktycznych;

– ucieczka od obowiązku kształcenia i doskonalenia kadr naukowych;

– niechęć do integracji potencjału badawczego i planów badawczych krajów RWPG[a].

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 1–17, mps.

[a] *Poniżej brak podpisów*.

Nr 7

1971 styczeń 14, Warszawa – Notatka w sprawie niektórych zagadnień dotyczących współpracy z zagranicą

Notatka
w sprawie niektórych zagadnień dot[yczących] współpracy z zagranicą[a]

Cele współpracy

Zasadniczym celem współpracy naukowej PAN z zagranicą, wynikającym z uchwał i wytycznych naczelnych władz partyjnych i państwowych oraz ustawy o Akademii, jest:

– wykorzystywanie osiągnięć przodujących zagranicznych ośrodków naukowych dla właściwego doboru kierunków, określania proporcji, podnoszenia efektywności, przyspieszenia tempa i zmniejszania kosztów badań naukowych w Akademii, głównie w dyscyplinach priorytetowych i deficytowych;

– współdziałanie w integracji potencjału badawczego krajów socjalistycznych, głównie krajów członków RWPG i rozwijanie w związku z tym podziału prac badawczych;

– udział w pracach międzynarodowych i zagranicznych organizacji i towarzystw naukowych;

– kształcenie i doskonalenie kadr naukowych w przodujących placówkach zagranicznych, głównie w dziedzinach priorytetowych i deficytowych;

– prezentowanie i popularyzowanie na arenie międzynarodowej osiągnięć nauki polskiej.

Realizacja powyższych celów wymaga:

a) możliwie dokładnego i wszechstronnego **rozeznania** zagranicznych ośrodków, placówek badawczych i fundacji – poprzez studiowanie publikacji, materiałów, planów badawczych i sprawozdań, biuletynów, prowadzenie rozmów z osobami wyjeżdżającymi za granicę, analizowanie sprawozdań z tych podróży itp.;

b) właściwego **wiązania wszelkich form** współpracy i kontaktów z zagranicą przede wszystkim z problemami węzłowymi pięcioletniego planu badań naukowych (państwowego i resortowego) celem wykorzystania tych form dla jak najbardziej efektywnego rozwiązania problematyki badawczej postawionej przed nauką polską;

c) w związku z punktem „b" – **właściwego planowania treści** współpracy naukowej z zagranicą z równoczesnym wskazaniem najwłaściwszych form i zakresu. Plany problemowo-tematyczne współpracy z zagranicą winny stanowić część integralną planów badawczych PAN;

d) rozeznania charakteru, celów i składów osobowych władz zagranicznych i międzynarodowych organizacji i towarzystw naukowych, programów ich działania itp. Wspólnego, skoordynowanego z innymi krajami socjalistycznymi działania na terenie tych towarzystw i organizacji, dążenia do obsadzenia przez przedstawicieli krajów socjalistycznych stanowisk we władzach tych organizacji;

---

[a] *U góry z lewej strony odręczna notatka* Materiały ogólne [?] sprawy obiektowego rozpracowania krypt. „Kooperanci", *nieczytelny podpis i data* 14 I 1971.

e) wszechstronnego i bezpośredniego rozwoju kontaktów placówek naukowych krajów socjalistycznych, mających na celu łączenie potencjału badawczego (kadra + aparatura + środki) dla **wspólnego** rozwiązywania najistotniejszych dla gospodarki i kultury narodowej problemów, szczególnie tych, których rozwiązanie indywidualne byłoby bardzo trudne lub wręcz niemożliwe. Najwłaściwszym dla łączenia potencjału wydaje się rozbudowany system **bezpośrednich szczegółowych** planów koordynacyjnych, zawieranych przez zainteresowane placówki i określających cel, tematykę i treść, warunki, formy, metody współpracy oraz terminy związane z wykonaniem zadań odcinkowych i całościowych;

f) **ukierunkowanie** współpracy z zagranicą i ujmowania jej w formy prawne (porozumienia, umowy, plany, ustalenia itp.) w taki sposób, by dawały maksimum możliwości wykorzystywania tej współpracy dla spraw wymienionych w grupie „cele współpracy";

g) analizy i kontroli merytorycznej i politycznej przebiegu współpracy, jej efektywności i dalszych możliwości; koordynacja poczynań w tym zakresie.

Osiągnięcie „celów współpracy" poprzez środki i działalność wymienioną w punktach a–g wymaga:

1) właściwego ustawienia i obsadzenia komórki organizacyjnej PAN do spraw współpracy z zagranicą, tj. Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą;

2) ścisłego współdziałania BWNzZ z placówkami badawczymi, komitetami naukowymi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz ambasadami PRL w ważniejszych krajach;

3) jednolitego i bezpośredniego podporządkowania biura szefowi resortu lub jego zastępcy – dla zagwarantowania **jednolitości kierownictwa i polityki** w zakresie współpracy z zagranicą (obecnie biuro ma w praktyce kilka ośrodków dyspozycyjnych i otrzymuje nie zawsze jednolite dyspozycje do wykonania);

4) systematycznego ukierunkowywania merytoryczno-politycznej działalności biura – np. poprzez miesięczne czy kwartalne narady na szczeblu: kierownictwo biura – MSZ – KC Wydział Nauki – MSW – Komitet Zakładowy;

5) stopniowego eliminowania z biura czynności usługowo-technicznych i koncentracji sił i środków na wymienionych wyżej pracach o charakterze merytoryczno-politycznym. Sprawa ta wiązałaby się z częściowymi przesunięciami personalnymi i koniecznością zatrudnienia odpowiednio kwalifikowanych pracowników.

Zorganizowane wg powyższych celów i zadań biuro mogłoby i powinno służyć opiniowaniem i oceną poszczególnych poczynań, wskazywać możliwość realizacji zamierzeń oraz podejmować ich wykonywanie poprzez właściwe, w danych warunkach najkorzystniejsze, organizowanie i koordynowanie kontaktów i współpracy z zagranicą.

Wykonywanie przez biuro omawianych wyżej zadań i zapewnienie w tym celu biuru minimum warunków i środków wykonawczych (etaty, uprawnienia, budżet, jednolitość kierownictwa) jest niezbędne – jeśli współpraca naukowa PAN z zagranicą ma opierać się na przemyślanych, planowych zasadach, a więc gwarantować najkorzystniejsze zużytkowanie przeznaczanych na te cele środków złotówkowych i dewizowych, a tym samym **ograniczyć** w poważnym stopniu panującą na tym odcinku **dowolność i żywiołowość**.

Omówiony wyżej zarys celów i wynikających z nich zadań związany jest z realizacją postanowień IV Plenum KC, wytycznych Sekretariatu Komisji Ideologicznej KC PZPR z czerwca 1969 r. oraz innych wytycznych i zarządzeń partii i rządu.

* * *

Posiadana przez biuro liczba etatów pozwala w zasadzie na podołanie ww. zadaniom. Potrzebne będą jedynie pewne zmiany i przesunięcia organizacyjne i personalne.

Wydaje się, że biuro powinno składać się z 3 względnie 4 pionów:

a) pion analiz, studiów i sprawozdawczości;

b) pion współpracy terytorialnej;

c) pion realizacji wyjazdów;

d) pion finansowo-administracyjny.

Jednostką wiodącą i ukierunkowującą pracę biura powinien być pion „a" współpracujący ściśle m.in. z biurem Planowania i Koordynacji Badań Naukowych.

Biuro – z charakteru swej pracy jednostka operatywnego działania – powinno mieć dużą samodzielność oraz podlegać bezpośrednio szefowi resortu. Szczegółowy podział czynności odpowiednio zaktualizowany określi dokładnie zakres obowiązków i uprawnień poszczególnych pracowników, koordynację wewnętrzną pracy, obieg dokumentów i informacji w biurze, formy współpracy z placówkami, instytucjami współpracującymi w kraju i za granicą itp.[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 18–21, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 8

1971 luty 8, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału VI Departamentu III MSW dotycząca Stacji PAN w Paryżu, tajne

Notatka służbowa

KO „K" w rozmowie oświadczył, że dyr[ektor] [Instytutu] Chemii Fizycznej PAN – sekretarz Wydz[iału] III PAN – Śmiałowski[1] wyraża swój pogląd i opinie na temat Stacji PAN w Paryżu, że:

– prof. Nowacki[2] jest już w podeszłym wieku, nieudolny, a zatem nie może on należycie i sprężyście kierować pracami tej stacji i nie panuje w ogóle nad sytuacją, jaka tam panuje,

– Śmiałowski uważa, że jedną z najważniejszych nieprawidłowości jest fakt, że od kilkudziesięciu miesięcy trwają roboty remontowe i konserwacyjne, tzn. na terenie stacji stale „kręcą się", „są obecni" ludzie z f[ir]my francuskiej wykonującej te remonty. Podejrzanym dla niego jest fakt, że remonty te zlecane są od kilku lat jednej i tej samej firmie, a zatem nie drogą przetargu czy wyboru, że lepsza, tańsza itp. Fakt obecności (stałej i ciągłej) wydaje mu się podejrzany, gdyż pozwala to na stałą obserwację, kontakty osób zatrudnionych w stacji bądź współpracujących ze stacją. [a]Podejrzewa zatem, że jest to celowe i wygląda na pracę wywiadu bądź innej organizacji, której zależy na obserwacji osób związanych ze Stacją PAN[a].

Notatkę proponuję przekazać do dalszego operacyjnego wykorzystania do Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW.

Inspektor Wydz[iału] VI Dep[artamentu] III MSW
St. Markiewicz[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 26, k. 272, mps.

[a–a] *Fragment odręcznie podkreślony*.

[b] *Obok odręczny podpis*.

Brak bliższych danych o tej osobie.

[1] Michał Śmiałowski (1906–1990) – chemik, pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (do 1930 r.), PW (1931–1939), Lwowskiego Instytutu Politechnicznego (1940–1941), dyrektor Hutniczego Instytutu Badawczego w Gliwicach (1945–1952), pracownik naukowy Politechniki Śląskiej (1945–1952), rektor PŚ (1951–1952), PW (1961–1965), dyrektor Instytutu Chemii Fizycznej PAN (1960–1973). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty od PAN 1961 r., sekretarz Wydziału III PAN (1952–1972), członek Prezydium PAN (1952–1974).

[2] Paweł Jan Nowacki (1905–1979) – elektrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1947 r., prof. zwyczajny od 1955 r., pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (1928–1936), kierownik katedry na Wydziale Elektrycznym PWr (1947–1953), Katedry Elektrotechniki Teoretycznej na Wydziale Elektrycznym PW (1953–1970), kierownik Zakładu Elektrotechniki PAN (1953–1957), dyrektor IBJ (1958–1970), dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1970–1975). Członek korespondent PAN od 1956 r., członek rzeczywisty PAN od 1961 r. Pracownik Centralnego Zarządu Energetyki (1947–1954).

Nr 9

1971 grudzień 25, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca polityki naukowej NRF wobec Polski, tajne

Notatka
dot[ycząca] polityki naukowej NRF wobec Polski[a]

Polska Akademia Nauk spośród krajowych instytucji naukowych stała się najwcześniej przedmiotem szczególnego zainteresowania ośrodków naukowo-politycznych NRF.

Pierwsze kontakty z przedstawicielami PAN nawiązane zostały na międzynarodowych konferencjach naukowych organizowanych w tym czasie w NRF. W roku 1956 naukowcy z NRF uczestniczyli w konferencji mickiewiczowskiej zorganizowanej w Polsce. Dwustronne kontakty datują się od roku 1957.

Ze strony niemieckiej stypendia dla pracowników PAN przyznawane były przez:Instytuty naukowe Towarzystwa M[aksa] Plancka, Fundację Humboldta, Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD).

Wymiana osobowa w latach 1957–1968 kształtowała się na poziomie ca 40 osób rocznie z każdej strony.

W roku 1966 z inicjatywy Towarzystwa M[aksa] Plancka podjęto próbę nawiązania bezpośredniej tematycznej współpracy z zakresu fizyki, chemii organicznej, automatyki, biochemii i biofizyki oraz podstawowych problemów techniki.

W 1968 r. ośrodki syjonistyczne w NRF doprowadziły do przerwania współpracy z Towarzystwem M[aksa] Plancka oraz Fundacją im. A[lexandra] Humboldta.

Pierwsze kontakty z DAAD nawiązane zostały w 1964 r. za pośrednictwem Międzynarodowej Rady Nauk Społecznych.

W latach 1965–1967 ze stypendiów przekazanych do dyspozycji PAN przez DAAD skorzystało ogółem 15 pracowników naukowych reprezentujących głównie nauki społeczne. Ze stypendiów DAAD korzystali między innymi: prof. Leon Grosfeld[1] – z Instytutu Historii PAN, prof. Ludwik Gelberg[2] – z Instytutu Nauk Prawnych PAN, prof. Józef Keller[3] – z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN i inni.

---

[a] *U góry z lewej strony odręczna notatka* Tow. Sobieszczuk. W oparciu o dotychczasowe rozpoznanie problemu należy skonkretyzować zadania operacyjne dla nas oraz ewentualne dyspozycje dla zainteresowanych jednostek sł[użby] bezp[ieczeństwa]. Omówić niektóre problemy sygnalizowane w notatce z zainteresowanymi towarzyszami w PAN (do uzgodnienia). Po zweryfikowaniu posiadanych materiałów przygotować notatkę z wnioskami, którą przekażemy kier[ownictwu] MSW i zainteresowanym tow. z KC, *nieczytelny podpis i data*, 28 XII 1971 r.

[1] Leon Grosfeld (1911–1987) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik IH PAN (1953–1987), wicedyrektor IH PAN (1953–1957, 1961–1968). Członek KPP (1929–1938), PPR/PZPR (1944–1990), pracownik IKKN/INS (1950–1957), następnie WSNS przy KC PZPR (1957–1968).

[2] Ludwik Gelberg (1908–1985) – prawnik, adwokat (1934–1939), radca prawny we Lwowie (1939–1941), wykładowca w Instytucie Prawa w Taszkiencie (1942–1945), pracownik naukowy Instytutu Nauk Prawnych w Moskwie i wykładowca Instytutu Prawa w Mińsku (1945–1947), PISM (1947–1950), Szkoły Głównej Służby Zagranicznej w Warszawie (1954–1961), prorektor SGSZ (1952–1954), pracownik naukowy UW (1962–1979). Członek PZPR.

[3] Józef Keller (ur. 1911–2002) – filozof i religioznawca, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy KUL (1946–1957), pracownik IFiS PAN (1958–1981), zastępca przewodniczącego Rady Naukowej IFiS PAN (1972–1980).

Inspiratorem współpracy na takich warunkach z DAAD był ówczesny sekretarz generalny Międzynarodowej Rady Nauk Społecznych – dr Szczerba-Likiernik[4], znany syjonista i współpracownik Radia „Wolna Europa". Ww. łączyły zażyłe stosunki z prof. A[damem] Schaffem[5] i prof. St[efanem] Żółkiewskim[6].

W tym czasie prof. Schaff pełnił funkcję członka i skarbnika Międzynarodowej Rady Nauk Społecznych, a także kierował utworzoną przy Wydziale I PAN Polską Radą Nauk Społecznych.

Gorącym rzecznikiem idei współpracy z DAAD w oparciu o imienne przyznawanie stypendiów był także pozostający w bliższych kontaktach z ww. ówczesny dyrektor Departamentu Międzynarodowych Organizacji polskiego MSZ dr Blusztein[7]. PAN formalnie zgłaszała kandydatów na stypendia DAAD za pośrednictwem przedstawiciela PRL w UNESCO (*via* MSZ). Znaczna część korespondencji kierowana była przez Międzynarodową Radę Nauk Społecznych bezpośrednio na ręce prof. A[dama] Schaffa i prof. St[efana] Żółkiewskiego. W miesiącu lutym 1968 r. K[azimierz] Szczerba w piśmie do prof. Schaffa oznajmił, że jeśli Polska nie przyzna stypendiów bezpośrednio dla kandydatów DAAD, stypendia niemieckie nie będą dalej przyznawane. Wydarzenia marcowe z 1968 r. oraz odejście prof. Schaffa i Żółkiewskiego z zajmowanych funkcji spowodowały przerwanie kontaktów z DAAD.

Ponowne kontakty z DAAD nawiązane zostały za pośrednictwem Polskiego Komitetu IAESTE.

W lipcu 1970 r. wyjechała do NRF delegacja PAN, a rewizyta delegacji DAAD miała miejsce w październiku 1970 r.

W wyniku bezpośrednich kontaktów zawarte zostały porozumienia ustalające zasady i formy współpracy.

Zgodnie z ustaleniami, PAN koordynuje całokształt współpracy z DAAD.

Polscy pracownicy naukowi na pobyt w NRF zgłaszani będą do DAAD za pośrednictwem PAN, a pracownicy naukowi NRF na pobyt w Polsce zgłaszani będą do PAN za pośrednictwem DAAD.

Koordynatorem ponownie nawiązanej współpracy z Fundacją Humboldta jest Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Fundacja Humboldta w wyniku porozumienia przyznała Polsce 40 stypendiów rocznie.

---

[4] Kazimierz Szczerba-Likiernik (1897–1969) – socjolog, ekonomista, dyplomata, przed wojną obronił doktorat na UW. Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w Peru (1939), pracownik ambasady polskiej w Paryżu (1945–1947). W 1947 r. na stałe osiadł we Francji. Pracownik Departamentu Nauk Społecznych UNESCO (1948–1961), kierownik Wydziału Międzynarodowego Rozwoju Nauk Społecznych UNESCO, dyrektor Międzynarodowej Rady Nauk Społecznych (1961–1969).

[5] Kazimierz Szczerba-Likiernik prowadził ożywioną korespondencję z Adamem Schaffem i kierownictwem Wydziału I PAN, zob. P. Pleskot, *Intelektualni sąsiedzi. Kontakty polskich historyków ze środowiskiem „Annales" w latach 1945–1989*, Warszawa 2009/2010 (w druku).

[6] Stefan Żółkiewski (1911–1991) – literaturoznawca, prof. zwyczajny od 1954 r., dyrektor IBL (1948–1952). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1961 r., sekretarz naukowy Wydziału I PAN (1960–1968). Członek PPR (1942–1948), PZPR (1948–1990), członek KC PZPR (1948–1968), kierownik Wydziału Oświaty, Nauki i Kultury KC PZPR (1954–1956), poseł do KRN (1944–1947), poseł na sejm (1947–1968), minister szkolnictwa wyższego (1956–1959).

[7] Powinno być Mieczysław Blusztajn (ur. 1920) – pracownik Ministerstwa Żeglugi i Handlu Zagranicznego (1946–1947), MSZ (1947–1968).

Następnym partnerem niemieckim wyrażającym gotowość nawiązania współpracy naukowej z PAN jest Niemieckie Towarzystwo Badawcze (Deutsche Forschungsgemeinschaft).

W grudniu br. na zaproszenie tego Towarzystwa w NRF przebywała delegacja PAN. Dokładną relację z pobytu w NRF delegacji PAN dostarczę w późniejszym terminie.

Wszystkie kandydatury zgłoszone przez stronę polską zostały w ciągu 2 miesięcy zaakceptowane przez DAAD. Świadczy to o dużej sprawności organizacyjnej oraz chęci zadokumentowania przez stronę niemiecką wysokiej rangi nadawanej współpracy z Polską.

DAAD nadesłał ponadto imienne zaproszenia na przyjazd do NRF dla około 50 osób.

Kierowniczka referatu polskiego DAAD dr Sibilla Banke[8] poinformowała przedstawiciela PAN, że zaproszenia dodatkowe zgłosili profesorowie niemieccy na skutek kierowanych do nich próśb naszych naukowców.

Analiza przyjazdów wskazuje na wyraźnie aspekty polityczne kontaktów naukowych NRF z Polską. Są one wyrazem adekwatnego realizowania koncepcji politycznej zbliżenia z Polską, przedstawionej w wystąpieniu Klausa Manufrasa[9] na sympozjum Niemieckiego Towarzystwa do spraw Polityki Zagranicznej NRF, odbytym w lipcu br. Zgodnie z tą koncepcją w realizacji celów polityki zagranicznej poważną rolę ma odegrać współpraca naukowa w dziedzinie nauk społecznych.

Praktycznym wyrazem wyznaczonej przedstawicielom nauk społecznych funkcji są rozmowy przeprowadzone przez niektórych naukowców zachodnioniemieckich w czasie pobytu w Warszawie.

W br. PAN odwiedzili bez zapowiedzi prof. Heinz Boberach oraz prof. Joachim Matthes[10] w celu przeprowadzenia rozmów na temat, jak określili to ww., przezwyciężenia różnic politycznych dzielących oba narody oraz rozszerzenia kontaktów z Polską.

Dodać należy, że dr Heinz Boberach jest bliskim znajomym dyrektora Archiwów Państwowych Leona Chajna[11], znanego z powiązań syjonistycznych.

Z dotychczasowej współpracy naukowej nasuwają się następujące wnioski i spostrzeżenia:

– Strona niemiecka zakłada program coraz szerszego oddziaływania na polskie środowiska naukowo-kulturalne zgodnie z przyjętą strategią europejskiej integracji;

– Strona niemiecka przywiązuje wielką wagę do „popierania i rozwijania żywej wymiany między obcymi środowiskami twórczymi, nawet jeśli aspekt polityczny nie zawsze sprzyjałby wymianie";

– We współpracy naukowej z Polską akcent położony jest na badaniach w dziedzinie literatury, filozofii, historii, psychologii, tj. na naukach, które „lepiej umożliwiają ogólne zrozumienie drugiego kraju";

---

[8] Brak bliższych danych o tej osobie.

[9] Brak bliższych danych o tej osobie.

[10] Brak bliższych danych o tych osobach.

[11] Leon Chajn (1910–1983) – prawnik, adwokat, polityk, doktor od 1966 r. Działacz Związku Patriotów Polskich, oficer polityczny I Armii Polskiej w ZSRR; wiceminister sprawiedliwości w PKWN, podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (1945–1949), w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej (1953–1957), naczelny dyrektor archiwów państwowych (1965–1976). Członek KPP (1932–1938), członek SD z polecenia PPR (1944–1983), sekretarz generalny CK SD (1945–1961).

– W środowiskach nauk ścisłych stara się ze szczególną siłą lansować pogląd, że nauka ma charakter kosmopolityczny, nie zna granic i powinna się wzajemnie przenikać;

– Wielu polskich uczonych udających się do NRF na zaproszenia w celu wygłoszenia wykładów znajduje się w trudnej sytuacji, mają bowiem reprezentować stanowisko polskie, a finansowani są przez stronę niemiecką;

– Niemcy w spotkaniach organizowanych dotychczas w NRF z przedstawicielami nauk społecznych dążą jedynie do stworzenia pozorów rezygnacji z dawnych ocen historiografii niemieckiej;

– Kierownictwo Fundacji im. Humboldta wystąpiło swego czasu z wnioskiem utworzenia w Polsce Klubu Humboldta, na co Polska nie wyraziła zgody.

Generalnie oceniając stan współpracy, należy stwierdzić, że strona polska w kontaktach z NRF na odcinku nauki nie posiada dobrze opracowanego programu kompleksowego.

Rozwój stosunków naukowych z NRF już obecnie wymaga opracowania i zaakceptowania założeń planowego rozwijania tej współpracy. Ofensywie niemieckiej, dziesiątki propozycji i ofert, przeciwstawić należy racjonalny plan polskiego działania, uwzględniający cele naszej polityki zagranicznej i w pełni zabezpieczającej rozwój nauki polskiej.

Strona polska, wychodząc ze słusznego założenia, dążyć winna do rozszerzenia współpracy naukowej z NRF, szczególnie w zakresie nauk ścisłych.

[b]W związku z powyższym musi przede wszystkim powołać jeden krajowy ośrodek koordynujący całokształt współpracy naukowej i kulturalnej z NRF[b]. Opracować, w oparciu o nasze potrzeby szkoleniowe, długofalowe i roczne plany współpracy. Dokonać gruntownego rozpoznania merytorycznego i politycznego ośrodków naukowych NRF, do których winni wyjeżdżać nasi naukowcy na szkolenie lub staże.

Programowanie nasze zawsze winno uwzględniać różne niebezpieczeństwa, jakie wyniknąć mogą w toku współpracy z partnerem zachodnioniemieckim.

[c]Notatkę powyższą proponuję przesłać do Departamentu I i II celem ewentualnego wykorzystania[c].

W załączeniu wykazy imienne kandydatów na wyjazdy styp[endialne] do NRF i przyjazd ob. NRF do Polski[d].

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
Kpt. J[an] Sobieszczuk[e]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. III, k. 50–55, mps.

[b–b] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska.*
[c–c] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska i znak zapytania.*
[d] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji.*
[e] *Powyżej odręczny podpis.*

Nr 10

1972 luty 16, Warszawa – Informacja dotycząca współpracy naukowej PAN ze Stanami Zjednoczonymi, tajne

Informacja
dot[ycząca] współpracy naukowej PAN ze Stanami Zjednoczonymi

Na przestrzeni ostatnich lat współpraca naukowa i naukowo-techniczna była jednym z istotnych elementów rozwijających się polsko-amerykańskich stosunków bilateralnych. Polska Akademia Nauk z uwagi na duży potencjał naukowo-badawczy Stanów Zjednoczonych, wysoko rozwinięty poziom badań oraz znaczne środki finansowe przeznaczane na rozwój nauki, zainteresowana jest w stopniowym zgodnym z interesami nauki i gospodarki PRL rozwojem dalszej współpracy i wymiany naukowej z USA.

Według opinii wybitnych specjalistów współpraca naukowa z amerykańskimi ośrodkami badawczymi i uczelniami wyższymi przynosi nauce polskiej poważne korzyści w zakresie dokształcania i szkolenia polskiej kadry naukowej w dziedzinach deficytowych i rozwijających się, szybszego osiągania efektów badawczych w priorytetowych dyscyplinach naukowych, wymiany myśli i doświadczeń naukowych oraz popularyzowania nauki polskiej za granicą.

Pomimo tych efektów ze współpracą wiąże się wiele negatywnych zjawisk, które należy rozpatrywać w kilku aspektach:

– w zakresie oddziaływania ideologiczno-politycznego na polskie środowiska naukowe, szczególnie na humanistyczne, poprzez lansowanie doktryn i metodologii kapitalistycznych w naukach filozoficznych, socjologicznych, historycznych itp.;

– znacznego zaangażowania potencjału naukowo-badawczego instytutów technicznych do realizowania zleceń amerykańskich;

– inspirowania polskich naukowców do podejmowania badań nad problemami nieistotnymi dla rozwoju polskiej nauki i gospodarki;

– możliwość penetrowania przez przedstawicieli Stanów Zjednoczonych instytutów naukowych i prowadzonych przez nie badań oraz zbieranie danych o Polsce dla wywiadu USA;

– dążenia do amerykanizacji nauki polskiej, co jest sprzeczne z systemem ustrojowym Polski Ludowej i zadaniami, jakie ma ona spełniać dla kraju.

Polska Akademia Nauk, mając na uwadze rozwój nauki polskiej w 1966 r., podpisała porozumienie o współpracy naukowej z National Academy of Sciences (odpowiednik Polskiej Akademii Nauk), które w 1969 r. zostało przedłużone na bezterminowy okres ważności z ewentualną możliwością wprowadzenia zmian bądź też wypowiedzenia przez jedną ze stron.

Porozumienie to przewiduje wymianę pracowników naukowych na łączny okres 40 miesięcy rocznie. Polska Akademia Nauk korzysta też ze stypendiów przyznawanych przez Departament Stanu w ilości 2–3 rocznie oraz przez Fundację Kościuszkowską w minimalnych ilościach.

Wydział V PAN na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa prowadzi od 1958 r. współpracę naukowo-badawczą z USA w ramach umowy PL-480. W wyniku realizacji tej współpracy do połowy 1971 r. Wydział V PAN wykonał 105 umów na sumę 103 milionów zł. W realizacji znajduje się dalszych 50 prac na sumę około 75 milionów złotych.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych Polska Akademia Nauk otrzymała od strony amerykańskiej szereg propozycji rozszerzenia współpracy naukowej na inne dziedziny i sfinansowania tych badań z funduszów złotówkowych PL-480.

Wynika to z tego, że w ostatnich latach szereg instytucji amerykańskich, jak Smithsonian Institution, ESSA, National Science Fundation, NASA i inne uzyskały zgodę władz amerykańskich na finansowanie z tych funduszów badań prowadzonych za granicą.

Polska Akademia Nauk, tłumacząc się brakiem wyraźnie sprecyzowanego stanowiska czynników politycznych odnośnie [do] rozwijania współpracy z USA w ramach umowy PL-480, przyjęła tylko dwie oferty.

W 1967 r. podpisane zostało porozumienie między Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN i Museum of Anthropology. Porozumienie to przedłużone zostało do 31 stycznia 1974 r. i dotyczy prowadzenia badań nad neolitem w Polsce.

W tym samym roku podpisano też porozumienie na zlecenie Uniwersytetu w Cornell z Komitetem Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN w zakresie badań i publikacji na temat planowania regionalnego.

Wobec biernego stanowiska PAN nie doszło do zrealizowania wielu inicjatyw i propozycji strony amerykańskiej, które zdaniem wielu pracowników naukowych mogły mieć korzystny wpływ na rozwój niektórych specjalizacji, a mianowicie:

– propozycja współpracy Instytutu Ekologii Uniwersytetu Georgia z Zakładem Ekologii PAN, Ośrodka Badań Limnologicznych Uniwersytetu Minnesota z Instytutem Botaniki PAN w zakresie paleobotaniki, paleozoologii i archeologii;

– propozycja Biura ds. Nauki (ESSA) odnośnie [do] podjęcia współpracy w zakresie elektrodynamiki, promieniowania, refrakcji fal elektromagnetycznych, magnetodynamiki, teorii plazmy, rozszerzania się fal radiowych w jonosferze i magnetosferze, napięć impulsów burzowych, hydrologii, klimatologii i geodezji z Instytutem Podstawowych Problemów Techniki, Zakładem Geofizyki i Komitetu ds. Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej PAN;

– zainteresowania Krajowego Biura Standaryzacji USA współpracą w dziedzinie elektronicznej Techniki Obliczeniowej;

– oferta Krajowej Fundacji Naukowej zainteresowanej współpracą z polskimi placówkami naukowymi w dziedzinie nauk ścisłych;

– propozycja współpracy w stosunku do Instytutu Geografii PAN w zakresie przestrzennego zagospodarowania.

Przykłady te nie wyczerpują wszystkich propozycji strony amerykańskiej oferowanych Polskiej Akademii Nauk. Z podobnymi propozycjami Amerykanie zwracali się i do innych resortów, jak np. do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Komitetu Nauki i Techniki i innych.

Na uwagę zasługuje fakt, że Amerykanie byli i pozostają nadal stroną inicjującą współpracę i wzajemne kontakty naukowe z Polską Akademią Nauk oraz nadal wnioskują różne formy współpracy.

W związku z tym w dniach od 3–12 stycznia br. przebywała w Polsce 11-osobowa delegacja naukowców amerykańskich w [z] National Bureau of Standards (Państwowe Biuro Standaryzacji), w wyniku rozmów, jakie odbył prof. Jan Kaczmarek[1] wraz z grupą polskich naukowców w czasie pobytu w USA w maju 1971 r. Celem wizyty Amerykanów było rozszerzenie dotychczas istniejących oraz nawiązanie nowych kontaktów między naukowcami USA i Polski dla ewentualnego podjęcia współpracy naukowo-badawczej w interesujących obie strony dziedzinach w ramach umowy PL-480.

Przedstawiciele Państwowego Biura Standaryzacji przeprowadzili rozmowy z kilkudziesięciu odpowiedzialnymi pracownikami nauki reprezentującymi różne dziedziny wiedzy i resorty, proponując podjęcie prac w zakresie badań podstawowych i stosowanych, które byłyby finansowane z umowy PL-480, jak np. podjęcie wspólnych prac teoretycznych, wymianę astrofizyków, w niektórych instytutach wysuwano sugestię, aby polscy naukowcy sami sprecyzowali tematykę, którą byłyby zainteresowane ośrodki badawcze USA, a w innych sugerowano podjęcie badań nad konkretnymi tematami. Przy tym obiecywano pomoc naszym naukowcom w otrzymaniu amerykańskiej aparatury badawczej, stypendiów oraz wyjazdów za granicę w celach naukowo-konsultatywnych.

Polska Akademia Nauk, jak i inne resorty nie były w ogóle przygotowane do tej wizyty. Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, pomimo że wizyta była zapowiedziana w ubiegłym roku, nie opracowało żadnego programu na okres pobytu delegacji amerykańskiej w Polsce i tylko zdawkowo poinformowało kilku naukowców, aby wysłuchali propozycji bez ustosunkowywania się do nich.

Z uwagi na to, za zgodą KNiT i MSZ inicjatywę w tym zakresie rozwinęła ambasada USA, która opracowała własny program dla delegacji i ułatwiała nawiązywanie delegatom kontaktów z naukowcami polskimi poprzez rozsyłanie zawiadomień.

Znaczna część naukowców wyraża pogląd, że proponowane formy współpracy przez stronę amerykańską są dla nauki polskiej korzystne dlatego, że w niektórych dziedzinach jesteśmy o wiele lat opóźnieni, a podjęcie wspólnych badań może wpłynąć dodatnio na rozwój tych kierunków wiedzy. Poza tym wyniki badań mają charakter jawny i mogą być wykorzystywane tak przez stronę amerykańską, jak i polską. Wskazywano, że dotychczasowe formy współpracy przeważnie kształtowały się w sposób żywiołowy i niekontrolowany. Znaczna ilość samodzielnych pracowników naukowych z własnej inicjatywy nawiązywała różne kontakty z ośrodkami naukowymi w USA, załatwiając sobie staże i stypendia oraz protegując innych pracowników, a wykonywane tam badania publikowano w amerykańskich czasopismach naukowych. Wysuwano też zarzut, że rola Biura Współpracy z Zagranicą ograniczała się głównie do sporządzania list i stemplowania przyjmowanych ankiet na wyjazdy. Biuro Współpracy z Zagranicą nie spełniało roli w zakresie należytego organizowania współpracy naukowej z innymi państwami i nie ma żadnego programu ani koncepcji w tym zakresie, o czym świadczy pobyt delegacji amerykańskiej.

---

[1] Jan Kaczmarek (ur. 1920) – inżynier technologii maszyn, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy AGH w Krakowie (1947–1958), PKr (1958–1978), rektor PKr (1968). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1970 r., członek Prezydium PAN (1972–1980, 1984–1989), sekretarz naukowy PAN (1972–1980). Członek KC PZPR (1971–1975), przewodniczący Komitetu Nauki i Techniki (1968–1972), minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1972–1974), poseł na Sejm PRL (1972–1976, 1985–1989).

Wnioski:

– Współpraca naukowa ze Stanami Zjednoczonymi powinna być zaprogramowana wspólnie przez Polską Akademię Nauk, Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz Komitet Nauki i Techniki w celu prowadzenia efektywnej, jednolitej polityki naukowej i społeczno-politycznej.

– Z uwagi na wysoki potencjał naukowo-techniczny Stanów Zjednoczonych i możliwości ewentualnego uzyskiwania tam ciekawych rozwiązań technologicznych i konstrukcyjnych dla rozwoju nauki i gospodarki w Polsce, Polska Akademia Nauk oraz Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powinny preferować współpracę w dziedzinie nauk technicznych z jednoczesnym ograniczaniem wymiany w naukach humanistycznych.

– W związku z rozwijającą się współpracą naukową ze Stanami Zjednoczonymi, należy wytypować instytuty i zakłady naukowe wykonujące prace o charakterze obronnym i o poważnym znaczeniu dla gospodarki narodowej w celu ich zabezpieczenia przed przenikaniem tajemnicy na zewnątrz i penetracją tych zakładów przez cudzoziemców.

– Ze względu na częste przyjazdy cudzoziemców do placówek naukowych, należy organizować wspólnie z Dep[artamentem] II MSW kontrole ich pobytu w Polsce, w celu rozpoznania ich faktycznych zainteresowań i niedopuszczenia do zbierania danych interesujących wywiad naukowo-techniczny USA.

– Z uwagi na liczne wyjazdy polskich pracowników naukowych za granicę, konieczne jest prowadzenie systematycznego rozpoznania naukowców typowanych na staże i stypendia do Stanów Zjednoczonych w celu niedopuszczenia do wyjazdu osób znanych z wrogiego stosunku do Polski Ludowej i skłonnych do prowadzenia działalności antypaństwowej.

– Spośród osób typowanych przez Polską Akademię Nauk i Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego na wyjazdy do Stanów Zjednoczonych, należy pozyskiwać wartościowe źródła informacji i w porozumieniu z Dep[artamentem] I MSW wykorzystywać je do:

a) zdobywania za granicą nowych rozwiązań technologicznych i konstrukcyjnych przydatnych dla gospodarki narodowej;

b) rozpoznawania amerykańskich ośrodków badawczych i ich potencjału naukowego;

c) prowadzenia rozpoznania pracowników naukowych z Polski, przebywających czasowo za granicą;

d) realizowania po powrocie do kraju zadań wynikających z potrzeb operacyjnych.

– Naukowcy powracający z czasowego pobytu w Stanach Zjednoczonych powinni być poddawani okresowym kontrolom operacyjnym w celu sprawdzenia, czy nie prowadzą działalności antypaństwowej względnie destrukcyjnej w swoich środowiskach.

– Z uwagi na zainteresowania strony amerykańskiej niektórymi wybitnymi specjalistami z dziedziny nauk technicznych, wyróżniającymi się wysokimi kwalifikacjami i inwencją twórczą w rozwiązywaniu trudnych problemów, konieczne jest zorganizowanie ochrony operacyjnej tych specjalistów w celu niedopuszczenia do wykorzystywania ich twórczej myśli na użytek rozwoju nauki amerykańskiej.

– W niektórych placówkach naukowych, takich np. jak: Instytut Podstawowych Problemów Techniki, Instytut Biochemii i Biofizyki i innych, stwierdzono, że w kilku

wypadkach kierownicy zakładów, którzy przebywali na stażach i stypendiach w USA oraz aktualnie utrzymują kontakty z tamtejszymi naukowcami, usiłują amerykanizować rozwijane przez nich dyscypliny naukowe. W związku z tym proponuje się wykonanie przy wykorzystaniu konsultantów i rzeczoznawców ekspertyz w celu określenia stopnia wpływów amerykańskich na ukierunkowanie badań, które mogą być niezgodne z potrzebami rozwoju nauki polskiej oraz kształtowanie się antysocjalistycznych postaw społecznych.

– Z uwagi na brak odpowiednich programów współpracy naukowej z zagranicą, Biura Współpracy Polskiej Akademii Nauk i Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego nie oceniały i nie analizowały wnikliwie zasadności wyjazdów służbowych do USA i nie żądały dokładnych sprawozdań z pobytu, ograniczając się do spraw czysto formalnych, co powodowało, że znaczna ilość wyjazdów nie dawała efektywnych korzyści nauce polskiej, a przyjeżdżającymi cudzoziemcami, nie wykazywano[a], dlatego też praca biur powinna być zreorganizowana i odpowiednio ukierunkowana.

Oprac.
kpt. A[dam] Burdal[2]
kpt. J[an] Sobieszczuk[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. III, k. 61–68, mps.

[a] *Prawdopodobnie przy przepisywaniu opuszczono fragment zdania.*

[b] *Brak podpisów*.

[2] Adam Burdal (ur. 1931) – absolwent UW, oficer operacyjny Samodzielnej Grupy Specjalnej KW MO w Gdańsku (1956–1963), Wydziału III KW MO w Gdańsku (1965–1970), Wydziału IV Departamentu III MSW (1970–1974), Wydziału VIII Departamentu III MSW (1974–1979), zastępca naczelnika Wydziału VIII Departamentu III MSW (1979–1983), naczelnik Wydziału VIII Departamentu III MSW (1983–1985), kierownik Zespołu ds. Analitycznych i Ogolnych Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy MSW (1985–1990), oficer śledczy Wydziału Śledczego KW MO w Gdańsku (1963–1965).

Nr 11

1972 kwiecień 13, Warszawa – Źródło: „Koral". Notatka operacyjna dotycząca BWNzZ PAN, tajne

Notatka
Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN[a]

Współpraca naukowa z zagranicą ma trzy zasadnicze aspekty:
a) polityczny,
b) merytoryczny,
c) organizacyjno-techniczny.

Te trzy aspekty powodują, iż kompleks zadań składających się na działalność biura jest szczególnie złożony, a jednocześnie **bardzo różnie** widziany przez kierownictwo PAN, kadrę profesorską i placówki badawcze oraz instytucje współpracujące: MSZ, MSW, KC.

Ta złożona sytuacja powoduje poważne trudności w pracy. Złożoność sytuacji pogłębia jeszcze atrakcyjność, jaką są kontakty z zagranicą, wywołując ingerencję w działalności, a nawet w wewnętrzne sprawy biura, osób absolutnie do tego nie powołanych. Zasadą właściwej organizacji pracy i zarządzania jest jasność dyrektyw i jednolitość podporządkowania. BWNzZ w swej praktyce spotyka się ze zjawiskiem wręcz odwrotnym – z różnorodnością decyzji i wieloosobowym podporządkowaniem (tak było przynajmniej na przestrzeni ostatnich lat – może kierownictwo PAN sytuację zmieni).

Ponadto BWNzZ jest komórką o dużej odpowiedzialności przy równocześnie minimalnych uprawnieniach. Szczególnie dużą odpowiedzialność przypisują BWNzZ jednostki współpracujące. Trzy zasadnicze aspekty współpracy z zagranicą determinują zadania, obsadę i strukturę biura.

Polska Akademia Nauk na przestrzeni ostatnich lat koncentrowała zadania biura na aspekcie **trzecim**: organizacyjno-technicznym i pod tym kątem ustawiała sprawy struktury, kompetencji, kadrowe w biurze itp.

Biuro miało być możliwie sprawną komórką organizacyjno-techniczną, potrafiącą w sposób możliwie najsprawniejszy załatwiać sprawy wyjazdów, paszportów, dewiz, hoteli itp. Próby położenia większego nacisku i koncentrowania środków na aspektach merytorycznych i politycznych nie dały – mimo starań – większych rezultatów. Przykładem mogą być inicjatywy podejmowane na przełomie lat 1970/1971, które nawet przy zaangażowaniu autorytetu Komitetu Zakładowego PZPR nie przyniosły oczekiwanych rezultatów – aczkolwiek oficjalnie nikt ich nie negował.

[b]Biuro pozostało komórką usługową załatwiającą formalności przyjazdowo-wyjazdowe dla około 5000 osób rocznie, prowadzącą Składnię Paszportową na ponad 1200 paszportów[b] oraz finansującą koszty współpracy z zagranicą, dokonując około 10 000 różnego rodzaju operacji finansowych rocznie. Już te liczby wskazują na ogrom prac

[a] *U góry z lewej strony nieczytelny podpis i odręczna data* 18 IV 1972.
[b–b] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska.*

administracyjno-technicznych i to jest powodem, że liczba pracowników technicznych BWNzZ przekracza 75% ogółem zatrudnienia, a płynność kadr, powodowana m.in. nerwową i trudną pracą oraz niskimi uposażeniami, jest największa ze wszystkich biur.

Przykładowo: latem 1971 r. odeszło dwóch naczelników, na przełomie 1971/1972 r. wyjechał na kilka lat za granicę trzeci. Zastąpienie tych osób nowymi o zbliżonych kwalifikacjach następuje dopiero obecnie – a ich pełna przydatność wyłoni się dopiero za kilka miesięcy.

Biuro od 1 XI 1970 r. nie ma dyrektora. Stworzono stan tymczasowego stanowiska p.o. z dużymi obowiązkami, bez uprawnień i faktycznej możliwości działania. Według zapowiedzi, stan taki miał trwać **do 3 miesięcy**, jednakże termin obsadzenia stanowiska regularnie co 2–3 miesiące przesuwano – ostatecznie sprawa ma być wyjaśniona i [c]zlikwidowana w marcu 1972 r.[c] Tymczasowość – zjawisko najtrwalsze w PAN – nie sprzyjała pozycji i roli biura, sprzyjała natomiast rozwojowi pewnych układów i lekceważenia obowiązków przez współpracowników o dużych ambicjach, małej obowiązkowości, ale chęci umacniania własnej pozycji oraz załatwiania własnych interesów ([Wiesław] Zych, [Halina] Obuchowiczowa, [Ireneusz] Sanecki[1], Wyrzykowski[2]). P.o. dyrektora nie miał wpływu na decyzje personalne BWNzZ – bez jego wiedzy, zgody i konsultacji powołano np. wicedyrektora, wyznaczono następcę na stanowisko dyrektora ds. administracyjnych w stacji w Paryżu. Osoby te zostały po prostu wyznaczone odgórnie. Niemniej odpowiedzialność za ich postępowanie z formalnego punktu widzenia spoczywała na p.o. dyrektora.

* * *

Biuro na przełomie 1970/1971 r. sygnalizowało kilkakrotnie potrzebę zmiany profilu i zadań biura, wzmocnienia etatowego, właściwego podporządkowania itp.

Nie negując spraw obsługi technicznej, wysuwano postulat rozwinięcia prac merytorycznych i ich właściwego zabezpieczenia politycznego. Wskazywano na konieczność stworzenia silnego pionu planistyczno-analitycznego – 7–8 osób o właściwych kwalifikacjach i należytych uposażeniach, pionu współpracy terytorialnej 9–10 osób w stopniu minimum st. radcy – wyższe wykształcenie, znajomość biegła minimum jednego języka obcego itp.

Projekty te nie doczekały się realizacji. Wprawdzie nowy regulamin Sekretariatu Adm[inistracyjnego] **od 1 VIII 1971** akceptował proponowane zadania biura – nie zapełnił jednak środków realizacji – stan organizacyjny i kadrowy pozostał nadal bez zmian. Stan ten jest o tyle niepokojący, że istnieją już formalnie wyznaczone zadania, bez środków wykonawczych. Odpowiedzialność – bez możliwości i uprawnień.

[b]Dopiero od 16 lutego obsadzony zostanie **referat współpracy wielostronnej** i od 1 II 1972 r. przyszedł nowy pracownik na b[ardzo] ważne **stanowisko pracy do spraw organizacji międzynarodowych**[b] (wakujące faktycznie od kilku miesięcy). Brak właściwej obsady **stanowiska do spraw NRF**, szczególnie trudnych i odpowiedzialnych. Nie ma możliwości wzmocnienia **referatu USA**, do którego dochodzi obecnie wielki problem współpracy w ramach **PL-480**.

[c–c] *Fragment odręcznie podkreślony. Na lewym marginesie pionowa kreska i znak zapytania.*

[1] Ireneusz Sanecki – pracownik Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, następnie zastępca kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu..

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

Oddział Planowania i Sprawozdawczości zatrudnia łącznie 3 osoby, w tym jedna techniczna. Potrzeba 5–6 osób o pełnych kwalifikacjach!!!

[b]Zasadnicza zmiana sytuacji politycznej w Europie, wymagająca z jednej strony dużej aktywności i inicjatywy ze strony krajów socjalistycznych, z drugiej – aktywizująca (z powodzeniem) naszych politycznych przeciwników, stawia trudne i ważne zadania przed resortowymi biurami zagranicznymi. Komórka zagraniczna PAN musi także otrzymać środki wykonawcze zadań, na które składają się:

a) pełna właściwa obsada kadrowa,

b) atmosfera i warunki dające gwarancję stabilizacji kadry (poprzez należyte uposażenie i pewne perspektywy – bez tych elementów zainteresowania pracą nie będzie),

c) konsekwentnie jednolite właściwie ukierunkowane działanie,

d) radykalne wzmocnienie firm [typu] analityczno-planistycznego potrafiącego rozeznać sytuację na rynku naukowym innych krajów, analizować politykę naukową partnerów, ukierunkowywać współpracę w sposób najbardziej dla nas korzystny,

e) poprawa technicznych warunków pracy (tłumacze, maszynistka z obcym językiem, fotokopiarki),

f) zdecentralizowanie funkcji obsługowo-technicznych.

Powyższe wymagania winny być spełnione bezwzględnie, jeśli funkcjonowanie Biura ma się poprawić. Mimo przedstawionego stanu faktycznego podejmowano próby pogłębienia pracy[b]:

1) dokonano zestawień tematyczno-problemowych wszystkich form współpracy (około 100 stron maszynopisu) do rozważenia i selekcji (bez rezultatu – nikt z kierownictwa się tym nie zainteresował),

2) rozeznano w pewnym stopniu sytuację na odcinku organizacji międzynarodowych, głównie w zakresie nauk społecznych, sygnalizując stan faktyczny (Wiedeń),

3) podjęto próby uporządkowania organizacyjnego w zakresie PL-480,

4) dokonano pewnego (niewystarczającego) rozeznania możliwości współpracy z NRF; dalsze kroki wymagają jednak wzmocnienia tego stanowiska pracy,

5) sfinalizowano podpisanie porozumienia o utworzeniu międzynarodowego centrum kształcenia kadr matematycznych im. Banacha,

6) opracowano liczące ponad 130 stron sprawozdanie szczegółowe ze współpracy w ujęciu wg pionów naukowych. Jest to materiał wyjściowy, który może posłużyć do rozważenia sytuacji na konkretnych odcinkach – brak możliwości kadrowych stoi temu na przeszkodzie.

* * *

[b]Na 36 etatów pracują w BWNzZ 33 osoby, wykształcenie wyższe posiada 11 osób, średnie 21, podstawowe 1[b]. Członkami partii jest 6 osób, do ZMS – 4 osoby. Ponad 5 lat pracuje w BWNzZ 7 osób.

„Koral”
[g]Przyjął Sobieszczuk[g]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 27–31, mps.

[g–g] *Fragment dopisany odręcznie.*

Nr 12

1972 kwiecień 13, Warszawa – Źródło: „Ryś". Notatka operacyjna, tajne

Notatka[a]

Od kilku lat trwają dyskusje nad rolą i miejscem Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą w strukturze PAN. Ścierają się ze sobą dwie tendencje:

pierwsza – zakładająca uczynienie z tej komórki placówki wyłącznie usługowo-technicznej, załatwiającej całokształt spraw związanych z wyjazdami służbowymi za granicę i przyjmowaniem cudzoziemców,

druga – przekształcenie biura w komórkę merytoryczną przygotowującą decyzje i ukierunkowującą politykę kierownictwa Akademii w tym zakresie.

Koncepcji pierwszej patronował, jak się wydaje, były sekretarz naukowy PAN prof. dr Dionizy Smoleński oraz grupa akademików, natomiast b[yły] z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN, prof. dr Zdzisław Kaczmarek[1], odpowiedzialny za współpracę naukową z zagranicą w ubiegłej kadencji, oraz Komitet Zakładowy PZPR chcieli widzieć biuro jako komórkę z przewagą zadań merytorycznych, gromadzącą – na użytek wszystkich placówek Akademii – dane dot[yczące] zagranicznych ośrodków naukowych, ich potencjału, organizacji, kierunków badawczych, a nawet kwalifikacji zagranicznych naukowców, przyjmujących naszych pracowników naukowych na staże.

Dane te miały służyć do ukierunkowania współpracy z zagranicą pod względem regionów polityczno-geograficznych, a także do preferowania zagranicznych ośrodków naukowych, w których nasi młodzi pracownicy naukowo-badawczy mogliby się dużo nauczyć. Takiej informacji bardzo w Akademii brakuje. Tylko dokładne rozeznanie tych spraw mogłoby uczynić z biura równorzędnego partnera w dyskusji z naszymi naukowcami, preferującymi w dużej mierze wyjazdy stażowe do zachodnich ośrodków badawczych.

Mimo iż tendencja druga została formalnie zaakceptowana przez kierownictwo PAN – sekretarz naukowy zatwierdził w sierpniu 1971 r. regulamin organizacyjny Sekretariatu Administracyjnego PAN, w którym zadania Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą czynią zeń komórkę bardziej merytoryczną, niż zakładały to postulaty aktywu biura walczącego o to od 2 lat – BWNzZ ok. 90% swego potencjału kadrowego nadal wykorzystuje do spraw związanych z wymianą osobową, koncentrując *gros* wysiłków na jednej tylko z form współpracy, moim zdaniem nie najważniejszej, tj. wymianie osobowej.

Złożyło się na to wiele przyczyn. Pierwsza, chyba najważniejsza, to nieprzystosowany do nowych zadań personel biura. Tylko kilka osób zdolnych jest do samodzielnej

---

[a] *U góry z lewej strony nieczytelny podpis i odręczna data* 19 IV 1972 r.

[1] Zdzisław Kaczmarek (1928–2008) – hydrolog, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy Instytutu Inżynierii Środowiska PW (1947–1978). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r., sekretarz Wydziału Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych PAN (1978–1980), członek Prezydium PAN (1978–1980), sekretarz naukowy PAN (1981–1988). Członek PZPR (1951–1990), zastępca kierownika Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (1966–1971), pierwszy zastępca ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1972–1974), przewodniczący Państwowej Rady Ochrony Środowiska od 1981 r.

pracy merytorycznej. Do nich należy zaliczyć w pierwszym rzędzie naczelnika Oddziału Realizacji Umów – Jerzego Fijałkowskiego[2], jego poprzednika na tym stanowisku – Ireneusza Saneckiego (objął obowiązki z[astęp]cy kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu), ponadto naczelnik Oddziału Planowania – Jadwigę Krajewską[3], rokującego nadzieje, nowego naczelnika Oddziału Realizacji Wyjazdów Karola Biedeckiego[4] oraz p.o. dyrektora Jerzego Gronowskiego i wicedyrektora Wiesława Zycha. Ten ostatni jednak jak dotychczas swoich możliwości nie ujawnił. Poza tym do biura przyjęto nowego pracownika na odcinek organizacji międzynarodowych, o którym niewiele mogę powiedzieć, wiem tylko, że b[ardzo] dobrze zna j. angielski i ma krótki staż pracy.

Pozostały personel biura jest w większym lub mniejszym stopniu przygotowany do pracy technicznej, zresztą pod takim kątem byli od lat dobierani i tego się od nich wymagało. Poza tym, z wyjątkiem stanowisk typowo technicznych (realizacja wyjazdów i przyjazdów, księgowość biura), większość referentów zajmujących się współpracą z poszczególnymi krajami ukazuje zdumiewającą niesamodzielność, nawet w sprawach, które od lat prowadzą i całkowicie do siebie podobnych. Za ten stan rzeczy główną winę ponosi p.o. dyrektor Gronowski.

Druga przyczyna – to brak koncepcji organizacyjnej lub indolencje w jej urzeczywistnieniu w kierownictwie biura. Pewnym wytłumaczeniem może być tylko niejasny status J[erzego] Gronowskiego, który przez 16 miesięcy jest p.o. dyrektorem i który wie, że na stanowisko dyrektora przewidywany jest kto inny. Poza tym całkowity brak współpracy i współdziałania między p.o. dyrektorem i wicedyrektorem Zychem.

Trzecią przyczyną był okres marazmu, poprzedzający zmianę kierownictwa PAN, gdzie trudno było uzyskać dalej idącą decyzję organizacyjną lub strukturalną. W całej Akademii można było wtedy zaobserwować okres wyczekiwania, a najważniejsze sprawy odkładano do załatwienia dla nowego kierownictwa.

Struktura Biura

Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą po przekształceniach wprowadzonych wspomnianym wyżej zarządzeniem sekretarza naukowego PAN, składa się z trzech oddziałów:

1. Oddział Realizacji Umów;
2. Oddział Realizacji Wyjazdów;
3. Oddział Planowania;

ponadto – wieloosobowe stanowisko pracy ds. finansowo-organizacyjnych (główny księgowy BWNzZ oraz dwie osoby zajmujące się sprawami przyjazdów z zagranicy),

– samodzielne stanowisko pracy ds. międzynarodowych organizacji i umów naukowych,

– dyrektor i wicedyrektor,

– sekretarka, maszynistka.

W dyskusjach oraz w założeniach opracowanych na ich podstawie – między innymi przeze mnie – Oddział Planowania miał być tą 7–8-osobową komórką merytoryczną,

[2] Jerzy Fijałkowski – pracownik Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN.
[3] Brak bliższych danych o tej osobie.
[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

grupującą personel o najwyższych kwalifikacjach, prowadzących sprawy w przekroju dziedzin naukowych, a nie terytorialnym. W oddziale tym miały być ponadto włączone stanowiska pracy ds. organizacji międzynarodowych i ds. RWPG i współpracy wielostronnej akademii nauk krajów socjalistycznych.

Poza tym oddział ten miał przygotowywać plany współpracy naukowej z zagranicznymi partnerami, a także we współpracy z Biurem Planowania i Koordynacji Badań Naukowych czuwać nad realizacją tych umów.

Założenia te – jak wspomniałem – zostały usankcjonowane zarządzeniem. Mimo to Oddział Planowania, zatrudniający aktualnie 3 osoby łącznie z naczelnikiem J[adwigą] Krajewską, zestawia jedynie plany współpracy przygotowywane przez placówki i komitety naukowe, gromadzi i przechowuje porozumienia o współpracy z zagranicą oraz wykonuje – na doraźne potrzeby – różne opracowania, zestawienia, informacje itp.

Oddział Realizacji Umów powstał z połączenia dawnego Oddziału Krajów Kapitalistycznych i Oddziału Krajów Socjalistycznych, po wyjeździe do Laosu naczelnik oddziału mgr Haliny Obuchowicz. Początkowo połączonym oddziałem kierował mgr Ireneusz Sanecki, a po jego wyjeździe na Stację Naukową do Paryża – mgr Jerzy Fijałkowski.

Personel w tym oddziale jest dosyć zróżnicowany, jeżeli chodzi o przygotowanie zawodowe i zaangażowanie w pracy, natomiast jeżeli chodzi o stopień wyrobienia politycznego, wszyscy (11 osób) – z wyjątkiem naczelnika Fijałkowskiego – prezentują wyrównany, stosunkowo niski poziom. Jest to tym bardziej niepokojące, że jednym z głównych kryteriów pracy w Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą jest właśnie – obok znajomości języków obcych – wyrobienie polityczne. W oddziale pracują prawie wyłącznie kobiety (jeden nowo przyjęty mężczyzna, o którym wspomniałem). Z wyjątkiem naczelnika nie ma w oddziale członków partii, a personel – mimo ukończonych prawie przez wszystkich studiów wyższych – jest żenująco niesamodzielny.

Ponieważ pracownicy Oddziału Realizacji Umów uważani są za trzon biura i z nich mieli się częściowo rekrutować pracownicy merytoryczni mającego powstać Oddziału Planowania, nic dziwnego, że zamiary te, bez dużych zmian personalnych, okazały się nierealne.

Przy okazji warto także wspomnieć o niejednokrotnie szokującym stosunku do pracy i do interesów w tym oddziale, a szczególnie w dawnym oddziale krajów socjalistycznych. Dużą winę za to ponosi ich były naczelnik, a obecnie wicedyrektor Wiesław Zych, który w sytuacjach konfliktowych, kiedy jego pracownicy w sposób nieodwracalny „zawalili" jakąś sprawę, potrafił „znikać" z biura na pół dnia, wychodząc z założenia, że „jakoś to się ułoży". Niejednokrotnie słyszałem wypowiedzi jego pracowników – „dlaczego ja mam się przejmować, skoro naczelnika to nie obchodzi?". Zdarzały się także takie sytuacje, że cały personel oddziału wychodził na kawę lub na imieniny do koleżanki w innym biurze, a kilku interesantów przez 2 godziny czekało w otwartym pokoju, przy rozłożonych [na] biurkach, przez nikogo niepilnowanych aktach. Nie było także w tym czasie naczelnika Zycha.

Pozostali pracownicy biura spełniają funkcje czysto techniczne.

Dla pełnego obrazu sytuacji w biurze scharakteryzuję pokrótce członków kierownictwa.

P.o. dyrektor Jerzy Gronowski jest postacią dosyć kontrowersyjną. Z jednej strony jest oddanym członkiem partii, starającym się w ogólnych założeniach realizować politykę

partii we współpracy z zagranicą, utrzymującym dobre kontakty z Wydziałem Nauki KC PZPR i KZ PZPR przy PAN, z drugiej strony wydaje się, że brzemię dyrektora biura jest dla niego zbyt ciężkie. Przez 16 miesięcy pełnił obowiązki dyrektora biura i była to dla niego duża szansa. Niestety nie skorzystał z niej. Uwikłany w sprawy ze swym zastępcą – wicedyrektorem Zychem – nie potrafił znaleźć z nim platformy porozumienia i praktycznie odsunął Zycha od wszelkich spraw, starając się załatwić wszystko sam. To zresztą jest jego główną wadą. Mianowicie, jeszcze podczas kierowania biurem przez dr. Ługowskiego[5] dochodziło między nimi do wymiany zdań nt. zajmowania się przez Gronowskiego każdą sprawą tak, jak gdyby był referentem, a nie dyrektorem. Podczas 16-miesięcznego kierowania biurem w pełni się to potwierdziło. Nie było żadnej jednostkowej sprawy, której nie musiałby „dotknąć" osobiście, co gorsze, załatwiał je prawie zawsze bezpośrednio z referentami, z pominięciem naczelników. Doprowadziło to do sytuacji, że naczelnik nie wiedział, co się dzieje w jego oddziale, referent oduczył się samodzielnego myślenia, gdyż dyrektor nowe pisma za niego pisał, a dyrektor zostawił perspektywę w ocenie spraw i ludzi. W podejmowaniu decyzji jest bardzo asekurancki i jeżeli tylko może, to zanim coś poleci wykonać, stara się uzyskać akcept Wydziału Nauki KC PZPR lub aktywu biura. W ocenie ludzi jest nieobiektywny i zmienny. Jak zaobserwowałem – na terenie Akademii nie potrafił sobie wyrobić przyjaźni osobistych. Poza tym jako zwierzchnik dopuszcza do niewybaczalnych zależności, mianowicie mąż jednej z pracownic – Ewy Mierzejewskiej[6] – jest lekarzem, który go leczył i mimo że jest to jedna z najsłabszych pracownic w biurze, praktycznie jest nietykalna, mało tego, sam dyrektor Gronowski praktycznie za nią pracuje.

Reasumując, uważam, że ze względu na małostkowość, niesamodzielność, brak koncepcji ogólnej maskowane przechwytywaniem spraw jednostkowych – jest raczej wykonawcą niż kierownikiem i na dyrektora się nie nadaje.

Wicedyrektor Zych był bardzo słabym, niepanującym nad swym odcinkiem naczelnikiem. Powołanie go na stanowisko wicedyrektora wywołało spore poruszenie w Sekretariacie Administracyjnym PAN. Dla każdego było oczywiste, że zadecydowały układy i poparcia, a nie walory osobiste. Z Egzekutywą POP nikt tej sprawy nie konsultował. Obecnie jako wicedyrektor praktycznie za nic nie odpowiada, gdyż Gronowski nie przydzielił mu żadnego zakresu spraw. Wydaje się jednak, że ten stan rzeczy mu odpowiada. Najbardziej szokował mnie u niego zupełnie beztroski, lekceważący stosunek do pracy. Był zdania, że w końcu wszystko się jakoś załatwi. Faktem jest, że miał w tym sporo szczęścia, gdyż np. osobiście udało mi się w ostatniej chwili załatwić *gros* spraw „zadanych" przez jego oddział. Trzeba jednak przyznać, że potrafi szybko podjąć trafne decyzje i cechuje go pewna pryncypialność. Musi jednak mieć zwierzchnika, który by go dobrze pilnował w pracy. Jest jednak kłopotliwy jako wicedyrektor, gdyż trzeba pilnować jego, zamiast on.

Naczelnik Jerzy Fijałkowski jest bardzo zdolnym, młodym człowiekiem, pracującym w Akademii od 4 lat. Początkowo prowadził odcinek współpracy w ramach RWPG i współpracy wielostronnej akademii nauk krajów socjalistycznych, a od dwóch miesięcy jest naczelnikiem Oddziału Realizacji Umów. Sądząc po pierwszych posunięciach

[5] Brak bliższych danych o tej osobie.
[6] Brak bliższych danych o tej osobie.

organizacyjnych dot[yczących] sensowniejszego rozdziału zagadnień na pracowników i bardziej adekwatnego obsadzenia przez nich poszczególnych krajów – trafia w sedno zagadnienia.

Naczelnik Fijałkowski jest bardzo zasadniczy, problemy ocenia prawidłowo – także z politycznego punktu widzenia – dobrze zna język rosyjski, angielski i francuski i wydaje się, że jest dobrym organizatorem.

Naczelnik Jadwiga Krajewska – jest długoletnią pracownicą Akademii. Początkowo była naczelnikiem Oddziału Dewizowego w Biurze Finansowym, od 1 I 1968 r. oddział ten został włączony do Oddziału Realizacji BWNzZ, skąd na wniosek Biura Paszportów MSW została zdjęta od 15 VI 1968 r., przesunięto ją na Oddział Planowania BWNzZ. Jest pracownikiem bez wyższego wykształcenia, lecz dość wyrobiona zawodowo. Potrafi zrobić niezłe – z formalnego punktu widzenia – opracowanie, jednak często nie trafia w sedno, eksponując zagadnienia peryferyjne. Do partii nie należy, politycznie wyrobiona średnio, natomiast doskonale orientuje się w powiązaniach i układach Polskiej Akademii Nauk. Jest szkolną koleżanką prof. Kielan-Jaworowskiej[7] i niejednokrotnie pomagała jej w wyjazdach za granicę.

Naczelnik Karol Biedecki (dawniej Bieda, nazwisko zmienił na przełomie 1970/1971 r.), jest młodym pracownikiem biura. Do pracy ściągnął go wicedyrektor Zych. Z wykształcenia inżynier. Początkowo prowadził referat przyjazdów ze Związku Radzieckiego oraz współpracę z Mongolską Akademią Nauk.

Od października 1971 r. jest naczelnikiem Oddziału Realizacji Wyjazdów. Zgodził się jednak, aby zagadnienia dewizowe – w tym rozliczenie z podróży służbowych – przesunąć do głównego księgowego BWNzZ – [Leszka] Rosiaka[8].

Z krótkiego okresu pracy na tym odcinku wynika, że bardzo przejął się swą nową funkcją, bardzo poważnie traktuje pracę, jednak nie potrafił znaleźć wspólnego języka z podległym personelem. W prywatnych rozmowach pracownice tego oddziału stwierdzają, że panuje tam jakaś napięta, sztuczna atmosfera, nie chcą jednak sprecyzować bliżej, na czym to polega. Być może, wynika to z całkowitego braku humoru u młodego naczelnika.

Główny księgowy BWNzZ – Leszek Rosiak, jest postacią bardzo kontrowersyjną. W bieżącej kadencji jest grupowym partyjnym biura, jednak po czerwcowej akcji rozmów z członkami partii jego osobiście podano jako przykład słabej pracy partyjnej. Od dłuższego czasu krążą niesprawdzone pogłoski o tym, że posiada on jakiś warsztat prywatny w Milanówku lub gdzieś dodatkowo pracuje. Faktem jest, że żadne zebranie ani szkolenie nie jest w stanie zatrzymać go w pracy po godzinie 16. Zawodowo – jak ocenia go dyr[ektor] Biura Finansowego Mazurek[9] – jest mniej niż przeciętny. Do jego podstawowych obowiązków należy kasacja rachunków dot[yczących] współpracy z zagranicą, nie jest więc księgowym w dosłownym tego słowa znaczeniu. Jak wspomniałem, praca partyjna raczej mu przeszkadza, mimo to zgodził się pełnić funkcję grupowego

---

[7] Zofia Kielan-Jaworowska (ur. 1925) – paleontolog, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik Zakładu Paleontologii UW (1948–1953), Paleozoologii, następnie Zakładu i Instytutu Paleobiologii PAN, kierownik Zakładu Paleobiologii PAN (1961–1982). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r., członek Prezydium PAN (1972–1983).

[8] Brak bliższych danych o tej osobie.

[9] Brak bliższych danych o tej osobie.

– jak się wydaje – tylko po to, aby wzmocnić swoją pozycję w biurze. Przy słabości kierownictwa biura pozwoliło mu to na załatwienie sobie dosyć istotnej podwyżki – jednorazowo ok. 800 zł miesięcznie. Jest typem hochsztaplera, wykorzystującego każdą szansę dla osobistych korzyści. Ogółem pracownik raczej techniczny, bez polotu, raczej sprytny niż kompetentny.

Jak z powyższego wynika, aktyw kierowniczy biura nie jest zbyt szczególnie dobrany, najbardziej wartościowym z merytorycznego punktu widzenia – pracownikiem jest naczelnik Jerzy Fijałkowski, a to jest jednak za mało, żeby biuro mogło normalnie funkcjonować. Ostatnio kierownictwo Akademii negatywnie ocenia działalność biura, a sekretarz naukowy prof. Jan Kaczmarek zapytał wprost dyr. Gronowskiego, czy Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą jest potrzebne?

„Ryś"
[b]Przyjął: J[an] Sobieszczuk[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 32–40, mps.

[b–b] *Fragment dopisany odręcznie.*

Nr 13

1972 kwiecień 14, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca sytuacji polityczno-kadrowej w Stacji Naukowej PAN w Paryżu, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] **sytuacji polityczno-kadrowej w Stacji Naukowej PAN w Paryżu**

KS „Z" przekazał mi treść rozmowy, jaką w dniu 12 bm. przeprowadził z docentem dr. hab. Zdzisławem Grzelakiem[1], dyrektorem Instytutu Nauk Politycznych Politechniki Łódzkiej, na temat sytuacji polityczno-kadrowej w Stacji Naukowej PAN w Paryżu.

Doc. Z[dzisław] Grzelak przed kilkoma dniami powrócił z Paryża po sześciomiesięcznym pobycie we Francji. Mieszkał w pokojach gościnnych stacji, jest więc zorientowany w sytuacji i atmosferze panującej w tym mikrośrodowisku.

Doc. Z[dzisław] Grzelak twierdzi, iż działalność merytoryczna stacji pozostawia wiele do życzenia. Faktycznie trudno jest mówić o prowadzeniu takiej działalności w sposób planowy i perspektywiczny. Imprezy organizowane przez stację mają najczęściej charakter przypadkowy, a zasięg ich oddziaływania jest żenująco wąski. Społeczność naukowa Paryża nie wie nawet o istnieniu tej placówki.

W bieżącym roku egzekutywa Komitetu Zakładowego PZPR przy Ambasadzie PRL w Paryżu dokonała oceny działalności stacji. Referujący tę sprawę radca ambasady (nazwiska nie pamiętam) nie zostawił na stacji przysłowiowej[a] „suchej nitki". Stacja, jak stwierdził referent, jest tylko marnym hotelem dla przyjeżdżających z Polski gości. Do Paryża deleguje się najczęściej te same osoby (niektórzy przebywają tam już po raz piąty) zajmujące się związkami XVII-wiecznego Gdańska z Francją w kontekście handlu zbożem.

Krytyce poddany został również prof. Jan Paweł Nowacki, kierownik stacji. Wymienionego scharakteryzowano jako człowieka absolutnie bezwolnego i bezinicjatywnego. Prof. J[an] Paweł Nowacki nie rozumie po prostu istoty i zadań stojących przed stacją, nie chwyta tego, co się dzieje, o co nam chodzi i czego oczekujemy od stacji. Zadowala się całkowicie opinią o stacji mieszkańców pokoi gościnnych. Poniżając się, zabiega o ich względy i pochwały.

Na tle bezwolności i bezinicjatywności prof. Nowackiego oceniono również negatywnie postawę z[astęp]cy kierownika stacji mgr. Wiesława Wiórkiewicza[2], który nie wykazywał zainteresowania merytoryczną działalnością stacji. Negatywnie oceniono również ciągłe przedłużanie sobie przez Wiórkiewicza pod różnymi pretekstami pobytu we Francji do ponad 6 lat.

---

[a] *W oryginale* przemysłowej.

[1] Zdzisław Grzelak (?–2006) – socjolog, pracownik naukowy UMCS, następnie IFiS PAN.

[2] Wiesław Wiórkiewicz (1934) – ekonomista, absolwent SGPiS, członek Prezydium Rady Naczelnej ZSP (1955––1957), pracownik MSzW (1958–1958), KC ZMS (1958–1959), Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia" (1959–1962), BWNzZ PAN (1962–1966), zastępca kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu ds. administracyjnych (1966–1972), następnie dyrektor BWNzZ PAN. Współpracownik Departamentu I MSW (1961–1972), ps. „1262", „Wiór", „Wiewióra", „Miszel", „Michel". Członek PZPR.

W dalszym ciągu rozmowy doc. Z[dzisław] Grzelak scharakteryzował pobieżnie niektóre osoby zatrudnione na stacji:

Joanna Szyćko[3]: sekretarz prof. J[ana] P[awła] Nowackiego. W Paryżu przebywa od 1961 r. z roczną przerwą. Zaprzyjaźniona z prof. J[anem] P[awłem] Nowackim i posiadająca na niego olbrzymi wpływ. Powiązana ze środowiskiem syjonistycznym Francji. Zaprzyjaźniona z A[u]erbachem[4], byłym z[astęp]cą Biliga[5], obecnie sekretarza ambasady PRL w Paryżu.

Indywiduum całkowicie zdemoralizowane i zdegenerowane społecznie. Wokół swojej osoby stwarza nimb nietykalności. W rozmowie z prof. Edmundem Cieślikiem[6] z Gdańska oświadczyła, że „w tym i przyszłym roku **tam się nie wybiera**. A jeśli spróbują ją odwołać, to poinformowała już jednego z wiceprezesów PAN (prawdopodobnie chodzi o Witolda Nowackiego), czego Akademia może wówczas od niej oczekiwać". Miała na myśli odmowę powrotu.

Spośród pracowników stacji przyjaźni się tylko z żoną Wiórkiewicza. Mieszkają obok siebie i są nierozłącznymi kumami. Faktycznie one stanowią trzon kierowniczy stacji – Szyćko ma przemożny wpływ na prof. Nowackiego, a Wiórkiewiczowa steruje całkowicie działaniami męża. Wszystkie sprawy związane ze stacją i nie tylko żona Wiórkiewicza uzgadnia z Szyćko, a prof. J[an] P[aweł] Nowacki pod ich naciskiem realizuje.

Mgr Wiesław Wiórkiewicz – z[astęp]ca kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu od 1965 r. W połowie lutego br. zdał swoje obowiązki mgr. Ireneuszowi Saneckiemu.

W[iesław] Wiórkiewicz w czasie swego pobytu w Paryżu dbał przede wszystkim o swoje osobiste interesy. Stacja interesowała go w znacznie mniejszym stopniu. Nastawiony przez żonę i Szyćko włączył się aktywnie w rozróbkę I[reneusza] Saneckiego.

Przed wyjazdem odbyło się w stacji wystawne i huczne pożegnanie Wiórkiewicza, na którym Saneckiego potraktowano jak kmiotka. Nikt nie przedstawił go oficjalnie jako następcę Wiórkiewicza, nikt nie chciał z nim rozmawiać.

Mgr Ireneusz Sanecki. Do Paryża przyjechał 24 stycznia 1972 r. Obowiązki z[astęp]cy kierownika stacji objął w połowie lutego br. Przed wyjazdem do Francji był naczelnikiem Wydziału w Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN.

Wokół wyżej wym[ienionego] natychmiast po jego przybyciu do Paryża wytworzona została przez niektórych pracowników stacji atmosfera wrogości i nieufności.

---

[3] Brak bliższych danych o tej osobie.

[4] Jerzy Emilian Auerbach (ur. 1920) – pracownik Oddziału II Sztabu Generalnego WP (1948–1952), Państwowego Instytutu Telekomunikacyjnego (1949–1951). Wykładowca WAT (1950–1951), PW (1949–1952), główny inżynier Zakładów Radiowych im. Kasprzaka w Warszawie (1951–1953), Zakładów Radiowych T-1 (RAWAR) (1953–1955), naczelny inżynier Zjednoczenia Przemysłu Elektronicznego (1955–1961), zastępca Pełnomocnika Rządu ds. Wykorzystania Energii Jądrowej (1961–1968). Członek PPR (1945–1948), PZPR (od 1948 r.), dane za: *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. 2: *Kronika wydarzeń*, cz. 1, Warszawa 2009, s. 557.

[5] Wilhelm Billig (1906–1985) – dyrektor naczelny Polskiego Radia (1944–1951), prezes Centralnego Urzędu Radiofonii (1949–1951), podsekretarz stanu w Ministerstwie Poczt i Telegrafów (1951–1955), następnie w Ministerstwie Łączności. (1955–1956). Pełnomocnik Rządu ds. Wykorzystania Energii Jądrowej do 1968 r. Członek KPP, PPR, PZPR, zastępca członka KC PZPR (1964–1968).

[6] Prawdopodobnie Edmund Cieślak (1922–2007) – historyk dziejów nowożytnych, prof. nadzwyczajny od 1963 r. prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy UMK w Toruniu (1949–1953), IH PAN od 1954 r., kierownik Pracowni Dziejów Gdańska i Krajów Bałtyckich. Członek PAU.

Joanna Szyćko, będąc w ubiegłym roku w Polsce, zbierała o Saneckim informacje od pracowników BWNzZ PAN, gdy dowiedziała się, że ma on wyjechać do Paryża na miejsce Wiórkiewicza.

Sanecki w miejscu pracy znany był ze swej pryncypialnej postawy partyjnej i z negatywnego stosunku do działalności rewizjonistycznej i syjonistycznej.

Szyćko, dowiedziawszy się o przeszłości i poglądach Saneckiego, natychmiast nastawiła do niego negatywnie prof. Pawła Nowackiego.

I[reneusz] Sanecki po objęciu funkcji z[astęp]cy kierownika stacji znalazł się pod ciągłym obstrzałem i obserwacją grupy – Paweł Nowacki, Joanna Szyćko i Wiórkiewiczowa. Grupa urabia mu wszędzie, gdzie tylko może, opinię człowieka chorego psychicznie i nadużywającego alkoholu, co jest absolutną nieprawdą, krzywdzącą Saneckiego.

Sanecki w pracy swej jest całkowicie osamotniony. Nie otrzymuje żadnej pomocy ze strony kierownika i zasiedziałego personelu stacji. Szyćko w sposób lekceważący odmawia, jako sekretarka stacji, pisania pism i ich adiustacji językowej.

Wymieniona wspólnie w Wiórkiewiczową, która nadal przebywa w Paryżu, oraz prof. P[awłem] Nowackim starają się wykorzystać każde potknięcie Saneckiego, wypływające z braku doświadczenia na obcym terenie i związane z trudnym okresem adaptacyjnym. Wielokrotnie podpuszczany był przy podpisywaniu faktur (w Stacji od wielu lat prowadzony jest remont). Prof. P[aweł] Nowacki, wykorzystując przyjaźń z A[u]erbachem, urabia Saneckiemu negatywną opinię w ambasadzie, szczególnie wobec ambasadora Olechowskiego, który pierwotnie miał o Saneckim bardzo wysokie mniemanie.

I[reneusz] Sanecki jest człowiekiem zdolnym, energicznym i z dużą inicjatywą. Doc. Z[dzisław] Grzelak sądzi, iż pobyt jego w stacji przyczyni się do podniesienia poziomu jej działalności.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 26, k. 264–267, mps.

[b] *Brak podpisu*.

Nr 14

1972 kwiecień 20, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca współpracy naukowej PAN z Wielką Brytanią, tajne

Notatka
dot[ycząca] **współpracy naukowej Polskiej Akademii Nauk**
z W[ielką] **Brytanią**[a]

Współpraca naukowa PRL z Wielką Brytanią nie jest dotychczas uregulowana żadną umową państwową.

Współpraca Polskiej Akademii Nauk z W[ielką] Brytanią opiera się na:

– wymianie stypendialnej i wymianie profesorów w ramach porozumienia zawartego pomiędzy Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego a British Council;

– bezpośrednich kontaktach Polskiej Akademii Nauk z The Royal Society;

– bezpośrednich kontaktach naukowych placówek Polskiej Akademii Nauk z ich odpowiednikami w W[ielkiej] Brytanii.

I. British Council

Koordynatorem współpracy z British Council jest Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. British Council przyznaje Polskiej Akademii Nauk na prawach wzajemności stypendia długoterminowe dla młodych pracowników nauki celem odbycia stażów oraz krótkoterminowe dla starszych pracowników naukowych w celu przeprowadzenia konsultacji, odwiedzania instytutów itp.

Zakres współpracy PAN z British Council nie jest zbyt szeroki. Na przykład w roku akademickim 1969/1970 PAN otrzymała 3 stypendia, w roku 1970/1971 1 stypendium i w roku 1971/1972 – 4 stypendia długoterminowe (dziesięciomiesięczne) i odpowiednio: 1 stypendium w 1969/1970, 4 stypendia w 1970/1971 i 2 stypendia w 1971/1972 krótkoterminowe (dwu-, trzymiesięczne).

Wymiana profesorów uniwersyteckich (Foreign Universities Interchange Scheme) przebiega zgodnie z obopólnymi uzgodnieniami gwarantującymi interesy obu stron. Polskie placówki naukowe zapraszają za pośrednictwem Instytutu British Council w Warszawie profesorów brytyjskich, a placówki naukowe W[ielkiej] Brytanii zapraszają polskich profesorów za pośrednictwem Instytutu Kultury Polskiej w Londynie.

Polska Akademia Nauk wysyła rocznie w ramach tej wymiany 1–2 profesorów.

Polska Akademia Nauk organizuje ponadto za pośrednictwem British Council kursy języka angielskiego w Anglii – w których udział bierze przeciętnie 14–16 pracowników naukowych PAN. W ramach tegoż porozumienia rokrocznie organizowany jest w Juracie kurs języka angielskiego z udziałem wykładowców angielskich. W kursie tym uczestniczy około 60 osób, rekrutujących się spośród słuchaczy studiów języków obcych PAN.

[a] *U góry z lewej strony nieczytelny podpis i odręczna data* 24 IV 1972 r.

II. The Royal Society

Polska Akademia Nauk utrzymuje bezpośredni kontakt z Royal Society. Kontakt ten nawiązany został przez prof. Tadeusza Kotarbińskiego[1] – ówczesnego prezesa PAN, w czasie jego pobytu na obchodach 300-lecia istnienia Royal Society.

W roku 1964 na zaproszenie PAN przybyła do Polski delegacja Royal Society i w wyniku tej wizyty podpisany został w dniu 29 XI 1964 r. wspólny komunikat. Komunikat ten mówił m.in. o nawiązaniu bezpośredniej współpracy między placówkami Royal Society i Polskiej Akademii Nauk. W wyniku prowadzonych rozmów [przyjęto] wówczas pierwsze konkretne propozycje wszczęcia wymiany profesorów, członków Royal Society, z członkami PAN, na zasadzie wymiany bezdewizowej.

Wymiana ta nie jest jednak ściśle określona i nastręcza w związku z powyższym poważne trudności w planowaniu wyjazdów i przyjazdów. W tej sytuacji celowym byłoby podpisanie porozumienia konkretyzującego ściśle zakres, formy i zasady współpracy.

W[ielka] Brytania dysponuje, jak wiadomo, wieloma doskonale zorganizowanymi instytucjami naukowo-badawczymi, laboratoriami, w których odbywanie stażów może przynieść nauce polskiej duże korzyści.

Toteż Polska Akademia Nauk w marcu 1971 r. wystąpiła do Royal Society z propozycją uregulowania wspólnych kontaktów naukowych poprzez podpisanie porozumienia wzorowanego na porozumieniach PAN–CNRS i PAN–Narodowa Akademia Amerykańska. Odpowiedzi na wystąpienie PAN Royal Society dotychczas nie udzieliła. Instytut Kultury Polskiej w Londynie poinformował jednak PAN o tym, że Royal Society zainteresowana jest propozycjami polskimi i jej przedstawiciele przyjęliby zaproszenie do odwiedzenia Polski.

Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN z uwagi na panujący tam marazm organizacyjny i konformizm polityczny jego kierownictwa pozostawiało i pozostawia nadal inicjatywę w rękach ewentualnych współpartnerów. W zakresie nawiązywania kontaktów zawsze pozostawało stroną biernie wyczekującą. Z tych m.in. powodów nie wysłano dotychczas zaproszenia do odwiedzenia Polski przez przedstawicieli Royal Society.

III. Współpraca naukowa placówek PAN z ich odpowiednikami w Wielkiej Brytanii

Współpraca placówek naukowych PAN ograniczająca się w zasadzie do wymiany publikacji, kontaktów osobistych w czasie kongresów, zjazdów, mogłaby być ujęta w niektórych przypadkach w ramy kulturalnych porozumień. Dotychczas współpraca na tym odcinku podjęta została przez dwie placówki PAN – Zakład Neurofizjologii Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej współpracujący z Zakładem Fizjologii Uniwersytetu w Oxfordzie oraz Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt współpracujący z The Rowett Research Institute w Aberdeen[b].

Placówki te, co prawda w bardzo wąskim dotychczas zakresie, realizują w ramach porozumień wymianę osobową.

---

[b] *W oryginale* Aberdin.

[1] Tadeusz Kotarbiński (1886–1981) – filozof, logik, etyk, prof. nadzwyczajny od 1919 r., prof. zwyczajny od 1929 r., pracownik naukowy UW (1929–1939, 1949–1960), UŁ (1945–1960), dziekan Wydziału Humanistycznego UW (1929–1930), rektor UŁ (1945–1949), prezes Polskiego Towarzystwa Filozoficznego (1927–1975). Członek PAU (1946–1951), członek rzeczywisty PAN od 1953 r., prezes PAN (1957–1962). Poseł do KRN (1945–1946).

Reasumując problem współpracy PAN z W[ielką] Brytanią, stwierdzić należy, że przyznawane przez British Council i inne instytucje angielskie stypendia kandydatom Polskiej Akademii Nauk w minimalnym tylko stopniu zaspokajają potrzeby na stypendia w W[ielkiej] Brytanii.

Wnioski:

– Z uwagi na przyjazdy obywateli W[ielkiej] Brytanii do placówek naukowych należy organizować wspólnie z BPiDO i Dep[artamentem] II kontrolę ich pobytu w Polsce, w celu rozpoznania ich faktycznych zainteresowań i niedopuszczenia do zbierania danych interesujących wywiad naukowo-techniczny W[ielkiej] Brytanii[c].

– W związku ze stosunkowo licznymi wyjazdami polskich pracowników naukowych za granicę, koniecznym jest prowadzenie systematycznego rozpoznania naukowców typowanych na staże i stypendia do W[ielkiej] Brytanii oraz prowadzenie rozmów operacyjnych w celu wyeliminowania osób znanych z wrogiego stosunku do Polski Ludowej i skłonnych do prowadzenia działalności antypaństwowej, jak również w celu uzyskiwania interesujących SB informacji[c].

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 33, k. 82–85, mps.

[c] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska*.
[d] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 15

1972 kwiecień 24, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca długoterminowych wyjazdów na stypendia i staże zagraniczne, tajne

Notatka
dot[ycząca] **długoterminowych wyjazdów na stypendia i staże zagraniczne**[a]

Współpraca naukowa z zagranicą stanowi bardzo istotny element procesu naukowo-badawczego oraz wybitnie sprzyja prawidłowemu szkoleniu i rozwojowi kadry naukowo-badawczej i dydaktycznej.

Kierownictwo centralne Polskiej Akademii Nauk, doceniając znaczenie szkolenia zagranicznego w procesie kształtowania i doskonalenia kadr naukowych uchwałą nr 720/0/69 Sekretariatu Naukowego PAN z dnia 12 lipca 1969 r. nałożyło na Komisję ds. Długoterminowych Wyjazdów Zagranicznych PAN następujące obowiązki:

– opiniowania wniosków w sprawach dotyczących stypendiów zagranicznych;

– przeprowadzania ocen i kwalifikacji kandydatów na stypendia zagraniczne oraz wydawania opinii w sprawie udzielania zezwolenia pracownikom PAN na zawieranie umów o pracę z instytucjami zagranicznymi;

– ustalania propozycji dotyczących priorytetów wyjazdów na stypendia zagraniczne w zakresie poszczególnych dyscyplin i specjalności;

– przeprowadzania analiz i ocen długoterminowych wyjazdów zagranicznych w celach szkoleniowych.

Ponadto sekretarz naukowy PAN zarządzeniem nr 33/71 z dnia 31 lipca 1971 r. określił zakres działania na tym odcinku Biura Kadr Naukowych i Spraw Osobowych. Do biura powyższego należą m.in. sprawy:

– planów rozwoju kadr naukowych oraz struktury kadrowej placówek naukowych PAN;

– kształcenia i doskonalenia kadr naukowych oraz studiów doktoranckich;

– planów kształcenia w zagranicznych ośrodkach naukowych;

– kursów języków obcych organizowanych w kraju i za granicą dla pracowników PAN.

Analiza pracy Komisji ds. Długoterminowych Wyjazdów Zagranicznych oraz Biura Kadr Naukowych i Spraw Osobowych PAN na odcinku realizacji polityki stypendialnej nasuwa wiele krytycznych uwag, a mianowicie:

– Polska Akademia Nauk nigdy nie dysponowała i nadal nie dysponuje opracowanym w oparciu o realne potrzeby długofalowym programem kształcenia kadr naukowych. Analogicznie placówki naukowe PAN również nie posiadają własnych planów kształceniowych. Na odcinku tym panuje żywioł i przypadkowość;

– Imienne wykazy kandydatów na stypendia zagraniczne nie są planami kształcenia kadr, lecz sporządzanymi przez Biuro Kadr Naukowych i Spraw Osobowych

[a] *U góry z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Sobieszczuk – propozycje interesujące. Obecnie należałoby skupić uwagę na ich realizacji, [nieczytelny podpis], 24 IV 1972 r.

zestawieniami wniosków wyjazdowych nadsyłanych przez placówki. Zestawienia te, będące sumą wniosków placówek, sporządzane są w oderwaniu od realnych możliwości zabezpieczenia realizacji i limitów stypendialnych, jakimi dysponuje PAN (fundusz stypendialny PAN, limity wymienne, stypendia obce). Kierownicy placówek, nie rozporządzając realnym programem i planami kształcenia kadry w kraju i za granicą na wyjazdy zagraniczne, typują kandydatów według zasady rotacyjnej. Stypendia zagraniczne, traktowane najczęściej jako możliwość dobrego zarobku, przydzielane są tym, którzy jeszcze za granicą nie byli, nie troszcząc się w ogóle o problem zasadniczy;

– W związku z powyższym wielu kandydatów nie odpowiada wymogom stawianym przez PAN i stronę zagraniczną. Najczęściej pojawiającymi się niezgodnościami są – nieodpowiedni wiek, ten sam czas pobytu dla różnych dyscyplin naukowych, zbyt słaba [b]znajomość języka obcego. Na skutek tego połowa stypendiów rządowych we Francji, Norwegii, Finlandii, Belgii, Włoszech i Austrii nie jest wykorzystywana[b];

– Występują liczne przypadki kwalifikowania osób na stypendia zagraniczne bez możliwości ich zrealizowania, a także bez pewności, że takie stypendia zostaną im w przyszłości przez stronę zagraniczną przyznane;

– Szereg osób nie zgłasza się na wyjazd, nie wiedząc o wytypowaniu ich na stypendia lub na jakie stypendia zostały zakwalifikowane[c];

– Corocznym zjawiskiem jest powstawanie licznych poślizgów, które następnie nie są uwzględniane przy sporządzaniu nowych wykazów na rok następny.

Na przykład:

– w roku 1970 nie zrealizowano 62 wyjazdów długoterminowych do krajów kapitalistycznych, a 50 do krajów socjalistycznych,

– w roku 1971 nie zrealizowano 89 wyjazdów długoterminowych do krajów kapitalistycznych i 10 do krajów socjalistycznych.

W celu przezwyciężenia istniejących nieprawidłowości na odcinku kształcenia kadr naukowych za granicą należałoby doprowadzić do[c]:

– zrewidowania dotychczasowej praktyki typowania osób na stypendia zagraniczne bez powiązania z konkretnym programem i planami kształcenia tych kadr;

– wypracowania długofalowego, skoordynowanego z innymi instytucjami naukowymi programu kształcenia kadr naukowych, uwzględniając potrzeby nauki polskiej, zwłaszcza w dziedzinach nauk deficytowych i rozwojowych;

– doboru właściwych kandydatów gwarantujących celowość angażowania środków, odpowiadających wymogom stawianym przez PAN, organizacje społeczno-polityczne i stronę przyjmującą;

– zsynchronizowania zgłoszeń stypendialnych z możliwościami zapewnienia stypendiów zagranicznych;

– kierowania na stypendia w dyscyplinach, w których dany kraj jest dobrze zaawansowany;

– przestrzegania przez osoby zakwalifikowane na stypendia zaplanowanych terminów odbywania stypendiów w celu niedopuszczania do powstawania nadmiernych poślizgów;

[b–b] *Przy fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska.*

[c] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska.*

– uwzględniania w planach stypendialnych na rok następny uzasadnionych poślizgów z roku poprzedniego;

– wyciągania konsekwencji personalnych w stosunku do osób samorzutnie przedłużających sobie pobyt za granicą;

– analizowania i oceny efektywności wykorzystania stypendiów zagranicznych;

– zreformowania Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN. Biuro to winno mieć pełną orientację o wartości placówek naukowych krajów, z którymi prowadzona jest współpraca naukowa. Obecnie Biuro Współpracy ma raczej charakter usługowo-techniczny.

kpt. J[an] Sobieszczuk[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 3, k. 88–91, mps.

[d] *Poniżej odręczny podpis*.

Nr 16

1972 maj 16, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca VI Sekcji École Pratique des Hautes Études oraz polsko-francuskich kontaktów naukowych w zakresie nauk społecznych, tajne

Notatka
dotycząca: VI Sekcji École Pratique des Hautes Études
oraz polsko-francuskich kontaktów naukowych w zakresie nauk społecznych[a]

Polsko-francuskie kontakty naukowe w ostatnim 15-leciu oparte były niemal wyłącznie o VI Sekcję École Pratique des Hautes Études. Uczelnia ta zbliżona jest charakterem do polskiej wolnej wszechnicy.

École Pratique des Hautes Études została utworzona po II wojnie światowej, stawiając przed sobą ambitne zadanie integracji nauk społecznych wokół historii. Program ten sformułowano w okresie międzywojennym w oparciu o kierunek historiograficzny zwany szkołą Annales, którego twórcami byli Marc Bloch[1] i Lucien Febvre[2].

L[ucien] Febvre został pierwszym „prezydentem" VI Sekcji. Obecnie stanowisko to piastuje uczeń prof. Febvre, Fernand Braudel[3]. Pod jego kierunkiem VI Sekcja „Nauk Ekonomicznych i Społecznych" została jedną z największych placówek naukowych Francji o międzynarodowych kontaktach i oddziaływaniu. Prof. F[ernand] Braudel jest jednocześnie przewodniczącym „Biura zgromadzenia dyrektora studiów", w skład którego wchodzą: E[mmanuel] Le Roy Ladurie[4] – historyk, uczeń i bliski współpracownik Brandela, Ch[arles] Morazé[5] – historyk, M. Roneagdo[b] – geograf, L[ouis] Velay[6] – osoba zajmująca się administracją, oraz „Rady Dyrekcyjnej", w której skład wchodzą: G[abriel] Le Bras[7],

---

[a] *U góry z lewej strony nieczytelny dopisek, być może podpis*.

[b] *Nazwisko zniekształcone*.

[1] Marc Bloch (1886–1944) – francuski historyk, absolwent École Normale (1908), pracownik naukowy uniwersytetu w Strasburgu (1919–1936), kierownik katedry historii gospodarczej na Sorbonie (1936–1939), współzałożyciel i redaktor periodyku „Annales" (1929–1940).

[2] Lucien Febvre (1878–1956) – francuski historyk, absolwent École Normale (1902), pracownik naukowy uniwersytetu w Dijon (1912–1914), w Strasburgu (1919–1933), prezydent VI Sekcji EPHE (1947–1956), współzałożyciel i redaktor periodyku „Annales" (1929–1956). Członek Collège de France (1933–1956).

[3] Fernand Braudel (1902–1985) – francuski historyk, absolwent École Normale (1923), nauczyciel licealny w Algierii, Francji, Brazylii (1924–1936), pracownik IV Sekcji EPHE (1937–1940), pracownik naukowy VI Sekcji EPHE (1947–1982), prezydent VI Sekcji (1956–1972), współredaktor i redaktor naczelny „Annales" (1946–1968). Członek Académie de France od 1984 r.

[4] Emmanuel Le Roy Ladurie (ur. 1929) – francuski historyk, absolwent École Normale (1949), pracownik naukowy CNRS od 1957 r., uniwersytetu w Montpellier (1960–1963), VI Sekcji EPHE od 1963 r. Członek Collège de France (1973–1999), administrator generalny Bibliothèque Nationale (1987–1994). Członek FPK (1945–1956). Członek zagraniczny PAN.

[5] Charles Morazé (1913–2003) – francuski historyk, współtwórca VI Sekcji EPHE (1947), pracownik naukowy VI Sekcji EPHE od 1947 r., École Polytechnique od 1958 r. Współredaktor „Annales" (1946–1956), współzałożyciel Fundacji Maison des Sciences de l'Homme (1962).

[6] Louis Velay – francuski geograf, sekretarz Fernanda Braudela, prezydenta VI Sekcji EPHE (1956–1958), administrator generalny VI Sekcji EPHE (1958–1972).

[7] Gabriel Le Bras (1891–1970) – francuski socjolog religii, prawnik, absolwent École Française de Rome (1925––1926), pracownik naukowy uniwersytetu w Strasburgu (1927–1931), wykładowca prawa kanonicznego na Sorbonie

wybitny socjolog religii, profesor Sorbony – wieloletni dziekan wydziału prawa, związany z kręgami intelektualnymi katolickimi, R[aymond] Aron[8] – filozof i politolog o ogólnie znanych zapatrywaniach, É[mile] James[9] – ekonomista-finansista, C[laude] Levi-Strauss[10] – antropolog społeczny, znany jako czołowy przedstawiciel strukturalizmu, Ch[arles] Morazé – wspomniany już historyk kultury. Wedle wspomnianego rocznika sprawozdawczego za 1968–1969 r. VI Sekcja obejmowała 144 seminaria.

Z przeglądu tematyki seminariów VI Sekcji, wg rocznika sprawozdawczego za rok 1968–1969, wynika, że w centrum uwagi znajdowały się: 1) kraje afrykańskie, 2) kraje Dalekiego Wschodu, 3) świat muzułmański, zaś dopiero na dalszym miejscu kraje socjalistyczne. Co się tyczy świata socjalistycznego (z wyjątkiem wyspecjalizowanych seminariów sinologicznych o charakterze socjologicznym, historycznym, językoznawczym itp.), to sądząc po tytułach prac i referatów, wyraźnie sowietologiczny charakter nosiły: seminarium H[enriego] Chambre[11] i B[asile'a] Kerblay[12] zajmujące się głównie ekonomiką ZSRR oraz specjalne seminarium historii Rosji i ZSRR, prowadzone przez R[ogera] Portala[13]. W seminarium tym uczestniczyli również polscy naukowcy. Zajmowano się tam studiami nad społeczeństwem radzieckim w oparciu o tłumaczone na język francuski dzieła literackie takich autorów, jak [Wasilij] Ażajew, [Izaak] Babel, [Michaił] Szołochow, [Ilja] Erenburg, [Galina] Nikołajewa, [Konstantin] Paustowski, [Borys] Pasternak i [Aleksander] Sołżenicyn. Mimo bliskich związków VI Sekcji z Polską, tematyka polska pojawiała się w jej pracach jedynie marginalnie, jeżeli nie liczyć seminarium prowadzonego przez zaproszonego z Polski profesora R[emigiusza] Bierzanka[14] z zakresu stosunków międzynarodowych krajów o różnych ustrojach ekonomicznych i społecznych. Pojawiała się ona niemal wyłącznie na seminarium historii średniowiecznej prof. J[acques'a] Le Goffa[15]. Z planów aktualnych nie wynika, aby kierownictwo VI Sekcji myślało o zaprezentowaniu dorobku nauk społecznych w Polsce czy też o zainteresowaniu uczonych obcych zagadnieniami polskimi. Można przypuszczać,

od 1931 r., pracownik naukowy V i VI Sekcji EPHE. Członek Académie des Sciences Morales et Politiques od 1962 r. Doradca ds. religii we francuskim MSZ (1946–1970).

[8] Raymond Aron (1905–1983) – francuski filozof, socjolog, absolwent École Normale (1928), pracownik naukowy École Nationale d'Administration (1945–1947), paryskiego Instytutu Nauk Politycznych (1948–1954), Sorbony (1955–1983), VI Sekcji EPHE (1960–1983). Członek Collège de France od 1970 r.

[9] Émile James (1899–1992) – francuski ekonomista, członek Institut de France, autor *Historii myśli ekonomicznej XX w*., Warszawa 1958.

[10] Claude Levi-Strauss (ur. 1908) – francuski antropolog, absolwent Sorbony (1931), pracownik naukowy uniwersytetu w Sao Paolo (1935–1938), V Sekcji EPHE (1950–1982). Członek Collège de France (1959–1982), członek Académie Française od 1973 r. Pracownik ambasady francuskiej w USA (1945–1948).

[11] Henri Chambre (1908–1994) – francuski sowietolog, jezuita, pracownik naukowy Institut Catholique w Paryżu od 1946 r.

[12] Basile Kerblay (1920–2204) – francuski sowietolog, pracownik naukowy uniwersytetu Paris IV, współzałożyciel periodyku „Cahiers du monde russe et soviétique" (1961).

[13] Roger Portal (1906–1994) – francuski slawista, pracownik naukowy Sorbony (1956–1976), VI Sekcji EPHE (1957–1976), prezydent Institut d'Études Slaves (1969–1973).

[14] Remigiusz Bierzanek (1912–1993) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1963 r., pracownik naukowy UW (1938–1939, 1968–1993), UŁ (1946–1967), dziekan Wydziału Prawa UŁ (1956–1957), rektor łódzkiej WSE (1948–1952), dziekan Instytutu Nauk Politycznych UW (1968–1973), dziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW (1981–1983). Poseł na Sejm PRL (1957–1965).

[15] Jacques Le Goff (ur. 1924) – francuski mediewista, absolwent École Normale (1947), pracownik naukowy uniwersytetu w Lille (1954–1959), CNRS (1960–1962), VI Sekcji EPHE/EHESS (1962–1989), prezydent VI Sekcji EPHE/EHESS (1972–1977). Członek zagraniczny PAN od 1991 r.

że VI Sekcji chodzi przede wszystkim o uzyskanie w oparciu o rozbudowane kontakty z Polską informacji o problematyce, stanie i osiągnięciach nauk społecznych w Polsce potrzebnych dla prowadzonych przez nią prac oraz o włączenie do nich uczonych polskich. W ten sposób problematyka polska pojawia się jako element, w ramach zainteresowań kierowników seminarium i dyrektorów sekcji, a nie jako osobny przedmiot zainteresowań, jakim jest np. problematyka radziecka, amerykańska, japońska, chińska, afrykańska czy nawet żydowska.

Kontakty z VI Sekcją miały niewątpliwie pewien wpływ na rozwój nauk społecznych w Polsce. Stypendia stworzyły, zwłaszcza dla młodej kadry, poważną szansę wydoskonalenia naukowego warsztatu.

Nie można jednak nie dostrzegać innych stron tych kontaktów. VI Sekcja mogła z całym spokojem nadawać wysoką rangę poszczególnym, związanym z nią uczonym polskim, spełniającym warunki naukowe i ideowe, które rzecz oczywista nie były identyczne z kryteriami polskimi. W kadrze profesorskiej VI Sekcji znajduje się spore grono osób o znacznych możliwościach oddziaływania i wyraźnym profilu polityczno-ideologicznym. Do takich zaliczyć można m.in. F[ernanda] Braudela, R[aymonda] Arona, L[uciena] Goldmana[16] – rumuńskiego emigranta, socjologa, niestroniącego od polityki, G[eorgesa] Friedmanna[17], C[laude'a] Levy-Straussa, A[ndré] Marchala i wielu innych. Z drugiej strony kontakty z VI Sekcją dały możliwość nadawania rozgłosu niektórym jej przedstawicielom w naszym kraju, co odnosi się nie tylko do postaci zajmujących czołowe stanowisko w nauce francuskiej, jak G[eorges] Friedmann, A. [Raymond] Aron, L[ucien] Goldman, C[laude] Lévy-Strauss, F[ernand] Brandel i inni, lecz również do takich, którzy tej pozycji jeszcze nie mają, a osiągają ją między innymi przy pomocy niektórych polskich stypendystów (nie tylko) VI Sekcji. Przykładem takiej kariery jest mediewista J[acques] Le Goff, znacznie bardziej poważany w Polsce niż w samej Francji. Istnieje również zjawisko odwrotne, uzyskiwania swoistej rangi przez uczonych polskich we Francji, która następnie zostanie przeniesiona do kraju. Procesy te są w całości inspirowane przez stronę francuską, wiadomo też, jaki personalnie krąg osób jest w nie wciągnięty. Jak widać chociażby z przytoczonych wyżej nazwisk VI Sekcji, przede wszystkim jej trzon kierowniczy, silnie powiązana jest personalnie i ideowo z organizacjami syjonistycznymi.

Bliskie stosunki VI Sekcji z nauką polską, inspirowane przez określone kręgi z obu stron, dyskutowane są przez nią samą na terenie francuskim, ponieważ znajduje się ona w konflikcie z innymi ośrodkami naukowymi Francji. Dla nikogo nie jest tajemnicą, że wiele francuskich ośrodków naukowych, przede wszystkim uczelni, zajmowało i zajmuje stanowisko zdecydowanie krytyczne w stosunku do VI Sekcji i to nie tylko ze względów naukowych, ale nade wszystko ze względów politycznych i ideologicznych. Monopolizacja kontaktów naukowych polsko-francuskich w zakresie nauk społecznych przez VI Sekcję miała zdecydowany wpływ na odizolowanie nauki polskiej od innych, nie mniej interesujących dla nas placówek francuskich.

Charakterystycznym i znamiennym jest, że w tym układzie stosunków na całkowitym marginesie polsko-francuskich kontaktów naukowych pozostali uczeni, którzy

[16] Lucien Goldman (1913–1970) – francuski filozof, socjolog, pracownik naukowy CNRS (1946–1959), VI Sekcji EPHE (1959–1970), Instytutu Socjologii Wolnego Uniwersytetu (Vrije Universiteit) w Brukseli (1961–1970).
[17] Georges Friedmann (1902–1977) – francuski socjolog, dyrektor Ośrodka Studiów Socjologicznych CNRS.

zajmowali się od lat tematyką polską w sposób jak najbardziej dla nas życzliwy, włożyli znaczny wkład w rozpropagowanie zagadnień polskich w świecie, jak np. historyk A. Gobert[18] czy historyk literatury i kultury J[ean] Fabre[19] i inni.

Wnioski wypływające z powyższego materiału mają charakter często merytoryczny. Należą one przede wszystkim do Wydziału I PAN i kierownictwa PAN.

Zagadnienie współpracy z VI Sekcją winno stać się przedmiotem wnikliwej analizy tych czynników i wyciągnięcia właściwych wniosków.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 3, k. 95–98, mps.

[c] *Powyżej odręczny podpis*.

[18] Prawdopodobnie Ambroise Jobert (1904–1988) – francuski polonista, historyk, pracownik Instytutu Francuskiego w Warszawie (1927–1930), pracownik naukowy uniwersytetu w Grenoble (1948–1969).

[19] Jean Fabre (1904–1975) – francuski polonista, literaturoznawca, pracownik i wicedyrektor Instytutu Francuskiego w Warszawie (1928–1939), pracownik naukowy Sorbony (1950–1969). Członek zagraniczny PAN od 1959 r.

Nr 17

1972 maj 22, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca współpracy naukowej PAN z instytucjami naukowymi Francji, tajne

Notatka
dotycząca: współpracy naukowej Polskiej Akademii Nauk
z instytucjami naukowymi Francji

Współpraca naukowa Polskiej Akademii Nauk z Francją przebiega w oparciu o:

1. Program Wymiany Kulturalnej i Naukowej między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Republiką Francuską.

2. Porozumienie o współpracy naukowej między Polską Akademią Nauk i Narodowym Ośrodkiem Badań Naukowych Francji (CNRS).

3. Porozumienie Wydziału Nauk Społecznych PAN i VI Sekcji École Pratique des Hautes Études.

Ponadto w różnych okresach czasu Polska Akademia Nauk otrzymuje pewną ilość stypendiów do Francji z takich organizacji naukowych, jak Centre d'Études Pratiques d'Informatique et d'Automatique, Institut National des Sciences et Techniques Nucleaires, UNESCO, Uniwersytetu w Aix-en-Provence, Ośrodka Badań nad Renesansem w Tours itp.

1. Współpraca w ramach Programu Wymiany Kulturalnej i Naukowej

Podstawową formą współpracy z Francją są długoterminowe staże naukowe. W roku akademickim 1971/1972, w ramach ustalonych programem limitów, wyjechało z placówek naukowych PAN 8 osób na ogólną ilość 44 miesięcy. W tym 14 miesięcy z dziedziny nauk humanistycznych i 30 miesięcy z dziedziny nauk ścisłych i medycznych. Na rok akademicki 1972/1973 PAN zgłosiła 9 kandydatów na ogólną liczbę 73 miesięcy, przeważnie z zakresu nauk ścisłych i technicznych.

Liczba przyjazdów ze strony francuskiej na pobyty długoterminowe jest stosunkowo niewielka. W 1971 r. przyjechały 2 osoby (historia sztuki, filozofia) na ogólną liczbę 12 miesięcy.

W ramach powyższego programu PAN realizuje również krótkoterminowe wyjazdy pracowników naukowych. W roku 1971 wyjechało 7 osób, zaś w roku bieżącym PAN planuje wyjazd 12 osób w zakresie nauk ścisłych. Potrzeby Akademii w tym względzie są jednak daleko większe. Ze strony francuskiej do placówek PAN przyjechało w roku 1971 około 15 osób.

Program Wymiany Kulturalnej i Naukowej przewiduje również wspólne polsko-francuskie kolokwia na temat katalizy. W roku 1971 odbyło się w Krakowie kolejne, trzecie polsko-francuskie kolokwium z udziałem 48 uczestników z Francji. W 1973 r. spotkanie takie odbędzie się w Lyonie.

W roku 1971 Polska Akademia Nauk wystąpiła z propozycją organizowania w ramach programu polsko-francuskiego kolokwium nt. „Nauka i społeczeństwo". Pierwsze spotkanie odbędzie się w listopadzie br. w Stacji Naukowej PAN w Paryżu z udziałem 5 polskich uczonych.

Ponadto w ramach programu międzynarodowego rokrocznie wyjeżdża do Francji 20-osobowa grupa pracowników PAN na kurs języka francuskiego w Montpellier oraz organizowany jest kurs językowy w Świnoujściu z udziałem lektorów z Francji.

2. Współpraca naukowa PAN z Narodowym Ośrodkiem Badań Naukowych Francji – CNRS

Porozumienie o współpracy naukowej między PAN i CNRS zostało zawarte w 1957 r., ograniczało się początkowo do wymiany osobistej między dwiema instytucjami. Limit 30 miesięcy stypendialnych wykorzystywany był przede wszystkim przez stronę polską. Wykorzystanie tego limitu przez Francuzów nie przekraczało 10%.

W styczniu 1968 r. podpisano w Warszawie nowe porozumienie na okres 5 lat oraz protokół na lata 1968–1969 obejmujący wykaz polskich i francuskich placówek oraz tematów, jakie placówki te uzgodniły lub miały uzgodnić między sobą do bezpośredniej współpracy.

W roku 1970 w czasie pobytu we Francji delegacji PAN podpisano protokół na lata 1970–1971, przewidując m.in. zwiększenie wymiany osobowej o ok. 20% w porównaniu z postanowieniem uprzedniego protokołu, a także współpracę bezpośrednią 17 placówek francuskich z 10 placówkami polskimi w zakresie 15 tematów głównych. Zarówno ze strony polskiej, jak i francuskiej limity przeznaczone na wymianę osobową (50 000 FF dla PAN, 250 000 zł dla CNRS) wykorzystane były prawie w 100%.

Wspólne badania w ramach Porozumienia z CNRS realizowały: Instytut Budownictwa Wodnego PAN, Instytut Biochemii i Biofizyki, Instytut Geofizyki i częściowo Instytut Chemii Fizycznej PAN. Oprócz głównych form współpracy, placówki te utrzymywały najbardziej ożywioną wymianę osobową z odpowiednimi placówkami francuskimi w zakresie ustalonych tematów. Dotyczyło to nie tylko wyjazdów, ale również i przyjazdów z CNRS. Długoterminowe staże, wymiana informacji i doświadczeń, wspólne konferencje były przedmiotem współpracy takich placówek, jak: Instytut Cybernetyki Stosowanej PAN (wspólne badania w zakresie automatyki kompleksowej nie zawsze były możliwe, temat ten jest podobnie jak u nas „węzłowym" w narodowych planach francuskich i nie wszystkie placówki francuskie udostępniają swoje wyniki, np. INRIA), Instytut Chemii Fizycznej PAN, Instytut Podstawowych Problemów Techniki, Instytut Filozofii i Socjologii PAN.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że o ile ze strony PAN większość wyjazdów dotyczyła ustalonych terminów i dziedzin, to duża część przyjazdów ze strony CNRS dotyczyła również innych dziedzin oraz innych placówek niż te, które figurowały w protokole (np. fizyka, geografia, sporo wizyt na uniwersytetach i politechnikach).

W dniach 5–9 kwietnia 1972 r. przebywała w Polsce delegacja CNRS na czele z dyrektorem generalnym prof. Hubertem Curien[1]. W czasie pobytu delegacja przeprowadziła rozmowy, w wyniku których podpisano protokół o współpracy na lata 1972/1973. Do najważniejszych spraw uzgodnionych w trakcie rozmów i zamieszczonych w protokole należy zaliczyć:

[1] Hubert Curien (1924–2005) – francuski fizyk, pracownik naukowy Uniwersytetu Piotra i Marii Curie w Paryżu (1956–1995), dyrektor generalny CNRS (1968–1973), prezydent Centre National d'Études Spaciales (Narodowego Centrum Badań Kosmicznych) (1976–1984), współtwórca europejskiej rakiety Ariane. Członek Académie Française od 1993 r., prezydent Académie (2001–2003). Prezydent Europejskiej Agencji Kosmicznej (1979–1984), minister nauki (1984–1986, 1988–1993).

1. Zwiększenie limitów wymiany bezdewizowej z 50 000 FF do 60 000 FF w roku 1972 i 75 000 FF w roku 1973 oraz odpowiednio w złotówkach.

Podniesiono sumę stypendium prac[ownikom] naukowym wyjeżdżającym do Francji do wysokości 1500 FF miesięcznie.

2. Ustalenie priorytetów w zakresie tematyki badawczej oraz podjęcie badań w szeregu nowych problemów zaproponowanych przez PAN.

3. Uzgodnienie wspólnego wydania dzieł Mikołaja Kopernika. W celu szczegółowego przedyskutowania sprawy w czerwcu br. udaje się do Francji delegacja PAN.

Podpisany protokół daje więc możliwości znacznego rozszerzenia bezdewizowej wymiany pracowników naukowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje zgoda strony francuskiej na współpracę z Ośrodkiem ds. Ochrony Patentowej i Wykorzystania Badań Naukowych PAN z analogiczną instytucją francuską (AVUAR), co umożliwi dotarcie do zagadnień wdrażania wyników badań podstawowych we Francji.

3. Współpraca PAN z VI Sekcją École Pratique des Hautes Études

Oparta jest na porozumieniu zawartym w 1958 r. przez Wydział I Nauk Społecznych PAN z VI Sekcją École Pratique des Hautes Études. Porozumienie to nie ma charakteru formalnego i opiera się na ustnych ustaleniach i wymianie korespondencji.

Współpraca z VI Sekcją EPHE ograniczała się dotychczas do świadczeń stypendialnych ze strony francuskiej (w roku 1970 – 61 000 FF, w latach 1971 i 1972 po 54 000 FF). Strona francuska w minimalnym tylko stopniu wykorzystuje swoje możliwości przyjazdu do Polski.

Dotychczasowe kontakty z VI Sekcją pomogły w nawiązaniu dialogu z wybitnymi kierunkami nauki europejskiej i przyczyniły się do rozwoju nauk społecznych w Polsce. Stypendia, zwłaszcza dla młodej kadry, stworzyły większe możliwości kształcenia. Mankamentem zaś dotychczasowej współpracy jest ograniczanie jej, na skutek zdecydowanego stanowiska kierownictwa VI Sekcji, do dziedzin nauk historycznych.

W związku z niedawną zmianą władz VI Sekcji istnieją w chwili obecnej możliwości rozszerzenia współpracy na inne dziedziny nauk społecznych poza historią oraz zawarciu porozumienia formalnego o współpracy w określonych tematach. W tym celu odbędzie się jesienią br. w Warszawie spotkanie obu delegacji. Oprócz dotychczasowych form współpracy stypendiów długoterminowych, ustalone zostaną zasady współpracy poszczególnych grup badawczych, wspólne seminaria itp.

Wnioski ogólne dotyczące współpracy naukowej PAN z instytucjami naukowymi Francji

1. Współpraca PAN z instytucjami naukowymi Francji jest, z uwagi na znaczny potencjał naukowo-badawczy i laboratoryjno-aparaturowy partnera francuskiego, ze wszech miar korzystną dla strony polskiej. W związku z powyższym należy dążyć do zwiększenia limitów wymiany w ramach programu wymiany kulturalnej i naukowej w zakresie staży długoterminowych i pobytów krótkoterminowych. Potrzeby PAN w tym zakresie szacować należy na ok. 150 m[iesię]cy stypendialnych oraz 20 osobomiesięcy na wyjazdy krótkoterminowe.

2. Dążyć należy do częstszego organizowania wspólnych polsko-francuskich kolokwiów na wybrane tematy, szczególnie ważnych dla rozwoju naszej nauki.

3. We współpracy z Narodowym Ośrodkiem Badań Naukowych Francji (CNRS) należy dążyć do stosowania wyższych form współpracy i prowadzenia w szerszym stopniu

wspólnych prac badawczych, zasad podziału pracy przy rozwiązywaniu istotnych problemów, kooperacji itp.

4. Współpracę z VI Sekcją należy w pierwszym rzędzie poddać wnikliwej analizie, wyważając jej pozytywy i negatywy.

5. We współpracy z VI Sekcją École Pratique des Hautes Études należy dążyć do zmiany porozumienia, aby objąć w przyszłości szerszy wachlarz nauk społecznych i oparcia współpracy o określone tematy oraz podpisania formalnego protokołu.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. Jan Sobieszczuk[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 3, k. 99–104, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 18

1972 sierpień 1, Warszawa – Notatka służbowa Departamentu III MSW

Notatka[a]

1. Wyższą, zalecaną przez kierownictwo krajów socjalistycznych formą współpracy naukowej są wspólne badania, podział prac badawczych oraz kształcenie i doskonalenie kadry naukowej. Zasady te znalazły swój jednoznaczny wyraz w porozumieniach między PAN a AN ZSRR oraz radzieckimi akademiami specjalistycznymi: rolniczą i medyczną. Dla tych celów winny być wykorzystywane posiadane środki i limity wymiany bezdewizowej (aktualnie 300 osobotygodni oraz 8 stypendiów 3-miesięcznych, 10 stypendiów 6-miesięcznych i 8 stypendiów 12-miesięcznych). W rzeczywistości większość limitów osobotygodni jest na pobyty krótkie czternasto-, szesnastodniowe, zapoznawcze lub celem uczestniczenia w zjazdach i kongresach. O wspólnych badaniach oraz kształceniu i doskonaleniu niewiele jest tu mowy.

2. Trudnością dodatkową w kształceniu kadry jest znane stanowisko strony radzieckiej, wykluczające możliwość wykorzystywania limitów stypendialnych drogą przeliczeń na osobomiesiące. PAN posiada wprawdzie 180 osobomiesięcy, ale skierować może rocznie **jedynie 26 osób**: 8 na 3 m[iesią]ce + 10 na 6 m[iesię]cy + 8 na 12 m[iesię]cy (razem 26, tj. 8 + 10 + 8). Nie ma mowy np. o wysłaniu 60 osób na 3 m[iesią]ce (60 × 3 = 180) lub 30 na 6 m[iesię]cy względnie 15 na 12 m[iesię]cy, o jakichkolwiek innych wygodniejszych dla PAN okresach. Czas wyczekiwania na uzyskanie zgody na przyjęcie wynosi nieraz rok. Mają miejsce odmowy bez podania przekonujących przyczyn.

3. Niezrozumiałe zupełnie trudności pojawiają się przy przyjmowaniu pracowników naukowych innych resortów jadących ***via* PAN** (!!) do AN ZSRR. Podobnie PAN ma poważne kłopoty w lokowaniu swych pracowników naukowych ***via* AN ZSRR** w placówkach naukowych innych resortów ZSRR, np. na uniwersytetach radzieckich. Trudności te nie występują w żadnym innym kraju socjalistycznym, a jeśli tak – to w niewielkim tylko stopniu. Różna struktura organizacyjna nauki w naszych krajach nie powinna być przeszkodą w dotarciu do interesującej osobę jadącą placówki lub naukowca. Teoretycznie zasada ta jest uznawana, w praktyce jednak nie jest stosowana lub stosowana z dużymi oporami.

4. PAN niemal od 10 lat czyni starania o uzyskanie zgody na otwarcie w Moskwie stacji naukowej PAN o określonym profilu mającym na celu pogłębianie współpracy naukowej, nawiązywanie bezpośrednich kontaktów placówek (niezależnie od przynależności organizacyjnej), stwarzanie warunków dla kształcenia i doskonalenia polskiej kadry naukowej, prezentację dorobku nauki polskiej itp. Szczegółowe propozycje, przedkładane kilkakrotnie, spotykały się z odmową. Argument: uruchomienie stacji PAN pociągnie za sobą podobne propozycje ze strony innych krajów socjalistycznych (podobno mimo tych obaw uruchomiona została stacja czy placówka NRD o zbliżonym charakterze).

---

[a] *U góry z lewej strony odręczny dopisek* Zwrot [*nieczytelne słowo*] Tow. Sobieszczuk.

W konsekwencji PAN posiada dwie stacje w kk, w przyszłości prawdopodobnie powstaną dalsze (w tym w USA i ew[entualnie] NRF), nie będzie miała natomiast swej placówki w kraju najważniejszego partnera socjalistycznego.

5. Najważniejsze źródła historii Polski, w tym okresu historii najnowszej, znajdują się w ZSRR, Francji, NRF oraz Anglii. Najtrudniejszy dostęp do tych źródeł jest w Związku Radzieckim. Wszelkie próby interwencji, zmierzającej do złagodzenia klauzul, nie dały rezultatów. W tej sytuacji badacze polscy skazani są na źródła kapitalistyczne, a w pewnych przypadkach nie mogą dojść do oryginałów (przechowywanych np. w ZSRR); niejednokrotnie nie są w stanie przeciwstawiać twierdzeniom zachodnim argumentów naukowo udokumentowanych z uwagi na powyższe trudności. Do dziś nie rewindykowano wielu materiałów archiwalnych stanowiących własność Polski przedwrześniowej, a znajdujących się we wrześniu 1939 r. na terenach na wschód od Bugu. Dostęp do tych materiałów jest też b[ardzo] trudny.

6. W roku 1972 przypadła rocznica 25-lecia współpracy naukowej PRL–ZSRR. Ambasada w Moskwie przeprowadziła (chyba w styczniu br.) szereg wiążących rozmów na wysokim szczeblu z władzami radzieckimi, zmierzających do ustalenia zakresu i form obchodów. Ustalono, że imprezy związane z rocznicą trwać będą od marca do początku listopada, obok wizyt oficjalnych na szczeblu wicepremierów odbędzie się szereg spotkań naukowych o różnej tematyce (z udziałem uczonych obu stron), wystawy, wydane będą publikacje itp. Całość akcji koordynować miała specjalna komisja pod protektoratem premiera Jaroszewicza[1], a wykonywać – poszczególne resorty wg ogólnopolskiego planu, opracowanego przez zespół roboczy, składający się z przedstawicieli KNiT, NOT, PIHZ, PAN i innych. PAN podeszła b[ardzo] poważnie do sprawy. Na początku marca 1972 r. prezes PAN prof. Trzebiatowski[2] skierował obszerne pismo do prezesa AN ZSRR, prof. Kiełdysza[3], proponujące zakres, formy i tematykę obchodu rocznicy. Obok wizyt i spotkań oficjalnych uwzględniono wiele konferencji specjalistycznych z udziałem łącznie ponad 100 uczonych radzieckich (do wyboru i ustalenia), zobowiązano nasze placówki naukowe do przygotowania tych konferencji, rozkładając je w czasie na cały niemal rok 1972. Pismo to pozostało praktycznie bez odpowiedzi. Niemniej PAN przystąpiła do realizacji przedłożonych propozycji. I tu okazało się, że AN ZSRR nie jest ani przygotowana do akcji, ani też nie uważa za celowe nadawanie jej tak szerokiego zakresu. Organizatorzy polscy poszczególnych imprez znaleźli się w b[ardzo] trudnej sytuacji – do ostatniej chwili nie wiedzieli, czy i kto przyjedzie

[1] Piotr Jaroszewicz (1909–1992) – polityk, wiceminister obrony narodowej (1945–1950), wiceprezes Rady Ministrów (1952–1970), prezes Rady Ministrów (1970–1980). Członek PPR/PZPR (1944–1981), członek KC (1948–1980), członek BP (1970–1980).

[2] Włodzimierz Trzebiatowski (1906–1982) – chemik, prof. nadzwyczajny 1938 r., prof. zwyczajny 1946 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1929–1939), Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie (1944–1945), UWr i PWr, dyrektor Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich PWr (1963–1968), dyrektor Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN (1967–1974). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1956 r., członek Prezydium PAN od 1963 r., wiceprezes PAN (1968–1971), prezes PAN (1972–1977).

[3] Mścisław Kiełdysz (1911–1978) – radziecki matematyk, mechanik i aerodynamik, od 1927 r. prof. Uniwersytetu im. Łomonosowa w Moskwie, od 1946 r. członek Akademii Nauk ZSRR, od 1953 r. dyrektor Instytutu Matematycznego; wiceprezes (1960–1961), następnie prezes AN ZSRR (1961–1975). Członek PAN od 1962 r. Jeden z twórców radzieckiego programu badań kosmicznych. Członek WKP(b)/KPZR (od 1949 r.), KC KPZR (od 1961 r.).

na dane spotkanie, musieli w ostatniej chwili przepracowywać programy, teksty raportów, przesuwać terminy itp.

Pomijając aspekty naukowe, trzeba zwrócić uwagę na reperkusje natury ogólnej tego rodzaju podejścia. Polska kadra naukowa, zmobilizowana i zaangażowana do pewnych prac, chce, by ją traktowano poważnie, a zniechęcona – nie daje się wciągać do współpracy w przyszłości i szuka kontaktów z krajami i ośrodkami, gdzie tego rodzaju sytuacje nie występują.

7. W roku 1970 PAN wystąpiła z inicjatywą utworzenia Międzynarodowego centrum Badań Matematycznych im. Banacha, pomyślanego jako ośrodek badawczy na najwyższym poziomie z równoczesnym doskonaleniem naukowych kadr matematycznych. Centrum miało mieć charakter międzynarodowy, dostępny dla matematyków wszystkich krajów i korzystających z pomocy finansowej UNESCO.

Kraje socjalistyczne miały pierwszeństwo w korzystaniu z dorobku centrum i możliwości doskonalenia kadr.

Sprawa, początkowo realizowana bez trudności, napotkała poważne opory w końcowej fazie uzgodnień. PAN musiała zrezygnować z pierwotnego profilu centrum, zmienić jego nazwę i statut, ograniczyć formalnie zakres działania do spraw doskonalenia kadr matematycznych krajów socjalistycznych.

Niedotrzymanie powyższych warunków **groziło odmową podpisania** porozumienia przez AN ZSRR, sformułowaną jednoznacznie w formie ultymatywnej**, a tym samym wyłączeniem** z prac centrum matematyków radzieckich.

8. PAN może utrzymywać kontakty z republikańskimi akademiami nauk – praktycznie rzecz biorąc – jedynie *via* AN ZSRR w Moskwie.

Próby, podejmowane wiele lat temu, w kierunku doprowadzenia do podpisania porozumień między PAN a akademiami nauk w najważniejszych republikach (Kijów, Mińsk, Wilno, Erywań, Tbilisi – a minimum w trzech pierwszych) nie dały rezultatu. Obowiązuje ścisły system centralizacji i pośrednictwa. Sytuacja taka utrudnia współpracę z wieloma poważnymi ośrodkami republikańskimi, stojącymi nieraz wyżej od placówek centrali (np. Ośrodek Maszyn Matematycznych w Kijowie, Instytut Ekonomiczny AN USRR tamże). Pertraktacje nie znalazły pozytywnego oddźwięku – jako argument wysuwano, że jest to zasada ogólna.

Na tle tego warto nadmienić, że np. akademia węgierska posiada porozumienia w akademiami republikańskimi. Podobnie było (nie wiadomo czy jest obecnie!) z akademią czechosłowacką[b].

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 3, k. 49–53, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 19

1972 październik 10, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne

Notatka służbowa[a]

KS „WW" poinformował mnie, że dyrektor Instytutu Historii PAN prof. Czesław Madajczyk[1] bez uzgodnień z kierownictwem PAN i Biurem Współpracy Naukowej z Zagranicą wyznaczył dwóch pracowników Instytutu do przeprowadzenia rozmów z VI Sekcją na temat współpracy z Instytutem Historii – z[astęp]cę dyr[ektora] prof. Janusza Tazbira[2] i dr. Br[onisława] Geremka[3].

Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą po uzgodnieniach z Wydziałem Nauki KC nie wyraziło zgody na reprezentowanie Instytutu Historii przez dr. Geremka.

W związku z niewyrażeniem zgody na wyjazd Geremka do Francji gwałtownie stanął w obronie wymienionego prof. Cz[esław] Madajczyk. Sprawa ta znalazła również swoje reperkusje w Wydziale Nauki. Tow. Pawlak[4], będąc mylnie poinformowanym przez prof. Cz[esława] Madajczyka, wystąpił z zarzutami wobec dyr[ektora] Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą W[iesława] Wiórkiewicza, dlaczego odebrano Geremkowi paszport. Wymieniony wyraził opinię, iż nie widzi przeszkód w wyjeździe Geremka do VI Sekcji na rozmowy.

Wyjazd ma nastąpić 16 października br.

Geremek zamierza ponadto wyjechać do Włoch na seminarium za własne środki.

W roku 1973 w ramach Roku Nauki Polskiej zorganizowany zostanie Krajowy Zjazd Historyków Polskich z udziałem gości zagranicznych.

Funkcję sekretarza zjazdu powierzono dr. Geremkowi. W środowisku historyków fakt ten odczytywany jest bardzo negatywnie – uważa się, iż powierzenie Geremkowi funkcji sekretarza zjazdu jest rzadko spotykanym nawet w warunkach PAN skandalem.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 3, k. 81–82, mps.

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Tow. Sobieszczuk.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Czesław Madajczyk (1921–2008) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UP (1949–1950), IH PAN od 1955 r., wicedyrektor (1959–1966), dyrektor IH PAN (1971–1983). Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1991 r., zastępca sekretarza Wydziału I PAN (1968–1971). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1990), aspirant IKKN/INS przy KC PZPR (1950–1953), pracownik naukowy INS (1953–1957), WSNS przy KC PZPR (1957–1958).

[2] Janusz Tazbir (ur. 1927) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy IH PAN od 1953 r., kierownik Zakładu Historii Kultury IH PAN (1976–1982), zastępca dyrektora IH PAN ds. naukowych (1968–1983), dyrektor IH PAN (1983–1990). Członek korespondent PAN od 1983 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r.

[3] Bronisław Geremek (1932–2008) – historyk mediewista, dr hab. od 1972 r., prof. nadzwyczajny od 1989 r., pracownik IH PAN (1955–1985). Członek PZPR (1950–1968), doradca „Solidarności", przewodniczący Unii Wolności (1990–1997), poseł na sejm (1989–2001), minister spraw zagranicznych (1997–2000).

[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 20

1972 październik 16, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca aktualnej sytuacji w prezydium i pionie administracyjnym PAN, tajne

Notatka
dot[ycząca] aktualnej sytuacji w prezydium i pionie administracyjnym PAN

Prezydium PAN

W skład Prezydium PAN wybranego 17 XII 1971 r. przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk wchodzi ogółem 38 członków Akademii, w tym 16 członków PZPR.

Prezydium PAN nominalnie posiada olbrzymią rangę i autorytet naukowy w zakresie wydawania opinii o kształcie nauki oraz o sposobach realizacji zadań stojących przed nauką polską w ogóle i Polską Akademią Nauk w szczególności. Faktycznie zaś zbyt często do chwili obecnej zajmuje się sprawami marginalnymi i drugorzędnymi.

Np. problemem dofinansowania ekspedycji paleontologicznej do Mongolii, organizowanej przez prof. Kielan-Jaworowską.

Ustalenia prezydium są na ogół mało konkretne i enigmatyczne – rzadko kończą się podjęciem decyzji lub wydaniem wiążących opinii.

W tej sytuacji obecny prezes Akademii prof. W[łodzimierz] Trzebiatowski dąży do przekształcenia prezydium w organ merytorycznych dyskusji nad kształtem nauki polskiej w skali ogólnokrajowej, nadać mu wysoką rangę o szerokim zasięgu i oddziaływaniu.

Prezydium może spełniać tę funkcję pod warunkiem istnienia prężnego organu sterowania jego działalnością.

Prof. W[łodzimierz] Trzebiatowski w pełni spełnia warunki dobrego organizatora umiejącego realizować wytyczone zadania.

Prezes:

Prof. Trzebiatowski Włodzimierz, s[yn] Kazimierza, ur. 25 II 1906 r., zam. Warszawa, ul. Braci Gierymskich 20, dyr[ektor] Inst[ytutu] Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN, czł[onek] Międzynarodowej Unii Naukowej, członek PZPR.

Wybitny naukowiec o dużym autorytecie międzynarodowym, mądry i prostolinijny. Entuzjasta Akademii. Wszystkie swoje zainteresowania i czas poświęca Akademii, chce zapewnić jej należny autorytet. Dotychczas Akademia nie miała tak twórczo zaangażowanego prezesa.

Żądny władzy, którą nie chce z nikim dzielić. Dąży do wprowadzenia systemu prezydenckiego, tj. przeniesienia władzy z sekretarza naukowego na prezesa. W Instytucie Niskich Temperatur we Wrocławiu stworzył warunki patriarchalne.

W PAN jest pierwszym od wielu lat prezesem faktycznie urzędującym, funkcję swą sprawuje faktycznie, a nie nominalnie. Na tym tle powstały już na samym początku roku spięcia z sekretarzem naukowym prof. J[anem] Kaczmarkiem. Nie są to jednak spięcia natury osobistej. Ich podłożem są zagadnienia merytoryczne, różnice zdań co do charakteru ośrodków dyspozycyjnych.

Wyrazem tego jest m.in. powołanie w ostatnim czasie Urzędującego Prezydium Akademii w składzie: prezes, wiceprezesi, sekretarz naukowy i sekretarze wydziałów.

Organ ten dubluje faktycznie Sekretariat Naukowy i różni się od niego jedynie brakiem z[astęp]ców sekretarza naukowego oraz osobą przewodniczącego. Głównym celem powołania urzędującego prezydium była chęć podporządkowania sobie chociaż w ten sposób sekretarza naukowego prof. J[ana] Kaczmarka. Prof. Trzebiatowski chciał pokazać, że sekretarza naukowego traktuje jako swojego urzędnika.

Wymieniony propaguje ideę o wiodącej roli PAN w zakresie badań podstawowych w Polsce, chociaż swój Instytut przestawia ostatnio na prace wdrożeniowe. Tym różni się również z prof. J[anem] Kaczmarkiem.

W propagowaniu idei badań podstawowych w PAN wspierają prezesa starzy profesorowie, niezdolni już do pracy na odcinku nauk stosowanych i wdrożeniowych. Znaczny wpływ w tym przedmiocie ma na prof. Trzebiatowskiego prof. W[itold] Nowacki.

Wiceprezesi:

Mięsowicz Marian[1], s[yn] Jana, ur. 21 XI 1907 r., zam. Kraków, ul. Mikołajska 6 m. 7. Przewodniczący Oddziału PAN w Krakowie, przew[odniczący] Rady Naukowej Inst[ytutu] Badań Jądrowych, kierownik Katedry Fizyki AGH. Bezpartyjny.

W Centrali PAN mało widoczny. Związany ze starą rewizjonistyczno-oportunistyczną kadrą naukową. Pozostaje od 1958 r. w bliskich kontaktach z Wilhelmem Billigiem, który wykorzystuje znajomość z prof. Mięsowiczem dla uzyskiwania informacji ze środowiska PAN. Informacje te po dodaniu odpowiedniego komentarza Billig wykorzystuje w rozmowach ze znajomymi, m.in. z Romanem Zambrowskim[2], Stefanem Żółkiewskim i innymi.

Prof. M[arian] Mięsowicz charakteryzowany jest jednak jako dużej klasy uczony, uczciwy i lojalny obywatel. Na terenie Krakowa współpracuje z tow. Klasą[3].

Nowacki Witold, s[yn] Ludwika, ur. 20 VII 1911 r. w Zakrzewie, zam. Warszawa, ul. Wiejska 18 m. 8, przew[odniczący] Rady Naukowej IPPT, kierownik Katedry Sprężystości i Plastyczności UW, członek PZPR.

Dużo pracuje, koncentrując się głównie na Komitecie „Polska 2000”[4]. W trakcie wyborów był rozgoryczony, że nie został prezesem PAN. Zasłużony naukowiec o dużej randze międzynarodowej. Chwiejny politycznie, pomimo zaszczytnych funkcji politycznych, jakie sprawował w przeszłości – bardzo jednak ostrożny w podejmowaniu decyzji.

---

[1] Marian Mięsowicz (1907–1992) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1948 r., pracownik naukowy Akademii Górniczej w Krakowie (do 1939 r.), wykładowca tajnego UJ (1942–1945), AGH (1945–1977). Członek korespondent PAN od 1959 r., członek rzeczywisty PAN od 1964 r., wiceprezes PAN (1966–1977), przewodniczący Oddziału PAN w Krakowie (1970–1980). Poseł na Sejm PRL (1972–1980).

[2] Roman Zambrowski (1909–1997) – polityk, członek Prezydium KRN (1945–1947), przewodniczący Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym (1945–1954), członek Rady Państwa (1947–1955), wiceprezes NIK (1963–1968), poseł (1944–1965), wicemarszałek Sejmu (1947–1952). Członek KPP (1928–1938), PPR/PZPR (1944–1968), sekretarz KC PZPR (1948–1954, 1956–1963), członek BP KC PPR/PZPR (1945–1963).

[3] Józef Klasa (ur. 1941) – polityk, dyplomata, sekretarz ds. propagandy w Komitecie Dzielnicowym PZPR Warszawa-Śródmieście (1957–1960), dyrektor departamentu w MSZ (1966–1969), I sekretarz KW PZPR w Krakowie (1971–1975), kierownik Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR (1980–1981), konsul generalny w Lille (1961–1965), ambasador na Kubie (1969–1971), w Meksyku (1975–1980), w Maroku (1982–1984), poseł na Sejm PRL (1972–1976). Członek PZPR (1950–1990), KC PZPR (1972–1976).

[4] Komitet „Polska 2000” został powołany przez PAN w 1969 r. jako międzywydziałowy organ przy Prezydium Akademii. Jego zadaniem było organizowanie i koordynowanie badań o charakterze kompleksowym, poświęconych zarysowaniu wizji społeczeństwa polskiego oraz elementów gospodarki i kultury narodowej w latach 1985–2000.

W czasie wydarzeń marcowych w 1968 r. pod wpływem prof. St[efana] Żółkiewskiego podpisał rezolucję sporządzoną przez grupę profesorów rewizjonistów, solidaryzującą się z wystąpieniami „komandosów”[5].

Syna wysłał w ubiegłym roku do pracy w Stacji Naukowej PAN w Paryżu.

Smoleński Dionizy, ur. 6 X 1902 r. w Warszawie, zam. Warszawa, Waryńskiego 9 m. 33, Kierownik Katedry Silników Spalinowych PW, czł[onek] PZPR.

Obecnie w PAN skoncentrował się na pracach związanych z II Kongresem Nauki Polskiej. W PAN mało jednak widoczny. Do prof. J[ana] Kaczmarka odnosi się z rezerwą.

Szczepański Jan[6], ur. 14 IX 1913 r., zam. Warszawa, ul. Hoża 40 m. 65, dyr[ektor] Instytutu Filozofii i Socjologii. Bezpartyjny.

Urlopowany ze stanowiska dyrektora Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Głęboko zaangażowany w przygotowanie raportu o stanie oświaty w Polsce. Odejście od spraw instytutu uwidoczniło się szczególnie negatywnie na odcinku kadrowym w Zakładzie Prakseologii – gdzie przyjęto ostatnio do pracy sporą grupę elementów syjonistycznych.

W środowisku naukowym uważany jest za człowieka, z którym z uwagi na wysokie powiązania należy się liczyć i zabiegać o jego względy. Przykładem takiej postawy może być prof. Biliński[7], Kierownik Stacji Naukowej PAN w Rzymie – wyprosił on na prof. J[anie] Szczepańskim przedłużenie pobytu do końca 1973 r.

Sekretarz naukowy PAN

Kaczmarek Jan, ur. 2 II 1920 r., zam. Warszawa, min[ister] nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, prof. AGH w Krakowie. Członek PZPR.

Niezwykle inteligentny, rzutki i operatywny. Wie, czego chce i do czego dąży. Człowiek wielkiej energii i ambicji.

W Akademii przyjęty został nieufnie. Z chwilą mianowania go sekretarzem naukowym PAN powstała wobec prof. J[ana] Kaczmarka cicha opozycja.

Stresowość i frustracja opanowała po przyjściu prof. J[ana] Kaczmarka zarówno pion naukowy, jak i administracyjny, elementy oportunistyczne i aktyw partyjny.

Oportuniści obawiali się zbyt wielkiego autorytetu polityczno-partyjnego prof. J[ana] Kaczmarka i mogących wynikać z tego przesunięć kadrowych, zaś aktyw partyjny dużej niezależności w podejmowaniu wszelkich decyzji bez konsultacji z KZ PZPR.

Pion korporacyjny, z uwagi na stosunkowo młody wiek sekretarza naukowego oraz w związku z reprezentowaną przez niego ideą wciągnięcia nauki na usługi gospodarki narodowej i przemysłu, niechętnie godził się na takiego sekretarza. Ludzie ci obawiali i nadal obawiają się badań stosowanych i wdrożeniowych – nie rozumieją tej konieczności i nie potrafią pracować inaczej. Boją się, że zepchnięci zostaną przez to na plan drugi.

Administracja obawiała się zwiększonej dyscypliny pracy i niespotykanej dotychczas w Akademii dyspozycyjności prof. J[ana] Kaczmarka oraz w związku z nieumiejęt-

---

[5] Chodzi o list 38 członków PAN do premiera Józefa Cyrankiewicza z 12 III 1968 r., zob. *Marzec’68. Między tragedią i podłością*, oprac. G. Sołtysiak, J. Stępień, Warszawa 1998, s. 304–305.

[6] Jan Szczepański (1913–2004) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1952 r., prof. zwyczajny od 1963 r., pracownik naukowy UP (1935–1939), UŁ (1945–1970), Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, dyrektor IFiS PAN (1968–1975). Członek korespondent PAN 1964 r., członek rzeczywisty PAN 1969 r., wiceprezes PAN (1971–1980). Poseł na Sejm PRL (1957–1960, 1972–1985), członek Rady Państwa (1977–1982).

[7] Bronisław Biliński (1913–1996) – filolog klasyczny, prof. nadzwyczajny od 1951 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1935–1939), UWr (1945–1954), UW (1954–1956), dyrektor Stacji Naukowej PAN w Rzymie (1957–1984). Zastępca sekretarza Wydziału I PAN (1954–1956).

nością przystosowania się do nowoczesnego stylu pracy sekretarza naukowego ewentualnych zmian na stanowiskach dyrektorskich.

W związku z powyższym ukuto legendę o zbytnim obciążeniu poważnymi stanowiskami prof. Kaczmarka i niemożliwości operatywnego sprawowania władzy. Legendę chwytliwą, ponieważ zawiera sporą dozę racji. Prof. J[an] Kaczmarek jest rzeczywiście bardzo przeciążony pracą. Steruje on właściwie Akademią, a nie rządzi. W Akademii jest rzadkim gościem, do czego zupełnie nie jest przygotowana mało dyspozycyjna administracja.

Usiłując zmobilizować do pracy i współrządzenia sekretarzy wydziałów, wytwarza tym samym stan napięcia.

Prof. J[an] Kaczmarek sprawy Akademii traktuje marginalnie, *gros* pracy i uwagi poświęca Ministerstwu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Ostatnio krążą nawet pogłoski o tym, że dąży on do reorganizacji Akademii, polegającej na przekazaniu pionu placówek do dyspozycji szkolnictwa wyższego i resortów.

Idea słuszna, lecz w środowisku PAN-owskim wywołuje poważne zgrzyty i pogłębia niechęć do prof. J[ana] Kaczmarka. Zagadnienie to można zrozumieć w kontekście ogólnych koncepcji prof. Kaczmarka. Będąc pozbawionym wszelkich partykularyzmów, naukę widzi jako integralną całość w skali ogólnokrajowej. Nie faworyzuje żadnej instytucji naukowej. Ten punkt widzenia irytuje i godzi jednocześnie w ambicję pionu korporacyjnego PAN.

Zastępcy sekretarza naukowego

Kulikowski Roman[8], ur. 1 III 1920 r., zam. Warszawa, Kierownik Z[akła]du w Instytucie Cybernetyki, Przew[odniczący] R[ady] N[aukowej] Centrum Obliczeniowego. Członek PZPR.

Zdolny młody naukowiec o międzynarodowej renomie. Lubiany w Akademii, cieszący się znacznym autorytetem szczególnie wśród młodszej kadry naukowej. Dobry członek partii – zaangażowany w działalność polityczną Akademii. Na stanowisku z[astęp]cy sekretarza naukowego mniej widoczny. Odnosi się wrażenie, że z braku doświadczenia boi się podejmowania decyzji, chociaż ostatnio uwidacznia się w tym zakresie znaczny postęp.

Mówi się, że autorytet i siła charakteru prof. J[ana] Kaczmarka przytłumiła nieco jego osobowość.

Orłowski Tadeusz[9], s[yn] Witolda, ur. 13 IX 1917 r., zam. Warszawa, ul. …, kierownik I Katedry Chorób Wewnętrznych AM w Warszawie. Bezpartyjny.

Wybitnie zdolny naukowiec. Syn światowej sławy profesora medycyny Witolda Orłowskiego[10]. Bezpartyjny, lecz w pełni lojalny wobec naszej rzeczywistości i poleceń

---

[8] Roman Kulikowski (ur. 1928) – technik, cybernetyk, specjalista analizy systemowej, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1970 r., aspirant Moskiewskiego Elektrotechnicznego Instytutu Inżynierów Łączności (1949–1954), pracownik naukowy PW (1954–1965), zastępca dyrektora Instytutu Automatyki PAN (1966–1970), dyrektor Centrum Obliczeniowego PAN (1970–1976), dyrektor Instytutu Badań Systemowych PAN (1976–1998). Członek korespondent PAN 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., członek Prezydium PAN (1972–1977), zastępca sekretarza naukowego (1972–1974). Członek PZPR (1949–1990).

[9] Tadeusz Orłowski (1917–2008) – internista, nefrolog, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy UW (1945–1950), Akademii Medycznej w Warszawie (1950–1997). Członek korespondent PAN od 1964 r., członek rzeczywisty PAN od 1971 r., sekretarz Wydziału VI PAN (1969–1971), pierwszy zastępca sekretarza naukowego PAN (1971–1980).

[10] Witold Orłowski (1874–1966) – lekarz internista, pracownik naukowy Uniwersytetu w Kazaniu (1907–1918), Tomsku (1918–1919), UJ (1920–1925) i UW (1925–1947). Członek PAU od 1928 r. i PAN (od 1951 r.).

partii, realizujący z oddaniem politykę naukową prof. J[ana] Kaczmarka. Sprawny w pracy administracyjnej mimo dużego zaangażowania zawodowego w AM. Posiadł właściwość umiejętności podejmowania szybkich i słusznych decyzji. W Akademii cieszy się dużym uznaniem i autorytetem.

Pion administracyjny

Generalnie oceniając administrację centralną i placówkową Akademii, jest bardzo słaba. Przyczyn tego stanu rzeczy jest bardzo wiele, wymienię więc niektóre moim zdaniem najistotniejsze:

– Biura administracyjne faktycznie nie podejmują decyzji w żadnych sprawach. Stan ten spowodowany jest nadmierną centralizacją władzy – decyzje prawie w każdej sprawie podejmuje sekretarz naukowy.

– Kadra pracowników admin[instracyjnych] w swej większości nieprzygotowana jest do aktualnych zadań postawionych przed Akademią. Przeważają starsi wiekiem pracownicy na kilka lat przed emeryturą oraz kobiety.

– W placówkach dobór kadr administracyjnych odbywa się głównie na zasadzie protekcji i znajomości – stąd dużo przypadkowych i małowartościowych pracowników.

Do najgorzej pracujących Biur zaliczyć należy:

– Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą. Dyrektor Wiesław Wiórkiewicz, zaangażowany w rozróbki personalne, zbyt mało uwagi poświęca sprawom biura. Ostatnio za brak zdyscyplinowania otrzymał upomnienie od prof. J[ana] Kaczmarka. Biuro kadrowo wyjątkowo słabe. Od przeszło pół roku nieobsadzone są stanowiska naczelnika wydziałów.

– Biuro Kadr i Spraw Osobowych. Dyrektor Feliks Filipek[11]. Biurem się nie interesuje, w związku z czym nie posiada koncepcji pracy. Słabo znając problematykę Akademii, nie potrafi ułożyć sobie współpracy z sekretarzami wydziałów. Pływa na granicy spraw merytorycznych. Skłócony ze swym zastępcą dr. Bogusławem Bagińskim[12]. Lekceważy dyscyplinę pracy, za co dostał upomnienie od sekretarza naukowego. Całymi dniami przesiaduje w KZ PZPR, zabiegając usilnie o ponowne wybranie go do egzekutywy KZ.

Sprawy wymagające rozstrzygnięć:

1. Dokonać należy analizy kadrowej zarówno w administracji, jak i w placówkach pod kątem przydatności na zajmowanych stanowiskach.

2. Dokonać wymiany większości kierowników komórek kadrowych w placówkach oraz ustalić zasady praktycznej współpracy z Biurem Kadr.

3. Opracować ogólnokrajowy system kształcenia i doskonalenia kadr naukowych w ogóle, dla wszystkich działów gospodarki narodowej i instytucji naukowych.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[a]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 3, k. 72–80, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.
[11] Brak bliższych danych o tej osobie.
[12] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 21

1972 październik 18, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne

Notatka służbowa

KS „WW" poinformował mnie, że Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN otrzymało pismo sekretarza naukowego prof. J[ana] Kaczmarka w sprawie niewydawania paszportów służbowych na wyjazd do ZSRR następującym pracownikom Instytutu Historii PAN:

– dr. Zbigniewowi Pustule[1],

– dr. J[erzemu] Kumanieckiemu[2],

– dr W[iktorii] Śliwowskiej[3].

W piśmie wyjaśnia się, iż zastrzeżenie wyjazdu ww. do ZSRR nastąpiło na wniosek strony radzieckiej.

Decyzja sekretarza obowiązuje do odwołania.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[a]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 3, k. 66, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Zbigniew Pustuła – historyk, pracownik IH PAN, następnie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, sekretarz generalny (1997–2001), następnie wiceprezes Stowarzyszenia Archiwistów Polskich.

[2] Jerzy Kumaniecki (1938–1991) – historyk, dr od 1960 r., dr hab. Od 1985 r. (?), pracownik Instytutu Krajów Socjalistycznych PAN, w IH PAN od 1990 r. Współpracownik drugiego obiegu wydawniczego w latach osiemdziesiątych, członek zarządu podziemnego Instytutu Europy Wschodniej (1983–1985).

[3] Wiktoria Śliwowska (ur. 1931) – historyk, prof. dr. hab., pracownik IH PAN od 1953 r.

Nr 22

1972 listopad 20, Warszawa – Notatka służbowa Departamentu III MSW, tajne

Notatka[a]

Sytuacja w Stacjach Naukowych PAN w Paryżu i Rzymie różni się nieco, niemniej posiada pewne cechy wspólne. Nie uwzględniono Centrum w Londynie, które od niedawna prowadzi także współpracę z zagranicą.

Stacje są, a raczej powinny być, zgodnie z wytycznymi kier[ownictwa] min[isterstwa] i PAN, głównym przedstawicielstwem naukowym Polski za granicą, ponieważ attachaty naukowe przy ambasadach skupiają swoją działalność głównie wokół przyjmowania i obsługi delegacji naukowo-politycznych, przybywających do krajów urzędowania oraz sporadycznych raczej kontaktów ze stypendystami polskimi za granicą.

W stosunkowo niewielkim stopniu realizowane są zadania, które powinny być głównym przedmiotem działania stacji, tj.:

1) Inspirowanie i dopilnowywanie realizacji umów o współpracy naukowej pomiędzy polskimi i zagranicznymi resortami naukowymi oraz instytucjami naukowymi (np. PAN–CNRS, PAN–VI Sekcja EPHE, PAN–CNR i innymi).

2) Inspirowanie i współorganizowanie **wspólnych długoplanowych** prac badawczych pomiędzy polskimi i zagranicznymi instytutami naukowo-badawczymi.

3) Systematyczne i planowe informowanie kierow[nictwa] nauk[owego] w Polsce o głównych problemach polityki naukowej w krajach urzędowania z przyciąganiem do tych prac stypendystów polskich za granicą.

4) Prowadzenie szeroko rozumianej działalności informacyjnej o nauce w Polsce dla krajów urzędowania (publikacje zeszytów stacji, informacje: pytania – odpowiedzi dla zainteresowanych instytucji i naukowców francuskich i włoskich, prezentowanie, głównie młodych, zdolnych przedstawicieli nauki polskiej, ponieważ wybitni specjaliści znani w świecie chętnie są przyjmowani z odczytami i wykładami przez odpowiednie instytucje zagraniczne).

Realizacja wyżej wym[ienionych] zadań wykonywana była przez wszystkich w stosunkowo niewielkim stopniu. W stacjach, od dłuższego już czasu, nie panowała właściwa atmosfera wzajemnego zaufania i wzajemnej pomocy przy realizacji planów, które zbyt często są planami „popisowych" imprez i spotkań, o małym zasięgu, nieposzerzających naszych kontaktów z szerokimi kręgami uczonych Francji i Włoch. Nadal plany współpracy są wykonywane głównie formalnie i sprowadzają się w istocie rzeczy do indywidualnej wymiany stypendystów. Poza zakresem współdziałania pozostają całe dziedziny badań ważnych i docenianych zarówno przez polskich, jak i francuskich oraz włoskich partnerów oraz liczne środowiska naukowe Francji i Włoch. Dotyczy to także instytucji naukowych państwowych i prywatnych oraz fundacji. Częściej, co jest na ogół objawem pozytywnym, funkcjonują porozumienia bezpośrednie pomiędzy instytutami naukowymi polskimi i zagranicznymi, ale też bez przyczyniania się do tego stanu rzeczy

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Tow. Sobieszczuk do omówienia, *nieczytelny podpis*.

przez stacje. Stacje, jako przedstawicielstwa naukowe Polski, w zbyt małym stopniu są poinformowane i informują kraj zarówno o pozytywnych, jak i negatywnych rodzajach indywidualnych kontaktów naukowych (szczególnie w naukach społecznych – ważnych z punktu widzenia politycznego) pomiędzy Polakami a Francuzami i Włochami.

Stacje nie dokonują także periodycznych ocen poszczególnych okresów współdziałania. Poza wyjątkami szwankuje współpraca na linii stacja – ambasady i konsulaty PRL.

Jak się wydaje, jedną z głównych przyczyn słabości w pracy stacji była polityka personalna. Kierownicy stacji dobierani byli na ogół dosyć przypadkowo i w najlepszych przypadkach reprezentowali jedynie własne walory naukowe, nie prezentowali odpowiedniej postawy politycznej (Szulkin[1], Widy-Wirski[2]) czy organizacyjnej (Nowacki) bądź byli zbyt długo „zasiedziali" (Biliński[3]) i nie kierowali pracą merytoryczną stacji w ścisłym i pełnym wzajemnego zaufania współdziałaniu z przysyłanymi do stacji pracownikami.

Wręcz przeciwnie, przebywających za granicą podległych im pracowników traktowali jako ewentualnych konkurentów, utrudniając im merytoryczną działalność w kraju urzędowania.

Kontakty kierowników stacji w istocie rzeczy ograniczały się do zapewnienia sobie w części kierownictwa PAN, przy pomocy swoich kolegów i przyjaciół, dobrych opinii o ich własnym funkcjonowaniu. W zamian często organizowali spotkania, kontakty, zapewniali pomoc i opiekę nad protegowanymi swych krajowych przyjaciół.

Próby przedstawienia prawdziwego stanu stacji, sprowadzającego się do reprezentowania prywatnych, grupowych interesów kierowników stacji i ich kontrahentów oraz próby podjęcia merytorycznej działalności, zgodnie z instrukcjami, jakie otrzymywali przed wyjazdem pracownicy stacji (Rudziński, Tomaszewski, Sznech, Czyż[4]), były bądź bagatelizowane, bądź kształtowano o nich dyskryminujące opinie moralne, zawodowe itd.

Popierano natomiast osoby uległe i w niewielkim stopniu przydatne do merytorycznej działalności stacji bądź zajmujące dwuznaczną pozycję polityczną (Rydnik, [Joanna] Szyćko, Horodyńska[5]), utrzymujące niejednokrotnie kontakty, często osobistej przyjaźni, z obcokrajowcami i emigrantami z Polski wrogimi wobec naszego kraju.

W stacjach kształtowana była, z wyżej wymienionych powodów, atmosfera podziału na pracowników bądź reprezentantów „czystej" nauki i tych, którzy utrzymują „układne" kontakty z „wiadomą instytucją krajową".

Opinie tego rodzaju docierały także do stypendystów i utrudniały merytoryczną działalność pracowników, którzy chociażby z racji małej ich liczby prowadzić muszą wszechstronną merytoryczną i polityczną działalność.

---

[1] Paweł Szulkin (1911–1987) – elektrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1952 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1958–1963), rektor PG (1949–1951), dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1961–1963). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1961 r.

[2] Feliks Widy-Wirski (1907–1982) – lekarz, polityk, minister informacji i propagandy (1946–1947), więziony w latach 1950–1954, dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1965–1970), dyrektor Głównej Bilbioteki Lekarskiej (1971–1981). Członek SP (1946–1956), PZPR (1956–1982), poseł na Sejm (1947–1950, 1957–1965).

[3] Chodzi o prof. Bronisława Bilińskiego.

[4] Brak bliższych danych o tych osobach.

[5] Brak bliższych danych o tych osobach.

Jak się wydaje, ostatnie zmiany personalne w stacji w Paryżu rokują dobrze[b] na przyszłość, o ile zostaną przeprowadzone do końca. Wyjaśnienia wymaga także nadal sytuacja personalna w Rzymie. Sądzić należy, że przy odpowiednim uzupełnieniu bądź nawet zwiększeniu liczby personelu (na początek choćby „wolnymi strzelcami" z attachatów naukowych w Paryżu i Rzymie), przy właściwym obsadzeniu funkcji kierowników stacji, będzie można realizować we właściwy sposób zadania sformułowane na początku notatki[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. 3, k. 105–108, mps.

[b] *Słowo odręcznie zmienione na* dobre, *po nim odręcznie dopisano* nadzieje.
[c] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 23

1973 styczeń 22, Warszawa – Informacja dotycząca współpracy naukowej PAN z Włochami, tajne

Informacja
dot[ycząca] współpracy naukowej Polskiej Akademii Nauk z Włochami

Współpraca naukowa między Polską Akademią Nauk i włoskimi instytucjami naukowymi realizowana jest już od wielu lat na kilku płaszczyznach i opiera się na:

– Międzynarodowym Programie Współpracy Kulturalnej i Naukowej między PRL i Włochami;
– Porozumieniu PAN z Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR);
– Współpracy naukowo-technicznej;
– Bezpośrednich kontaktach z Accademia Nazionale dei Lincei;
– Bezpośrednich kontaktach placówek PAN z ich włoskimi odpowiednikami.

I. Program Współpracy Kulturalnej i Naukowej

W ramach Programu Współpracy Kulturalnej i Naukowej szczególne znaczenie mają postanowienia zapewniające wymianę stypendystów na staże oraz profesorów na wykłady i konsultacje. W ramach wymiany stypendialnej PAN otrzymuje na zasadzie wzajemności 18 miesięcy na pobyty długoterminowe dla młodych pracowników nauki. W latach 1969–1971 wyjechało łącznie 10 osób.

W ramach limitów przyznanych PAN na rok akademicki 1971/1972 wyjechały 3 osoby. Na rok 1972/1973 zgłoszone zostały 4 kandydatury wyczerpujące przyznany limit.

Najczęściej reprezentowanymi dziedzinami ze strony polskiej są chemia i fizyka. Stypendyści polscy przyjmowani są przede wszystkim w Instituto di Chimica Organica – Mediolan, Instituto di Fisica – Piza, Instituto Superiore di Sanita – Rzym.

PAN przyjęła w latach 1970–1972 8 stypendystów włoskich na łączny okres 33 miesięcy. Stronę włoską interesują przede wszystkim socjologia, historia, literatura i matematyka.

PAN dążyć będzie w najbliższej przyszłości do zwiększenia liczby wyjazdów i przyjazdów długoterminowych, szczególnie w zakresie nauk ścisłych i technicznych, oraz do uregulowania zasady ekwiwalentów finansowych, z jakich korzystają stypendyści włoscy w Polsce, wobec stypendystów polskich we Włoszech.

Stypendia rządu włoskiego są żenująco niskie, wynoszą bowiem 120 000 lirów, tzn. ok. 190 dolarów amerykańskich i z trudem wystarczają na skromne utrzymanie się stypendysty.

W ramach wymiany profesorów rocznie wyjeżdża z PAN przeciętnie 2–3 naukowców, celem wygłoszenia odczytów i przeprowadzenia konsultacji naukowych. Wyjazdy te uzależnione są od zaproszeń indywidualnych, kierowanych przez instytucje naukowe we Włoszech bezpośrednio do zainteresowanych. System ten PAN uznała za niewłaściwy, utrudniający planowanie i właściwą rekrutację.

Zmiana ustaleń w tym zakresie pozwoli na delegowanie do Włoch tych profesorów i w tych dziedzinach, na których PAN najbardziej zależy.

II. Porozumienie z Consiglio Nazionale delle Ricerche

Polska Akademia Nauk 25 X 1966 r. podpisała w Warszawie bezpośrednie porozumienie o współpracy z Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR). Od tego momentu nie doszło do spotkań kierownictwa CNR z kierownictwem PAN. Przedłużenie umowy odbywa się drogą korespondencyjną. Uwarunkowane było to reorganizacją CNR. Nad przebiegiem umowy z CNR czuwa Stacja Naukowa PAN w Rzymie.

Prezesem CNR w 1972 r. został prof. Facolo[1], który nadal przeprowadza zmiany strukturalne poszczególnych instytutów i ośrodków badawczych, z którymi PAN nawiąże bezpośrednie kontakty.

Polska Akademia Nauk zamierza przedłużyć porozumienie z CNR oraz dążyć będzie do ukierunkowania współpracy, a nawet określenia tematyki, przy ustaleniu której kierować się będzie zadaniami wynikającymi z problemów węzłowych i resortowych.

W ramach współpracy z CNR PAN otrzymuje na zasadzie wzajemności 24 miesiące na stypendia długoterminowe dla młodszych pracowników nauki. W latach 1969–1970 ze stypendiów CNR skorzystało 5 naukowców z dziedziny automatyki, chemii organicznej, filozofii, nauk technicznych i zoologii. W 1971 r. – 5 osób.

Dziedziny preferowane przez stronę włoską to matematyka, humanistyka i ekologia.

Drugim ważnym elementem współpracy jest wymiana profesorów. W roku 1970 wyjechało z Polski 5 osób na wykłady z dziedziny biochemii, fizyki, chemii organicznej i pedagogiki, przyjechało zaś 9 profesorów włoskich, którzy wygłosili odczyty z zakresu chemii, akustyki, automatyki, fizyki, historii i medycyny.

W 1971 r. wyjechało z PAN – 5 osób na wymianę profesorów, a przyjechało 11 osób. Podobnie kształtowały się limity w roku 1972.

III. Program Polsko-Włoskiej Współpracy Naukowo-Technicznej

W ramach powyższego programu zawartego w grudniu 1971 r. powołana została Komisja Polsko-Włoska do badań szlaków bursztynowych. Jest to jak dotychczas jedyne przedsięwzięcie badawcze, w którym uczestniczy PAN.

IV. Accademia Nazionale dei Lincei

Polska Akademia Nauk od wielu lat utrzymuje bezpośrednie kontakty z Accademia Nazionale dei Lincei. Aczkolwiek instytucja ta nie odpowiada swoim profilem PAN (nie posiada placówek naukowo-badawczych), to jednak ze względu na to, że jest najstarszą instytucją naukową we Włoszech, a członkami jej są osobistości naukowe posiadające duże wpływy, PAN dąży do zacieśnienia nią kontaktów. Wyrazem tego była wizyta w czerwcu 1971 r. oficjalnej delegacji włoskiej w PAN. Tematem wybijającym się w czasie rozmów była rocznica kopernikowska. Włosi utworzyli już w 1971 r. Komitet Obchodów 500-lecia urodzin Kopernika, na jego czele stanął prezes Accademia Nazionale dei Lincei, prof. Beniamino Segre[2]. W Rzymie istnieje Muzeum Kopernikowskie – jedna z wybitniejszych tego typu placówek w Europie. W kwietniu 1973 r. zorganizowane zostanie we Włoszech międzynarodowe konwenium „Kopernik i Włochy".

---

[1] Brak bliższych danych o tej osobie.

[2] Beniamino Segre (1903–1977) – włoski matematyk, pracownik naukowy uniwersytetu w Bolonii (1931–1938, 1946–1950), Istituto Nazionale di Alta Matematica w Rzymie (1950–1977), prezes Accademia Nazionale dei Lincei.

W przygotowaniu jest zawarcie umowy między Obserwatorium i Muzeum Kopernikańskim w Rzymie a Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN o wymianie pracowników i publikacji.

W 1973 r. postanowiono zorganizować polsko-włoskie sympozjum nt. mechaniki cieczy. Rozpatrywana jest także sprawa organizacji w następnych latach seminarium prawniczego.

Najprawdopodobniej w 1973 r. do Accademia Nazionale dei Lincei zaproszona zostanie oficjalna delegacja PAN.

V. Fondazione Giorgio Cini

Od szeregu lat PAN współpracuje ponadto z Fondazione Giorgio Cini w Wenecji w zakresie nauk historycznych i sztuki.

W październiku 1970 r. odbyła się w Wenecji III Sesja Naukowa poświęcona włosko-polskim stosunkom w epoce Oświecenia i Romantyzmu.

Uczestnicy ostatniej sesji powzięli uchwałę o potrzebie powołania kilkuosobowej włosko-polskiej komisji PAN – Fondazione Cini, która w sposób bardziej planowy wytyczyłaby program wzajemnych spotkań i podjęła szerzej zakrojone prace wydawnicze.

PAN zainteresowana jest z uwagi na wysokie walory naukowe Włochów w zakresie nauk humanistycznych dalszą współpracą z Fondazione Giorge Cini.

VI. Bezpośrednie kontakty placówek PAN

Placówki naukowe PAN utrzymują od kilku lat i planują na dalsze lata utrzymanie kontaktów z wybranymi włoskimi placówkami naukowymi w formie wzajemnych konsultacji, wymiany doświadczeń, wspólnych prac badawczych, kształcenia kadry naukowej. Współpraca prowadzona jest w zakresie kierunków priorytetowych – chemii, automatyki, mechaniki, biofizyki. Np. Instytut Chemii Organicznej współpracuje z Instytutem Chemii Organicznej Uniwersytetu w Mediolanie w zakresie związków biologicznie czynnych.

Instytut Podstawowych Problemów Techniki ściśle współpracuje z Międzynarodowym Ośrodkiem Nauk Mechanicznych w Udine, z Instytutem Fizyki w Rzymie i z Uniwersytetem w Neapolu w dziedzinie mechaniki ciał stałych odkształcalnych oraz cieczy i gazów, a także w dziedzinie akustyki oraz biernego i czynnego zastosowania ultradźwięków.

Instytut Matematyczny z I[s]tituto per la Applicazioni del Caledo w Rzymie i Uniwersytetem we Florencji nt. rozwoju metod matematycznych i ich zastosowania.

Instytut Filozofii i Socjologii na temat wybranych zagadnień współczesnej filozofii marksistowskiej z Instytutem im. A[ntonia] Gramsciego[a]. Intytut Geografii współpracuje z różnymi ośrodkami naukowymi Włoch na temat zmian w środowisku geograficznym pod wpływem działalności człowieka.

Dane statystyczne

W 1971 r. w ramach porozumień polsko-włoskich zawartych przez PAN wyjechało do Włoch ogółem 76 osób. Do PAN przyjechało natomiast z Włoch w tymże roku 98 osób. W roku 1972 liczby te znacznie wzrosły i nadal mają tendencje rostu.

Stacja Naukowa PAN w Rzymie

Stacja Naukowa PAN w Rzymie utworzona została przez Polską Akademię Umiejętności w 1926 r. Działała i działa w oparciu o ofiarowane PAN w 1921 r. zbiory

[a] *W oryginale* Gramsel'ego.

biblioteczne. Po II wojnie światowej stacja reaktywowała swoją działalność w 1955 r. Kierownikiem stacji od 1957 r. jest prof. Biliński.

Stacja Rzymska ma w zasadzie charakter placówki humanistycznej. Wynika to z dwóch powodów:

– charakter ten determinuje biblioteka, będąca drugą do wielkości biblioteką polską poza granicami kraju (ok. 40 000 tomów),

– Rzym jest międzynarodowym ośrodkiem nauk humanistycznych, w którym 17 krajów ma swoje placówki badawcze w zakresie humanistyki i kultury.

Począwszy od 1965 r. PAN czynił wysiłki w kierunku zmiany zakresu działalności stacji, uprofilowania jej w większym stopniu na nauki ścisłe i techniczne. Próby te, jak dotychczas, nie zostały zrealizowane – na kierownictwie stacji ciąży zbytnio tradycja.

Stacja wydaje swój biuletyn pt. „Conferenze" w języku włoskim.

Opracował: kpt. Jan Sobieszczuk[b].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1 cz. 3, k. 113–119, mps.

[b] *Brak podpisu*.

Nr 24

1973 luty 15, Warszawa – Tezy dotyczące operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia" z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Tezy
dot[yczące] operacyjnego zabezpieczenia obiektu „Akademia"
z punktu widzenia potrzeb Departamentu I, II i III MSW

Departament I

Rekrutacja TW do zadań za granicą.

1. Selekcja (dobór) bierna:

a) informacje o możliwościach wyjazdowych (kraje, zagraniczne instytucje naukowe, ilość miejsc, dziedziny specjalizacji naukowej),

b) okresowe informacje o osobach wyjeżdżających na długookresowe pobyty do kk,

c) informacje o osobach przyjeżdżających z zagranicy.

2. Selekcja czynna

– rekrutacja właściwych kandydatów, szkolenie ich i stworzenie im możliwości wyjazdowych do żądanego ośrodka.

Departament II

Kontrwywiadowcze zabezpieczenie działalności naukowo-badawczej oraz działalności towarzyszącej badaniom naukowym (informacja naukowa, współpraca z zagranicą, kształcenie i doskonalenie kadry).

1. Operacyjne zabezpieczenie badań o charakterze specjalnym (przy współudziale Departamentu III).

2. Operacyjne zabezpieczenie badań mających duże znaczenie praktyczne:

a) badań w toku,

b) informacji o wynikach badań, sposobach wykorzystania i jednostkach wykorzystujących wyniki.

3. Zabezpieczenie wymiany osobowej z zagranicą:

a) wyjazdów,

b) przyjazdów cudzoziemców.

Departament III

Operacyjne zabezpieczenie całego obiektu, koordynacja przedsięwzięć i pomoc dla Departamentu I i II.

1. Zabezpieczenie właściwego doboru kadry.

2. Zabezpieczenie dopływu informacji (zorganizowanie samoczynnej sieci informacyjnej).

3. Operacyjna inwigilacja środowisk i osób niepewnych politycznie (zapobieganie i przeciwdziałanie).

4. Zapobieganie i przeciwdziałanie przejawom wrogiej działalności politycznej, niegospodarności i nadużyciom.

5. Rozpracowanie spraw związanych z nadużyciami i inną działalnością szkodliwą z politycznego i gospodarczego punktu widzenia.

Organizacja zabezpieczenia obiektu

Wymagany zespół 3–4 pracowników operacyjnych. Funkcję koordynacyjną dla całokształtu przedsięwzięć operacyjnych, związanych z obiektem, powinien pełnić „koordynator" opiekujący się centralą „Akademii" (organa kierownicze i administracja centralna), ponieważ jego możliwości oddziaływania są największe.

Ważniejsze przedsięwzięcia pozostałych członków zespołu, a także innych jednostek operacyjnych MSW, wymagające decyzji kierownictwa „Akademii" lub pomocy centralnej administracji, powinny być z nim uzgadniane.

Trzech pozostałych pracowników operacyjnych zabezpiecza bezpośrednio placówki naukowo-badawcze w Warszawie i regionie warszawskim oraz organizuje zabezpieczenie pozostałych placówek, zlokalizowanych w innych rejonach kraju za pośrednictwem wydziałów III KW MO według następującego podziału:

– placówki nauk humanistycznych i społecznych – 1 pracownik,

– placówki nauk ścisłych i technicznych – 1 pracownik,

– placówki nauk biologicznych, rolniczych i leśnych oraz medycznych – 1 pracownik.

Do zadań zespołu należy:

a) zabezpieczenie wpływu na obsadę stanowisk kierowniczych i właściwy dobór kadr pozostałych, na rekrutację doktorantów oraz dobór kandydatów na wyjazdy zagraniczne,

b) zorganizowanie sieci samoczynnej informacji, pozyskiwanie informacji, selekcja i opracowywanie jej,

c) przekazywanie informacji do zainteresowanych komórek Departementu I, II i III,

d) pomoc Departamentu I i II w realizacji przedsięwzięć operacyjnych na terenie obiektu,

e) pomoc w sprawach operacyjnego rozpracowania, prowadzonych zarówno przez Departament III, jak i Departament I i II.

Opr[acował] J[an] Sob[ieszczuk][a]

Źródło: AIPN, 0149/195, jacket 4, k. 106–108, mps.

[a] *Brak podpisu.*

Nr 25

1973 marzec 22, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne

Notatka służbowa[a]

Dyrektor Biura Kadr Naukowych i Spraw Osobowych PAN, mgr Feliks Filipek, przedłożył mi listę samodzielnych pracowników naukowo-badawczych zajmujących kierownicze stanowiska w placówkach Polskiej Akademii Nauk, którym w 1973 r. upływają terminy nominacji, w celu sprawdzenia i wniesienia określonych uwag.

Na wspomnianej liście figurują 23 nazwiska prac[owników] naukowych.

W wyniku sprawdzeń dokonanych przez Wydział IV Departamentu III wniesiono uwagi w stosunku do następujących osób:

1. dr. hab. Zbigniewa Golińskiego[1] – z[astęp]cy dyr[ektora] ds. ogólnych Instytutu Badań Literackich. Zdjęcie ze stanowiska w pierwszej połowie br.

2. prof. dr. Bogdana Suchodolskiego[2] – kierownika Zakładu Historii Nauki i Techniki. Odwołać ze stanowiska z dniem 31 XII br. z uwagi na próbę nielegalnego wywozu dewiz z Polski w czasie wyjazdu służbowego do Francji i Anglii (330 fr[anków] fr[ancuskich] oraz 180 dol[arów] amerykańskich).

3. prof. dr Zofii Kielan-Jaworowskiej. W[yżej] wym[ieniona] starała się o przekształcenie Zakładu Paleozoologii w instytut i stanowisko dyr[ektora] instytutu (w wyniku interwencji w Biurze Kadr Naukowych i Spraw Osobowych oraz KZ PZPR odsunięto wnioski o utworzenie instytutu Paleozoologii i mianowania prof. Z[ofii] Kielan-Jaworowskiej jego dyrektorem).

4. dr. hab. Jerzego Krzyżanowskiego[3] – zastępcy dyr[ektora] ds. naukowych Instytutu Maszyn Przepływowych w Gdańsku. Decyzję naszą odnośnie [do] obsady stanowisk kierowniczych w ww. instytucie powiązano z decyzją władz PAN odnośnie [do] dalszego losu IMP.

5. prof. dr. Witolda Kowczewskiego[4] – z[astęp]cy dyr[ektora] ds. naukowych Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej. Decyzję odwołania ww. uzależniono od

---

[a] *U góry z lewej strony odręczny dopisek trudny do odczytania, prawdopodobnie* Tow. Sobieszczuk zwrot.

[1] Zbigniew Goliński (1925–2008) – literaturoznawca, edytor, prof. nadzwyczajny od 1992 r., pracownik IBL PAN.

[2] Bogdan Suchodolski (1903–1992) – pedagog, filozof i historyk, prof. nadzwyczajny od 1938 r., prof. zwyczajny od 1947 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1938–1939), UW (1946–1968), kierownik Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN (1958–1973). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1964 r., zastępca sekretarza naukowego PAN (1965–1968), członek Prezydium PAN (1969–1980).

[3] Jerzy Krzyżanowski (ur. 1927) – specjalista od mechaniki płynów, prof. nadzwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy PG (1949–1956), Instytutu Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku od 1956, dyrektor IMP PAN (1977–1997).

[4] Powinno być Witold Karczewski (1930–2008) – neurofizjolog, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy Zakładu Patomorfologii PAN (1954–1956), Zakładu Patologii Doświadczalnej PAN (1956–1965), Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN (1965–1993), zastępca dyrektora ds. naukowych CMDiK PAN (1971–1983). Członek PZPR (1953–1981), wiceprezes Towarzystwa Wspierania i Krzewienia Nauk (1980–1981), minister i przewodniczący KBN (1991–1995).

zmiany personalnej na stanowisku dyrektora CMDiK. Obecnie dyr[ektorem] Centrum jest prof. Adam Kunicki[5], znany syjonista i rewizjonista.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 3, k. 98–99, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

[5] Adam Kunicki (1903–1989) – neurochirurg, prof. nadzwyczajny 1951 r., prof. zwyczajny 1956 r., pracownik naukowy UJ (1926–1930), UW (1936–1939), UJ (1946–1950), AM w Krakowie (do 1970 r.), dyrektor Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN (1970–1976). Członek korespondent PAN 1965 r., członek rzeczywisty PAN 1973 r.

Nr 26

1973 marzec 26, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW, tajne

Notatka służbowa

W dniu 31 III br. [*sic*!] przeprowadziłem rozmowę z tow. A[lfredem] Stroką[1] na temat aktualnej sytuacji kadrowej w Polskiej Akademii Nauk.

W toku rozmowy tow. Stroka poinformował mnie, że w oparciu o przekazane przez nas materiały oraz wyjaśnienia własne kierownictwo PAN odwołało z zajmowanych stanowisk całą dyrekcję Instytutu Ekologii. Nowym dyrektorem został mianowany prof. Roman Klekowski[2]. Na zastępcę dyrektora tegoż instytutu zaproponowano doc. Lecha Ryszkowskiego[3], uzależniając jednak jego nominację od opinii naszych organów.

W dniu 2 bm. przekazałem tow. Stroce krytyczne uwagi dot[yczące] postawy politycznej, zawodowej i etyczno-moralnej doc. L[echa] Ryszkowskiego.

W trakcie omawiania sytuacji w Instytucie Ekologii tow. Stroka w oparciu o opinię prof. J[ana] Kaczmarka powiadomił mnie, że Komitet Zakładowy wraz z kierownictwem PAN uznali za niewskazane nadawanie szerszego rozgłosu sprawie, tym niemniej zamierzają do końca kwietnia konsekwentnie rozliczyć się z osobami winnymi nadużyć i marnotrawstwa. Jeśli zajdzie potrzeba, zwolnionych zostanie nawet 30% osób zatrudnionych aktualnie w instytucie.

Kierownictwo PAN z uwagi na złą sytuację w Instytucie Chemii Fizycznej przychyliło się do naszego wniosku zwolnienia dyrektora prof. Michała Śmiałowskiego z zajmowanego stanowiska z dniem 1 listopada br. Prof. M[ichał] Śmiałowski proponowany jest na stanowisko kierownika Stacji Naukowej PAN w Paryżu[4].

Na stanowisko dyrektora Instytutu Chemii Fizycznej wysuwane są aktualnie kandydatury prof. Zielenkiewicza[5] i Baranowskiego[6].

---

[1] Alfred Stroka (ur. 1930) – pracownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR, zastępca kierownika Wydziału (1978–1985).

[2] Powinno być Romuald Klekowski (ur. 1924) – biolog, ekolog, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UŁ (1945–1952), Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN im. Nenckiego (1952–1975), Instytutu Ekologii PAN (1973 –1990), dyrektor IE PAN (1973–1982). Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r., członek Prezydium PAN (1987–1995), sekretarz Wydziału II PAN (1987–1995).

[3] Lech Ryszkowski (1931–2006) – ekolog, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1985 r., pracownik Instytutu Ekologii PAN (1955–1979), kierownik Zakładu Biologii Rolniczej, następnie Zakładu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN w Poznaniu (1979–2003). Członek PZPR.

[4] Propozycja nie została przyjęta i prof. Śmiałowski nie objął tej funkcji.

[5] Wojciech Zielenkiewicz (ur. 1933) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1971 r., kierownik Zakładu Kalorymetrii Instytutu Chemii Fizycznej PAN od 1968 r., dyrektor tego instytutu od 1973 r. Członek korespondent PAN od 1977 r.; zastępca sekretarza naukowego PAN (1969–1972), zastępca sekretarza Wydziału Nauk Matematyczno-Fizycznych i Chemicznych PAN (1972–1980).

[6] Bogdan Baranowski (ur. 1927) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy Instytutu Chemii Fizycznej PAN od 1956 r. Członek korespondent PAN od 1974 r., przewodniczący Komitetu Nauk Chemicznych PAN (1981–1984).

W czasie spotkania przekazałem tow. Stroce informację dotyczącą prof. H[enryka] Zorskiego[7] i sytuacji w IPPT PAN. Notatkę powyższą tow. Stroka przekaże prof. J[anowi] Kaczmarkowi, w celu podjęcia odpowiednich decyzji.

Omówiono też sprawy zatrudnienia w Instytucie Biochemii i Biofizyki, Instytucie Ekologii oraz w Zakładzie Prakseologii dyrektorów do spraw administracyjnych. W wyniku przekazanych informacji zrezygnowano z dwóch kandydatów – mgr. Redliszaka i Taizlera.

Rozważano ponadto możliwość wyeliminowania z Instytutu Podstawowych Problemów Techniki dr. R. Norczyńskiego[8], skompromitowanego antypaństwowymi wystąpieniami. Dr R. Norczyński czyni obecnie starania o uzyskanie rocznego stypendium na wyjazd do Anglii.

Tow. Stroka wyraził pogląd, iż spotkania zapoczątkowane przez kierownictwo naszego Departamentu są mu pomocne w prowadzeniu odpowiedniej polityki kadrowej i winny być kontynuowane.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
kpt. J[an] Sobieszczuk[a]
mjr A[dam] Burdal[a]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 2, k. 93–94, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[7] Henryk Zorski (1927–2003) – inżynier technik, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1957–1997), kierownik Zakładu Teorii Ośrodków Ciągłych IPPT PAN (1968–1980). Członek korespondent PAN od 1989 r.

[8] Prawdopodobnie Ryszard Herczyński (1926–2009) – matematyk, dr od 1955 r., pracownik IPPT PAN (1955––1986). Członek PPR/PZPR (1942–1968), sygnatariusz Listu 59, współzałożyciel Towarzystawa Wspierania i Krzewienia Nauk (1980), w stanie wojennym internowany, następnie dwukrotnie więziony (1982–1983).

Nr 27

1973 kwiecień 17, Warszawa – Notatka Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca działalności trzyletnich studiów doktoranckich w placówkach naukowych PAN, tajne

Notatka
dot[ycząca] działalności 3-letnich studiów doktoranckich
w placówkach naukowych PAN[a]

Trzyletnie studia doktoranckie tworzone i organizowane były w PAN na podstawie rozporządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 lutego 1968 r.

Począwszy od 1968 r. do końca 1972 r. w placówkach PAN utworzono 29 studiów doktoranckich w zakresie preferowanych dyscyplin i specjalności naukowych. W 1972 r. zostało utworzonych 6 nowych studiów doktoranckich, a mianowicie przy Instytucie Nauk Prawnych PAN, Instytucie Badań Literackich, Instytucie Botaniki, Zakładzie Nauk Geologicznych, Instytucie Budownictwa Wodnego oraz przy Instytucie Maszyn Przepływowych PAN.

Ponadto na bazie istniejących już studiów doktoranckich w placówkach naukowo-badawczych PAN, szkolnictwa wyższego i instytutów resortowych utworzone zostały w 1972 r. dwa środowiskowe studia doktoranckie, a mianowicie:

– Środowiskowe studium doktoranckie w Instytucie Historii PAN wspólnie z Instytutem Historii UW;

– Środowiskowe studium doktoranckie w Instytucie Matematycznym PAN, Instytucie Matematyki PW i Wydziale Matematyki i Mechaniki Uniwersytetu Warszawskiego.

Obecnie coraz widoczniej ujawniają się tendencje integracyjne zarówno w PAN, jak i w instytutach resortowych w zakresie tworzenia środowiskowych studiów doktoranckich.

W roku 1972 w ramach przyznanego limitu 338 miejsc na studia doktoranckie prowadzone przez placówki PAN przyjęto 273 osoby na I rok studiów, w tym 36 osób bez oderwania się od pracy zawodowej. Tak więc limit nie został całkowicie wykorzystany.

Przyczyną tego stanu rzeczy jest w pierwszym rzędzie niedowład organizacyjny i propagandowy w zakresie naboru kandydatów na studia doktoranckie, zwiększenie wymogów kwalifikacyjnych w stosunku do kandydatów, co spowodowało dość znaczny odsiew kandydatów przez komisje kwalifikacyjne.

Spośród 273 kandydatów przyjętych w 1972 r. na I rok studiów doktoranckich:

– 94 osoby podjęły studia bezpośrednio po ukończeniu wyższej uczelni;

– 27 osób odbywało staż pracy w instytutach resortowych;

– 32 osoby odbywały staż pracy w szkolnictwie wyższym;

– 58 osób odbywało staż pracy w placówkach naukowych PAN;

– 38 osób odbywało staż pracy w zakładach przemysłowych;

[a] *U góry z lewej strony odręczny dopisek* 18 IV 1973 r.*, poprzedzony nieczytelnym podpisem*.

– 24 osoby odbywały staż pracy w innych instytucjach (wojsko, administracja państwowa, wydawnictwo, archiwa itp.).

Pochodzenie społeczne kandydatów przyjętych w roku 1972 na studia doktoranckie w rozbiciu na Wydziały PAN ilustruje następująca tabela:

Placówki podległe poszczególnym Wydz[iałom] PAN	Ogółem liczba przyjętych w tym:		w tym pochodzenia							
			robotniczego		chłopskiego		inteligencja pracująca		inne	
	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.
Wydział I	31	–	4	–	8	–	19	–	–	–
Wydział II	49	3	6	1	4	–	38	2	1	–
Wydział III	86	14	13	3	3	2	68	9	2	–
Wydział IV	44	15	9	6	4	4	31	4	–	1
Wydział V	9	–	2	–	1	–	6	–	–	–
Wydział VI	15	1	2	–	–	1	12	–	1	1
Placówki pozawydziałowe	3	3	–	1	–	–	3	2	–	–
Razem	237	36	36	11	20	7	177	17	4	1

Przynależność organizacyjną kandydatów przyjętych w 1972 r. na studia doktoranckie w układzie na Wydziały PAN ilustruje poniższe zestawienie:

Placówki podległe Wydziałom	Ogółem liczba przyjętych w tym:		Przynależność organizacyjna									
			PZPR		ZMS i ZMW		ZSL		SD		niezorganizowana	
	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.	ze styp.	bez styp.
Wydział I	31	–	7	–	9	–	–	–	–	–	15	–
Wydział II	49	3	2	–	5	–	–	–	–	–	42	3
Wydział III	89	14	5	2	29	–	–	–	1	–	51	12
Wydział IV	44	15	1	2	8	1	–	1	–	–	35	11
Wydział V	9	–	4	–	3	–	–	–	–	–	2	–
Wydział VI	15	1	1	–	–	–	–	–	–	1	14	–
Placówki pozawydziałowe	3	3	–	–	–	–	–	–	–	–	3	3
Razem	237	36	20	4	54	1	–	1	1	1	162	29

* * *

Formalno-statystyczna próba oceny funkcjonowania w okresie od 1 marca 1969 r. do 1 marca 1973 r. Studium Doktoranckiego przy Instytucie Filozofii i Socjologii PAN

W marcu 1973 r. upłynęły cztery lata od momentu, kiedy Studium Doktoranckie przy IFiS zaczęło funkcjonować wg nowych zasad. Jest to więc okres wystarczający do podjęcia próby oceny działalności studium i efektów szkolenia.

W ciągu czterech lat, tj. od 1 marca 1969 r., na studia doktoranckie przy IFiS **przyjęto ogółem 66 osób**. W rozbiciu na poszczególne lata, wygląda to następująco:

I rocznik (IV 1969 – III 1972) – 10 osób
II rocznik (II 1970 – I 1973) – 20 osób
III rocznik (X 1971 – IX 1974) – 21 osób
IV rocznik (II 1973 – I 1976) – 15 osób

Obecnie studium liczy 41 doktorantów, na co składa się III rocznik – 19 osób, IV – 15 osób oraz 7 doktorantów z rocznika II, którzy uzyskali przedłużenie stypendium.

Problem efektywności kształcenia

Z dziesięciu osób, przyjętych w marcu 1969 r. 4 osoby zostały skreślone na długo przed upływem trzech lat, natomiast 6 osób dotrwało na studium do końca. **Z tych 6 osób tylko 2 osoby napisały i obroniły rozprawy doktoranckie**. Pozostałe 4 osoby ma rzekomo przedstawić pracę jeszcze w tym roku.

Tak więc z I rocznika nikt spośród 10 przyjętych osób nie przedstawił rozprawy doktorskiej do obrony pod koniec III roku studiów.

Rocznik II![b] **Na 20 osób przyjętych w 1970 r. skreślono na długo przed upływem terminu (styczeń 1973 r.) 3 osoby, a 1 osobę skreślono przed pięciu miesiącami** na wniosek promotora. Z 16 osób, które dotrwały do końca, **2 osoby ukończyły pracę doktorską w terminie**. Przed końcem br. przedstawi pracę do oceny 6 dalszych osób. Istnieje nadzieja, że 7 osób ukończy pracę w roku przyszłym.

W sumie na 20 doktorantów 15 ukończy pracę w terminie w miarę przyzwoitym, tj. od 3 do 4 lat.

Na ocenę roczników III i IV jest jeszcze za wcześnie.

Materiał powyższy, chociaż zbyt skromny pod względem faktologicznym i analitycznym, pozwala jednak na dokonanie pewnych wniosków natury ogólnej i operacyjnej:

– **Rekrutacja kandydatów na studia doktoranckie przebiega w znacznym stopniu żywiołowo i często na zasadzie protekcji**. Hamuje to napływ na studia osób najbardziej zdolnych i utalentowanych.

– Poważne zastrzeżenia wzbudzają programy studiów doktoranckich oraz poziom promotorów, którzy zbyt często funkcje swe traktują formalnie i nie otaczają należytą opieką doktorantów.

– **Na studia doktoranckie głównie przyjmowani są kandydaci ze środowisk inteligenckich, niekiedy negatywnie ustosunkowanych do naszego ustroju**. Kierownictwo studiów doktoranckich nie wykazuje żadnej inicjatywy w celu zwiększenia naboru

[b] *Wykrzyknik w tekście.*

doktorantów pochodzenia robotniczego i chłopskiego oraz osób zatrudnionych w zakładach przemysłowych.

– **Wśród przyjmowanych na studia doktoranckie obserwuje się znikomy stopień upartyjnienia**.Wynika to z braku kryteriów polityczno-społecznych naboru kandydatów.

Załączników 5[c].

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[d]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 4, k. 115–121, mps.

[c] *Załączniki nie są publikowane w tej edycji*.
[d] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 28

1973 maj 15, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca działalności aparatu kierowniczo-doradczego PAN, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] działalności aparatu kierowniczo-doradczego PAN

Prezydium

Prezydium aktualnej kadencji zepchnięte zostało do roli drugorzędnej. Nierzadko zajmuje się sprawami marginesowymi, które rozpatrywane winny być przez odpowiednie biura sekretariatu administracyjnego.

Np. zagadnieniami rozliczeń lub dofinansowań różnych imprez.

Ustalenia lub decyzje prezydium są niewysokiej rangi i zazwyczaj mało konkretne. Posiedzenia enigmatyczne[a], prezydium nie wynosi żadnych decyzji, chociaż takie funkcje powinno spełniać.

Sekretariat Naukowy

Zbyt rzadko przewodzi mu sekretarz naukowy prof. Jan Kaczmarek. Posiedzenia sekretariatu prowadzone są przeważnie przez z[astęp]cę sekretarza naukowego prof. Orłowskiego.

Sekretariat Naukowy zajmuje się wszystkim sprawami, które wstępnie omawiane są na kolegium. Przygotowuje sprawy do decyzji sekretarza naukowego. Sekretariat i kolegium są organami doradczymi sekretarza naukowego. Wszystkie zaś placówki PAN żyją rytmem pracy kolegium i sekretariatu.

Kolegium

Kolegium omawia wszystkie, nawet dość szczegółowe sprawy związane z badaniami naukowymi. Kolegium przewodniczy z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN prof. R. Kuligowski[1]. Kolegium kończy sprawę zajęciem określonego stanowiska, które następnie przedstawione zostaje prezydium.

Administracja PAN

Dzieli się na centralną z biurami, zespołami i oddziałami oraz na placówkę warszawską i terenową.

Generalnie rzecz biorąc, administracja PAN jest merytorycznie bardzo słaba, szczególnie źle prezentuje się administracja w placówkach.

Przyczyną podstawową tego stanu rzeczy jest trwający od wielu lat brak rozsądnej polityki kadrowej, szczególnie odczuwalne jest to na odcinku obsady stanowisk kierowniczych (dyrektorzy, wicedyrektorzy biur, naczelnicy). W PAN, jak w rzadko której instytucji centralnej, działały w doborze kadry czynniki przypadkowości i protekcji. Najbardziej typowym w tym względzie biurem jest Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą.

W całym pionie administracyjnym wymienić można zaledwie 2–3 biura pracujące względnie dobrze. Np. [Biuro] Planowania i Koordynacji Badań Naukowych, Biuro

[a] *W oryginale* imigmatyczne.
[1] Chodzi o Romana Kulikowskiego.

Finansowe, Wydawnictw i Bibliotek. Pozostałe biura pracują miernie lub wręcz źle. Np. Biuro Inwestycyjno-Gospodarcze (szczególnie na odcinku inwestycji), Biuro Kadr i Spraw Osobowych itp.

Przyczyn niskiego poziomu pracy pionu administracyjnego, poza sprawami kadrowymi, jest wiele. Biura administracji centralnej są mało dyspozycyjne z uwagi na zbyt ograniczone ich kompetencje w zakresie podejmowania decyzji. Jest to błąd tkwiący w strukturze Akademii i jej aparacie kierowniczym.

Biura przygotowują tylko materiały, a decyzje we wszystkich, nawet drobnych sprawach podejmuje sekretarz naukowy lub jego zastępcy.

Kadra w większości swej jest nieprzystosowana do aktualnych zadań stawianych Akademii. Przeważają pracownicy starsi wiekiem i kobiety. Znaczny procent pracowników zbliża się do wieku emerytalnego.

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
(kpt. J[an] Sobieszczuk)[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 4, k. 128–129, mps.

[b] *Powyżej brak podpisu.*

Nr 29

1974 styczeń 24, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału IV Departamentu III MSW dotycząca BWNzZ PAN, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN

W Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą zatrudnionych jest 34 pracowników, w tym 27 kobiet.

12 osób posiada wykształcenie wyższe, 17 osób średnie, 4 osoby niepełne średnie i 1 osoba podstawowe.

14 osób nie zna języków obcych, 5 pracowników legitymuje się znajomością języka rosyjskiego, niemieckiego, 5 znajomością języka francuskiego. 6 osób zna po dwa języki obce – angielski, rosyjski bądź też angielski i francuski, względnie angielski, niemiecki.

W wielu przypadkach stopień znajomości języków obcych jest niezadowalający.

Dotychczas Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą zajmowało się działalnością usługową w zakresie realizacji wyjazdów i przyjazdów, organizowaniem konferencji, opłacaniem składek członkowskich z tytułu przynależności do organizacji międzynarodowych oraz sporządzaniem cyfrowych zestawień i sprawozdań.

Sytuacja ta wynikała ze złej organizacji biura i nieprzydatności wielu pracowników (około 30%) do prowadzenia działalności merytorycznej.

Aktualny dyrektor biura, doc. A[ndrzej] Gromek[1], po szeregu konsultacjach z kierownictwem Akademii, Wydziałem Nauki KC PZPR i przedstawicielami MZS i MSW opracował nowy regulamin pracy biura, w celu konsekwentnego realizowania polityki naukowej w myśl zaleceń czynników partyjnych i rządowych.

Przystąpiono do uporządkowania spraw związanych z przynależnością do różnych organizacji międzynarodowych, powołano zespoły liniowe do prowadzenia współpracy i wymiany osobowej z USA i NRF. Podjęto działania zmierzające do rozpoznawania ośrodków i placówek naukowych w krajach kapitalistycznych oraz zatrudnionych w nich osób. Opracowano również projekt tez do sprawozdań składanych przez osoby wyjeżdżające za granicę i kryteria doboru kandydatów do pracy w biurze, którzy kwalifikowaliby się do prowadzenia konsultacji z naszymi przedstawicielami w organizacjach międzynarodowych, prowadzenia rozmów z osobami wyjeżdżającymi do krajów kapitalistycznych i przyjeżdżającymi do Polski cudzoziemcami oraz dokonywania analiz.

[1] Andrzej Gromek (ur. 1932) – biolog, dr hab. od 1977 r., pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej PAN, Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1977–1982). Dyrektor BWNzZ PAN (1973–1976). Członek PZPR, I sekretarz POP PZPR w CMD PAN i członek KZ PZPR przy PAN.

Część z opracowanych dokumentów uwzględniających nasze propozycje zostanie mi przedłożona przez dyrektora biura doc. Gromka do zaopiniowania w dniu 28 I 1974 r., [a]godz. 16.00[a].

Inspektor Wydz[iału] IV Dep[artamentu] III MSW
mjr A[dam] Burdal[b]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 1, k. 26–27, mps.

[a–a] *Fragment dopisany odręcznie.*
[b] *Powyżej odręczny podpis.*

Nr 30

1975 kwiecień 28, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca Studium Doktoranckiego w IFiS PAN, tajne

Informacja operacyjna
dot[ycząca] Studium Doktoranckiego w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN

Studium Doktoranckie przy IFiS PAN istnieje od 1 IV 1969 r. W okresie tym przyjęto do Studium łącznie 87 osób, w tym w poszczególnych latach: 1969 – 10 osób, 1970 – 20 osób, 1971 – 24 osoby, 1973 – 14 osób, 1974 – 3 osoby, 1975 – 16 osób. W trakcie studiów z różnych względów skreślono z listy doktorantów 9 osób oraz część osób w związku z podjęciem pracy zawodowej zmieniła status doktoranta korzystającego ze stypendium doktoranckiego. Spośród przyjętych w poszczególnych latach zastrzeżenia dotyczą następujących osób:

I. 1969 r.

1. Kelus Jan[1], ur. 21 II 1942 r., skreślony ze studium z dniem 1 IX 1970 r. z naszej inspiracji. Ww. powiązany był z grupą współdziałających z „Kulturą" paryską i RWE, a także wcześniej brał udział w wydarzeniach marcowych[a]. Sprawę na ww. w związku z podejrzeniem kolportażu ulotek prowadził Wydz[iał] II Dep[artamentu] III MSW, który zastrzegł mu wyjazdy do odwołania. Przewidywany temat pracy d[okto]r[skiej] z socjologii „Postawy nietolerancyjne".

2. Wągrowska Maria[2], ur. 8 II 1946 r., wkrótce po przyjęciu na studium (1 XII 1969 r.) skreślona z powodu wyjazdu do Izraela.

3. Szczepańska Anita[3], ur. 8 V 1939 r.[b], obroniła pracę d[okto]r[ską] nt. „Analiza wybranych jakości artystycznie i estetycznie doniosłych" i uzyskała etat w Zespole Estetyki IFiS PAN. Wg danych Wydz[iału] VIII Dep[artamentu] II, w latach 1965–1966 ww. utrzymywała kontakt w attaché amb[asady] USA (synowa prof. Jana Szczepańskiego).

II. 1970 r.

1. Floryńska-Lalewicz Halina[4], ur. 15 III 1945 r.[c], absolwentka Wydz[iału] Filologii UW, brała czynny udział w wydarzeniach marcowych na UW, w tym w opracowywaniu i kolportowaniu nielegalnych dokumentów. W późniejszym okresie utrzymywała kontakt z grupą „taterników"[5] (otrzymywała od [Małgorzaty] Szpakowskiej maszynopisy

---

[a] *Na lewym marginesie postawiono odręcznie znak zapytania*.

[b] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 5, *dalej nieczytelne słowo*.

[c] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 3 prom. Walicki.

[1] Jan Krzysztof Kelus (ur. 1942) – socjolog, kompozytor, jeden z bardów opozycji, współpracownik KOR, współtwórca Niezależnej Oficyny Wydawniczej CDN.

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

[3] Brak bliższych danych o tej osobie.

[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

[5] „Taternicy" – określenie grupy osób zaangażowanych w akcję dostarczania do Polski publikacji „Kultury" paryskiej przez polsko-czechosłowacką zieloną granicę. Akcję rozpoczęto na przełomie lat 1968 i 1969, brali w niej udział m.in. Maciej Kozłowski (absolwent archeologii śródziemnomorskiej UJ), Jakub Karpiński (socjolog), Krzysztof Szymborski (biofizyk), Małgorzata Szpakowska (krytyk literacki), Maria Tworkowska. Po wpadce w lutym 1970 r. odbył się pokazowy proces, wyroki wahały się od 9 miesięcy do 3 lat pozbawienia wolności.

i opracowania o treści antypaństwowej, które przechowywała w swoim mieszkaniu – była zatrzymana w 1969 r.). Pisze pracę u prof. dr. Andrzeja Walickiego[6] nt. „Recepcja idei filozoficznych J. Słowackiego w estetyce filozofii Młodej Polski". Praca znajduje się aktualnie u recenzentów.

2. Wodzyńska-Walicka Maria[7], ur. 29 II 1944 [*sic*!] r. (żona prof. A[ndrzeja] Walickiego, b. żona dr. Marcina Króla[8])[d]. W okresie do 1968 r. utrzymywała kontakty z pracownikami ambasady francuskiej w Warszawie oraz Bernardem Margueritte[9], korespondentem „Le Mondu" w Warszawie. W rozmowie z prac[ownikiem] SB tłumaczyła to lekcjami jęz. polskiego (znała jęz. francuski). 9 I 1975 r. obroniła pracę doktorską. Zatrudniona została w Politechnice Warszawskiej.

III. 1971 r.

1. Jędrzyński Edward[10], ur. 22 X 1944 r.[e], skreślony 1 VII 1972 r. na wniosek promotora [z] religioznawstwa (prof. dr J[ózef] Keller) w związku z niewywiązywaniem się z obowiązków doktoranta. Wg danych SB KP MO w Sochaczewie, utrzymywał aktywne kontakty z klerem.

2. Michalski Bogdan[11], ur. 18 II 1945 r. W l[atach] 1971–1973 kilkakrotnie kontaktował się z ówczesnymi pracownikami politycznymi ambasady W[ielkiej] Brytanii w Warszawie (wyjaśnił, że na przyjęcie do ww. ambasady zabrał go kolega z MKiSz). W 1973 r. zerwał te kontakty. [f]Doktorant prof. A[ndrzeja] Walickiego[f]. Praca nt. „Filozofia S.I. Witkiewicza", obronić ma do końca 1975 r.

3. Sadkowska Bożena[12], ur. 23 IV 1946 r. Aktywna działaczka Sekcji Kultury KIK, uczestnicząca w obozach, zjazdach itp. Pozostaje w zainteresowaniu W[ydziału] II Dep[artamentu] IV. [g]Promotor prof. dr K[azimierz] Żygulski[13].[g] Temat pracy „Wzory osobowe bohaterów polskich powieści współczesnych najpopularniejszych w Polsce w l[atach] 1945–1972". Termin ukończenia doktoratu trudny do ustalenia.

4. Śreniowski Józef[14], ur. 5 II 1947 r. Aktywny uczestnik wydarzeń marcowych

---

[d] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 12 prom. A. Skarga [?].

[e] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Czł[onek] ZMS poz. 22 prom., *dalej nieczytelne nazwisko*.

[f–f] *Fragment podkreślony odręcznie, na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 26.

[g–g] *Fragment podkreślony odręcznie, na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 41.

[6] Andrzej Walicki (ur. 1930) – historyk idei, prof. nadzwyczajny od 1972 r., pracownik Instytutu Socjologii UW (1958–1960), pracownik IFiS PAN (1960–1981), uniwersytetu w Canberrze (1981–1986) i Notre Dame University w Indianie (od 1986 r.). Członek rzeczywisty PAN od 1998 r.

[7] Maria Wodzyńska-Walicka (ur. 1945) – romanista i filozof, obecnie ambasador RP przy Sekretariacie UNESCO w Paryżu.

[8] Marcin Król (ur. 1944) – filozof i historyk idei, pracownik naukowy PAN (1972–1977), UW, dziekan Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji UW (1996–2002). Doradca „Solidarności" (1980–1981).

[9] Bernard Margueritte (ur. 1938) – dziennikarz francuski, korespondent „Le Monde" w Polsce w latach 1966–1971 i po 1977 r.

[10] Brak bliższych danych o tej osobie.

[11] Bogdan Michalski (ur. 1945) – filozof, pracownik Instytutu Sztuki i IFiS PAN (1985–1990), dyrektor Instytutu Polskiego w Sztokholmie (1993–1997), profesor Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej (od 2004 r.).

[12] Brak bliższych danych o tej osobie.

[13] Kazimierz Żygulski (ur. 1919) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik IFiS PAN od 1959 r. Członek Prezydium Polskiego Komitetu ds. UNESCO od 1975 r., doradca wicepremiera (1971–1972), minister kultury i sztuki (1982–1986).

[14] Józef Śreniowski (ur. 1947) – etnograf i socjolog, relegowany ze studiów w 1968 r., inspirator strajków studenckich w Łodzi w 1968 r., członek KOR, członek redacji „Robotnika" (1977–1981), po 13 grudnia 1981 r. ukrywał się, aresztowany w 1984 r.

w Łodzi. Sporządził i kolportował rezolucje i plakaty, w związku z czym Wydz[iał] Śledczy KM MO Łódź prowadził m.in. przeciwko niemu sprawę śledczą – umorzoną z braku dowodów winy. Aktualnie utrzymuje kontakt z J[ackiem] Kuroniem[15]. Zastrzeżony przez KM MO Łódź wyjazdy do kk do 1976 r. [h]Pisze pracę u prof. dr. T. Wierzbickiego[16h] nt. „Społeczne i kulturowe zróżnicowania mieszkańców wsi na tle różnych tradycji posiadania ziemi". Praca Polit[echnika] Łódzka.

5. Wojnicki Tadeusz[17], ur. 13 IX 1944 r. Skreślony z dniem 30 IX 1974 r. W sierpniu 1974 r. wyjechał prywatnie do Włoch i [i]samowolnie przedłużył pobyt do stycznia 1975 r.[i] Materiały na ww. przekazano Wydz[iałowi] VIII Dep[artamentu] I MSW.

IV. 1975 r.

1. Harasimowicz Jan[18], ur. 29 III 1950 r.[j] Jako student UW utrzymywał przejściowo kontakt z szyfrantem ambasady japońskiej w Warszawie, który studiował z nim na UW.

Inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW[k]
kpt. M[ieczysław] Burski[19]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 10, k. 115–116, mps.

[h–h] *Fragment podkreślony odręcznie, na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 49.

[i–i] *Fragment podkreślony odręcznie, na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 30 czł[onek] PZPR prom., *dalej nieczytelne nazwisko.*

[j] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 66 prom. prof. dr [?] J[ózef] Keller.

[k] *Poniżej odręczny podpis.*

[15] Jacek Kuroń (1934–2004) – historyk,członek PZPR (1952–1953, 1956–1964, dwukrotnie usuwany), współautor – z Karolem Modzelewskim – *Listu otwartego do członków PZPR* (1964), za którego rozkolportowanie został aresztowany i skazany na 3 lata więzienia; zwolniony warunkowo w maju 1967 r.; uczestnik wydarzeń marcowych w 1968 r., inicjator akcji z 1975 r. przeciw zmianom w konstytucji PRL, współzałożyciel KOR, jeden z doradców „Solidarności", w stanie wojennym internowany, następnie więziony do lipca 1984 r.; uczestnik obrad okrągłego stołu; działacz UD/UW, minister pracy i polityki socjalnej (1989–1990, 1992–1993).

[16] Prawdopodobnie Zbigniew Tadeusz Wierzbicki (ur. 1919) – prawnik, socjolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy SGH (1948–1949), IFiS PAN (1957–1983), UMK od 1984 r.

[17] Brak bliższych danych o tej osobie.

[18] Jan Harasimowicz (ur. 1950) – historyk sztuki i kultury, doktor od 1984 r., dr hab. od 1991 r., prof. zwyczajny od 2004 r., pracownik Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego (od 1984 r.), UMK (1997–2001).

[19] Mieczysław Burski (1935–1980) – absolwent Instytutu Historycznego UW (1958). Przyjęty do służby w 1963 r., mianowany funkcjonariuszem w 1966 r., pracownik Centralnego Archiwum MSW (1963), Biura Ochrony Rządu (1963–1965), Wydziału I Departamentu III MSW (1965–1972, od 1967 inspektor), inspektor w Wydziale IV Departamentu III (1972–1974), w Wydziale III Departamentu III MSW (1974–1975), starszy inspektor w Wydziale I Departamentu III (1975–1979), zastępca naczelnika Wydzialu I Departamentu III (1979–1980).

Nr 31

1975 październik 30, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca uciekinierów – odmowy powrotu do kraju z placówek PAN, tajne

Informacja operacyjna
dot[ycząca] uciekinierów – odmowy powrotu do kraju z placówek PAN

Niżej zamieszczona lista dotyczy pracowników Polskiej Akademii Nauk, którzy w roku 1974/1975 odmówili powrotu do kraju z wyjazdów służbowych i prywatnych[1]. Obecnie dysponujemy obszernymi materiałami operacyjnymi, dotyczącymi odmowy powrotu prof. J[anusza] Dąbrowskiego z żoną, doc. W[itolda] Giriata i doc. K[rzysztofa] Apta.

A. **Wyjazdy służbowe:**

1. prof. Janusz Dąbrowski[2] – Inst[ytut] Chemii Organicznej PAN
2. dr … Dąbrowska – Inst[ytut] Chemii Organicznej PAN
3. doc. Krzysztof Apt[3] – Inst[ytut] Matematyczny PAN
4. doc. Witold Giriat[4] – Inst[ytut] Fizyki PAN
5. dr Jerzy Ekiel – Inst[ytut] Organizacji i Kierowania
6. mgr inż. Feliks Gazdziński – jw.
7. mgr Ewa Lindberg-Gazdzińska – jw.
8. dr med. Teresa Trippenbach[5] – Centr[um] Med[ycyny] Dośw[iadczalnej] i Klinicznej
9. dr med. Jan Rorthals – jw.
10. dr Andrzej Kempfi[6] – Zakł[ad] Hist[orii] Nauki i Techniki PAN
11. mgr inż. Andrzej Chwalibóg – Inst[ytut] Genetyki i Hodowli PAN
12. dr Maria Erecińska – Inst[ytut] Biochemii i Biofizyki PAN
13. lek. Ewa Rozkowska – Inst[ytut] Biologii Dośw[iadczalnej] PAN
14. inż. Michał Korwin-Pawłowski – Inst[ytut] Podst[awowych] Probl[emów] Techniki PAN
15. Gella – Zakł[ad] Hist[orii] Nauki [i] Techniki PAN
16. inż. Krajewska Grażyna (stażystka) – IPPT PAN

---

[1] W poniższej liście brak przypisu przy nazwisku oznacza, że nie znaleziono bliższych informacji o danej osobie.

[2] Być może Janusz Dąbrowski (ur. 1927) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik Instytutu Fizyki Teoretycznej UW (1950–1970), IBJ w Świerku (1957–1983). W latach 1973–1974 przebywał na uniwersytecie w Ontario.

[3] Krzysztof Apt – matematyk, informatyk, obronił doktorat w 1974 r. na UW, po czym wyemigrował, pracownik Center for Mathematics and Computer Science w Amsterdamie od 1987 r. i uniwersytetu w Amsterdamie od 1990 r.

[4] Witold Giriat (1926–2001) – fizyk, pracownik naukowy UW (1951–1955), Instytutu Fizyki PAN od 1955 r.

[5] Teresa Trippenbach – lekarz, fizjolog, pracownik Departamentu Fizjologii McGill University w Montrealu.

[6] Andrzej Kempfi – tłumacz, eseista i krytyk literacki, pracownik naukowy Zakładu/Instytutu Historii Nauki i Techniki PAN.

B. **Wyjazdy prywatne:**

1. Krukowski Michał, s[yn] Stanisława, ur. 6 I 1943 r., W[arsza]wa, UNIPAN PAN[7], Włochy

2. Pietrzyk Zbigniew, s[yn] Czesława, ur. 12 VIII 1935 r., Warszawa, MPPT PAN, Hiszpania

3. Salwowska Anna, c[órka] Stanisława, ur. 26 VII 1944 r., Warszawa, I[nstytut] Geografii, Francja

4. Nałęcka Wiesława, c[órka] Henryka, ur. 17 III 1943 r., Zakład Astronomii, Australia

5. Skowronek Bernard, s[yn] Augustyna, ur. 25 III 1921 r., Biertułtowy, Zakł[ad] Polimerów PAN, Austria, Centrum Badań Nauk

6. Stawiszyńska Lucyna, c[órka] Stanisława, ur. 23 XII 1936 r., Sochaczew, IPPT PAN, Włochy

7. Pomorski Stanisław, s[yn] Juliusza, ur. 23 XI 1934 r., ZSRR, Inst[ytut] Nauk Prawnych, USA

8. Wielga Janusz, s[yn] Franciszka, ur. 25 IV 1942 r., Warszawa, Inst[ytut] Cybernetyki Stosowanej, Włochy

9. Kanczewski Antoni, s[yn] Klemensa, ur. 14 X 1931 r., Częstochowa, Inst[ytut] Automatyki PAN, Francja

Inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppor. W[łodzimierz] Bondar[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. III, k. 148–148v, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[7] UNIPAN – firma z kapitałem PAN zajmująca się obróbką mechaniczną; dzisiaj Unipan-Stalmech Spółka z o.o.

Nr 32

1975 grudzień 31, Warszawa – Analiza stanu bezpieczeństwa jednostek administracyjnych PAN, tajne

Analiza
stanu bezpieczeństwa jednostek administracyjnych PAN

Polska Akademia Nauk, w skład której wchodzą oddziały: w Krakowie, Katowicach, Poznaniu, Wrocławiu i Łodzi, 65 placówek, 11 przedsiębiorstw, 10 zakładów dośw[iadczalnych], zatrudnia 15 827 pracowników, w tym: naukowych 3672, a samodzielnych 895. Nakłady na PAN wynoszą rocznie 2,7 mld zł. Powyższy potencjał naukowy PAN stanowi 8–10% środków naukowo-osobowych w skali kraju. Wyposażenie w środki rzeczowe placówek naukowych jest znacznie niższe od udziału procentowego kadry naukowej w skali gospodarki narodowej. Środki osobowe i rzeczowe PAN są rozproszone w licznych instytutach i zakładach prowadzących badania podstawowe w bardzo szerokim profilu badań, nieuwzględniających niejednokrotnie potencjalnych możliwości badawczych, szczególnie w zakresie bazy.

Polska Akademia Nauk, jej placówki naukowe oraz dotowane przez Akademię towarzystwa naukowe, w celu zapewnienia realizacji zadań naukowych oraz kształcenia wysoko kwalifikowanych kadr naukowych, szczególnie w dyscyplinach deficytowych, współpracują z zagranicznymi akademiami nauk, ośrodkami naukowymi, towarzystwami, fundacjami i innymi instytucjami. Akademia, jej placówki naukowe, komitety i inne jednostki organizacyjne oraz towarzystwa stosują różne formy współpracy z zagranicą, które często wykraczają poza akty normatywne regulujące współpracę z zagranicą.

Organami powołanymi do realizacji wielopłaszczyznowych zadań w zakresie współpracy z zagranicą w PAN są: Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą oraz Biuro Kadr Naukowych i Spraw Osobowych.

Szeroki zakres współpracy PAN z zagranicą (około 5000 wyjazdów za granicę), wynikający z badań naukowych (problemy węzłowe i resortowe), wyjazdów na różnorodne imprezy naukowe, wyjazdów indywidualnych w celach naukowo-badawczych (wyjazdy na koszt PAN, wyjazdy w ramach wymiany bezdewizowej) oraz przyjazdy cudzoziemców na zaproszenie i koszt PAN, stwarzają szeroki zakres zagrożeń od dywersji politycznej do ochrony tajemnicy państwowej i służbowej [w]łącznie.

Ten niezwykle szeroki zakres współpracy z zagranicą realizowany przez placówki naukowe podlega bezpośredniemu nadzorowi przez administrację PAN. Z tych też względów właściwa organizacja pracy operacyjnej na wybranych zagadnieniach posiada duże znaczenie dla centrali MSW i jednostek terenowych, tj.:

1. Realizacja zarządzenia Prezesa Rady Ministrów:

1.1. Opiniowanie kandydatów do pracy w Departamencie Współpracy Naukowej z Zagranicą i Biurze Kadr Naukowych, Spraw Osobowych.

1.2. Opiniowanie kandydatów typowanych na długoterminowe wyjazdy zagraniczne. Realizacja ww. zadań, a szczególnie pkt. 2, pozwala rozpoznać (sprawdzić) typowanych kandydatów na wyjazdy zagraniczne i jeszcze przed ich zatwierdzeniem [pozwala

na] eliminację elementu wrogiego lub nieodpowiedzialnego. Powyższe przedsięwzięcia umożliwiają równocześnie zainteresowanie jednostek terenowych planowanymi wyjazdami z ich obiektów.

2. Zabezpieczanie operacyjne współpracy naukowej i wymiany osobowej PAN z wybranymi krajami kapitalistycznymi:

2.1. Opracowanie systemu dopływu informacji o zjawiskach będących przedmiotem zainteresowania Służby Bezpieczeństwa na ochranianym obiekcie;

2.2. Przekazywanie uzyskiwanych informacji do operacyjnego wykorzystania przez jednostki terenowe lub centrali MSW.

2.3. Sporządzanie analiz problemowych o negatywnych zjawiskach (zagrożeniach) wyłaniających się we współpracy naukowej i wymianami osobowymi z kk.

3. Zabezpieczanie operacyjne przyjazdów obcokrajowców z kk na zaproszenie PAN i podległe placówki:

3.1. Zabezpieczanie dopływu informacji o organizacji kongresów, konferencji, sympozjów i narad z udziałem obcokrajowców z kk i zlecanie jednostkom terenowym ich operacyjne zabezpieczanie.

3.2. Zabezpieczanie dopływu informacji o przyjazdach na zaproszenie PAN obcokrajowców z kk, związanych z ośrodkami dywersji i służbami specjalnymi i zlecanie jednostkom terenowym ich zabezpieczanie na ochranianym obiekcie.

4. Realizacja uchwały Prezesa Rady Ministrów o zabezpieczaniu tajemnicy państwowej i służbowej:

4.1. Zabezpieczenie dopływu informacji o sposobie zabezpieczenia badań naukowych objętych problemami węzłowymi i resortowymi o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej.

4.2. Zapewnienie dopływu informacji o zainteresowaniach obcokrajowców z kk tematyką badawczą PAN.

Poprzez prace operacyjne w administracji PAN (wykaz jednostek w załączeniu[a]) będziemy uzyskiwali informacje o zagrożeniach powstających w jej placówkach. Praca ta stworzy warunki działań sztabowych Wydz[iału] III w stosunku do jednostek terenowych. Prawdopodobieństwo powstania zagrożeń bezpośrednio w administracji jest niewielkie. Obecnie prowadzone sprawy przez Wydz[iał] III i jednostki terenowe dotyczą wyłącznie zagrożeń występujących w placówkach naukowych.

Od dłuższego okresu w kierownictwie PAN występują rozbieżności w zakresie funkcji, jaką ma spełniać PAN w nauce polskiej. Powyższe rozbieżności posiadają negatywny wpływ na atmosferę pracy w środowisku średniej kadry kierowniczej.

Funkcjonowanie systemu administracji PAN budzi znaczne zastrzeżenia i z tych względów należy liczyć się ze zmianami strukturalno-organizacyjnymi.

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. III, k. 20–23, mps.

[a] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.
[b] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 33

1976 marzec 15 – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja operacyjna

KO „Feliks" poinformował mnie, że zebrania sprawozdawczo-wyborcze związków zawodowych w placówkach naukowych PAN osoby o postawach opozycyjnych wykorzystywały do przeniesienia w swych wystąpieniach treści petycji kierowanej do Marszałka Sejmu PRL i władz politycznych[1].

Na szczególną uwagę zasługują wystąpienia sygnatariuszy petycji, to jest:

1. Prof. Jerzy Łoś[2] – wystąpienie w Centrum Obliczeniowym PAN.

2. Doc. doc. Tadeusz Kowalik[3] i Stefan Amsterdamski[4] – wystąpienia w Zakł[adzie] Historii Nauki Oświaty i Techniki PAN.

3. Doc. Bronisław Geremek – wystąpienie w Inst[ytucie] Historii PAN.

4. Dr dr Marian Srebrny[5] i Ryszard Rubinstein[6] – wystąpienia w Inst[ytucie] Matematycznym PAN.

Wyżej wymienieni w swych wystąpieniach oficjalnie nie odwoływali się do podpisanych petycji, tym niemniej formułowali myśli zawarte w petycjach, szczególnie w zakresie demokratyzacji życia społeczno-politycznego. Stosunkowo dużo miejsca w swych wystąpieniach poświęcali sprawom socjalno-bytowym i niedociągnięciom w tym zakresie. Na uwagę zasługują również inicjatywy ww. w zakresie zgłaszania kandydatów do nowych władz związkowych z sali, a nie prezentowanie ich przez ustępujące władze – jako forma demokratyzacji życia związkowego.

---

[1] W grudniu 1975 r. z inicjatywy Jana Olszewskiego 59 intelektualistów podpisało list otwarty (List 59) skierowany do sejmu (ostatecznie liczba sygnatariuszy sięgnęła 66), w którym protestowano przeciwko zmianom w konstytucji PRL (kierownicza rola partii, nierozerwalność sojuszu polsko-radzieckiego) i domagano się przestrzegania praw obywatelskich. W styczniu 1976 r. deklarację solidaryzującą się z listem podpisało 78 osób.

[2] Jerzy Łoś (1920–1998) – logik, matematyk, ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy UWr (1947–1952), UMK (1952–1961), Instytutu Matematycznego PAN (1947–1991).

[3] Tadeusz Kowalik (ur. 1926) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1989 r., prof. zwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy Zakładu/Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN (1963–1992), Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN od 1993 r. Członek PZPR (1948–1968), wykładowca ekonomii w INS przy KC PZPR (1954–1957), współpracownik KOR, członek „Solidarności" (1980–1992).

[4] Stefan Amsterdamski (1929–2005) – filozof, historyk nauki, dr hab. od 1963 r., prof. od 1989 r., pracownik naukowy Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ (1954–1968), dziekan Wydziału (1966–1968), IFiS PAN (1970–2004). Relegowany z UŁ w wyniku wydarzeń marcowych, współorganizator TKN, internowany po 13 XII 1981 r., podsekretarz stanu w Urzędzie Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń (1989–1991), założyciel i pierwszy dyrektor Szkoły Nauk Społecznych przy IFiS PAN (1992–2004).

[5] Marian Srebrny (ur. 1947) – matematyk, informatyk, relegowany z UW 21 marca 1968 r., wcielony do wojska, przywrócony na studia jesienią 1968 r., od 1970 r. pracownik Instytutu Matematyki AN, następnie Instytutu Podstaw Matematyki PAN, profesor w Wyższej Szkole Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach, Akademii im. J. Długosza w Częstochowie. Członek NSZZ „Solidarność", internowany 17 grudnia 1981 r.

[6] Brak bliższych danych o tej osobie.

Wniosek:

Informację proponuję przesłać do Wydz[iału] III KS MO Warszawa celem operacyjnego wykorzystania w prowadzonych sprawach.

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 9, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 34

1976 marzec 24, Warszawa – Zakres i organizacja pracy zespołu „Nauka”, tajne

Zakres i organizacja pracy zespołu „Nauka”

Organizuje pracę operacyjną i koordynuje działalność jednostek terenowych w zagadnieniach, środowiskach i obiektach Min[isterstwa] Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Polskiej Akademii Nauk i Państwowego Wydawnictwa Naukowego[a].

Na podstawie analizy spraw i meldunków ocenia stan bezpieczeństwa w kraju w chronionych zagadnieniach, środowiskach i obiektach naukowych. Programuje w tym zakresie zadania operacyjne, działania profilaktyczne, udziela pomocy jednostkom terenowym oraz koordynuje w określonych przedsięwzięciach pracę między jednostkami terenowymi. Ujawnia i likwiduje źródła i skutki zagrożeń w zagadnieniach, środowiskach i obiektach ww.

Szczegółowy zakres pracy dla poszczególnych stanowisk

1. Kierownik zespołu – st[arszy] insp[ektor] ppłk Z[enon] Knyziak:

1.1. Organizuje pracę operacyjną zespołu i odpowiedników terenowych w zagadnieniach, środowiskach i obiektach ochranianych przez zespół.

1.2. Odpowiada za opracowanie analiz zagrożeń w zagadnieniach, środowiskach i na obiektach.

1.3. Prowadzi rozpoznanie zagrożeń w administracji PAN oraz wyjaśnia fakty zagrożeń w sprawach operacyjnych.

1.4. Przedkłada materiały o planowanych wyjazdach i przyjazdach na długoterminowe stypendium w PAN oraz organizuje zabezpieczenie międzynarodowych imprez naukowych.

1.5. Pracuje ze źródłami informacji i organizuje nowe w zależności od potrzeb.

1.6. Wykonuje inne zadania operacyjne zlecone przez kierownictwo wydziału.

2. Insp[ektor] – por. W[itold] Ambroziak:

2.1. Prowadzi analizę spraw i meldunków operacyjnych oraz przedkłada pisemne wnioski.

2.2. Opracowuje zalecenia do prowadzonych spraw w jednostkach terenowych.

2.3. Prowadzi dokumentację spraw i meldunków oraz zapoznaje z ich treścią zainteresowanych pracowników i opracowuje sprawozdania miesięczne.

2.4. Informuje jednostki terenowe o planowanych długoterminowych wyjazdach i przyjazdach stypendystów. Zleca ww. jednostkom zabezpieczanie międzynarodowych imprez naukowych oraz bierze bezpośredni udział w ich zabezpieczaniu.

2.5. Prowadzi pracę operacyjną z posiadanymi źródłami informacji.

2.6. Wykonuje zadania zlecone przez kierownictwo służbowe.

2.7. Prowadzi dokumentację korespondencji.

---

[a] *W oryginale* Państwowych Wydawnictw Naukowych.

3. Insp[ektor] – ppor. W[łodzimierz] Bondar:

3.1. Prowadzi rozpoznanie zagrożeń z MNSzWiT i PWN oraz wyjaśnia fakty zagrożeń w ramach spraw operacyjnych.

3.2. Zapoznaje się ze sprawami i meldunkami dot[yczącymi] zagrożeń w szkołach wyższych MNSzWiT, zgłasza uwagi i propozycje oraz współuczestniczy w realizacji przedsięwzięć w jednostkach terenowych i na ochranianym obiekcie oraz opracowuje analizę o faktach zagrożeń.

3.3. Zabezpiecza przyjazdy obcokrajowców z różnych fundacji z kk do MNSzWiT.

3.4. Przedkłada materiały o planowanych długoterminowych wyjazdach i przyjazdach oraz o planowanych międzynarodowych imprezach naukowych. Ważne imprezy naukowe zabezpiecza we własnym zakresie lub udziela pomocy jednostkom terenowym.

3.5. Prowadzi pracę z posiadanymi źródłami informacji i pozyskuje nowe w zależności od potrzeb.

3.6. Wykonuje inne zadania operacyjne zlecone przez kierownictwo służbowe.

Oprac[ował] Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 11, mps.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

Nr 35

1976 kwiecień, Warszawa – Wniosek o zakończenie sprawy obiektowej kryptonim „Kooperanci”, tajne

Wniosek
o zakończenie (zaniechanie)[a] sprawy obiektowej[b]

Kryptonim:
„Kooperanci” dot[yczy:] (**podać nazwę obiektu**) Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN.

Streszczenie zebranych materiałów:
W ramach ww. sprawy obiektowej operacyjną ochroną objęto wymianę stypendystów i współpracę naukową Polskiej Akademii Nauk z zagranicznymi akademiami naukowymi, ośrodkami naukowymi, towarzystwami, fundacjami i innymi instytucjami z krajów kapitalistycznych, w tym głównie państw członków NATO.

Szeroki zakres współpracy PAN z zagranicą obejmuje około 5 tys. wyjazdów polskich pracowników naukowych za granicę. Wyjazdy wynikają w zasadzie z badań naukowych w ramach problemów węzłowych i resortowych na różnorodne imprezy naukowe oraz wyjazdów indywidualnych, w tym również na zaproszenie prywatne. W sprawie kontrolowano również przyjazdy obcokrajowców na zaproszenie i koszt PAN. Stosowane formy współpracy PAN z zagranicą wykraczały niejednokrotnie poza akty normatywne. Miały również miejsce przypadki kierowania przez ośrodki zagraniczne do PAN (rozmowy i stypendia) naukowców i osób wykazujących zainteresowania wywiadowcze oraz prowadzących wrogą działalność ideologiczną (sowietolodzy i inni). Uzyskiwane informacje z pobytu polskich naukowców za granicą wskazują, że często przedłużają oni pobyty względnie nie wracają do kraju. Budzą również niejednokrotnie zastrzeżenia postawy etyczno-moralne podczas pobytu za granicą. W wyjazdach i przyjazdach informowano jednostki terenowe, zlecając im zadania operacyjne.

Powód zakończenia (zaniechania) (w punkcie tym ustosunkować się także do następujących spraw: które osoby zostawić w ewidencji „C”, którym zastrzec wydanie paszportu, kogo spośród figurantów zarejestrować w kartotece MO):
Zmiana zakresu zainteresowań operacyjnych. Aktualnie Wydz[iał] III zabezpiecza operacyjnie administrację PAN. Placówki naukowe są natomiast ochraniane przez jednostki terenowe.

W związku z powyższym postanowiono przekazać materiał do archiwum. Materiały, które są związane z nowym zakresem zainteresowań na obiekcie, zostały wyłączone

[a] *W dokumencie po nawiasie umieszczono znak* *, *na dole strony zaś umieszczono informację* * niepotrzebne skreślić.
[b] *Z lewej strony pieczęć* „Zatwierdzam” [*nieczytelny podpis*] dnia *i odręczna data* 10 IV 1976 r.

i zostaną wykorzystane w nowo założonej sprawie krypt. „Antyk” na wybrane jednostki organizacyjne administracji Polskiej Akademii Nauk.

(**podpis i pieczątka kierownika jednostki wnioskującej**)[c]

Źródło: AIPN, 01419/195, jacket 7, k. 327–328, mps.

[c] *Powyżej pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, *nieczytelny podpis*.

Nr 36

1976 lipiec 20, Warszawa – Źródło KO „Lech". Informacja operacyjna o przyczynach powstałej sytuacji i perspektywach jej zmiany, tajne

Źródło: KO „Lech"
Przyjął: ppłk Z[enon] Knyziak

Informacja operacyjna
o przyczynach powstałej sytuacji i perspektywach jej zmiany

Powstałą sytuację trzeba ocenić jako b[ardzo] trudną, zarówno z punktu widzenia wydarzeń, jakie miały miejsce pod koniec czerwca, jak i perspektyw jej rozwiązania. Ocena taka wynika przede wszystkim ze złożoności przyczyn, jakie się na nią złożyły, a co ważniejsze, przyczyny te nie zostały usunięte[a].

Ogólnie przyczyny te można podzielić na ekonomiczne, społeczne i polityczne. Pozostają one ze sobą w ścisłym związku, nawzajem się warunkując. Ich dokładna analiza wymagałaby oczywiście bardziej pogłębionych studiów. Obecnie można poczynić niektóre tylko uwagi w tym przedmiocie.

Jeśli chodzi o przyczyny ekonomiczne, to można stwierdzić, co następuje. Przy ogólnym prawidłowym kierunku strategii rozwoju społeczno-gospodarczego i niewątpliwych sukcesach w jej realizacji pojawiły się istotne, bardzo ostre napięcia. Mają one szereg powodów. Jednym z nich jest – jak określa się to w środowiskach ekonomistów – [b]znaczne „przegrzanie" inwestycyjne gospodarki, wynikające zarówno z dużego napięcia inwestycyjnego, jak i kierunków inwestycji. Kierunek ten, zwłaszcza inwestycje w przemyśle ciężkim, obciąża bardzo całość gospodarki, nie dając jednocześnie niezbędnej masy towarowej na rynek, przy niewątpliwym wzroście siły nabywczej ludności. Stąd zjawiska inflacyjne o znacznym natężeniu[b]. Przeciwdziałanie im miało charakter żywiołowy i kierowany. Przeciwdziałanie żywiołowe w rzeczywistości prowadziło do pogłębienia trudności, chodzi tu głównie o duży ruch cen na rynku, przede wszystkim na artykuły przemysłowe i ruch, który znalazł swój wyraz w tzw. nowościach. Często przy nieznacznych zmianach dotychczas produkowanych asortymentów ceny ich kształtowały się na wysokim poziomie, co przy braku artykułów żywnościowych, nieracjonalnych zabiegach uniemożliwiło konieczny manewr zmiany struktury cen. W dużym stopniu wpłynęła na to koncepcja WOG-ów[1], które same w sobie są instytucją interesującą, ale brak kontroli, konkurencji (np. tańszych artykułów importowanych) powodował, że wzrostowi „dochodów" WOG nie towarzyszyło faktyczne nasycanie rynku towarami, a dyktat cen był tu bardzo znaczny. Mimo licznych sygnałów nie zapobiegano temu. [b]Zmiana struktury cen, podnoszenie cen artykułów żywnościowych przy wysokich, nie-

[a] *Przy akapicie na lewym marginesie falista linia w kształcie litery M.*
[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie.*
[1] WOG – Wielkie Organizacje Gospodarcze (np. Pollena, Polifarb, Mera) – przedsiębiorstwa tworzone od początku lat siedemdziesiątych w celu koncentracji produkcji. W ich obrębie zniesiono limitowanie funduszu płac. W połowie dekady istniało 125 WOG, skupiających ok. 70 proc. krajowej produkcji.

zmieniających się, a wzrastającym poziomie cen artykułów przemysłowych i istniejących brakach w zaopatrzeniu jest rozwiązaniem, które na dłuższą metę może powodować tylko spadek konsumpcji i stopy życiowej ludności[b].

Ekonomiczne przyczyny wiążą się i splatają z przyczynami społecznymi. Analiza przeprowadzona przez ZUS dotycząca poziomu dochodów ludności Polski wykazała, że poziom ten jest:

a) istotnie zróżnicowany,

b) dochody podstawowej masy ludności nie są duże.

Wg tych danych, [b]około 2 miliony[b] ludności posiada [b]duże dochody[b]. Ważny jest przy tym skład społeczny tej grupy. [b]Większość, około 25 milionów, żyje od pierwszego do pierwszego. Około 3 miliony posiada dochody niepozwalające na uzyskanie minimum socjalnego. Jest to dodatkowy ważny czynnik odzwierciedlający, jakie są przyczyny ekonomiczne[b].

[b]Znaczny wzrost kosztów utrzymania i brak artykułów na rynku (zwłaszcza artykułów mięsnych) w pewnym sensie przygotował psychicznie społeczeństwo do ujawnienia negatywnych postaw. Z drugiej strony w propagandzie, zwłaszcza w ośrodkach masowego przekazu, mówiło się niemal wyłącznie o sukcesach[b]. Nawet w końcowych dniach m[iesią]ca czerwca i bezpośrednio przed tym – taki był główny motyw w środkach masowego przekazu.

Ten ostatni problem wiąże się z funkcjonalnością systemu kierowania społeczeństwem i gospodarką. Ujawniły się tu liczne przykłady niefunkcjonalności systemu. Ich głównymi powodami są:

a) braki w informacji, zwłaszcza w tej, którą otrzymują ośrodki kierownicze, co wynika ze swoistej asekuracji i braku krytycznego realizmu ze strony ośrodków kierowniczych;

b) zanik działania instytucji sygnalizacyjnych, amortyzujących wstrząsy, dających znać o konfliktach społecznych i opiniach różnych środowisk społecznych. Dotyczy to w szczególności związków zawodowych, których rola została sprowadzona do działalności w sferze kulturalnej i wychowania[c].

Badania socjologiczne prowadzone w środowiskach przemysłowych, zwłaszcza wśród robotników, wykazały, że środowisko to, w oparciu o swoje doświadczenia, ma wyraźny pogląd na rozumienie swoich interesów i całości społeczeństwa.

Jednocześnie środowisko to widziało alternatywę jedynego działania na rzecz swoich interesów nie poprzez instytucje społeczne (zwłaszcza zakładowe), lecz w formie nacisku bezpośredniego (w tym w formie strajków)[d].

Instytucje społeczne, zwłaszcza zakładowe, podlegały postępującemu procesowi formalizacji. Nie opracowano nowej koncepcji ich działania, następowało wyraźne zdominowanie ich przez administrację. W tych warunkach przestały one spełniać rolę w sferze ujawniania i łagodzenia konfliktów. Problem roli instytucji społecznych, zwłaszcza zakładowych, jest tu najważniejszą sprawą w zakresie trwałych zmian i wychodzenia z istniejących trudności.

Drugą sprawą jest kwestia pozyskania odpowiednich środowisk społecznych. Środowisko robotnicze jest tu najważniejsze. Poza sprawą instytucji społecznych dla tego typu

---

[c] *Oba punkty w całości podkreślone odręcznie.*

[d] *Przy akapicie na lewym marginesie pionowa kreska.*

społeczeństwa może jeszcze wystąpić szczególnie ważna polityka płacowa i jej preferencje (autentyczna realizacja zasady podziału wg pracy), powszechny obowiązek pracy lub nauki (ludzi niepracujących uważa się za wykorzystujących cudzą pracę). W sferze ekonomicznej konieczna jest rewizja polityki inwestycyjnej i silne zdynamizowanie tendencji zabezpieczających potanienie artykułów przemysłowych[d].

Uwaga:

Opracowanie było realizowane w krótkim czasie przed wyjazdem na urlop, w związku z tym występują w nim pewne oceny, które wymagają rozwinięcia. Niemniej jednak informację można traktować jako dokument odzwierciedlający odczucia i oceny zjawisk, jakie miały miejsce w ostatnim okresie czasu.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[e]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 28–30, mps.

[e] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 37

1976 sierpień 9, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW do naczelników KW MO z prośbą o nadesłanie charakterystyk kandydatów na członków PAN, tajne specjalnego znaczenia

OE-III-00150/76

Naczelnik Wydziału III Kom[endy] Woj[ewódzkiej] MO
w/a

W załączeniu przesyłam karty E-15[1] (do zwrotu) kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów Polskiej Akademii Nauk zatrudnionych na obiektach przez Was ochranianych.

Uprzejmie proszę o sporządzenie krótkich charakterystyk osobowych na podstawie materiałów bieżących i archiwalnych oraz ustosunkowania się w sprawie powołania ww. na członków rzeczywistych i korespondentów PAN.

Odpowiedź proszę nadesłać w terminie do 20 VIII br.

Naczelnik Wydziału III Dep[artamentu] III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Ppłk R[yszard] Szczerbiński[2a]

Wykonano wg rozdzielnika
Oprac. – ZK
Masz. – SG

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] E-15 – karta ewidencyjna, służąca do kierowania zapytań do Biura i wydziałów „C". Na jej drugiej stronie zamieszczano wynik sprawdzenia w zasobach archiwalnych.

[2] Romuald Szczerbiński (ur. 1933) – słuchacz Rocznej Szkoły Oficerskiej Krajowego Ośrodka Szkolenia w Gdańsku (1954–1955), referent Sekcji I Wydziału II WUdsBP w Gdańsku (1955–1956), referent Sekcji IV Wydziału III WUdsBP w Gańsku (1956), oficer operacyjny Sekcji IV WUdsBP w Koszalinie (1956), oficer operacyjny Sekcji V Wydziału II WUdsBP w Koszalinie (1956–1957), oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Koszalinie (1957–1960), kierownik Grupy Wydziału II KW MO w Koszalinie (1960–1963), oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Koszalinie (1963–1965), zastępca naczelnika Wydziału „T" KW MO we Koszalinie, inspektor kierownictwa SB w Koszalnie (1970–1971), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Koszalinie (1971–1972), naczelnik Wydziału III KW MO w Koszalinie (1972–1973), starszy inspektor Grupy do Zadań Specjalnych Departamentu III MSW (1973–1974), zastępca naczelnika Wydziału III Departamentru III MSW (1974–1975), naczelnik Wydziału III MSW od 1975 r.

1.	Poznań	Kart E-15 szt.	24
2.	Lublin	– // –	9
3.	Łódź	– // –	14
4.	Wrocław	– // –	16
5.	Szczecin	– // –	2
6.	Katowice	– // –	9
7.	Gdańsk	– // –	13
8.	Olsztyn	– // –	4
9.	Warszawa	– // –	82
10.	Kraków	– // –	35
11.	Białystok	– // –	1
12.	Toruń	– // –	3[b]

Źródło: AIPN, 0236/180, k. 108, mps.

[b] *Cyfra wpisana odręcznie. Nr 1–3 i 8–12 zostały odręcznie zakreślone.*

Nr 38

1976 sierpień 13, Kraków – Notatka operacyjna dotycząca prof. Kazimierza Zarzyckiego, tajne

Informacja operacyjna
dot[ycząca] prof. Kazimierza Zarzyckiego[1] z Instytutu Botaniki PAN

Zarzycki Kazimierz, s[yn] Jana i Agaty, ur. 18 XII 1930 r. w Suchej Lubartowie, narodowość i obyw[atelstwo] polskie, bezpartyjny, wykształcenie wyższe, profesor, zatrud[niony] w Instytucie Botaniki PAN na stanowisku kierownika Z[akła]du, zam. w Krakowie, al. Pokoju 8/32.

Ww. na terenie Instytutu Botaniki PAN posiada bardzo dobrą opinię pod względem pracy zawodowej. W pracy jest sumienny i konkretny, ma duże osiągnięcia na odcinku naukowym, wyrażające się w opracowaniach, publikacjach itp. Pod względem pracy społecznej należy stwierdzić, że nie przejawia ożywionej działalności.

W stosunku do prof. Zarzyckiego zachodzi podejrzenie, że utrzymuje on kontakty z klerem i KIK, które to zachowuje w najgłębszej tajemnicy nawet przed najbliższymi znajomymi. Zdaniem organizacji partyjnej przy PAN w Krakowie wątpliwym jest powołanie prof. Zarzyckiego na członka PAN ze względu na jego bardzo małą aktywność społeczną.

St[arszy] insp[ektor] Wydziału III S[ekcji] III[a]
Ppor. Marek Kalandyk[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 194, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis.*

[1] Kazimierz Zarzycki (ur. 1930) – ekolog, geobotanik, prof. nadzwyczajny 1973 r., prof. zwyczajny od 1991 r., pracownik naukowy Instytu Botaniki PAN od 1953 r. Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r., członek Prezydium PAN (1990–1992).

[2] Marek Kalandyk (ur. 1946) – inżynier odlewnik, oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Krakowie (1973––1990).

Nr 39

1976 sierpień 14, Wrocław – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

21 L.dz. L-003164/76[a]

Naczelnik Wydz[iału] III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

W odpowiedzi na pismo Wasze L.dz. OE-III-00150/76 z dnia 9 bm. dot[yczące] kandydatów na członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk, zatrudnionych w Akademii Rolniczej we Wrocławiu – informuję:

1) prof. Garbuliński Tadeusz[1], s[yn] Antoniego i Stanisławy z d[omu] Socha, ur. 25 VIII 1920 r., Strzemieszyce[b], pow. Będzin, narodowość i obywatelstwo polskie, poch[odzenie] społeczne robotnicze, wykształcenie wyższe – profesor nauk weterynaryjnych, członek PZPR, ZBOWiD, zatrudniony [w] AR, żonaty, dyrektor Instytutu Nauk Fizjologicznych, kierownik zespołu naukowo-dydaktycznego farmakologii, zam. Wrocław, pl. Grunwaldzki 19 m. 32, tel. 22-72-64.

Wymieniony po ukończeniu liceum w 1939 r. w Olkierzu[c] podjął pracę jako robotnik kolejowy w Strzemieszycach, gdzie przebywał aż do zakończenia wojny. W sierpniu 1945 r. rozpoczął pracę jako kierownik działu DOKP Wrocław. W latach 1949–1953 ukończył studia weterynaryjne i podjął pracę na ówczesnej Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu, gdzie pracuje do chwili obecnej. W 1958 r. uzyskał tytuł doktora, a w 1965 r. profesora nadzwyczajnego, w 1973 r. prof. zwyczajnego. Jest członkiem wielu towarzystw naukowych i w swoim dorobku posiada 60 prac naukowych i ośmiu doktorantów.

Prof. Garbuliński Tadeusz w okresie okupacji od wiosny 1942 r. był członkiem AL na terenie Strzemieszyc zaangażowany w służbie pomocniczej. W 1946 r. wstępuje do PPS, a w 1948 r. do PZPR. W pracy społeczno-politycznej aktywny, w latach 1950–1952 był I sekretarzem KU PZPR na uczelni wrocławskiej. Osoba pełna inicjatywy, potrafiący współżyć w kolektywie, aktywny w pracy naukowej. W czasie 1965–1969 był mianowany rektorem uczelni. Posiada liczne odznaczenia państwowe, wielokrotnie nagradzany i wyróżniany przez Ministerstwo Szkolnictwa, a także aktualne władze uczelni za wkład

[a] Nad datą z lewej strony dokumentu *odręczny dopisek* Tow. Knyziak. Pod datą *odręczny dopisek* OE-III-00150/76. *Numer sprawy wpisany odręcznie. Powyżej prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu.

[b] *W oryginale* Strzemierzyce.

[c] *Prawdopodobnie chodzi o Olkusz.*

[1] Tadeusz Garbuliński (ur. 1920) – farmakolog, prof. nadzwyczajny od 1965 r. prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy AM we Wrocławiu (1953–1960), WSR/AR we Wrocławiu (1961–1990), rektor WSR we Wrocławiu (1965–1969). Członek korespondent PAN od 1983 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r., sekretarz naukowy Oddziału PAN we Wrocławiu (1988–1992). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1990).

w dorobek naukowy i dydaktyczno-wychowawczy środowiska oraz za współpracę na rzecz gospodarki narodowej. Jest naukowcem o wysokich moralach i osobistych, i zaawansowaniem społecznym.

2) prof. Tołpa Stanisław[2], s[yn] Józefa i Marii z d[omu] Kozyrów, ur. 3 XI 1901 r., Ruda Łańcucka, pow. Łańcut, narodowość i obywatelstwo polskie, poch[odzenie] społeczne chłopskie, wykształcenie wyższe – profesor nauk biologicznych, bezpartyjny, żonaty, emerytowany profesor Akademii Rolniczej, samodzielny pracownik w zespole naukowo-badawczym w rządowym problemie nad wykorzystaniem czynnych substancji torfowych, zam. Wrocław, ul. Sudecka 124, tel. 799-70.

Wymieniony po ukończeniu w 1920 r. gimnazjum został wcielony do armii polskiej. Po odbyciu kampanii wojennej w 1921 r. wstąpił na studia przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, które ukończył w 1924 r. Następnie studiuje na wydz[iale] matematyczno-przyrodniczym tegoż uniwersytetu aż do 1928 r. W 1930 r. uzyskuje tytuł doktora filozofii. W 1931 r. zdaje egzamin naukowy i pedagogiczny, po którym obejmuje stanowisko nauczyciela biologii w gimnazjum w Kaliszu. Następnie pracuje jako kierownik ogniska metodycznego biologii do 1934 r. na okręg łódzki, a do 1938 r. na tym stanowisku na okręg poznański. W 1939 r. powraca do Łańcuta i tam przebywa w okresie okupacji aż do wyzwolenia. W lipcu 1945 r. przyjeżdża do Wrocławia jako członek komisji rządowej, uczestnicząc w zorganizowaniu Uniwersytetu Wrocławskiego, z jednoczesnym zaangażowaniem na stanowisku asystenta na wydziale rolniczym. W 1948 r. habilituje się na Uniwersytecie Poznańskim, kontynuując równolegle pracę dydaktyczną we Wrocławiu. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1948 r., a zwyczajnego w 1958 r. W roku 1951, po utworzeniu Wyższej Szkoły Rolniczej, zostaje powołany na jej rektora i tą uczelnią kieruje aż do 1958 r. Równolegle jest kierownikiem katedry botaniki na wydz[iale] rolniczym aż do przejścia na emeryturę. Przez okres swojej pracy dydaktycznej prowadzi wspólnie z nestorem polskiej biologii prof. Kulczyńskim Stanisławem[3] badania nad torfowiskami Polski. Wydaje liczne prace naukowe i podręczniki dla szkół średnich i wyższych. Za wybitne osiągnięcia naukowe w 1957 r. zostaje mu przyznany Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia, a w późniejszym okresie i inne wysokie odznaczenia i nagrody państwowe. Jest członkiem licznych towarzystw naukowych w kraju i za granicą. Do chwili obecnej aktywnie angażuje się w pracach naukowo-badawczych, które aktualnie są ochraniane przez Wydział III w ramach sprawy obiektowej

[2] Stanisław Tołpa (1901–1996) – botanik, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1958 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1926–1932), nauczyciel w liceum i gimnazjum w Kaliszu (1932–1939), pracownik naukowy UWr (1946–1950), WSR/AR we Wrocławiu (1951–1972). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1977 r. Zob. sprawa obiektowa „Torf" założona przez MSW na WSR we Wrocławiu (AIPN Wr, 032/804, t. 1–4).

[3] Stanisław Kulczyński (1895–1975) – biolog, prof. nadzwyczajny od 1924 r., prof. zwyczajny od 1930 r., pracownik naukowy UJ (1918–1924), UJK we Lwowie (1924–1939; w latach 1936–1937 rektor), Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie (1939–1941), UWr (1945–1969)), rektor Politechniki i Uniwersytetu we Wrocławiu (1945–1952). Członek korespondent PAU od 1936 r., członek rzeczywisty PAU od 1945 r., członek rzeczywisty PAN od 1952 r. Członek SD (1939–1975), wiceprzewodniczący Rady Naczelnej SD (1945–1954), przewodniczący Centralnego Komitetu SD (1956–1969), poseł do KRN (1946–1947), Sejmu Ustawodawczego i Sejmu PRL (1947–1972), wicemarszałek Sejmu PRL (1952–1956), zastępca przewodniczącego Rady Państwa (1956–1969).

krypt. „Torf”. Jego postawa moralno-polityczna nie budzi zastrzeżeń. Właściwie kieruje procesem dydaktyczno-wychowawczym w środowisku uczelni i wychował liczne grono młodszych wiekiem pracowników naukowych.

Zał[ącznik] 2[d]

mjr mgr L[eszek] Niemiec[e]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-9; ibidem, 0236/180, k. 260–262, mps.

[d] *Załączniki nie są publikowane w tej edycji*.

[e] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Z[astęp]ca Naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu.
Leszek Niemiec (1929) – funkcjonariusz UB/SB od 1949 r., pracownik Wydziału ds. Funkcjonariuszy WUBP we Wrocławiu (1951–1955), Wydziału Kadr WUdsBP (1955–1956), Wydziału II KW MO we Wrocławiu (1956–1970), zastępca naczelnika Wydziału Paszportów i Dowodów Osobistych KW MO we Wrocławiu (1970–1975), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu (1975–1980), zastępca naczelnika Wydziału KW MO we Wrocławiu (1980–1987), p.o. zastępca i zastępca naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu (1987–1989). Zwolniony 31 III 1990 r.

Nr 40

1976 sierpień 14, Kraków – Informacja operacyjna dotycząca prof. Stanisława Urbańczyka, tajne

Informacja operacyjna
dot[ycząca] prof. Stanisława Urbańczyka[1]
z Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk

Urbańczyk Stanisław, s[yn] Jana, ur. 27 VII 1909 w Kwaczale, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, wykształcenie wyższe – profesor zatrudniony w Instytucie Języka Polskiego PAN na stanowisku dyrektora Instytutu, zam. Kraków, ul. Rakowicka 10B/10.

Studia na UJ ukończył w 1934 r. Do czasu wojny pracował w szkolnictwie, z tym że pod koniec 1937 r. został asystentem UJ. W dniu 6 XI 1939 r. został aresztowany przez hitlerowców wraz z innymi pracownikami UJ, wywieziony do Sachsenhausen, a następnie Dachau. 4 marca 1940 r. został zwolniony z obozu koncentracyjnego. Po zwolnieniu podjął pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, gdzie pracował do 1945 r.

Po uzyskaniu habilitacji na UJ w 1946 r. przeniósł się do Torunia, gdzie wykładał na Uniwersytecie im. M[ikołaja] Kopernika. Później pracował jeszcze trochę w Poznaniu na Uniwersytecie im. A[dama] Mickiewicza, aby w końcu na stałe przenieść się do Krakowa. Prof. Urbańczyk był członkiem PSL. Obecnie jest członkiem KIK i utrzymuje kontakty z klerem. W 1968 r. przywoził do kraju literaturę antysocjalistyczną z CSRS. Swą wysoką pozycję zawodową zawdzięcza koligacjom z rodziną Nitschów. Postawę jego można określić jako aspołeczną.

W związku z powyższym prof. Urbańczyk nie powinien zostać członkiem rzeczywistym PAN.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III S[ekcji] III
Ppor. Marek Kalandyk[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 196, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Stanisław Urbańczyk (1909–2001) – językoznawca, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UJ (1937–1939, 1945–1947, 1956–1979), UMK (1946–1948), UP/UAM (1947–1956), zastępca dyrektora IBL PAN (1969–1973), zastępca dyrektora Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie (1973–1979). Członek PAU od 1989 r., dyrektor Wydziału I PAU (1990–1996).

Nr 41

1976 sierpień 16, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Politechniki Gdańskiej prof. Lecha Kobylińskiego, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] pracownika Politechniki Gdańskiej

Prof. zw. dr. hab. inż. Lecha Kobylińskiego[1], s[yna] Tadeusza i Aliny z d[omu] Jabłońska, ur. 1 maja 1923 r. w Wilnie, narodowości i obywatelstwa polskiego, pochodzenie społeczne inteligenckie, członka PZPR, żonatego, zamieszkałego w Gdańsku-Oliwie przy ul. Piastowskiej 70 D/6.

Wymieniony jest długoletnim i zasłużonym pracownikiem naukowym Politechniki Gdańskiej. Na naszym terenie przebywa od 1945 r., początkowo pełnił funkcję wykładowcy w Oficerskiej Szkole Marynarki Wojennej w Gdyni i jednocześnie studiował w Wydziale Budowy Okrętów PG. W 1948 r. podjął dodatkowo pracę na PG i pełnił funkcję asystenta w Instytucie Aerodynamicznym. Studia ukończył w 1950 r. W 1953 r. otrzymał nominację na adiunkta i ze względu na obciążenie pracą naukowo-badawczą zwolnił się z wojska. Stopień doktora nauk technicznych uzyskał w 1961 r. na Wydziale Budowy Okrętów, po roku uzyskał nominację na profesora. Przez szereg lat pełnił funkcję Dyrektora Instytutu Okrętowego. Aktualnie prowadzi Zakład Hydromechaniki Okrętu. Poza pracą w instytucie pełni szereg odpowiedzialnych funkcji w komisjach naukowych związanych z jego zawodem. Jest autorem wielu prac naukowych o teorii okrętu, której jest faktycznie twórcą w Polsce. Ma poważne zasługi z okresu walk z okupantem, był m[iędzy] innymi dowódcą batalionu „Czwartaków", oficerem GL, AL, WP.

Profesor L[ech] Kobyliński w pracy jest sumienny, cechuje go szybkość w podejmowaniu decyzji, jako jeden z nielicznych pracowników uczelni nie posiada antagonistów, jest skromnym, umiejętnie i bezkonfliktowo potrafi rozwiązywać trudne sprawy.

Za działalność w okresie okupacji i osiągane wyniki w pracy naukowo-badawczej odznaczony został licznymi odznaczeniami państwowymi, m.in. Orderem Sztandaru Pracy II kl., Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Virtuti Militari IV i V kl., Krzyżem Grunwaldu III kl. i in.

Wymieniony w latach 1962–1963 był wykorzystywany przez Samodzielną Grupę Specjalną Służby Bezpieczeństwa w Gdańsku jako kontakt służbowo-informacyjny. Dalszego wykorzystywania zaniechano z uwagi na wysoką pozycję partyjną wymienionego. Profesor L[ech] Kobyliński w dalszym ciągu, na zasadzie kontaktów służbowych, chętnie udziela informacji dot[yczących] spraw interesujących Służbę Bezpieczeństwa.

---

[1] Lech Kobyliński (ur. 1923) – hydromechanik okrętowy, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy Politechniki Gdańskiej (1948–1976, 1982–1993?), specjalista Międzynarodowej Organizacji Morskiej w Londynie (1976–1982). Członek korespondent PAN od 1976 r., sekretarz naukowy Oddziału PAN w Gdańsku (1986–1990). Członek PPR/PZPR (1943–1987), członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

W 1973 r. prof. Kobyliński spotkał się z obywatelką RFN, Anne-Marie van Blerieq, która podejrzana była jako kontakt figurantki prowadzonej przez Wydział II KW MO Gdańsk sprawy operacyjnego sprawdzenia kryptonim „Roztargniona".

Wymieniony dopuszczony jest przez naszą jednostkę do prac tajnych i wojskowo-mobilizacyjnych.

Z uwagi na wyniki osiągnięte w pracy naukowej i pełnienie szeregu funkcji w komisjach naukowych oraz lojalną postawę w stosunku do aktualnej rzeczywistości uważamy, że prof. L[ech] Kobyliński w pełni zasłużył, aby powołać go na członka rzeczywistego (korespondenta) PAN.

St[arszy] insp[ektor] Sekcji III Wydz[iału] III[a]
por. B[olesław] Stanisławski[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-8; ibidem, 0236/180, k. 243–244, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Bolesław Stanisławski (ur. 1938) – oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Gdańsku (1962–1968), Wydziału III KW MO w Gdańsku (1971–1980), pracownik Wydziału Kadr KW MO w Gdańsku (1968–1971).

Nr 42

1976 sierpień 16, Kraków – Notatka dotycząca prof. Tadeusza Lityńskiego, tajne

Notatka

dot[yczy:] Lityński Tadeusz[1], s[yn] Józefa i Marii z d[omu] Wiekler, ur. 2 VI 1901 r., Dzików, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, pochodzenie społeczne – inteligenckie, wykształcenie wyższe, zawód biochemik, emerytowany prof. UJ, bezpartyjny, żonaty, zam. Kraków, ul. Sobieskiego 5 m. 6.

Wymieniony od ponad 10 lat przebywa na emeryturze. Prof. Lityński pracował w Instytucie Chemii. W życiu uczelni nie bierze udziału, społecznie się nie udziela.

Z uwagi na podeszły wiek oraz pewne osiągnięcia naukowe w czasie pracy na uczelni wskazane wydaje się przyjęcie ww. na członka PAN.

Wydział nasz na ww. nie dysponuje żadnymi materiałami.

W Wydziale „C" tut[ejszej] komendy nie figuruje.

por. R[yszard] Buczak[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 208, mps.

---

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Ryszard Buczak (ur. 1935) – wywiadowca w KW MO w Krakowie (1959–1963), oficer śledczy Wydziału Śledczego KW MO w Krakowie (1963–1975), oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Krakowie (1975–1978).

[1] Tadeusz Lityński (1901–1985) – biochemik, prof. nadzwyczajny 1946 r., prof. zwyczajny 1956 r., pracownik naukowy UJ (1921–1971), Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie (1953–1971). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

Nr 43

1976 sierpień 16, Kraków – Notatka dotycząca prof. Zygmunta Kaweckiego, tajne

Notatka

dot[ycząca] prof. dr. inż. Kaweckiego Zygmunta[1], s[yna] Franciszka i Heleny Serafińskiej, ur. 11 IV 1919 r. w Wieliczce, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społeczne – intelig[encja] pracująca, bezpartyjny, żonaty, zatrudniony na stanowisku dyrektora Instytutu z AGH. Zam. Kraków, ul. Chodowieckiego Boczna 6/4.

Od 1946 r. jest zatrudniony w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Obecnie zajmuje stanowisko dyrektora Instytutu Maszyn Górniczych, Przeróbczych i Automatyki.

Pod względem pracy naukowo-dydaktycznej jest oceniany przez kierownictwo uczelni bardzo pozytywnie. Posiada duże osiągnięcia naukowe w postaci szeregu publikacji książkowych i artykułów w periodykach naukowych, w zakresie elektromagnetycznego badania wytrzymałości lin górniczych. Jest też projektantem urządzeń do nieniszczącego badania lin wyciągowych.

Prace naukowe i urządzenia tego typu mają ważne znaczenie dla gospodarki krajowej. Pozostają też w zainteresowaniu wielu uprzemysłowionych krajów świata.

Materiałów operacyjnych obciążających jego osobę nie posiadamy. Działalności politycznej nie prowadzi.

W okresie okupacji był członkiem AK w stopniu kapitana[2]. Ujawnił się w 1945 r. Materiały w Archiwum Wydz[iału] „C" w Krakowie nr 8664/II.

Po ujawnieniu się akceptował zmiany społeczno-polityczne w Polsce, zachowując zawsze lojalną postawę wobec ustroju w PRL.

W związku z powyższym nie wnosimy zastrzeżeń w sprawie przyjęcia go na członka PAN.

St[arszy] insp[ektor] Wydziału III[a]
kpt. T[adeusz] Pączek[3]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 191, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Zygmunt Kawecki (1919–2003) – specjalista budowy maszyn górniczych, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy AGH w Krakowie (1946–1982).

[2] Zygmunt Kawecki był żołnierzem ZWZ-AK od 1940 r., od 1943 r. inspektorem Kedywu (Kierownictwa Dywersji) w Obwodzie Miechów Okręgu Krakowskiego AK.

[3] Tadeusz Pączek (ur. 1931) – referent Sekcji III Wydziału III WUBP/WUdsBP w Krakowie (1954–1956), oficer operacyjny Sekcji I Wydziału III WUdsBP w Krakowie (1956–1957), Wydziału III KW MO w Krakowie (1957–1971, 1975–1981), oficer techniki operacyjnej Wydziału „W" KW MO w Krakowie (1971–1975).

Nr 44

1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Politechniki Gdańskiej prof. Kazimierza Kopeckiego, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] pracownika Politechniki Gdańskiej

Profesora dr. inż. Kazimierza Kopeckiego[1], s[yna] Władysława i Idy, ur. 28 IV 1904 r. w Morowsku[a], pow. Jarosław, narodowości i obywatelstwa polskiego, pochodzenie społeczne inteligenckie, bezpartyjny, żonaty, dwoje dzieci, zamieszkałego w Gdańsku-Oliwie przy ul. Derdowskiego 21.

Profesor Kopecki przebywa na naszym terenie od 1945 r., kiedy jako delegat ministra oświaty brał udział w organizacji i uruchomieniu Politechniki Gdańskiej.

Wymieniony w 1928 r. ukończył Wydział Mechaniczno-Elektryczny na Politechnice Lwowskiej. W 1950 r. uzyskał tytuł naukowy doktora nauk technicznych na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej. W latach 1927–1928 prof. Kopecki pracował jako asystent laboratorium pomiarów i maszyn elektrycznych Politechniki Lwowskiej. Od 1928 do 1938 r. zatrudniony był jako inżynier i kierownik działu wielkiego przedsiębiorstwa elektryfikacyjnego pod nazwą Pomorska Elektrownia Krajowa „Gródek". Z dniem 1 XII 1938 r. prof. Kopecki objął stanowisko dyrektora Miejskich Przedsiębiorstw Energetycznych w Toruniu, które zajmował do początku okupacji hitlerowskiej. Lata wojny 1940–1944 spędził jako robotnik w Elektrowni Krakowskiej.

Ww. w listopadzie 1945 r. objął wykłady na Politechnice Gdańskiej, a w 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym.

Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w 1958 r.

Profesor K[azimierz] Kopecki piastował kolejno na Politechnice Gdańskiej następujące stanowiska:

– 1945–1950 dziekan Wydziału Elektrycznego
– 1951–1954 prorektor do spraw nauczania
– 1954 rektor
– 1954–1956 prorektor do spraw nauczania
– 1960–1966 rektor.

Od 1969 r. wymieniony był dyrektorem Instytutu Elektroenergetyki i Automatyki przemysłowej. Stanowisko to zajmował do momentu pójścia na emeryturę.

Prof. Kopecki jest członkiem Komitetu Elektrotechniki PAN i przewodniczącym Komitetu Energetyki PAN. Zajmuje on poważne stanowiska w organizacjach o znaczeniu państwowym (Państwowa Rada ds. Gospodarki Paliwowo-Energetycznej, Państwowa

[a] *Prawdopodobnie chodzi o Morsko*.

[1] Kazimierz Kopecki (1904–1984) – inżynier elektryk, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1958 r., pracownik naukowy Politechniki Gdańskiej (1945–1974), rektor PG (1954–1955, 1960–1966). Poseł na Sejm PRL (1961–1969).

Rada Ochrony Powietrza Atmosferycznego, Państwowa Rada ds. Pokojowego Wykorzystania Energii Jądrowej).

Należy nadmienić, że prof. Kopecki został wybrany w roku 1961 i ponownie w 1965 r. posłem na Sejm PRL (brał udział w pracach dwóch komisji sejmowych).

W działalności społecznej jest działaczem Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodowej w Gdańsku oraz członkiem ZNP.

Z informacji uzyskiwanych od źródeł operacyjnych wynika, że w okresie piastowania stanowiska rektora nie cieszył się dobrą opinią w środowisku administracyjnym Politechniki Gdańskiej ze względu na opryskliwość i brak współżycia ze swymi pracownikami. W ww. okresie prof. Kopecki utrzymywał zażyłe stosunki z konsulami państw kapitalistycznych.

W Wydziale „C" KW MO Gdańsk prof. Kopecki figuruje w materiałach archiwalnych pod nr S-415. Materiały te dot[yczą] działalności w latach 1945–1955 organizacji tzw. jezuitów z Chyrowa. Organizacja ta propagowała idee sprzeczne z naszym ustrojem i popierała osoby związane z klerem. Prof. Kopecki od roku 1949 utrzymywał kontakt listowny z ww. organizacją oraz popierał ją finansowo. Z materiałów wynika, że Kopeckiemu zarzucano ponadto, iż wykorzystując stanowisko dziekana Wydziału Elektrycznego, nie liczył się z władzami partyjnymi w polityce kadrowej i utrudniał studia członkom partii. Sprawa została złożona do archiwum 28 II 1955 r.

W listopadzie 1975 r. otrzymaliśmy z Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW informację o niewłaściwym zachowaniu się prof. Kopeckiego podczas seminarium zorganizowanego przez Komitet Energetyczny PAN. W swoim referacie prof. Kopecki ostro skrytykował działalność innych resortów. Osoby, które próbowały polemizować z wypowiedziami Kopeckiego, spotkały się z ostrą odpowiedzią, iż nie pozwoli on, aby opinie jego były podważane. Kilka osób demonstracyjnie opuściło salę obrad.

Wymieniony dopuszczony jest przez naszą jednostkę do prac tajnych i wojskowo-mobilizacyjnych.

Działalność prof. Kopeckiego z pewnością przyczyniła się do rozwoju polskiej nauki i gospodarki narodowej. Od kilku lat jednak wymieniony jest w wieku emerytalnym i stosunki jego z uczelnią są ograniczone. Z tego powodu trudno jest nam ustosunkować się w sprawie powołania prof. Kopeckiego na członka rzeczywistego (korespondenta) PAN.

Inspektor Sekcji III Wydz[iału] III[b]
ppor. A[ntoni] Domański[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-9; ibidem, 0236/180, k. 252–254, mps.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Antoni Domański (ur. 1949) – chemik, oficer operacyjny KW MO w Gdańsku (1974–1990).

Nr 45

1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Akademii Medycznej w Gdańsku, Andrzeja Manitiusa, tajne

Notatka służbowa
dotyczy pracownika naukowego Akademii Medycznej w Gdańsku

Manitius Andrzej[1], s[yn] Stefana i Władysławy, ur. 15 I 1927 r., w Pabianicach, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne inteligenckie, wykształcenie wyższe medyczne, dr medycyny, profesor nadzwyczajny, zatrudniony w Instytucie Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Gdańsku na stanowisku zastępcy dyrektora instytutu. Zamieszkały w Sopocie, ul. Mickiewicza 61/57.

Profesor Manitius Andrzej w Akademii Medycznej w Gdańsku pracuje nieprzerwanie od 1 października 1948 r., początkowo na stanowisku zastępcy asystenta, asystenta i starszego asystenta w Zakładzie Chemii Fizjologicznej. W 1956 r. podjął pracę w Klinice Chorób Wewnętrznych AMG[a], pracując na stanowisku starszego asystenta. Od stycznia 1964 r. pełnił funkcję adiunkta w II Klinice Chorób Wewnętrznych.

Jest specjalistą II stopnia z zakresu interny. Interesuje się przede wszystkim zagadnieniami nefrologii i zaburzeniami gospodarki wodno-elektrolitowej.

Dla uzupełnienia studiów przebywał w Stanach Zjednoczonych w terminie od 1 IX 1958 r. do 30 IX 1959 r. (stypendium fundacji Rockefellera w Yale University School of Medicine). Ponownie w tej samej uczelni przebywał w terminie od 1 VII 1961 r. do 30 IX 1962 r.

Dzięki znajomości chemii i pracy w Klinice Chorób Wewnętrznych pogłębił szereg zagadnień z interny. Pracując naukowo, ogłosił ponad 40 prac naukowych (drukiem) w języku polskim i językach obcych.

Prof. Manitius jest aktywnym członkiem Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Lekarskiego, członkiem Towarzystwa Internistów Polskich. Pracuje społecznie w innych organizacjach naukowych. Bezpartyjny. Pozytywnie ustosunkowany do obecnej rzeczywistości. Na terenie uczelni cieszy się dobrą opinią i zaufaniem władz i kierownictwa AMG. Cechuje go właściwy stosunek do studentów i chorych.

W roku 1970 za całokształt działalności zawodowej i społecznej odznaczony został złotym krzyżem zasługi. Poprzednio posiadał już odznakę PCK III kl.

Prof. Andrzej Manitius w okresie okupacji przebywał w kraju, w tym do roku 1943 w Pabianicach, a następnie w Warszawie. W roku 1944 za czynny udział w powstaniu warszawskim dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał w obozie jeńców wojennych w Somolbestad (nazwa może być zniekształcona). W kwietniu 1945 r. został uwolniony przez wojska angielskie. Po wyzwoleniu do 1947 r. przebywał w Belgii w Liège, gdzie

---

[a] *W oryginale* ANG.

[1] Andrzej Manitius (1927–2001) – specjalista chorób wewnętrznych, nefrolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy AM w Gdańsku (1948–1992), przewodniczący Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Nefrologii (1985–1992). Członek Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej (1979–1981, 1985–1992).

studiował, początkowo na politechnice, a następnie na Wydziale Lekarskim miejscowego uniwersytetu.

W okresie wyjazdów prof. Manitiusa do Stanów Zjednoczonych ww. pozostawał w operacyjnym zainteresowaniu Wydziału IV Departamentu I. Przed wyjazdami prowadzone były z nim rozmowy operacyjne.

Aktualnie ww. jest doraźnie wykorzystywany przez Wydział III KW MO w Gdańsku.

Starszy inspektor Wydziału III[b]
ppor. Stanisław Nicer[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-8; ibidem, 0236/180, k. 241–242, mps.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Stanisław Nicer (ur. 1945) – technik mechanik, oficer techniki operacyjnej Wydziału „T" KW MO w Gdańsku (1970–1972), oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku (1972–1983).

Nr 46

1976 sierpień 17, Gdańsk – Notatka służbowa dotycząca pracownika Akademii Medycznej w Gdańsku, Mariusza Żydowo, tajne

Notatka służbowa
dot[ycząca] pracownika naukowego Akademii Medycznej w Gdańsku

Żydowo Mariusz[1], s[yn] Zdzisława i Heleny Kasperek, ur. 2 VII 1925 r. w Kutnie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, oficer rezerwy, kawaler[a], lekarz medycyny, specjalista II stopnia w zakresie analityki, profesor nadzwyczajny, zatrudniony na stanowisku kierownika Zakładu Biochemii Instytutu Biologii Medycznej, zamieszkały Gdańsk, ul. Wita Stwosza 58 m. 5.

Prof. dr med. Mariusz Żydowo pracuje w Akademii Medycznej w Gdańsku od 1948 r., przechodząc w tej uczelni wszystkie szczeble kariery naukowej – w roku 1961 został docentem, a w 1966 r. profesorem nadzwyczajnym. Od 1962 r. jest kierownikiem zakładu. Posiada drugi stopień z zakresu analityki.

Prof. Żydowo Mariusz w swoim dorobku posiada ponad 50 prac ogłoszonych drukiem. W okresie pracy w Akademii Medycznej nie pełnił żadnych funkcji administracyjnych.

Aktualnie jest przewodniczącym Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Biochemików oraz członkiem Gdańskiego Towarzystwa Naukowego.

Ponadto prof. Mariusz Żydowo jest członkiem kilku komisji uczelnianych. Na terenie Akademii Medycznej ma opinię bardzo dobrego dydaktyka i naukowca.

Za pracę naukową i społeczną był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Prof. Mariusz Żydowo do organizacji politycznych nie należy. Jest nieprzychylnie ustosunkowany do członków partii. Stara się, aby w zakładzie kierowanym przez niego nie było żadnego członka partii.

Kontakt z nim nie jest utrzymywany.

Żydowo w okresie pracy w Akademii Medycznej wielokrotnie wyjeżdżał za granicę – służbowo i prywatnie. Utrzymuje również szereg kontaktów z naukowcami z zagranicy. Nadmienić należy, że zakład kierowany przez niego jest bardzo wysoko notowany w kraju. Wielu pracowników naukowych z jego zakładu corocznie wyjeżdża za granicę, na stypendia naukowe, zjazdy czy sympozja naukowe.

---

[a] *Słowo wpisane odręcznie*.

[1] Mariusz Żydowo (ur. 1925) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy gdańskiej AM od 1948 r., kierownik Zakładu Biochemii Wydziału Lekarskiego AM (1965–1995), rektor AM (1981–1982). Wiceprzewodniczący Komitetu Biochemii i Biofizyki PAN (1976–1980).

Prof. Mariusz Żydowo w zainteresowaniu naszej jednostki nie przechodzi, nie posiadamy na niego żadnych materiałów operacyjnych.

St[arszy] inspektor Wydziału III[b]
Kpt. J[erzy] Banaszak[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-8; ibidem, 0236/180, k. 237–238, mps.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Jerzy Banaszak (ur. 1940) – wywiadowca Wydziału „B" KW MO w Gdańsku (1965–1971), oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Gdańsku (1971–1988).

Nr 47

1976 sierpień 17, Lublin – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Lublinie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

L.dz. C-III001668/76[a]

Naczelnik Wydziału III
Departamentu III MSW
w Warszawie

W nawiązaniu do pisma l.dz. OE-III-00150/76 z dnia 9 VIII 1976 r. podaję charakterystyki interesujących Was osób, a mianowicie:

1) Prof. dr Zdzisław Cackowski[1], s[yn] Stanisława i Bronisławy, ur. 1 I 1930 r., Warządzewka, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii UMCS w Lublinie, członek PZPR, zam. Lublin, ul. Sowińskiego 7/32.

Ww. pracę rozpoczął na UMCS w Lublinie od 1955 r. Jest aktywnym działaczem społeczno-politycznym. Pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji partyjnych na uczelni, m.in. był I sekretarzem KU PZPR, członkiem egzekutywy POP, a także członkiem Sekcji Filozoficzno-Socjologicznej Komisji Nauki KC PZPR.

Prof. Z[dzisław] Cackowski jest cenionym dydaktykiem i wychowawcą młodzieży. W dorobku naukowym posiada około 100 publikacji. Za wniesiony wkład do nauki polskiej z dziedziny filozofii w 1975 r. otrzymał nagrodę I stopnia Min[istra] Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Posiada wiele odznaczeń państwowych, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej. W środowisku naukowym cieszy się dobrą opinią.

2) Prof. dr hab. Andrzej Burda[2], s[yn] Piotra i Anny, ur. 19 XI 1913 r., Rzeszotary, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, zatrudniony Instytut Administracji i Prawa Publicznego Zakładu Prawa Państwowego UMCS w Lublinie, czł[onek] PZPR, zam. Lublin, Al. Racławickie 29 m. 5.

Od 1950 r. rozpoczął pracę na UMCS w Lublinie. W okresie pracy dał się poznać jako aktywny działacz na płaszczyźnie politycznej i naukowej. W dorobku naukowym posiada wiele publikacji i opracowań, które stanowiły wyraz aktywnej postawy pracownika nauki wobec aktualnej problematyki ustrojowo-prawnej PRL. Pełnił on wiele odpowiedzialnych funkcji zawodowych i partyjnych. M.in. w latach 1955–1957 rektor UMCS, w roku 1957 powołany na stanowisko Generalnego Prokuratora PRL,

---

[a] *Nad datą z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Knyziak, *pod datą odręczny dopisek* OE-III-00150/76. *Powyżej prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Lublinie.

[1] Zdzisław Cackowski (ur. 1930) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UMCS (od 1955 r.), rektor UMCS (1987–1990). Członek KC PZPR (1986–1990), członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

[2] Andrzej Burda (1913–1987) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1962 r., pracownik naukowy UMCS (1950–1980), rektor UMCS (1955–1957). Zastępca sekretarza naukowego Wydziału I PAN (1961–1963). Członek KPP (1934–1938), PPR (1942–1948), PZPR (1948–1987), zastępca członka KC PZPR (1959–1964), pracownik Szkoły Partyjnej przy KC PZPR od 1949 r., poseł na Sejm PRL (1957–1965), Prokurator Generalny PRL (1957–1961), członek Trybunału Stanu (1982–1985).

poseł na sejm ziemi lubelskiej 1957–1958, członek egzekutywy KW PZPR w Lublinie. W środowisku naukowym należy do grona cenionych pracowników dydaktyczno-naukowych. Za osiągnięcia naukowe został odznaczony Sztandarem Pracy I Klasy, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

3) Prof. dr hab. Włodzimierz Hubicki[3], s[yn] Ludwika i Marii, ur. 31 I 1914 r. w Bogusławiu, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, kierownik Zakładu Chemii Nieorganicznej i Ogólnej UMCS w Lublinie, bezpartyjny, zam. Lublin, ul. Langiewicza 1/16.

Pracę na UMCS rozpoczął od 1947 r. W okresie pracy dał się poznać jako dobry organizator i dydaktyk. W dorobku naukowych posiada ok. 100 publikacji krajowych i 50 zagranicznych. Jest współautorem 12 opracowań patentowych z zakresu chemii. Osiągnięcia te zostały w Roku Nauki Polskiej wpisane do Księgi Czynów jako jedne z najdonioślejszych ogólnonarodowych osiągnięć badawczych. Prof. Hubicki sześciokrotnie reprezentował PRL na międzynarodowych kongresach historii nauki (Moskwa, Florencja, Barcelona, Paryż i Philadelphia). Jest członkiem Międzynarodowej Akademii Historii Nauki z siedzibą w Paryżu.

Za osiągnięcia na płaszczyźnie naukowo-dydaktycznej był dwukrotnie wyróżniany przez władze uczelni oraz Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Posiada odznaczenia państwowe Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. W środowisku naukowym prof. Hubicki posiada opinię dobrą i jest cenionym dydaktykiem.

Ww. w latach poprzednich był kontrolowany w ramach kwestionariusza ewidencyjnego krypt. „Feudał". Podstawę do kontroli stanowił fakt wytworzenia niewłaściwych stosunków międzyludzkich w kierowanym przez siebie zakładzie. Konflikty, które powstały, były jednak pojedyncze i nie miały [charakteru] zjawiska masowego. Na zwrócenie uwagi [przez] rektora prof. Hubicki zareagował właściwie i zmienił swój tryb zarządzania zakładem.

4) Prof. dr hab. Leopold Grzegorz Seidler[4], s[yn] Teodora i Eugenii, ur. 13 IX 1913 r. w Stanisławowie (ZSRR), narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, kier[ownik] Zakładu Teorii Państwa i Prawa Wydz[iału] Prawa i Administracji UMCS w Lublinie, czł[onek] PZPR, zam. Lublin, ul. Raabego 9/16.

Pracę na UMCS rozpoczął w 1950 r. W okresie pracy dydaktyczno-naukowej wykazał się dużą aktywnością polityczną, wyrazem czego było wybranie go na delegata na V Zjazd PZPR. Był członkiem egzekutywy KW PZPR w Lublinie. W latach 1958–1970 pełnił funkcję rektora UMCS[5]. W 1971 r. wyjeżdżał do W[ielkiej] Brytanii, gdzie sprawował funkcję dyr[ektora] Ośrodka Kultury Polskiej w Londynie. Wśród pracowników naukowych ma opinię cenionego i zaangażowanego naukowca oraz dobrego dydaktyka.

---

[3] Włodzimierz Hubicki (1914–1977) – chemik, pracownik naukowy UMCS (1947–1977), dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UMCS (1951–1953).

[4] Grzegorz Seidler (1913–2004) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1950 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy UJ (1945–1950), UMCS (1950–1969, 1972–2004), rektor UMCS (1959–1969), dyrektor Instytutu Polskiego w Londynie (1969–1971). Członek PZPR (1949–1990), członek Egzekutywy KW PZPR w Lublinie (1966–1969), poseł na Sejm PRL (1985–1989), członek Trybunału Stanu (1989–1991).

[5] Informacja nieścisła – por. przyp. 4.

Cieszy się autorytetem. Opublikował szereg prac naukowych z dziedziny teorii państwa i prawa. Przyczynił się znacznie do rozbudowy uczelni, wykazując dużo energii i troski o jej rozwój.

Za wniesiony wkład naukowo-dydaktyczny otrzymał wiele odznaczeń państwowych, był wynagradzany przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz kierownictwo uniwersytetu.

5) Prof. dr hab. Włodzimierz Żuk[6], s[yn] Leona i Nadziei, ur. 29 IX 1916 r., Klincowicze, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, kierownik Instytutu Fizyki Zakładu Fizyki Jądrowej, bezpartyjny, zam. Lublin, ul. Wysockiego 8/2.

Wymieniony rozpoczął pracę na UMCS w Lublinie od 1945 r. W środowisku naukowym posiada opinię dobrą. Jest cenionym pracownikiem dydaktyczno-naukowym w kraju i za granicą. W dorobku swym posiada ponad 100 prac. Jest jednym z najwybitniejszych specjalistów z dziedziny badań izotopowych i spektrometrii masowej. Z jego inicjatywy powstała w Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych w Dubnej lubelska grupa fizyków jądrowych.

Za wniesiony wkład naukowy, a m.in. wykorzystania energii jądrowej do celów pokojowych, był dwukrotnie wynagradzany przez ministra szkolnictwa wyższego i techniki nagrodami I i II stopnia. Otrzymał odznaczenia państwowe, m.in. Order Sztandaru II klasy oraz Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski. Utrzymuje szerokie kontakty z placówkami naukowymi krajów socjalistycznych, zajmujących się pracą naukowo-badawczą fizyki jądrowej.

Prof. Żuk był kontrolowany operacyjnie w ramach kwest[ionariusza] ewidenc[yjnego] przez Wydz[iał] II tut[ejszej] KW MO. Powodem kontroli był fakt nawiązania kontaktu z ambasadą francuską w Warszawie, której to przesłał sprawozdanie z obrad Zjazdu Fizyków Polskich. W toku sprawdzenia tego faktu ustalono, że wiadomości te nie stanowiły tajemnicy państwowej lub służbowej. W związku z powyższym zakończono kontrolę operacyjną jego osoby.

Prof. Żuk kilkakrotnie przebywał za granicą w krajach kapitalistycznych, wyjeżdżał na zaproszenie różnych placówek naukowych. Zachowanie jego w czasie pobytu za granicą nie budziło jednak zastrzeżeń.

6) Prof. dr hab. Zbigniew Lorkiewicz[7], s[yn] Konstantego i Marii, ur. 7 V 1923 r. w Siedlcach, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, kier[ownik] Zakładu Mikrobiologii UMCS w Lublinie, bezpartyjny, zam. Lublin, ul. Sowińskiego 7/25.

Pracę na UMCS rozpoczął w 1953 r.[8] W środowisku naukowym cieszy się opinią dobrą i jest cenionym pracownikiem. Z jego inicjatywy powstały na Wyd[ziale] BiNOZ zakłady specjalistyczne, a m.in. mikrobiologii, genetyki bakterii, genetyki plazmowości. Jest autorem przeszło 90 prac naukowych z tego zakresu. Prace te zyskały dobre recen-

[6] Włodzimierz Żuk (1916–1981) – fizyk, pracownik naukowy UMCS (1944–1981), prorektor UMCS (1962––1968), pracownik Zakładu Cząstek Elementarnych PAN w Warszawie i Instytutu Badań Jądrowych w Świerku (1956–1961).

[7] Zbigniew Lorkiewicz (1923–2001) – mikrobiolog, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UMCS (1948–1953, 1954–1993), rektor UMCS (1969–1972). Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r., prezes Oddziału PAN w Lublinie (1997–2001).

[8] Informacja nieścisła – od 1948 r.

zje i oceny w placówkach naukowych za granicą. W latach 1970–1972 pełnił funkcję rektora UMCS. Aktywnie udziela się w Polskim Towarzystwie Mikrobiologicznym, pełniąc funkcje kierownicze.

Za wniesiony wkład naukowy otrzymał odznaczenia państwowe, a m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

7) Prof. dr n[auk] med[ycznych] Antoni Gębala[9], s[yn] Michała i Agnieszki, ur. 19 III 1919 r., Wilkowice, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, dyrektor Instytutu Pediatrii, bezpartyjny, zam. Lublin, ul. Rutkowskiego 16/133.

Wymieniony w środowisku posiada opinię dobrą. Jest pracownikiem cenionym, lubianym, umiejącym właściwie współżyć w kolektywie, dobry organizator. Głównym kierunkiem jego zainteresowań jest pediatria i na tym odcinku posiada duże osiągnięcia. Aktywnie współpracuje z ośrodkami naukowymi A[kademii] M[edycznych] na terenie kraju. Dotychczas przebywał za granicą w Anglii 1963 r. i Szwecji 1973 r.

8) Prof. dr hab. Czesław Tarkowski[10], s[yn] Jana i Anieli Misztal, ur. 5 VI 1926 r., Motycz, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, pochodzenie społ[eczne] chłopskie, czł[onek] PZPR, zam. Lublin, ul. Sowińskiego 8/34.

Wymieniony jest kierownikiem Zakładu Genetyki i dyrektorem Instytutu Hodowli Roślin i Nasiennictwa na Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczej w Lublinie. W szkolnictwie wyższym pracuje od 1953 r. Głównym kierunkiem jego naukowych zainteresowań jest genetyka i hodowla roślin. Na tym odcinku posiada znaczny dorobek naukowy, a jego opracowania mają duże znaczenie dla gospodarki narodowej. Za osiągnięcia w dziedzinie badań był wyróżniony przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Jest doświadczonym dydaktykiem, organizatorem i wychowawcą młodzieży. Prowadzi aktywną działalność polityczną w środowisku.

9) Prof. dr Stefan Ziemnicki[11], s[yn] Franciszka i Marii z d[omu] Plewik, ur. 13 VIII 1911 r. w Lublinie, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, pochodzenie społ[eczne] robotnicze, bezpartyjny, zam. Lublin, ul. Skłodowskiej 52/6.

Wymieniony jest znanym w kraju i za granicą specjalistą w zakresie ochrony gleb przed erozją. Pełni funkcję kierownika Katedry Melioracji i Budownictwa Rolniczego na Wydziale Techniki Rolniczej Akademii Rolniczej w Lublinie. W dowód uznania za osiągnięcia naukowe był wielokrotnie nagradzany. Posiada szereg odznaczeń, m.in. Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. W 1975 r. otrzymał list gratulacyjny od I sekretarza KC PZPR w dowód uznania za wyniki pracy naukowej, dydaktycznej i zawodowej.

---

[9] Antoni Gębala (1919–1994) – lekarz pediatra, prof. nadzwyczajny od 1965, prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UJ (1945–1950), Akademii Medycznej w Krakowie (1950–1961), Akademii Medycznej w Lublinie (1961–1989).

[10] Czesław Tarkowski (ur. 1926) – genetyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy WSR/AR/Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie (1957–1996), rektor AR w Lublinie (1987–1990). Członek PZPR (1949–1990).

[11] Stefan Ziemnicki (1911–1979) – hydrogeolog, prof. nadzwyczajny od 1957 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy UMCS (1946–1955), WSR/AR w Lublinie (1955–1979), rektor AR (1959–1965).

Nasza jednostka nie ma zastrzeżeń, aby osoby wymienione w niniejszym piśmie zostały powołane na członków rzeczywistych i korespondentów PAN.

Załącznik: karty E-15 szt. 9[b]

Naczelnik Wydziału III KW MO
w Lublinie[c]
ppłk J[ózef] Dudziak[12]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-10; ibidem. 0236/180, k. 287–291, mps.

[b] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.
[c] *Poniżej odręczny podpis*.
[12] Józef Dudziak (ur. 1931) – funkcjonariusz Wydziału V WUBP w Lublinie, następnie Wydziału V KW MO w Lublinie (1953–1987).

Nr 48

1976 sierpień 17, Toruń – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Toruniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

21 L.dz. OE-01876/76/III[a]

Naczelnik Wydziału III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

W odpowiedzi na pismo z dnia 9 sierpnia 1976 r. l.dz. OE-00150/76 dotyczące kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów PAN, informuję:

1. prof. zwyczajny dr Roman Stanisław Ingarden[1], s[yn] Romana i Marii, ur. 1 X 1920 r. w Zakopanem, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne: inteligenckie, żonaty, członek PZPR, zam. Toruń, ul. Kraszewskiego 22.

Wymieniony do 1945 r. przebywał na terenie Lwowa, skąd przybył do Krakowa, gdzie podjął pracę w tamtejszej Politechnice Śląskiej. Następnie w latach 1946–1966 był zatrudniony w Uniwersytecie B[olesława] Bieruta we Wrocławiu, od 1966 r. pracuje na UMK w Toruniu, gdzie oprócz obowiązków naukowo-dydaktycznych sprawuje funkcję dyrektora Instytutu Fizyki.

Jest biernym członkiem PZPR, w 1965 r. został wybrany na członka Egzekutywy Komitetu Uczelnianego PZPR przy UMK, gdzie wywiązywał się z nałożonych obowiązków partyjnych. Przez okres kadencji unikał uczestniczenia w posiedzeniach Egzekutywy.

W środowisku kadry naukowej UMK w zasadzie cieszy się pozytywną opinią, mimo podejrzeń wysuwanych pod jego adresem od 1968 r., że, podobnie jak jego żona, ma być pochodzenia żydowskiego. Z posiadanych materiałów wynika, iż w 1968 r. miał się wypowiadać, że „Żydzi w pojęciu Polaków nie są agresorem, gdyż jako jedni z pierwszych uznali powojenne granice Polski". Profesor Ingarden z tytułu bogatego dorobku naukowego posiada szerokie kontakty z zagranicą, a zwłaszcza USA, Wielką Brytanią i RFN. Jego częste wyjazdy do kk uważane są za korzystne dla Polski.

Od 1961 r. pozostaje w bezpośrednim zainteresowaniu Departamentu I MSW, a od 1975 st[arszego] inspektora Kierownictwa KW MO w Toruniu.

Niezależnie od przedstawionej opinii po konsultacji z mjr. Zielińskim[2] kandydaturę prof. R[omana] Ingardena popieramy.

---

[a] *Nad datą z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Knyziak OE-III-00150/76. *Znak sprawy wpisany odręcznie. Powyżej prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Toruniu.

[1] Roman Stanisław Ingarden (ur. 1920) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy PŚ (1945), UWr (1945–1966), UMK (1966–1991), Państwowego Instytutu Matematycznego/Instytutu Matematycznego PAN (1950–1955), Instytutu Fizyki PAN (1956–1960), Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN (1960–1966). Członek PZPR (1951–1990).

[2] (?) Zieliński – pracownik operacyjny Wydziału II KW MO w Toruniu.

2. prof. zwyczajny Wilhelmina Iwanowska[3], c[órka] Jana i Konstancji, ur. 2 IX 1905 r. w Wilnie, narodowości i obywatelstwa polskiego, pochodzenia robotniczego, panna, bezpartyjna, zam. Toruń, ul. Kraszewskiego 20.

Wymieniona w 1921 r. ukończyła studia na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie również podjęła pracę w tamt[ejszym] obserwatorium astronomicznym. Do Torunia przybyła w 1945 r. i objęła funkcję kierownika Katedry Astrofizyki UMK. W 1956 r. powołana została na członka korespondenta PAN, a w latach następnych na członka wielu zagranicznych towarzystw naukowych. Odznaczona jest m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą.

Od czasu przybycia[b] do Torunia dała się poznać jako aktywna działaczka klerykalna i fanatyczka religijna. Przez długi okres była aktywnym członkiem Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu; z przynależności do tego stowarzyszenia zrezygnowała w 1974 r., zaniechała również podtrzymywania szeregu kontaktów z księżmi i przełożonymi zgromadzeń i zakonów żeńskich[b]. Stwierdzono, że przyczyną powyższego było wybycie z tut[ejszego] regionu do innych miejscowości księży i sióstr zakonnych zbliżonych wiekiem do opiniowanej oraz przejęcie kierownictwa KIK przez osoby młode o odmiennych zainteresowaniach. Wykazuje bierną postawę społeczno-polityczną[c].

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-9; ibidem, 0236/180, k. 272–274, mps.

[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[3] Wilhelmina Iwanowska (1905–1999) – astronom, prof. nadzwyczajny od 1945 r., prof. zwyczajny od 1948 r., pracownik naukowy USB w Wilnie (1927–1930), UMK w Toruniu (1945–1976). Członek korespondent PAN od 1956 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

Nr 49

1976 sierpień 17, Olsztyn – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Olsztynie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

CIII-002425/76[a]

Naczelnik Wydziału III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Odpowiadając na pismo l.dz. OE-III-00150/76 z dnia 9 VIII 1976 r., uprzejmie informuję o kandydatach na członków Polskiej Akademii Nauk zatrudnionych na ochranianych przez nas obiektach:

Prof. Stefan Tarczyński[1], s[yn] Franciszka i Walerii z d[omu] Kędzierskiej, ur. 18 VII 1919 r. w Warszawie, narodowość i obywatelstwo – polskie. Bezpartyjny. Zam. Olsztyn, ul. Małłka 1B m. 2. Zatrudniony w Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie od 15 lat. Jest wicedyrektorem Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych. Ponadto w okresie pracy na uczelni pełnił funkcję dziekana Wydziału Weterynarii oraz prorektora ART ds. dydaktycznych. Z pracy zawodowej wywiązuje się dobrze, jest lubiany przez większość studentów i pracowników. Jednak niektórzy pracownicy naukowi uważają go za karierowicza. Jest bezpartyjnym, ale mimo to bierze czynny udział w życiu społeczno-politycznym. Właściwie interpretuje wszelkie zmiany społeczno-polityczne zachodzące w kraju oraz wykazuje zrozumienie i lojalność wobec zjawisk i wydarzeń politycznych. Posiada duży wpływ na kształtowanie właściwych postaw moralnych i politycznych studentów i swojego otoczenia, szczególnie wśród kadry naukowej ART. W latach 1956–1975 kilkakrotnie wyjeżdżał do państw kapitalistycznych. Wyjazdy te nie budziły zastrzeżeń. Prof. S[tefan] Tarczyński pozostaje w operacyjnym zainteresowaniu Wydziału II KW MO w Olsztynie, który nie posiada na wymienionego materiałów obciążających.

Prof. Stefan Poznański[2], s[yn] Józefa i Bronisławy Lekki, ur. 5 I 1922 r. w Rzeszewie k. Bochni. Zam. Olsztyn, ul. Jagiellońska 74/76. Członek PZPR. Prorektor Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. Poseł w Sejmie PRL.

Prof. Teofil Mazur[3], s[yn] Józefa i Franciszki z d[omu] Checków, ur. 21 XII 1927 r. w Chlinie k. Olkusza. Pochodzenie społeczne chłopskie. Członek PZPR. Zam. Olsztyn, Kortowo 33 m. 1. Rektor Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie.

---

[a] *Pod datą z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Knyziak OE-III-00150/76, *nieczytelny podpis*. *Znak sprawy wpisany odręcznie. Powyżej prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Olsztynie.

[1] Stefan Tarczyński (ur. 1919–2002) – weterynarz, parazytolog, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UW (1946–1952), SGGW w Warszawie (1952–1961), WSR/AR-T w Olsztynie (1961–1989).

[2] Stefan Poznański (1922–1982) – technolog rolnictwa, prof. nadzwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy WSR/AR-T w Olsztynie (1950–1982). Członek korespondent PAN od 1976 r. I sekretarz KU PZPR WSR (1964–1965, 1968–1970), członek KW PZPR w Olsztynie, członek Komisji Rolnej KC PZPR (1971–1975), poseł na Sejm PRL (1976–1980).

[3] Teofil Mazur (ur. 1927) – chemik rolny, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy WSR/AR-T w Olsztynie (1954–1997), rektor AR-T (1975–1981). Członek PZPR.

Prof. T[eofil] Mazur swoją działalność naukową związał z uczelnią olsztyńską. Przeszedł wszystkie szczeble stanowisk na uczelni – od młodszego asystenta w latach 1950–1953 do rektora od r. 1975. Od wielu lat współpracuje z Akademią Rolniczą w Moskwie, z Komitetem ds. Zagospodarowania i Podniesienia Żyzności Gleb Lekkich PAN oraz Komisją Żyzności Gleb Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego. Długoletni opiekun kół naukowych, grup studenckich, b[yły] kurator Związku Młodzieży Wiejskiej. Przez szereg lat był członkiem Egzekutywy Komitetu Uczelnianego PZPR, a w latach 1965–1968 pełnił funkcję I sekretarza KU PZPR.

Prof. Stanisław Grzesiuk[4], s[yn] Jana i Emilii Kędzierskiej, ur. 24 I 1926 r. w Zabrodziu k. Lublina. Zam. Olsztyn, Kortowo 20 m. 8. Pochodzenie społeczne chłopskie. Członek PZPR. Od 1948 r. rozpoczął pracę zawodową jako nauczyciel w liceum w Chełmie, a od 1949 r. jako asystent na uniwersytecie w Lublinie. W 1951 r. wstąpił do PZPR i wyjechał na studia aspiranckie do ZSRR, które ukończył w 1954 r., uzyskując dyplom kandydata nauk biologicznych. W Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie pracuje od 1954 r. Prof. S[tanisław] Grzesiuk oceniany jest jako bardzo dobry organizator pracy dydaktyczno-naukowej. Właściwie układa pracę z młodą kadrą naukową. W latach 1963–1964 był II sekretarzem Komitetu Uczelnianego PZPR. Był delegatem na IV Zjazd PZPR[5]. Cieszy się dobrą opinią zarówno wśród członków partii, jak i bezpartyjnych, pracowników i studentów. Duża inteligencja, pracowitość, skromność i bezpośredniość zyskują mu dużą sympatię i uznanie. Podkreśla się śmiałość jego wypowiedzi i ich szczerość oraz konsekwentność w działaniu.

W stosunku do ww. osób Wydział III MW MO w Olsztynie nie wnosi zastrzeżeń w sprawie powołania ich na członków rzeczywistych i korespondentów PAN.

Z[astęp]ca Naczelnika Wydziału III
KW MO w Olsztynie[b]
mjr Wł[adysław] Michalak[6]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-11; ibidem, 0236/180, k. 310–311, mps.

[b] *Poniżej nieczytelny podpis*.

[4] Stanisław Grzesiuk (ur. 1926) – fizjolog roślin, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy UMCS w Lublinie (1949–1951), aspirant w Leningradzkim Instytucie Rolniczym (1951–1954), pracownik naukowy WSR/AT-R w Olsztynie (1954–1996). Członek PZPR (1951–1990).

[5] IV Zjazd PZPR odbył się 15–20 VI 1964 r. w Warszawie.

[6] Władysław Michalak (ur. 1929) – oficer operacyjny PUBP/PUdsBP w Ostródzie (1951–1957), KP MO w Ostródzie (1957), Nowym Mieście (1957–1960), zastępca komendanta ds. SB KP MO w Nowym Mieście (1960–1964, 1973), Mrągowie (1964–1971), Działdowie (1971–1973) i Ostródzie (1973–1975), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Olsztynie (1975–1979).

Nr 50

1976 sierpień 18, Katowice – Opinia dotycząca prof. Jerzego Szuby, tajne

Opinia

Prof. doc. dr inż. Szuba Jerzy[1], s[yn] Stanisława, ur. 9 XI 1916 r., Samara, ZSRR, narod[owość] i obywat[elstwo] polskie, poch[odzenie] społ[eczne] inteligencja, żonaty, 2 dzieci, członek PZPR, zawód inżynier chemik, zatrud[niony] na stanowisku z[astęp]cy dyrektora ds. nauki Instytutu Technologii Chemicznej Węgla i Ropy Naftowej Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej Politechniki Śl[ąskiej] w Gliwicach, zam. Gliwice, ul. Karolinki 7.

Wym[ieniony] gimnazjum kończył w Krakowie w 1936 r. Następnie rozpoczyna studia na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, które kończy w roku 1946. W czasie okupacji mieszka w Warszawie. Od roku 1942 jest członkiem Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa. Bierze udział w powstaniu warszawskim, gdzie zostaje ranny.

Rozkazem Połączonych Sił Zbrojnych AL, KB, PAL zostaje we wrześniu 1944 r. awansowany do stopnia porucznika i odznaczony Krzyżem Virtuti Militari kl[asy] V oraz Krzyżem Walecznych. Po upadku powstania przebywa w niewoli w obozach Lansdori[a], Sandbostel oraz Oflag XC.

Do kraju wraca w roku 1945. Po ukończeniu studiów od roku 1946 podejmuje pracę w Zjednoczeniu Przemysłu Koksochemicznego, zajmując stanowisko kierownika Centralnego Laboratorium Badawczego. Od 1947 r. był st[arszym] asystentem Katedry Chemicznej Technologii Węgla Politechniki Wrocławskiej. Od roku 1950 zatrudniony w Politechnice Śl[ąskiej] w Gliwicach, piastując od roku 1954 funkcję prodziekana Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej, lata 1960–[19]62 dziekana, 1962–[19]65 prorektora Pol[itechniki] Śl[ąskiej], 1965–1974 r. rektora.

Aktualnie pracuje na stanowisku z[astęp]cy dyrektora ds. nauki Instytutu Technologii Chemicznej Węgla i Ropy Naftowej. Jest wysokiej klasy specjalistą z dziedziny technologii węgla i ropy naftowej, autor kilkudziesięciu publikacji i prac naukowych wydanych m.in. za granicą, cenionych w przemyśle. Prowadzi szereg prac i tematów rządowych istotnych dla gospodarki narodowej. Jest ogólnie szanowanym i cenionym dydaktykiem przez środowisko akademickie.

Zaangażowany politycznie, od 1948 r. członek PZPR, pełnił szereg funkcji partyjnych w KM, KW i KC PZPR.

W roku 1974 uzyskał tytuł „Honoris Causa" politechniki w Nowosybirsku.

W roku 1974 za całokształt działalności naukowej i politycznej odznaczony „Orderem Budowniczych Polski Ludowej".

---

[a] *Prawdopodobnie chodzi o obóz Lamsdorf (Łambinowice).*

[1] Jerzy Szuba (1916–2006) – karbochemik, prof. nadzwyczajny od 1960 r., prof. zwyczajny od 1966 r., pracownik naukowy PŚ (od 1950 r.), rektor PŚ (1965–1974). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1990), zastępca członka KC PZPR (1968–1973), członek Komisji Nauki przy KC PZPR (1968–1971).

Prof. doc. dr inż. Jerzy Szuba od wielu lat udziela pomocy organom Służby Bezpieczeństwa w każdym zakresie. W prowadzonych rozmowach szczery i obiektywny. Wielokrotnie wykorzystywany jako kontakt służbowy do sprawy obiektowej krypt. „Politechnika", dał się poznać jako osoba godna zaufania, pozytywnie ustosunkowana do Służby Bezpieczeństwa.

St[arszy] inspektor Sek[cji] III Wydz[iału] III[b]
ppor. mgr Z[bigniew] Frydrychowski[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-11; ibidem, 0236/180, k. 322–322v, mps.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Zbigniew Frydrychowski (ur. 1944) – prawnik, oficer operacyjny Referatu ds. Bezpieczeństwa KW MO w Zabrzu (1974–1979).

Nr 51

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Marii Dłuskiej, tajne

Notatka

dot[yczy:] Dłuska Maria[1], c[órka] Aleksandra i Marii z d[omu] Bednarska, ur. 24 III 1900 r., Kursk (ZSRR), narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społ[eczne] – inteligenckie, wykształcenie wyższe, zawód – nauczyciel akademicki, emerytowany prof. polonistyki, bezpartyjna, niekarana, niezamężna. Zam. Kraków, al. Słowackiego 15/4a.

Ww. jest emerytowanym prof. zwyczajnym UJ, specjalistką w zakresie fonetyki eksperymentalnej języka polskiego. Pracę naukową prof. Dłuska rozpoczęła w Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie w latach 1935–1944 pracowała w Uniwersytecie im. „Feduki”[2] we Lwowie, skąd po wyzwoleniu przeniosła się do Lublina i przyjęła pracę na Uniwersytecie Katolickim w Katedrze Języka Polskiego. W 1950 r. prof. Dłuska przeniosła się ponownie do Krakowa, podejmując pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim w Instytucie Filologii Polskiej, gdzie przez szereg lat była kier[ownikiem] Zakładu Poetyki.

Prof. M[aria] Dłuska jest figurantem sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Dama”, z uwagi na fakt podpisania petycji 101, skierowanej do władz PRL.

Ponadto z uzyskiwanych danych operacyjnych wynika, że utrzymuje ona bardzo ścisły kontakt z klerem katolickim.

W związku z powyższym nie zasługuje na przyjęcie w poczet członków PAN.

por. Ryszard Buczak[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 190, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Maria Dłuska (1900–1992) – językoznawca, prof. nadzwyczajny od 1951, prof. zwyczajny od 1959 r., pracownik naukowy UJ (1926–1935), następnie UJK we Lwowie (1936–1939), Uniwersytetu Iwana Franki (1939–1941), KUL (1945–1950), UJ (1950–1970), IBL PAN (1948–1970).

[2] Chodzi o Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie, utworzony przez władze sowieckie w 1939 r. na miejsce Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Nr 52

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Bronisława Kopycińskiego, tajne

Notatka

dot[yczy:] prof. dr inż. Kopyciński Bronisław[1], s[yn] Aleksandra i Kamilii, ur. 27 I 1907 r., Lwów, członek PZPR, zam. Kraków, ul. Pijarska 5/5.

Studia ukończył na Politechnice Lwowskiej. Obecnie pełni funkcję kierownika Zakładu Technologii Betonu w Instytucie Materiałów Konstrukcji Budowlanych na Wydziale Budownictwa Lądowego.

Ponadto zatrudniony jest na 1/2 etatu jako konsultant naukowy w Instytucie Mechanizacji Budownictwa Oddział Kraków.

Jest członkiem wielu komisji i organizacji.

Jest cenionym i poważanym długoletnim pracownikiem Politechniki Krakowskiej, cieszący się dużym autorytetem.

Utrzymuje liczne kontakty zagraniczne. Utrzymywał bliskie kontakty z Konsulatem Francuskim w Krakowie, wykazywał zainteresowania i sympatie profrancuskie, angażował się czynnie w organizowaniu imprez na P[olitechnice] K[rakowskiej], prezentujących dorobek naukowy i kulturalny Francji.

Inspektor Wydziału III[a]
Zbigniew Klimek[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 200, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Bronisław Kopyciński (1907–2004) – technolog betonu, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1958 r., pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (1932–1934), inżynier konstruktor Zarządu m. Krakowa (1934–1939), pracownik naukowy Politechniki Krakowskiej (1945–1977), rektor PKr (1956–1965). Członek PZPR.

[2] Zbigniew Klimek (ur. 1950) – inżynier górnik, oficer operacyjny Wydziału III KM MO w Krakowie (1976––1990).

Nr 53

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Tadeusza Lewickiego, tajne

Notatka

dot[ycząca] Tadeusza Lewickiego[1], s[yna] Tadeusza, ur. 29 I 1906 r. we Lwowie, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, pochodzenie społeczne – inteligenckie, bezpartyjny, prof. zwyczajny, zatrudniony na stanowisku dyrektora Instytutu Filologii Orientalnej UJ, zam. Kraków, ul. Warmińska[a] 5.

Ww. jest specjalistą w zakresie orientalistyki (filologia arabska). Ogłosił szereg prac z dziedziny źródeł orientalnych (arabskich i hebrajskich) do historii Słowiańszczyzny. Brał udział w pracach zespołowych nad badaniem najstarszych dziejów Polski i sąsiednich krajów słowiańskich. Podczas okupacji przebywał we Lwowie do 1942 r., a następnie poszukiwany przez gestapo, ucieka do Warszawy, gdzie wstępuje do organizacji ZWZ, a następnie do Armii Krajowej, biorąc czynny udział w walkach oddziałów na terenie Zamojszczyzny. W czasie powstania warszawskiego bierze czynny udział, walcząc jako żołnierz liniowy załogi poczty dworcowej[2]. Po upadku powstania dostaje się do niewoli, przebywa w oflagu „Murnau".

Po wyzwoleniu wyjeżdża do Włoch, pracując jako wykładowca w Gimnazjum II Korpusu, następnie wraz z jednostkami II Korpusu udaje się do Anglii.

W październiku 1947 r. wrócił do Polski – zweryfikowany ppor. AK.

Posiada następujące odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski [Orderu Odrodzenia Polski] I stopnia, Medal X-lecia [PRL], Medal XXX-lecia [PRL].

Z uwagi na przynależność ww. do ZWZ i działalność w delegaturze rządu londyńskiego oraz posiadane kontakty w przeszłości była prowadzona sprawa ewidencji operacyjnej. Materiały te znajdują się w Wydz[iale] „C" KM MO Kraków nr 415/II.

Obecnie Tadeusz Lewicki nie prowadzi działalności politycznej. Jest pozytywnie ustosunkowany do obecnej rzeczywistości. Nie wnosimy zastrzeżeń odnośnie [do] przyjęcia ww. w poczet członków PAN.

ppor. Bałucki Jan[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 192–193, mps.

---

[a] *W oryginale* Warmijska.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

Jan Bałucki (ur. 1952) – absolwent AWF, oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Krakowie (1974–1990).

[1] Tadeusz Lewicki (1906–1992) – orientalista, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1960 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1931–1939), PAU (1947–1948), UJ (1948–1976), kierownik Zakładu Numizmatyki IHKM PAN w Krakowie (1953–1968). Członek korespondent PAN od 1983 r.

[2] Właściwe Dworca Pocztowego, przy ul. Żelaznej 21 (róg Al. Jerozolimskich) w Warszawie.

Nr 54

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Władysława Siedleckiego, tajne

Notatka

dot[ycząca] Władysława Siedleckiego[1], s[yna] Kazimierza i Anieli Stopczańskiej, ur. 18 VII 1911 r. w Krakowie, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, pochodzenie społeczne inteligenckie, bezpartyjny, profesor zwyczajny zatrudniony jako dyrektor Instytutu Prawa Cywilnego UJ, kierownik Zakładu Postępowania Cywilnego UJ. Zam. Kraków, ul. Kochanowskiego 11/6.

Ww. jest znanym naukowcem, specjalistą w dziedzinie prawa postępowania cywilnego i prawa spółdzielczego. Posiada bogaty dorobek naukowy (łącznie 217 pozycji), obejmujący publikacje, skrypty, podręczniki oraz monografie. Poza działalnością naukową i dydaktyczną pracował społecznie w organizacjach spółdzielczych i związkowych.

W latach 1948–1961 był profesorem Uniwersytetu im. A[dama] Mickiewicza w Poznaniu. W latach 1951–1953 profesorem Uniwersytetu im. M[ikołaja] Kopernika w Toruniu.

W latach 1963–1965 był dziekanem Wydziału Prawa UJ, a w latach 1965–1968 prorektorem tej uczelni. Jest członkiem Komisji Nauk Prawnych Krakowskiego Oddziału PAN, członkiem Komitetu Nauk Prawnych PAN.

Pracuje w Radzie Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów od 1973 r. do 1975 r. i od roku 1976 (druga kadencja). Posiada szereg odznaczeń, m.in. krzyże: oficerski i kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Utrzymuje liczne kontakty z naukowcami w kraju i za granicą. Mają one charakter naukowy.

W czasie wydarzeń marcowych zachował bierność, ale uczuciowo popierał młodzież. Wielu studentom, którzy otrzymali wyroki, umożliwił poterminowe zdawanie egzaminów.

W Biurze „C" MSW nie figuruje.

ppor. Bałucki Jan[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 203, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Władysław Siedlecki (1911–1998) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy UJ (1935–1938, 1945–1948), UP/UAM (1948–1961), UMK (1952–1953), UJ (1954–1981).

Nr 55

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Karola Starmacha, tajne

Notatka

dot[yczy:] Starmach Karol[1], s[yn] Franciszka i Tekli Strama, ur. 22 IX 1900 r., Mszana Dolna, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społeczne – chłopskie, wykształcenie wyższe – zawód biolog, emerytowany prof. nadzwyczajny, bezpartyjny.

Ww. jest obecnie emerytowanym profesorem UJ. W okresie działalności naukowej był wybitnym specjalistą w dziedzinie hydrobiologii. Ma w swoim dorobku wiele prac z zakresu hydrobiologii.

W ostatnim okresie (1969 r.) pełnił funkcję kierownika Katedry Hydrobiologii na UJ.

Po wyzwoleniu był członkiem PSL i działał w nielegalnej organizacji WiN, za co w dniu 16 IX 1946 r. został zatrzymany przez WUBP w Krakowie, następnie wyrokiem WSR w Krakowie został skazany na 10 lat więzienia[2]. W dniu 26 VI 1950 r. decyzją prezydenta RP ułaskawiony i zwolniony z więzienia[3].

W latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakty z prezesem Związku Młodzieży Chrześcijańskiej w Szwajcarii. W ostatnim okresie zaniechał działalności politycznej. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

W Wydziale „C" tut[ejszej] komendy znajdują się materiały pod nr 10003/II odnośnie [do] jego działalności w okresie powojennym.

Nie wnosimy zastrzeżeń na ww. odnośnie [do] przyjęcia na członka PAN.

Insp[ektor] Wydziału III S[ekcji] IIIA[a]
M. Maj[4]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 198, mps.

---

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Karol Starmach (1900–1988) – hydrobiolog, prof. nadzwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UJ (1925–1939, 1945–1947, 1958–1970), PŚ w Gliwicach (1950–1955), Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie (1951–1953), kierownik Zakładu Biologii Wód PAN (1954–1965). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Członek PSL (1945–1946).

[2] Karol Starmach został skazany na 10 lat więzienia i 5 lat pozbawienia praw obywatelskich w pokazowym procesie członków PSL i WiN (tzw. procesie krakowskim), który odbywał się w okresie 11 VIII – 10 IX 1947 r. Nie był członkiem Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość.

[3] Według autora biogramu Karola Starmacha w PSB, został on zwolniony z więzienia i ułaskawiony 18 V 1950 r., Stanisław T. Sroka, *Starmach Karol*, PSB, t. 42, Warszawa–Kraków 2003/2004, s. 324.

[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 56

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Andrzeja Witkowskiego, tajne

Notatka

dot[yczy:] Witkowski Andrzej[1], s[yn] Jana i Eufrozyny z d[omu] Bloch, ur. 25 I 1930 r., Rożyszcze (ZSRR), narod[owość] i obywat[elstwo] polskie, pochodzenie społ[eczne] inteligenckie, wykształcenie wyższe, zawód nauczyciel chemii, zatrudniony na stanowisku kier[ownika] Zakładu Chemii Teoretycznej Instytutu Chemii Wydziału Mat[ematyczno]-Fiz[yczno]-Chem[icznego] UJ. Profesor nadzwyczajny, żonaty, posiada jedno dziecko nieletnie (córka), bezpartyjny, członek Zw[iązku] Zaw[odowego] Naucz[ycielstwa] Polskiego, odznaczeń nie posiada, oficer rezerwy, znajomość języków obcych: angielski, francuski, rosyjski i niemiecki, zam. Kraków, ul. Kolberga 14/8.

Ww. jest wybitnym chemikiem teoretykiem, w swym dorobku posiada pewne osiągnięcia naukowe, które weszły na trwałe do literatury światowej. Prof. Witkowski dwukrotnie przebywał na stażach zagranicznych w latach 1957–1959 (USA, Harvard Univ[ersity]) oraz od 1962 r. do 1964 r. (Francja, Grenoble, Centrum Badań Jądrowych).

Prof. Andrzej Witkowski utrzymuje liczne kontakty z pracownikami naukowymi Węgier, NRD, Finlandii, Francji, Anglii, Włoch, Turcji, ZSRR, USA i innych krajów. Żona Witkowskiego – Anna, c[órka] Witolda, ur. 23 II 1936 r., pracownik naukowy Politechniki Krakowskiej, adiunkt Instytutu Inżynierii Wodnej Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej, bezpartyjna.

Prof. Witkowski jest pozytywnie ustosunkowany do obecnej rzeczywistości, posiada światopogląd marksistowski. W Wydziale „C" tut[ejszej] Komendy nie figuruje.

Nie wnosimy zastrzeżeń odnośnie [do] przyjęcia ww. na członka PAN.

por. Ryszard Buczak[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 206, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Andrzej Witkowski (ur. 1930) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UJ (1954–2000).

Nr 57

1976 sierpień 18, Kraków – Notatka dotycząca prof. Wiktora Zina, tajne

Notatka

dot[yczy:] prof. dr hab. inż. Zin Wiktor[1], s[yn] Piotra i Stefanii, ur. 14 IX 1925 r., Hrubieszów, pochodzenie chłopskie[2], bezpartyjny, zam. Kraków, ul. Dzierżyńskiego 4/5.

Studia ukończył w 1950 r. na Wydziale Architektury AGH. Jest głównym koordynatorem badań naukowych na terenie Krakowa z ramienia Urzędu Miejskiego, członek licznych organizacji naukowych i stowarzyszeń. Utrzymuje bardzo liczne kontakty z klerem.

Związane to jest m.in. z prowadzonymi pracami architektonicznymi. Niezależnie od tego W[iktor] Zin utrzymuje przyjacielskie kontakty z księżmi z terenu Krakowa i innych miast.

Cieszy się dobrą opinią wśród dostojników Kościoła katolickiego, a z kardynałem K[arolem] Wojtyłą utrzymuje osobiste kontakty.

Obecnie pełni funkcję Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej oraz jest dyrektorem Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej.

Wśród pracowników PKr ma opinię karierowicza, osoby potrafiącej zręcznie dostosować się do każdej sytuacji.

Pełniąc bardzo wiele funkcji oraz angażując się do licznych prac, zaniechuje sprawy wydziału.

Prof. W[iktor] Zin znany jest i ceniony, głównie za działalność popularyzatorską ochrony zabytków i zagadnień architektury.

Inspektor Wydziału III
Zbigniew Klimek[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-6; ibidem, 0236/180, k. 195, mps.

---

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] Wiktor Zin (1925–2007) – architekt, prof. nadzwyczajny 1967 r., prof. zwyczajny 1979 r., pracownik naukowy AGH (1949–1954), Politechniki Krakowskiej (1954–1995). Wiceminister kultury i sztuki – generalny konserwator zabytków (1977–1981), przewodniczący Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Zabytkowych Zespołów Miejskich (1978–1983). Autor telewizyjnego programu „Piórkiem i węglem".

[2] Ojciec Wiktora Zina był rzemieślnikiem – prowadził zakład malarsko-pozłotniczy.

Nr 58

1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Edwarda Galasa, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka[a]

ob. prof. nadzwyczajnego dr. hab. Edwarda Galasa[1], s[yna] Adama i Florentyny Szwajcer, ur. 2 I 1928 r., Lubieniec, woj. kieleckie, obywatelstwo i narodowość polska, pochodzenie społ[eczne] chłopskie, członek PZPR, rektor Politechniki Łódzkiej, zam. w Łodzi, ul. Wielkopolska 68 m. 25.

Studia wyższe I i II stopnia odbywał na Politechnice Łódzkiej w latach 1949–1955. Tytuł doktora otrzymał w Instytucie Technologii Przemysłu Spożywczego w Moskwie (kandydat nauk). Habilitację uzyskał na Politechnice Łódzkiej w 1966 r. Docentem został mianowany 1967 r., profesorem nadzwyczajnym w 1975 r.

Prof. E[dward] Galas pełnił szereg funkcji zawodowych i społecznych. Od 1970 r. był dyrektorem Instytutu Biochemii Technicznej PAN, a w latach 1970–1972 dziekanem Wydziału Chemii Spożywczej PŁ. W latach 1973–1975 był prorektorem ds. rozwoju uczelni. Stanowisko rektora pełni od 1 września 1975 r.

Obok pracy zawodowej wiele czasu poświęcał pracy społecznej, m.in. w latach 1968–1973 był członkiem Komitetu Łódzkiego PZPR, jako członek współuczestniczył w pracy Komisji Nauki KC PZPR w okresie 1969–1971 r.

Od 1963 do 1972 r. był I sekretarzem KU PZPR Politechniki Łódzkiej. Na IV i V Zjeździe PZPR był delegatem. Za działalność naukowo-dydaktyczną otrzymał dwukrotnie nagrody ministra sz[kolnictwa] w[yższego,] n[auki] i t[echniki]. Posiada odznaczenia: srebrny i złoty Krzyż Zasługi oraz Krzyż Kawalerski.

Wymieniony nie był w naszym operacyjnym zainteresowaniu. Cechy osobiste prof. E[dwarda] Galasa [i] jego właściwa postawa polityczna predestynują do powołania go na członka PAN.

kpt. mgr A[ndrzej] Lesner[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-10; ibidem, 0236/180, k. 300–300v, mps.

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* opinia pozytywna, *nieczytelny podpis*.

[b] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III KM MO w Łodzi.
Andrzej Lesner (ur. 1941) – nauczyciel, oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Łodzi (1966–1970), kierownik Grupy Wydziału II (1970–1973), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Łodzi (1975–1982), naczelnik Wydziału III-1 KW MO/WUSW w Łodzi (1982–1989).

[1] Edward Galas (ur. 1928) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1975 r., prof. zwyczajny od 1986 r., pracownik naukowy PŁ (1953–1956, 1960–1998), aspirant w Moskiewskim Instytucie Technologii Żywności (1956–1960), rektor PŁ (1975–1981). Członek PZPR (1951–1990), członek Komisji Nauki przy KC PZPR (1969–1971), Zespołu ds. Nauki przy KM PZPR w Łodzi (1973–1974).

Nr 59

1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Jerzego Kroha, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Ob. prof. zw[yczajnego] dr. habil[itowanego] n[auk] t[echnicznych] Jerzego Kroh[a][1], s[yna] Władysława i Zofii, ur. 28 VIII 1924 r. w Warszawie, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne – inteligencja, bezpartyjny, dyrektor Międzynarodowego Instytutu Techniki Radiacyjnej, zam. w Łodzi przy ul. Wschodniej 61.

Prof. Kroh ukończył w Politechnice Łódzkiej w 1947 r. studia chemiczne, a w Uniwersytecie Łódzkim w 1950 r. W tym też roku Rada Wydziału Chemicznego PŁ nadała mu z odznaczeniem stopień doktora nauk technicznych. W 1954 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna przyznała mu tytuł docenta, a w 1958 r. zatwierdziła decyzję Rady Wydziału Chemicznego PŁ z 1958 r. o nadaniu stopnia naukowego doktora nauk chemicznych.

W 1963 r. Rada Państwa nadała mu tytuł profesora nadzwyczajnego.

Prof. Kroh w 1947 r. rozpoczął pracę w Uniwersytecie Łódzkim na stanowisku asystenta. W latach 1950–1953 był adiunktem w Katedrze Chemii Fizycznej PŁ. W 1954 r. zostaje powołany na stanowisko samodzielnego pracownika nauki w tej katedrze, a w 1966 r., z chwilą utworzenia Katedry Chemii Radiacyjnej, zostaje powołany na jej kierownika. Od 1 X 1963 r. pracuje na stanowisku profesora nadzwyczajnego. W 1966 r. zostaje powołany w uczelni Instytut Techniki Radiacyjnej, którego dyrektorem zostaje mianowany prof. Jerzy Kroh. Przez kilka lat przebywał on na zagranicznych stażach naukowych: w Anglii, gdzie w 1960 r. otrzymał tytuł „Doctor of Philosophy" Uniwersytetu w Leeds, a następnie przebywał w Kanadzie.

Działalność naukowa prof. Kroh[a] koncentruje się wokół czterech głównych kierunków:

1. Przenoszenie energii w czasie radiolizy układów stałych.
2. Radiacyjnie inicjowane podstawianie izotopowe.
3. Wpływ gęstości jonizacji i natężenia promieniowania na radiolizę układów stałych.
4. Radiacyjna polimeryzacja i degradacja polimerów.

Dorobek naukowy prof. Kroh[a] obejmuje kilkadziesiąt publikacji naukowych, podręcznik chemii fizycznej i dwie monografie. W latach 1964–1955 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Zakładowej ZNP PŁ. W roku 1955/1956 był prodziekanem Wydziału Chemii Spożywczej, a w latach 1962–1966 dziekanem tegoż wydziału. Uczestniczy w wielu różnych komisjach naukowych.

W 1966 r. otrzymał nagrodę naukową m. Łodzi, a w 1968 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. W tym też roku Rada Państwa nadała mu tytuł profesora zwyczajnego.

---

[1] Jerzy Kroh (ur. 1924) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy UŁ (1947–1950), PŁ (1950–1994), rektor PŁ (1981–1987). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r. Wiceprezydent Łodzi 1996–1998.

Wymieniony posiada rozległe kontakty z naukowcami ks. Potrafi reklamować swoje osiągnięcia naukowe. W kontaktach z ludźmi nie ujawnia swoich przekonań politycznych. Do pracy społecznej nie angażuje się. Wychowany w środowisku negatywnie ustosunkowanym do obecnego ustroju. Wśród pracowników nielubiany za tupet i zrozumiałość.

Prof. J[erzy] Kroh jest w naszym zainteresowaniu operacyjnym. Nie wnosimy zastrzeżeń co do powołania prof. J[erzego] Kroha na członka PAN.

kpt. mgr A[ndrzej] Lesner[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-10; ibidem, 0236/180, k. 303–303v, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III KM MO w Łodzi.

Nr 60

1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Mariana Kryszewskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

ob. prof. zw[yczajnego] dr. n[auk] chem[icznych] Mariana Kryszewskiego[1], ur. 17 IV 1925 r. w Toruniu, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne – inteligencja pracująca, bezpartyjny, profesor zwyczajny w Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych w Łodzi, zam. w Łodzi, pl. Dąbrowskiego 3 m. 6.

Prof. Marian Kryszewski ukończył Uniwersytet im. M[ikołaja] Kopernika w Toruniu, uzyskując w 1950 r. tytuł magistra filozofii. W okresie od grudnia 1950 r. do grudnia 1955 r. zajmuje kolejno stanowisko asystenta, a następnie starszego asystenta. Następnie awansuje na stanowisko adiunkta, a w 1955 r. na docenta Uniwersytetu im. M[ikołaja] Kopernika. W 1958 r. przenosi się do Łodzi, gdzie obejmuje stanowisko docenta w PŁ.

Od września 1970 r. jest dyrektorem Instytutu Polimerów PŁ. Z dniem 1 lutego 1972 r. przeniesiony zostaje do pracy w Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych w Łodzi. 6 lipca 1973 r. uchwałą Rady Państwa otrzymał tytuł naukowy profesora zwyczajnego. Prof. M[arian] Kryszewski jest zatrudniony na 1/2 etatu w Instytucie Polimerów PŁ.

Wymieniony posiada poważny dorobek naukowy w dziedzinie fizyki polimerów, który został uzewnętrzniony w licznych publikacjach krajowych i zagranicznych. Brał udział w pracach o charakterze tajnym.

[a]Prof. M[arian] Kryszewski utrzymuje kontakty z dużym gronem naukowców z kk, szczególnie osobami pochodzenia żydowskiego. W środowisku pracowników naukowych ma opinię nieszczerego i nieobiektywnego w ocenie ludzi. Bardzo czuły na punkcie własnych ambicji.

Politycznie niezaangażowany. Do pracy społecznej odczuwa wyraźną niechęć, dbając jedynie o osobiste interesy. Cechy charakterologiczne prof. M[ariana] Kryszewskiego mogą stanowić przeszkodę w powołaniu go na członka PAN[a].

W zainteresowaniu operacyjnym tut[ejszej] jednostki nie był. Rejestrowany w Wydz[iale] II Biura „C" MSW nr 1295/I.

kpt. mgr A[ndrzej] Lesner[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-10; ibidem, 0236/180, k. 296–296v, mps.

---

[a] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[b] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III KM MO w Łodzi.

[1] Marian Kryszewski (1925–2005) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy UMK (1950–1958), PŁ (1958–1995), kierownik Zakładu Polimerów PAN (1970–1972), pracownik Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN (1972–2005?). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r.

Nr 61

1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Władysława Pełczewskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

ob. prof. zw[yczajnego] dr. n[auk] t[echnicznych] Władysława Pełczewskiego[1], s[yna] Mieczysława, Rozalii Engel, ur. 12 XII 1917 r. w Charkowie (ZSRR), narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, pochodzenie inteligenckie, zatrudniony w Instytucie Automatyki PŁ, zam. w Łodzi, ul. Brzeźna 12.

Szkołę średnią ukończył w 1939 r. w Warszawie. Studia odbywał w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. Wawelberga w okresie okupacji. Od lipca 1942 r. równolegle podjął pracę w Fabryce Maszyn i Aparatów Elektrycznych, Warszawa, ul. Jagiellońska 4/6 w charakterze konstruktora. Po powstaniu do wyzwolenia przebywa w Łowiczu. Wiosną 1945 r. rozpoczyna studia na Politechnice Łódzkiej. Studia ukończył 21 czerwca 1946 r. Podjął pracę w charakterze st[arszego] asystenta w katedrze Maszyn Elektrycznych PŁ. Od 1949 r. do maja 1952 r. pracował jako adiunkt tej katedry, a następnie został powołany na stanowisko zastępcy profesora i kierownika Zakładu Napędów Elektrycznych PŁ. W maju 1951 r. uzyskał stopień doktora nauk technicznych. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał 22 października 1954 r., a dnia 12 czerwca 1964 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

W dniu 4 czerwca 1965 r. został powołany na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk. Od września 1973 r. pełni funkcję dyrektora w Instytucie Automatyki PŁ. Prof. W[ładysław] Pełczewski posiada liczne znajomości i powiązania z pracownikami naukowymi na Zachodzie. Z tych względów w 1965 r. był opracowywany w charakterze kandydata na TW przez tut[ejszy] Wydział II. Od opracowania odstąpiono ze względu na stan zdrowia wymienionego. Ponadto jest rejestrowany w Wydz[iale] II Biura „C" KP MSW nr 6371.

W miejscu pracy uznany za pracownika posiadającego niewątpliwe osiągnięcia naukowe. Ujemnymi cechami jego charakteru jest eksponowanie ponad miarę własnej osoby. W ocenie współpracowników subiektywny, nie znosi krytycznych uwag na temat własnej osoby. Wobec kolektywu nieszczery, posuwa się niejednokrotnie do intrygi. Zarzuca się mu, [a]że nie wykształcił po sobie następców. W sprawy polityczne nie angażuje się. Z jego wypowiedzi w gronie współpracowników wynika, że nie jest on szczery politycznie[a].

Cechy charakterologiczne prof. W[ładysława] Pełczewskiego nie predysponują jego osoby do powołania go na członka PAN.

kpt. mgr A[ndrzej] Lesner[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-10; ibidem, 0236/180, k. 297–297v, mps.

[a–a] *Fragment podkreślony odręcznie.*

[b] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III KM MO w Łodzi.

[1] Władysław Pełczewski (1917–2006) – automatyk, elektrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy PŁ (1945–1988). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r.

Nr 62

1976 sierpień 18, Łódź – Charakterystyka prof. Stefanii Skwarczyńskiej, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Prof. dr hab. Stefania Skwarczyńska[1], z d[omu] Strzelbicka, c[órka] Mieczysława i Marii Rylskiej, ur. 17 listopada 1902 r. w Kamionce Strumiłowej (ZSRR), narodowość polska, pochodzenie [a]społeczne – ziemiańskie, bezpartyjna, działaczka katolicka, założycielka katolickiego miesięcznika „Znak", członek korespondent PAN, profesor zwyczajny, pracownik naukowo-dydaktyczny UŁ. Od 1973 r. na emeryturze[a].

Wymieniona ukończyła gimnazjum w Sanoku w 1921 r. Była słuchaczem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Tam też uzyskała stopień doktora w 1925 r. W 1932 r. wyszła za mąż za Tadeusza Skwarczyńskiego, wówczas porucznika WP. W tym czasie pracowała w gimnazjum w Stanisławowie jako nauczycielka. Od 1932 r. była nauczycielką w gimnazjum E[lizy] Orzeszkowej w Łodzi. Po wybuchu wojny przeniosła się do Lwowa, gdzie dzięki uznaniu przez władze radzieckie stanowiska docenta pracowała w Katedrze Literatury Polskiej Uniwersytetu Lwowskiego do końca 1941 r. Brała czynny udział w nauczaniu tajnym. Po wyzwoleniu Lwowa w latach 1944–1945 pracowała jako docent przy Katedrze Filologii Francuskiej Uniwersytetu Lwowskiego. Od 1945 r. objęła katedrę Teorii Literatury Uniwersytetu Łódzkiego. W 1946 r. otrzymała nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Od 1947 r. prowadziła również wykłady dramaturgii ogólnej i historii teatru i dramatu w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej i Filmowej w Łodzi. Brała współudział w założeniu Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. [a]Była członkiem Prezydium Krajowej Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy Ogólnopolskim Komitecie Frontu Narodowego[a]. Była kierownikiem Sekcji Książki i Sztuki Katolickiej. S[tefania] Skwarczyńska była członkiem Zarządu Głównego Ligi Kobiet. W okresie okupacji była członkiem Armii Krajowej, gdzie pracowała w dziale spraw kobiecych.

W latach 1959–1960 tut[ejszy] Wydział III prowadził na ob. S[tefanię] Skwarczyńską sprawę ewidencyjno-obserwacyjną nr 1927 [a]na podstawie podejrzenia o utrzymywanie kontaktów z działaczami PSL na emigracji[a]. Sprawę zaniechano w marcu 1960 r. ze względu na brak podstaw do dalszego operacyjnego interesowania się osobą S[tefanii] Skwarczyńskiej.

[a]Wymieniona utrzymywała kontakty tak w kraju, jak i za granicą z odłamami syjonistycznymi. Między innymi kontaktowała się z prof. Teodorem Domaradzkim[2],

---

[a–a] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[1] Stefania Skwarczyńska (1902–1988) – literaturoznawca, prof. nadzwyczajny od 1939 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy Wolnej Wszechnicy Polskiej (1937–1939), UJK we Lwowie (1937–1939), Uniwersytetu Iwana Franki we Lwowie (1940, 1944–1945), UŁ (1945–1973), Państwowej Wyższej Szkoły Aktorskiej/ /Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej w Łodzi (1947–1964). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[2] Teodor Domaradzki (1910–2001) – slawista, absolwent UW (1939) i uniwersytetu w Rzymie (1941), wykładowca uniwersytetu w Rzymie (1941–1947), Pontifico Instituto Orientale w Rzymie (1943–1947), delegat Ministerstwa Oświecenia Publicznego i kierownik Polskiego Wydziału Edukacji w Ambasadzie Wielkiej Brytanii w Rzymie,

wykładowcą Uniwersytetu w Montrealu i obywatelką Szwajcarii pochodzenia żydowskiego Marguerite Locher. Najbliższą przyjaciółką wymienionej była Polka pochodzenia żydowskiego, była dyrektor Biblioteki UŁ, prof. Helena Więckowska[3]. Z powyższych względów pozostawała ona w zainteresowaniu Wydziału III tut[ejszej] komendy.

Obecnie prof. Stefania Skwarczyńska od roku 1973 jest na emeryturze.

Dotychczasowa działalność wymienionej może stanowić przeszkodę w powołaniu na członka PAN[a].

kpt. mgr A[ndrzej] Lesner[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-11; ibidem, 0236/180, k. 306–306v, mps.

żołnierz II Korpusu Polskiego. Od 1948 r. w USA, następnie profesor Wydziału Studiów Słowiańskich University of Montreal w Kanadzie.

[b] *Powyżej odręczny podpis i pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III KM MO w Łodzi.

[3] Helena Więckowska (1899–1984) – bibliolog, historyk, bibliotekarz, prof. nadzwyczajny od 1955 r., dyrektor Biblioteki UŁ (1948–1970), pracownik naukowy UŁ (1949–1970).

Nr 63

1976 sierpień 19, Poznań – Pismo naczelnika Wydziału III KW MO w Poznaniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

L.dz. G-002036/III/76[a]

Naczelnik Wydziału III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Odpowiadając na pismo z dnia 9 VIII 1976 r. L.dz. OE-III-00150/76 przesyłam w załączeniu[b] karty E-15 kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów Polskiej Akademii Nauk wraz z krótkimi charakterystykami tych osób:

1. Prof. dr Zbigniew Drozdowski[1], s[yn] Kazimierza i Anny Góralczyk, ur. 25 I 1930 r., narodowość i obywatelstwo polskie, członek PZPR, zam. Poznań, ul. Chłodna 10 m. 8.

Ww. pełni aktualnie funkcję rektora Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. W środowisku naukowym cieszy się dużym szacunkiem i zaufaniem. Posiada duży dorobek naukowy. Mocno zaangażowany jest w pracy społeczno-politycznej. Za swą działalność wielokrotnie odznaczony. Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

2. Prof. dr Jan Hasik[2], s[yn] Jana i Teodozji, ur. 15 III 1922 r. w Rawiczu, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne robotnicze, żonaty, członek PZPR, zam. Poznań, ul. Żmudzka 5.

Aktualnie pełni funkcję kierownika Kliniki Gastroenterologii Instytutu Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej w Poznaniu. W środowisku naukowym w kraju i za granicą cieszy się dużym szacunkiem. Posiada opinię jednego z najlepszych lekarzy krajowych w dziedzinie dietetyki. Jest głęboko zaangażowany w pracy społeczno-politycznej. W pełni zasługuje na to, by być członkiem Polskiej Akademii Nauk.

3. Prof. dr Witold Jurczyk[3], s[yn] Emila i Ireny Wojczyńskiej, ur. 19 III 1931 r. w Kcyni, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne inteligenckie, członek PZPR, zam. Poznań, Osiedle Przyjaźni 18 m. 264, pełni aktualnie funkcję Kierownika Zakładu Anestezjologii Akademii Medycznej w Poznaniu. W okresie wieloletniej kariery naukowej prof. W[itold] Jurczyk piastował na Akademii Medycznej wiele stanowisk, był m.in. prorektorem.

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczne dopiski* Tow. Knyziak *i* OE-III-00150/76. *Numer sprawy wpisany odręcznie. Powyżej prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Poznaniu.

[b] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.

[1] Zbigniew Drozdowski (ur. 1930) – antropolog, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy Uniwersytetu Poznańskiego (1950–1952), WSWF/AWF w Poznaniu (1953–2000), rektor AWF w Poznaniu (1976–1981). Członek PZPR (1953–1990).

[2] Jan Hasik (1922–2001) – lekarz chorób wewnętrznych, gastroenterolog, dietetyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy AM w Poznaniu (1952–2001). Członek PZPR (1952–1990).

[3] Witold Jurczyk (ur. 1931) – anestezjolog, prof. nadzwyczajny od 1970, prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy AM w Poznaniu (1955–2001). Członek PZPR (1954–1990).

W opinii środowiska uchodzi za jednego z najlepszych w zagadnieniach anestezjologii. Za całokształt pracy wielokrotnie odznaczony odznaczeniami państwowymi i resortowymi.

Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

4. Prof. dr Przemysław Gabrych[4], s[yn] Władysława i Heleny z d[omu] Płonka, ur. 1 XII 1919 r., Wilkowyja, narodowość i obywatelstwo polskie, żonaty, członek PZPR, zam. Poznań, ul. Bystrzycka 3A.

Prof. P[rzemysław] Gabrych pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Biostruktury oraz kierownika Zakładu Anatomii Patologicznej Akademii Medycznej w Poznaniu. Ponadto powołany został na stanowisko prorektora Akademii Medycznej. W Akademii Medycznej posiada opinię dobrego wychowawcy, wartościowego naukowca. Posiada duży autorytet zarówno wśród naukowców, jak i studentów. Kandydatura ww. na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

5. Prof. dr Olech Szczepski[5], s[yn] Cezarego i Jadwigi Żurkowskiej, ur. 17 IV 1914 r. w Poznaniu, żonaty, pochodzenie społ[eczne] rzemieślnicze, członek PZPR, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Poznań, ul. Ułańska 22b m. 8, pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Pediatrii Akademii Medycznej w Poznaniu.

Wyżej wymieniony posiada opinię jednego z najzdolniejszych specjalistów w zakresie endokrynologii dziecięcej. Jest dobrym organizatorem. Za całokształt swej pracy odznaczony został odznaczeniami państwowymi i resortowymi. Kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

Prof. dr Olech Szczepski w 1939 r. brał udział w kampanii wrześniowej, okres okupacji spędził, walcząc czynnie w oddziałach polskich na Zachodzie, do kraju powrócił w 1947 r. Strona moralno-polityczna ww. nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

6. Prof. dr Władysław Węgorek[6], s[yn] Henryka, ur. 16 II 1918 r., bezpartyjny, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Poznań, ul. Sowińskiego 30/32 m. 6, zajmuje aktualnie stanowisko dyrektora Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu.

W latach 1946–1954 pracował na terenie Puław i Warszawy. W 1954 r. przeniósł się do Poznania, gdzie objął kierownictwo Katedry Entomologii w tut[ejszej] Wyższej Szkole Rolniczej. Do 1968 r. pracował w tejże uczelni, pełniąc szereg funkcji, m.in. w latach 1959–1965 był rektorem.

W 1968 r. przeszedł całkowicie do pracy w Instytucie Ochrony Roślin. W środowisku naukowym w kraju i za granicą uchodzi za dobrego fachowca. Jest wierzącym i praktykującym katolikiem, lojalnym jednak w stosunku do władz. Wykazuje dość duże zainteresowanie powiększaniem swoich dochodów, co powoduje niekorzystne dla niego komentarze. Co do jego kandydatury nie wnosimy jednak w całokształcie zastrzeżeń.

---

[4] Przemysław Gabrych (ur. 1919) – lekarz-patolog, dyrektor Instytutu Biostruktury PAN. Członek PZPR.

[5] Olech Szczepski (1914–1980) – pediatra, endokrynolog, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1967 r., pracownik naukowy AM w Poznaniu (1947–1980), przewodniczący Rady Naukowej Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie (1977–1980). Członek PZPR.

[6] Władysław Węgorek (1918–2001) – entomolog, prof. nadzwyczajny od 1959 r., prof. zwyczajny od 1967 r., dyrektor Departamentu Entomologii w PINGW w Puławach (1945–1954), pracownik naukowy SGGW (1952–1955), WSR w Poznaniu (1955–1969), rektor WSR w Poznaniu (1959–1969), dyrektor Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu (1956–1988). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., wiceprzewodniczący (1972–1980), przewodniczący (1980–1989) Oddziału PAN w Poznaniu.

7. Prof. dr Zbigniew Zakrzewski[7], s[yn] Ksawerego i Janiny Dygat, ur. 15 VII 1912 r. w Puszczykowie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, zam. Poznań, ul. Marszałkowska 7 m. 1.

Do 1939 r. sympatyzował ze Stronnictwem Narodowym, lecz oficjalnie aktywnej działalności politycznej nie przejawiał. Po raz pierwszy działalność jego zanotowano w okresie października 1956 r., był wówczas współorganizatorem założenia Klubu Inteligencji Katolickiej. W czasie zebrań ww. stowarzyszenia często zabierał głos w dyskusjach, broniąc endecji, duchowieństwa, ziemiaństwa itp. Jest osobą fanatycznie religijną, w 1960 r. na jednym zebrań rodzicielskich w szkole, do której uczęszczały jego dzieci, w prowokacyjny sposób domagał się wprowadzenia religii do szkoły, powołując się na Konstytucję PRL.

Utrzymywał kontakty z przedstawicielami konsulatu USA, gloryfikując wszystko, co na Zachodzie, wychwalał system polityczny i społeczny oraz osiągnięcia USA, ironicznie wyrażał się o osiągnięciach ZSRR. W 1962 r. I sekretarz KW PZPR przeprowadził z nim rozmowę i zakomunikował mu, że przyjął niewłaściwą postawę wobec szeregu problemów politycznych. Od tego czasu w oficjalny sposób nie manifestuje swoich poglądów. Jednakże w 1966 r. tut[ejszy] wydział ujawnił, iż wysyłał on listy anonimowe do I sekretarza KW PZPR, I sekretarza KC PZPR i przewodniczącego Rady Państwa, w których występował przeciwko polityce partii i rządu, domagał się zawrócenia „z niefortunnej" drogi, ostrzegał przed uniemożliwianiem wierzącym wzięcia udziału w uroczystościach religijnych (uroczystości milenijne)[c].

Prof. Zakrzewski posiada krewnego Tadeusza Święcickiego[8], który jest współpracownikiem „Kultury".

Prof. Zakrzewski pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Jest członkiem wielu towarzystw naukowych.

Ze względu na postawę polityczną, brak jakichkolwiek szans na poprawę poglądów ww., proponujemy spowodowanie, by prof. Zakrzewski nie został członkiem Polskiej Akademii Nauk.

8. Prof. dr Jerzy Topolski[9], s[yn] Władysława i Haliny, ur. 20 IX 1928 r. w Poznaniu, narodowość i obywatelstwo polskie, członek PZPR, zam. Poznań, ul. Pamiątkowa 26/2, aktualnie pełni funkcję wicedyrektora Instytutu Historii oraz kierownika Zakładu Historii Nowożytnej Polski na Uniwersytecie im. A[dama] Mickiewicza. Należy do grona wybitniejszych polskich historyków, posiada bogaty dorobek naukowy. Bierze czynny udział w życiu organizacyjno-naukowym uczelni.

---

[c] *Wzdłuż tego akapitu na lewym marginesie nieczytelny odręczny dopisek*.

[7] Zbigniew Zakrzewski (1912–1992) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1959 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik Banku Cukrownictwa w Poznaniu (1935–1936), Banku Polskiego w Ostrowie Wielkopolskim (1936–1939), NBP w Poznaniu (1945–1947), AH/WSE/AE w Poznaniu (1945–1982), rektor WSE w Poznaniu (1959–1962). Prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1981–1987).

[8] Tadeusz Święcicki (?–1973) – dziennikarz, polityk piłsudczykowski, m.in. naczelnik Wydziału Prasowego Prezydium Rady Ministrów (1926–1933), następnie redaktor tygodnika „Pion". Po wojnie na emigracji.

[9] Jerzy Topolski (1928–1998) – historyk dziejów gospodarczych, metodolog historii, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy UP/UAM (1950–1998). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Członek PZPR (1948–1990).

Prof. Jerzy Topolski utrzymuje sporadyczne kontakty o niewyjaśnionym bliżej charakterze z Adamem Michnikiem[10] oraz [Robertem] Satanowskim[11].

Jego dorobek naukowy predestynuje go do tego, by być członkiem Polskiej Akademii Nauk.

9. Prof. dr Stanisław Kielich[12], s[yn] Józefa i Jadwigi, ur. 10 XI 1925 r. w Cieszynie, narodowość i obywatelstwo polskie, czł[onek] PZPR, zam. Poznań, Os. Przyjaźni 11/84, aktualnie pełni funkcję kierownika Zakładu Optyki Nieliniowej Instytutu Fizyki na Uniwersytecie im. A[dama] Mickiewicza. Uchodzi za bardzo zdolnego naukowca, posiada duży dorobek naukowy. W latach 1974–1975 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Fizyki. Aktywnie włącza się do pracy w organizacji partyjnej. Posiada brata w Nowej Zelandii, który w 1965 r. starał się ściągnąć ww. do siebie. Biorąc pod uwagę zarówno dorobek naukowy, jak i zaangażowanie w pracy politycznej, uważamy, że kandydatura prof. Stanisława Kielicha na członka Polskiej Akademii Nauk jest jak najbardziej uzasadniona.

10. Prof. dr Stanisław Pająk[13], s[yn] Stanisława i Janiny, ur. 26 II 1924 r. w Warszawie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, zam. Poznań, ul. Słowiańska 28 m. 8, aktualnie pełni funkcję dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii oraz kieruje Zakładem Fizyki Doświadczalnej na Uniwersytecie im. A[dama] Mickiewicza.

Wyżej wymieniony jest bardzo aktywny w działalności naukowej i dydaktyczno-wychowawczej. Jego strona moralna ani polityczna nie budzą zastrzeżeń. Kandydatura ww. na członka Polskiej Akademii Nauk jest słuszna.

11. Prof. dr Jerzy Kmita[14], s[yn] Stanisława i Janiny, ur. 26 XII 1931 r. w Rajsku, narodowość i obywatelstwo polskie, czł[onek] PZPR, zam. Poznań, ul. Promienista 95 m. 25.

Studia wyższe odbył w latach 1951–1955 na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Od roku 1955 do chwili obecnej zatrudniony na uniwersytecie. Od 1969 r. do lipca 1976 r. kierował Instytutem Filozofii. Jest sumiennym, zdyscyplinowanym pracownikiem nauki. Wspólnie z doc. Leszkiem Nowakiem[15] oraz doc. Janem Suchem[16] tworzą człon tzw. Poznańskiej Szkoły Metodologicznej.

---

[10] Adam Michnik (ur. 1946) – polityk, publicysta, działacz opozycyjny, uczestnik wydarzeń marcowych, członek KOR, następnie KSS „KOR", doradca regionalnych władz NSZZ „Solidarność" (1980–1981), wielokrotnie więziony; uczestnik obrad okrągłego stołu. Od 1989 r. redaktor naczelny „Gazety Wyborczej".

[11] Robert Satanowski (1918–1997) – oficer ludowego WP, dyrygent, kierownik artystyczny Krakowskiego Teatru Muzycznego (1975–1977).

[12] Stanisław Kielich (1925–1993) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UAM (1964–1995), Instytutu Fizyki PAN (1955–1964). Członek korespondent PAN od 1983 r. Członek PPR/PZPR (1948–1990).

[13] Stanisław Pająk (ur. 1924) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy UAM (1966–1994), Instytutu Fizyki PAN (1952–1966).

[14] Jerzy Kmita (ur. 1931) – metodolog nauki, filozof kultury, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy UAM (1957–2001). Członek korespondent PAN od 1986 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r. Członek PZPR (1964–1990).

[15] Leszek Nowak (ur. 1943) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy UAM (1965–1985, od 1989), prodziekan Wydziału Nauk Społecznych UAM (1981–1984). Członek korespondent PAN od 1994 r. Członek PZPR (1962–1980), NSZZ „Solidarność" (1980–1995), internowany po 13 XII 1981 r., zwolniony z pracy z powodów politycznych w 1985 r.

[16] Jan Such (ur. 1931) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1977 r., prof. zwyczajny od 1989 r., aspirant na uniwersytecie w Moskwie (1955–1961), pracownik naukowy UAM od 1961 r.

Strona moralna ani polityczna ww. nie budzi zastrzeżeń. Działalność naukowa ww. predestynuje go do kandydowania go na członka Polskiej Akademii Nauk.

12. Prof. dr Józef Burszta[17], s[yn] Michała i Katarzyny, ur. 17 IV 1914 r. w Grodzisku Dolnym, narodowość i obywatelstwo polskie, poch[odzenie] społeczne chłopskie, czł[onek] ZSL, zam. Poznań, ul. Słoneczna 4/2.

Wymieniony w czasie okupacji należał do AK w Łańcucie. W roku 1945 przybył do Poznania i wstąpił do PSL mikołajczykowskiego. Wchodził w skład Zarządu Grodzkiego PSL-u. Obecnie jest członkiem ZSL. Na Uniwersytecie im. A[dama] Mickiewicza pracuje od 1955 r. Od roku 1959 kieruje Zakładem Etnografii. Uchodzi za jednego z lepszych znawców tej problematyki.

Aktualne zachowanie prof. J[ózefa] Burszty nie budzi zastrzeżeń. W życiu politycznym uczelni udziału nie bierze. Nie wnosimy zastrzeżeń co do jego kandydatury.

13. Prof. dr Heliodor Muszyński[18], s[yn] Kazimierza i Jadwigi, ur. 6 [d] 1931 r. w Rogowie, członek PZPR, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Poznań, ul. Nowina 20/2.

Studia wyższe ukończył w 1956 r., uzyskując tytuł magistra psychologii. W tym samym roku podjął pracę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Od 1969 r. pełni funkcję dyrektora Instytutu Pedagogiki. W środowisku naukowym cieszy się dużym autorytetem, między innymi za nowatorskie prace w dziedzinie zmian w nauczaniu w szkołach średnich.

Strona moralna ani polityczna ww. nie budzi zastrzeżeń.

Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest uzasadniona.

14. Prof. dr Krzysztof Golankiewicz[19], s[yn] Stanisława i Marii, ur. 21 VI 1931 r. w Słoninie, ZSRR, żonaty, narodowość i obywatelstwo polskie, czł[onek] PZPR, zam. Poznań, ul. Szczenieckiej 4/15.

Wymieniony w 1955 r. ukończył studia chemiczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Od tego czasu do chwili obecnej pracuje na ww. uczelni. W roku 1976 otrzymał tytuł prof. zwyczajnego. W środowisku cieszy się dużym autorytetem, posiada bardzo duży dorobek naukowy, uznawany jest za wybitnie zdolnego naukowca. Bardzo mocno zaangażowany w pracy społecznej i partyjnej. W latach 1948–1956 członek ZMP, od 1962 r. czł[onek] PZPR, aktualnie członek Egzekutywy Komitetu Dzielnicowego PZPR. Od szeregu lat pełni w uczelni funkcje administracyjne, począwszy od prodziekana i dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, a obecnie prorektora Uniwersytetu im. A[dama] Mickiewicza.

Kandydatura ww. na członka Polskiej Akademii Nauk jest jak najbardziej uzasadniona.

---

[d] *Oznaczenie miesiąca nieczytelne*.

[17] Józef Burszta (1914–1987) – etnograf, socjolog, prof. nadzwyczajny od 1959 r., prof. zwyczajny od 1966 r., pracownik naukowy UP/UAM (1946–1954, 1956–1987), UŁ (1954–1956). Członek PSL, następnie lewicy PSL, SL, ZSL (1949–1987).

[18] Heliodor Muszyński (ur. 1931) – pedagog, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UP/UAM (1955–1965, 1967–2001), Instytutu Pedagogicznego Ministerstwa Oświaty/Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1965–1967). Członek PZPR (1964–1990).

[19] Krzysztof Golankiewicz (ur. 1931) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UAM (1955–2001). Członek PZPR (1962–1990).

15. Prof. dr Stefan Koza-Kozarski[20], s[yn] Leona i Marty Wojteckiej, ur. 4 VIII 1930 r. w Katowicach, narodowość i obywatelstwo polskie, członek PZPR, zam. Poznań, Osiedle Jagiellońskie 95/23.

Prof. dr Stefan Kozarski od 1954 r. zatrudniony jest na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza.

Ww. już w okresie studiów dał się poznać jako dobry organizator zaangażowany w sprawy polityczne, był czł[onkiem] ZMP. Pracując na uczelni, pełnił szereg funkcji administracyjnych, będąc dziekanem Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, oraz (obecnie) prorektorem Uniwersytetu im. A[dama] Mickiewicza. Równocześnie kieruje Instytutem Geografii. W uczelni uchodzi za osobę spokojną, zrównoważoną, w opinii środowiska cieszy się dużym autorytetem, posiada duży dorobek naukowy. Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

16. Prof. dr Maciej Wiewiórowski[21], s[yn] Władysława i Emilii, ur. 24 VIII 1918 r., Bagatelka, bezpartyjny, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Poznań, ul. Grunwaldzka 27 m. 11.

Pełni aktualnie funkcję sekretarza naukowego Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Jest również przewodniczącym Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej. Wymieniony w latach 1955–1956 rozpracowywany był przez Wydział III WUBP w Poznaniu. Powodem rozpracowania było to, że w latach 1942–1945 był żołnierzem Armii Krajowej w stopniu porucznika oraz to, że w okresie późniejszym podejrzany był o utrzymywanie kontaktów z uciekinierami przybywającymi nielegalnie do kraju. W 1966 r. przekazane przez Dep[artament] I MSW informacje świadczyły o tym, że będąc na stypendium w Kanadzie, zamierzał odmówić powrotu do kraju. W 1972 r. uzyskano informacje, że utrudnia karierę naukową członkom PZPR. Informacja ta nie znalazła potwierdzenia. Prof. dr Maciej Wiewiórowski w życiu politycznym udziału nie bierze, swoją postawą i zachowaniem stara się zasłużyć na miano lojalnego obywatela. Posiada dość duży dorobek naukowy w dziedzinie chemii organicznej. W latach 1969–1972 pełnił funkcję prorektora Uniwersytetu im. A[dama] Mickiewicza. Posiada duże znajomości w KC. Kandydatura ww. na członka Polskiej Akademii Nauk jest uzasadniona.

17. Prof. dr Julian Jaranowski[22], s[yn] Stanisława, ur. 31 VIII 1922 r. w Karnowie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, pochodzenie społ[eczne] chłopskie, zam. Poznań, ul. Szydłowska 31 m. 8, pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Genetyki i Hodowli Roślin Akademii Rolniczej w Poznaniu. W środowisku oceniany jest jako rzetelny naukowiec i pedagog, pozytywnie nastawiony do obecnej rzeczywistości. Kandydatura ww. na członka Polskiej Akademii Nauk jest uzasadniona.

---

[20] Stefan Kozarski (1930–1996) – geograf, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UP/UAM (1954–1996). Członek korespondent PAN od 1989 r., członek PAU od 1994 r. Członek PZPR (1965–1990).

[21] Maciej Wiewiórowski (1918–2005) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1959 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy WSE w Poznaniu (1946–1959), UAM od 1959 r., prorektor ds. nauki UAM (1968–1972), pracownik Instytutu Chemii Organicznej/Bioorganicznej PAN (1969–1988). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1977 r., członek Prezydium PAN (1969–1983), wiceprezes PAN (1981–1983), sekretarz naukowy Oddziału PAN w Poznaniu (1972–1980).

[22] Julian Jaranowski (1922–1983) – genetyk, pracownik naukowy WSR/AR w Poznaniu (1950–1983).

18. Prof. dr Wincenty Pezacki[23], s[yn] Franciszka i Anastazji, ur. 16 I 1914 r. w Kcyni, członek PZPR, zam. Poznań, ul. Mazowiecka 22, pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Technologii Żywności Pochodzenia Zwierzęcego oraz kierownika Zespołu Naukowo-Dydaktycznego Technologii Mięsa Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Wymieniony nie cieszy się zbytnią popularnością wśród pracowników naukowo-dydaktycznych. Posiada nieprzyjemny sposób bycia, lekceważąco traktuje podwładnych. Posiada szerokie kontakty za granicą. Jego dorobek oceniany jest różnie. Zbyt przesadnie dba o powiększanie dochodów, co też przyjmowane jest nieprzychylnie przez pracowników. Jego córka, również członek PZPR, brała ślub kościelny, ochrzczono też w kościele dziecko z tego związku.

Powyższe fakty świadczą o tym, że prof. W[incenty] Pezacki nie zawsze jest osobą uczciwą, prostolinijną i nieskazitelną.

19. Prof. dr Jerzy Pawełkiewicz[24], s[yn] Józefa i Apolonii, ur. 16 X 1922 r. w Częstochowie, bezpartyjny, zam. Poznań, ul. Kniewskiego 1 m. 7.

Wymieniony od 1951 r. pracuje w Akademii Rolniczej w Poznaniu. Aktualnie pełni funkcję dyrektora Międzyuczelnianego Instytutu Biochemii. Jest cenionym fachowcem w dziedzinie biochemii, jego osiągnięcia naukowe znane są na całym świecie. Posiada liczne kontakty naukowe za granicą. Jest to człowiek skryty, dyskretny, lojalny w stosunku do obecnej rzeczywistości. Jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest w pełni uzasadniona.

20. Prof. dr Witold Mucha[25], s[yn] Wincentego i Zofii, ur. 16 VIII 1921 r. w Strokowie, czł[onek] PZPR, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Poznań, ul. Prześwit 9.

W czasie okupacji należał do AK na terenie powiatu miechowskiego, awansując od szeregowca do podporucznika. Z materiałów archiwalnych w WUBP w Krakowie wynika, że w lipcu 1944 r. brał udział w aresztowaniu dwóch członków PPR, przy rozstrzelaniu jednego z nich był obecny.

[e]

Aktualnie prof. W[itold] Mucha pełni funkcję dziekana Wydziału Leśnego oraz dyrektora Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa na Akademii Rolniczej w Poznaniu. Jest aktywnym działaczem PZPR, obecnie jest członkiem Komitetu Uczelnianego PZPR przy Akademii Rolniczej. Zbyt dużego dorobku naukowego nie posiada.

21. Prof. dr Tadeusz Caliński[26], s[yn] Sylwestra, ur. 4 IX 1928 r. w Poznaniu, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, zam. Poznań, Os. Przyjaźni 2 m. 62.

---

[e] *Opuszczony fragment zawiera informacje natury osobistej.*

[23] Wincenty Pezacki (1914–2008) – technolog żywności, prof. nadzwyczajny od 1960 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy WSGW w Łodzi (1946–1951), PŁ (1951–1953), WSR/AR w Poznaniu (1953–1984). Członek PPR (1945–1948), PZPR (1948–1990).

[24] Jerzy Pawełkiewicz (1922–2008) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1967 r., pracownik naukowy UP (1945–1951), WSR/AR w Poznaniu (1951–1992). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[25] Witold Mucha (1921–1984) – gleboznawca, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UP (1949–1951), WSR/AR w Poznaniu (1951–1984). Członek PZPR.

[26] Tadeusz Caliński (ur. 1928) – agrotechnik, genetyk rolny, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy WSR/AR w Poznaniu (1953–1998).

Wymieniony, będąc uczniem LO im. Marcinkowskiego, należał do nielegalnej organizacji „Konspiracyjny Związek Młodzieży Wielkopolskiej”[27]. Na podstawie amnestii z dnia 22 II 1947 r. sprawę umorzono. W 1953 r. rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu. W związku ze specjalizacją w dziedzinie zastosowania statystyki matematycznej do badań rolniczych i biologicznych uzupełniał wykształcenie studiami matematycznymi na Uniwersytecie w Poznaniu. Od 1967 r. kieruje Zakładem Statystyki Matematycznej przy Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczej w Poznaniu. W środowisku naukowym oceniany jest jako dobry specjalista w swojej dziedzinie.

W życiu społeczno-politycznym uczelni nie bierze udziału. Nie należy do żadnej organizacji. Jest osobą wierzącą i praktykującą, nie wykazuje jednak cech fanatyzmu religijnego. Posiada liczne naukowe kontakty w krajach kapitalistycznych. Dorobek naukowy oraz aktualne zachowanie świadczą o tym, że jego kandydatura na członka Polskiej Akademii Nauk jest uzasadniona.

22. Prof. dr Stefan Białobok[28], s[yn] Jana i Kazimiery, ur. 11 V [f] r., bezpartyjny, zam. Kórnik k. Poznania, ul. Parkowa 3.

Pełni aktualnie funkcję dyrektora Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk. Z bieżących materiałów wynika, że prof. Białobok nie zawsze liczy się z władzami polityczno-administracyjnymi m[iasta] Kórnika. Jako dyrektor instytutu liczącego ponad 100 ludzi zupełnie nie interesował się upartyjnieniem instytutu, sugerował czasem (bardzo oględnie), by do PZPR nie wstępować, gdyż fakt ten mógłby być różnie interpretowany przez osoby postronne. Po rozmowach przeprowadzonych z nim przez wojewódzkie władze partyjne [obiecał] zmienić swoje postępowanie.

Krewny prof. Białoboka (szwagier) Zbigniew Grabowski[29] jest pracownikiem Brytyjskiej Rozgłośni BBC „Sekcja Polska”. Prof. Białobok posiada dość duży dorobek naukowy. Fakt ten, jak również i to, że w ostatnim czasie zmienił swoje postępowanie, pozwalają przypuszczać, że jako członek Polskiej Akademii Nauk będzie godnie reprezentował naukę polską.

23. Prof. dr Feliks Tychowski[30], s[yn] Eugeniusza i Marii Flogel, ur. 6 III 1910 r. w Wiedniu, żonaty, bezpartyjny, zam. Poznań, ul. Samuela Engla 34 m. 6.

Jest pracownikiem naukowym Politechniki Poznańskiej. Na uczelni pełni funkcję kierownika Zakładu Obróbki Plastycznej w Instytucie Technologii Budowy Maszyn Politechniki Poznańskiej. Jest znanym specjalistą w zakresie metaloznawstwa. W roku ubiegłym odznaczony został Orderem Sztandaru I klasy. Jest głęboko wierzącym i prak-

---

[f] *Data roczna nieczytelna*.

[27] Konspiracyjny Związek Młodzieży Wielkopolskiej działał w Poznaniu w latach 1945–1947, jego przywódcą był Franciszek Wawrzyniak.

[28] Stefan Białobok (1909–1992) – dendrolog, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy PINGW w Puławach (1933–1938), Zakładu Badania Drzew i Lasu w Kórniku, a następnie Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku (1945–1979), UP (1946–1948), WSR w Poznaniu (1960–1966). Członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[29] Zbigniew Grabowski (1903–1974) – dziennikarz, literat, publicysta, współpracownik „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” (1928–1939), pracownik Ministerstwa Informacji i Dokumentacji Rządu RP na Uchodźstwie (1939–1945), pracownik BBC, redaktor „Kontynentów” (1964–1966), od 1968 r. przebywał w USA, a od 1969 r. w Kanadzie.

[30] Feliks Tychowski (1910–1977) – metaloznawca, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1966 r., pracownik naukowy Szkoły Inżynierskiej, następnie Politechniki w Poznaniu (1945–1977), Zakładu Obróbki Bezwiórowej/Instytutu Obróbki Plastycznej (1948–1964).

tykującym katolikiem. Kilkakrotnie wysuwano już jego kandydaturę na członka Polskiej Akademii Nauk, nie przechodziła ona przede wszystkim ze względu na to, iż jego konkurenci legitymowali się lepszym dorobkiem naukowym. Nie jesteśmy przeciwni jego kandydaturze, ale raczej i tak nie ma szans przejścia.

Zaznaczam jednocześnie, że prof. dr Czesław Kupisiewicz[31], zam. w Warszawie, ul. Żeromskiego 6 m. 22, jest pracownikiem Uniwersytetu Warszawskiego, jego kartę E-15 mylnie skierowano do tut[ejszego] Wydziału.

Naczelnik Wydziału III
kpt mgr J. [g]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-9; ibidem, 0236/180, k. 275–285, mps.

[g] *Nazwisko nieczytelne. Powyżej odręczny podpis*.

[31] Czesław Kupisiewicz (ur. 1924) – pedagog, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy UW (1957–1994). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r. Członek PZPR (1952–1990).

Nr 64

1976 sierpień 20, Warszawa – Charakterystyka prof. Witolda Gutkowskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Prof. nadzw[yczajny] dr hab. Gutkowski Witold[1], s[yn] Tadeusza i Estery Bourdean, ur. 13 IX 1928 r., W[arsza]wa, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społ[eczne] intelig[enckie], zatrudniony na stanowisku samodzielnego pracownika naukowego w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN, zam. Warszawa, ul. Krasińskiego 10 m. 109.

Prof. Gutkowski zatrudniony jest w IPPT PAN od 1963 r. Tytuł prof. nadzw[yczajnego] uzyskał w 1972 r. Od 1975 r. jest z[astęp]cą sekretarza Wydziału IV Nauk Technicznych PAN.

W Biurze „C" MSW figuruje jako zabezpieczony do prac MOB [mobilizacyjno-obronnych] przez Wydział IV Dep[ertamentu] III MSW. W latach 1967–1968 przebywał na 16-miesięcznym stażu w St[anach] Zjednoczonych A[meryki]P[ółnocnej] na Uniwersytecie Delavare. W okresie okupacji był drużynowym w oddziale Armii Krajowej „Szare Szeregi" W[arsza]wa Wola.

W Wydziale „C" KS MO – nie figuruje. Nie posiadamy również materiałów stanowiących podstawy do niepowołania ww. na członka PAN.

Opracował M[arek] Subda[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 122, mps.

[a] *Brak podpisu*.
Marek Subda (ur. 1947) – absolwent SGGW, oficer operacyjny Wydziału Śledczego RSB w Nowym Dworze Mazowieckim (1974–1975), Wydziału III KS MO (1975–1977), Wydziału II KS MO (1977–1983), zastępca komendanta wojskowego RUSW w Nowym Dworze Mazowieckim (1983–1984), zastępca szefa RUSW ds. SB w Nowym Dworze Mazowieckim (1984–1987), szef RUSW w Nowym Dworze Mazowieckim (1987–1989).

[1] Witold Gutkowski (ur. 1928) – specjalista od mechaniki ciał stałych, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1978 r., zastępca dyrektora ds. naukowych IPPT PAN (1970–1972). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1991 r. Wiceprzewodniczący Sekcji Nauk Technicznych Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1973–1976).

Nr 65

1976 sierpień 20, Warszawa – Charakterystyka prof. Tadeusza Jaroszewskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Profesor nadzwyczajny dr hab. Tadeusz M. Jaroszewski[1], s[yn] Lucjana i Marii Federowicz, ur. 11 VII 1930 r., Warszawa, zam. Warszawa, ul. Lwowska 10 m. 12, dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, pracownik Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu KC PZPR, członek PZPR, redaktor naczelny periodyka „Człowiek i Światopogląd".

Przechodzi w materiałach archiwalnych nr 1183/47 znajdujących się w Wydziale „C" KS MO – do 1947 r., [a]nielegalne posiadanie broni[a]. Zabezpieczony do prac. MOB przez Wydział „C" KS MO do nr EO-04195/73.

Posiada paszport wielokrotny. Czołowy przedstawiciel filozofii polskiej.

Powyższe materiały nie stanowią przeszkody w powołaniu ww. na członka PAN.

Opracował M[arek] Subda[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 115, mps.

[a–a] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[b] *Brak podpisu*.

[1] Tadeusz M. Jaroszewski (1930–1988) – filozof marksistowski, absolwent UW (1952), aspirant w INS, pracownik naukowy IFiS PAN, redaktor naczelny miesięcznika „Człowiek i Światopogląd", Członek PZPR.

Nr 66

1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Edwarda Rużyłły, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

dot[yczy:] Rużyłło Edward[1], s[yn] Michała i Julii, ur. 13 X 1909 r., zam. Warszawa, Rudowska 3 m. 8, wykształcenie wyższe – prof. dr med.

Wymieniony aktualnie zatrudniony w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego, ul. Marymoncka 99. Z materiałów Wydz[iału] „C" nr 3108/III i 2712/IV wynika, że ww. w latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakt ze środowiskiem syjonistycznym na Zachodzie. Znany z wrogiego stosunku do PRL. Zajmowane stanowisko wykorzystywał do destrukcyjnej działalności w resorcie służby zdrowia. Ponieważ od 1970 r. brak było dowodów wrogiej działalności, materiały przekazano do archiwum. Utrzymywał kontakty z I sekretarzem ambasady japońskiej Hisoksi Dosmo (złapany na gorącym uczynku uprawiania szpiegostwa w Polsce). W toku śledztwa przeciwko Dosmo wyjaśnienia dr. Rużyłło zostały potwierdzone i brak było podstaw do objęcia śledztwem i w związku z tym objęty śledztwem przechodzi w sprawie agenturalno[a]-grupowej nr 99, krypt. „Dora" przekazanej do archiwum 28 IX 1962 r. Wydział III nie posiada materiałów operacyjnych na ww.

insp[ektor] Wydziału III[b]
ppor. Z. Wójtowicz[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 113, mps.

[a] *Brzmienie wyrazu niepewne*.
[b] *Poniżej odręczny podpis*.
[1] Edward Rużyłło (1909–2009) – lekarz gastroenterolog, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1980 r., kierownik Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (1958–1980). Przewodniczący Rady Naukowej przy Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej (1974–1979).
[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 67

1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Kazimierza Wierzchowskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

dot[yczy:] prof. nadzw. dr hab. Wierzchowski Kazimierz[1], s[yn] Zenona i Janiny Obuchowskiej, ur. 4 XII 1929 r. w Puławach, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społ[eczne] inteligenckie, zatrudniony na stanowisku dyrektora Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, członek PZPR od 1953 r., zam. W[arsza]wa, Osiedle Przyjaźń 164.

Prof. Wierzchowski zatrudniony jest w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN od 1955 r., początkowo jako pracownik naukowy, następnie w latach 1968–1972 jako z[astęp]ca dyrektora ds. naukowych. Od 1972 r. pełni funkcję dyrektora naczelnego Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN. Desygnowany na powyższe stanowisko przy pełnym poparciu KZ PZPR spowodował właściwe uporządkowanie szeregu spraw wewnętrznych IBiB PAN.

W Biurze „C" MSW figuruje jako zabezpieczony do spraw MOB przez Wydział IV Dep[artamentu] III MSW. Posiada paszport wielokrotny[a].

Wydział III KS MO nie posiada materiałów stanowiących przeszkodę w powołaniu ww. na członka PAN[b].

Opracował M[arek] Subda[c]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 119, mps.

---

[a] *Akapit odręcznie podkreślony. Na lewym marginesie odręczny znak zapytania.*

[b] *Poniżej nieczytelny dwuwyrazowy dopisek odręczny.*

[c] *Brak podpisu.*

[1] Kazimierz Wierzchowski (ur. 1929) – biofizyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., asystent w Katedrze Chemii Nieorganicznej UW (1951–1955), pracownik IBiB PAN (od 1955 r.), dyrektor IBiB PAN (1972–1981). Członek korespondent PAN od 1976 r. Członek PZPR (1951–1981).

Nr 68

1976 sierpień 21, Warszawa – Charakterystyka prof. Henryka Zorskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Prof. dr inż. Zorski Henryk, s[yn] Gustawa i Marii z d[omu] Prawer, ur. 30 VI 1927 r. w Częstochowie, zatrud[niony] na stanowisku samodzielnego pracownika naukowego w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN, zam. Warszawa, Niemcewicza 24 m. 54.

Ww. w miejscu pracy posiada negatywną opinię. Jest typem karierowicza starającego wyrobić sobie opinię zdolnego naukowca, lecz rezultaty jego pracy nie posiadają większego znaczenia. Negatywnie ustosunkowany do obecnej rzeczywistości. Na znak protestu przeciwko polityce partii i rządu zrzekł się członkostwa PZPR. W Biurze „C" MSW rejestrowany jako figurant kwestionariusza ewidencyjnego. W okresie marca 1968 r. wykazał negatywną postawę polityczną. Utrzymuje od szeregu lat kontakty ze środowiskiem syjonistycznym. Posiadana opinia o ww., jak również charakter materiałów złożonych w Biurze „C" MSW wskazują, że powołanie prof. Zorskiego na członka PAN jest niewskazane.

Opracował M[arek] Subda[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 114, mps.

[a] *Brak podpisu*.

Nr 69

1976 sierpień 21, Wrocław – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO we Wrocławiu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

21 L.dz. L-002225/IIII/76[a]

Naczelnik Wydziału III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

W nawiązaniu do Waszego pisma z dnia 9 VIII 1976 r. L.dz. OE-III-00150/76 przekazuję informacje dotyczące interesujących Was osób:

1. Prof. dr Rzewuski Jan[1], s[yn] Feliksa i Irmy Heinzel, ur. 19 X 1916 r., Łódź, narod[owość] i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, żonaty, zam. Wrocław, ul. Lewartowskiego 34.

W okresie wydarzeń marcowych 1968 r. prof. Rzewuski zajmował stanowisko dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii tutejszego uniwersytetu. W dniu 15 III 1968 r. zwołał nadzwyczajne posiedzenie Rady Wydziału, na którym uchwalono pisemną rezolucję popierającą wystąpienie studentów. Prof. Rzewuski jako członek komisji opracowującej treść rezolucji był jednym z inicjatorów jej uchwalenia.

Po wydarzeniach marcowych pod presją Komitetu Uczelnianego PZPR i władz rektorskich złożył pisemną rezygnację ze stanowiska dziekana wydziału.

Z posiadanych przez nas materiałów wynika, że w 1969 r. Wydział IV Dep[artamentu] II stwierdził fakt utrzymywania przez prof. Rzewuskiego bliskich kontaktów z ówczesnym attaché naukowym ambasady francuskiej Stuyck-Taillandierem[2].

Aktualnie prof. Rzewuski zajmuje stanowisko kierownika Zakładu Teorii Pola w Instytucie Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego. Wymieniony posiada znaczne osiągnięcia naukowe. Jego prace dotyczące cząstek elementarnych znalazły rozgłos i uznanie za granicą. W zakresie pracy dydaktycznej oceniany jest jako dobry dydaktyk, ze szczególnym podkreśleniem faktu dobrego prowadzenia przez niego seminariów oraz wykładów monograficznych.

Aktualna postawa społeczno-polityczna prof. Rzewuskiego nie budzi zastrzeżeń. Niemniej należy zaznaczyć, że utrzymuje on bliskie kontakty z pracownikami naukowymi znanymi z negatywnych postaw politycznych, np. będącymi w przeszłości lub aktualnie figurantami spraw prowadzonych przez nasz wydział.

---

[a] *Na datą z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Knyziak OE-III-00150/76. *Na prawym marginesie data* 29 VIII 1976, *nieczytelny podpis*. *Nad znakiem sprawy prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej we Wrocławiu.

[1] Jan Rzewuski (1916–1994) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1960 r., pracownik naukowy UW (1945–1946), PW (1946–1947), UMK 1949–1952), UWr (1952–1994), dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii UWr (1966–1968), dyrektor Instytutu Fizyki Teoretycznej UWr (1960–1970), kierownik Zakładu Teorii Pola UWr (1970–1994). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[2] Jean-François Stuyck-Taillandier – chemik, fizyk, pracownik naukowy CNRS, attaché naukowy w Warszawie i Tokio, dyrektor Międzynarodowej Rady Unii Naukowych ICSU (1997–1999).

2. Prof. dr Czapliński Władysław[3], s[yn] Józefa i Janiny Kalisz, ur. 3 X 1906 r., Duchów, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie inteligenckie, bezpartyjny, żonaty, zam. Wrocław, ul. Pękalskiego 1/1.

Z wykształcenia filozof, mocno powiązany z klerem i bardzo wierzący. Po wyzwoleniu był jednym z pierwszych założycieli Sodalicji Mariańskiej w Krakowie. Od wielu lat jest bardzo aktywnym członkiem Klubu Inteligencji Katolickiej (figurant sprawy krypt[onim] „Klub" prowadzonej przez tut[ejszy] Wydział IV). W przeszłości aktywnie uczestniczył w działalności Ruchu Obrońców Pokoju, za co odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi. Obecnie zajmuje stanowisko kierownika Zakładu Historii Polski Powszechnej XVI–XVIII wieku w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Na uczelni cieszy się opinią bardzo dobrego naukowca. Z posiadanych przez nas materiałów wynika, że prof. Czapliński posiada obojętny stosunek do obecnej rzeczywistości. W gronie współpracowników nie wypowiada się na tematy polityczne. Wymieniony utrzymuje kontakt korespondencyjny z korespondentem „Kultury" Paryskiej Stroynowskim[b].

3. Prof. dr Ratajczak Henryk[4], s[yn] Jana i Idy Cieślak, ur. 30 IX 1932 r., Kadobna[c] (ZSRR), narodowość i obywatelstwo polskie, żonaty, bezpartyjny, zam. Wrocław, ul. Młodych Techników 14/16.

[[d]] Po podjęciu pracy na Uniwersytecie Wrocławskim wielokrotnie wyjeżdżał za granicę, gdzie kontynuował prace naukowe. W okresie od 1963 do 1971 r. pozostawał w zainteresowaniu tutejszego Wydziału II jako figurant sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Naukowiec"[e].

Obecnie prof. Ratajczak zajmuje stanowisko kierownika Zakładu Chemii Teoretycznej i Fizyki Chemicznej w Instytucie Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego. Na uczelni cieszy się opinią cenionego naukowca. Szczególnie wartościowe z punktu widzenia naukowego były jego prace na temat struktury ferrodektryków. Reprezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną, wykazuje przy tym duże zaangażowanie w pracę naukową i sprawy uczelni.

4. Prof. dr Łopuszański Jan[5], s[yn] Władysława i Janiny Kuźmicz, ur. 21 X 1923 r., Lwów, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie inteligenckie, żonaty, bezpartyjny, zam. Wrocław, ul. Braci Gierymskich 79.

Aktualnie prof. Łopuszański zajmuje stanowisko kierownika Zakładu Metod Matematycznych Fizyki w Instytucie Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Wrocławskiego.

---

[b] *Przy akapicie na lewym marginesie dwa nieczytelne jednowyrazowe dopiski*.
Prawdopodobnie Juliusz Stroynowski (1919–1991) – socjolog, publicysta. Od 1969 r. na emigracji.

[c] *W oryginale* Kadobno.

[d] *Opuszczony fragment zawiera informacje natury osobistej.*

[e] *Przy akapicie na lewym marginesie nieczytelny jednowyrazowy dopisek*.

[3] Władysław Czapliński (1905–1981) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UWr (1946–1975), kierownik Katedry Historii Nowożytnej UWr (1946–1952), Katedry Historii Powszechnej (1952–1957), Katedry Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII wieku (1957–1969). Członek korespondent PAU od 1950 r.

[4] Henryk Ratajczak (ur. 1932) – chemik, kierownik Zakładu Chemii Teoretycznej i Fizyki Chemicznej UWr (1969−1995), zastępca dyrektora (1970−1979) i dyrektor Instytutu Chemii UWr (1979−1984, 1987−1991), rektor UWr (1982−1984), dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1996–2004). Członek korespondent PAN od 1976 r.

[5] Jan Łopuszański (1923–2008) – fizyk teoretyczny, prof. nadzwyczajny od 1959 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy UWr (1947–1993), Oddziału PAN we Wrocławiu (1954–1968). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r.

W roku 1957 pełnił funkcję prodziekana Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii, a w latach 1962–1964 dziekana tego wydziału.

W środowisku uniwersyteckim cieszy się opinią bardzo dobrego naukowca i dydaktyka, zaangażowanego w pracy naukowej i podchodzącego do niej z dużym entuzjazmem. Bierze czynny udział w życiu społecznym uczelni. Za swoją działalność naukową i społeczną odznaczony był Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Dziesięciolecia, Medalem Piętnastolecia oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Posiada rozległe kontakty z naukowcami za granicą i wielokrotnie wyjeżdżał do kk.

W środowisku uczelni zajmuje pozytywną postawę społeczno-polityczną. Wymieniony nie przechodził w operacyjnym zainteresowaniu naszego wydziału i nie posiadamy negatywnych materiałów dotyczących jego osoby.

5. Prof. dr Sobczyk Lucjan[6], s[yn] Stefana i Janiny Pazura, ur. 4 VIII 1927 r., Natalin, obyw[atelstwo] i narodowość polska, żonaty, bezpartyjny, zam. Wrocław, ul. Smoluchowskiego 52/5.

Aktualnie prof. Sobczyk poza stanowiskiem kierownika Zakładu Chemii Fizycznej w Instytucie Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego pełni funkcję prorektora ds. nauki. Odpowiedzialny jest m.in. za pion współpracy z zagranicą. Jest bardzo cenionym i lubianym w środowisku pracownikiem naukowym. Posiada liczne kontakty z ośrodkami naukowymi za granicą i ceniony jest w świecie jako jeden z wybitniejszych naukowców w zakresie chemii fizycznej. Pomimo tego, iż jest bezpartyjnym, reprezentuje bardzo pozytywną postawę społeczno-polityczną. Bardzo pozytywnie ustosunkowany do naszego aparatu.

6. Bohdan Staliński[7], dr chemii, profesor chemii nieorganicznej, s[yn] Romana i Jadwigi Rogowskiej, ur. 1 III 1924 r., Oszomiana, ZSRR, zam. Wrocław, ul. Wielka 28/3.

Pracuje aktualnie na stanowisku dyrektora Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu. Do czasu odejścia prof. Trzebiatowskiego na stanowisko prezesa PAN pełnił funkcję jego zastępcy ds. naukowych[8].

W pracy dał się poznać jako dobry organizator, jest lubiany przez współpracowników za swoją bezpośredniość i życzliwość. We wrocławskim środowisku naukowym jest szanowany z racji swojej dużej wiedzy zawodowej i osiągnięć naukowych.

Jest aktywnym członkiem PZPR. Pracuje społecznie, pełniąc funkcję sekretarza przy Wrocławskim Oddziale PAN. Jest członkiem korespondentem PAN.

Z racji zajmowanego stanowiska utrzymuje szereg kontaktów z zagranicą, posiada paszport służbowy wielokrotny. Strona etyczno-moralna bez zastrzeżeń.

W naszym operacyjnym zainteresowaniu nie przechodzi.

---

[6] Lucjan Sobczyk (ur. 1927) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy PWr (1954–1962), UWr (od 1956). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r.

[7] Bohdan Staliński (1924–1993) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy PWr (1948–1968), Zakładu Fizykochemicznych Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu (1953–1965), INTiBS PAN (1966–1993), dyrektor INTiBS (1975–1983), dyrektor Międzynarodowego Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur PAN we Wrocławiu (1983–1993). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Członek PZPR (1961–1990).

[8] Prof. Włodzimierz Trzebiatowski odszedł ze stanowiska dyrektora INTiBS PAN w 1974 r. (stanowisko prezesa PAN objął w 1972 r.).

7. prof. dr Józef Popkiewicz[9], s[yn] Antoniego i Józefy, ur. 11 II 1920 r., w Zwoleniu, pow. Kozienice, woj. Kielce.

Ww. jest absolwentem Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczął od 1948 r. na Uniwersytecie Wrocławskim. Od 1960 r. pracował na Politechnice Wrocławskiej, gdzie kierował katedrą ekonomii politycznej oraz pełnił funkcję prorektora. Od 1966 r. został przeniesiony do Akademii Ekonomicznej, gdzie kierował Katedrą Ekonomii Politycznej, a następnie został rektorem, którą to funkcję pełni do dnia dzisiejszego.

Dzięki bardzo dużej inicjatywie oraz aktywności zaliczany jest do najlepszych organizatorów życia naukowo-dydaktycznego w środowisku Wrocławia. Jego dorobek naukowy obejmuje około 100 pozycji i uznany jest za odkrywczy i oryginalny.

Wielokrotnie był wybierany do KU PZPR politechniki, a obecnie jest członkiem KU PZPR przy Akademii Ekonomicznej.

Wyrazem dużej aktywności społecznej prof. Popkiewicza jest fakt, że był m.in. członkiem Komisji Ekonomicznej KC PZPR, członkiem Zespołu Ekonomicznego Kom[isji] Nauki KC PZPR oraz wielu innych. Brał udział w wielu konferencjach zagranicznych. Jego wykłady na uczelni cieszą się dużym powodzeniem i popularnością wśród studentów. Dba o właściwą postawę społeczno-polityczną wśród kadry oraz studentów AE. Za całokształt pracy naukowo-dydaktycznej oraz działalności społecznej odznaczony był m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi.

8. Prof. dr hab. Józef Władysław Rokleder[10], s[yn] Józefa i Karoliny Ogórek, ur. 24 I 1925 r. w Krakowie, zam. Wrocław, ul. Szanieckiego 76/4.

Urodził się w rodzinie inteligenckiej. Studiował w Uniwersytecie Jagiellońskim na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Sekcja Chemiczna. Uzyskał tytuł mgr chemii. Następnie był asystentem w Zakładzie Chemii Fizycznej Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. W 1958 r. uzyskał tytuł doktora nauk technicznych, a w 1963 r. habilitował się. W 1971 r. nominowany został profesorem nadzwyczajnym nauk technicznych. Napisał 42 artykuły i rozprawy naukowe. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Do organizacji politycznych nie należy. Obecnie pełni funkcję dyrektora Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej Politechniki Wrocławskiej. W naszym operacyjnym zainteresowaniu nie przechodzi.

9. Prof. mgr inż. Jerzy Stanisław Schroeder[11], s[yn] Artura i Marii Deisenberg, ur. 19 VI 1912 r. we Lwowie, zam. Wrocław, ul. Norwida 11/4.

Urodził się w rodzinie inteligenckiej, ojciec był literatem, świadectwo dojrzałości uzyskał po ukończeniu gimnazjum i złożeniu egzaminu maturalnego w Korpusie Kadetów nr 1 we Lwowie dnia 18 maja 1932 r. Dnia 28 czerwca 1940 r. złożył egzamin dyplomowy na Politechnice Lwowskiej, uzyskując tytuł inżyniera chemika. Dyplom

[9] Józef Popkiewicz (1920–1998) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy IŚ Oddział we Wrocławiu (1945–1947), pracownik naukowy UWr (1950–1966), PWr (1951–1966), Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (1966–1990), rektor AE we Wrocławiu (1966–1979). Członek PPR/PZPR (1948–1990).

[10] Józef Rohleder (ur. 1925) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy PWr (1949–1990).

[11] Jerzy Schroeder (1912–2000) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (1937–1941), wykładał na tajnym UJ (1942–1944), pracownik Zakładów Azotowych w Chorzowie (1945–1947), pracownik naukowy PWr (1947–1982), rektor PWr (1982).

ten był nostryfikowany na Wydziale Chemicznym Politechniki Śląskiej uchwałą z dnia 25 sierpnia 1945 r.

W okresie wojny od 1942 r. pracował jako asystent Tajnego Uniwersytetu w Krakowie. Od czerwca 1944 r. był żołnierzem Samodzielnego Batalionu Partyzanckiego „Skała" Armii Krajowej. Brał udział w walkach z wojskami niemieckimi nad Bugajem-Sadkami i pod Złotym Stokiem. Po wyzwoleniu nie brał udziału w konspiracji.

Od 1947 r. zatrudniony na Politechnice Wrocławskiej, 29 IV 1955 r. uzyskał docenta. Następnie nominowany na profesora zwyczajnego nauk technicznych. Posiada 3 publikacje książkowe, 72 artykuły i rozprawy naukowe, 13 patentów. Bezpartyjny, członek związków zawodowych. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, wielokrotnie nagradzany. Posiada siostrę za granicą Janinę Kustner, która prawdopodobnie przebywa w Argentynie. Nie utrzymuje z nią kontaktu od 1947 r. Jest kierownikiem Zakładu Technologii Nieorganicznej w Instytucie Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych politechniki Wrocławskiej. W naszych operacyjnych materiałach nie przechodzi.

10. Prof. dr hab. inż. Ludwik Badian[12], s[yn] Żelisława i Marii Eisner, ur. 4 VIII 1928 r. we Lwowie, zam. Wrocław, pl. Hirszfelda 6/6.

Urodził się w rodzinie inteligenckiej. W 1950 r. ukończył Politechnikę Wrocławską, uzyskując tytuł magistra inżyniera elektryka ze specjalnością w zakresie radiotechniki. W 1958 r. uzyskał stopień adiunkta, a w latach 1964 r. ukończył przewód habilitacyjny. W swoich pracach naukowych zajmował się materiałoznawstwem elektronicznym. Jest specjalistą w dziedzinie dielektryków i pomiarów mikrofalowych. Od 1962 r. współpracuje z Politechniką Warszawską. 10 lipca 1970 r. przyznano mu tytuł profesora nadzwyczajnego nauk technicznych. Pełni funkcję dyrektora Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii Politechniki Wrocławskiej. W tym instytucie kieruje również Zakładem Materiałoznawstwa Elektrotechnicznego. Lubiany przez współpracowników, strona etyczno-moralna bez zastrzeżeń.

W naszym operacyjnym zainteresowaniu nie przechodził.

11. Prof. inż. Zbigniew Siciński[13], s[yn] Kazimierza i Kamili Stroczyńskiej, ur. 16 XI 1910 r. we Lwowie, zam. Wrocław, ul. Norwida 9/6.

Studia ukończył w 1936 r. na Politechnice Lwowskiej. W okresie okupacji uczestniczył w tajnym nauczaniu. Po wojnie od 1948 r. pracował w Zakładzie Materiałoznawstwa Elektrycznego we Wrocławiu. Od 1951 r. pracował w Politechnice Wrocławskiej, pełniąc funkcję prodziekana Wydziału Elektrycznego. Na skutek choroby po 16 latach pracy na Politechnice Wrocławskiej zwolnił się. Brat jego Leszek Siciński przebywa w Anglii. W swoim dorobku naukowym ma wiele prac naukowych i książkowych. Cieszy się dużym autorytetem naukowym. Strona etyczno-moralna bez zastrzeżeń. W naszych materiałach operacyjnych nie przechodził.

---

[12] Ludwik Badian (1928–1987) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy PWr (1948–1987), Przemysłowego Instytutu Telekomunikacji (1950–1967). Członek korespondent PAN od 1976 r., sekretarz Oddziału PAN we Wrocławiu (1978–1987).

[13] Zbigniew Siciński (1910–1991) – elektrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (1940–1941), pracownik Państwowych Zakładów Tele- i Radiotechnicznych w Kaliszu i Łodzi, pracownik Instytutu Elektrotechnicznego (1948–1979), PWr (1951–1967).

12. Prof. inż. Adam Tadeusz Troskolański[14], s[yn] Tadeusza i Herminy Balków, ur. 14 XII 1901 r. w Samborze, zam. Warszawa, ul. Krasińskiego 21/19a.

Urodził się w rodzinie nauczyciela gimnazjalnego. W 1920 r. ukończył Gimnazjum Klasyczne i rozpoczął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Następnie przeniósł się na Politechnikę Warszawską, gdzie 31 VIII 1930 r. uzyskał tytuł inżyniera. W okresie okupacji niemieckiej był kierownikiem technicznym „Fabryki Piór K. Wasilewski i S-ka" w Warszawie. Po powstaniu warszawskim został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Gross Rosen[e]. Tam przebywał do 9 maja 1945 r. Po wyzwoleniu rozpoczął pracę w szkolnictwie. Pracował również dla czasopisma „Mechanik". Interesował się głównie zagadnieniami hydromechaniki. Od 1956 r. pracował na Politechnice Wrocławskiej. Za osiągnięcia naukowe w 1967 r. został członkiem rzeczywistym Akademii Nauk w Tuluzie. Opublikował 13 monografii, 7 podręczników, 3 poradniki i 10 skryptów. Jego działalność naukowa została wysoko oceniona w kraju, jak i za granicą. Był kierownikiem Zakładu Hydro- i Aeromechaniki w Instytucie Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych oraz Aparatury Przemysłowej. Od 31 lipca 1972 r. przeszedł na emeryturę. Cieszył się dobrą opinią, strona etyczno-moralna bez zastrzeżeń. W naszych materiałach operacyjnych nie przechodził.

13. Prof. dr hab. inż. Henryk Bystroń[15], s[yn] Franciszka i Anastazji Spondar, ur. 20 X 1920 r. w Grigoripolu (ZSRR), zam. Katowice, ul. Morcinka 3a m. 20.

W latach 1944–1950 studiował na Wydziale Górniczym Sekcja Kopalniana AGH w Krakowie. Dnia 1 lipca 1950 r. zdał egzamin dyplomowy, uzyskując stopień inżyniera górnika oraz magistra nauk technicznych. Pracę zarobkową rozpoczął 1 maja 1948 r. w kopalniach węgla kamiennego „Pokój", „Cwałowice", pracując głównie w dozorze górniczym. W okresie 19 VI 1952 – 4 IV 1953 r. został delegowany do Belgii. Brał tam udział w badaniach nad podziemnym zgazowaniem węgla „Socogaz Liège". W 1955 r. przeniesiony został służbowo do pracy w Głównym Instytucie Górnictwa. W 1954 r. uzyskał tytuł adiunkta, następnie doktoryzował się i uzyskał habilitację w 1969 r. Od 1972 r. jest profesorem nadzwyczajnym nauk technicznych. W 1971 r. został członkiem Rady Naukowo-Dydaktycznej Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej, a w 1975 r. członkiem Rady Wydziału Górniczego Politechniki Wrocławskiej. Kilkakrotnie otrzymywał nagrody państwowe III stopnia za prace naukowe z dziedziny górnictwa. W latach 1951–1976 opublikował 116 prac naukowych, w tym 59 indywidualnych. Członek różnych organizacji technicznych, Związku Zawodowego Górników, TPPR. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Posiada duży autorytet naukowy, cieszy się szacunkiem i zaufaniem kolegów w pracy. Strona moralno-etyczna bez zastrzeżeń. W naszym operacyjnym zainteresowaniu nie przechodził.

---

[e] *W oryginale* Grose Rosen.

[14] Adam Troskolański (1901–1980) – hydromechanik, prof. nadzwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy PWr (1956–1972).

[15] Henryk Bystroń (ur. 1920) – inżynier górnictwa, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik kopalni węgla kamiennego „Pokój" i „Chwałowice" (1948–1953), pracownik naukowy w Głównym Instytucie Górnictwa (1953–1991), PŚ (1961–1969), PWr (1970–1991). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1991 r., wiceprezes Oddziału PAN w Katowicach (1986–1998).

Wg naszego rozpoznania, prezentowane aktualnie postawy wymienionych osób nie stanowią przeszkód w powołaniu ich na członków PAN.

Załączniki – Karty E-15 – szt. 14[f].

mjr Albin Zalewski[g]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-9; ibidem, 0236/180, k. 263–270, mps.

[f] *Zdanie dopisane odręcznie. Załączniki nie są publikowane w tej edycji*.

[g] *Poniżej odręczny podpis*.

Albin Zalewski (ur. 1928) – funkcjonariusz SB, pracownik Wydziału II WUBP we Wrocławiu (III 1954 – VII 1954), Wydziału VIII WUBP we Wrocławiu (VIII 1954 – III 1955), Wydziału V WUdsBP (IV 1955 – XII 1956), Wydziału II KW MO we Wrocławiu (I 1957), Wydziału III KW MO we Wrocławiu (II 1957 – VII 1983), zastępca naczelnika Wydziału III (VII 1972 – V 1975), naczelnik (VI 1975 – VII 1983), naczelnik Wydziału „C" KW MO we Wrocławiu (VIII 1983 – X 1989).

Nr 70

1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Zbigniewa Grabowskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Profesor zwyczajny dr hab. Grabowski Zbigniew Ryszard[1], s[yn] Czesława i Janiny Szczepańskiej, ur. 11 VI 1927 r., Warszawa, zam. W[arsza]wa, ul. …, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, zatr[udniony] Instytut Chemii Fizycznej PAN.

Z posiadanych materiałów wynika, [a]iż prof. Grabowski reprezentuje postawę syjonistyczną przeciwną linii partii. Popierał aktywnie osoby o wrogich postawach w okresie wydarzeń marcowych 1968 r.

Z uwagi na powyższe Wydział III KS MO uważa, iż powołanie ww. na członka PAN jest niewskazane[a].

[b]W sprawozdaniu z pobytu w m[iesią]cu lipcu w Czechosłowacji prezentuje m.in. brak wolności, wyjazdy emigracyjne naukowców narodowości żydowskiej, brak swobód w podejmowaniu decyzji naukowo-badawczych[b].

Opracował G. Bolesta[c]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-4; ibidem, 0236/180, k. 157, mps.

[a–a] *Fragment odręcznie podkreślony.*

[b–b] *Fragment dopisany odręcznie. Poniżej nieczytelny podpis.*

[c] *Brak podpisu*.

Prawdopodobnie Janusz Bolesta (ur. 1950) – oficer operacyjny Wydziału III KS MO (1976–1990).

[1] Zbigniew Grabowski (1927) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1965 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy UW (1947–1962), Instytutu Chemiii Fizycznej PAN od 1957 r., kierownik Zakładu Fotochemii i Spektroskopii Instytutu Chemii Fizycznej PAN (1973–1992). Członek korespondent PAN od 1988 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r. Nie mylić z dziennikarzem Zbigniewem Grabowskim.

Nr 71

1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Jana Karola Kostrzewskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Prof. zwycz[ajny] Kostrzewski Jan Karol[1], s[yn] Jana i Marii, ur. 2 XII 1915 r., narodowość i obywatelstwo polskie, zawód dr medycyny, miejsce pracy Państwowy Zakład Higieny, sekretarz Wydziału VI PAN, były minister zdrowia i opieki społecznej, zam. Warszawa, aleja Róż m. 9.

Materiały dotyczące ww. znajdujące się w Wydziale III Biura „C" MSW nie są typu kompromitującego.

Wydział III KS MO nie widzi przeszkód w powołaniu ww. na członka PAN.

Opracował M[arian] Wiraszka[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-4; ibidem, 0236/180, k. 169, mps.

[a] *Brak podpisu*.
Być może Marian Wiraszka (ur. 1943) – funkcjonariusz ZOMO przy KS MO (1966–1990).

[1] Jan Karol Kostrzewski (1915–2005) – epidemiolog, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1967 r., kierownik Zakładu Epidemiologii PZH (1951–1978). Członek rzeczywisty PAN od 1976 r., sekretarz Wydziału Nauk Medycznych PAN (1972–1980), wiceprezes PAN (1981–1983), prezes PAN (1984–1990). Przewodniczący Rady Wykonawczej WHO (1975–1976), minister zdrowia i opieki społecznej (1968–1972), członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

Nr 72

1976 sierpień 23, Warszawa – Charakterystyka prof. Adama Nowosławskiego, tajne specjalnego znaczenia

Charakterystyka

Prof. nadzw[yczajny] dr hab. Adam Nowosławski[1], s[yn] Władysława i Matyldy z d[omu] Sowa, ur. 30 IV 1925 r. w Rzeszowie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, zam. Warszawa, Cieszkowskiego 3 m. 9, zatrud[niony] w Państwowym Zakładzie Higieny.

Jest oceniany przez współpracowników jako wybitny specjalista o międzynarodowym autorytecie. Pozytywnie ustosunkowany do linii politycznej PZPR. Odznaczony Medalem Zwycięstwa i Wolności.

Wydział III KS MO nie widzi przeszkód w powołaniu ww. na członka PAN.

Opracował G. Bolesta[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-4; ibidem, 0236/180, k. 171, mps.

[a] *Brak podpisu*.

[1] Adam Nowosławski (ur. 1925) – anatomopatolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy AM w Warszawie (1952–1964), Państwowego Zakładu Higieny (1964–1990). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r., zastępca sekretarza Wydziału VI PAN (1981–1989).

Nr 73

1976 sierpień 23, Warszawa – Informacja dotycząca prof. Wincentego Zaremby, tajne

Informacja
dot[ycząca] z[astęp]cy dyr[ektora] ds. naukowych Instytutu Budownictwa Modernizacji i Elektryfikacji Rolnictwa, prof. Wincentego Zaremby[1]

Wincenty Zaremba, s[yn] Stanisława i Apolonii, ur. 22 I 1921 r. w Zarembach, narodowość i obywatelstwo polskie, wykształcenie wyższe techniczne – zawód inż. mechanik. Stopień naukowy – prof. doktor. Zam. Warszawa, ul. Gagarina 17 m. 12.

Prof. Wincenty Zaremba pracuje w instytucie od 5 X 1959 r.

Przed objęciem stanowiska z[astęp]cy dyr[ektora] ds. naukowych IBMER pełnił funkcję kierownika Pracowni Gospodarki Wielkotowarowej w Zakładzie Ekonomiczno-Organizacyjnym, a następnie kier[ownika] Zakładu Organizacji i Ekonomiki Mechanizacji.

W[incenty] Zaremba posiada stosunkowo duży dorobek naukowo-badawczy oraz dydaktyczno-publicystyczny. Z szeregu opracowań, których jest autorem bądź współautorem, szczególnie wartościowe są te, które dotyczą problemu ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych. Wśród współpracowników w IBMER cieszy się opinią solidnego, choć niezbyt wybitnego fachowca, w swej dziedzinie.

Jako dyrektor jest powszechnie lubiany i ceniony przez podwładnych mu pracowników instytutu.

[a]Wincenty Zaremba notowany jest przez Biuro „C" jako ujawniony w 1947 r. członek nielegalnej organizacji konspiracyjnej NZW[2], w której pod pseudonimem „Łużyc" pełnił funkcję szefa łączności na powiat Ostrów Mazowiecka[a].

Na bazie ww. materiałów archiwalnych W[incenty] Zaremba w latach 1960–1964 wykorzystywany był operacyjnie w charakterze tajnego współpracownika, pozostając na kontakcie Wydz[iału] I Dep[artamentu] II MSW. W chwili obecnej jest pozytywnie ustosunkowany do organów Służby Bezpieczeństwa, czego daje wyraz w przeprowadzanych z nim rozmowach służbowych.

Jest długoletnim i aktywnym członkiem ZSL.

St[arszy] insp[ektor] Wydziału III „A"[b]
por. J[acek] Bajkowski[3]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-4; ibidem, 0236/180, k. 166–167, mps.

[a–a] *Fragment odręcznie podkreślony. W oryginale* Ostrów Mazowiecki.

[b] *Poniżej odręczny podpis.*

[1] Wincenty Zaremba (ur. 1921) – specjalista w zakresie ekonomiki i organizacji mechanizacji rolnictwa, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy Instytutu Mechanizacji Ronictwa SGGW-AR w Warszawie (1976–1991), Instytutu Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa od 1953 r., zastępca dyrektora Instytutu (1973–1981). Przewodniczący Komitetu Techniki Rolniczej PAN od 1977 r. Członek ZSL.

[2] Narodowe Zjednoczenie Wojskowe – organizacja konspiracyjna ruchu narodowego powstała w listopadzie 1944 r. z połączenia części Narodowych Sił Zbrojnych i Narodowej Organizacji Wojskowej.

[3] Powinno być Jacek Bojkowski (ur. 1948) – wywiadowca Wydziału „B" KS MO (1971–1972), oficer operacyjny Wydziału III KS MO (1972), Wydziału III „A" KS MO (1972–1976), kierownik sekcji w Wydziale III „A" KS MO (1976–1978).

Nr 74

1976 sierpień 24, Warszawa – Informacja dotycząca kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów PAN, tajne

Informacja
opracowana na podstawie materiałów archiwalnych dot[yczących] kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów Polskiej Akademii Nauk

1. Łódź

1.1. Prof. zw[yczajny] członek korespondent PAN Skwarczyńska Stefania, ur. w 1902 r., pochodzenie społeczne – ziemiańskie, bezpartyjna, działaczka katolicka, od 1973 r. – emerytowany prof. Uniwersytetu Łódzkiego i PWSTiF w Łodzi.

Ww. prowadziła aktywną działalność w organizacjach katolickich, m.in. jest założycielką katolickiego miesięcznika „Znak", były członek Prezydium Krajowych Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy OKFJN w Łodzi oraz b[yły] kierownik sekcji Książki i Sztuki Katolickiej. Wymieniona utrzymywała również kontakty z naukowcami reprezentującymi postawy syjonistyczne w kraju i za granicą.

W okresie okupacji wymieniona była członkiem Zarządu Głównego Ligi Kobiet oraz członkiem AK, gdzie pracowała w dziale spraw kobiecych. Po wyzwoleniu utrzymywała kontakty z działaczami emigracyjnymi.

1.2. Prof. zw[yczajny] członek korespondent PAN Pełczewski Władysław, ur. w 1917 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Automatyki PŁ.

W[yżej] wymieniony jest silnie związany ze środowiskiem naukowym w krajach kapitalistycznych. Stwierdzono również, że utrzymuje on kontakty z przedstawicielami krajów zachodnich w Polsce. W sprawach politycznych nie wypowiada swojego zdania i w gronie współpracowników panuje opinia, że poglądy jego są wrogie ustrojowi socjalistycznemu.

1.3. Prof. zw[yczajny] Kryszewski Marian, ur. w 1925 r. Dyrektor Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN w Łodzi.

Wymieniony utrzymuje ożywione kontakty z naukowcami z kk. Szczególnie z osobami pochodzenia żydowskiego. Politycznie niezaangażowany. Jest wrogo ustosunkowany do wszelkich przejawów aktywności polityczno-społecznej wśród podległych mu pracowników. Znany jest z tego, że oceny wystawiane przez niego pracownikom są nieobiektywne.

1.4. Prof. zw[yczajny] Kroh Jerzy, ur. w 1924 r., bezpartyjny. Dyrektor Międzyresortowego Instytutu Techniki Radiacyjnej.

Wymieniony utrzymuje szerokie kontakty z naukowcami z kk. W rozmowach ze współpracownikami nie ujawnia swego oblicza politycznego. Nie bierze udziału w pracy polityczno-społecznej.

Wywodzi się ze środowiska znanego z negatywnych postaw politycznych. Nielubiany wśród pracowników.

2. Poznań

2.1. Prof. zw[yczajny] Zakrzewski Zbigniew, ur. w 1912 r., bezpartyjny. Dyrektor Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego AE w Poznaniu.

Wymieniony do roku 1939 był sympatykiem Stronnictwa Narodowego. W okresie wydarzeń październikowych (1956 r.) był współzałożycielem i jednym z organizatorów KIK. W czasie zebrań klubu w swych wypowiedziach bronił endecji, duchowieństwa i ziemiaństwa. Jest fanatykiem religijnym. W roku 1960 domagał się wprowadzenia zajęć z religii w szkołach.

Utrzymywał ścisły kontakt z przedstawicielami konsulatu USA w Poznaniu.

W środowisku znany jest z poglądów gloryfikujących stosunki społeczne w kk i ironicznych wypowiedzi na temat osiągnięć Zw[iązku] Radzieckiego. Wymieniony w 1966 r. skierował do I sekretarza KC PZPR i przewodniczącego Rady Państwa, i I sekr[etarza] KW PZPR w Poznaniu list anonimowy, w którym występował przeciwko polityce partii i rządu. Jeden z członków jego rodziny (Tadeusz Święcicki) jest współpracownikiem paryskiej „Kultury".

2.2. Prof. zw[yczajny] Burszta Józef, ur. 1914 r., czł[onek] ZSL, kierownik Zakładu Etnografii Uniw[ersytetu] Poznańskiego. Wyżej wymieniony w okresie okupacji był członkiem AK w Łańcucie. Po wyzwoleniu wstąpił do PSL i rozwijał działalność polityczną, będąc członkiem zarządu grodzkiego PSL. Aktualnie w życiu społeczno-politycznym uczelni udziału nie bierze.

2.3. Prof. zw[yczajny] członek koresp[ondent] PAN Topolski Jerzy, ur. w 1928 r., członek PZPR. Zastępca dyrektora Instytutu Historii Uniw[ersytetu] Poznańskiego. Wyżej wymieniony utrzymywał kontakty o niewyjaśnionych charakterze z Adamem Michnikiem i Satanowskim. Udzielał również pomocy Adamowi Michnikowi w zaliczeniu egzaminów i ukończeniu studiów magisterskich na Uniw[ersytecie] Poznańskim.

2.4. Prof. zw[yczajny] Mucha Witold, ur. 1921 r., członek PZPR, dyrektor Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa Akademii Rolniczej w Poznaniu. Członek KW PZPR. W okresie okupacji był członkiem AK w pow[iecie] [[a]] w stopniu podporucznika. W lipcu 1944 r. brał udział w aresztowaniu dwóch członków PPR i był obecny przy rozstrzelaniu jednego z nich. Po zakończeniu działań wojennych do chwili ujawnienia się w 1945 r. był dowódcą bandy trudniącej się rabunkiem.

2.5. Prof. zw[yczajny] Białobok Stefan, ur. 1909 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku. Wyżej wymieniony wykazuje negatywny stosunek do władz polityczno-administracyjnych miasta Kórnika. Podczas bezpośrednich rozmów z współpracownikami instytutu sugeruje im [nie]wstępowanie do PZPR. W związku z powyższym występuje niskie upartyjnienie placówki. Szwagier w[yżej] wymienionego Zbigniew Grabowski jest współpracownikiem Brytyjskiej Rozgłośni BBC „Sekcja Polska".

3. Kraków

3.1. Prof. nadzw[yczajny] Stermach Karol[1], ur. 1909 r., bezpartyjny, emerytowany prof. Uniw[ersytetu] Jagiellońskiego. Wyżej wymieniony po wyzwoleniu był członkiem PSL i rozwijał działalność w nielegalnej organizacji WIN. Za powyższą działalność w 1946 r. wyrokiem Sądu Rejonowego w Krakowie skazany został na 10 lat więzienia. W dniu 26 maja 1950 r. decyzją Prezydenta RP został ułaskawiony i zwolniony z więzienia. W latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakty z prezesem Związku Młodzieży Chrześcijańskiej w Szwajcarii.

---

[a] *Nieczytelny wyraz*.

[1] Chodzi o Karola Starmacha.

3.2. Prof. zw[yczajny] Garbacik Eugeniusz[2], ur. 1913 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Wyżej wymieniony [w latach] 1945–1946 był działaczem PSL-u, przyjacielskie kontakty w tym okresie utrzymywał z Buczkiem[3] i Mierzwą[4] – czołowymi działaczami PSL, którzy współpracowali z WIN.

3.3. Prof. zw[yczajny] Urbańczyk Stanisław, ur. 1900 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie.

Wyżej wymieniony w latach 1945–1947 był członkiem PSL-u. Obecnie jest członkiem KIK i utrzymuje aktywne kontakty z klerem. W 1968 r. przewoził z CSRS do kraju literaturę antysocjalistyczną. Reprezentuje postawę aspołeczną.

3.4. Prof. nadzw[yczajny] Zin Wiktor, ur. w 1925 r., bezpartyjny. Dziekan Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. Ww. utrzymuje zażyłe osobiste kontakty z kardynałem K[arolem] Wojtyłą i posiada dobrą opinię wśród dostojników kościoła katolickiego. W związku z zainteresowaniami architektonicznymi często kontaktuje się z księżmi w różnych regionach Polski. Wśród współpracowników politechniki posiada opinię karierowicza.

4. Toruń

4.1. Prof. zw[yczajny] czł[onek] korespondent PAN Iwanowska Wilhelmina, ur. w 1905 r., bezpartyjna, od 1973 r. emerytowany prof. Uniwersytetu M[ikołaja] Kopernika w Toruniu.

W[yżej] wymieniona przez wiele lat była aktywnym członkiem KIK w Toruniu. W środowisku naukowym Torunia znana jest jako klerykałka – fanatyczka religijna. Posiada liczne kontakty z księżmi i przełożonymi zgromadzeń i zakonów żeńskich.

5. Warszawa

5.1. Prof. zw[yczajny] Zorski Henryk, ur. w 1927 r., bezpartyjny, kierownik zakładu w Instytucie Państwowych Problemów Techniki PAN.

Ww. w 1968 r. na znak protestu przeciwko polityce partii i rządu zrzekł się członkostwa [w] PZPR. Posiada negatywny stosunek do obecnej rzeczywistości w PRL. Od szeregu lat utrzymuje kontakty ze środowiskiem syjonistycznym, szczególnie za granicą. W środowisku naukowym posiada opinię karierowicza.

5.2. Prof. nadzw[yczajny] Rużyłło Edward, ur. w 1909 r., bezpartyjny, pracownik Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego. Ww. w latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakty ze środowiskiem syjonistycznym w krajach kapitalistycznych.

---

[2] Eugeniusz Garbacik (ur. 1913) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1957 r., prof. zwyczajny od 1966 r., pracownik naukowy WSE/AE w Krakowie (1949–1983), dyrektor Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego AE w Krakowie (1969–1983). Członek Komisji Partyjno-Rządowej ds. Unowocześnienia Systemu Funkcjonowania Gospodarki i Państwa (1972–1973).

[3] Karol Buczek (1902–1983) – historyk i polityk, prof. nadzwyczajny od 1957 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy IH PAN (1956–1974). Działacz SL „Piast" (1934–1939), PSL (1945–1946), jeden ze skazanych za szpiegowstwo w tzw. procesie krakowskim w 1947 r. (wraz z przywódcami PSL i WiN), więziony do 1956 r.

[4] Stanisław Mierzwa (1905–1985) – adwokat, członek Polskiej Akademickiej Młodzieży Ludowej (1929–1936), Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici" (1930–1938), SL (1932–1945). Członek Okręgowego Kierownictwa Ruchu Ludowego na Małopolskę i Śląsk (1939–1945), Centralnego Kierownictwa Ruchu Ludowego (1942–1945), Rady Jedności Narodowej (1944–1945), aresztowany przez NKWD w marcu 1945 r., sądzony w procesie szesnastu, w czerwcu 1945 r. jako jeden z przywódców podziemia skazany na cztery miesiące więzienia. Po powrocie do Polski działacz PSL, aresztowany w 1947 r., skazany w tzw. procesiesie krakowskim we wrześniu 1947 r. na 10 lat więzienia, zwolniony w 1953 r.

Reprezentuje wrogi stosunek do przemian społeczno-politycznych w PRL i znany jest z negatywnych – destrukcyjnych inicjatyw w resorcie służby zdrowia. W przeszłości utrzymywał kontakty z I sekretarzem Ambasady Japońskiej w Warszawie Hisoksi Dosmo[5], któremu udowodniono działalność szpiegowską. W toku śledztwa zeznania i wyjaśnienia składał m.in. E[dward] Rużyłło.

6. Wrocław

6.1. Prof. zw[yczajny] Rzewuski Jan, ur. w 1916 r., bezpartyjny, pracownik naukowy Politechniki Wrocławskiej.

Ww. w okresie wydarzeń marcowych w 1968 r., będąc dziekanem wydziału, zwołał nadzwyczajne posiedzenie Rady Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, na którym z jego inicjatywy uchwalono rezolucję popierającą wystąpienia studentów. J[an] Rzewuski był członkiem komisji opracowującej treść rezolucji. Po wydarzeniach marcowych złożył rezygnację z zajmowanego stanowiska.

Aktualnie utrzymuje kontakty ze środowiskiem pracowników naukowych znanych z negatywnych postaw politycznych. Na uwagę zasługują również prywatne kontakty z przedstawicielami Ambasady Francuskiej w Warszawie.

6.2. Prof. zw[yczajny] Ratajczak Henryk, ur. w 1932 r., bezpartyjny, kierownik Zakładu Chemii Teoretycznej i Fizyki Chemicznej Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 1949 r. skazany został przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu za napad rabunkowy z bronią w ręku na karę 1 rok i 4 miesiące pozbawienia wolności.

Aktualnie w życiu społeczno-politycznym na uczelni udziału nie bierze.

7. Gdańsk

7.1. Prof. nadzw[yczajny] Doerffer[6], ur. w 1918 r., pochodzenie społeczne – ziemiańskie, bezpartyjny, kierownik Zakładu Technologii Okrętów Politechniki Gdańskiej.

Wymieniony w okresie międzywojennym studiował na Wydziale Budowy Okrętów Technische Hohschule[b] Danzig (2 lata).

Okres okupacji spędził w Anglii, gdzie uczęszczał do szkoły średniej. Studia magisterskie i doktorskie ukończył dzięki powiązaniom towarzyskim i sprytowi osobistemu (recenzje doktorskie negatywne – plagiat).

W postępowaniu despotyczny i bezwzględny, i w każdej sytuacji upatruje interes osobisty. W 1948 r. po roku przynależności do PPS został usunięty z partii. W środowisku pracowników naukowych PG posiada złą opinię z uwagi na arogancję i cynizm w postępowaniu[c].

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 101–107, mps.

---

[b] *W oryginale* Hohszule.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[5] Brak bliższych danych o tej osobie.

[6] Jerzy Doerffer (1918–2006) – specjalista od budownictwa okrętowego, prof. nadzwyczajny od 1964, prof. zwyczajny od 1969 r., kierownik i dyrektor techniczny w Stoczni Gdańskiej (1946–1951), pracownik naukowy PG (1948–1988), rektor PG (1981–1984).

Nr 75

1976 sierpień 24, Warszawa – Informacja dotycząca kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów PAN, tajne

Informacja
opracowana na podstawie aktualnie prowadzonych spraw operacyjnych dot[yczących] kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów Polskiej Akademii Nauk

1. Prof. zw[yczajny] czł[onek] koresp[ondent] Kunicki-Goldfinger Władysław[1], ur. w 1916 r., bezpartyjny, przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Ww. w 1976 r. podpisał petycję wyrażającą sprzeciw wobec projektowanych zmian w Konstytucji PRL[2]. W życiu społeczno-politycznym uczelni udziału nie bierze. Aktualnie reprezentuje negatywną postawę wobec stosunków społeczno-politycznych w PRL.

2. Prof. zw[yczajny] Dłuska Maria, ur. w 1900 r., bezpartyjna, emerytowany prof. polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wymieniona w 1976 r. podpisała petycję wyrażającą sprzeciw wobec projektowanych zmian w Konstytucji PRL. M[aria] Dłuska jest fanatyczką religijną, utrzymuje kontakty z klerem Krakowa i siostrami zakonnymi z Zakładu dla Niewidomych w Laskach k. Warszawy. Aktualnie w życiu społeczno-politycznym uczelni udziału nie bierze.

3. Prof. zw[yczajny] Czapliński Władysław, ur. 1905 r., bezpartyjny, zatrudniony w Instytucie Historii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wymieniony jest fanatykiem religijnym utrzymującym zażyłe i przyjacielskie kontakty z klerem katolickim. Po wyzwoleniu był współzałożycielem Sodalicji Mariańskiej w Krakowie. Od wielu lat jest bardzo aktywnym członkiem KIK we Wrocławiu. W gronie współpracowników na tematy polityczne się nie wypowiada, wykazując równocześnie obojętny stosunek do przemian społeczno-politycznych w PRL.

Ww. utrzymuje kontakt korespondencyjny z korespondentem paryskiej „Kultury" Stroynowskim[a].

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 100–100v, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[1] Władysław Kunicki-Goldfinger (1916–1995) – mikrobiolog, prof. nadzwyczajny od 1951 r., prof. zwyczajny od 1962 r., pracownik naukowy UJ (1938–1939), UMCS (1947–1955), UWr (1955–1961), dyrektor Instytutu Mikrobiologii UW (1969–1971), kierownik Zakładu Mikrobiologii Ogólnej UW (1961–1982), wicedyrektor IBIB PAN (1967–1968). Członek rzeczywisty PAN od 1970 r. Członek PPS (1938–1939), współpracownik KOR, wykładowca TKN, współzałożyciel związanego z „Solidarnością" Towarzystwa Wspierania i Krzewienia Nauk (1980), jedyny członek PAN internowany po 13 XII 1981 r.

[2] Chodzi o tzw. List 101, wystosowany 31 stycznia 1976 r.

Nr 76

1976 sierpień 25, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Stanisława Ciborowskiego, tajne

Notatka służbowa

dot[yczy:] Ciborowski Stanisław[1], s[yn] Franciszka i Marii z d[omu] Zielińska, ur. 5 VIII 1925 r., Warszawa, zam. Warszawa, ul. Miła 24 m. 33, bezpartyjny, pochodzenie społeczne – inteligencja pracująca, zatr[udniony] IChP, kier[ownik] Z[akła]du Wielkiej Syntezy Organicznej.

Ww. ukończył szkołę średnią w 1943 r. na tajnych kompletach i w tymże roku wstąpił na tajne komplety w Politechnice Warszawskiej Wydział Chemiczny. Podczas powstania warszawskiego wywieziony do Oświęcimia, a potem do Mauthausen. Po wyzwoleniu w 1945 r. wraca do Polski. Po kilkumiesięcznej chorobie spowodowanej pobytem w obozie podejmuje studia na Politechnice Łódzkiej, którą kończy w 1948 r. Bezpośrednio po ukończeniu politechniki rozpoczyna pracę w b[yłym] Głównym Instytucie Chemii Przemysłowej (obecnie Instytut Chemii Przemysłowej), gdzie pracuje do dziś, w tym:

w latach 1949–1950 jako asystent;
1950–1952 jako kierownik pracownik;
1952–1959 jako z[astęp]ca kierownika zakładu;
1959 – do chwili obecnej – kierownik zakładu.

Przebieg kariery naukowej

w 1955 r. – uzyskał stopień doktora;
w 1958 r. – uzyskał tytuł docenta;
w 1964 r. – uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego;
w 1976 r. – uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

Twórczy pracownik naukowy posiadający bogaty dorobek naukowo-badawczy. Pod jego kierownictwem zostało opracowanych kilka technologii o dużym znaczeniu gospodarczym. Najważniejszym osiągnięciem jest opracowanie wielkoprzemysłowej technologii otrzymywania cykloheksanolu z benzenu – opracowanie konkuruje skutecznie z najlepszymi technologiami krajów kapitalistycznych. Pracuje społecznie w Polskim Towarzystwie Chemicznym oraz jest honorowym członkiem Towarzystwa Société de Chimie Industrielle.

Za osiągnięcia naukowe odznaczony:

1. W 1959 r. – Złoty Krzyż Zasługi.
2. W 1971 r. – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

W IChP jest obecnie kierownikiem Zakładu Wielkiej Syntezy Organicznej, który to zakład rozwija ważną przemysłowo tematykę badawczą. W bieżącej pięciolatce prof. Ciborowski kieruje jako koordynator I stopnia następującymi problemami resortowymi:

[1] Stanisław Ciborowski (ur. 1925) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy Instytutu Chemii Przemysłowej (1949–2002).

1. kwas adypinowy,
2. opracowanie technologii rezercyny.

Prof. Ciborowski jest twórcą lub współtwórcą ponad 30 patentów. W roku 1963 uzyskał II Nagrodę w Konkursie Mistrza Techniki, w 1964 r. Zespołową Nagrodę Państwową II stopnia, a w 1975 r. Zespołową Nagrodę Ministra Przemysłu Chemicznego.

Z materiałów znajdujących się w Biurze „C" MSW do nr 7944/I wynika, że w latach 1962–1967 wykorzystywany był operacyjnie jako kontakt (ps. „Radiotechnik") przez Wydz[iał] VII Dep[artamentu] II. Dalsze utrzymywanie kontaktu przerwano z powodu niechęci informowania oraz unikania spotkań.

Inspektor Wydz. III „A"
ppor. R. Mailengiewicz[a]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-5; ibidem, 0236/180, k. 177–178, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis. Brzmienie nazwiska niepewne*.
Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 77

1976 sierpień 26, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Józefa Obłoja, tajne

Notatka służbowa

dot[yczy:] Obłój Józef[1], s[yn] Jana i Barbary, ur. 28 VII 1918 r., Golcowa, woj. rzeszowskie, zam. W[arsza]wa, ul. Pilicka 17 m. 2, wykształcenie wyższe, pochodzenie społeczne – chłopskie, żonaty, troje dzieci, bezpartyjny, zatr[udniony] IChP, z[astęp]ca dyrektora ds. naukowo-badawczych.

Ww. w 1937 r. ukończył gimnazjum w Brzezowie, po czym podjął studia na Wydziale Chemicznym Politechniki Lwowskiej. Studia ukończył na Wydz[iale] Chemicznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach w 1947 r. W tym też roku rozpoczął pracę w Zakładach Azotowych „Kędzierzyn" na stanowisku kierownika Zakładowego Laboratorium Badawczego. W 1952 r. przechodzi do pracy w Instytucie Syntezy Chemicznej w Kędzierzynie na stanowisko kierownika oddziału. Od 1959 do 1966 r. zatrudniony na stanowisku dyrektora naczelnego w Instytucie Ciężkiej Syntezy Organicznej.

W latach 1966–1971 pełni funkcję dyrektora naczelnego b[yłego] Instytutu Chemii Ogólnej, obecnie Instytut Chemii Przemysłowej (a od 1971 r. na stanowisku z[astęp]cy dyrektora ds. naukowo-badawczych w Inst[ytucie] Chemii Przemysłowej, którą to funkcję pełni do dzisiaj.

W czasie wojny należał do AK (od 1943 r.) – pełni[ł] funkcję szeregowego członka, ujawnił się po wyzwoleniu [[a]] Gliwice.

Przebieg kariery naukowej

1947 r. – magister inżynier chemii – Politechnika Śląska w Gliwicach;

1955 r. – docent – Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki;

1964 r. – profesor nadzwyczajny – Rada Państwa;

1965 r. – doktor nauk mat[ematyczno]-fiz[ycznych] – Uniwersytet Warszawski;

1975 r. – profesor zwyczajny – Rada Państwa.

Prof. dr Józef Obłój opracowywał i uruchamiał szereg technologii chemicznych oraz był inicjatorem rozwoju nowych w kraju kierunków prac badawczych, doprowadzając do ich realizacji przemysłowej. Brał udział w kształtowaniu profilu rozwoju niektórych wielkich zakładów chemicznych (Z[akłady] A[zotowe] Kędzierzyn – część organiczna, Z[akłady] Ch[emiczne] Blachownia, M[azowieckich] Z[akładów] R[afineryjnych] i P[etrochemicznych] w Płocku i inne). Do najważniejszych osiągnięć zawodowych prof. Obłoja można zaliczyć zorganizowanie w latach 1959–1965 Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej w Blachowni Śląskiej, jego wyposażenie, wyprofilowanie tematyczne i wytyczenie kierunków rozwoju.

---

[a] *Dwa nieczytelne słowa*.

[1] Józef Obłój (ur. 1918) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik Zakładów Azotowych Kędzierzyn (1947–1951), Instytutu Syntezy Chemicznej w Kędzierzynie (1951–1958), dyrektor Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej w Blachowni Śląskiej (1959–1966), dyrektor Instytutu Chemii Ogólnej w Warszawie (1966–1971), zastępca dyrektora Instytutu Chemii Przemysłowej w Warszawie (1971–1985), wykładowca filii w Płocku PW (1973–1985).

Działalność na stanowisku z[astęp]cy dyrektora ds. naukowo-badawczych IChP wykazuje ogromną aktywność, umiejętność organizowania prac badawczych w podległych sobie zakładach.

Szereg prac kierowanych przez prof. Obłoja pośrednio i bezpośrednio kończy się procesami wdrożeniowymi.

Za swą działalność odznaczony:

1. Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi;
2. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski;
3. Medal X-lecia;
4. Sztandar Pracy II klasy;
5. Medal XXX-lecia Polski Ludowej.

Ponadto otrzymał:

1. Nagrodę zespołową II stopnia w konkursie Mistrza Techniki w 1974 r.
2. I i III Nagrodę zespołową Mistrza Przemysłu Chemicznego w 1974 r.

Z materiałów archiwalnych znajdujących się w Biurze „C" MSW do nr I/4519 wynika, że prof. Obłój ma poglądy klerykalne, jest obojętnie ustosunkowany do przemian społeczno-politycznych. Zawarł związek małżeński. Żona jego posiada powiązania rodzinne z RFN. W latach 1955–1958 przywłaszczał sobie osiągnięcia naukowe młodych inżynierów, które po poprawkach przedstawiał jako własne.

W rozmowach, jakie z nim przeprowadzono, był powściągliwy, nieszczery i nigdy nie udzielił pełnych informacji, szczególnie ze swoich wyjazdów służbowych za granicę.

Pozyskany do współpracy przez KW MO Opole dn. 1 X 1962 r. pod ps. „Blady". Materiały złożone do archiwum dn. 19 IX 1973 r.

Inspektor Wydziału III „A"
R. Mailengiewicz[b]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 179–181, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis.*

Nr 78

1976 sierpień 26, Warszawa – Notatka służbowa dotycząca prof. Stanisława Starzyckiego, tajne

Notatka służbowa

dot[ycząca] prof. dr hab. Starzyckiego Stanisława[1], s[yna] Stanisława i Marii z d[omu] Paw, ur. 3 VI 1923 r. w m[iejcowości] Brodła, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne chłopskie, członek PZPR, wykształcenie wyższe rolnicze, zam. w Warszawie, ul. Marszałkowska nr 34/50 m. 53, żonaty ze Zdzisławą Pazdów, c[órką] Mariana, urodzoną 1 VI 1923 r. w Krakowie, zatrudnioną w Instytucie Biologii Doświadczalnej PAN.

Stanisław Starzycki w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin zatrudniony jest od dnia 1 I 1948 r., początkowo jako pracownik naukowy, a następnie na stanowisku dyrektora naczelnego IHAR, które piastuje do chwili obecnej.

Z racji swoich obowiązków służbowych oraz kontaktów prywatnych wymieniony kilkadziesiąt razy wyjeżdżał do krajów kapitalistycznych oraz socjalistycznych. Rodziny za granicą nie posiada. W przeszłości Starzycki odznaczany był:

– Srebrnym Krzyżem Zasługi w roku 1954;
– Medalem X-lecia PRL w roku 1955;
– Złotym Krzyżem Zasługi w roku 1959;
– Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski w roku 1971;
– Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski w roku 1972.

Z uzyskanych w minionym okresie danych operacyjnych wynika, że Starzycki Stanisław jest osobą, którą cechuje fanatyzm religijny i z tego względu faworyzuje on osoby reprezentujące ten światopogląd. Jeden z braci żony Starzyckiego jest księdzem katolickim, natomiast drugi zakonnikiem.

Jednocześnie z danych tych wynika, że Starzycki podczas planowania tematyki prac przez szereg lat powtarzał te same tematy, które rzekomo zostały osiągnięte, a zmieniana była wyłącznie strona tytułowa lub nazwa tematu, w zależności od aktualnych potrzeb i wymogów stawianych przez władze.

Fakt ten Starzycki wyjaśniał swoim najbliższym współpracownikom w sposób następujący: „władze chcą intensywnych odmian, to trzeba im to zrobić, ale czy oni się na tym znają? Kto nas sprawdzi, my rolnicy podamy im to, co oni chcą, a będziemy robili swoje dalej. Będą chcieli co innego, to zmienimy im tytuł odpowiedniej pozycji i znowu będą zadowoleni, a my dalej będziemy robili swoje".

Starzycki oprócz piastowania funkcji dyrektora IHAR jest jednocześnie samodzielnym pracownikiem naukowym o specjalności genetyki i hodowli roślin oraz radiobiologii.

[1] Stanisław Starzycki (1923–1991) – genetyk, hodowca roślin, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1973 r., kierownik Stacji Hodowlano-Badawczej w Grodkowicach (1948–1956), pracownik naukowy Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Warszawie (1956–1984), SGGW/AR (1985–1991). Członek korespondent PAN od 1980 r. Członek PZPR (1953–1990).

W przeszłości współpracował na odcinku naukowym z Departamentem Wojskowym przy Ministerstwie Rolnictwa w zakresie odporności roślin na promieniowanie jonizujące.

insp[ektor] Wydziału III „A" KS MO[a]
sierż. Z[bigniew] Kuć[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-5; ibidem, 0236/180, k. 182–182v, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[2] Zbigniew Kuć (ur. 1949) – funkcjonariusz MO pionu kryminalnego w KP MO w Otwocku (1971–1975), oficer operacyjny Wydziału III-A KS MO w Warszawie (1971–1982), Wydziału V SUSW (1982–1989).

Nr 79

1976 sierpień 31, Warszawa – Informacja dotycząca niektórych kandydatów na członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN, tajne

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
Departament III
L.dz. OE-I-02403/76

Informacja
dot[ycząca] niektórych kandydatów na członków korespondentów
i członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk

1. Prof. zw[yczajny] Białobok Stefan – ur. 1909 r., bezpartyjny, dyrektor Inst[ytutu] Dendrologii PAN w Kórniku.

Wymieniony wykazuje negatywny stosunek do miejscowych władz polityczno-administracyjnych.

Podczas bezpośrednich rozmów z współpracownikami – sugeruje im m.in. niewstępowanie do PZPR.

Szwagier ww. – Zbigniew Grabowski – jest stałym współpracownikiem Brytyjskiej Rozgłośni BBC „Sekcja Polska".

2. Prof. zw[yczajny] Burszta Józef – ur. 1914 r., czł[onek] ZSL, kierownik Zakładu Etnografii Uniwersytetu Poznańskiego.

W okresie okupacji był członkiem AK w Łańcucie. Po wyzwoleniu wstąpił do PSL i rozwijał działalność polityczną jako członek zarządu grodzkiego PSL. Aktualnie w życiu społeczno-politycznym uczelni udziału nie bierze.

3. Prof. zw[yczajny] Dłuska Maria – ur. 1900 r., bezpartyjna, emerytowany prof. polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wymieniona w 1976 r. podpisała petycję wyrażającą sprzeciw wobec projektowanych zmian w Konstytucji PRL. Utrzymuje kontakty z klerem Krakowa i siostrami zakonnymi z Zakładu dla Niewidomych w Laskach k. Warszawy. Aktualnie w życiu społeczno-politycznym uczelni udziału nie bierze.

4. Prof. zw[yczajny] Doerffer Jerzy – ur. w 1918 r., bezpartyjny, kierownik Zakładu Technologii Okrętów Politechniki Gdańskiej.

W okresie międzywojennym studiował na Wydziale Budowy Okrętów [a]Technice Hohszule[a] Danzig. Podczas okupacji przebywał w Anglii, gdzie m.in. uczęszczał do szkoły średniej. Studia magisterskie i doktorskie – mimo negatywnych recenzji prac naukowych – ukończył dzięki powiązaniom towarzyskim i sprytowi osobistemu. W 1948 r. – po rocznej przynależności do PPS – został usunięty z partii. W środowisku pracowników naukowych wymieniony posiada złą opinię z uwagi na negatywne cechy charakteru.

[a–a] *Fragment przekreślony, obok na lewym marginesie odręczny dopisek* Technische Hohschule.

5. Prof. zw[yczajny] Garbacik Eugeniusz – ur. 1913 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego Akademii Ekonomicznej w Krakowie.

Wymieniony w latach 1945–1946 był działaczem PSL-u. Przyjacielskie kontakty w tym okresie utrzymywał z Buczkiem i Mierzwą – czołowymi działaczami PSL, którzy współpracowali z WIN.

6. Prof. zw[yczajny] Grabowski Zbigniew – ur. 1927 r., bezpartyjny, zatrudniony w Instytucie Chemii Fizycznej PAN.

Wymieniony znany jest z postawy prosyjonistycznej i z prezentowania poglądów antysocjalistycznych – m.in. w okresie wydarzeń w marcu 1968 r. aktywnie popierał osoby o wrogich i wichrzycielskich postawach.

7. Prof. zw[yczajny] Iwanowska Wilhelmina – ur. 1905 r., bezpartyjna, od 1973 r. emerytowany prof. Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, członek koresp[ondent] PAN.

Wymieniona przez wiele lat była aktywnym członkiem KIK w Toruniu. W środowisku naukowym Torunia znana jest jako fanatyczka religijna. Posiada liczne kontakty z księżmi i przełożonymi zgromadzeń oraz zakonów żeńskich.

8. Prof. zw[yczajny] Kryszewski Marian – ur. 1925 r., dyrektor Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN w Łodzi.

Jest wrogo ustosunkowany do wszelkich przejawów aktywności polityczno-społecznej wśród podległych mu pracowników.

9. Prof. zw[yczajny] Kunicki-Goldfinger Władysław – ur. w 1916 r., bezpartyjny, przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Mikrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego, członek korespond[ent] PAN.

Wymieniony w 1976 r. podpisał petycję wyrażającą sprzeciw wobec projektowanych zmian w Konstytucji PRL.

10. Prof. zw[yczajny] Mucha Witold – ur. w 1921 r., członek PZPR, dyrektor Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa Akademii Rolniczej w Poznaniu.

W lipcu 1944 r. – jako członek AK – brał udział w aresztowaniu dwóch członków PPR i był obecny przy rozstrzelaniu jednego z nich. [...][b]

11. Prof. zw[yczajny] Ratajczak Henryk – ur. w 1932 r., bezpartyjny, kierownik Zakładu Chemii Teoretycznej i Fizyki Chemicznej Uniwersytetu Wrocławskiego.

W roku 1949 – za współudział w napadach rabunkowych z bronią w ręku – skazany został przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu na karę 16 miesięcy pozbawienia wolności. Aktualnie w życiu społeczno-politycznym macierzystej uczelni udziału nie bierze.

12. Prof. zw[yczajny] Rzewuski Jan – ur. w 1916 r., bezpartyjny, pracownik naukowy Politechniki Wrocławskiej [Uniwersytetu Wrocławskiego].

Wymieniony w okresie wydarzeń w marcu 1968 r. – będąc dziekanem wydziału – zwołał nadzwyczajne posiedzenie Rady Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, na którym z jego inicjatywy uchwalono rezolucję popierającą wystąpienia studentów. Aktualnie utrzymuje kontakty ze środowiskiem pracowników naukowych znanych z negatywnych postaw politycznych. Utrzymuje również prywatne kontakty z przedstawicielami Ambasady Francuskiej w Warszawie.

13. Prof. nadzw[yczajny] Rużyłło Edward – ur. w 1909 r., bezpartyjny, pracownik Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego.

---

[b] *Opuszczono fragment zawierający informacje o charakterze osobistym.*

W latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakty ze środowiskiem syjonistycznym w krajach kapitalistycznych. Nadal reprezentuje wrogi stosunek do przemian społeczno-politycznych w PRL i znany jest z negatywnych inicjatyw w resorcie służby zdrowia. W przeszłości wymieniony utrzymywał kontakty z I sekretarzem Ambasady Japońskiej w Warszawie – Hisoksi Dosmo, któremu następnie udowodniono działalność szpiegowską.

14. Prof. zw[yczajny] Skwarczyńska Stefania – ur. w 1902 r., bezpartyjna, działaczka katolicka, emerytowany prof. Uniwersytetu Łódzkiego i PWSTiF w Łodzi, członek korespond[ent] PAN.

Wymieniona prowadziła aktywną działalność w organizacjach katolickich – była m.in. założycielką katolickiego miesięcznika „Znak", członkiem Prezydium Krajowych Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy OKFJN w Łodzi oraz kierownikiem sekcji Książki i Sztuki Katolickiej. Utrzymywała kontakty z naukowcami reprezentującymi postawy syjonistyczne w kraju i za granicą. W okresie okupacji była członkiem Zarządu Głównego Ligi Kobiet oraz członkiem AK, gdzie pracowała w dziale spraw kobiecych. Po wyzwoleniu utrzymywała kontakty z działaczami emigracyjnymi.

15. Prof. nadzw[yczajny] Starmach Karol – ur. w 1900 r., bezpartyjny, emerytowany prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wymieniony po wyzwoleniu był członkiem PSL i rozwijał działalność w nielegalnej organizacji WIN. Za powyższą działalność w 1946 r. wyrokiem Sądu Rejonowego w Krakowie skazany został na 10 lat więzienia. W dniu 26 maja 1950 r. decyzją Prezydenta RP został ułaskawiony i zwolniony z więzienia. W latach sześćdziesiątych utrzymywał kontakty z prezesem Związku Młodzieży Chrześcijańskiej w Szwajcarii.

16. Prof. zw[yczajny] Urbańczyk Stanisław – ur. w 1909 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie.

Wymieniony w latach 1945–1947 był członkiem PSL-u. Obecnie jest członkiem KIK, utrzymującym aktywne kontakty z klerem. W 1968 r. przewoził z CSRS do kraju literaturę antysocjalistyczną.

17. Prof. zw[yczajny] Zakrzewski Zbigniew – ur. w 1912 r., bezpartyjny, dyrektor Instytutu Ekonomiki Obrotu Towarowego A[kademii] E[konomicznej] w Poznaniu.

Wymieniony do roku 1939 był sympatykiem Stronnictwa Narodowego. W okresie wydarzeń w październiku 1956 r. był współzałożycielem i jednym z organizatorów KIK-u. W swych wypowiedziach na forum klubu bronił endecji, duchowieństwa i ziemiaństwa. Jest fanatykiem religijnym – m.in. w roku 1960 domagał się wprowadzenia zajęć religii w szkołach. W przeszłości utrzymywał ścisły kontakt z przedstawicielami konsulatu USA w Poznaniu. W środowisku znany jest z poglądów gloryfikujących stosunki społeczne na Zachodzie i ironicznych wypowiedzi na temat osiągnięć Związku Radzieckiego. Wymieniony w 1966 r. skierował do I sekretarza KC PZPR i przewodniczącego Rady Państwa oraz I sekretarza KW PZPR w Poznaniu – list anonimowy, w którym występował przeciwko polityce partii i rządu. Członek jego rodziny – Tadeusz Święcicki – jest współpracownikiem paryskiej „Kultury".

18. Prof. nadzw[yczajny] Zin Wiktor – ur. w 1925 r., bezpartyjny, dziekan Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej.

Wymieniony utrzymuje zażyłe osobiste kontakty z kardynałem K[arolem] Wojtyłą i posiada dobrą opinię wśród dostojników kościoła katolickiego. W związku z zainteresowaniami architektonicznymi często kontaktuje się z księżmi w różnych regionach Polski. Wśród współpracowników Politechniki posiada opinię karierowicza.

19. Prof. zw[yczajny] Zorski Henryk – ur. w 1927 r., bezpartyjny, kierownik zakładu w Instytucie Państwowych Problemów Techniki PAN[c].

Wymieniony w roku 1968 – na znak protestu przeciwko polityce partii i rządu – zrzekł się członkostwa PZPR. Posiada negatywny stosunek do obecnej rzeczywistości w PRL. Od szeregu lat utrzymuje kontakty ze środowiskiem syjonistycznym. Wśród naukowców uchodzi za karierowicza.

Dyrektor Departamentu III[d]
(gen. bryg. A[dam] Krzysztoporski[1])

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 101–104, mps.

[c] *Wokół cyfr punktów 1, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15 i 19 odręcznie narysowano koła.*

[d] *Poniżej brak podpisu.*

[1] Adam Krzysztoporski (ur. 1932) – funkcjonariusz aparatu bezpieczeństwa od 1954 r., starszy referent, oficer operacyjny Departamentu I KdsBP, następnie MSW (1955–1959), inspektor Departamentu I MSW (1963), zastępca naczelnika (1963–1964) i naczelnik Wydziału VII Departamentu I MSW (1964–1969), zastępca dyrektora Departamentu I (1969–1973), dyrektor Departamentu III MSW (1973–1980), wiceminister SW (22 IX 1980 – 27 II 1982).

Nr 80

1976 [sierpień], Kraków – Informacja operacyjna dotycząca pracownika AGH w Krakowie, prof. Andrzeja Bolewskiego, tajne specjalnego znaczenia

Informacja operacyjna
dot[ycząca] pracownika naukowego AGH w Krakowie

prof. dr inż. Bolewski Andrzej[1], s[yn] Jana i Anny, ur. 17 VII 1906 r. w Małogoszczy, narod[owość] i obyw[atelstwo] polskie, poch[odzenie] społ[eczne] inteligencja pracująca, stan cywilny – żonaty, wykszt[ałcenie] wyższe AGH Kraków, emeryt, od 28 V 1976 r., bezpartyjny, zam. Kraków, ul. Reymonta nr 30.

Prof. dr inż. Bolewski Andrzej był pracownikiem naukowo-dydaktycznym AGH w Krakowie od 1928 r. Ostatnio pracował w Zakładzie Mineralogii i Geochemii Instytutu Mineralogii i Złóż Surowców Mineralnych Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego. Cały okres jego pracy był związany z mineralogią i petrografią i w tym zakresie nauki stał się wybitnym specjalistą.

Ogłosił ponad 100 rozpraw naukowych. Pod jego kierunkiem uzyskało 4 kandydatów stopień doktora nauk technicznych oraz jeden docenta habilitowanego.

Działalności społeczno-politycznej na uczelni nie prowadził żadnej.

Wg niepotwierdzonych informacji, prof. Bolewski Andrzej negatywnie odnosił się do niektórych decyzji i działań PZPR.

W 1955 r. był rozpracowywany w sprawie zbiorowej (nr 36187/II arch. Biura „C"), jako podejrzewany o hamowanie rozwoju bazy surowcowej w kraju. Sprawę prowadzoną przez b[yły] Wydz[iał] I Dep[epartamentu] V KdsBP zakończono w 1957 r. stwierdzeniem, iż działalność figurantów nie zawierała wrogich symptomów.

Aktualnie nie posiadamy obciążających materiałów operacyjnych na wymienionego i nie wnosimy zastrzeżeń odnośnie [do] powołania go na członka PAN.

st[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III S[ekcji] III[a]
st. sierż. A[ndrzej] Miklasiński[2]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-7; ibidem, 0236/180, k. 223, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Andrzej Bolewski (1906–2002) – mineralog, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1951 r., pracownik naukowy AGH w Krakowie (1928–1939, 1945–1976), Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie (1947–1950), prezes Centralnego Urzędu Geologicznego w Warszawie (1952–1957). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[2] Andrzej Miklasiński (ur. 1945) – inżynier metalurg, oficer operacyjny Wydziału III KW MO w Krakowie (1974–1990).

Nr 81

1976 wrzesień 1, Szczecin – Pismo zastępcy naczelnika Wydziału III KW MO w Szczecinie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

65 L.dz. GC-00 2695/76[a]

Naczelnik Wydziału III Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie[b]

W odpowiedzi na pismo nr OE-III-00150/76 z dnia 9 VIII 1976 r. dot[yczące] kandydatów na członków rzeczywistych i członków korespondentów Polskiej Akademii Nauk zatrudnionych na obiektach przez nas ochranianych informuję, jak następuje:

Zaremba Piotr[1], s[yn] Piotra i Jadwigi, ur. 10 VI 1910 r. w Heidelberg – Niemcy, obywatelstwo i narodowość polska, pochodzenie społeczne inteligenckie, członek PZPR, żonaty, zam. Szczecin, ul. Wyspiańskiego 27.

Wyżej wymieniony w roku 1969 uzyskał tytuł profesora zwyczajnego i został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk.

W szeregi partyjne wstąpił w 1947 r. W latach 1945–1951 [c]pełnił funkcję prezydenta miasta Szczecina[c]. Posiada liczne odznaczenia krajowe i zagraniczne.

Od roku 1961 pracuje w Politechnice Szczecińskiej. Obecnie jako dyrektor Instytutu Architektury i Planowania Przestrzennego. Jako wybitny architekt i planista jest osobą znaną w kraju i poza granicami. Prowadził wykłady z ramienia ONZ.

W 1975 r. przebywał 12 dni w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w celu doradztwa w zakresie urbanistyki i planowania regionalnego w tym kraju.

W materiałach archiwalnych figuruje w Wydziale „C" KW MO Szczecin do nr 88/IV; 7517/II, w latach 1947–1955 podejrzany o działalność szpiegowską – informacja niepotwierdzona. Materiały nr 6389 przekazano do Wydz[iału] VIII Departamentu I MSW dnia 20 X 1969 r. W materiałach bieżących nie przechodzi.

W świetle powyższego nie występują przeciwwskazania w mianowaniu na członka rzeczywistego PAN.

---

[a] *U góry z lewej strony odręczne dopiski* Tow. Knyziak, OE-III-00150/76, *niżej* 2 IX 1976, *poprzedzony nieczytelnym podpisem*. *Nad znakiem sprawy prostokątna pieczęć z godłem PRL* Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Szczecinie.

[b] *Z lewej strony nieczytelny dopisek odręczny*.

[c–c] *Fragment podkreślony odręcznie*.

Piotr Zaremba był prezydentem Szczecina od 29 V 1945 r. do 7 VI 1950 r.

[1] Piotr Zaremba (1910–1993) – urbanista, planista przestrzenny, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie (1947–1953), kierownik Polskiej Grupy Urbanistycznej w Korei Północnej (1954–1956), wykładowca na PWr (1954–1960), PSz (1960–1992), rektor PSz (1962–1965). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Członek PPR/PZPR (1947–1990), członek KW PZPR w Szczecinie (1962–1979).

Słaboński Andrzej[2], s[yn] Jakuba i Wiktorii, ur. 24 X 1908 r., Skrzeszowice, obywatelstwo i narodowość polska, pochodzenie społeczne chłopskie, bezpartyjny, żonaty, zam. Szczecin, ul. Jedności Narodowej 24 A m. 4.

Wymieniony w 1971 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego nauk rolniczych. Od 1956 r. pracuje w Wyższej Szkole Rolniczej w Szczecinie. Obecnie w Akademii Rolniczej pełni funkcję dyrektora Instytutu Hodowli Roślin i Nasiennictwa.

Posiada wieloletni staż pracy naukowej i dydaktycznej, uwieńczony dużymi sukcesami w zakresie hodowli zbóż. Wyhodował wiele odmian mających duże znaczenie dla gospodarki narodowej i regionu szczecińskiego.

Prof. dr Andrzej Słaboński jest autorem około 90 prac naukowych i popularnonaukowych. Posiada duże zasługi na polu dydaktycznym. W prowadzonych pracach nad rozwojem rolnictwa w kraju wykazuje duże społeczne zaangażowanie, a cały swój bogaty zespół wiedzy naukowej i doświadczenia życiowego, przy dużym zaangażowaniu przekazuje w pracy dydaktyczno-wychowawczej w Akademii Rolniczej w Szczecinie.

W materiałach tutejszego wydziału nie przechodzi.

W związku z powyższym nie znajdujemy przeszkód w mianowaniu go na członka PAN.

Z[astęp]ca Naczelnika Wydziału III
KW MO w Szczecinie[d]
mjr A[leksander] Maj[3]

Zał[ączone] 2 karty E-15[e]

Źródło: AIPN, 01419/203, mf. 2187/4-3; ibidem, 0236/180, k. 109–110, mps.

[d] *Poniżej odręczny podpis.*

[e] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.

[2] Andrzej Słaboński (1908–1995) – agrotechnik, hodowca roślin, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy PINGW w Puławach (1936–1951), Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Gorzowie Wielkopolskim (1951–1972), WSR/AR w Szczecinie (1956–1979).

[3] Aleksander Maj (ur. 1929) – funkcjonariusz UB/SB, pracownik Wydziału V WUBP w Szczecinie (1952–1953), PUBP/PUdsBP w Szczecinie (1954–1957), KP MO Szczecin (1957–1958), Wydziału II KW MO w Szczecinie (1958–1970), I zastępca komendanta KP MO Kamień Pomorski ds. SB (1970–1973), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Szczecinie (1973–1979), naczelnik Wydziału III KW MO w Szczecinie (1979–1982), naczelnik Wydziału III-1 KW MO w Szczecinie (1982–1990).

Nr 82

1976 wrzesień 2, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja operacyjna

W dniu 27 VIII br. Wydział Nauki KC PZPR przekazał listę kandydatów na studia doktoranckie w Instytucie Biologii Doświadczalnej PAN (7 osób) i Instytucie Organizacji i Kierowania (12 osób) celem zaopiniowania.

Ustalono, że ww. osoby nie są rejestrowane w kartotece Biura „C" MSW.

Rekrutację na studia doktoranckie w IBD i IOK PAN przeprowadzono w I półroczu 1976 r. W m[iesią]cu czerwcu kandydaci otrzymali zawiadomienia pisemne o zakwalifikowaniu ich na studia doktoranckie przez komisję kwalifikacyjną przy instytucie, oraz że decyzja powyższa podlega zatwierdzeniu przez władze Polskiej Akademii Nauk.

W tych warunkach opiniowanie kandydatów przez Wydział Nauki KC PZPR i MSW oraz zgłaszanie ewentualnych zastrzeżeń personalnych jest zasadą, która budzi zastrzeżenia merytoryczno-polityczne.

Wnioski:

1. Odpowiedzialnym za rekrutację naukowo-polityczną osób na studia doktoranckie jest instytut, który winien m.in. uzgadniać kandydatów z przedstawicielem naszej służby – ochraniającym obiekt.

2. Wnoszę o zaproponowanie Wydziałowi Nauki KC PZPR zmian w zakresie opiniowania kandydatów, szczególnie zakwalifikowanych i zobligowanie kierownictwa do odpowiednich uzgodnień.

3. Ingerencja Wydziału Nauki KC PZPR i MSW w sprawy poszczególnych kandydatów z różnych względów nie jest celowa i wskazana.

W załączeniu dokumenty z Wydz[iału] Nauki KC PZPR[a].

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 111, mps.

[a] *Załączników brak w aktach SO „Antyk".*
[b] *Powyżej odręczny podpis.*

Nr 83

1976 wrzesień 4, Warszawa – Źródło KO „Wiesław". Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Źródło: KO „Wiesław"
relację ustną przyjął: ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Informacja operacyjna

Wymieniony poinformował, że uczestniczył w ostatnich dniach w towarzyskiej dyskusji w środowisku pracowników naukowych PAN i Uniwersytetu Warszawskiego, podczas której wypowiadano się na temat aktualnej sytuacji społeczno-politycznej, m.in. w środowisku warszawskiej młodzieży akademickiej. Rozmówcy z niepokojem wyrażali pogląd, że obserwuje się narastające niezadowolenie, którego głównym źródłem jest złe zaopatrzenie rynku w artykuły konsumpcyjne i wzrost cen na te artykuły. Wyrażano pogląd, że ewentualny konflikt na tle ekonomicznym w środowisku robotniczym przerodzi się w konflikt o charakterze politycznym. Przy czym konflikt obejmie wszystkie grupy społeczne, wśród których dużą rolę odegra młodzież akademicka. Obecnie młodzież akademicką, głównie Uniwersytetu Warszawskiego, nurtują problemy natury politycznej, dużo dyskutują i zadają przy różnych okazjach pytania trudne do wyjaśnienia, dotyczące niejednokrotnie systemu funkcjonowania władzy i socjalistycznych stosunków społecznych.

KO „Wiesław" stwierdził, że istnieje niebezpieczeństwo powstania konfliktów podobnych do tych, jakie miały miejsce w Gdańsku i Szczecinie w 1970 r. czy też w Radomiu w 1976 r., przy czym będzie to ruch ogólnokrajowy z aktywnym udziałem młodzieży akademickiej. Wyrażał równocześnie pogląd, że wówczas nastąpi rozliczanie się z aktywem politycznym, wśród których najbardziej ucierpią dyrektorzy zakładów produkcyjnych. Można również założyć, że zaistnieje wówczas konieczność korekt założeń gospodarczych na rzecz produkcji konsumpcyjnej oraz zmian w podstawach ustrojowych kraju. Jest on zdania, że na obecnym etapie ewentualne zmiany w kierownictwie rządu czy też KC PZPR rozwiązać mogą problem doraźnie i czasowo.

W środowisku warszawskim powszechnie wymienia się nazwisko tow. Szydlaka[1] i Tejchmy[2], jako tych, którzy w niedługim czasie zostaną odwołani ze składu Biura Politycznego KC PZPR.

---

[a] *Poniżej odręczny dopisek* **Tow. Rapało** do ewentualnego wykorzystania. 7 IX 1976 r. *i nieczytelny podpis*, *jeszcze niżej dopisek* zwracam, *po czym następuje nieczytelne słowo, podpis i data* 8 IX 1976 r. *Chodzi o Stefana Rapało (1931), wówczas naczelnika Wydziału I Departamentu III MSW.*

[1] Jan Szydlak (1925–1997) – członek KC PZPR (1962–1980), członek BP KC (1970–1980), sekretarz KC PZPR (1968–1977), wiceprezes Rady Ministrów (1976–1979). Poseł na Sejm PRL (1961–1980).

[2] Józef Tejchma (ur. 1927) – członek BP KC PZPR (1968–1980), sekretarz KC PZPR (1964–1972), wiceprezes Rady Ministrów (1971–1979), minister kultury i sztuki (1974–1979, 1980–1982), minister oświaty i wychowania (1979–1980), ambasador PRL w Grecji (1984–1987). Poseł na Sejm PRL (1961–1980).

W odczuciu społecznym i rozmówców konieczne są zmiany w profilu produkcji i gospodarce narodowej, tj. przejście z produkcji o charakterze surowcowym na produkcję finalną produktów nowoczesnych, podając jako przykład, że o pozycji społecznej kraju nie będą decydowały „tony stali, lecz kg półprzewodników".

Wniosek:
Notatka zostanie przedłożona kierownictwu służbowemu.

St[arszy] insp[ektor[Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t.2, k. 112–113, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 84

1977 styczeń 10, Warszawa – Notatka służbowa Biura „C” MSW, tajne specjalnego znaczenia

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych[a]
95 L.dz. [b]OMB-00167[b]

Wiceminister Spraw Wewnętrznych
Tow. gen. bryg. inż. M[irosław] Milewski[1]

Notatka służbowa[c]

Uprzejmie informuję, że spośród opublikowanych w prasie w dniu 7 I 1977 r. zatwierdzonych przez Radę Państwa członków rzeczywistych i korespondentów Polskiej Akademii Nauk niżej wymienione osoby figurują w zbiorach Biura „C” MSW:

1. Starmach Karol, s[yn] Franciszka, ur. 22 IX 1900 r.

W latach 1945–1946 prezes koła miejskiego PSL w Krakowie, gromadził wiadomości o charakterze wywiadowczym. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie z dnia 10 IX 1947 r. skazany z art. 86 § 2 kkWP (za przynależność do „WIN”) na 10 lat więzienia[d].

2. Szubert Wacław[2], s[yn] Mariana, ur. 19 X 1912 r.

W okresie okupacji delegat Delegatury Rządu Londyńskiego.

3. Skwarczyńska Stefania, c[órka] Mieczysława, ur. 17 XI 1902 r.

Pochodzi z rodziny obszarniczej. W okresie okupacji członek AK. Po wyzwoleniu działaczka katolicka. Współorganizatorka pisma „Znak”[e].

4. Kostrzewski Jan Karol, s[yn] Jana, ur. 2 XII 1915 r.[f]

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* OE-111-0085/77, z prawej *godło PRL, nad godłem odręczny dopisek* 2403 z dnia [?] 1 IX 1976.

[b–b] *Fragment wpisany odręcznie*.

[c] *Z lewej strony trzy odręczne nieczytelne dopiski*.

[d] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 10.

[e] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* poz. 9.

[f] *Z prawej strony odręczny dopisek* naukowy W[ydział] VI PAN.

[1] Mirosław Milewski (1928–2008) – funkcjonariusz UB/SB, polityk, pracownik PUBP w Augustowie (1944––1945), WUBP w Białymstoku (1945–1955), naczelnik Wydziału IV WUdsBP w Warszawie (1955–1956), zastępca komendanta ds. bezpieczeństwa KW MO w Warszawie (1956–1957), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Warszawie (1957–1959), naczelnik Wydziału II Departamentu III MSW (1959–1962), zastępca dyrektora Departamentu I MSW (1962–1969), dyrektor Departamentu I (1969–1971), wiceminister spraw wewnętrznych (1971–1980), minister spraw wewnętrznych (1980–1981). Członek BP KC PZPR (1981–1985), sekretarz KC PZPR (1981–1985).

[2] Wacław Szubert (1912–1994) – prawnik, ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1962 r., kierownik Zakładu Prawa Pracy na UŁ (1950–1982), pracownik naukowy Instytutu Nauk Prawnych PAN (1954–1964), dyrektor Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych (1973–1978). Członek rzeczywisty PAN od 1976 r., przewodniczący Komitetu Nauk Prawnych PAN (1978–1984), wiceprzewodniczący Komisji Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów (1980–1983).

W okresie okupacji pracownik Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK.

5. Szczepski Olech, s[yn] Czesława, ur. 17 IV 1914 r.

W latach 1940–1945 służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie w stopniu porucznika – lekarza.

6. Klimowicz Mieczysław[3], s[yn] Kornela, ur. 14 XII 1919 r.

Od 1941 r. do 1947 r. członek AK na terenie Warszawy i w okolicach Biłgoraja, pełniąc funkcję dowódcy kompanii[g].

7. Ostrowski Kazimierz[4], s[yn] Franciszka, ur. 24 X 1921 r.

Poprzednie nazwisko Zilber Józef. Przed 1939 r. należał do prawicowo-nacjonalistycznej syjonistycznej organizacji „Betar"[5]. W dniu 3 XI 1959 r. był na prywatnym śniadaniu u radcy ambasady Francji, w roku 1967 był w mieszkaniu attaché naukowego ambasady USA.

8. Paszkowski Bogdan[6], s[yn] Jana, ur. 28 III 1916 r.

W 1945 r. kontaktował się z agentem Intel[l]igence Service, Parowskim, skazanym w 1945 r. na 15 lat więzienia.

9. Zabrocki Ludwik[7], s[yn] Józefa, ur. 24 XI 1907 r.

Do 1939 r. były aktywny członek organizacji „Młodzież Wszechpolska", były referent wychowania politycznego Zarządu Okręgowego Stronnictwa Narodowego na terenie Poznania i Gdyni. W 1956 r. w Poznaniu wrogo występował przeciwko PRL. Od 1971 r. wielokrotnie kontaktował się z radcą ambasady RFN w Warszawie.

10. Bessaga Czesław Marian[8], s[yn] Mieczysława, ur. 26 II 1932 r.

W latach 1974–1976 podejrzany o propagowanie w środowisku naukowym oraz wśród młodzieży akademickiej poglądów sprzecznych z linią polityczną partii. W związku z tym w dniu 29 IX 1973 r. przeprowadzono z nim rozmowę profilaktyczno-ostrzegawczą.

11. Aleksandrow Dymitr[9], s[yn] Konstantego, ur. 24 VIII 1909 r.

---

[g] *Na lewym marginesie nieczytelny dopisek*.

[3] Mieczysław Klimowicz (1919–2008) – historyk literatury, dziekan Wydziału Filogicznego UWr (1969–1972), prorektor (1972–1975) i rektor UWr (1987–1990), dyrektor IBL PAN (1975–1981). Członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Bezpartyjny poseł na Sejm PRL (1972–1976).

[4] Kazimierz Ostrowski (ur. 1921) – histolog, prof. nadzwyczajny od 1965 r. prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy Wydziału Lekarskiego UW/AM w Warszawie (1947–1992), kierownik Zakładu Histologii PAN (1958–1992), dyrektor Instytutu Biostruktury PAN (1970–1992). Członek korespondent PAN od 1976 r., zastępca sekretarza naukowego Wydziału Nauk Medycznych PAN (1965–1972).

[5] Informacja niesprawdzona. Betar – utworzona w 1923 r. przez przywódcę syjonistów rewizjonistów Zeewa Żabotyńskiego żydowska organizacja młodzieżowa o poglądach prawicowych i syjonistycznych. W latach trzydziestych liczyła w Polsce ok. 50 tys. członków, poddawanych ćwiczeniom wojskowym służącym samoobronie i przygotowaniom do walki o wolną Palestynę. W czasie wojny na bazie Betaru powstał Żydowski Związek Wojskowy, powiązany z AK, a niezależny od lewicowej Żydowskiej Organizacji Bojowej.

[6] Powinno być Bohdan Paszkowski (1919–2000) – fizyk, elektronik, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy PW (1936–1937, 1945–1986), dyrektor Instytutu Fizyki Technicznej PW (1978–1986), dyrektor Instytutu Technologii Elektronowej PAN (1966–1970). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Pracował jako radiotechnik w PKWN (1944–1945).

[7] Ludwik Zabrocki (1907–1977) – językoznawca, pracownik naukowy UAM (1953–1970). Członek Komisji Ustalania Nazw Miejscowych przy Urzędzie Rady Ministrów.

[8] Czesław Bessaga (ur. 1932) – matematyk, pracownik naukowy Instytutu Matematycznego UW, członek Komitetu Matematyki PAN.

[9] Dymitr Aleksandrow (1909–1993) – kardiolog, prof. nadzwyczajny od 1953 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy II Kliniki Chorób Wewnętrznych UW (1935–1939), uczestnik tajnego nauczania UW (1940–1945),

W latach 1960–1962 kontaktował się z ambasadami Kanady i Szwecji oraz był konsultantem lekarskim Ambasady Wielkiej Brytanii.

12. Znosko Jerzy[10], s[yn] Konstantego, ur. 20 I 1922 r.

Były członek nacjonalistycznej organizacji Rosyjskiej Młodzieży. W latach 1965–1967 podejrzany był o celowe fałszowanie danych dotyczących ilości zasobu złóż rud żelaza. O powyższym poinformowano odpowiednie instancje administracyjne i partyjne w celu wyciągnięcia konsekwencji.

13. Wiewiórowski Maciej[h], s[yn] Władysława, ur. 24 VIII 1918 r.

W 1973 r. był w zainteresowaniu służby bezpieczeństwa z uwagi na nieprzychylne ustosunkowanie się do członków PZPR.

14. Wojtaszek Tadeusz[11], s[yn] Jakuba, ur. 15 XII 1920 r.

W dniu 23 XI 1944 r. aresztowany i internowany do obozu pracy w ZSRR (brak danych, za co aresztowany). Do kraju powrócił w dniu 14 XI 1947 r.

15. Basiński Antoni[12], s[yn] Antoniego, ur. 22 III 1905 r.

W okresie okupacji działacz „Tajnej Organizacji Nauczycielskiej”[13]. Po wyzwoleniu wrogo ustosunkowany do PRL i ZSRR.

16. Rzewuski Jan, s[yn] Feliksa, ur. 19 XII 1916 r.

Wroga działalność polityczna w okresie zajść marcowych 1968 r. W dniu 26 VII 1973 r. zanotowano jego długotrwały postój samochodem w rejonie jednostki specjalnej Armii Radzieckiej w powiecie Sulęcin.

17. Gutkowski Witold, s[yn] Tadeusza, ur. 13 IX 1928 r.

W dniu 1 V 1976 r. brał udział w przyjęciu imieninowym wydawanym przez obywatela USA Gorson Sigmunda[14].

18. Białostocki Jan[15], s[yn] Jana, ur. 14 VIII 1921 r.

W latach 1959–1970 utrzymywał kontakty z ambasadami Holandii, Francji, Wielkiej Brytanii i USA. Bywał na przyjęciach prywatnych i proszonych w rezydencjach ambasadorów.

---

komendant Instytutu Medycyny Wewnętrznej Centrum Kształcenia Podyplomowego WAM od 1964 r. Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r. Rzeczoznawca Komisji Chorób Układu Krążenia WHO, gen. brygady od 1967 r.

[h] *W oryginale* Wiewiórski.

[10] Jerzy Znosko (ur. 1922) – geolog, prof. nadzwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy (Państwowego) Instytutu Geologicznego w Warszawie (1950–1972, 1980–?), dyrektor Instytutu/Zakładu Nauk Geologicznych PAN (1972–1980). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r.

[11] Tadeusz Wojtaszek (1920–1990) – agrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1977 r., pracownik naukowy Zakładu Fizjologii Roślin PAN (1955–1962), WSR/AR w Krakowie (1965–1990), rektor WSR/AR w Krakowie (1971–1981). Członek korespondent PAN od 1977 r. Członek Rady Głównej MOiSzW (1969–1973), członek Komisji Nagród Państwowych (1972–1975).

[12] Antoni Basiński (1905–1990) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1948 r., pracownik naukowy USB (1927–1939), UMK (1945–1990), rektor UMK (1952–1956). Członek rzeczywisty PAN od 1976 r.

[13] Tajna Organizacja Nauczycielska (TON) – konspiracyjna organizacja powstała z inicjatywy działaczy Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie w październiku 1939 r. Organizowała tajne nauczanie, współpracowała z Departamentem Oświaty i Kultury Delegatury Rządu RP na Kraj.

[14] Być może chodzi o Zygmunta Gorsona, Żyda polskiego pochodzenia osiadłego w USA, w czasie wojny przebywającego w Oświęcimiu razem z o. Maksymilianem Kolbe.

[15] Jan Białostocki (1921–1988) – historyk sztuki, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UW (1945–1988), kierownik Zakładu Historii Sztuki Nowożytnej Powszechnej w Instytucie Historii Sztuki UW (1972–1988), dyrektor Instytutu Historii Sztuki (1984–1988), kierownik Działu Sztuki Obcej Muzeum Narodowego (1956–1988). Członek korespondent PAN od 1976 r.

19. Kuźnicki Leszek[16], s[yn] Stanisława, ur. 14 IX 1928 r.

W 1968 r. kontaktował się z pracownikiem Ambasady Wielkiej Brytanii Brimelowem[17].

20. Białynicki-Birula Iwo[18], s[yn] Stanisława, ur. 14 VI 1933 r.

W latach 1965–1969 kontaktował się z ambasadami Wielkiej Brytanii i USA.

21. Markiewicz Henryk[19], s[yn] Adolfa, ur. 16 XI 1922 r.

W 1964 r. odwiedził go w kraju obywatel angielski.

22. Zielenkiewicz Wojciech, s[yn] Edwarda, ur. 6 VI 1933 r.

W 1961 r. przebywał na stypendium naukowym we Francji.

23. Rosset Edward[20], s[yn] Leona, ur. 19 I 1897 r.

Rejestrowany przez Wydział III KM MO Łódź do nr 36198 w sprawie operacyjnego sprawdzenia kryptonim „Demograf" jako podejrzany o współpracę z ośrodkiem dywersji.

24. Kroszczyński Jan Jerzy[21], s[yn] Stanisława, ur. 30 V 1927 r.

W dniu 21 VI 1972 r. przeprowadzono z nim rozmowę wyjaśniająco-ostrzegawczą na temat jego kontaktów z pracownikami British Council w Warszawie. Od dnia 31 X 1974 r. rejestrowany jest przez Wydział VI Departamentu II MSW jako kandydat na tajnego współpracownika.

Dyrektor Biura „C" MSW[i]
płk. J[an] Zabawski[22]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 152–155, mps.

---

[i] *Powyżej odręczny podpis*.

[16] Leszek Kuźnicki (ur. 1928) – biolog, prof. nadzwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy IBD PAN od 1953 r., zastępca dyrektora IBD (1969–1975). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r., zastępca sekretarza Wydziału Nauk Biologicznych PAN (1973–1977), przewodniczący Komitetu Cytobiologii PAN (1973–1981), członek Prezydium PAN (1984–1998), sekretarz naukowy PAN (1990–1992), prezes PAN (1993–1998).

[17] Prawdopodobnie chodzi o Thomasa Brimelowa, ambasadora Wielkiej Brytanii w Polsce w latach 1966–1969.

[18] Iwo Białynicki-Birula (ur. 1933) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy Wydziału Fizyki UW od 1956 r., kierownik Zakładu Fizyki Teoretycznej PAN. Członek korespondent PAN od 1976 r., członek korespondent PAU od 1990 r.

[19] Henryk Markiewicz (ur. 1922) – historyk i teoretyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1956 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy UJ od 1950 r., IBL PAN (1950–1968), kierownik Katedry Literatury Polskiej UJ (1959–1970), dyrektor Instytutu Filologii Polskiej UJ (1977–1984). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., przewodniczący Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN od 1972 r., członek Prezydium PAN od 1981 r.

[20] Edward Rosset (1897–1989) – demograf, prof. nadzwyczajny od 1958 r., prof. zwyczajny od 1963 r., szef statystyki miejskiej w Łodzi (1922–1939, 1945–1950), pracownik naukowy WSE w Łodzi (1949–1961), rektor WSE (1957–1961), kierownik Katedry Demografii i Statystyki UŁ (1945–1968), prorektor UŁ (1961–1965). Członek korespondent PAN od 1962 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., przewodniczący Komitetu Nauk Demograficznych PAN (1962–1972), wiceprzewodniczący Oddziału PAN w Łodzi (1978–1983).

[21] Jan Jerzy Kroszczyński (1927–1985) – elektronik, specjalista w zakresie radiolokacji, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik Przemysłowego Instytutu Telekomunikacji (1948–1985), dyrektor naukowy PIT (1970–1985). Członek korespondent PAN od 1976 r.

[22] Jan Zabawski (1910–1988) – funkcjonariusz UB/SB od 1946 r., zastępca naczelnika Wydziału ds. Funkcjonariuszy MBP (1946–1948), naczelnik WUBP we Wrocławiu (1948–1951), dyrektor Departamentu VIII MBP (1951–1952), dyrektor Departamentu V (1955), Departamentu X (1956), dyrektor Biura „C" MSW (1956–1979).

Nr 85

1977 luty 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja operacyjna[a]

W ostatnim okresie w poszczególnych wydziałach Polskiej Akademii Nauk odbyły się zebrania samodzielnych pracowników naukowych, podczas których wybrano elektorów na członków Rady Głównej Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Podczas wyborów Wydz[iału] I w dniu 7 I 1977 r., w którym wzięło udział 143 samodzielnych pracowników naukowych PAN, wybrani zostali: prof. J[an] Szczepański (113), J[anusz] Tazbir (90), S[tefan] Żółkiewski (88), W[itold] Hensel (73) i A[ndrzej] Ryszkiewicz[1] (57). Nie wybrani zostali: J[ózef] Miąso[2] (39), A[dam] Łopatka[3] (35), T[adeusz] Jaroszewski (44), L[udwik] Bazylow[4] (47) i J[anusz] Siatkowski[5] (27).

Zebraniu przewodniczył prof. T[adeusz] Jaroszewski, który nieumiejętnym prowadzeniem zebrania doprowadził do dodatkowych zgłoszeń z sali 5 osób, w tym S[tefana] Żółkiewskiego.

Wyniki głosowania w ocenie naukowców członków partii i kierowników jednostek administracyjnych PAN są wyrazem negatywnego stosunku do członków partii, którzy uzyskali małą ilość głosów i nie weszli w skład Rady Głównej MNSzWiT.

Jest to jeszcze jeden wyraz w środowisku naukowym Wydziału I postaw antypartyjnych.

W czasie wyborów w pozostałych wydziałach oraz w jednostkach terenowych wybrani zostali przedstawiciele nauki wcześniej uzgodnieni z władzami politycznymi i administracyjnymi.

---

[a] *Z lewej strony odręczny nieczytelny podpis*.

[1] Andrzej Ryszkiewicz (1922–2005) – historyk sztuki, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik naukowy Instytutu Sztuki PAN (1951–1980), dyrektor Instytutu Sztuki PAN (1974–1978), kierownik Katedry Historii Sztuki Nowoczesnej KUL (1981–1991). Członek SD (1946–1979).

[2] Józef Miąso (ur. 1930) – historyk oświaty i nauki, prof. nadzwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy Pracowni Dziejów Oświaty PAN (1955–1974), Wydziału Pedagogicznego UW od 1973 r., dyrektor Instytutu/Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN od 1974 r.

[3] Adam Łopatka (1928–2003) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy UAM (1950–1974), dziekan Wydziału Prawa i Administracji UAM (1964–1966), dyrektor Instytutu Państwa i Prawa PAN od 1969 r. Członek PZPR od 1953 r., członek KC (1976–1986), kierownik działu w Instytucie Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu KC PZPR (1975–1981), minister-kierownik Urzędu ds. Wyznań (1982–1987), I prezes Sądu Najwyższego (1987–1990).

[4] Ludwik Bazylow (1915–1985) – historyk dziejów nowożytnych i najnowszych, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1969 r., absolwent UJK we Lwowie, w czasie okupacji we Lwowie, pracował m.in. w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, pracownik naukowy UWr (1946–1952), kierownik Katedry Historii ZSRR w IH UW (1952–1985), dyrektor Instytutu Krajów Socjalistycznych PAN (1975–1981). Członek PZPR (1949–1985).

[5] Janusz Siatkowski (ur. 1929) – slawista, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy UW (1950–1956, 1982–1999), prodziekan Wydziału Polonistyki UW od 1986 r., dyrektor/kierownik Instytutu/Zakładu Słowianoznawstwa PAN (1974–1982), dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej UW (1993–1999); wiceprzewodniczący Komitetu Językoznawstwa PAN od 1975 r., przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego PAN (1973–1980).

W załączeniu protokół komisji skrutacyjnej i wykaz proponowanych elektorów[b].

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 163, mps.

[b] *Załącznika brak.*
[c] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 86

1977 luty 24, Warszawa – Notatka dotycząca nastrojów politycznych w polskim środowisku naukowym na tle działalności elementów antysocjalistycznych w PRL, tajne

Notatka
dot[ycząca] nastrojów politycznych w polskim środowisku naukowym
na tle działalności elementów antysocjalistycznych w PRL

Źródło nasze na podstawie rozmów z szeregiem naukowców stwierdza, że w styczniu i lutym br. dość wyraźnie nasiliło się zróżnicowanie poglądów politycznych, a zarazem „KOR" zaczął tracić życzliwe zainteresowanie, jakim go często darzono. Z jednej strony nastąpiła pewna odbudowa wiary w efektywność działania władz partyjnych i państwowych, w utrzymanie się obecnego kierownictwa partii, z drugiej dość powszechnie poddaje się krytycznej analizie obecną rzeczywistość i rozmaite posunięcia władz, przy czym występuje wyraźna tendencja do odchodzenia od potępień zjawisk incydentalnych, a podejmowaniu kwestii systemowo-organizacyjnych, kierunków politycznych itp. Nastroje takie obejmują dość szerokie środowiska, sprawa wykracza daleko poza oddziaływania „KOR-u", dotyczy ludzi wręcz odcinających się od elementów antysocjalistycznych działających w naszym kraju.

Jednym z istotnych czynników osłabiających wpływy „KOR-u" jest, jak się zdaje, propaganda zachodnia i postawa RWE. Tak pełne poparcie, jak to ma miejsce, z utratą wszelkich proporcji w widzeniu spraw politycznych – budzi podejrzliwość i niechęć do „KOR-u". Wypowiedzi typu: tej „Wolnej Europy" zupełnie już słuchać nie można, nic tylko KOR i KOR – pojawiają się dość często.

Problem trudności gospodarczych i rynkowych przestał być centralną kwestią w dyskusjach, na czoło wysunęły się natomiast kwestie inne: nieefektywności systemu zarządzania i biurokratyzmu, arbitralności i niekompetencji decyzji, powszechnej demoralizacji społeczeństwa, upadku dyscypliny pracy, braku strategicznego myślenia u instytucji kierujących i planujących itp. Podnosi się często kwestię niezbędności zmian struktury instytucjonalnej naszego państwa, mechanizmów decyzji i kontroli, jako w sposób rażący nieodpowiadających obecnej rzeczywistości politycznej, dużo wyższemu poziomowi wykształcenia, nowym standardom życia. Stan społeczeństwa ocenia się jako głęboką frustrację na granicy apatii. Z jednej strony uniemożliwia to gwałtowne reakcje tłumu, ale z drugiej, gdyby trwało to dłużej, grozi nader poważnymi konsekwencjami: dalszym rozprężeniem dyscypliny pracy, szczególnie w sferze zarządzania, spadkiem wydajności pracy, pogarszania jej jakości itp., co musi prowadzić do pogłębienia kryzysu.

Pewien udział w kształtowaniu się tych nastrojów mają zachodnie ośrodki propagandowe, ale roli ich nie należy przeceniać, ich informacje są na ogół przyjmowane z dużym krytycyzmem, znacznie ważniejsze są codzienne doświadczenia, dotkliwie odczuwany stan „biurokratycznej niemożności" załatwienia spraw oczywistych, stosunki kadrowe itd.

Można wszakże zauważyć, że w ciągu ostatnich lat występuje tendencja do reorientacji naszych środowisk naukowych w kierunku prawicowym, co nie spotyka się z przeciwdziałaniem, a powoduje narastający dysonans między linią partii oraz ośrodkami decyzyjnymi i dużą częścią środowisk naukowych. Dotychczas stosowane formy naszej propagandy

obliczone na dużo bardziej prymitywnego odbiorcę, zawodzące nawet w innych środowiskach, w kręgach naukowych stają się nierzadko wręcz przedmiotem uzasadnionych kpin.

W trakcie rozmów – źródło nasze – spotkało się z kilkoma jaskrawymi przykładami, które warto zasygnalizować:

W Instytucie Historii PAN znaną jest postacią dr Robert Mroziewicz[1], występujący od szeregu lat ze skrajnie prawicowych, antymarksistowskich pozycji (choć jest członkiem PZPR), obecnie rozpowszechniał on m.in. – materiały „KOR-u". W sposób zdumiewający tę właśnie postać lansuje i wspiera Wydział I PAN[a].

W tym samym instytucie od kilku miesięcy toczy się dziwna „wojna" z jego władzami nadrzędnymi – Wydziałem I PAN; Wydział usiłuje narzucić na wicedyrektora osobę bezpartyjną i niecieszącą się uznaniem środowiska, odrzucając partyjnych kandydatów rekomendowanych przez Egzekutywę POP. Pokazuje to wyraźnie, jak nikłe są zdolności politycznego kierownictwa naukami społecznymi ze strony Wydziału I, odpowiadającego za ten dział w pionie Akademii.

Wysiłki odbudowy zaufania do kierownictwa partii bywają też torpedowane przez pracowników jej aparatu, np. żona prokuratora generalnego Czubińskiego[2], pracująca w Wydziale Kultury KC PZPR, w grudniu rozpowszechniała pogląd, iż „ekipa Gierka ma przed sobą maksimum rok – półtora władzy, a być może straci ją jeszcze szybciej".

Oceny powyższe źródło nasze oparło na rozmowach krótszych i dłuższych z około trzydziestoma osobami z Instytutu Historii PAN, Instytutu Socjologii i Filozofii PAN, UW, PISM (m.in. z doc. Andrzejem Zajączkowskim[3], prof. Tadeuszem Łepkowskim[4], doc. Jedlickim[5], prof. J[anuszem] Żarnowskim[6], z młodszymi asystentami z UW np. Zbigniewem Kwietniem[7], dr Zofią Rosińską[8] i innymi).

Oprac[ował] ppłk W.B.[9]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 164–165, mps.

---

[a] *Przy akapicie na lewym marginesie odręczne podkreślenie w kształcie litery L.*

[1] Robert Mroziewicz (1942–2008) – historyk, dyplomata, dr hab. od 1984 r., pracownik naukowy IH PAN (1972–1989), Collegium Civitas (1999–2008). Współpracownik KOR, działacz podziemia w latach osiemdziesiątych, wiceminister spraw zagranicznych (1992–1997), wiceminister obrony narodowej (1997–1999). W 1999 r. wszczęto przeciw niemu postępowanie lustracyjne. W 2000 r. Sąd Lustracyjny uznał go winnym kłamstwa lustracyjnego, w 2002 r. Sąd Najwyższy uwzględnił jego kasację. W 2007 r. Sąd Lustracyjny umorzył proces o kłamstwo lustracyjne, uznając że Mroziewicz nie przyznał się do współpracy z SB w wyniku usprawiedliwionego błędu.

[2] Lucjan Czubiński (ur. 1930) – prawnik, dr hab. od 1976 r., generał brygady od 1970 r., generał dywizji od 1984 r., zastępca członka KC PZPR (1975–1980), członek KC (1980—1981), Prokurator Generalny PRL (1972–1981), dyrektor generalny MSW (1981–1983), wiceminister spraw wewnętrznych (1983–1990).

[3] Andrzej Zajączkowski (1922–1994) – socjolog, afrykanista, kierownik Zakładu Krajów Pozaeuropejskich PAN (1981–1994).

[4] Tadeusz Łepkowski (1927–1989) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy IH PAN (1953–1989), kierownik Zakładu Dziejów Ameryki, Azji i Afryki IH PAN (1969–1989). Członek PZPR (1949–1951, 1956–1968), radny stołecznej Rady Narodowej (1965–1969).

[5] Jerzy Jedlicki (ur. 1930) – historyk idei, prof. nadzwyczajny od 1989 r., prof. zwyczajny od 1994 r., pracownik naukowy SGPiS (1950–1953), IH PAN od 1953 r. Członek PZPR (1952–1968).

[6] Janusz Żarnowski (ur. 1932) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy IH PAN od 1957 r., zastępca dyrektora IH PAN (1973–1976), kierownik Zakładu Dziejów Europy XIX i XX w. IH PAN (1966–1980). Członek PZPR (1949–1989), aspirant w INS przy KC PZPR (1955–1957).

[7] Zbigniew Kwiecień – historyk, dr od 1984 r., pracownik Instytutu Ameryki i Europy UW, Akademii Humanistycznej w Pułtusku.

[8] Zofia Rosińska (ur. 1940) – filozof, prof. od 1997 r., pracownik Instytutu Filozofii UW, kierownik Zakładu Filozofii Kultury.

[9] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 87

1977 marzec 9, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca dr. hab. Andrzeja Gromka, tajne

Informacja operacyjna

dot[yczy:] dr hab. Gromek Andrzej, s[yn] Stefana i Petroneli z d[omu] Hyb, ur. 12 III 1932 r., Ostrowiec, narodowość i obywatelstwo polskie, pochodzenie społeczne – robotnicze, żonaty, doc. nauk biologicznych, zatrudniony w charakterze kierownika zakładu w Centrum Medycyny Doświadczalnej PAN, b[yły] dyr[ektor] Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, zamieszkały Warszawa, ul. Stępińska 48 m. 52, członek PZPR.

Wymieniony po ukończeniu studiów wyższych na Uniwersytecie im. Łomonosowa w Moskwie podjął pracę naukową w Centrum Medycyny Doświadczalnej PAN, gdzie doktoryzował i habilitował się (1977 r.).

W latach 1973–1976 pełnił funkcję dyr[ektora] BWNzZ PAN, będąc równocześnie pracownikiem etatowym CMD PAN.

A[ndrzej] Gromek jest zaangażowanym ideowo-politycznie członkiem PZPR. Przez okres 2 kadencji w CMD PAN pełnił funkcję I sekretarza PZPR oraz członka KZ PZPR przy PAN. Kontakty operacyjne z ww. utrzymywano w związku z zajmowanym stanowiskiem w Biurze Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN. W miarę posiadanych możliwości chętnie udostępniał materiały i przekazywał informacje głównie z zakresu współpracy naukowej i wymiany stypendystów z krajami kapitalistycznymi. Zadań specjalnych do wykonania nie zlecano.

Ww. wykazuje życzliwy stosunek do zadań będących w zakresie pracy SB i jest przyjacielsko ustosunkowany do pracowników SB.

W związku z planowanym wyjazdem do pracy w Stacji PAN w Paryżu Andrzej Gromek proponował ewentualny kontakt z pracownikiem operacyjnym SB MSW we Francji. Powyższe uzasadniał względami politycznymi i chęcią udzielenia pomocy w rozpoznaniu zjawisk i osób, które będą występowały w zakresie wykonywanej pracy.

Wniosek:

Informację operacyjną proponuję przekazać Wydz[iałowi] VIII Zarządu VII Departamentu I MSW[a].

W załączeniu teczka z aktami personalnymi[b].

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 2, k. 182–183, mps.

[a] *Poniżej odręczny dopisek* W załączeniu teczka z aktami personalnymi.
[b] *Załącznika brak w aktach SO „Antyk”.*
[c] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 88

1977 maj 31, Warszawa – Źródło KO „Szozda”. Informacja operacyjna, tajne

Źródło KO „Szozda”
przyjął ppłk Z[enon] Knyziak

Informacja operacyjna[a]

1. W dniu 31 V br odbyło się zebranie w Inst[ytucie] Badań Literackich PAN z udziałem kierownictwa instytutu, zakładów i aktywu społeczno-politycznego w sprawie sytuacji politycznej w instytucie na tle działalności „**Graczy**”[1] i aresztu J[ana] J[ózefa] Lipskiego[2].

W dyskusji występowali m.in.:

Prof. Janusz Sławiński[3] prezentował stanowisko, że występowanie pracowników w sprawie zwolnienia J[ana] J[ózefa] Lipskiego posiada wyłącznie cechy humanitarne – chory człowiek i nie należy je łączyć z akcją polityczną. Wyraźnie odmienne stanowisko zajmował prof. Stefan Żółkiewski i Maria Janion[4], którzy wskazywali na wyraźne podłoże polityczne akcji petycji i podpisów oraz całej działalności „KOR”.

Prof. Zbigniew Galiński postulował przeniesienie dyskusji na zebrania w zakładzie z udziałem kierownictwa instytutu.

Z[astęp]ca sekr[etarza] Wydz[iału] I – Nauk Społecznych prof. Wojciechowski[5] zaprezentował stanowisko, że dyskusję należy prowadzić w zakładach z udziałem członków dyrekcji i członków partii w „celu ostudzenia gorących głów”.

Zdziwienie wywołała postawa prof. S[tefana] Żółkiewskiego i M[arii] Janion. W odczuciu aktywu jest to manewr taktyczny. Nie chcą angażować się w akcję, którą z góry można potraktować jako przegraną.

---

[a] *Obok odręczny dopisek* Wydz[iał] I do ewentualnego wykorzystania, 31 V 1977 r., *nieczytelny podpis*.

[1] „Gracze” – kryptonim sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) członków i sympatyków KOR, prowadzonej przez Wydział IX Departamentu III MSW.

[2] Jan Józef Lipski (1926–1991) – historyk literatury, dr hab. od 1977 r., pracownik naukowy IBL PAN (1961–1982). Członek redakcji „Po prostu” (1956–1957), prezes KKK (1957–1959), współzałożyciel KOR, doradca „Solidarności”, senator z ramienia „Solidarności” (1989–1991). Został aresztowany 19 V 1977 r. w związku z protestami po śmierci Stanisława Pyjasa. Przebywał w więzieniu do 8 VI 1977 r., został zwolniony ze względu na stan zdrowia.

[3] Janusz Sławiński (ur. 1934) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1983 r., prof. zwyczajny od 1984 r., pracownik naukowy UW (1956–1962), IBL PAN od 1962 r.

[4] Maria Janion (ur. 1926) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy IBL PAN (1948–1996), UW (1951–1952, 1981–), WSP w Gdańsku (1957–1968), UG (1970–1981, 1983–1990), kierownik Zakładu Historii Literatury XIX w. IBL PAN (1968–1996). Członek korespondent PAN od 1991 r., członek rzeczywisty PAN od 1998 r. Członek PZPR (1949–1978).

[5] Marian Wojciechowski (1927–2006) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik naukowy Uniwersytetu Poznańskiego (1949–1955), UMK (1955–1969), WAP (1967–1974), IH UW (1974–2006), zastępca sekretarza Wydziału I PAN (1972–1981). Członek PZPR (1964–1990), naczelny dyrektor archiwów państwowych (1981–1992).

2. W dniu 30 V br. prof. Jan Kielanowski[6] zwrócił się do wicedyr[ektora] Inst[ytutu] Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN prof. Eugeniusza Domańskiego[7] w sprawie złożenia podpisu pod petycją w sprawie zwolnienia aresztowanych członków „KOR". E[ugeniusz] Domański zdecydowanie odmówił złożenia podpisu, twierdząc, że „więcej nie da się nabrać". Natychmiast odbyło się zebranie kierownictwa Instytutu, poinformowano sekr[etarza] naukowego PAN i KZ PZPR przy PAN.

3. W dniu 30 V br. prof. J[an] Kaczmarek w trybie natychmiastowym wezwał następujących dyr[ektorów] Instytutów, na którym omówił sytuację polityczną w placówkach w związku z akcją petycyjną, zalecił również odbycie narad na powyższy temat w placówkach, tj.

1) Inst[ytut] Badań Literackich
2) Instytut Filozofii i Socjologii
3) – „ – Sztuki
4) – „ – Podstawowych Problemów Techniki
5) – „ – Fizjologii i Żywienia Zwierząt
6) – „ – Biochemii i Biofizyki.

4. Sekretarz naukowy PAN zalecił dyr[ektorowi] Instytutu Historii PAN wezwanie do instytutu doc. B[ronisława] Geremka i zalecenie mu nieopuszczania pracy w określonych godzinach. Powyższe ma na celu ograniczenie swobody wykorzystywania czasu, podczas którego dotychczas organizował podpisy pod petycją.

Powyższe zalecenia prof. J[ana] Kaczmarka są wynikiem rozmów przeprowadzonych z nim w KC PZPR.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN 0236/454, t. 2, k. 190–191, rkps, oryginał.

[b] *Brak podpisu*.

[6] Jan Kielanowski (1910–1989) – zootechnik, prof. nadzwyczajny od 1955 r., dyrektor/kierownik Instytutu/Zakładu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN (1955–1981). Członek rzeczywisty [?] PAN od 1961 r. Członek KOR od lipca 1977 r., współzałożyciel TKN.

[7] Eugeniusz Domański (1910–1992) – neuroendokrynolog, prof. nadzwyczajny od 1953 r., prof. zwyczajny od 1962 r., pracownik naukowy Instytutu Weterynaryjnego w Bydgoszczy (1945–1960), Wydziału Weterynarii SGGW (1953–1981), zastępca dyrektora ds. naukowych Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN (1960–1978), kierownik Zakładu Neurofizjologiczneogo i Endokrynologicznego IFiŻZ (1960–1981). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1982 r.

Nr 89

1978 grudzień 9, Warszawa – Źródło KO „Ind". Informacja operacyjna, tajne

Źródło: KO „Ind"
Przyjął: ppłk Z[enon] Knyziak

Informacja

Wymieniony poinformował mnie, że działalności KSS „KOR", TKN[1] i innych form nie można rozpatrywać w kategoriach osobowo-jednostkowych. Działalność antysocjalistyczna grup i osób zatrudnionych w placówkach naukowych PAN jest mało znana w kierownictwie i aktywie partyjnym PAN. W związku z powyższym są lub mogą być podejmowane nieprzemyślane decyzje w stosunku do osób prezentujących antysocjalistyczną działalność, jak miało to miejsce w przypadku przyjęcia prof. J[ana] Kielanowskiego przez prezesa PAN prof. W[itolda] Nowackiego. Brak pełnej i właściwej informacji dla szerszego grona osób na temat ww. działalności i udziału konkretnych pracowników naukowych utrudnia wytworzenie atmosfery potępienia czy też dezaprobaty społecznej. W tych warunkach pracownicy administracyjni i naukowi uzyskują informacje od opozycji, a brak znajomości tematu utrudnia polemikę czy też odpór.

Uwzględniając powyższe „Ind", postulował rozważenie możliwości podjęcia środków w płaszczyźnie polityczno-administracyjnej. Ewentualne działania milicyjne nie rozwiążą zjawiska. Mogą jedynie zapobiec lub rozwiązać np. zebranie, które odbędzie się w innym czasie i miejscu.

Dr Piotr Kielanowski[2], syn J[ana] Kielanowskiego, jest pracownikiem naukowym w Instytucie Fizyki Teoretycznej UW, którym kieruje prof. Andrzej Trautman[3] (członek PZPR), pełniący równocześnie funkcję wiceprezesa PAN.

Do neutralizacji J[ana] Kielanowskiego poprzez syna można ewentualnie wykorzystać prof. A[ndrzeja] Trautmana. Rozmów z prof. Józefem Wirle[4], który bezpośrednio nadzoruje działalność naukową P[iotra] Kielanowskiego, „Ind" nie proponował, ponieważ mogłyby przynieść odwrotny efekt.

Instytut Fizyki PAN spowodował przeniesienie [Zbigniewa] Romaszewskiego[5] – członka KSS „KOR" z etatu mianowanego na kontraktowy. Umowa o pracę z ww.

---

[1] TKN (Towarzystwo Kursów Naukowych) – nieformalne stowarzyszenie organizujące wykłady i dyskusje z zakresu historii, socjologii, filozofii. Działało w latach 1978–1981.

[2] Piotr Kielanowski – prof. od 2005 r., pracownik Instytutu Fizyki Teoretycznej UW, obecnie Instytutu Matematyki i Informatyki Uniwersytetu w Białymstoku.

[3] Andrzej Trautman (ur. 1933) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy Instytutu Fizyki PAN (1955–1961), Instytutu Fizyki Teoretycznej UW (1961–2003), dyrektor Instytutu Fizyki Teoretycznej UW (1975–1985). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1977 r., wiceprezes PAN (1978–1980).

[4] Powinno być Józef Werle (1923–1998) – fizyk, kierownik Katedry Teorii Jądra i Termodynamiki Wydziału Fizyki UW od 1958 r. Członek korespondent PAN od 1965 r.

[5] Zbigniew Romaszewski (ur. 1940) – fizyk, działacz opozycyjny, dr od 1980 r., pracownik Instytutu Fizyki PAN (1964–1983). Członek KSS „KOR", członek Komisji Krajowej „Solidarności", współtwórca Radia „Solidarność",

Instytutem Fizyki wygasa w końcu stycznia 1979 r. i nie zostanie przedłużona. Tą drogą nastąpi eliminacja Romaszewskiego z placówki naukowej PAN.

Prof. Jerzy Kołodziejczak[6] – z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN, pełniący równocześnie funkcję dyrektora Instytutu Fizyki PAN, zamierza złożyć rezygnację z pełnienia funkcji z[astęp]cy sekretarza PAN. Powyższa inicjatywa spowodowana jest nadmiernymi obciążeniami w pracy administracyjnej oraz niemocą w realizowaniu merytorycznej działalności centrali PAN. Sekretarz naukowy PAN prof. J[an] Kaczmarek swoje zainteresowania koncentruje na wyjazdach zagranicznych i nadawaniu zewnętrznych form dokumentom, nie wnikając w merytoryczną ocenę ich realizacji. J[an] Kaczmarek z reguły nie ma czasu na przyjęcie swego z[astęp]cy, który rozwiązuje bieżące problemy we współpracy z dyrektorami biur PAN.

Wniosek:

Informacja zostanie wykorzystana w sprawie „Pegaz”[7] i obiektowej.

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 8, k. 140–141, mps.

więziony (1982–1984), od grudnia 1986 r. kierował podziemną Komisją Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”; senator od 1989 r.

[a] *Powyżej odręczny przypis*.

[6] Jerzy Kołodziejczak (ur. 1935) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy Instytutu Fizyki PAN od 1958 r., dyrektor Instytutu Fizyki PAN (1970–1981). Członek korespondent PAN od 1973 r., zastępca sekretarza naukowego PAN (1975–1981), przewodniczący Komitetu Fizyki PAN od 1981 r., wiceprezes PAN (1999–2003).

[7] „Pegaz” – kryptonim sprawy operacyjnego rozpracowania Towarzystwa Kursów Naukowych, prowadzonej w latach 1978–1980.

Nr 90

1980 sierpień 19, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

Bezpośrednio po wystąpieniu radiowym I sekretarza KC PZPR tow. E[dwarda] Gierka przeprowadziłem rozmowy: bezpośrednią z „Jerzym" oraz telefoniczną z „Makarskim" i „Bernardem" – celem wysondowania opinii-reakcji.

– „Bernard" w dniu 18 sierpnia br. przejeżdżał samochodem przez Trójmiasto i odbył bezpośrednie rozmowy z członkami rodziny i znajomymi ze środowiska inteligenckiego aktywu politycznego.

Wyrażali oni pogląd, że działalność strajkowa w stoczniach oraz innych zakładach jest zręcznie sterowana przez wrogie Polsce ośrodki w krajach kapitalistycznych. W warunkach Wybrzeża jest to szczególnie ważne, jeśli uwzględni się szeroki kontakt w obcokrajowcami. Wskazywali również, że w komitetach strajkowych przejęły inicjatywę osoby związane z ośrodkami na Zachodzie. Rozmówcy wyrażali również niepokój, ponieważ ich syn – pracownik stoczni nie został wypuszczony ze stoczni, kiedy chciał wrócić do domu (powyższą informację przekazał matce telefonicznie).

Ww. źródła w zasadzie byli zgodni w opinii, że w wystąpieniu tow. E[dward] Gierek nie podjął podstawowych problemów nurtujących społeczeństwo. Społeczeństwo oczekiwało konkretnego krytycznego ustosunkowania się, np.:

a) wysokości zadłużeń i perspektywa ich spłaty;

b) sposób wykorzystania kredytów;

c) roztrwonienie środków dewizowych (odpowiedzialność procesowa);

d) produkcyjność majątku trwałego państwa (wykorzystanie zakupionych – niezamontowanych urządzeń i maszyn);

e) uczestnictwo w tzw. wtórnym podziale dochodu narodowego (dochody legalne i nielegalne), budownictwo prywatne, bogacenie się itp.;

f) brak konkretnego programu naprawy.

– Należy oczekiwać pewnego uspokojenia atmosfery strajkowej w okresie najbliższych dni. Komitety strajkowe w różnych zakładach przedłożyły postulaty i bacznie obserwują ich realizacji.

Będą domagały się ich wykonania.

– Rozmówcy wskazywali, że wystąpienie mogło osiągnąć swój cel znacznie wcześniej (około 15 lipca).

– Z relacji można było zaobserwować niepokój, ponieważ podstawowym celem w pierwszym etapie były sprawy ekonomiczne. Obecnie nabierają one cech politycznych – które nie są akceptowane przez zdecydowaną większość społeczeństwa.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
(ppłk Z[enon] Knyziak)[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 44–45, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 91

1980 październik 8, Warszawa – Propozycje w sprawie zastrzeżeń zagranicznych wyjazdów osób ze środowiska naukowego, tajne

Propozycje
w sprawie zastrzeżeń wyjazdów zagranicznych osób ze środowiska naukowego

Obecna sytuacja polityczno-społeczna w kraju warunkuje konieczność weryfikacji wniesionych zastrzeżeń wyjazdów zagranicznych osób ze środowiska naukowego.

Postulaty w sprawie prowadzonej polityki paszportowej ostro wysuwane były w dyskusjach środowiskowych na uczelniach, jak również zmiany takie warunkuje klimat polityczny po obradach VI Plenum.

W związku z powyższym proponuje się wycofanie zastrzeżeń w stosunku do osób, które w małym stopniu uczestniczyły w nielegalnej działalności politycznej bądź też pełniły marginalną rolę wspomagającą. Podtrzymanie zastrzeżeń ograniczy się do osób, które bezpośrednio aktywnie zaangażowane są w prowadzenie działalności antysocjalistycznej w kraju bądź współpracują z zagranicznymi ośrodkami dywersji politycznej.

Proponujemy również utrzymać zastrzeżenia w stosunku do osób, które zachowały się niegodnie za granicą bądź też popełniły nadużycia natury kryminalnej i celno-dewizowej.

W oparciu o powyższe uzasadnienie w stosunku do członków tzw. TKN, którzy nie przejawiali większej aktywności, proponuje się generalnie wycofać zastrzeżenia. Natomiast w stosunku do osób aktywnie zaangażowanych w działalność antysocjalistyczną bądź też współpracujących z ośrodkami dywersji, zastrzeżenia podtrzymać, chyba że zostaną w tej sprawie podjęte decyzje polityczne. W takim przypadku wskazanym jest, aby z osobami tymi czynniki polityczne względnie administracyjne przeprowadziły rozmowy uzasadniająco-neutralizujące.

Z osobami, które ubiegały się o wyjazd i którym udzielono decyzji odmownej, jednostki operacyjne przeprowadzą rozmowy, mające na celu wykazanie motywów zmiany decyzji i osiągnięcie na tej podstawie neutralizacji figurantów bądź dialogu operacyjnego.

W uzasadnionych sytuacjach w rozmowach tych będzie zawarte ostrzeżenie, iż w przypadku dalszego prowadzenia działalności sprzecznej z zasadami ustroju socjalistycznego i z przepisami prawa, mogą spotkać się z ponowną odmową otrzymania paszportu.

Zgodnie z powyższymi zasadami proponujemy:

1. Lipiński Edward[1] – emerytowany prof. SGPiS, członek rzeczywisty PAN, aktywnie działa w ramach KSS „KOR" i TKN, zastrzeżenie zostanie wycofane ze względu na wiek (lat 92).

---

[1] Edward Lipiński (1888–1986) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1929 r., prof. zwyczajny od 1947 r., pracownik naukowy WSH/SGH/SGPiS (1923–1939, 1945–1950, 1956–1960), UW (1950–1955), dyrektor Instytutu Badania Koniunktur i Cen (1928–1939). Członek tytularny PAN od 1952 r., członek rzeczywisty od PAN 1957 r. Członek PSL-Lewicy pred 1939 r., PPS/PZPR (1946–1975), dyrektor departamentu w Ministerstwie Przemysłu (1945–1947), prezes Banku Gospodarstwa Krajowego (1946–1948), wiceprzewodniczący Rady Ekonomicznej przy

2. Kielanowski Jan – profesor Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN, członek rzeczywisty PAN, z uwagi na planowane przejście na emeryturę zastrzeżenie zostanie wycofane po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika MSW.

3. Lipski Jan Józef – dr nauk Instytutu Badań Literackich PAN, aktywnie działa w ramach KSS „KOR" i TKN-u, zastrzeżenie utrzymać ze względu na kontakt z ośrodkami dywersji, udzielać zgody na wyjazdy w celu leczenia.

4. Amsterdamski Stefan – doc. Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, aktywnie działa w ramach TKN, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

5. Burek Tomasz[2] – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, aktywnie działa w ramach TKN, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

6. Celiński Andrzej[3] – prac[ownik] Instytutu Organizacji i Zarządzania Ekonomiki Przemysłu Budowlanego, aktywnie działa w KSS „KOR" i TKN, zastrzeżenie wycofać po rozmowie [przeprowadzonej] przez pracownika KS MO.

7. Głowiński Michał[4] – prof. Instytutu Badań Literackich PAN, działa w TKN, zastrzeżenie zostanie wycofane.

8. Geremek Bronisław – doc. Instytutu Historii PAN, aktywnie działa w TKN, posiada kontakty z wrogimi ośrodkami zagranicznymi, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmowy przez czynniki polityczne.

9. Herczyński Ryszard – pracownik PAN, związany ze środowiskami antysocjalistycznymi, kontynuować rozmowy, zastrzeżenie anulować.

10. Hopfinger Amsterdamska Maryla[5] – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, działa w TKN, zastrzeżenie anulować.

11. Jedlicki Jerzy – pracownik Instytutu PAN, działa aktywnie w TKN, posiada powiązanie z ośrodkami dywersji, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmów przez czynniki polityczne.

12. Janion Maria – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, działa w TKN, zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

13. Kowalik Tadeusz – pracownik Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, aktywnie działa w TKN, posiada kontakty z ośrodkami dywersji, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmowy przez czynniki polityczne.

Prezesie Rady Ministrów (1956–1962), sygnatariusz Listu 34 (1964), Listu 59 przeciwko zmianom w konstytucji PRL (1975), współtwórca KOR, współorganizator TKN, doradca „Solidarności".

[2] Tomasz Burek (ur. 1938) – historyk literatury, krytyk, dr od 1980 r., pracownik naukowy IBL PAN (1970–1985, 1989–). Sygnatariusz Listu 59, współpracownik KOR, działacz „Solidarności", w 1985 r. usunięty z IBL za współpracę z podziemnymi wydawnictwami.

[3] Andrzej Celiński (ur. 1950) – socjolog, pracownik Instytutu Profilaktyki i Resocjalizacji UW (1972–1977, 1980–1989). Członek UD/UW (1991–1996), SLD/SDPL od 1999 r. Działacz TKN, sekretarz Prezydium Międzyzakładowego Komietu Założycielskiego NSZZ „Solidarność" (1980–1981), sekretarz Krajowej Komisji Porozumiewawczej (1981), senator (1989–1993), minister kultury (2001–2002).

[4] Michał Głowiński (ur. 1934) – teoretyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy IBL PAN od 1958 r., przewodniczący Rady Naukowej IBL od 1990 r. Członek Związku Literatów Polskich (1963–1983).

[5] Maryla Hopfinger-Amsterdamska (ur. 1942) – filolog, filmoznawca, prof. nadzwyczajny od 1995 r., pracownik naukowy Katedry Teorii Literatury UW (1964–1968), IBL PAN od 1974 r., Szkoły Nauk Społecznych przy IFiS PAN od 1993 r. Członek PZPR (1964–1968), działaczka „Solidarności", internowana po 13 XII 1981 r.

14. Łukasiewicz Piotr[6] – pracownik Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, działacz SKS-u, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

15. Barański Marek[7] – pracownik Archiwum Akt Nowych[8], działa w TKN, zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

16. Skarga Barbara[9] – pracownik Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, działa w TKN, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

17. Szawiel Tadeusz[10] – pracownik Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, związany ze środowiskiem antysocjalistycznym, zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KS MO.

18. Wierzbicki Zbigniew – pracownik Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, działa w TKN, zastrzeżenie anulować i sugerować przeprowadzenie rozmowy przez czynniki administracyjne lub polityczne.

19. Zimand Roman[11] – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, działa w TKN, zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KS MO.

20. Kuczyński Waldemar[12] – ekonomista, nie pracuje, aktywnie działa w TKN, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmowy przez czynniki polityczne.

21. Topiński Piotr Feliks[13] – pracownik Instytutu Ekologii PAN, utrzymuje kontakty z przedstawicielami KSS „KOR", zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KS MO.

22. Kersten Krystyna[14] – pracownik Instytutu Historii PAN, działa w TKN, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

23. Werner Andrzej[15] – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, działa w TKN, utrzymuje kontakty z przedstawicielami KSS „KOR", zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

---

[6] Piotr Łukasiewicz (ur. 1950) – socjolog, pracownik naukowy IFiS PAN do 1992 r. Podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki (1992–1994).

[7] Marek Barański (ur. 1943) – historyk, prof. UW od 1996 r., pracownik naukowy IH UW (1971–1978, 1981–2008), pracownik AGAD (1978–1981). Działacz TKN, NSZZ „Solidarność", zwolniony z UW w 1979 r. za działalność opozycyjną, internowany po 13 XII 1981 r.

[8] Marek Barański był pracownikiem AGAD.

[9] Barbara Skarga (ur. 1919–2009) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1975 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy IFiS PAN od 1957 r., przewodnicząca Komitetu Nauk Filozoficznych PAN (1981–1992). Członek PAU od 1990 r. W latach 1944–1955 na zesłaniu (za działalność w wileńskiej AK spędziła niemal 10 lat w łagrze, następnie około roku w kołchozie). Działaczka TKN, współzałożyciel towarzystwa Krzewienia i Rozwoju Nauki, działaczka „Solidarności" (1980–1991).

[10] Tadeusz Szawiel (ur. 1950) – socjolog, pracownik Instytutu Socjologii UW.

[11] Roman Zimand (1926–1992) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1972 r., pracownik IBL PAN (1958–1992). Redaktor „Po Prostu" (1956–1957), internowany po 13 XII 1981 r.

[12] Waldemar Kuczyński (ur. 1939) – ekonomista, dziennikarz, asystent na Wydziale Ekonomii UW (od 1966), adiunkt w Instytucie Organizacji, Zarządzania i Ekonomiki Przemysłu Budowlanego (1973–1978). Współzałożyciel TKN, ekspert „Solidarności", zastępca redaktora naczelnego „Tygodnika Solidarność" (1981–1982), internowany po 13 XII 1981 r., następnie na emigracji we Francji (1982–1989), pracownik naukowy École des Hautes Études en Sciences Sociales. Minister w Urzędzie Rady Ministrów, szef zespołu doradców premiera, minister przekształceń własnościowych (1990–1991), główny doradca ekonomiczny premiera Jerzego Buzka (1999–2001). Członek Unii Demokratycznej, następnie Unii Wolności.

[13] Piotr Topiński – pracownik Instytutu Ekologii PAN.

[14] Krystyna Kersten (1931–2008) – historyk, dr hab. od 1971 r., prof. nadzwyczajny od 1990 r., prof. zwyczajny od 1994 r., pracownik naukowy IH PAN (1954–2001). Członek ZMP (1948–1957), PZPR (1956–1968), działaczka Uniwersytetu Latającego i TKN, od 1980 r. w NSZZ „Solidarność", współpracowniczka „Tygodnika Solidarność".

[15] Andrzej Werner (ur. 1940) – filmoznawca, literaturoznawca, pracownik naukowy IBL PAN.

24. Łojek Jerzy[16] – pracownik Instytutu Badań Literackich PAN, utrzymuje kontakty z przedstawicielami wrogiej emigracji, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

25. Narożniak Jan Wojciech[17] – doktorant Instytutu Matematyki PAN, kolporter wydawnictw bezdebitowych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

26. Rubinstein Ryszard – pracownik Instytutu Matematyki PAN, utrzymuje kontakty z przedstawicielami KSS „KOR", zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KS MO.

27. Kunicki-Goldfinger Władysław – prof. Uniwersytetu Warszawskiego, członek rzeczywisty PAN, działa w TKN, zastrzeżenie wycofać, wnioskować o przeprowadzenie rozmowy przez czynniki administracyjne lub polityczne.

28. Gajewski Wacław[18] – prof. Uniwersytetu Warszawskiego, działa w TKN, zastrzeżenie wycofać i wnioskować przeprowadzenie rozmowy przez czynniki administracyjne lub polityczne.

29. Cywińska Katarzyna[19] – absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego, działaczka SKS i KIK, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

30. Wocial Jerzy[20] – pracownik Uniwersytetu Warszawskiego, utrzymuje kontakty z przedstawicielami KSS „KOR", zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KS MO.

31. Krzemiński Ireneusz[21] – pracownik Uniwersytetu Warszawskiego, związany z działalnością SKS, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO.

32. Łukasiewicz Jacek[22] – pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego, utrzymuje kontakty z przedstawicielami grup antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Wrocław.

33. Juzwenko Adolf[23] – pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego, brał udział w zebraniach TKN-u, utrzymuje kontakty z przedstawicielami grup antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Wrocław.

---

[16] Jerzy Łojek (1932–1986) – historyk, dr hab. od 1967 r., pracownik naukowy Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa PAN (1960–1967), IBL PAN (1967–1986). Działacz Obywatelskiego Komitetu Budowy Pomnika Ofiar Katynia (1981).

[17] Jan Narożniak (ur. 1950) – matematyk, działacz opozycyjny, współpracownik KOR, oficyny wydawniczej NOW-a (1977), działacz „Solidarności", organizator poligrafii Regionu Mazowsze, aresztowany w 1980 r., po 13 XII 1981 r. ukrywał się, aresztowany i postrzelony w 1982 r., uciekł ze szpitala i ukrywał się do 1983 r.

[18] Wacław Gajewski (1911–1997) – biolog, genetyk, kierownik Zakładu Genetyki Ogólnej PAN, dyrektor IBIB PAN do 1968 r. Wiceprezes PAN od 1981 r.

[19] Brak bliższych danych o tej osobie.

[20] Jerzy Wocial (1946–2009) – filozof, publicysta, pracownik naukowy Instytutu Filozofii UW. Członek KIK, działacz „Solidarności" UW, internowany po 13 XII 1981 r. Współpracownik, a także członek redakcji (1992–1997) miesięcznika „Więź".

[21] Ireneusz Krzemiński (ur. 1949) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1996 r., pracownik naukowy Instytutu Filozofii UW od 1971 r., UG (1996–1998).

[22] Jacek Łukasiewicz (ur. 1934) – historyk literatury, krytyk, poeta, pracownik naukowy UWr.

[23] Adolf Juzwenko (ur. 1939) – historyk, dr od 1969, pracownik naukowy UWr (1961–1990), dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich od 1995 r. Działacz TKN, „Solidarności', po 13 XII 1981 r. ukrywał się, aresztowany w 1982 r., później wielokrotnie zatrzymywany.

34. Labuda Aleksander[24] – pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego, utrzymuje kontakty z ośrodkami zagranicznymi, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Wrocław.

35. Labuda Barbara[25] – pracownik naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego, utrzymuje kontakty z przedstawicielami grup antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Wrocław.

36. Niedźwiecki Wiktor[26] – pracownik Uniwersytetu Łódzkiego, aktywnie działa w KSS „KOR", zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmowy przez czynniki polityczne.

37. Tatarowski Konrad[27] – pracownik naukowy Uniwersytetu Łódzkiego, kolporter materiałów antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KW MO Łódź.

38. Pawłowska Lazari Ija[28] – pracownik naukowy Uniwersytetu Łódzkiego, utrzymuje kontakty z ośrodkami zagranicznymi i KSS „KOR", zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Łódź.

39. Barchan Adam[29] – pracownik naukowy Politechniki Świętokrzyskiej, utrzymuje kontakty z ośrodkami zagranicznymi w celach handlowych, zastrzeżenie utrzymać.

40. Mastalerz Elżbieta[30] – pracownik naukowy Politechniki Świętokrzyskiej, utrzymuje kontakty z ośrodkami zagranicznymi, zastrzeżenie anulować po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Kielce.

41. Sekuła Jan Władysław[31] – pracownik naukowy Politechniki Świętokrzyskiej, planuje wyjechać do kk i odmówić powrotu do kraju, zastrzeżenie utrzymać.

42. Ostrowski Stanisław[32] – doktorant Politechniki Świętokrzyskiej, planuje wyjechać do kk i odmówić powrotu do kraju, zastrzeżenie utrzymać.

43. Szwedek Barbara[33] – doktorantka Uniwersytetu Poznańskiego, współpracownik KSS „KOR", kolporter materiałów antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Poznań.

---

[24] Aleksander Labuda (ur. 1944) – filolog romański, dr od 1974 r. dr hab. od 1982 r., pracownik naukowy Instytutu Filologii Romańskiej, UWr. Uczestnik wydarzeń Marca 1968 r., protestów przeciwko zmianie konstytucji PRL, współpracownik KOR i KSS „KOR". Działacz „Solidarności", członek Zarządu Regionu Dolny Śląsk, internowany po 13 XII 1981 r.

[25] Barbara Labuda (ur. 1946) – filolog romański, dr od 1984 r., pracownik naukowy Instytutu Filologii Romańskiej UWr (1973–1981, 1989–). Współpracowniczka KOR, działaczka TKN, „Solidarności" (1980–1991), ukrywała się po 13 XII 1981 r., aresztowana w 1982 r., więziona do 1983 r. Członek UD/UW (1991–1995), posłanka na sejm (1989–1997), sekretarz stanu w kancelarii prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego (1998–2005), ambasador RP w Luksemburgu od 2005 r.

[26] Wiktor Niedźwiecki – pracownik naukowy UŁ.

[27] Konrad Tatarowski (ur. 1948) – filolog, polonista, pracownik naukowy UŁ. Działacz opozycyjny od lat siedemdziesiątych, wielokrotnie zatrzymywany, współpracownik KOR, organizator „Solidarności" na UŁ, internowany po 13 XII 1981 r., wyemigrował w 1983 r., współpracował z RWE (1984–1994).

[28] Ilja Pawłowska Lazari (1921–1994) – filozof, pracownik naukowy UŁ.

[29] Adam Barchan – mechanik materiałów kompozytowych, pracownik naukowy Politechniki Świętokrzyskiej.

[30] Elżbieta Mastalerz – dydaktyk techniki, dr od 1989 r., pracownik naukowy Akademii Pedagogicznej w Krakowie od 1979 r.

[31] Brak bliższych danych o tej osobie.

[32] Stanisław Ostrowski – pracownik naukowy Politechniki Świętokrzyskiej, działacz „Solidarności".

[33] Brak bliższych danych o tej osobie.

44. Kłoczowski Paweł[34] – pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego, aktywnie wspomaga działalność SKS-u, publicysta nielegalnych wydawnictw, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji politycznej.

45. Dzielska Maria[35] – pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezentuje antysocjalistyczną postawę, obecnie przebywa za granicą, zastrzeżenie wycofać, a po powrocie przeprowadzić rozmowę przez pracownika KW MO Kraków.

46. Siciński Michał[36] – pracownik naukowy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, organizator grup SKS, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Kraków.

47. Pasakas Teresa[37] – pracownik naukowy PAN w Krakowie, kolporter antysocjalistycznych materiałów, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KW MO Kraków.

48. Filopowicz Henryk[38] – pracownik naukowy WSP w Bydgoszczy, prezentuje wrogą postawę antysocjalistyczną, utrzymuje rozległe kontakty z wrogimi ośrodkami zagranicznymi, zastrzeżenie utrzymać do ewentualnej decyzji i rozmowy przez czynniki polityczne.

49. Saloni Zygmunt[39] – pracownik naukowy filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, utrzymuje kontakty z J[ackiem] Kuroniem, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Białystok.

50. Łukaszewicz Wojciech[40] – pracownik naukowy filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, kolporter materiałów antysocjalistycznych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Białystok.

51. Żydowo Mariusz – pracownik naukowy Akademii Medycznej w Gdańsku, wspiera wrogie inicjatywy w środowisku studenckim, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Gdańsk.

52. Gawliński Stanisław[41] – prac[ownik] naukowy Uniwersytetu Śląskiego, w trakcie pobytu za granicą podjął pracę, kompromitując środowisko naukowe, zastrzeżenie utrzymać.

53. Sonelski Wacław[42] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, kolporter wydawnictw bezdebitowych, zamierza wyjechać do kk i odmówić powrotu do kraju, zastrzeżenie utrzymać.

---

[34] Paweł Kłoczowski (ur. 1952) – historyk filozofii, pracownik naukowy Instytutu Filozofii UJ.

[35] Maria Dzielska (ur. 1942) – historyk, filolog klasyczny, prof. nadzwyczajny od 1992 r., prof. zwyczajny od 2006 r., pracownik naukowy UŁ (1965–1968), IH UJ od 1968 r.

[36] Michał Siciński (ur. 1948) – fizyk, filozof, religioznawca, dr filozofii od 1989 r., pracownik naukowy UWr (1971–1976), AGH (1976–1979, 1980–1981, 1990–). Za działalność opozycyjną dwukrotnie usunięty z AGH, działacz, SKS, „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r.

[37] Prawdopodobnie Teresa Passakas (Szymczak) – biolog, pracownik naukowy Instytutu Biologii PAN, działacz „Solidarności".

[38] Prawdopodobnie Henryk Filipowicz-Dubowik – bibliotekoznawca, pracownik naukowy WSP w Bydgoszczy, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

[39] Zygmunt Saloni (ur. 1938) – językoznawca, prof. nadzwyczajny od 1990 r. [?], pracownik naukowy UW, Filii UW w Białymstoku (1977–1991), następnie UWM.

[40] Brak bliższych danych o tej osobie.

[41] Stanisław Gawliński (ur. 1948) – historyk literatury, dr hab., pracownik naukowy UŚ, UJ.

[42] Wacław Sonelski (ur. 1947) – taternik, alpinista, pracownik naukowy PŚ.

54. Głomb Józef[43] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, kolporter literatury bezdebitowej, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Katowice.

55. Bagińska Jadwiga[44] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, utrzymuje kontakty z klerem, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Katowice.

56. Pazdur Mieczysław[45] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, popiera działalność SKS w uczelni, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KW MO Katowice.

57. Bober Eleonora[46] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, zamierza wyjechać do kk i odmówić powrotu do kraju, posiada dostęp do materiałów stanowiących tajemnicę państwową, zastrzeżenie utrzymać.

58. Zalewski Jerzy[47] – pracownik naukowy Politechniki Śląskiej, posiada szerokie kontakty w kk, zamierza wyjechać do Kanady i odmówić powrotu do kraju, zastrzeżenie utrzymać.

59. Uszarek Andrzej[48] – prac[ownik] naukowy Politechniki Śląskiej, w trakcie pobytu za granicą podjął pracę zarobkową, zamierza w przypadku wyjazdu do kk odmówić powrotu do kraju, zastrzeżenie utrzymać.

60. Rychlewski Janusz[49] – prac[ownik] naukowy Politechniki Śląskiej, w trakcie pobytu za granicą podejmował pracę zarobkową, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez KW MO Katowice.

61. Dębowski Maciej[50] – pracownik naukowy Śląskiej Akademii Medycznej, rozpowszechnia tendencyjne informacje z RWE, atakując jednocześnie przedstawicieli władz państwowych i partyjnych, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez prac[ownika] KW MO Katowice.

62. Buczyńska Garewicz Hanna[51] – pracownik naukowy Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, prowadzi aktywną działalność w ramach TKN, zastrzeżenie wycofać po przeprowadzeniu rozmowy przez pracownika KS MO[a].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 237–246, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[43] Józef Głomb (ur. 1927) – technik budownictwa, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1989 r., kierownik/dyrektor Katedry/Instytutu Budowy Mostów PŚ (1963–1994), dziekan Wydziału Budownictwa i Architektury PŚ (1964–1967). Członek korespondent PAN od 1986 r.

[44] Brak bliższych danych o tej osobie.

[45] Mieczysław Pazdur (1946–1995), pracownik naukowy PŚ, dziekan Wydziału Matematyczno-Fizycznego PŚ (1993–1995).

[46] Brak bliższych danych o tej osobie.

[47] Brak bliższych danych o tej osobie.

[48] Brak bliższych danych o tej osobie.

[49] Janusz Rychlewski – pracownik naukowy Wydziału Organizacji i Zarządzania PŚ.

[50] Brak bliższych danych o tej osobie.

[51] Hanna Buczyńska-Garewicz (ur. 1932) – filozof, pracownik IFiS PAN.

Nr 92

1980 październik 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

W dniu 21 sierpnia 1980 r. zostało przeprowadzone przeszukanie w mieszkaniu figuranta – J[ana] Kielanowskiego, podczas którego zatrzymano wydawnictwa „Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOWA”[a].

Wymieniony w piśmie z dnia 9 września br. do Prezydium PAN prosi o interwencję w sprawie zwrotu zakwestionowanych mu publikacji: Czesława Miłosza[1], O[sipa] Mandelsztama[2], W[itolda] Gombrowicza[3], P[iotra] Wierzbickiego[4], J[acka] Bierezina[5], W[aldemara] Kuczyńskiego, magazynów literackich „Zapis” (49 egz.) i „Puls” (4 egz.) oraz wydawnictwa Instytutu Literackiego w Paryżu A[nieli] Steinsbergowej[6] pt. „Widziane z ławy obrończej”.

Publikacje posiadają w zasadzie charakter antysocjalistyczny. Opublikowane zostały z pominięciem cenzury, a więc są wydawnictwami bezdebitowymi.

Ewentualne wydanie w całości żądanych publikacji, względnie książek, np. Cz[esława] Miłosza: „Gdzie słońce wschodzi i kędy zapada”, „Wiersze” oraz „Światło dzienne” może wywołać implikacje w postaci masowego żądania zatrzymanych dotychczas różnych wydawnictw u osób rozwijających zorganizowaną (w tym również wydawniczą) działalność antysocjalistyczną. Fakt zwrotu publikacji J[anowi] Kielanowskiemu może być również potraktowany jako forma legalizacji wydawnictwa „NOWA”.

Podobne stanowisko w sprawie reprezentuje Biuro Śledcze MSW.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artementu] III MSW
(ppłk Z[enon] Knyziak)[b]

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 11, k. 277, mps.

---

[a] *Obok na lewym marginesie dopisek* 21 X 1980 *poprzedzony nieczytelnym podpisem*.
Niezależna Oficyna Wydawnicza (NOW-a) (1978–1989) – drugoobiegowe wydawnictwo założone m.in. przez Grzegorza Bogutę i Mirosława Chojeckiego.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Z lewej strony odręczny nieczytelny podpis i dopisek* 21 X 1980.

[1] Czesław Miłosz (1911–2004) – poeta, prozaik, eseista, tłumacz, ówcześnie przebywał na emigracji w USA, jego dzieła były objęte zakazem druku; laureat literackiej Nagrody Nobla (1980).

[2] Osip Mandelsztam (1891–1938) – rosyjski poeta represjonowany przez reżim stalinowski, zmarł w obozie przejściowym pod Władywostokiem.

[3] Witold Gombrowicz (1904–1969) – prozaik, dramatopisarz, na emigracji (Argentyna, Francja) od czasów II wojny światowej.

[4] Piotr Wierzbicki (ur. 1935) – dziennikarz, publicysta, pisarz, działał w drugim obiegu i „Solidarności”, autor antykomunistycznego *Traktatu o gnidach* (1979).

[5] Jacek Bierezin (1947–1993) – poeta, sygnatariusz Listu 59, działacz KOR i „Solidarności”, objęty całkowitym zakazem druku od 1974 r., od 1982 r. na emigracji we Francji.

[6] Aniela Steinsbergowa (1896–1988) – prawnik, tłumaczka, sygnatariuszka Listu 59, członek KSS „KOR”.

Nr 93

1980 październik 22, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW (wraz z załącznikiem, pismem prezesa PAN do Prokuratora Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy, 21 X 1980), tajne

Informacja[a]

– W dn. 23 X 1980 r., na sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN, referat pt. „Nauka Polska na drodze odnowy" wygłosi prezes PAN prof. W[itold] Nowacki. Referat przygotowała komisja redakcyjna, powołana uchwałą ścisłego Prezydium PAN[1]. Opracowany przez komisję dokument jest bardzo krytyczny. Autorzy uważają, że gospodarkę polską mogą wyprowadzić na właściwą drogę uczeni. Stąd też elementy krytyczne zawarte w referacie marginesowo traktują problemy nauki.

Referat wywołał duże zainteresowanie. Organizatorzy spodziewają się wystąpień w dyskusji większości członków, w tym na pewno uczonych opozycji politycznej i tzw. prawicowców, syjonistów itp.

Dla zamiejscowych hotele zamówiono na dwie doby (dotychczas zgromadzenia trwały w czasie 10.00–15.00).

– Tekst pisma przesłanego do Prokuratury Wojewódzkiej Warszawy dot[yczącego] J[ana] Kielanowskiego w załączeniu.

– W dn. 21 X br. odbyło się posiedzenie Prezydium PAN, podczas którego omówiono m.in.:

1 – sprawy organizacyjno-porządkowe przygotowywanego zgromadzenia na 23 X br.

2 – omawiając regulamin przyszłych wyborów, b[ardzo] szczegółowo potraktowano sprawę prof. D[awida] Shugara[2]. Przegłosowano wystąpienie do Zgromadzenia PAN o nadanie D[awidowi] Shugarowi członka zagranicznego PAN. Na uwagę w tej sprawie zasługuje postawa prof. S[tanisława] Leszczyckiego, który miał szereg wątpliwości, tj. Shugar urodził się i dzieciństwo spędził w Polsce, od 1950 r. zamieszkuje i pracuje w Polsce, mając obywatelstwo kanadyjskie. Dlaczego nie przyjął obywatelstwa polskiego? Głosował przeciwko.

3 – prof. Zofia Kielan-Jaworowska do Komisji Wnioskowej na Zgromadzenie Ogólne zgłosi na swoje miejsce prof. Władysława Kunickiego-Goldfingera. Członkowie prezydium przekonali ww., że winna uczestniczyć w pracy komisji.

W związku z powyższym wycofała kandydaturę Wł[adysława] Kunickiego-Goldfingera.

---

[a] *Z lewej strony odręcznie dopisane nieczytelne nazwisko, słowo* zwrot *i nieczytelny podpis*.

[1] Komisja redakcyjna została powołana 2 IX 1980 r. na posiedzeniu ścisłego Prezydium PAN z udziałem sekretarzy terenowych oddziałów Akademii. Przewodniczącym komisji został prof. Ryszard Manteuffel.

[2] Dawid Shugar (ur. 1915) – polsko-kanadyjski biofizyk, w latach 1919–1952 r. mieszkający w Kanadzie, doktor (Ph.D.) od 1940 r., pracownik IBIB PAN od 1954 r., kierownik Katedry Biofizyki na Wydziale Fizyki UW od 1965 r. Członek zagraniczny PAN od 1983 r.

4 – Prezes PAN prof. W[itold] Nowacki zapoznał uczestników z pismem prof. J[ana] Kielanowskiego. Zabierali w tej sprawie głos m.in. prof. J[an] Rychlewski[3] i Wł[adysław] Markiewicz[4]. Wystąpienie Wł[adysława] Markiewicza było bardzo ostre przeciwko aparatowi ścigania. Domagał się przesłania protestu PAN do premiera z żądaniem wyjaśnienia powodów przeprowadzonego przeszukania.

5 – Sprawę pisma A[leksandra] Rejmana[5], domagającego się pociągnięcia do odpowiedzialności prof. Szarskiego[6] i innych członków PAN, postanowiono przesłać do MNSzWiT z uwagi na to, że PAN nie jest kompetentną (komisje powoływało MNSzWiT).

6 – Omawiano również sprawy dot[yczące] zmiany ustawy o PAN, zmiany ordynacji wyborczej PAN, ekspertyzy i ich wykorzystanie oraz działalność Komitetu „Polska 2000".

Wniosek

Wystąpienia na posiedzeniu Prezydium PAN zostały nagrane na taśmę. Również zostaną nagrane wystąpienia na Zgromadzeniu Ogólnym. Materiał ten będzie opracowany przez sprawdzone i zaufane źródło KO „Wiesław".

Proponuję pobranie od KO „Wiesław" interesujących nas opracowań.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
(ppłk Z[enon] Knyziak)[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 21–22, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Z lewej strony nieczytelny podpis i data* 22 X 1980.

[3] Jan Rychlewski (ur. 1934) – specjalista od mechaniki ośrodków ciągłych, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1986 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1962–2000). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek Prezydium PAN (1978–1980), przewodniczący Komitetu Badań Kosmicznych PAN od 1978 r. Zastępca kierownika Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (1972–1978).

[4] Władysław Markiewicz (ur. 1920) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy UP/UAM (1950–1971), Instytutu Socjologii UW od 1972 r., dyrektor Instytutu Socjologii UAM (1957–1971), dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu (1966–1972). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., sekretarz Wydział I PAN (1972–1983), członek Prezydium PAN (1972–1990 [?]), wiceprezes PAN (1984–1990). Członek PPR/PZPR (1948–1990), przewodniczący Zespołu Doradców Sejmowych (1982–1985).

[5] Aleksander Rejman (1914–2005) – sadownik, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy SGGW/AR (1938–1939, 1945–1984), dyrektor Instytutu Produkcji Ogrodniczej na Wydziale Ogrodnictwa SGGW (1971–1982), prorektor SGGW (1968–1971). Członek PZPR (1955–1990), członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Radzie Ministrów (1974–1983).

[6] Henryk Szarski (1912–2002) – zoolog, prof. nadzwyczajny od 1948 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UJ (1935–1939, 1945–1948, 1967–1982), UMK (1948–1966), rektor UMK (1956–1959). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1971 r., przewodniczący Komitetu Zoologii PAN (1968–1977, 1980–1983).

Załącznik

Warszawa, dnia 21 X 1980

P/370/80

Obywatel
Prokurator Wojewódzki
dla m.st. Warszawy
Warszawa

W sprawie: przeszukania mieszkania członka rzeczywistego PAN Jana Kielanowskiego

Pozwalam sobie zawiadomić Obywatela Prokuratora, że do Prezydium Polskiej Akademii Nauk wpłynął list od czł[onka] rzecz[ywistego] PAN Jana Kielanowskiego informujący o dokonanym w dniu 21 sierpnia 1980 r. przeszukaniu jego mieszkania przez organy ścigania.

Z listem czł[onka] rzecz[ywistego] PAN Jana Kielanowskiego w dniu 21 października 1980 r. zapoznało się Prezydium PAN i podjęło postanowienie wyrażające stanowczy protest wobec postępowania organów ścigania oraz zobowiązało mnie do wystąpienia w sprawie uzyskania informacji o powodach przeszukania mieszkania prof. J[ana] Kielanowskiego, a także o zwrot zatrzymanych w czasie przeszukania rzeczy.

W załączeniu pozwalam sobie przesłać kopię listu czł[onka] rzecz[ywistego] PAN J[ana] Kielanowskiego[c].

Będę wdzięczny za możliwie szybkie ustosunkowanie się do przedstawionej sprawy.

Prezes
(Witold Nowacki)[d]

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 11, k. 278, mps.

[c] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji. Zob. AIPN, 0204/1390, t. 3, k. 88–89. Przekazał go SB 11 X 1980 r. KO „Jerzy Z.”, zob. ibidem, Zenon Knyziak, Informacja 13 X 1980 r., k. 92–92v.*

[d] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 94

1980 październik 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW o przebiegu Zgromadzenia Ogólnego PAN, tajne

Informacja operacyjna
z przebiegu Zgromadzenia Ogólnego PAN

W dniu 23 października 1980 r., o godzinie 10.00 rozpoczęło obrady Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk. Referatem programowym jest „Nauka polska na drogach odnowy" opracowany przez Komisję Redakcyjną pod przewodnictwem Ryszarda Manteuffela[1], przed posiedzeniem Zgromadzenia Ogólnego rozesłany został do wszystkich członków rzeczywistych i korespondentów PAN.

Prof. W[itold] Nowacki, otwierając posiedzenie zgromadzenia, przedstawił tylko krótkie tezy referatu.

Projekty ordynacji wyborczej do władz Akademii i Prezydium PAN przedstawili – prof. Andrzej Trautman wersję I, oficjalną, zaproponowaną przez Komisję Prezydium, oraz prof. Władysław Fiszdon[2] wersję II opracowaną przez grupę 20 uczonych, tzw. demokratyczną (wybory bezpośrednie, kandydaci zgłaszani są z sali).

W wyniku dyskusji Zgromadzenie Ogólne przyjęło opracowaną *ad hoc* wersję mieszaną.

Po zakończeniu części formalno-organizacyjnej Zgromadzenie Ogólne przystąpiło do dyskusji nad referatem. Spośród zabierających głos w dyskusji na uwagę zasługuje wystąpienie – prof. Zofii Kielan-Jaworowskiej. Wymieniona w wystąpieniu swym domagała się dokonania przez Zgromadzenie Ogólne PAN oceny wydarzeń marcowych 1968 r. i wyciągnięcia odpowiednich wniosków. Wydarzenia marcowe określiła jako działania inkwizycyjne, w wyniku których nauka polska poniosła znaczne straty merytoryczne i kadrowe. II Kongres Nauki Polskiej określiła mianem działań pozornych, ciążących na naszym życiu społecznym i naukowym.

– **Prof. Jan Kielanowski** w wystąpieniu swym nawiązał do problemu cenzury, który zaproponował pod rozwagę Zgromadzenia Ogólne[go] z maja br. Zgromadzenie majowe uznało się wówczas niekompetentnym do omawiania tych spraw.

Obecnie robotnicy Wybrzeża dali wyraz znacznie bardziej zaangażowanych postaw społecznych i dbałości o dobro kultury polskiej, i nauki, stawiając sprawę cenzury na czołowym miejscu w przedstawionych rządowi postulatach.

---

[1] Ryszard Manteuffel (1903–1991) – ekonomik rolnictwa, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1963 r., pracownik naukowy SGGW/AR (1923–1926, 1948–1973), prorektor SGGW (1958, 1960), administrator majątków ziemskich (1927–1939). Członek rzeczywisty PAN od 1972 r., członek Prezydium PAN (1970–1980). Tekst referatu i zapis dyskusji zob. *Nauka polska i Polska Akademia Nauk na drogach odnowy (LIII Nadzwyczajna Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN, Warszawa, 23 października 1980 r.)*, „Nauka Polska" 1981, nr 1–2, s. 3–88.

[2] Władysław Fiszdon (1912–2004) – matematyk, pilot RAF, prof. nadzwyczajny od 1952 r., prof. zwyczajny od 1961 r., pracownik naukowy PW (1947–1969), IPPT PAN (1954–2004), UW (1972–2004), dyrektor Instytutu Mechaniki Wydziału Matematycznego UW od 1978 r., prorektor UW (1980–1982). Członek korespondent PAN od 1960 r., członek rzeczywisty PAN od 1969 r., członek Prezydium PAN (1981–1982).

W dalszej swej wypowiedzi prof. Jan Kielanowski poruszył sprawę naruszania praw obywatelskich w aspekcie obowiązującej dotychczas polityki paszportowej.

Na potwierdzenie swego wywodu przytoczył nazwiska: Stanisława Barańczaka[3], Władysława Bartoszewskiego[4], Jacka Woźniakowskiego[5] oraz siebie, którym władza od wielu lat blokuje możliwości wyjazdów za granicę, nawet w celach czysto naukowych.

Mówca postulował ponadto konieczność nawiązania ścisłej współpracy i nawiązania więzi na zasadach konfederacji między Czechami, Polakami i Słowakami.

– **Prof. Władysław Kunicki-Goldfinger**

Zdaniem ww. Polska Akademia Nauk winna stać się samorządną i autonomiczną organizacją naukową, w związku z powyższym należy zmienić ustawę o Akademii.

PAN musi pełnić rolę sejsmografu sygnalizującego społeczeństwu i władzom przejawy i natężenie kryzysu, czego dotychczas Akademia nie uczyniła.

W przyszłości PAN musi odnotować wszystkie objawy niezadowolenia społecznego oraz narastających nieprawidłowości i przekazywać odpowiednim władzom.

Krytyka zawarta w referacie powinna dotyczyć również Akademii.

W referacie brak jest natomiast obiektywnej oceny nauki.

Wzrosnąć musi rola i siła nośna Zgromadzenia Ogólnego, działalność różnych komisji nie może wyręczać z odpowiedzialności zgromadzenia.

– **Prof. Janusz Groszkowski**

Wystąpienie prof. J[anusza] Groszkowskiego miało charakter aluzyjny i w związku z tym mało przejrzysty.

Mówił m.in. o tym, że NSZZ „Solidarność" jest gwarancją odnowy i ochrony interesów społecznych. Wezwał zgromadzenie do zajęcia się sprawami licznych nadużyć, w tym również nadużyć występujących w sferze nauki. W tym aspekcie stawiał również bliżej niesprecyzowane zarzuty wobec Prokuratury Generalnej.

W Polsce w ostatnich latach nastąpiła dewaluacja stopni i tytułów naukowych.

W związku z powyższym postulował powołanie Sądu Dyscyplinarnego uczonych, w celu dokonania weryfikacji kadry naukowej, eliminując spośród ludzi dopuszczających się nadużyć i wykazujących niekompetencję.

Przeprowadzenie takiej „czystki" będzie początkiem odnowy środowiska naukowego.

Prof. J[anusz] Groszkowski stwierdził ponadto, że działalność instytucji naukowych „manifestowana" była przez czynniki zewnętrzne – prowadziło to do eliminacji naukowców z prawdziwego zdarzenia oraz preferowania miernot i nieuczciwości.

---

[3] Stanisław Barańczak (ur. 1946) – poeta, krytyk literacki, tłumacz, pracownik naukowy UAM usunięty w 1977 r. za działalność w KOR, współorganizator TKN, działacz „Solidarności", w 1981 r. wyjechał do USA.

[4] Władysław Bartoszewski (ur. 1922) – historyk, pisarz, więzień Oświęcimia, więzień PRL (1946–1948, 1949–1954), student UW, honorowy profesor (tytuł nadany przez rząd Bawarii, gdzie wykładał na uniwersytetach w latach 1983–1990), wykładowca historii na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL od 1973 r. Członek SDP (1946–1982), sygnatariusz „Listu 59", współorganizator TKN, członek „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r., ambasador RP w Austrii (1990–1995), minister spraw zagranicznych (1995, 2000–2001), sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów od 2007 r., senator (1997–2001).

[5] Jacek Woźniakowski (ur. 1920) – pisarz, historyk sztuki, prof. nadzwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy KUL od 1953 r. Członek Prezydium Zarządu Głównego ZLP (1980–1983), redaktor naczelny „Znaku" (1947–1959) i wydawnictwa „Znak" (1959–1990). Wykładowca TKN, działacz „Solidarności", prezydent Krakowa (1990–1991).

Nauką kierować należy w ten sposób, aby kryzys nie mógł się powtórzyć w przyszłości. W tym celu należy uniezależnić PAN od administracji państwowej i politycznej.

Zgromadzenie Ogólne PAN wyraziło uznanie dla prof. J[anusza] Groszkowskiego za jego długoletnią walkę w obronie praworządności i dobrego imienia nauki polskiej.

– **Prof. Edward Lipiński**

Stwierdził, że wydarzenia sierpniowo-wrześniowe są wyrazem demokracji w Polsce. Silnie zaatakował Prezydium PAN, które popełniło bardzo dużo błędów. Wstydzi się za prezydium. Całkowicie poparł tezy zawarte w wystąpieniu prof. J[anusza] Groszkowskiego.

– **Prof. Józef Pajestka**[6]

Krytycznie ocenił stan naszej gospodarki oraz politykę inwestycyjną i pożyczkową. Błędem prowadzącym do kryzysu było forsowanie wielkich inwestycji i zadłużenia kraju.

W życiu społecznym dominowała specyficzna akumulacja procesów woluntarystycznych.

W najbliższym okresie czeka nas pogłębienie procesów inflacyjnych oraz niedoborów rynkowych.

Na uwagę zasługują wypowiedzi prof. Kazimierza Petrusewicza[a] i prof. Bogusławy Trzebiatowskiej[7].

Prof. K[azimierz] Petrusewicz zdecydowanie sprzeciwił się ocenie wydarzeń marcowych zaprezentowanych przez prof. Z[ofię] Kielan-Jaworowską. Podkreślił ponadto, że nauka polska w minionym okresie poszczycić się może wieloma osiągnięciami i nie można obecnie potępiać wszystkiego w czambuł. Dokonując ocen krytycznych, musimy widzieć również dokonania pozytywne.

W podobnym tonie utrzymane było wystąpienie prof. B[ogusławy] Trzebiatowskiej.

W celu opracowania uchwały Zgromadzenia Ogólnego została powołana Komisja Wnioskowa. W wyniku wyborów tajnych członkowie partii uzyskali najmniejszą ilość głosów i żaden z nich nie wszedł do Komisji Wnioskowej.

Postawy polityczne zaprezentowane w czasie trwania Zgromadzenia Ogólnego (eliminowanie członków partii), zdaniem wielu obserwatorów zostaną przeniesione na Zgromadzenie Ogólne (wyborcze), które odbędzie się w dniu 12 grudnia br.

Zgromadzenie Ogólne PAN przyjęło uchwałę, w której na szczególną uwagę zasługuje ocena wydarzeń marcowych 1968 r.

(cytat) „Na rozwoju nauki polskiej zaciążyły w szczególnym stopniu wydarzenia marcowe 1968 r. Odważne, niekonformistyczne wypowiedzi, protesty przeciwko jawnemu łamaniu praworządności były wówczas utożsamiane z podważaniem podstaw

---

[a] *W oryginale* Petruszewicza.

[6] Józef Pajestka (1924–1994) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy SGPiS (1949–1956), UW (1956–1979), dyrektor Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN (1981–1994). Członek korespondent PAN od 1973 r., zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (1968–1979).

[7] Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska (1908–1991) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1953 r., prof. zwyczajny od 1960 r., pracownik naukowy Politechniki Lwowskiej (1929–1939), UWr (1946—1979), dyrektor Instytutu Chemii UWr (1969–1979), kierownik Zakładu Chemii Strukturalnej INTiBS PAN (1967–1991). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r., członek Prezydium PAN (1978–1991), przewodnicząca Oddziału PAN we Wrocławiu (1978–1991). Członek PZPR (1961–1990).

socjalizmu i ustroju Polski Ludowej. Wielu kompetentnych i zasłużonych uczonych zastąpiono ludźmi dyspozycyjnymi, gotowymi do bezkrytycznego wypełniania odgórnych poleceń. Krzywdy wówczas wyrządzone wymagają zadośćuczynienia. Przypominamy, że wypadki marcowe znalazły także odbicie w znowelizowanych ustawach o szkolnictwie wyższym i o Polskiej Akademii Nauk, które obowiązują do dzisiaj, a które oczekują nowego opracowania"[b].

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 11, k. 286–289, mps.

[b] *Poniżej brak podpisów*.
Tekst uchwały zob. w: *Nauka polska i Polska Akademia Nauk na drogach odnowy...*, s.88–91.

Nr 95

1980 listopad 24, Warszawa – Źródło: „Docent". Informacja operacyjna

Źródło: „Docent"
Przyjął: J[an] Sobieszczuk

Informacja operacyjna

I. Mniej więcej w połowie br. w Polskiej Akademii Nauk ukształtowała się nieformalna, 20-osobowa grupa akademików reprezentujących postawy liberalno-masońskie.

Liberałowie ci już od dłuższego czasu odbywają spotkania w mieszkaniach prywatnych oraz w pomieszczeniach służbowych prof. Gieysztora, na których omawiają problemy związane z sytuacją społeczno-polityczną w kraju, funkcję, rolę i zadaniami nauki w aktualnej sytuacji itp. Ostatnio, szczególnie po Zgromadzeniu Ogólnym PAN, sprawą nadrzędną są zbliżające się wybory do władz Polskiej Akademii Nauk.

W skład wyżej wymienionej grupy m.in. wchodzą: Józef Werle, Aleksander Gieysztor[1], Jan Białostocki, Jerzy Łoś, Stefan Kuncewicz[2], Irena Chmielewska[3], Włodzimierz Kołos[4], Bohdan Raczyński[5], Władysław Fiszdon, Zofia Kielan-Jaworowska, Wacław Gajewski, Władysław Kunicki-Goldfinger, Władysław Markiewicz itp. (ko „Docent" nie mógł odtworzyć z pamięci wszystkich członków tej grupy).

Naczelną dewizą „liberałów", szeroko lansowaną obecnie propagandowo wśród społeczności naukowej, jest przeciwstawienie się jakimkolwiek próbom „manipulowania" akademią przez czynniki polityczne (Wydz[iał] Nauki KC, MSW) lub państwowe. Hasła te mają charakter czysto taktyczny. „Liberałowie" nie chcą naruszać realiów politycznych, w tym względzie są ugodowi i będą prawdopodobnie układni, pójdą na daleko idące współdziałania.

W obecnej sytuacji stawiają sobie konkretne zadania przejęcia kierowniczych funkcji w PAN.

Propozycje kadrowe tej grupy przedstawione zostały przez prof. Józefa Werle. Są to dobrze przemyślane pod każdym względem kandydatury:

---

[1] Aleksander Gieysztor (1916–1999) – historyk mediewista, prof. nadzwyczajny od 1949 r., prof. zwyczajny od 1960 r., pracownik naukowy IH UW (1945–1999), dyrektor IH UW (1955–1975). Członek korespondent PAN od 1972 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r., prezes PAN (1981–1983, 1990–1992). Sygnatariusz Listu 34, członek Rady Konsultacyjnej przy przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989), dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie (1980–1991).

[2] Powinno być Stefan Kieniewicz (1907–1992) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1949 r., prof. zwyczajny od 1958 r., archiwista w Archiwum Skarbowym w Warszawie (1937–1944), pracownik naukowy IH UW (1946–1992), IH PAN (1953–1968). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1970 r., przewodniczący Komisji Nauk Historycznych PAN (1969–1984).

[3] Irena Chmielewska (1905–1987) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1948 r., pracownik naukowy Instytutu Chemiii Przemysłowej w Warszawie (1948–1952), UW (1958–1975). Członek korespondent PAN od 1964 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r.

[4] Włodzimierz Kołos (1928–1996) – fizyk, chemik, prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy Wydziału Chemii UW (1965–1996). Członek korespondent PAN od 1969 r., sekretarz Wydziału III PAN.

[5] Prawdopodobnie błędnie zapisane nazwisko.

Prezes: – prof. Aleksander Gieysztor, historyk, niepodważalny autorytet naukowy, członek Delegatury[6], szerokie powiązania międzynarodowe, mason, akceptowany przez większość intelektualną kraju oraz grupy antysocjalistyczne.

Pójdzie na partnerskie współdziałanie z czynnikami polityczno-państwowymi.

Wiceprezesi:

1. Prof. Władysław Fiszdon, uczciwy Polak, trzynaste dziecko podhalańskiego chłopa, zaprzyjaźniony jednak z R[yszardem] Herczyńskim. Autorytatywnie trudno określić, kto z tej dwójki pozostaje pod „czyim" wpływem. Rejestrowany KO. Od kilku lat współpraca spontaniczna. Kontakt możliwy i pożądany. Chętnie rozmawia. Rozmowy muszą być prowadzone jednak z uwzględnieniem realiów dnia dzisiejszego i jego indywidualnych przemyśleń i sympatii.

2. Prof. Wacław Gajewski, Żyd, cieszący się jednak sympatią wśród akademików, autorytet naukowy, nie angażował się w bezpośrednią działalność opozycyjną, wspierał tę działalność, podpisując różne petycje i protesty. Kandydat alternatywny – jeśli przepadnie w wyborach, grupa nie będzie robić wokół tej kandydatury „szumu", jest świadoma negatywnej opinii politycznej ukształtowanej w osobie prof. Gajewskiego.

3. Prof. Jerzy Litwiniszyn[7] – wykuty uczony. Kandydat z „klucza" – akceptowany przez Wydział Nauki i przez „liberałów". Pociągnięcie taktyczne.

4. Prof. Leonard Sosnowski[8], czł[onek] partii, wybitny fizyk, prof. Jerzy Kołodziejczak – z[astęp]ca sekretarza naukowego budował na nim swój autorytet. Z pochodzenia prawdopodobnie Żyd – umiarkowany i spolonizowany. Kandydatura L[eonarda] Sosnowskiego jest „gestem" w stosunku do partii grupy „liberałów".

Osiągnięcie ewentualnych sukcesów w wyborach do władz centralnych Akademii będzie stymulatorem i bezpośrednim bodźcem grupy „liberałów" do sformułowania swojego kadrowego programu wyborczego do władz – sekretarzy naukowych poszczególnych wydziałów PAN.

„Liberałowie", zgodnie z przyjętymi i uzgodnionymi koncepcjami, uwzględniając dotychczasową praktykę mianowania sekretarza naukowego PAN przez Prezesa Rady Ministrów „idącego" zawsze z „klucza partyjnego", wysunęli kandydaturę na to stanowisko prof. Mirosława Mossakowskiego[9].

Pociągnięcie czysto taktyczne. M[irosław] Mossakowski z usposobienia i charakteru liberał. W przeszłości I sekretarz KZ przy PAN, obecnie sympatyk „liberałów" – „swój

---

[6] Chodzi o Delegaturę Rządu na Kraj z czasów II wojny światowej. Gieysztor był w latach 1940–1944 pracownikiem Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej ZWZ/AK, a nie Delegatury Rządu.

[7] Jerzy Litwiniszyn (1914–2000) – specjalista od mechaniki teoretycznej i stosowanej, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1958 r., pracownik AGH (1945–1954), kierownik Zakładu Mechaniki Górotworu PAN (1956–1987). Członek korespondent PAN od 1956 r. członek rzeczywisty PAN od 1966 r., przewodniczący Oddziału PAN w Krakowie (1980–1989), wiceprezes PAN (1977–1989).

[8] Leonard Sosnowski (1911–1986) – fizyk, prof. od 1948 r., pracownik naukowy UW (1932–1939, 1947–1986), dziekan Wydziału Fizyki UW (1966–1972), dyrektor Instytutu Fizyki PAN (1953–1966). Członek korespondent PAN od 1960 r., członek rzeczywisty PAN od 1969 r., wiceprezes PAN (1981–1983).

[9] Mirosław Mossakowski (1929–2001) – neurolog, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy AM w Gdańsku (1950–1954), Zakładu Neuropatologii PAN (1958–1966), Zakładu Patologii Doświadczalnej PAN (1966–1967), kierownik Zespołu Neuropatologii Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN (1967–1986). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r. sekretarz Wydziału Nauk Medycznych PAN (1981–1995), prezes PAN (1999–2001).

człowiek". Powiązany z naszym aparatem – jest możliwość dotarcia i umiejętnego sterowania. Posiada kontakty bliżej nierozpoznane z lobby żydowskim.

Jeśli Wydział Nauki i Premier zaakceptują tę kandydaturę „po cichu", to prof. A[leksander] Gieysztor po wyborach zgłosi prof. M[irosława] Mossakowskiego na stanowisko sekr[etarza] naukowego PAN.

* * *

II. Drugą grupą inicjatywną funkcjonującego wśród akademików PAN jest grupa prof. Janusza Groszkowskiego. Jest [to] bardzo wąska „grupka" osób, pochodzenia polskiego, reprezentująca tzw. naiwny humanitaryzm – ludzi uczciwych, lecz z uwagi na wiek i możliwości „przebicia" mało wpływowa i przebojowa.

Lekceważyć tej grupy nie można jednak. Prof. Groszkowski w całym 35-leciu P[olski] L[udowej] uchodził za „sumienie narodu". Posiada niepodważalny autorytet naukowy i moralny, podbudowany powojenną historiografią.

Podstawowe treści reprezentowane przez prof. J[anusza] Groszkowskiego na Walnym Zgromadzeniu PAN w dniu 23 XI br. wykorzystane zostały przez grupę „liberałów".

Zaznaczyć jednak należy, że stanowisko prof. J[anusza] Groszkowskiego, pozbawione podtekstów politycznych, wykorzystywane jest i będzie w najbliższej przyszłości przez inne grupki, ugrupowania, tendencje.

III. Wśród członków partii PAN ujawniają się ostatnio tendencje zmierzające do utworzenia Polskiej Partii Komunistycznej odcinającej się publicznie od skompromitowanego – ich zdaniem – odłamu KC PZPR.

KO „Docent" nie jest bliżej zorientowany personalnie, kto inspiruje tę działalność.

Z informacją proponuję zapoznać władze polityczne.

Opracował:
ppłk J[an] Sobieszczuk[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 23–25a, mps.

[a] *Brak podpisu*.

Nr 96

1980 grudzień 6, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja operacyjna

W dn[iu] wczorajszym odbyłem spotkanie z dr. R. H. Spotkanie wywołał rozmówca. Ww. był bardzo podniecony i zaniepokojony sytuacją polityczną w kraju. Odezwa Komitetu Centralnego PZPR, posiedzenie Rady Wojskowej LWP, wywiad tow. Klasy oraz audycja BBC dot[ycząca] ewentualnej interwencji zewnętrznej w Polsce zbulwersowały rozmówcę oraz krąg jego przyjaciół, działających w ramach różnych grup antysocjalistycznych.

R. H. przed kilkoma dniami przeprowadził rozmowę z B[ronisławem] Geremkiem, J[erzym] Jedlickim i J[anem] J[ózefem] Lipskim, sugerując swym rozmówcom konieczność bardzo przemyślanych działań, zarówno w ramach „Solidarności", jak i TKN, KSS „KOR" itp. Rozmówcy jego zgodzili się z prezentowanym poglądem, dodając przy tym, że już od dłuższego czasu działają w kierunku eskalacji żądań, utrwalenia stabilizacji społeczno-politycznej oraz umocnienia autorytetu władzy politycznej i administracyjnej.

Wspomniana grupa ubolewa nad rozwarstwieniem KSS „KOR", co wiąże się z niemożliwością oddziaływania na poczynania KSS „KOR" jako całości, nie mówiąc już o inicjatywach podejmowanych przez bardziej radykalne elementy powiązane z KOR-em.

Osoby powiązane z B[ronisławem] Geremkiem zaniepokojone są, wg słów R. H., sytuacją powstałą w ostatnim czasie w terenowych organizacjach partyjnych, działających w ośrodkach akademickich i naukowych. Ich zdaniem działalność ta ma charakter dezintegrujący spójność partii. Przed kilkoma dniami na terenie Warszawy odbyło się rzekomo posiedzenie przedstawicieli organizacji partyjnych wszystkich uczelni warszawskich i placówek naukowych PAN. W posiedzeniu tym uczestniczyli w charakterze obserwatorów przedstawiciele sześćdziesięciu warszawskich zakładów pracy. Inicjatorzy spotkania rozważają konieczność nawiązania kontaktów międzywojewódzkich, celem stworzenia jednolitego frontu działania.

Szczegółów na temat wspomnianego ruchu partyjnego rozmówca mój nie zna.

R. H. wspomniał również o bliżej nieokreślonym zebraniu partyjnym [na] Woli, na którym padały negatywne oceny VII Plenum KC PZPR.

Zdaniem R. H. warszawska organizacja partyjna jest od pewnego czasu źródłem niepokoju. Wiąże się to jego zdaniem z wyborem S[tanisława] Kociołka[1] na stanowisko I sekr[etarza] organizacji warszawskiej. Ostatnie wystąpienie S[tanisława] Kociołka

[1] Stanisław Kociołek (ur. 1933) – polityk, I sekretarz Komitetu Uczelnianego PZPR na UW (1956–1958), I sekretarz KC ZMS (1960–1963), Komitetu Dzielnicowego PZPR Warszawa-Śródmieście (1963–1964), I sekretarz KW PZPR w Warszawie (1964–1967, 1980–1982) i w Gdańsku (1967–1970), sekretarz KC PZPR (1970–1971), członek BP KC PZPR (1969–1971), wicepremier (1970), ambasador w Belgii i Luksemburgu (1971–1978), w Tunezji (1980), w ZSRR (1982–1985), prezes Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy (1978–1980), poseł na sejm (1965–1972).

w opinii wielu członków partii oraz bezpartyjnych było niefortunne. Bliżej nieznane R. H. grupy studenckie zamierzają powielić to wystąpienie i kolportować na terenie uczelni warszawskich.

R. H. oświadczył, że na AWF w Warszawie istnieje w chwili obecnej bardzo niebezpieczne ognisko zapalne. Kilka dni temu odbyło się tam zebranie organizacji partyjnej, na którym poruszano m.in. sprawę „bojówek" studenckich uczestniczących w zajęciach TKN. Zebrani domagali się ustąpienia rektora oraz prorektora ds. filii AWF.

R. H., nawiazując do poprzedniej naszej rozmowy, dot[yczącej] wyborów do władz PAN, podzielił się swoimi refleksjami i oceną, która pokrywa się w znacznym stopniu z oceną akademickiej grupy „liberałów" na temat wyników pracy komisji wyborczej. Grupa liberałów, określająca się również grupą zamkową oraz mój rozmówca, zadowoleni są z przebiegu głosowania w komisji wyborczej. Kandydaci grupy w 80% znaleźli się bowiem na liście kandydatów do władz PAN, która zaprezentowana zostanie Zgromadzeniu Ogólnemu PAN w dn[iu] 12 grudnia br.

Wyniki głosowania oraz ogólny nastrój panujący wśród akademików pozwala sądzić, że prezesem zostanie prof. Aleksander Gieysztor, który na stanowisko sekr[etarza] naukowego zaproponuje premierowi prof. Mirosława Mossakowskiego lub prof. Władysława Markiewicza.

W dn[iu] 6 bm., o godz. 12 w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN (sala nr 100) odbędzie się spotkanie grupy akademików z przedstawicielami NSZZ „Solidarność" Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty. W spotkaniu uczestniczyć będzie ogółem ok. 30 osób. Akademików reprezentować będą m.in. prof. prof. J[an] Kielanowski, J[erzy] Łoś, W[ładysław] Fiszdon, J[ózef] Werle, W[łodzimierz] Kołos, W[acław] Gajewski, W[ładysław] Kunicki-Goldfinger i inni.

Na spotkanie zaproszony został również prof. A[leksander] Gieysztor. Udział jego jest raczej wątpliwy.

Organizatorami spotkania z ramienia NSZZ „Solidarność" PNTiO jest prof. A[ndrzej] Ziabicki – pracownik IPPT PAN, dr R[yszard] Herczyński (IPPT PAN), J. Borowicz[2] (Wydział II PAN). Współorganizatorem ze strony akademików są prof. prof. J[erzy] Łoś i W[ładysław] Fiszdon.

Zasadniczym celem spotkania jest wyeksponowanie więzi akademików z „Solidarnością".

Zebrani uzgodnią ponadto dwa dokumenty, które „Solidarność" skieruje na adres Zgromadzenia Ogólnego PAN. Dokument pierwszy będzie miał charakter krótkiego pozdrowienia zgromadzonych wraz z życzeniami pomyślnych obrad. Drugi natomiast akcentować będzie konieczność wprowadzenia do nauki polskiej zasad jej autonomii i samorządności. Podkreśli on znaczenie i potrzebę współdziałania władz Akademii z aparatem politycznym, państwowym i związkowym na zasadach partnerskich, z jednoczesną eliminacją dotychczasowej praktyki manipulowania Akademią Nauk.

Dokument ten zwróci również uwagę na konieczność podniesienia roli i autorytetu nauki polskiej na arenie międzynarodowej oraz na postawę etyczno-moralną pracownika nauki.

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

W czasie spotkania R. H. wręczył mi listę członków założycieli Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauki, Kartę Towarzystwa oraz krążący od kilku tygodni w Akademii Nauk paszkwil zatytułowany „Nieboska komedia, czyli Polska Akademia Nauk”[3].

Zastępca Naczelnika Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Jan Sobieszczuk[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, , 6 XII 1980 r., k. 55–56, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.
[3] Brak bliższych danych o tym tekście.

Nr 97

1980 grudzień 17, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji polityczno-operacyjnej w środowisku naukowym i administracji PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji polityczno-operacyjnej w środowisku naukowym i administracji Polskiej Akademii Nauk

Polska Akademia Nauk koncentruje około 10% potencjału naukowo-badawczego Polski i zajmuje się głównie sferą badań podstawowych. Szczególnie korzystne warunki pracy w PAN stwarzają atmosferę do rozwijania badań naukowych. Materialnym wyrazem osiągnięć są z reguły publikacje.

Od dłuższego okresu czasu w PAN obserwowano rozwój negatywnych zjawisk społeczno-politycznych. Na ich powstanie i rozwój często istotny wpływ miały decyzje polityczne i administracyjne. Do pracy w PAN przenoszeni byli z uczelni rutynowani „gracze" polityczni (S[tefan] Morawski[1], R[oman] Zimand, S[tefan] Kurowski[2], J[erzy] Jedlicki, S[tefan] Amsterdamski, B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, K[arol] Modzelewski[3] itp.), którzy wywierali i nadal wywierają wpływ na kształtowanie negatywnych postaw w środowisku.

Niezależnie od ww. w środowisku naukowym PAN ukształtowała się dość liczna grupa osób (Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger, R[yszard] Herczyński, J[an] Kielanowski, E[dward] Lipiński, J[an] J[ózef] Lipski itp.) inspirująca zorganizowaną działalność antysocjalistyczną.

Zaistniałe w br. wydarzenia społeczno-polityczne w kraju w zasadniczy sposób rzutują na sytuację w środowisku naukowym PAN. Utworzenie NSZZ „Solidarność" na Wybrzeżu oraz powstanie niezależnych organizacji związkowych w różnych rejonach kraju spowodowało narastające wyzwalanie się tendencji samorządnych w środowisku naukowym. Akcje strajkowe, w których uczestniczyli pracownicy terenowych placówek PAN w Gdańsku, wyzwoliły akcje solidarnościowe w pozostałych ośrodkach naukowych.

---

[1] Stefan Morawski (1921–2004) – filozof, teoretyk sztuki, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1985 r., pracownik naukowy UW (1945–1947, 1954–1968), UJ (1948–1951), ASP (1948–1951), Państwowego Instytutu Sztuki w Warszawie (1952–1958), dziekan Wydziału Filozoficzno-Społecznego UW (1965–1967), współpracownik Instytutu Sztuki PAN od 1971 r. Członek PPS (1945–1948), PZPR (1948–1968), po wydarzeniach marcowych wyjechał do USA, powrócił na stałe w 1980 r.

[2] Stefan Kurowski (ur. 1923) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1989 r., prof. zwyczajny od 1991 r., pracownik naukowy Zakładu Nauk Ekonomicznych PAN (1955–1973), Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN (1973–1993), KUL (1982–1998). Ekonomiczny ekspert „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r., doradca ekonomiczny prezydenta (1991) i premiera (1992).

[3] Karol Modzelewski (ur. 1937) – historyk mediewista, prof. nadzwyczajny od 1990 r., prof. zwyczajny od 1994 r., pracownik naukowy IHKM PAN (1972–1983, 1984–1987), IH PAN (1987–1992), UWr (1992–1994), IH UW od 1994 r. Członek korespondent PAN od 2004 r., wiceprezes PAN od 2006 r. Członek ZMP (1950–1956), ZMS i PZPR (1950–1964), UP (1992–1995), wielokrotnie więziony, doradca „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r., senator z ramienia „Solidarności" (1989–1991).

Strajki zapoczątkowały proces tworzenia w placówkach naukowych NSZZ „Solidarność". Najbardziej aktywnym ośrodkiem, na bazie którego powstają pozytywne i negatywne procesy, jest Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN. W dniu 10 października br., z inicjatywy pracowników wymienionego instytutu, powstał NSZZ „Solidarność" Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty. NSZZ „Solidarność" PNTiO w pierwszym okresie swego działania rozwinął bardzo aktywną pracę. Ruch związkowy „Solidarność" skupia około 40–70% ogółu pracowników w poszczególnych placówkach i aktualnie nie wykazuje tendencji rozwojowych. W procesie tworzenia nowych związków „Solidarność" PNTiO był znikomy udział członków PZPR. Obojętne również stanowisko w zakresie przynależności i tworzenia samorządowego ruchu związkowego zajmowali samodzielni pracownicy naukowi. W tych warunkach, obok nowych związków aktywnie działają stare związki (ZNP), oparte o kadrę profesorską, członków partii i część pionu administracyjnego. Są oni z reguły w mniejszości.

W samorządny ruch związkowy z chwilą jego powstania aktywnie włączyły się elementy antysocjalistyczne z określonym programem politycznym. Pod hasłami wysuwanych inicjatyw w zakresie demokratyzacji oraz autonomii i samorządności placówek naukowych podejmują otwartą krytykę dotychczasowego systemu kierowania i zarządzania nauką. Szczególnie ostro atakują partię i członków kadry kierowniczej, zarzucając im manipulatorstwo, nieudolność i karierowiczostwo.

Wykorzystując demokratyzację życia społeczno-politycznego, NSZZ „Solidarność" PNTiO m.in. postuluje:

− przywrócenie wyższym uczelniom i placówkom naukowym PAN pełnej autonomii;

− podejmowanie decyzji przez organa kolegialne;

− obieralność władz akademii oraz współudział w funkcjach organizatorskich;

− zniesienie systemu centralnego programowania, organizacji i dysponowania środkami;

− jawność decyzji personalnych.

Nosicielami powyższych inicjatyw są przede wszystkim pracownicy średniego szczebla, którzy dotychczas nie przejawiali zaangażowanych postaw politycznych. Postulaty wysuwane przez NSZZ „Solidarność" PNTiO są w pełni dyskontowane na rzecz grup antysocjalistycznych (KSS „KOR", TKN, ROPCiO, RMP), które w perspektywie postępujących procesów demokratyzacji widzą możliwość realizowania własnego programu politycznego, godzącego w podstawy ustrojowe i kierowniczą rolę PZPR.

Przedstawiciele NSZZ „Solidarność" PNTiO domagają się m.in. uczestnictwa we władzach kolegialnych placówek naukowych. Często żądają udostępnienia różnych materiałów, które mogłyby wykorzystać do kompromitowania i dyskredytowania kierownictwa naukowo-administracyjnego oraz politycznego. Nierzadko mają miejsce fakty świadomego kompromitowania członków PZPR, zajmujących stanowiska kierownicze i pryncypialne postawy ideowo-polityczne (I sekretarz KZ PZPR tow. E[ugeniusz] Duraczyński[4],

[4] Eugeniusz Duraczyński (ur. 1931) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1982 r., prof. zwyczajny od 1990 r., redaktor naczelny „Mówią Wieki" (1977–1990), pracownik naukowy Pracowni II Wojny Światowej IH PAN od 1966 r.

z[astęp]ca dyr[ektora] Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą H[alina] Obuchowicz, dyr[ektor] Biura Kadr i Spraw Osobowych F[eliks] Filipek i innych).

W ruchu związkowym PAN daje się zauważyć aktywizację i integrację osób prezentujących różne postawy i orientacje polityczne, począwszy od zdecydowanie wrogich socjalizmowi, przez klerykalne, syjonistyczne do skrajnie prawicowych.

Czynnikami szczególnie bulwersującymi środowisko naukowe były nieprzemyślane i lekceważące to środowisko decyzje władz politycznych, dotyczące dróg rozwoju ekonomicznego kraju, nowo wprowadzanych reform i rażących ograniczeń w sferze nauki i oświaty, całkowite zlekceważenie raportu o stanie oświaty, opracowanego bardzo starannie przez komisję ekspertów lub ekspertyz dotyczących patologii społecznej, opracowanych na zlecenie Komisji Planowania przez Komitet „Polska 2000".

Działające od 1978 r. Towarzystwo Kursów Naukowych liczy obecnie 77 członków, rekrutujących się głównie ze środowiska naukowego i twórczego.

Znaczny procent aktywnych członków TKN zatrudnionych jest w placówkach naukowych PAN (J[an] Kielanowski, E[dward] Lipiński, T[adeusz] Kowalik, S[tefan] Amsterdamski, Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger, B[ronisław] Geremek itp.). Aktyw TKN od wielu lat ściśle związany jest personalnie z ośrodkami dywersyjnymi i centrami dyspozycyjnymi na Zachodzie, wypracowując wspólnie strategię i taktykę walki z systemem socjalistycznym. TKN, realizując swoje podstawowe, antysocjalistyczne cele, od samego początku zorientowało swoją działalność na kształtowanie „niezależnych" postaw wśród młodzieży akademickiej.

Towarzystwo było swoistą kuźnią kadr dla grup antysocjalistycznych.

We wrześniu 1980 r. aktyw TKN (A[dam] Kersten[5], J[erzy] Jedlicki itp.) wydał oświadczenie w sprawie tworzenia samorządnych organizacji studenckich, szeroko kolportowane we wszystkich ośrodkach akademickich w kraju.

W październiku br. na Zebraniu Ogólnym TKN opracowany został ofensywny plan działań towarzystwa, obejmujący swym zasięgiem środowisko młodzieży szkół średnich, akademickie, robotnicze oraz nauczycielskie.

TKN w bieżącym roku akademickim rozwinął szeroką akcję wykładową w pomieszczeniach uczelnianych w różnych ośrodkach akademickich w kraju. Wykładowcami oprócz pracowników naukowych (E[dward] Lipiński, S[tefan] Amsterdamski, J[erzy] Jedlicki, A[dam] Kersten) są niejednokrotnie wytrawni „gracze" polityczni, jak np. J[acek] Kuroń i A[dam] Michnik.

W listopadzie br. z inspiracji elementów antysocjalistycznych zostało utworzone Towarzystwo Popierania i Krzewienia Nauki. Bezpośrednim inicjatorem i organizatorem TPiKN był R[yszard] Herczyński, pracownik naukowy IPPT PAN, ściśle powiązany personalnie z KSS „KOR", TKN oraz z przedstawicielami ośrodków dywersyjnych na

---

Członek PZPR (1952–1990), sekretarz KZ PZPR przy PAN (1980–1981), kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (1981–1983).

[5] Adam Kersten (1930–1983) – historyk dziejów nowożytnych, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy IKKN/INS przy KC PZPR (1952–1955), UMCS (1955–1983). Członek ZWM i ZMP (1945–1948), PZPR (1948–1968), wykładowca TKN, szef podziemnego wydawnictwa NOW-a 2.

Zachodzie (przyjaciel L[eszka] Kołakowskiego[6], P[iotra] Słonimskiego[7], M. Hirszowicza[8] itp.). Towarzystwo liczy aktualnie około 100 osób.

W dn. 8 bm. przedstawiciele Zarządu TPiKN złożyli w Urzędzie Miasta St. Warszawy wniosek o rejestrację.

Celem działalności towarzystwa będzie m.in. dalsza liberalizacja życia intelektualnego w kraju oraz tworzenie niezależnych struktur o charakterze kryptonaukowym.

W połowie bieżącego roku ukształtowała się w Polskiej Akademii Nauk nieformalna grupa nacisku – 20 członków akademii o postawach liberalno-masońskich, zwana grupą „zamkową". W skład grupy wchodzą m.in. prof. prof. A[leksander] Gieysztor, Wł[odzimierz] Kołos, Wł[adysław] Fiszdon, B[ohdan] Paczyński[9], W[acław] Gajewski, J[ózef] Werle i inni. Celem bezpośrednim grupy było rekomendowanie do władz PAN wytypowanych przez siebie uczonych.

NSZZ „Solidarność" wypracowały zbieżne postulaty na Zgromadzenie Ogólne PAN w dn. 12 XII br., m.in. dotyczące wyborów władz PAN, autonomii i samorządności instytucji naukowych, weryfikacji ocen wydarzeń marcowych, polityki kadrowej i rehabilitacji zwolnionych w różnych okresach pracowników naukowych za działalność polityczną itp.

Postulaty te zbieżne są z wysuwanymi wcześniej przez KSS „KOR" i TKN.

W postępującym procesie odnowy pracownicy naukowi oraz kierownicy jednostek naukowo-administracyjnych PAN, prezentujących postawy patriotyczne, w trosce o rozwój nauki w interesie państwa socjalistycznego formułują konieczność dokonania daleko idących zmian strukturalnych i organizacyjnych:

− utworzenia centralnego ośrodka w zakresie sterowania potencjałem naukowo-badawczym w skali kraju;

− wypracowania ogólnokrajowego planu rozwoju nauki polskiej ściśle skorelowanego z potrzebami społeczno-ekonomicznymi kraju;

− odejście od występującej niejednokrotnie praktyki „działań pozorowanych";

− zwiększenie samodzielności organizacyjnej i merytorycznej oddziałów PAN;

− realizacja w możliwie szybkim czasie słusznych postulatów zgłaszanych w trakcie zebrań: partyjnych, związkowych i zawodowych, niewymagających dodatkowych środków finansowych[a].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 1, cz. II, k. 28–32, mps.

---

[a] *Poniżej nieczytelny podpis*.

[6] Leszek Kołakowski (1927–2009) – filozof, historyk filozofii, prof. nadzwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy IFiS PAN (1964–1968), Oxford University (1972–1991), *visiting professor* na kilku uczelniach amerykańskich. Członek rzeczywisty PAN od 1991 r. Członek PPR/PZPR (1946–1966), na emigracji od 1968 r., członek KSS „KOR" (przedstawiciel za granicą), członek Komitetu Obywatelskiego przy przewodniczącym NSZZ „Solidarność" (1988–1990).

[7] Piotr Słonimski (1922–2009) – genetyk, po 1945 r. wyemigrował do Francji, wspierał polską opozycję, od 1980 r. kierował komitetem Solidarité France–Pologne, wspomagającym „Solidarność". Jego ojciec był bratem Antoniego Słonimskiego.

[8] Prawdopodobnie chodzi o Marię Hirszowicz (1925–2007) – socjolog, pracownik naukowy IFiS UW, usunięta w 1968 r., w 1970 r. wyjechała do Wielkiej Brytanii, pracownik naukowy uniwersytetu w Reading.

[9] Bohdan Paczyński (1940–2007) – astronom, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy Instytutu Astronomii/Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN (1962–1981). W 1981 r. wyjechał do USA; gdzie podjął pracę w Princeton Univeristy (1982–2007). Członek korespondent PAN od 1976 r. (najmłodszy w historii), członek rzeczywisty PAN od 1991 r.

Nr 98

1981 kwiecień, Warszawa – Informacja dotycząca ewentualnego powrotu pracowników naukowych, którzy po 1968 r. wyemigrowali z Polski

Informacja
dot[ycząca] ewentualnego powrotu pracowników naukowych, którzy po 1968 r. wyemigrowali z Polski

Sprawa powrotu pracowników naukowych, którzy wyemigrowali z Polski, i ich ewentualnej rehabilitacji moralnej wiąże się z występującymi w niektórych środowiskach tendencjami do zmiany ocen „marca 68".

Żądania umożliwienia powrotu do Polski, jak również zatrudniania na poprzednio zajmowanych stanowiskach wysuwane są przez kręgi osób związanych z organizatorami wydarzeń marcowych. Szczególnie w tych żądaniach eksponowany jest zarzut zmuszania emigrantów do wyjazdu z Polski. Godnym podkreślenia jest fakt, że od władz polskich żąda się generalnego potraktowania problemu emigracji, otwarcia granic i zapewnienia powracającym odpowiednich stanowisk w nauce i kulturze polskiej. W takim ujęciu zostało to też sformułowane w piśmie prezesa PAN do prezesa Rady Ministrów.

Rozpatrując sprawę odpowiedzi na ww. pismo, trzeba w pierwszym rzędzie określić, czy rzeczywiście miały miejsce fakty zmuszania kogokolwiek do emigracji z Polski do Izraela. Należy tu z całą mocą podkreślić, że nie znamy ani jednego faktu wywierania presji na jakąkolwiek osobę, w celu zmuszenia jej do wyjazdu z Polski do Izraela. Dlatego też przedkładając listy emigrantów, stwierdza się, że osoby te z własnej woli zrzekły się obywatelstwa polskiego, nie czując żadnego związku z narodem i państwem polskim. W momencie wyjazdu z Polski emigranci, zrzekając się obywatelstwa polskiego, zamanifestowali zerwanie z dotychczasową ich ojczyzną i sami odebrali sobie moralnie uzasadnioną możliwość ewentualnego do niej powrotu.

Tylko nieliczna grupa polskich pracowników naukowych przebywających za granicą posiada obywatelstwo polskie i ważne dokumenty paszportowe, umożliwiające im w każdej chwili powrót do Polski. Są to: prof. L[eszek] Kołakowski, W[łodzimierz] Brus[1], B[ronisław] Baczko[2], P[aweł] Szulkin oraz doc. K[rzysztof] Pomian[3], którzy wyjechali z Polski służbowo i nie powrócili w oznaczonym terminie do kraju. Za granicą podjęli pracę w różnych placówkach naukowych (krótkie notatki biograficzne ww. w załączeniu[a]).

---

[a] *Załączników brak w aktach SO „Antyk".*

[1] Włodzimierz Brus (1921–2007) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1952 r., pracownik Wydziału Nauk Ekonomicznych UW (1954–1968). Członek PPR/PZPR (1945–1968), oficer polityczny w I Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. W 1972 r. wyemigrował do Wielkiej Brytanii, gdzie związał się z Oxford University.

[2] Bronisław Baczko (ur. 1924) – filozof i historyk idei, pracownik naukowy Instytutu Filozofii UW (usunięty w 1968 r.) oraz IFiS PAN, na emigracji od 1969 r., pracownik naukowy uniwersytetu w Genewie (1974–1989), następnie profesor honorowy uczelni.

[3] Krzysztof Pomian (ur. 1934) – filozof, historyk idei, dr hab. od 1968 r., pracownik Wydziału Filozoficznego UW, wyrzucony w 1968 r., pracownik działu rękopisów Biblioteki Narodowej (1968–1972), na emigracji od 1973 r., pracownik naukowy CNRS od 1984 r., UMK od 1999 r., dyrektor Muzeum Europy w Brukseli od 2001 r.

Do chwili obecnej do polskich organów paszportowych nie wpłynęły żadne wnioski od osób, które wyemigrowały z Polski po 1968 r., o umożliwienie im powrotu do kraju.

W świetle powyższych faktów pismo prezesa PAN do premiera RM ma charakter spektakularny i obliczone jest na wymuszenie zgody na powrót emigrantów, co byłoby określonym aktem w kategoriach politycznych.

W formułowaniu odpowiedzi na pismo prezesa PAN celowym byłoby ograniczenie się jedynie do problemów merytorycznych, z pominięciem spraw natury ogólnej. Proponuje się określić, że:

– do władz państwowych nie wpłynęły wnioski od osób, które wyemigrowały z Polski po 1968 r., o umożliwienie im powrotu do kraju;

– sprawy takie będą rozpatrywane indywidualnie, w konkretnych przypadkach kierowania podań o przywrócenie obywatelstwa – według obowiązującej procedury prawnej[b].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 88–89, mps.

[b] *Poniżej brak podpisów*.

Nr 99

1981 maj 5, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

W dniu 28 kwietnia br. odbyło się posiedzenie Prezydium Polskiej Akademii Nauk, podczas którego omawiano sprawy będące przedmiotem badań Komisji Prezydium PAN ds. odwołań od krzywdzących decyzji z lat 1968–1980.

Sprawozdanie komisji za okres działalności 29 I – 24 IV 1981 r. zostało doręczone na piśmie członkom prezydium (patrz załącznik[a]).

Z dyskusji na ww. temat na szczególną uwagę zasługują:

1. Większość zabierających głos na ww. temat występowała przeciwko opiniowaniu kandydatów na stopnie naukowe i stanowiska kierownicze w nauce i administracji przez władze partyjne KW PZPR i KC PZPR (MSW nie wymieniano). Dyskutanci postulowali wprowadzenie form wyborczych szczególnie na stanowiska: przewodniczącego Rady Naukowej, dyrektora Instytutu, kierownika zakładu.

Ponieważ sekretarz naukowy prof. Z[dzisław] Kaczmarek prowadzi rozmowy z KC PZPR (o czym poinformował), odstąpiono od podjęcia uchwały prezydium zgłaszającej sprzeciw w sprawach opiniowania.

Problem ten ma być również omawiany na majowym spotkaniu prezydium.

2. Dyskutanci na przykładzie negatywnego stanowiska CKK – nieprzyznającego w 1976 r. stopnia dr. hab. J[anowi] J[ózefowi] Lipskiemu – krytycznie oceniali dotychczasową działalność CKK. Prof. M[aciej] Wiewiórowski – wiceprezes PAN, b[yły] przewodniczący CKK, uzasadnił podstawy wydania negatywnej decyzji. Uzgodniono, że w miesiącu czerwcu br. Prezydium PAN spotka się z kierownictwem CKK, podczas którego przedłożona zostanie informacja na temat działalności CKK.

3. Zobligowano prof. Z[ofię] Kielan-Jaworowską do przedłożenia Prezydium PAN wniosku na piśmie w sprawie przekształcenia ww. komisji w komisję stałą w kadencji, która zajmowałaby się sprawami bieżącymi (przeszłymi i aktualnymi).

4. Prof. Wacław Gajewski – członek Prezydium PAN nie wyraził zgody na podjęcie jego sprawy osobistej, dotyczącej odwołania w 1968 r. ze stanowiska dyrektora Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN.

Z inicjatywy członka Prezydium PAN prof. Wł[adysława] Fiszdona prezes PAN prof. A[leksander] Gieysztor wystąpił z propozycją uczestnictwa pracowników PAN w pochodzie 1-majowym. Faktycznym inicjatorem uczestnictwa w pochodzie był R[yszard] Herczyński, który nakłonił Wł[adysława] Fiszdona do rozmowy

[a] *Załącznika brak w SO „Antyk”.*

z Gieysztorem. Prof. A[leksander] Gieysztor i Wł[adysław] Fiszdon zostali rozpoznani w pochodzie 1-majowym.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
(ppłk Z[enon] Knyziak)[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 142–143, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Na lewym marginesie nieczytelny podpis i data* 5 V 1981. *Poniżej odręczny dopisek* Tow. Gen. A. Krzysztoporski, wicemin. Spr. Wew. Uprzejmie przedkładam do wiadomości, *nieczytelny podpis. Jeszcze niżej inny nieczytelny podpis i dopisek* zwrot.

Nr 100

1981 maj 29, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

W dniu 29 V br. podczas 54. sesji Zgromadzenia Ogólnego Polskiej Akademii Nauk został uchwalony „Apel Zgromadzenia Ogólnego PAN" (tekst w załączeniu). [a]Apel został[a] opracowany z inicjatywy prof.: Wł[adysława] Fiszdona, W[łodzimierza] Kołosa, A[natola] Listowskiego[1], Z[ofii] Kielan-Jaworowskiej. Bezpośrednio przed zgromadzeniem ww. osoby omawiały go z [a]prof.[a] prezesem PAN prof. A[leksandrem] Gieysztorem.

[a]Apel na zgromadzeniu odczytała prof. Z[ofia] Kielan-Jaworowska (w głosowaniu 1 głos przeciwny)[a]. [b]Apel został przyjęty przy 1 głosie przeciwnym[b].

[a]Wg uz[a] Z uzyskanej opinii [a]od osób[a] w środowisku naukowym i administracyjnym PAN wynika, że apel posiada charakter polityczny i stanowi klasyczną formę protestu na rzekome prześladowanie osób narodowości żydowskiej.

Ww. osoby główne[c] zagrożenie widzą w powstaniu i rozwijaniu działalności społeczno-politycznej przez Stowarzyszenie „Grunwald"[2].

[a]Protest na temat działalności Stowarzyszenia „Grunwald" wcześniej zgłosił prof. A[natol] Listowski – emerytowany prof., czł[onek] rzecz[ywisty] PAN z Krakowa[a].

St[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[d]

Załącznik

Warszawa, 29 V 1981 r.

Apel
Zgromadzenia Ogólnego Polskiej Akademii Nauk

Obok żywego nurtu zachodzącej w kraju odnowy, na jej marginesie coraz częściej i głośniej pojawiają się wypowiedzi przesiąknięte duchem nacjonalizmu. Środowisko

---

[a–a] *Fragment skreślony odręcznie*.
[b–b] *Fragment dopisany odręcznie*.
[c] *Słowo dopisane odręcznie*.
[d] *Powyżej odręczny podpis*. *Poniżej z lewej strony dopisek* Notatkę powyższą proponuję zamieścić w inf[ormacji] dziennej, *nieczytelny podpis i data* 29 V 1981.
[1] Anatol Listowski (1904–1987) – przyrodnik, gleboznawca, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1954 r., pracownik naukowy UJ (1935–1939, 1945–1946), SGGW (1946–1972). Członek korespondent PAN od 1952 r., rzeczywisty PAN od 1961 r., członek Prezydium PAN (1957–1971), sekretarz Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1958–1965), wiceprezes PAN (1966–1968).
[2] Zjednoczenie Patriotyczne „Grunwald" – lewicowo-nacjonalistyczna organizacja powstała w 1980 r. za aprobatą części władz PZPR. Głosiła hasła antysemickie i prokomunistyczne z akcentami narodowymi. Jej celem była dyskredytacja „KOR" i „Solidarności". Istniała do 1989 r.

naukowe dobrze pamięta wypadki 1968 r., kiedy to, nadużywając haseł nacjonalizmu, dokonano rozprawy z inteligencją, tłumiąc wszelką wolną myśl, zadano ośrodkom naukowym w Polsce rany do dziś niezabliźnione.

Dlatego Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk zwraca się do całego społeczeństwa z apelem o przeciwstawienie się demagogicznemu wykorzystaniu haseł narodowych, straszeniu groźbą anarchii, szkalowaniu twórców dóbr kultury, rozbijaniu jedności społeczeństwa. Wzywamy wszystkich pracowników nauki, wszystkich twórców, wszystkich ludzi pióra do zwalczania takich poglądów, z gruntu wrogich procesom demokratyzacji życia w kraju, procesom zgodnym z wolą i nadziejami całego narodu. Zwracamy się do wszystkich obywateli, a zwłaszcza do pracowników nauki i młodzieży akademickiej o nieuleganie prowokacjom i danie odporu tym, którzy chcą zburzyć spokój, konieczny dla socjalistycznej odnowy kraju.

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 146–148, mps.

Nr 101

1981 czerwiec 24, Warszawa – Źródło: KO „Iptowski". Informacja operacyjna, tajne

Źródło: KO „Iptowski"
Przyjął: ppłk Z[enon] Knyziak

Informacja[a]

W środowisku pracowników naukowych PAN rozwinęła się ożywiona dyskusja wokół nowego statutu Polskiej Akademii Nauk, który ma być przedłożony w sejmie. Stosunkowo najbardziej aktywne w dyskusji są grupy pracowników naukowych, koncentrujące się wokół nowo powstałych stowarzyszeń naukowych, NSZZ „Solidarność" oraz tzw. grupy zamkowej[1].

Projekt statutu omawiany w dniu 23 czerwca br. na posiedzeniu Prezydium PAN zakłada m.in. likwidację dwuszczeblowego systemu władzy (prezes PAN dotychczas reprezentował na zewnątrz PAN i organizował pracę w ramach tzw. korporacji uczonych, natomiast sekretarz naukowy organizował działalność naukową i reprezentował ją we władzach administracyjno-politycznych).

Projekt statutu zakłada również wprowadzenie systemu wyborczego do Rad Naukowych oraz wybór spośród tych członków dyrekcji instytutu.

Pomimo że statut jest na etapie dyskusji i nie został nawet przedłożony do zatwierdzenia na Zgromadzeniu Ogólnym PAN, dokonano wyboru według założeń statutowych członków Rady Naukowej Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN. W efekcie do nowej Rady Naukowej IPPT PAN nie zostali wybrani członkowie PZPR, jak np. b[yły] sekretarz naukowy PAN – prof. J[an] Kaczmarek, b[yły] sekretarz grupy partyjnej przy korporacji i sekr[ekretarz] Wydziału III PAN – prof. J[an] Rychlewski, b[yły] i obecny II sekr[etarz] KZ PZPR – dr hab. E. Mucha[2] i inni. Nie wybrano również uczonych bezpartyjnych znanych z zaangażowanych lewicowych postaw politycznych, np. prof. J[erzego] Kurlandzkiego[3].

Dotychczasowe rozpoznanie wskazuje, że powyższa tendencja doprowadzi do zbliżonej sytuacji w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Jest prawdopodobne, że żaden spośród sześciu samodzielnych pracowników naukowych – członków partii nie zostanie wybrany do Rady Naukowej i nie będzie mógł być powołany na członka dyrekcji w instytucie.

Powyższy bardzo niebezpieczny proces może doprowadzić do pozbawienia wpływu partii na życie i oblicze placówek naukowych PAN. W następnym etapie również należy liczyć się z podobnym procesem w placówkach naukowych szkół wyższych. Powyższe zjawisko jest szczególnie niebezpieczne, jeśli uwzględni się, że projekt nowego statutu

---

[a] *Na lewym marginesie dwukrotnie odręcznie dopisana data* 29 VI 1981.
[1] Zob. dokumenty nr 95, 96.
[2] Być może chodzi o Witolda Muchę.
[3] Jerzy Kurlandzki (ur. 1931) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1956––1998).

PAN zakłada likwidację stanowiska sekretarzy naukowych powoływanych przez premiera PRL, tradycyjnie realizujących politykę partii w środowisku naukowym.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
(ppłk Z[enon] Knyziak)[b]

TW „Makarski" poinformował, że reżyserem i organizatorem manipulowanej akcji wyborczej do Rady Naukowej w IPPT PAN był prof. A[ndrzej] Ziabicki[4] reprezentujący NSZZ „Solidarność" w IPPT PAN (narodowość żydowska). W skład Rady Naukowej weszło 30 osób, w tym około 50% naukowców narodowości żydowskiej, np. H[enryk] Zorski, K[rzysztof] Wilmański[5], A[ndrzej] Brandt[6], W[iktor] Jassem[7], J[an] Słowianowski[8], A[ndrzej] König[9], A[ndrzej] Ziabicki. W instytucie zatrudnionych jest 8 samodzielnych pracowników naukowych – członków PZPR, którzy nie weszli w skład Rady Naukowej. Na uwagę zasługuje również fakt, że największy zakład naukowy zatrudniający 60 pracowników, którym kieruje prof. J[an] Kaczmarek, nie jest reprezentowany w Radzie Naukowej IPPT PAN[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 129–130, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Na lewym marginesie nieczytelny podpis i data* 29 VI 1981.

[c] *Poniżej odręczny podpis ppłk. Knyziaka*.

[4] Andrzej Ziabicki (ur. 1933) – specjalista od inżynierii chemicznej, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy Instytutu Chemii Organicznej PAN (1955–1956), Instytutu Chemii Ogólnej w Warszawie (1959–1967), Katedry Biofizyki UW (1966–1970), IPPT PAN (1967–2003).

[5] Krzysztof Wilmański – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1979 r., pracownik IPPT PAN (1966–1986).

[6] Andrzej Marek Brandt (ur. 1930) – specjalista od inżynierii materiałowej, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik IPPT PAN (1955–2001).

[7] Wiktor Jassem (ur. 1922) – fonetyk, prof. nadzwyczajny od 1978 r., prof. zwyczajny od 1986 r., pracownik IPPT PAN (1956–1992).

[8] Jan Sławianowski (ur. 1943 r.) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1988 r., pracownik IPPT PAN od 1970 r.

[9] Jan Andrzej König (1937–1990) – specjalista od mechaniki stosowanej, prof. nadzwyczajny od 1983 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik IPPT PAN (1960–1990).

Nr 102

1981 lipiec 12, Warszawa – Źródło: KO „Wydawca". Tezy dotyczące działania w zakresie wzmacniania orientacji marksistowskiej w życiu kulturalnym i naukowym w Polsce, tajne

[a]Źródło: KO „Wydawca"
Przyjął: ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Tezy
dot[yczące] działania w zakresie wzmacniania orientacji marksistowskiej
w życiu kulturalnym i naukowym w Polsce

Sytuacja obecna

W wyniku zaostrzającego się kryzysu społecznego, w sferze nauki i kultury nasilają się w znacznie większym stopniu tendencje do odchodzenia od ujmowania tej problematyki z punktu widzenia marksizmu. Zaistniały kryzys daje naszym przeciwnikom ideologicznym argument typu „marksizm nie zdał egzaminu ani w życiu społecznym, ani ekonomicznym". Lansowana tego typu teza znajduje szerokie uznanie w tym środowisku. Nie podkreśla się przy tym, że praktyka, a nie ideologia i filozofia zerwała z marksistowską koncepcją funkcjonowania społeczeństwa.

Nasilające się tendencje [b]pluralizmu światopoglądowego[b] i ideologicznego (zaakceptowane przez organa kierownicze w partii i administracji państwowej) stwarzają niebezpieczną sytuację na [b]przyszłość w rozwoju nauki i kultury w aspekcie marksistowskim[b]. Warto przy tym zauważyć, iż nie jest to zjawisko nowe, ponieważ w ostatnim 10-leciu ten punkt widzenia (zwłaszcza w kulturze) był w praktyce szeroko stosowany bez odpowiedniej reakcji ze strony krytyki marksistowskiej.

Silne i w najbliższym czasie raczej narastające tendencje środowiska naukowego i kulturalnego do pełnej samorządności nauki i kultury tworzą znacznie większe trudności w zakresie stymulowania problematyki naukowej i kulturalnej. [b]Najbardziej radykalna w swych liberalnych poglądach jest młoda kadra naukowa[b] (samodzielni pracownicy nauki) prezentująca ten punkt widzenia w środowiskach uniwersyteckich i akademickich.

[b]Istniejący liberalizm[b] w podejściu do oceny zjawisk i postaw poszczególnych uczonych nie sprzyja prowadzeniu dyskusji z punktu widzenia założeń marksistowskich, zwłaszcza że przygotowanie teoretyczne tych wszystkich, którzy mogliby się włączyć, jest chyba zbyt słabe. [b]Najlepiej znają marksizm przeciwnicy marksizmu[b].

Środowisko marksistowskie ostatnio wyciszyło się (jest nieliczne i chyba nieco „przestraszone"), aby mogło podjąć ostrą polemikę i walkę ideologiczną z obcymi nam

---

[a] *Fragment wpisany odręcznie. Poniżej odręczny dopisek* można [?] wykorzystać do opracowania [*nieczytelny wyraz*] zagadnień dla [*nieczytelny skrótowiec*] 13 VII 1981, *nieczytelny podpis*.
[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie.*

teoriami światopoglądowymi i politycznymi[c]. Świadczy o tym nieśmiały głos tego pokroju uczonych.

Brak krytyków marksistowskich w kulturze był powodem, że tego rodzaju polemik mieliśmy b[ardzo] mało, a presja środowiska kulturalnego była zbyt silna, aby rozwijała się bez pełnego poparcia często samych władz, nieliczna i zdecydowana grupa ludzi.

Działania w przyszłości

W określonej sytuacji należałoby podjąć następujące wysiłki, aby:

a) Stymulować twórczość naukową w zakresie określonej problematyki społecznej i politycznej z punktu widzenia idei marksistowskich.

b) Przeciwdziałać grożącemu zalewowi obcych nam wzorów i poglądów w sztuce i kulturze.

Ponieważ podjęcie tej walki wymaga czasu (trzeba uzbroić się w cierpliwość), a wszelkie poczynania powinny być konsekwentne i długofalowe.

1. [d]Wydaje się za niezbędne poddawać społecznej ocenie wyniki badań naukowych, informując przy tym o poniesionych nakładach finansowych. Warto, by społeczeństwo wiedziało, jakie podejmowane są zadania w nauce i ile one nas kosztują[d]. Akceptacja społeczna ma silny walor pewnej presji merytorycznej w zakresie doboru problematyki i jej efektywności dla kraju. Głosy domagające się tego typu informacji są już silne w krajach zachodnich, tylko u nas w tej sprawie wisi nadal kurtyna milczenia.

2. [d]Stymulowanie badań w pożądanym kierunku (a nie według osobistego zainteresowania poszczególnych uczonych)[d] w oparciu o opinię niezależnych ekspertów wymaga odpowiedniego wykorzystania rozdziału posiadanych środków na badania. W tym zakresie musi ulec zmianie rozdział środków bez względu na różne naciski liczących się osób i autorytetów naukowych.

3. W ramach niezbędnej oszczędności należałoby zmniejszyć liczbę etatów w placówkach nazbyt rozbudowanych, które to wyszukują tematów nieistotnych, zaspokajających li tylko osobiste zainteresowania ich pracowników. Zmniejszenie środków umożliwi selekcję pracowników, pozostawiając bardziej utalentowanych o orientacji prospołecznej – działających na rzecz rozwoju społeczeństwa.

4. Tworzyć silne ośrodki kadry marksistowskiej poprzez dokształcanie w zakresie metodologicznym (stypendia naukowe, udział w konferencjach itp.).

5. Kształcić kadrę filozofów marksistowskich o wysokim poziomie naukowym. Niski poziom marksistów przynosi więcej szkody niż pożytku – kompromituje marksizm. Właśnie oni powinni podejmować polemikę z poglądami obcymi, przeciw lansowaniu w sposób zakamuflowany poglądów burżuazyjnych do życia społecznego i naukowego.

6. Prowadzić zdecydowaną politykę w obsadzie wykładowców z nauk politycznych i społecznych na wyższych uczelniach. Ambicje regionalne są nie do utrzymania. Trzeba sięgać po uczonych z zewnątrz uniwersytetów (PAN, instytuty resortowe), aby poziom tych zajęć był wysoki. Słabi wykładowcy przynoszą niepowetowane straty w kształtowaniu się poglądów studentów. Lepiej nie prowadzić zajęć z tej problematyki, niż prowadzić je na żenująco niskim poziomie.

---

[c] *Słowo przekreślone, odręcznie nadpisany wyraz* ideowymi.

[d] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska*.

7. Lansowana ostatnio teza o samowystarczalności kultury – niepotrzebny jest mecenat państwa – powinna być wykorzystana. Polityka państwa powinna zmierzać do dofinansowywania poczynań, na których nam bardzo zależy (dofinansowywanie teatrów, wydawnictw książkowych, imprez o ładunku ideowym).

Samowystarczalność finansowa będzie zmierzała do produkcji filmów, granych sztuk teatralnych, wydawanych pozycji literackich pod gusta publiczności. Znajdzie się tam dużo „szmirowatej twórczości", lecz przy właściwej polityce państwa można tę twórczość równoważyć poprzez ambitny repertuar, dofinansowując autentyczną sztukę. Nasze społeczeństwo potrafi dokonać wyboru i właściwie ocenić tego typu poczynania.

8. Podjęcie otwartej dyskusji i polemiki o kształt polskiej socjalistycznej kultury wymaga subtelnej polityki kadrowej w obsadzie redaktorów periodyków (czasopism), wykształcenia i pozyskania krytyków marksistowskich, obsady wydawnictw przez dojrzałych wydawców, którzy w polityce wydawniczej będą przestrzegać głównych pryncypiów ideologicznych uniemożliwiających wydawanie prac o niskim poziomie literackim i naukowym.

9. Doskonalić system nagród państwowych i wyróżnień dla twórców podejmujących trudną problematykę współczesną i za wszelką cenę unikać[e] lansowania przeciętności w tym zakresie za cenę ich deklaracji, czy też prac na zadany temat.

Wydaje się, że różnorodność światopoglądowa nie jest groźna, jeśli uda się przeciwstawić dzieła o wysokich walorach artystycznych z naszych pozycji. Polemika, właściwa ocena i dyskusje każą się określić społeczeństwu po jakiejś stronie. Chodzi tylko o to, aby ta twórczość, którą nazywamy marksistowską, nie była słabsza intelektualnie niż dzieła pisane czy też tworzone z innych pozycji.

Wszelkie nakazy i ograniczenia, przy braku twórczości kształtujących postawy społeczne lansujące model życia socjalistycznego, na nic się zdadzą, jeśli to, co oferujemy, będzie miałkie, płaskie, pozbawione wysokich lotów artystycznych.

10. Powodzenie w tym zakresie można uzyskać tylko wówczas, jeśli na twórczość naukową i artystyczną będziemy patrzeć w sposób szeroki, a nie instrumentalny. Wszelkie ograniczenia w tym zakresie w spojrzeniu na rzeczywistość w sposób krytyczny, a zatem twórczy, prowadzą do tego, że twórczość rzekomo marksistowska bez tego kontekstu krytycznego[e] nie dorównuje swoim poziomem innej orientacji społecznej.

Czeka nas w tym zakresie długa droga, wymagająca poprzez praktyczną realizację modelu państwa socjalistycznego pozyskania dla nas twórców. Nie będzie to łatwe. Niemniej wrażliwa polityka, cierpliwość i zaufanie mogą po latach przynieść owoce. Twórców utalentowanych w Polsce nie brakuje. Chodzi o to, aby rozumieć ich potrzeby i poprzez codzienną praktykę [f]życia społecznego[f] zanegować głoszone tezy przez naszych przeciwników.

11. W stosunku do instytucji partyjnych należy postawić określone wymagania (prasa, wydawnictwa, instytuty), podjęcie polemiki ideologicznej, a w polityce kadrowej wykluczyć tak szerokie rozwarstwienie ideologiczne – od dogmatyzmu do liberalizmu

---

[e] *Słowo wpisane odręcznie.*

[f–f] *Fragment wpisany odręcznie.*

typu socjaldemokracji. W pierwszym okresie walki o kształt naszej nauki i kultury na barki tych instytucji powinno się przenieść ciężar kształtowania poglądów socjalistycznego państwa.

[f]Wnioski na egzemplarzu 1[f].

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[g]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 155–158, mps.

[g] *Wpisane odręcznie. Nad nazwiskiem odręczny podpis*.

Nr 103

1981 lipiec 13, Warszawa – Źródło: KO „Jerzy Z.”, KO „Olek”. Informacja operacyjna

KO „Jerzy Z.”
KO „Olek”
ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Informacja

W okresie przedzjazdowym w środowisku naukowym i administracji Warszawy [?] Polskiej Akademii Nauk nastąpiła eksplozja prezentacji zaangażowanych postaw ideowo-moralnych, w tym również marksistowsko-leninowski w szeregach PZPR.

Bezpośrednim impulsem było otwarte zebranie partyjne z delegatami na IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR, podczas którego nastąpiła konfrontacja – prezentacja od lewicowych do skrajnie prawicowych, socjaldemokratycznych i burżuazyjnych postaw politycznych.

Zwyciężał nurt marksistowsko-leninowski prezentowany przez Z. Szodę[1], b[yłego] sekr[etarza] KZ PZPR i prof. J[ana] Rychlewskiego. Chociaż był on ostro atakowany przez partyjną kadrę naukową IBL, IF, IH, PAN.

W wielu wypowiedziach na zebraniu oraz w następnych dniach domagano się odwołania delegata na zjazd doc. S. Turskiego[2] – II sekretarza KZ PZPR przy PAN.

Wymieniony w swym socjaldemokratycznym programie się skompromitował. Zarzucono mu również manipulowanie członkami zakładowej organizacji PZPR. Wskazywano na bezpodstawność podjętej uchwały KZ PZPR przy PAN, potępiającej „Forum” Katowickie[3], stowarzyszenie „Grunwald” itp., podczas gdy podstawowe organizacje partyjne w tajnym głosowaniu nie zatwierdziły uchwały, jedynie zapoznały się milcząco z jej treścią. W KZ PZPR uchwałę podjęto, nie znając dokumentów ideowo-politycznych.

W tym środowisku w dyskusjach wskazuje się na konieczność poważnych zmian w zakresie organizacji badań naukowych. Pracownicy postulują przyznawanie środków pieniężnych na konkretne badania i oczekiwane efekty. Należy zwiększyć ilość środków na konkretne cele przy równoczesnym ich ograniczeniu dla wielu bliżej nieokreślonych tematów, głównie w placówkach humanistycznych. Partia musi się ustosunkować do tzw. wolności w kulturze i nauce, za czyje pieniądze. Warto niektóre koszty badań opublikować w prasie – rezonans społeczny niewątpliwie krytyczny.

---

[a] *Poniżej odręczny dopisek* można [?] wykorzystać do [informacji] dziennej 13 VII 1981, *nieczytelny podpis*.

[1] Być może chodzi o Zenona Szodę, członka Komitetu Warszawskiego KW PZPR (1978–1979), członka Egzekutywy KW PZPR w Warszawie (1984–1986).

[2] Chodzi o Ryszarda Turskiego (ur. 1929) – socjologa, dziennikarza.

[3] „Forum” Katowickie – komunistyczno-nacjonalistyczna organizacja skupiająca członków PZPR o poglądach zbieżnych z „Grunwaldem”.

Postuluje się wykluczenie szerokiego rozwarstwienia w polityce kadrowej, tj. dogmatyzmu i liberalizmu typu socjaldemokracji.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 152–154, rkps, oryginał.

[b] *Brak podpisu*.

Nr 104

1981 lipiec 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW

Informacja

W środowisku pracowników naukowych i administracji Polskiej Akademii Nauk z reguły pozytywnie ocenia się przebieg zjazdu[1] oraz nowo wybranych przedstawicieli władz partii.

Tym niemniej środowiska pracowników o poglądach socjaldemokratycznych związanych m.in. z działalnością NSZZ „Solidarność" podejmują inicjatywy zmierzające do dyskredytacji czł[onka] Biura Politycznego KC PZPR, robotnika budowlanego, A[lbina] Siwaka[2]. Wskazując na zdecydowaną – lewicową marksistowsko-leninowską postawę A[lbina] Siwaka. Równocześnie imputuje się mu niski poziom wiedzy i kultury. Rozmówcy wskazują, że konflikt A[lbina] Siwaka ze S[tefanem] Bratkowskim[3] prasa będzie wykorzystywała w późniejszym okresie do kompromitacji A[lbina] Siwaka.

Rozmówcy wskazywali, że nowo wybrane władze będzie cechowała konsekwencja działania, z uwagi na liczne przedstawicielstwo w Komitecie Centralnym PZPR robotników, chłopów i oficerów WP. Biuro Polityczne i rząd będą musiały podejmować aktywne działania, za wyniki których rozliczać ich będą na plenach członkowie KC. Tym razem udział we władzach nie będzie „sielanką" lecz działalnością rzeczową i bezkompromisową.

Rozmówcy wykazywali duże zaniepokojenie powołaniem na sekretarza KC PZPR tow. Kubiaka[4] z U[niwersytetu] Jagiellońskiego. W środowisku PAN ww. znany z działalności usługowo-pomocniczej (chłopak na posyłki), zaprzyjaźniony z prof. Wł[adysławem] Markiewiczem i innymi o zbliżonych postawach ideowo-politycznych, często socjaldemokratycznych.

Tow. Kubiak wykazuje duże zainteresowanie w realizacji swych wyjazdów zagranicznych, głównie [do] USA. Wyjazdy wykorzystuje do badań naukowych dot[yczących] „Polonii". Nawiązał również liczne kontakty prywatne w środowisku uczonych i Polonii USA.

Wg informacji pochodzących od uczestników-delegatów zjazdu, spis delegatów z krótkimi metryczkami był oznakowany kropkami przy nazwiskach rekomendowanych do centralnych władz. Powyższe oznakowanie zostało wykonane z dużą znajomością

---

[1] Chodzi o IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR (14–20 VII 1981).

[2] Albin Siwak (ur. 1933) – robotnik, polityk, członek PZPR (1965–1990), członek BP KC PZPR (1981–1986).

[3] Stefan Bratkowski (ur. 1934) – dziennikarz, członek redakcji „Po prostu" (1956–1957), dziennikarz m.in. „Życia Warszawy" (1970–1973), „Gazety Wyborczej" (1989–1995), prezes SDP (1980–1982; 1989–1990). Członek PZPR (1954–1981), współorganizator konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość" (1978), członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie.

[4] Hieronim Kubiak (ur. 1934) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1978 r., prof. zwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy Instytutu Socjologii UJ (1972–2004), sekretarz naukowy i wicedyrektor Instytutu Socjologii UJ (1970–1974), dyrektor Instytutu Badań Polonijnych UJ (1973–1981). Członek PZPR (1953–1989), sekretarz KC PZPR (1981–1982), członek BP KC PZPR (1981–1986).

postaw ideowo-politycznych delegatów. Oznakowania są przypisywane MSW – w pozytywnym sensie działania.

Środowisko pracowników PAN negatywnie ocenia zbyt szerokie powoływanie wojskowych z tytułami generałów na odpowiedzialne stanowiska cywilne. Aktualnie wymieniane są różne nazwiska z W[ojska]P[olskiego], jakie mogą być wykorzystane na stanowisko min[istra] spraw wewnętrznych i ministra spraw zagranicznych. Środowisko, prowadząc dyskusję i rozważania na temat zjazdu, wykazuje duże zaniepokojenie przygotowywaną akcją strajkową na 24 VIII br. w wielu kluczowych przedsiębiorstwach. Prowadzone są rozważania na temat ewentualnego stanu wyjątkowego i wynikających stąd konsekwencji narodowych i implikacji międzynarodowych.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Departamentu III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 105–107, rkps, oryginał.

[a] *Brak podpisu*. *Poniżej dopisek* Proponuję wykorzystać w informacji dziennej Sobieszczak (?) 21 VIII 1981.

Nr 105

1981 listopad 17, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

Dziennik NSZZ „Solidarność" – „Niezależność"[1] nr 165 z dn. 4 XI br., w publikacji z obrad K[omisji] K[rajowej] w Gdańsku podaje obiekcje co do udziału Prezydium PAN w Społecznej Radzie Gospodarki Narodowej.

A[ntoni] Stawikowski[2] (Toruń) i A[ndrzej] Gwiazda[3] przypominają rolę, jaką „zespół dobrych usług" z przewodniczącym prezesem PAN prof. A[leksandrem] Gieysztorem odegrał w porozumieniu marcowym, powiedział „**zdrajców w tym kraju jest dość, nie musimy ich powoływać na stanowiska w radzie**".

Środowisko naukowe PAN, pomimo znacznego rozwarstwienia światopoglądowego i politycznego, wypowiedź A[ntoniego] Stawikowskiego i A[ndrzeja] Gwiazdy ocenia zgodnie jako przejaw braku poczucia odpowiedzialności za słowo. Jest również antagonizowaniem sojuszników „Solidarności", jakim były i są nadal środowiska naukowe i twórcze.

W związku z powyższym:

– sekretarz naukowy PAN prof. A. [Zdzisław] Kaczmarek w dniu 6 listopada br. przesłał pismo do rzecznika prasowego NSZZ „Solidarność" M[arka] Brunne[4], w którym prosi o nadesłanie stenogramu i innych materiałów dotyczących sprawy;

– sekretarz Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauki dr R[yszard] Herczyński w dniu 6 listopada br. przesłał do: Redakcji „Niezależności" i „Solidarności"[5] oraz A[ndrzeja] Gwiazdy, L[echa] Wałęsy[6] i Z[bigniewa] Bujaka[7] oświadczenie w formie protestu (członkiem towarzystwa jest m.in. prof. A[leksander] Gieysztor).

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Z. Knyziak.

[1] „Niezależność" – wydawane poza cenzurą pismo Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność" (X 1980–XI 1981).

[2] Antoni Stawikowski (ur. 1933) – astronom, dr hab. od 1976 r., pracownik naukowy Instytutu Astronomii/Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN od 1955 r. Przewodniczący Zarządu Regionu Toruńskiego NSZZ „Solidarność" (1981, 1982–1989), internowany po 13 XII 1981 r.

[3] Andrzej Gwiazda (ur. 1935) – inżynier elektronik i elektryk, pracownik naukowy PG (1966–1973). Jeden z przywódców „Solidarności", członek Prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Stoczni Gdańskiej (1980), członek Zarządu Regionu Gdańskiego i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność" (1980–1981), wiceprzewodniczący NSZZ „Solidarność" (1980–1981); internowany po 13 XII 1981 r. W latach 1989–1993 współtwórca i działacz Wolnych Związków Zawodowych.

[4] Marek Brunne (1940–2002) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy Instytutu Maszyn Przepływowych PAN (1963–1974), AR-T w Bydgoszczy (1974–1975), WSP w Słupsku (1975–1980). Działacz „Solidarności", rzecznik prasowy „Solidarnosci" po Januszu Onyszkiewiczu (X–XII 1981).

[5] Chodzi o „Tygodnik Solidarność".

[6] Lech Wałęsa (ur. 1943) – elektryk, działacz związkowy, polityk, pracownik Stoczni Gdańskiej (1967–1976, 1983––1990), członek Komitetu Strajkowego w Stoczni (1979), działacz Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża (1978––1980), przywódca Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, przewodniczący Tymczasowego Komitetu Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność" i Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSSZ „Solidarność" (1980–1981), internowany (1981–1982), założyciel Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność" (1987), współzałożyciel Komitetu Obywatelskiego „Solidarność" (1988), prezydent RP (1990–1995). Laureat pokojowej Nagrody Nobla (1983).

[7] Zbigniew Bujak (ur. 1954) – jeden z przywódców „Solidarności", współpracownik KOR, przewodniczący Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego Mazowsze, przewodniczący Zarządu Regionu Mazowsze (1981),

W związku z oburzeniem środowiska naukowego sprawa omawiana będzie w miesiącu listopadzie na posiedzeniu Prezydium PAN oraz w dniu 18 grudnia br. na Zgromadzeniu Ogólnym PAN.

Również członkowie organizacji partyjnej na najbliższych zebraniach zamierzają wystąpić w obronie A[leksandra] Gieysztora, zgłaszając równocześnie zastrzeżenia do działalności KZ PZPR przy PAN, który w uchwale broni postawę i działalność S[tefana] Bratkowskiego (publikacje prasowe), natomiast w sprawie Prezesa PAN prof. A[leskandra] Gieysztora nie zajmuje stanowiska.

W omawianej sprawie wywierane będą również inne formy presji na członków NSZZ „Solidarność" w placówkach i administracji PAN w celu ustosunkowania się do sprawy i złożenia deklaracji.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

W załączeniu: „Niezależność" i pismo sekr[etarza] naukowego PAN[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 278–279, mps.

członek prezydium Krajowej Komisji Porozumiewawczej i Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność" (1981). Po 13 XII 1981 r. w ukryciu, aresztowany w 1986 r., działacz Regionalnego Komitetu Wykonawczego Mazowsze (1982–1989), członek KKW (1987–1989), Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988–1990). Członek UP (1991–1998), Unii Wolności (1998–2005), szef GUC (1999–2001).

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

[c] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.

Nr 106

1981 grudzień 7, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

[a]W środowisku Prezydium Polskiej Akademii Nauk wypowiadane są opinie, że w aktualnej sytuacji społeczno-politycznej konfrontacja przy użyciu siły pomiędzy władzą państwową a NSZZ „Solidarność" jest nieunikniona[a].

W środowisku pracowników administracyjnych PAN panuje zdenerwowanie, powszechnie prowadzone są dyskusje, w których nie akceptuje się stanowiska Prezydium Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność".

W środowisku prezentowane są opinie, że NSZZ „Solidarnością" bezpośrednio poprzez ekspertów sterują ośrodki dywersji politycznej rozwiniętych krajów kapitalistycznych. Głównym celem jest uwikłanie Związku Radzieckiego w konflikt wewnętrzny w Polsce. Udział Związku Radzieckiego w rozwiązaniu spraw Polski natychmiast wykorzystaliby Amerykanie do zaatakowania Kuby. Powyższe rozważania środowiskowe jednoznacznie wskazują, że sprawy polskie mogą wywołać III wojnę światową.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 269–270, rkps, oryginał.

[a–a] *Fragment podkreślony odręcznie*.
[b] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 107

1981 grudzień 14, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W dniu 14 XII br. wśród pracowników Instytutu Chemii Fizycznej PAN w W[arsza]wie przy ul. Kasprzaka przeprowadzono plebiscyt w sprawie udziału w strajku generalnym. 2/3 uczestników wypowiedziało się przeciwko strajkowi. W godzinach wieczornych przeprowadzone zostały rozmowy przez kierowników centralnej administracji PAN w celu neutralizacji zainteresowań strajkowych.

W centralnej administracji PAN kierownictwo „Solidarności", w tym prezes H. Kuriaszwili[1], są na zwolnieniach lekarskich. Czołowy programator inicjatyw „Solidarności" w tym środowisku, Jan Karol Falewicz[2], przebywa na urlopie. W dniu dzisiejszym zgłosił się do pracy w celu dokonania rozpoznania atmosfery społeczno-politycznej. Został odesłany do domu przez dyrektora Biura Planowania B. Zakrzewskiego[3].

W godzinach rannych prezes PAN prof. A[leksander] Gieysztor zorganizował spotkanie z wiceprezesami i sekr[etarzem] naukowym Z[bigniewem] Gertychem[4]. Podczas spotkania ustalono, że Polska Akademia Nauk wystąpi do premiera W[ojciecha] Jaruzelskiego[5] w sprawie zwolnienia osób internowanych. Szczególnie duże zainteresowanie wywołało zatrzymanie dr. hab. B[ronisława] Geremka z Instytutu Historii PAN i St[efana] Kurowskiego[6] z Inst[ytutu] Geografii PAN.

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* do W. III, *nieczytelny podpis*.

[1] Być może zniekształcone nazwisko, brak bliższych danych o tej osobie.

[2] Jan Karol Falewicz – współpracownik Polskiego Porozumienia Niepodległościowego, opozycyjnej organizacji założonej przez Zdzisława Najdera w 1976 r.

[3] Brak bliższych danych o tej osobie.

[4] Zbigniew Gertych (1922–2008) – ekonomista, agrotechnik, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy Zakładu Dendrologii PAN (1946–1953), dyrektor Sadowniczego Zakładu Doświadczalnego w Brzeźnej (1953–1964), wicedyrektor (1964–1973) i dyrektor Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach (1974–1985). Członek korespondent PAN od 1977 r., sekretarz Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1964–1978), I zastępca sekretarza naukowego PAN (1978–1982), członek Prezydium PAN (1978–1980, 1984–1986). Członek PZPR (1955–1990), wiceprezes Rady Ministrów (1985–1987), wicemarszałek Sejmu PRL (1982–1985), ambasador w Wielkiej Brytanii (1987–1990).

[5] Wojciech Jaruzelski (ur. 1923) – żołnierz i polityk, gen. armii od 1973 r., w I Armii WP od 1943 r., walczył z podziemiem niepodległościowym (1945–1947), zastępca szefa Głównego Zarządu Wyszkolenia Bojowego (1947–1957), dowódca dywizji zmechanizowanej WP (1957–1960), szef GZP WP (1960–1965), szef Sztabu Generalnego (1965–1968), wiceminister (1962–1968) i minister obrony narodowej (1968–1983), premier (1981–1985), przewodniczący WRON (1981–1983), przewodniczący Rady Państwa (1985–1989), prezydent PRL/RP (1989–1990). Członek PPR/PZPR (1947–1989), członek KC PZPR (1964–1989), członek BP KC PZPR (1972–1989), I sekretarz KC PZPR (1981–1989), poseł na Sejm PRL (1961–1989).

[6] Stefan Kurowski – geograf, prof. nadzwyczajny od 1989 r., pracownik IG PAN (nie mylić z ekonomistą Stefanem Kurowskim).

Członkowie „Solidarności” w centralnej administracji PAN są wystraszeni zaistniałą sytuacją i nie podejmują żadnej działalności.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 271–273, rkps, oryginał.

[b] *Brak podpisu*.

Nr 108

1981 grudzień 15, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

[b]W Pałacu Staszica zajmowanym przez placówki naukowe PAN[b] (Inst[ytut] Filozofii i Socjologii, Inst[ytut] Badań Literackich, Inst[ytut] Historii, Inst[ytut] Historii Nauki Techniki i Oświaty) [b]NSZZ „Solidarność" rozplakatowała ogłoszenie[b]:

[b]„Wszystkie placówki PAN oraz zakłady z rejonu Śródmieście i okolic proszone są o wysłanie do Pałacu Staszica po dwóch przedstawicieli komitetów strajkowych"[b]. Jeśli ogłoszenie zostanie zdjęte, natychmiast wywieszane jest następne.

Sekretarz naukowy PAN prof. Z[bigniew] Gertych do Pałacu Staszica delegował dyr[ektora] generalnego PAN M[ariana] Walczaka[1] i z[astęp]cę sekretarza naukowego Wydz[iału] I z zadaniem rozwiązania napięcia społecznego.

[b]W godzinach rannych w dniu 15 XII br. NSZZ „Solidarność" w Pałacu Staszica PAN wystawiła własną służbę porządkową z biało-czerwonymi opaskami przed wejściem oraz wewnątrz budynku. Korytarze są rozplakatowane różnymi hasłami nawołującymi do strajku. Pracownicy przybyli do pracy ze śpiworami i materacami przygotowani do strajku okupacyjnego. Służba porządkowa nosi opaski biało-czerwone. Stan powyższy znany jest delegaturze MON, poinformowany zostanie również prezes PAN prof. A[leksander] Gieysztor[b].

O powyższym zagrożeniu poinformowano naczelnika Wydz[iału] III KS MO ppłk. Olejnika[2] oraz z[astęp]cę szefa Delegatury MON przy PAN o godzinie 10.

ppłk Z[enon] Knyziak[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 247, mps.

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* [nieczytelne słowo] zw[rot] do informacji, *nieczytelny podpis*. *Poniżej nieczytelny odręczny dopisek, z lewej strony dopisek* do W. III, *nieczytelny podpis*.

[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[c] *Brak podpisu, poniżej odręczny dopisek* W. III. Dep. III.

[1] Marian Walczak (ur. 1923) – ekonomista, pedagog, dr hab. od 1978 r., dyrektor Technikum Statystycznego i Ekonomicznego w Poznaniu (1950–1964), pracownik naukowy Instytutu Zachodniego PAN od 1973 r. Dyrektor generalny PAN (1973–1984). Członek PPR/PZPR (1946–1990), poseł na sejm (1965–1972), działacz CRZZ (1962–1980).

[2] Stanisław Olejnik – funkcjonariusz SB, zastępca naczelnika Wydziału III-2 KS MO (1978–1979), naczelnik Wydziału III KS MO (1979–1982).

Nr 109

1981 grudzień 15, Warszawa – Notatka dotycząca proponowanych zmian w kierownictwie placówek PAN w Warszawie, tajne

Notatka
dot[ycząca] proponowanych zmian w kierownictwie placówek naukowych PAN w Warszawie[a]

Nazwa Instytutu	do odwołania	prop[onowane] powołania
Instytut Historii	Cz[esław] Madajczyk	J[anusz] Tazbir
Inst[ytut] Państwa i Prawa	J[erzy] Makarczyk[1]	[b]czasowo bez obsady[b]
Inst[ytut] Matematyczny	Z[bigniew] Semadeni[2]	brak
Inst[ytut] Podst[awowych] Probl[emów] Tech[nicznych]	J[Ignacy] Malecki[3]	J[an] Kaczmarek J[erzy] Kurlandzki
Inst[ytut] Rozwoju Wsi i Roln[ictwa]	D[yzma] Gałaj[4]	brak
Inst[ytut] Filoz[ofii] i Socjolog[ii]	M. Jaroszewski[5] N[Mirosław] Nowaczyk[7] Z. Fuksewicz[9]	R[yszard] Palacz[6] Wł[adysław] Adamski[8] K[azimierz] Doktór[10]

[a] *Na dokumencie brak podpisów; autorem jest prawdopodobnie Zenon Knyziak.*
[b–b] *Fragment skreślony, odręczny dopisek* N. Sokolewicz (?).

[1] Jerzy Makarczyk (ur. 1938) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1974 r., pracownik Instytu Państwa i Prawa PAN, sędzia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (1992–2002), sędzia w Trybunale Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich od 2004 r. Podsekratarz/sekretarz stanu w MSZ (1989–1992), doradca prezydenta RP ds. polityki zagranicznej i praw człowieka (2002–2004).

[2] Zbigniew Semadeni (ur. 1934) – matematyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UAM (1954–1961), Instytutu Matematycznego PAN Oddział w Poznaniu (1962–1967), Instytutu Matematycznego PAN w Warszawie (1967–1985), Instytutu Matematyki UW od 1986 r., zastępca dyrektora ds. naukowych Instytutu Matematycznego PAN (1973–1985). Przewodniczący Komisji Nauczania Matematyki przy Komitecie Nauk Matematycznych PAN od 1972 r.

[3] Ignacy Malecki (1912–2004) – elektroakustyk, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1952 r., kierownik laboratorium w Polskim Radiu (1936–1939), pracownik naukowy PG (1945–1950), PW (1950–1980), dyrektor IPPT PAN (1953–1962, 1973–1982), dyrektor Departamentu Polityki Naukowej i Nauk Podstawowych UNESCO w Paryżu (1969–1972). Członek korespondent PAN od 1953 r., członek rzeczywisty PAN od 1957 r., zastępca sekretarza naukowego PAN (1962–1968), członek Prezydium PAN (1956–1980). Członek PZPR (1948–1990), członek Zespołu Partyjnego ZO PAN (1981–1990).

[4] Dyzma Gałaj (1915–2000) – ekonomista, socjolog wsi, dr hab. od 1964 r., prof. zwyczajny od 1977 r., pracownik Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi (1946–1948), WSR w Olsztynie (1948–1956), kierownik Zakładu Socjologii Wsi SGGW (1959–1970), dyrektor Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (1971–1985). Członek ZSL (1949–1989), członek Rady Państwa (1972–1976).

[5] Prawdopodobnie Tadeusz M. Jaroszewski.

[6] Ryszard Palacz (ur. 1935) – historyk filozofii, prof. nadzwyczajny od 1989 r., prof. zwyczajny od 1997 r., pracownik naukowy IFiS PAN (1959–1991), kierownik Zakładu Historii Filozofii Uniwersytetu Zielonogórskiego (1991–2005).

[7] Mirosław Nowaczyk (1931–2007) – socjolog religii, dr hab. od 1976 r., prof. od 1990 r., pracownik naukowy IFiS PAN (1960[?]–2000), kierownik Zakładu Filozofii i Socjologii Religii/Filozofii Religii (1981–2000).

[8] Władysław Adamski (ur. 1930) – socjolog, pracownik Instytutu Socjologii UMK, IFiS PAN.

[9] Prawdopodobnie zniekształcone nazwisko.

[10] Kazimierz Doktór (ur. 1935) – socjolog pracy, prof. nadzwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy IFiS PAN od 1963 r., Wydziału Socjologiczno-Ekonomicznego UŁ od 1997 r., dyrektor IFiS PAN (1981–1991[?]).

Inst[ytut] Ekologii	R[omuald] Klekowski	brak
Inst[ytut] Badań Literackich	M[ieczysław] Klimowicz	R[Stefan] Treugutt[11]
Inst[ytut] Biochemii i Biofizyki	A[ndrzej] Paszewski[12]	K[azimierz] Wierzchowski
UNIPAN	J[acek] Miłobędzki	J. Strzelecki M[arcel] Lewandowski

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 249, mps.

[11] Stefan Treugutt (1925–1991) – historyk literatury, dr hab. od 1964 r., pracownik naukowy IBL PAN (1951–1991), PWST (1981–1990), zastępca dyrektora ds. naukowych IBL PAN (1968–1982). Członek PZPR (1953–1981).

[12] Andrzej Paszewski (ur. 1938) – biogenetyk, prof. nadzwyczajny od 1983 r., prof. zwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy Zakładu Genetyki Ogólnej PAN (1961–1966), IBiB PAN (1967–2008), wicedyrektor (1978–1980) i dyrektor IBiB PAN (1981–1984).

Nr 110

1981 grudzień 21, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W środowisku naukowym Polskiej Akademii Nauk w dalszym ciągu obserwuje się tendencje do oddawania legitymacji partyjnych. Między innymi z partii wystąpili II sekr[etarz] KZ PZPR przy PAN, delegat na IX Zjazd PZPR, dr hab. S. Turski, sekretarz Oddziału PAN w Gdańsku, prof. Czesław Druet[1] – wybitny specjalista w zakresie budowy statków, z[astęp]ca dyr[ektora] Instytutu Medycyny Doświadczalnej prof. Witold Karczewski.

Na uwagę zasługuje fakt prowadzenia rozmów z niektórymi wybitnym naukowcami przez Wydz[iał] Nauki KC PZPR, np. z prof. Mirosławem Mossakowskim. Rozmowy powyższe zapobiegają dalszemu procesowi składania legitymacji.

Nowo powołani dyrektorzy w Inst[ytucie] Filozofii i Socjologii PAN, prof. K[azimierz] Doktór, oraz w Inst[ytucie] Badań Literackich, S. [Ryszard] Górski[2], podjęli zdecydowane [kroki] organizacyjne zapobiegające konfliktom wewnętrznym. M.in. dyr[ektor] IFiS zawiesił w czynnościach kierowników zakładów.

W dalszym ciągu [b]obserwuje się napiętą sytuację w środowisku pracowników Instytutu Historii PAN, w podtekście można odczytać, że niezadowolenie będzie demonstrowane do czasu zwolnienia internowanych z tego środowiska: B[ronisława] Geremka, J[erzego] Jedlickiego, [Stefana] Amsterdamskiego.

Prof. Z[bigniew] Grabowski z Inst[ytutu] Chemii Fizycznej PAN, pomimo zawieszenia w czynnościach służbowych, w dalszym ciągu przebywa w instytucie i inspiruje do podejmowania działalności antysocjalistycznej[b].

Z opinii uzyskanych w środowisku PAN[c] wynika, [b]że nadal będzie następował proces normalizacji społeczno-politycznej w Polsce[b].

Po upływie 2–3 tygodni nastąpi jednak konsolidacja osób z tzw. ekstremy. Działając w konspiracji, należy liczyć się, że podejmą morderstwa aktywu politycznego[d] oraz funkcjonariuszy administracyjnych oraz przedstawicieli Służby Bezpieczeństwa.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[e]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 274–276, rkps, oryginał.

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* do W. III, *nieczytelny podpis*.
[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie*.
[c] *Po tym słowie odręczny dopisek* panuje opinia.
[d] *Tak w tekście.*
[e] *Powyżej odręczny podpis*.
[1] Czesław Druet (ur. 1926) – oceanolog, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy UG (1984–1996), kierownik Pracowni Dynamiki Morza Instytutu Budownictwa Morskiego PAN (1962–1976), kierownik Zakładu Oceanografii PAN (1977–1983), dyrektor Instytutu Oceanologii PAN (1976–1990), wiceprezes Międzyrządowej Komisji Oceanograficznej UNESCO (1978–1982). Członek korespondent PAN od 1980 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r.
[2] Ryszard Górski (ur. 1931) – zastępca dyrektora ds. naukowych IBL PAN i p.o. dyrektor od 1981 r.

Nr 111

1981 grudzień 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

Spotkanie premiera gen. armii W[ojciecha] Jaruzelskiego z 69-osobową grupą przedstawicieli środowisk naukowych szkół wyższych i placówek naukowych całego kraju jest przedmiotem dużego zainteresowania w środowisku[1].

Eksponowana jest duża aktywność uczonych podczas spotkania. Ogółem zabierało głos 26 uczestników. Byli przygotowani i zamierzali wystąpić dalsi z tzw. aktywu społeczno-politycznego: prof. Z[dzisław] Kaczmarek, Z[bigniew] Gertych, [Witold] Nowacki i inni. Nie chcąc przedłużać czasu, świadomie zrezygnowali z przemówień.

W odczuciu środowiska na szczególną uwagę zasługują wystąpienia prof. Czesława Bobrowskiego[2], który wskazywał na potrzebę aktywnej roli polskich uczonych, w tym szczególnie komunistów, w przezwyciężaniu kryzysu społeczno-gospodarczego w Polsce.

Przedmiotem polemiki w środowisku jest wystąpienie prof. Jerzego Pniewskiego (fizyk UW), który uznał, [że] w spotkaniu winni wziąć udział: prof. H[enryk] Samsonowicz[3] – rektor UW, prof. Władysław Findeisen[4] – rektor PW, prof. Maria Radomska[5] z Akademii Rolniczej – SGGW[6b].

Władze, prosząc na spotkanie tych uczonych, dałyby rozgrzeszenie za popełnione błędy, szczególnie w zakresie powołania Rady Rektorów jako najwyższego kworum

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* do W. III, *nieczytelny podpis*.

[b] *Od początku do tego momentu tekst podkreślony*.

[1] Szerzej o tym spotkaniu zob. A. Chojnowski, *Kartki z historii (stanu wojennego). Spotkanie u gen. Jaruzelskiego*, Newsletter IH UW 2003, nr 27, styczeń–luty, s. 5–10.

[2] Czesław Bobrowski (1904–1996) – ekonomista, prof. zwyczajny od 1959 r., prezes CUP (1945–1948), pracownik naukowy Instytutu Nauk Politycznych w Paryżu (1953–1954), CNRS (1954–1956), UW (1959–1968), uniwersytetu Paris I (1968–1971), dziekan Wydziału Ekonomicznego UW (1959–1968). Dyrektor Departamentu Ekonomicznego w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych (1935–1939), zastępca przewodniczącego Komisji Ekonomicznej Rady Ministrów (1945–1948), współautor planu trzyletniego (1947–1949), zastępca przewodniczącego Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów (1957–1963), przewodniczący Rady Ekspertów przy Prezesie Rady Ministrów (1981–1989), przewodniczący Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (1982–1987), poseł na Sejm Ustawodawczy (1946–1948).

[3] Henryk Samsonowicz (ur. 1930) – historyk mediewista, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy IH UW od 1950 r., dziekan Wydziału Historycznego UW (1970–1973), dyrektor IH UW (1975–1980), rektor UW (1980–1982), prezes PTH (1977–1982). Członek korespondent PAN od 1994 r., członek rzeczywisty PAN od 2002 r., przewodniczący Wydziału I PAN (2001–2006). Członek PZPR (1955–1982), minister edukacji narodowej (1989–1991).

[4] Władysław Findeisen (ur. 1926) – automatyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik PW od 1948 r., dyrektor Instytutu Automatyki PW (1971–1981), rektor PW (1981–1985). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r. Przewodniczący Społecznej Rady Prymasowskiej (1986–1990), członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988–1990), senator (1989–1993).

[5] Maria Radomska (ur. 1925) – genetyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy Zakładu Hodowli Doświadczelnej Zwierząt PAN (1955–1962), SGGW/AR od 1962 r., dyrektor Instytutu Biologicznych Podstaw Hodowli Zwierząt (1970–1980), rektor SGGW (1981–1987). Działaczka „Solidarności" na SGGW, członek Społecznej Rady Prymasowskiej (1985–1989).

[6] Por. A. Chojnowski, *Kartki z historii (stanu wojennego)...*, s. 8–9.

nauki i pozyskałyby równocześnie to środowisko akademickie do realizacji zadań w warunkach stanu wojennego.

[c]Zwracana jest również uwaga na wystąpienie prof. B[ogdana] Suchodolskiego – b[yłego] aktywnego działacza ZNP, który krytycznie ustosunkował się do popełnionych błędów w przeszłości w sferze społeczno-wychowawczej.

Uznano za zbyt krytyczne i ostre w formie wystąpienie wicepremiera M[ieczysława] Rakowskiego[7]. Zgłaszane są również zastrzeżenia do treści ocen ww.

Wśród uczestników oraz w środowisku naukowym spotkanie ocenia się jako potrzebne i niezwykle użyteczne[c]. Wypowiadane są z reguły opinie pozytywne.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 265–267, rkps, oryginał.

[c–c] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[d] *Brak podpisu*.

[7] Mieczysław Rakowski (1926–2008) – dziennikarz, polityk, dr historii od 1956 r., redaktor naczelny „Polityki" (1957–1982). Członek PPR/PZPR (1946–1990), członek BP KC PZPR (1987–1990), I sekretarz KC PZPR (1989–1990), członek SdRP (1990–1999), wicepremier (1981–1985), premier (1988–1989), poseł na Sejm PRL (1972–1989), wicemarszałek sejmu (1985–1988).

Nr 112

1981 grudzień 27, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W środowisku naukowym PAN prowadzone są w dalszym ciągu dyskusje na temat spotkania premiera gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego z 69 przedstawicielami nauki polskiej. Przedstawiciele opozycji politycznej, którą reprezentował m.in. prof. J[erzy] Pniewski z UW, W[łodzimierz] Kołos – sekr[etarz] Wydz[iału] III PAN oraz UW, i wygłaszane poglądy bezpośrednio lub w dyskusjach, znajdują akceptację społeczną, m.in. na temat celowości udziału rektora UW H[enryka] Samsonowicza, rektora PW [Władysława] Findeisena i rektora SGGW M[arii] Radomskiej w spotkaniu polskich uczonych z premierem. Byłoby [to] równoznaczne z akceptacją powołanej Rady Rektorów w Poznaniu.

Kierownictwo PAN w dalszym ciągu podejmuje inicjatywy zmierzające do kontynuowania działalności charakterystycznej dla okresu sprzed stanu wojennego. Nie są w zasadzie podejmowane żadne wnioski kadrowe, mimo że narosło wiele spraw i istnieją doskonałe warunki ich rozwiązania. M[iędzy] innymi rezygnację z zajmowanego stanowiska sekretarza (wicemin[isterialne?] stanowisko) Wydziału III Nauk Matematycznych i Fizyczno-Chemicznych złożył prof. Włodzimierz Kołos – zdecydowany przeciwnik polityki PZPR, czołowy aktywista i programator działalności NSZZ „Solidarność". Prezes PAN prof. A[leksander] Gieysztor oraz inni [z] kierownictwa przed skierowaniem rezygnacji do premiera podejmują różne presje i inicjatywy w celu wycofania rezygnacji przez zainteresowanego.

Podobnym przykładem jest niepowoływanie dyrektora Zakładu Budowy Aparatury Naukowej na miejsce internowanego Przybyłowicza[1] (czołowy działacz „Solidarności" przy PAN, internowany w czasie przejmowania obowiązków dyrektora zakładu). Podpis angażu dla tow. mgr. inż. Strzeleckiego[2] sekretarz PAN prof. Kaczmarek odkłada, nie podając przyczyn.

W dalszym ciągu podejmowane są inicjatywy wykorzystania w środkach masowego przekazu osób ze środowiska naukowego. Wystąpienie w dn. 24 XII wicerezesa PAN prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego jest pozytywnie oceniane w środowisku medycznym oraz naukowym PAN[3]. Obecnie przygotowuje artykuł dla „Trybuny Ludu" prof. Z[dzisław] Kaczmarek[4]. Podjęte zostaną rozmowy na temat ewentualnego wykorzystania [wice]prezesa PAN prof. M[acieja] Wiewiór[ow]skiego, z[astęp]cy sekretarza

---

[a] *Powyżej na lewym marginesie odręczny dopisek* W. III zwrot.

[1] Prawdopodobnie Marcin Przybyłowicz (1938–2003) – inżynier, absolwent Wydziału Łączności PW (1962), pracownik naukowy Zakładu Budowy Aparuty Naukowej PAN. Działacz „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r., poseł na Sejm RP (1991–1993).

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

[3] Chodzi o wystąpienie w Dzienniku TV.

[4] Por. Z. Kaczmarek, *Nauka w okresie przezwyciężania kryzysu*, „Trybuna Ludu" 1982, nr 12, s. 4.

naukowego prof. Z[bigniewa] Gertycha[b]. Rozważana jest również [[c]] przedstawiciela „Solidarności" ze środowiska naukowego.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 280–282, rkps, oryginał.

[b] *Sens zdania niejasny*.
[c] *Nieczytelne słowo, być może* kandydatura.
[d] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 113

1981 grudzień 29, Warszawa – Szyfrogram nr 41279 Wydziału III Departametu III MSW, tajne

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych[a]
L.dz. DE-III-03136/81

Szyfrogram
(bardzo pilne doręczyć natychmiast)

Naczelnik Wydziału III Kom[endy] Woj[ewódzkiej] MO
w …[b]

Proszę przekazać następujące dane o sekretarzach naukowych oddziałów PAN, dyrektorach i ich zastępcach oraz przewodniczących rad naukowych instytutów PAN z Waszego terenu.

– przynależność organizacyjna (czł[onek] PZPR, czł[onek] „Solidarności");

– jak zachowywali się ww. przed wprowadzeniem stanu wojennego (wspieranie działalności „Solidarności" i innych ugrupowań antysocjalistycznych, fakty, niereagowanie na podejmowane wrogie inicjatywy przez te organizacje na terenie instytutów itp. lub działania pozytywne);

– jak zachowywali się ww. po 13 grudnia br. – fakty (czy aktywnie przystąpili do wykonywania czynności służbowych wynikających z zaleceń WRON[1], czy w obecnej sytuacji prawidłowo realizują politykę państwową itp.).

Powyższe charakterystyki powinny być krótkie i konkretne.

W przypadku opinii uzasadniających odwołanie ze stanowiska proszę o przekazanie Waszych umotywowanych propozycji co do dalszej obsady tego stanowiska. Dane powyższe proszę przekazać szyfrogramem do Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW do dnia 5 stycznia 1982 r.

Dane powyższe posłużą do opracowania kompleksowej analizy funkcjonowania PAN. W związku z tym proszę również o nadesłanie posiadanych przez Was informacji dot[yczących] wszelkich nieprawidłowości z zakresu funkcjonowania placówek naukowych PAN.

Naczelnik Wydziału III Dep[artamentu] III MSW[c]
płk A[ndrzej] Kwiatkowski[2]

---

[a] *Powyżej godło PRL. Z lewej strony odręczny dopisek* Knyziak.

[b] *Z lewej strony prostokątna pieczęć* Szyfrogram wysłany Nr 41279 Wysłano [?] 29 grud[nia] 1981 16.45 Odszyfrowano [?] 29 grud[nia] 1981, *nieczytelny podpis*.

[c] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] WRON (Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego, 12 XII 1981 – 22 VII 1983) – pozakonstytucyjna instytucja kierowana przez gen. Wojciecha Jaruzelskiego, za pomocą której sprawował on władzę w okresie stanu wojennego.

[2] Andrzej Kwiatkowski (ur. 1936) – funkcjonariusz SB, pracownik Wydziału III UdsBP m.st. Warszawy (1955––1956), Wydziału III K MO m.st. Warszawy (1957–1972), zastępca naczelnika Wydziału IV Departamentu III MSW (1972–1974), zastępca naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW (1974–1978), naczelnik Wydziału III-2

Otrzymują:
KS MO Warszawa
KW MO Gdańsk
KW MO Poznań
KW MO Łódź
KW MO Wrocław
KW MO Katowice
KW MO Kraków

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 3, k. 283–284, mps.

KS MO (1978–1979), naczelnik Wydziału III Departamentu III MSW (1979–1984), szef Zespołu Operacyjnego Departamentu III MSW (1984–1987), naczelnik Wydziału XII Departamentu III MSW (1987–1988), zastępca dyrektora Departamentu VI (1989), zastępca dyrektora Departamentu Ochrony Gospodarki MSW (1989–1990).

Nr 114

1982 styczeń 4, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW (fragmenty), tajne

Informacja

[…]

Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN

1. Dyr[ektor] Stanisław Buraczewski[1], s[yn] Franciszka, ur. 13 IV 1925 r., Podbruże (ZSRR), zam. Jabłonna, ul. Instytucka 3.

Członek „Solidarności". Po ogłoszeniu stanu wojennego nie podporządkował się dyrektywom wynikającym z dekretu Rady Państwa. Do dnia 19 grudnia br. na terenie instytutu wisiały plakaty „Solidarności" – tablica ogłoszeń. Pracownicy nosili nadal plakietki „Solidarności". Z dyr[ektorem] były prowadzone już rozmowy na te tematy. Wnioskuję o zmianę na stanowisku dyr[ektora] instytutu.

2. Z[astęp]ca ds. naukowych – Bernard Barcikowski [?], s[yn] Jana, ur. 15 XI 1936 r., Zylechów, zam. Warszawa, ul. Chłodna 15/114.

Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

3. Z[astęp]ca ds. adm[inistracyjno]-ekonomicznych – Maciej Dreziński, s[yn] Karola, ur. 23 X 1927 r., Kraków, zam. Jabłonna, ul. Różowa.

Członek PZPR. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

Instytut Żywności i Żywienia PAN[a]

1. Dyrektor – W[iktor] Szostak[2], s[yn] Józefa, ur. 28 VII 1933 r., Warszawa, zam. Warszawa-Wawer, ul. Stylowa 5.

Członek PZPR. Przed ogłoszeniem stanu wojennego, jak i po ogłoszeniu nadal prezentuje nieodpowiedzialną postawę. Swoje obowiązki służbowe, w tym wynikające z dekretu, zrzuca na podwładnych. Np. podpisywanie kart uprawniających do zmiany miejsca pobytu, podpisywanie wniosków o urlop i in. Poza tym profil instytutu skierował na medycynę, zaniedbując zasadniczy kierunek naukowy. Na jego miejsce proponuję obsadzić prof. St[anisława] Bergera[3] z SGGW z Wydz[iału] Fizjologii Żywienia i Gospodarki Żywnościowej.

2. Z[astęp]ca dyr[ektora] ds. naukowych – Włodzimierz Sekuła[4], s[yn] Eugeniusza, ur. 29 XII 1937 r., Warszawa, zam. Warszawa, ul. Narbutta 17 m. 13.

---

[a] *Słowo PAN zostało przekreślone – instytut nie należał do Akademii*.

[1] Stanisław Buraczewski (ur. 1925) – fizjolog zwierząt, prof. nadzwyczajny od 1978 r., pracownik SGGW (1953–1960), IFiŻZ PAN od 1960 r., dyrektor IFiŻZ (1974–1985).

[2] Wiktor Szostak (ur. 1933) – dietetyk, prof. nadzwyczajny od 1978 r., prof. zwyczajny od 1987 r., doktorant AM w Warszawie (1962–1966), adiunkt w Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (1966–1971), pracownik naukowy Instytutu Żywności i Żywienia w Warszawie od 1971 r., dyrektor instytutu (1976–1991).

[3] Stanisław Berger (ur. 1923) – dietetyk, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UMCS (1945–1950), PW (1950–1952), Państwowego Zakładu Higieny (1950–1957), SGGW/AR od 1954 r. dyrektor Instytutu Żywienia Człowieka SGGW (1974–1982), dziekan Wydziału Żywienia Człowieka i Wiejskiego Gospodarstwa Domowego SGGW (1977–1984). Członek PZPR (1970–1990).

[4] Włodzimierz Sekuła – dietetyk, ekonomista, pracownik naukowy Instytutu Żywności i Żywienia.

Bezpartyjny, nienależący również do „Solidarności". Nominację na to stanowisko otrzymał w 19[b]. Jest to człowiek uczciwy, nie wyrządził nikomu żadnej krzywdy. Tchórzliwy, unika podejmowania decyzji, typowy asekurant.

3. Z[astęp]ca dyr[ektora] ds. ekonomicznych – Maciej Koziorowski[5], s[yn] Adama, ur. 4 I 1934 r., Pakość, zam. Warszawa, ul. Komorska 8 m. 22.

Członek PZPR i „Solidarność". W pełni utrzymujący kontrolę nad związkiem i nadający mu charakter czysto związkowy. Zarówno przed, jak i po 13 XII br. wykonujący swe obowiązki sumiennie. W pełni zastosował się do dyrektyw wypływających z dekretu o stanie wojennym.

4. Przewodniczący Rady Naukowej – prof. Rusiecki[6], lat 70, b[liższych] danych brak.

Jest on statystą w instytucie. Sesjami naukowymi faktycznie kieruje prof. Szostak. Rusiecki jest uzależniony od Szostaka, bo ten mu załatwił profesurę.

ZD „UNIPAN"

1. Dyrektor p.o. – [c]Jacek Miłobędzki[c] (b.d.b.)

Członek PZPR. Człowiek uchylający się od ciążących na nim obowiązkach. Popierający działalność. Po ogłoszeniu stanu wojennego nie podporządkował się dyrektywom z niego wypływającym. Nadal uchylający się od podejmowania decyzji, które do niego należą. Człowiek dwulicowy. Na jego miejsce proponuje się fachowca z likwidowanych zjednoczeń, bez żadnych powiązań w UNIPANIE. Proponuję następujące osoby: [c]Tomasz Strzelecki[c] (b.d.b.). Pracownik ZZ PAN, ostatnio dyrektor ZD PAN w Lubawie, bądź: Marian Hościłowicz, s[yn] Konstantego, ur. 1 II 1931 r. (ZSRR), zam. Warszawa, ul. Tołwińskiego 12 m. 25[7].

2. Z[astęp]ca dyr[ektora] ds. technicznych – Marcel Lewandowski[8], ur. 16 V 1938 r.

Członek „Solidarności". Jest to człowiek z tzw. miękkim kręgosłupem, który do tej pory nie może się określić. Przed ogłoszeniem stanu wojennego akceptował w pełni program działania „Solidarności". Po 13 grudnia nie może w pełni wypracować sposobu działania. Jest pod presją grupy „Solidarności" w UNIPANIE (popleczników internowanego dyrektora-elektora, przew[odniczącego] „Solidarności" Mariana [Marcina?] Przybyłowicza).

3. Z[astęp]ca dyr[ektora] ds. ekonomicznych – Mirosława Honda[9], c[órka]Henryka, ur. 22 VI 1934 r., Warszawa, zam. Warszawa, ul. Daleka 8 m. 14.

Członek PZPR, aktywnie przeciwstawiała się wrogim inicjatywom podejmowanym przez związek „Solidarność". Np. zrywała ulotki szkalujące rząd i partię. Po ogłoszeniu stanu wojennego przystąpiła do wykonywania czynności służbowej wynikającej z dekretu.

---

[b] *Brak dwóch cyfr*.

[c–c] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[5] Brak bliższych danych o tej osobie.

[6] Władysław Rusiecki (1907–1990) – toksykolog, prof. nadzwyczajny od 1959 r. prof. zwyczajny od 1967 r., pracownik naukowy UW (1934–1939), Wydziału Lekarskiego UW/AM w Warszawie (1945–1990), dziekan Wydziału Farmaceutycznego AM (1956–1961, 1969–1972), przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Żywności i Żywienia (1963–1985). Konsultant ministra zdrowia (1949–1955).

[7] Brak bliższych danych o osobach wymienionych w akapicie.

[8] Brak bliższych danych o tej osobie.

[9] Brak bliższych danych o tej osobie.

Instytut Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr

1. prof. dr hab. Henryk Król[10], s[yn] Jana, ur. 16 VI 1932 r. w Korytnicy, zam. Warszawa, ul. Wilcza 35/41 m. 30, dyrektor naczelny (do poł[owy] br. pełnił funkcję z[astęp]cy dyr[ektora] ds. naukowo-badawczych), czł[onek] PZPR.

2. doc. dr hab. Henryk Sadownik[11], s[yn] Józefa, ur. 1 X 1938 r. w Łomazach, zam. Warszawa, ul. Puławska 39 m. 86, z[astęp]ca dyr[ektora], nadzoruje pion zajmujący się problematyką działalności gospodarczej, członek PZPR, b[yły] I sekretarz POP.

3. doc. dr hab. Adam Jaroszyński[12], zam. Warszawa, I Armii WP 2/4 m. 27, z[astęp]ca dyr[ektora], nadzoruje pion zajmujący się problematyką administracji państwowej i badań społecznych, b[yły] dyr[ektor] Instytutu Prawnych Problemów Zarządzania, członek PZPR.

W[yżej] wymienieni nigdy nie byli członkami NSZZ „Solidarność". Ich postawa ideowo-polityczna nie budzi zastrzeżeń. Posiadają odpowiednie kwalifikacje do kierowania instytutem. Wykorzystując fakt niedawnej reorganizacji placówki, potrafili zapewnić dyrekcji decydującą rolę w instytucie, ograniczając wpływy organizacji społ[eczno]-pol[itycznych] i zawodowych. Stanowiska kierowników zakładów powierzyli osobom dysponującym odpowiednim przygotowaniem fachowym i umiejętnościami, a jednocześnie reprezentującym właściwą postawę polityczną.

4. doc. dr Marcin Jełowicki[13], s[yn] Włodzimierza, ur. 7 III 1931 r. w Chocimierzu (ZSRR), zam. Warszawa, al. Zjednoczenia 1 m. 261, sekretarz naukowy IOZiDK.

5. Bogdan Banaszkiewicz, s[yn] Bolesława, ur. 5 X 1928 r. w Piotrkowie Tryb[unalskim], zam. Warszawa, ul. Garwolińska 16 m. 44, z[astęp]ca dyr[ektora] ds. adm[inistracyjno]-ekonom[icznych].

Wymienieni (4, 5) w materiałach Wydziału III KSMO nie przechodzą.

[…]

Instytut Matki i Dziecka

1. Dyrektor naczelny – prof. zwyczajny Krystyna Bożkowa[14], c[órka] Maksymiliana i Wiktorii Ciernik, ur. 12 VII 1924 r., Poznań, członek PZPR, zam. Warszawa, ul. Karłowicza 16 m. 2.

Od 1963 r. zatrudniona w Instytucie Matki i Dziecka, nominację na dyrektora naczelnego instytutu ww. otrzymała w 1970 r. Odznaczona m.in. Złotym Krzyżem Zasługi – 1958 r., Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski – 1967 r., Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski – 1974 r. Reprezentuje właściwą postawę spo-

[10] Henryk Król (ur. 1932) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy WSNS przy KC PZPR (1956–1969), dyrektor Instytutu Pracy w Warszawie (1969–1971), zastępca dyrektora (1971–1981) i dyrektor Instytutu Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr (1981–1986), zastępca dyrektora generalnego Międzynarodowego Instytutu Problemów Zarządzania w Moskwie (1986–1992).

[11] Henryk Sadownik (1938–2003) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1984 r., pracownik naukowy Instytutu Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr (1970–2003), zastępca dyrektora Instytutu (1981–1988), rektor Warszawskiej Szkoły Zarządzania (1993–2003).

[12] Adam Jaroszyński (ur. 1941) – prawnik, ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1985 r., pracownik naukowy UW od 1970 r., dyrektor Instytutu Prawnych Problemów Zarządzania UW (1978–1980), zastępca dyrektora Instytutu Administracji i Zarządzania UW (1981–1990).

[13] Marcin Jełowicki (1931–1998) – prawnik, pracownik naukowy IOZiDK.

[14] Krystyna Bożkowa (ur. 1924) – pediatra, prof. nadzwyczajny od 1965 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy Pomorskiej AM w Szczecinie (1949–1960), IMiD od 1960 r., dyrektor IMiD od 1970 r. Członek Prezydium Rady Naukowej przy ministrze zdrowia i opieki społecznej (1974–1989).

łeczno-polityczną oraz prawidłowy stosunek do Służby Bezpieczeństwa. Prof. Bożkowa ze względu na swoją wiedzę, doświadczenia i osiągnięcia naukowe cieszy się dużym poszanowaniem w świecie naukowym. Od momentu wprowadzenia stanu wojennego ściśle nadzoruje realizację wytycznych ministra zdrowia i opieki społecznej.

2. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. medycznych wieku rozwojowego (ochrony zdrowia dzieci i młodzieży) – prof. nadzwyczajny Wiesława Szotowa[15], c[órka] Zygmunta i Jadwigi Mendelskiej, ur. 25 X 1925 r., Poznań, zam. Warszawa, ul. Skrzetuskiego 24 m. 2, bezpartyjna.

Nominację na zastępcę dyrektora naczelnego otrzymała 1 IV 1970 r. Odznaczona m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Właściwie realizuje obowiązki wynikające z wprowadzenia stanu wojennego. Reprezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną oraz do Służby Bezpieczeństwa.

3. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. medycznych rozrodczości (ochrony macierzyństwa i zdrowia kobiet) – prof. nadzwyczajny Michał Troszyński[16], s[yn] Franciszka i Stanisławy Piekarskiej, ur. 3 IX 1921 r., Czekanówek, zam. Warszawa, ul. Dusznicka 50, bezpartyjny.

Nominację na z[astęp]cę dyrektora naczelnego otrzymał 1 IV 1975 r. Prezentuje właściwą postawę polityczną. Konsekwentnie egzekwuje polecenia dyrektora naczelnego. Doskonałe przygotowanie merytoryczne. Po ogłoszeniu stanu wojennego wywiązuje się w sposób właściwy ze spoczywających na nim obowiązków.

4. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. administracyjno-ekonomicznych – mgr Danuta Marecka[17], c[órka] Bolesława i Aleksandy Zakcińskiej, ur. 23 IX 192[?] w Częstochowie, zam. Warszawa, ul. Narbutta 40 m. 3, członek PZPR.

Od 1 VII 1976 r. zatrudniona w IMiD. Nominację na z[astęp]cę dyrektora otrzymała 1 V 1976 r. Reprezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną oraz stosunek do Służby Bezpieczeństwa. Od momentu wprowadzenia stanu wojennego ściśle nadzoruje realizację wytycznych ministra zdrowia i opieki społecznej. Właściwie realizuje obowiązki wynikające z wprowadzenia stanu wojennego.

5. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. działalności naukowej – doc. dr hab. Anna Koślarz-Folga[18], c[órka] Feliksa i Józefy, ur. 9 X 1925 r., Biała Podlaska, zam. Warszawa, bezpartyjna.

Od 1955 r. zatrudniona w IMiD. Nominację na z[astępc]cę dyrektora otrzymała w dniu 1 XI 1976 r. Od momentu powstania związków zawodowych „Solidarność" agitowała do wstąpienia do ww. związku. Doc. Koślarz krytycznie ocenia aktualne poczynania władzy. Rozpowszechnia na terenie obiektu informacje, że gen. Jaruzelski nie ma obecnie żadnej koncepcji wyrwania kraju z kryzysu i opanowania sytuacji, rozpowszechnia wiadomości z BBC. Krytycznie ocenia wprowadzenie stanu wojennego.

---

[15] Powinno być Wanda Szotowa (1925–2003) – pediatra, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1989 r., samodzielny pracownik naukowy IMiD (1969–2003), kierownik Zakładu Żywienia Dziecka i Kliniki Niemowlęcej IMiD (1969–1988), zastępca dyrektora ds. medycyny wieku rozwojowego IMiD (1970–1988).

[16] Michał Troszyński (ur. 1921) – ginekolog, położnik, prof. nadzwyczajny od 1981 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy AM w Poznaniu (1952–1956), AM w Warszawie (1956–1975), IMiD (1975–1990), zastępca dyrektora ds. medycyny rozrodczości IMiD (1975–1987), I zastępca dyrektora IMiD (1987–1990).

[17] Brak bliższych danych o tej osobie.

[18] Powinno być Anna Koślacz-Folga – pediatra, pracownik naukowy IMiD, przewodnicząca Fundacji Dzieci Niczyje.

6. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego, kierownik oddziału terenowego w Rabce – prof. zwyczajny Jan Rudnik[19], s[yn] Józefa i Leokadii Myszka, ur. 2 IX 1922 r., Chojnice, zam. Rabka, ul. Skłodowskiej 1.

Od 1 III 1976 r. w IMiDz, nominację na z[astęp]cę dyrektora naczelnego otrzymał 16 VII 1981 r. (poprzednio, tj. od 1976 r., pełnił obowiązki dyrektora), odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Nie angażował się w działalność polityczną. Od chwili wprowadzenia stanu wojennego realizuje zarządzenia władz centralnych.

[…]

Instytut Badań Literackich PAN

1. Doc. dr hab. Ryszard Górski, s[yn] Lucjana, ur. 5 II 1931 r., zam. Warszawa, ul. Dobra 26 m. 7.

Od 17 XII 1981 r. pełni obowiązki dyrektora IBL. Poprzednio był z[astęp]cą ds. ogólnych. Bezpartyjny. Cieszy się autorytetem w środowisku. Posiada opinię człowieka apolitycznego. Nie angażował się w działalność „Solidarności" i nie wspierał tej organizacji ani nie faworyzował jej członków. Najważniejszymi dla niego sprawami były: praca naukowa i dobro instytutu. Przed wprowadzeniem stanu wojennego jako jeden z nielicznych kandydatów na ewentualnego dyrektora mógł liczyć na akceptację większości. Po mianowaniu go na dyrektora wywiązał się w sposób właściwy z dyrektyw władz administracyjnych. Pozytywnie ustosunkowany do kontaktów z SB.

2. Doc. dr hab. [c]Stefan Treugutt[c], [jw.] s[yn] Sylweriusza, ur. 11 V 1936 r., zam. Warszawa, ul. Kopernika 11 m. 10.

Z[astęp]ca dyrektora ds. naukowych. Członek „Solidarności". Przed powstaniem „Solidarności" nie należał do związku zawodowego. Był typowym lawirantem starającym się nie narażać władzy ani jej przeciwnikom. Chętnie utrzymywał kontakty z SB, jednak z własnej inicjatywy nie przekazywał pełnych informacji. Informacje należało od niego wydobywać, utrzymując go w przekonaniu, że są to sprawy nam już znane. Po wprowadzeniu stanu wojennego rzucił legitymację partyjną. Po 21 XII br. wg opinii dyr. Górskiego realizuje właściwie dyrektywy władz administracyjnych.

3. Dr Jerzy Zbigniewski[20], s[yn] Mieczysława, ur. 9 V 1934 r., zam. Warszawa, ul. Skrajna 4 m. 13, członek PZPR.

Osoba pozytywna. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

Centrum Projektowania i Zastosowań Informatyki

1. Dyrektor naczelny mgr inż. W. Kossakowski, członek PZPR. Ww. w pełni realizuje przepisy ujęte w dekrecie z dnia 13 XII 1981 r. Od momentu objęcia stanowiska dyrektora lojalny, rozumiał i rozumie konieczność utrzymywania kontaktów ze Służbą Bezpieczeństwa.

2. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. zastosowań mgr inż. I. Bańkowski[21], bezpartyjny. Z dotychczasowych informacji wynika, iż ww. w pełni przestrzega przepisów ujętych w dekrecie z dnia 13 XII 1981 r.

---

[19] Jan Rudnik (1922–1986) – pneumonolog dziecięcy, założyciel Oddziału Terenowego Instytutu Matki i Dziecka w Rabce Zdroju.

[20] Brak bliższych danych o tej osobie.

[21] Brak bliższych danych o tych osobach.

3. Z[astęp]ca dyrektora naczelnego ds. eksploatacji mgr inż. Wiesnowski Antoni, s[yn] Piotra i Aleksandry, ur. 13 VI 1944 r., Warszawa, zam. Warszawa, ul. Górnośląska 3 m. 151, funkcję z[astęp]cy dyrektora pełni od sierpnia 1981 r. Poprzednio kierownik Zakładu Technologii Przetwarzania. Z informacji źródłowych wynika, iż ww. pełnił rolę „tarczy ochronnej" dla takich pracowników jak J[acek] Czaputowicz[22], Zofia Winawek[23]. Sympatyk KSS „KOR" i „Solidarności". Zarejestrowany przez Wydział III KS MO do nr 14675.

Zjednoczenie Informatyki

1. Z[astęp]cą dyrektora naczelnego ds. technicznych jest inż. A. Aranowski, zatrudniony w ZI od 1978 r., członek PZPR.

2. Z[astęp]cą dyrektora naczelnego ds. rozwoju jest inż. J. Kramarczuk[24], zatrudniony w ZI od 1980 r., członek PZPR.

W[yżej] wymienieni zdali egzamin jako menagerowie i jako członkowie partii. Pracownicy nie podejmują działań sprzecznych z obowiązującym porządkiem prawnym. Realizując wytyczne dekretu o stanie wojennym, wydano zarządzenie w sprawie ładu i porządku oraz dokonano przejęcia majątku, znaków, materiałów i dokumentów „Solidarności", jak również zabezpieczono bazę poligraficzną.

Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej

Dyrektorem generalnym jest inż. M. Perentowicz[25] – od sierpnia 1981 r. przebywa w szpitalu po przebyciu operacji nerki. Długoletni pracownik CINTE (poprzednio dyrektor Departamentu MZSzWiT). W okresie działalności „Solidarności" zdał egzamin jako menager i członek PZPR.

Zastępcą dyrektora generalnego jest mgr inż. M. Stańczyk[26], zatr[udniony] w CINTE od stycznia 1981 r. (poprzednio dyrektor Departamentu Studiów Projektów MNSzWiT). Ww. zdobył zaufanie pracowników CINTE mimo swojej krótkiej działalności po dyr[ektorze] gen[eralnym], zasłynął jako „człowiek twardej ręki".

Z dotychczasowego rozeznania wynika, iż ww. w pełni przestrzega przepisów ujętych w dekrecie z dnia 13 XII 1981 r. Jest bezwzględny w stosunku do pracowników, którzy „ociągają się" w wykonywaniu aktualnie obowiązujących przepisów. Zwolennik byłego przewodniczącego Zw[iązków] Zawodowych „Solidarność" H. Klaty[27]. Za nieprzestrzeganie przepisów dekretu (nie zdał majątku „Solidarności" w odpowiednim czasie).

Z[astęp]cą dyrektora generalnego jest mgr inż. A. Wysocki[28]. Przed stanem wojennym, przez ostatnie dwa miesiące ww. przebywał w USA jako ekspert Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Ww. w pełni realizuje przepisy ujęte w dekrecie o stanie wojennym. Oceniany jest pozytywnie, sprawdził się jako dyrektor i członek PZPR.

---

[22] Być może Jacek Czaputowicz (ur. 1956) – politolog, dr hab. od 2008 r., dyrektor Krajowej Szkoły Administracji Publicznej od 2008 r. Współpracownik KOR, działacz NZS, „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r. Od 1990 r. urzędnik administracji publicznej.

[23] Prawdopodobnie Zofia Winawer – współpracownik KOR, Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOW-a. Obecnie działaczka pozarządowa.

[24] Brak bliższych danych o tych osobach.

[25] Brak bliższych danych o tej osobie.

[26] Brak bliższych danych o tej osobie.

[27] Prawdopodobnie Henryk Klata (ur. 1942) – ekonomista, absolwent SGPiS (1970). Działacz „Solidarności", polityk, poseł na Sejm RP z ramienia ZChN (1991–1993).

[28] Brak bliższych danych o tej osobie.

Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej

Dyrektorem naczelnym jest prof. K. Fijałkowski[29], zatr[udniony] od 15 III 1975 r. na stanowisku dyrektora. Ww. posiada wiedzę merytoryczną.

Z[astęp]cą dyrektora naczelnego ds. ekonomicznych jest doc. M. Dąbrowski[30], nominację na z[astęp]cę dyrektora otrzymał 1 III 1976 r. Ww. 16 XII 1981 r. złożył legitymację partyjną. Nie powinien piastować stanowiska dyrektora. Reprezentuje postawę bierną, sprzyja byłym przedstawicielom „Solidarności". Sympatyk KSS „KOR" i „Solidarności".

Instytut Biologii Doświadczalnej PAN

1. Dyrektor – prof. dr hab. Kazimierz Zieliński[31], s[yn] Jakuba i Janiny Bocheńskiej, ur. 13 V 1929 r., Łódź, członek PZPR i ZNP, narodowość i obywatelstwo polskie, zam. Warszawa, ul. Miła 29 m. 47.

Jednostka bardzo pozytywna, zaangażowany członek partii, skutecznie przeciwstawiał się próbom anarchizujących poczynań „Solidarności". Właściwie zrealizował obowiązki wynikające z wprowadzenia stanu wojennego. Rozumie i docenia wzajemne korzyści wynikające z kontaktów z SB, które chętnie podejmuje.

2. Z[astęp]ca ds. naukowych – doc. dr hab. Hanna Strzelecka-Gołaszewska[32], c[órka] Kazimierza i Antoniny Zalewskiej, ur. 22 III 1935 r. we Lwowie, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjna, zam. Warszawa, ul. Jasielska 50 m. 87 – nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. naukowych – doc. dr hab. Grębecki Andrzej Marian[33], s[yn] Tadeusza i Zofii Mizerskiej, ur. 3 I 1934 r. w Tomaszowie Mazowieckim, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjny, członek NSZZ „Solidarność", zam. Warszawa, ul. Dworkowa 2 m. 11.

W dniu 3 X 1980 r. został on wybrany do Zarządu Koła NSZZ PNTiO, odgrywając tam pozytywną rolę, temperując demagogiczne wystąpienia niektórych członków. W następnych wyborach do władz Koła NSZZ „Solidarność" nie wyraził zgody na swoją kandydaturę.

4. Z[astęp]ca dyrektora ds. ogólnych – doc. dr hab. Dec Krystyna[34] z d. Wasilewska, c[órka] Henryka i Władysławy Dobrzyńskiej, ur. 3 IX 1938 r., Wilno, narodowość i obywatelstwo polskie, bezpartyjna, zam. Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7 m. 63.

Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

5. Z[astęp]ca dyrektora ds. administracyjnych – mgr Ferdyn Bogusław Bonifacy[35], s[yn] Bolesława i Antoniny Szlęk, ur. 29 IX 1933 r., Pyrzowice k. Tarnowskich Gór,

---

[29] Brak bliższych danych o tej osobie.

[30] Brak bliższych danych o tej osobie.

[31] Kazimierz Zieliński (1929–2004) – neurobiolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy SGGW (1954–1955), Instytutu Fizjologii im. I.P. Pawłowa AN ZSRR (1955–1958), IBD PAN od 1959 r., dyrektor IBD (1973–1991). Członek korespondent PAN od 1976 r., przewodniczący Komitetu Nauk Fizjologicznych PAN od 1980 r. Członek PZPR (1953–1990).

[32] Hanna Strzelecka-Gołaszewska (ur. 1935) – biochemik i biofizyk mięśni, prof. nadzwyczajny od 1984 r., prof. zwyczajny od 1991 r., pracownik IBD PAN od 1957 r., zastępca dyrektora IBD PAN (1975–1982), kierownik Zakładu Biochemii Mięśni (1984–1991, 1998–2003).

[33] Andrzej Grębecki (ur. 1934) – biolog, prof. nadzwyczajny od 1981 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy UŁ (1950–1952), UW (1955–1965), IBD PAN od 1955 r., zastępca dyrektora ds. naukowych IBD PAN (1975–1981), pracownik Sekretariatu UNESCO w Paryżu (1967–1973).

[34] Krystyna Dec – neurofizjolog, pracownik IBD PAN.

[35] Brak bliższych danych o tej osobie.

zam. Warszawa, ul. Goławicka 4 m. 15, członek PZPR, były funkcjonariusz MO, absolwent WSO w Szczytnie.

Prezentuje właściwą postawę polityczną. Jest energiczny i wymagający. Konsekwentnie egzekwował wykonanie nałożonych na pracowników zadań, nie dając się zastraszyć NSZZ „Solidarność". Pozytywnie nastawiony do SB.

6. Przewodniczący Rady Naukowej – prof. Włodzimierz Niemierko[36], emeryt, były dyrektor IBD. Z uwagi na podeszły wiek (ponad 80 lat) funkcję tę pełni raczej honorowo. Faktycznie przywództwo w Radzie Naukowej przejął prof. dr hab. Kuźnicki Leszek, s[yn] Stanisława i Zofii Kołaczkowskiej, ur. 14 IX 1928 r., Łódź, bezpartyjny, członek NSZZ „Solidarność", zam. Warszawa, ul. Przemyska 11 m. 28.

Prezentuje on negatywną postawę polityczną. Poprzez wspieranie działalności NSZZ „Solidarność" zamierzał doprowadzić do ustąpienia dyrektora IBD, a następnie objęcia tego stanowiska.

[…]

Instytut Psychoneurologiczny

1. Dyrektor – prof. dr Stanisław Dąbrowski[37], s[yn] Zygmunta i Ewy, ur. 30 III 1922 r., Żelechów k. Garwolina, członek PZPR, zam. Warszawa, ul. Maltańska 5 m. 38. Prezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną. Właściwie wywiązuje się z zadań nałożonych na niego wprowadzeniem stanu wojennego.

2. Sekretarz naukowy – prof. dr Ignacy Wald[38], s[yn] Daniela i Cecylii, ur. 21 I 1929 r., Warszawa, bezpartyjny, zam. Warszawa, ul. Czarnieckiego 5 m. 2. Współzałożyciel Towarzystwa Krzewienia i Popierania Nauk. Pozostaje pod wpływem Ryszarda Herczyńskiego.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. działalności podstawowej – prof. dr Pużyński Stanisław[39], s[yn] Stanisława i Elżbiety, ur. 23 IV 1936 r. w Augustowie, bezpartyjny, zam. Warszawa, ul. Czerniakowska 20 m. 35. Prezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną.

4. Z[astęp]ca dyrektora ds. lecznictwa – dr med. Szemis Andrzej[40], s[yn] Zenona i Ireny, ur. 2 VII 1936 r., Grodno (ZSRR), członek PZPR i TPPR, zam. Warszawa, ul. Sonaty 6 m. 514. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

5. Z[astęp]ca dyrektora ds. ekonomicznych – mgr Mieczysław Gryziak[41], s[yn] Bolesława i Zofii, ur. 1 I 1941 r., Łomianki, członek PZPR, zam. Warszawa, ul. Nutki 3/5 m. 20.

---

[36] Włodzimierz Niemierko (1897–1985) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1946 r., fizjolog, pracownik naukowy UŁ (1945–1955), UW 1955–63), IBD PAN (1945–1971), dyrektor IBD (1967–1971). Członek korespondent PAN od 1964 r., członek rzeczywisty PAN od 1971 r.

[37] Stanisław Dąbrowski (ur. 1922) – dyrektor Instytutu Psychoneurologicznego/Psychiatrii i Neurologii (1973–1991). W 1982 r. został odwołany ze stanowiska dyrektora za odmowę przedstawienia władom listy uczestników prosolidarnościowej demonstracji, ale po kilku miesiącach wrócił na stanowisko.

[38] Ignacy Wald (1929–1991) – sekretarz naukowy Instytutu Psychoneurologicznego/Psychiatrii i Neurologii (1961––1991), twórca Zakładu Genetyki.

[39] Stanisław Pużyński (ur. 1936) – psychiatra, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1987 r., pracownik naukowy Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczy (1959–1962), AM w Białymstoku (1962–1980), Instytutu Psychiatrii i Neurologii (1970–1979), zastępca dyrektora (1970–1991) i dyrektor Instytutu Psychiatrii i Neurologii (1991–2001).

[40] Andrzej Szemis – zastępca dyrektora ds. lecznictwa dyrektora Instytutu Psychoneurologicznego/Psychiatrii i Neurologii (1975–1988).

[41] Brak bliższych danych o tej osobie.

Po sierpniu 1980 r. nie chciał udzielać informacji nt. działalności „Solidarności", twierdząc, że byłoby to występowaniem przeciwko załodze. Po wprowadzeniu stanu wojennego wywiązuje się ze swoich obowiązków zawodowych właściwie.

Instytut Onkologii

1. Dyrektor – prof. dr med. Koszarowski Tadeusz Tomasz[42], s[yn] Walerego, ur. 16 IX 1915 r., zam. Warszawa, ul. Orłowicza 6 m. 22.

Postawa społeczno-polityczna bez zastrzeżeń. Duży autorytet naukowy i moralny w kraju i na świecie. Właściwie wywiązał się z zadań wynikających z wprowadzenia stanu wojennego. Poseł na sejm.

2. Z[astęp]ca dyrektora ds. klinicznych – prof. dr hab. med. Kułakowski Andrzej[43], s[yn] Witolda, ur. 10 VIII 1929 r., zam. Warszawa, ul. Senatorska 28 m. 6. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. organizacyjnych – doc. dr hab. med. Helena Gadomska[44], c[órka] Adama, ur. 25 V 1913 r., zam. Warszawa, ul. Grochowska 221 m. 21. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

4. Z[astęp]ca dyrektora ds. organizacyjnych i koordynacyjnych prac badawczych – prof. dr hab. med. Stetten [?] Jan, s[yn] Wiktora, ur. 17 VII 1936 r., zam. Warszawa, ul. Maklakiewicza 17 m. 93. Nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

5. Z[astęp]ca dyrektora ds. administracyjno-ekonomicznych – inż. Rybicki Jerzy, s[yn] Wincentego, ur. 10 VIII 1940 r., zam. Warszawa, ul. Gorlicka 4a m. 39.

Postawa społeczno-polityczna bez zastrzeżeń. Dobry organizator. Właściwie wywiązał się z zadań wynikających z wprowadzenia stanu wojennego.

Instytut Hematologii

1. Prof. zwyczajny dr hab. – Witold Rudowski[45], s[yn] Maksymiliana i Stefanii, ur. 17 VII 1918 r. w Piotrkowie Trybunalskim, zam. Warszawa, Armii Ludowej 17 m. 1, dyrektor Instytutu Hematologii, kierownik Kliniki Chirurgicznej IH, członek korespondent PAN, sekretarz generalny Towarzystwa Chirurgów Polskich, członek Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (z[astęp]ca przewodniczącego Sekcji Medycznej).

Bezpartyjny. W okresie listopad 1980 – styczeń 1981 r. należał do NSZZ „Solidarność". Motywów swego wystąpienia z „Solidarności" nie ujawnił. Zaproszony przez Komisję Zakładową związku brał, do czasu ogłoszenia stanu wojennego, udział w niektórych zebraniach koła instytutowego. Decyzja o opuszczeniu „Solidarności" negatywnie nastawiła do niego część działaczy związkowych, którzy za-

[42] Tadeusz Koszarowski (1912–2002) – chirurg, onkolog, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1973 r., chirurg w Instytucie Gruźlicy i Szpitalu Wolskim (1939–1952), pracownik Instytutu Onkologii od 1952 r., dyrektor Instytutu Onkologii (1972–1986), dyrektor Narodowego Programu Walki z Rakiem (1974–1985). Poseł na Sejm PRL (1980–1985), członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

[43] Andrzej Kułakowski (ur. 1929) – chirurg, onkolog, prof. nadzwyczajny od 1978 r., prof. zwyczajny od 1986 r., pracownik naukowy Instytutu Onkologii od 1953 r., zastępca dyrektora instytutu od 1972 r., wiceprezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Onkologicznego (1980–1984).

[44] Brak bliższych danych o pozostałych osobach z Instytutu Onkologii wymienionych w dokumencie.

[45] Witold Rudowski (1918–2001) – transfuzjolog, onkolog, prof. nadzwyczajny od 1961 r. prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy Wydziału Lekarskiego UW/AM w Warszawie (1945–1954), Instytutu Onkologii (1948–1964), dyrektor Instytutu Hematologii (1964–1988). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r.

planowali podjęcie działań zmierzających do usunięcia Rudowskiego ze stanowiska dyrektora, motywując to jego rzekomą niekompetencją. Od momentu wprowadzenia stanu wojennego ściśle nadzoruje realizację zarządzeń Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej. Rudowski ze względu na swą wiedzę, doświadczenie i osiągnięcia naukowe cieszy się dużym poważaniem w świecie chirurgów i transfuzjologów. Swoje kontakty wykorzystuje na rzecz instytutu. Na pierwszym miejscu stawia pracę naukową, co w połączeniu z pewną niechęcią do zajmowania się problemem administracyjnym było w opinii pracowników przyczyną, dla której miał wiosną br. nie przyjąć złożonej mu wiosną br. propozycji objęcia stanowiska ministra zdrowia i opieki społecznej.

2. Prof. zw[yczajny] dr hab. Sławomir Pawelski[46], s[yn] Mieczysława, ur. 15 V 1922 r., zam. Warszawa, ul. Nowowiejska 1/3 m. 9, z[astęp]ca ds. naukowych.

Bezpartyjny. Członek NSZZ „Solidarność". Na przełomie lat 1980/1981 otwarcie agitował za wstępowaniem w szeregi niezależnych związków, krytykując dotychczasową działalność związków branżowych w resorcie zdrowia i opieki społecznej. Podpisał apel KZ „Solidarność" skierowany do Rady Państwa PRL o uwolnieniu więźniów politycznych. Z chwilą wkroczenia władz krajowych „Solidarności" na drogę otwartej walki politycznej zmienił swe stanowisko. Zaprzestał agitacji, od swych podwładnych – członków związku (jest kierownikiem Kliniki Chorób Wewnętrznych) zaczął ściśle egzekwować wykonywanie obowiązków służbowych. Jego aktualna postawa nie budzi zastrzeżeń. Od chwili wprowadzenia stanu wojennego realizuje zarządzenia władz nadrzędnych. Mat[eriały] dot[yczące] ww. znajdują się w Wydziale II Biura C nr 44881/II (nie stwierdzono, by prowadził działalność sprzeczną z interesami PRL).

3. Ryszard Rybarczyk[47], s[yn] Stanisława, ur. 23 III 1942 r., zam. Warszawa, ul. Szekspira 2 m. 234, z[astęp]ca dyr. ds. ekonomiczno-administracyjnych.

Nie należał do NSZZ „Solidarność". Nie angażował się w działania polityczne. W materiałach operacyjnych Wydziału III KS MO nie przechodzi.

4. Prof. zw[yczajny] dr hab. Jerzy Eugeniusz Kościelak[48], ur. 6 IX 1930 r. w Łodzi, s[yn] Józefa i Reginy Pokrzywa, zam. Warszawa, ul. Wilcza 14b m. 20, sekretarz naukowy, kierownik Zakładów Biochemii.

Bezpartyjny. W okresie tworzenia się niezależnych zw[iązków] zaw[odowych] w instytucie (wrzesień 1980 r.) brał czynny udział w pracach organizacyjnych, zbieraniu postulatów, redagowaniu komunikatów. Do Komitetu Organizacyjnego nie należał. W późniejszym okresie nie prowadził aktywnej działalności związkowej lub politycznej. Mat[eriały] dot[yczące] ww. znajdują się w Wydziale II Biura „C" MSW, nr 7164/I.

[…]

---

[46] Sławomir Pawelski (ur. 1922) – hematolog, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy Wydziału Lekarskiego UW/AM w Warszawie (1949–1951), Instytutu Hematologii od 1951 r., wicedyrektor ds. naukowych instytutu od 1961 r., dyrektor (1988–1991).

[47] Brak bliższych danych o tej osobie.

[48] Jerzy Kościelak (ur. 1930) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik naukowy Instytutu Hematologii od 1951 r., kierownik Zakładu Biochemii Instytutu Hematologii od 1969 r., sekretarz naukowy Instytutu Hematologii od 1969 r. Członek korespondent PAN od 1983 r.

Instytut Badań Pedagogicznych

1. Dyrektor prof. dr hab. Maksymilian Maciarek[49].

Osoba ta zarówno przed, jak i po wprowadzeniu stanu wojennego ściśle wykonywała polecenia władz zwierzchnich. Nie ma do niego żadnych zastrzeżeń.

2. Doc. dr hab. Irena Janirzowska[50], ur. 18 VII 1920 r. – dyr[ektor] ds. naukowych.

3. Doc. dr hab. Stefan Krzysztorzek[51] – dyr. ds. naukowych.

Osoby te nie przechodzą w materiałach operacyjnych Wydziału III KSMO.

[…]

Instytut Polityki Naukowej, Postępu Technicznego i Szkolnictwa Wyższego

1. Dyrektor Instytutu – prof. dr hab. Jan Kluczyński[52], zam. Warszawa, ul. Melsztyńska 4/10 m. 71, członek PZPR.

Długoletni członek PZPR, posiada autorytet naukowy, reprezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną oraz stosunek do Służby Bezpieczeństwa. W materiałach operacyjnych nie przechodzi.

2. Z[astęp]ca dyrektora ds. naukowo-badawczych, prof. dr hab. Stefan Kwiatkowski[53], zam. Warszawa, ul. J. Waszyngtona 4 m. 3, członek PZPR.

Posiada duży dorobek naukowy, reprezentuje właściwą postawę polityczną. W materiałach operacyjnych nie przechodzi.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. naukowo-badawczych, doc. dr hab. Tadeusz Lewowicki[54], zam. Warszawa, ul. Gąbińska 26 m. 31, członek PZPR.

Zatrudniony w instytucie na 1/2 etatu. Reprezentuje właściwą postawę społeczno-polityczną. W materiałach operacyjnych nie przechodzi.

4. Z[astęp]ca dyrektora ds. organizacyjno-ekonomicznych, mgr Teresa Sadowska-Utrata[55], bezpartyjna.

W materiałach operacyjnych nie przechodzi.

5. Sekretarz naukowy, doc. dr Hanna Jabłońska-Skinder[56], zam. Warszawa, ul. Bonifraterska 3/11 m. 83, członek PZPR.

Utrzymuje niewyjaśnionego charakteru kontakty z obywatelem USA, który pozostaje w zainteresowaniu organów bezpieczeństwa Bułgarskiej Rep[ubliki] Lud[owej].

---

[49] Powinno być Maksymilian Maciaszek (ur. 1913) – pedagog, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1983 r., dyrektor Instytutu Badań Pedagogicznych (1976–1984), przewodniczący komisji ds. przewodów doktorskich (1976–1984), członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1976–1979). Członek PZPR od 1948 r., członek ZBoWiD od 1980 r.

[50] Powinno być Irena Janiszowska – pedagog, pracownik naukowy Instytutu Badań Pedagogicznych.

[51] Brzmienie nazwiska niepewne, brak bliższych danych o tej osobie.

[52] Jan Kluczyński (1936–1999) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1987 r., pracownik naukowy Wydziału Nauk Ekonomicznych PAN od 1966 r. [?], dyrektor Instytutu Polityki Naukowej, Postępu Technicznego i Szkolnictwa Wyższego (1974–1991).

[53] Stefan Kwiatkowski (ur. 1939) – pedagog, obecnie prof. zwyczajny w Instytucie Badań Edukacyjnych, wiceprzewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

[54] Tadeusz Lewowicki (ur. 1942) – pedagog, prof. nadzwyczajny od 1982 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy UW od 1968 r., prodziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii UW (1977–1979), Wydziału Pedagogicznego (1979–1981), wicedyrektor Instytutu Polityki Naukowej (1981–1985), dyrektor Instytutu Nauk Pedagogicznych (1985–1989).

[55] Brak bliższych danej o tej osobie.

[56] Brak bliższych danych o tej osobie.

Państwowy Zakład Higieny

1. Dyrektor Instytutu – doc. dr hab. med. Wiesław Magdzik[57], zam. Warszawa, ul. Tucholska 11, członek PZPR.

Jest osobą pozytywnie ustosunkowaną do bieżących posunięć władzy państwowej. Wprowadzenie stanu wojennego uważa za właściwe posunięcie, mogące zaprowadzić ład i porządek w kraju. Posiada autorytet naukowy, jego dotychczasowa działalność na stanowisku wicedyrektora oraz szczególna operatywność po wprowadzeniu stanu wojennego daje gwarancje, że stanowisko, które zajmuje, będzie sprawował właściwie.

2. Zastępca dyrektora prof. nadzw[yczajny] dr hab. Tadeusz Majle[58], zam. Warszawa, ul. J. Długosza 8 m. 30, członek PZPR, I sekretarz POP.

Mianowany 18 XII 1981 r. na stanowisko z[astęp]cy dyrektora, posiada duży autorytet w środowisku i osiągnięcia naukowe, w materiałach nie przechodzi.

Pozostałe stanowisko z[astęp]cy dyrektora nieobsadzone.

[…]

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

1. Dyrektor naczelny – prof. nadzw[yczajny] dr hab. Marian Wojnichowski[59], zam. Warszawa, ul. Królewska 2 m. 4.

Członek PZPR, działacz partyjny, doradca gen. Baryły[60] ds. studentów, były pracownik Wydz[iału] I PAN, jako człowiek bardzo konkretny i prawy, postać pozytywna, przeciwnik „Solidarności".

2. Z[astęp]ca dyrektora ds. administracyjnych, mgr Edward Frącki[61], członek Prezydium Stołecznego Komitetu SD, przeciwnik „Solidarności", człowiek rozsądny, dobry dyplomata, wykonujący dobrze swoje obowiązki, długoletni pracownik archiwum, zna środowisko.

Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki

1. Dyrektor, prof. nadzw[yczajny] dr hab. Józef Miąso, s[yn] Michała, ur. 10 II 1930 r. w Witkowcach, zam. Warszawa, ul. Batuty 1 m. 909.

Należy do PZPR i ZNP, wybitny naukowiec, szanowany człowiek, przed ogłoszeniem stanu wojennego zwalczany przez „Solidarność". Obecnie od 3 miesięcy przebywa na stypendium w Anglii, powrót 11 stycznia br.

2. Z[astęp]ca dyr[ektora] ds. ogólnych doc. dr hab. Stanisław Mauersberg[62], s[yn] Antoniego, ur. 26 VII 1924 r. w Lubartowie, zam. Warszawa, ul. Ciasna 10 m. 12.

---

[57] Wiesław Magdzik (ur. 1932) – epidemiolog, prof. nadzwyczajny od 1982 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy (1955–2002) i dyrektor (1980–1990) Państwowego Zakładu Higieny.

[58] Tadeusz Majle – radiolog, pracownik naukowy Państwowego Zakładu Higieny, skarbnik Polskiego Towarzystwa Badań Radiacyjnych (1976–1979).

[59] Chodzi o Mariana Wojciechowskiego.

[60] Informacja nieścisła. Józef Baryła (ur. 1924) – żołnierz, polityk, gen. broni od 1983 r., szef Zarządu Propaganady i Agitacji GZP WP (1967–1968), zastępca dowódcy Pomorskiego Okręgu Wojskowego (1968–1972), I zastępca szefa GZP WP (1972–1980), wiceminister obrony narodowej i szef GZP WP (1980–1986), członek WRON (1981–1983). Członek PPR/PZPR (1946–1990), sekretarz KC PZPR (1985–1988), członek BP KC PZPR (1986–1988), poseł na Sejm PRL (1985–1989).

[61] Edward Frącki (ur. 1931) – historyk, zatrudniony w Państwowym Zakładzie Wydawnictw Szkolnych, jako redaktor „Mówią Wieki", od 1968 r. kierownik Redakcji Historycznej PWN, następnie zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych.

[62] Stanisław Mauersberg (ur. 1924) – pedagog, historyk, dr hab. od 1974 r., prof. od 1981 r., pracownik naukowy pracowni Ustroju i Organizacji Szkolnictwa PAN (1965–1969), pracownik Dziejów Oświaty PAN (1969–1974),

Były członek „Solidarności” oraz ZNP, w październiku ubiegłego roku złożył legitymację PZPR, wśród pracowników posiada opinię człowieka „dobrego”, jest uznawany jako autorytet naukowy w swojej specjalności. Obecnie zastępuje dyrektora naczelnego.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. ekonomicznych, mgr Barbara Ziemińska[63], c[órka] Mateusza, ur. 4 I 1934 r. w Rolutowie k. Kutna, zam. Warszawa, ul. Wiejska 9 m. 78.

Członek PZPR i ZNP, przeciwnik „Solidarności”, sumienny pracownik, szanowany człowiek, ogólnie bardzo pozytywna postać.

Instytut Leków MZiOS

1. Dyrektor prof. dr hab. Edmund Szyszko[64], bezpartyjny, członek „Solidarności”, dyrektorem został od 1 X 1981 r. W opinii pracowników oraz członków egzekutywy POP jest człowiekiem skrupulatnym, ambitnym i rokuje nadzieje, że instytut pod jego kierownictwem będzie prawidłowo funkcjonował. Należy nadmienić, iż zanim Szyszko został dyrektorem, przeprowadzono z nim rozmowę, w trakcie której podpisał deklarację, że będzie we wszystkim konsultował się z egzekutywą POP. Jak dotychczas postępuje zgodnie z tym, co przyrzekł.

2. Dyrektor ds. naukowych – prof. dr Tadeusz Chruściel[65].

Bezpartyjny, członek „Solidarności”, osoba niebudząca zastrzeżeń. Często wyjeżdża na zachód, co powoduje, iż na terenie instytutu nie angażuje się w żadne działania związkowe. W opinii członków PZPR jest człowiekiem, który myśli bardzo perspektywicznie i stara się wypracować program rozwoju przemysłu farmaceutycznego na najbliższe lata.

3. Dyrektor ds. ekonomiczno-administracyjnych, mgr Wojciech Motylewski[66].

Członek PZPR, prawnik, wykazuje bardzo dobre przygotowanie do pracy na zajmowanym stanowisku. Po ogłoszeniu stanu wojennego przyjął wiele uprawnień, którymi dysponowała dotychczas „Solidarność”. Zorganizował z udziałem członków POP i członków zawieszonej „Solidarności” komisję pracowniczą, która wypełnia lukę powstałą po zawieszeniu NSZZ. Jako jeden z pierwszych realizował dyrektywy nadesłane od władz MZiOS (zabezpieczenie mienia „Solidarności”, likwidacja tablicy ogłoszeń tego związku).

Instytut Krajów Socjalistycznych PAN

1. dyrektor doc. dr hab. Wiesław Balcerak[67], s[yn] Franciszka i Anny, ur. 16 VIII 1934 r. w Bytomiu, członek PZPR.

W[iesław] Balcerak jeszcze przed ogłoszeniem stanu wojennego kierował swoim instytutem w sposób bardzo zdecydowany. Starał się prowadzić dialog z członkami „Solidarności”, ale jego decyzje jednocześnie były zawsze ostateczne. Licząc się

---

zastępca dyrektora ds. ogólnych IHNOiT PAN (1974–1989), pracownik Wyższej Szkoły Polityki Społecznej w Warszawie (1982–1992).

[63] Brak bliższych danych o tej osobie.

[64] Edmund Szyszko (1923–1994[?]) – chemik, farmakolog, kierownik Zakładu Chemii Analitycznej Instytutu Leków, dyrektor Instytutu Leków (1981–1982).

[65] Tadeusz Chruściel (ur. 1926) – farmakolog, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1990 r., dyrektor ds. naukowych Instytutu Leków (1981–1985).

[66] Brak bliższych danych o tej osobie.

[67] Wiesław Balcerak (ur. 1934) – historyk, dr hab. od 1974 r., prof. od 1982 r., pracownik naukowy Instytutu Krajów Socjalistycznych PAN od 1956 r., zastępca dyrektora (1974–1981) i dyrektor Instytutu Krajów Socjalistycznych (1981–1984), rektor Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu od 1993 r.

z możliwością powstania w łonie „Solidarności" niezdrowych inicjatyw politycznych, doc. Balcerak spowodował wprowadzenie do tego związku dużej liczby członków PZPR, którzy w późniejszym okresie torpedowali niewłaściwe decyzje podejmowane przez Zarząd Koła „Solidarność" przy IKS. Osoby te doprowadziły do złożenia rezygnacji przez byłego przewodniczącego „Solidarności". Dzięki decyzjom doc. Balceraka Rada Naukowa IKS została oczyszczona z pseudonaukowców takich jak: Frelek[68], Dobrosielski[69] czy też Pajestka.

2. Dyrektor ds. naukowych, doc. Dobrzycki[70].

Mianowany w grudniu 1981 r., nie przechodzi w materiałach operacyjnych.

Instytut Historii PAN

1. Dyrektor Instytutu, prof. zw[yczajny] dr Czesław Madajczyk, zam. Warszawa, ul. Pruszkowska 4b m. 23, członek PZPR.

Postać negatywna, źle ustosunkowany do pracowników resortu Spraw Wewnętrznych, wręcz utrudnia pracę operacyjną na ochranianym obiekcie (zabronił wglądu do akt pracowniczych, nie chce podejmować dialogu z pracownikami SB). Nie można liczyć na jego oddziaływanie na figurantów w celu ich neutralizacji. Ulega naciskom środowiska instytutu, w którym, jak wiadomo, znajdują się czołowi działacze antysocjalistyczni (m.in. B[ronisław] Geremek, J[erzy] Jedlicki, K[rystyna] Kersten). W opinii współpracowników Cz[esław] Madajczyk uchodzi za człowieka, który umie załatwić swoje sprawy, np. talon na samochód, duże mieszkanie z puli [d] itp. Podległa mu pracownia „II wojny światowej" pracuje na konto jego publikacji. Toleruje nieprawidłowości natury formalno-organizacyjnej, np. zezwolił na zatrudnienie maszynistki na etacie referenta, która pobiera zawyżoną pensję, umożliwił wszystkim korzystanie z kserografu przy publikacjach, które następnie są opłacane bez potrąceń za te usługi. Analizując powyższe fakty, należy stwierdzić, że Cz[esław] Madajczyk jest osobą co najmniej nieodpowiednią na zajmowanym stanowisku, tak ze względów politycznych, jak też jego predyspozycji jako kierownika placówki naukowej. Ewentualna kandydatura na stanowisko dyrektora[e].

2. Wicedyrektor instytutu, prof. zw[yczajny] dr hab. Janusz Tazbir, zam. Warszawa, ul. Warecka 11 m. 21, bezpartyjny.

Posiada duży dorobek naukowy i autorytet wśród pracowników, postać pozytywna, reprezentuje właściwy stosunek do aktualnej polityki rządu oraz SB. Uważa, że wprowadzenie stanu wojennego było właściwym rozwiązaniem w sytuacji, w której znalazł się nasz kraj.

---

[d] *Nieczytelne słowo*.

[e] *Obok odręczny dopisek* – J[anusz] Tazbir.

[68] Ryszard Frelek (1929–2007) – pisarz, publicysta, politolog, pracownik PAP (1948–1962), pracownik naukowy UW, dyrektor PISM (1969–1971), rektor Toruńskiej Szkoły Wyższej (2004–2007). Członek PZPR, poseł na Sejm PRL (1972–1980), ambasador PRL przy ONZ (1980–1981).

[69] Marian Dobrosielski (ur. 1923) – filozof, dyplomata, dr hab. od 1966 r., prof. od 1974 r., pracownik naukowy UW (1953–1958), PAN (1953–1958), prodziekan Wydziału Filozofii UW (1966–1968), dyrektor Instytutu Filozofii UW (1971–1974), dyrektor PISM (1971–1980). Członek PZPR, szef polskiej delegacji na spotkania Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1972–1981), ambasador w Wielkiej Brytanii (1969–1971), wiceminister spraw zagranicznych (1978–1981).

[70] Wiesław Dobrzycki (ur. 1936) – historyk, politolog, obecnie profesor w Instytucie Stosunków Międzynarodowych UW.

3. Zastępca dyrektora, prof. nadzw. dr hab. Piotr Kossowski[71] [?], zam. Warszawa, ul. Prosta 2/14 m. 117, członek PZPR.

Osoba niebudząca zastrzeżeń, posiada duży dorobek naukowy. W materiałach operacyjnych nie przechodzi.

[…]

Instytut Gruźlicy

1. Dyrektor naczelny, doc. dr hab. Lilia Pawlicka[72], zam. 02-530 Warszawa, ul. Kielecka 41a m. 5.

Wieloletni członek PZPR, do chwili objęcia stanowiska dyrektora naczelnego, I sekretarz POP. Jest osobą, która wprowadzenie stanu wojennego w Polsce uważa za rzecz słuszną i mogącą w naszym kraju zaprowadzić ład i porządek, a także poszanowanie do pracy. Pozytywnie nastawiona do SB, pomagająca w miarę swoich możliwości. Doc. Pawlicka posiada duży autorytet naukowy i swoją postawą stara się nie dopuścić do powstania konfliktów w instytucie.

2. Z[astęp]ca dyrektora, dr Zapalski[73], członek PZPR, osoba, która reprezentuje postawę taką jak doc. Pawlicka.

3. Z[astęp]ca dyrektora ds. klinicznych, doc. Maszczyk[74], osoba reprezentująca podobną postawę jak ww., choć nieangażująca się w sprawy polityczne. Duży nacisk kładzie na podnoszenie kwalifikacji naukowych.

[…]

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[f]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 1–32, mps.

[f] *Brak podpisu*.

[71] Powinno być Piotr Łossowski (1925) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1988 r., pracownik naukowy Instytutu Polsko-Radzieckiego (1954–1957), Wojskowego Instytutu Historycznego (1958–1962), IH PAN od 1962 r., kierownik Zakładu Historii Europy XIX–XX w. IH PAN od 1979 r., zastępca dyrektora IH PAN (1976–1983).

[72] Lilia Pawlicka – radiolog, radiodiagnostyk, obecnie członek Rady Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc.

[73] Brak bliższych danych o tej osobie.

[74] Zinajda Maszczyk (1926–2006) – lekarz, dr hab. od 1977 r., pracownik Instytutu Gruźlicy AM w Warszawie (1951–1953, 1957–1996), sekretarz naukowy Rady Naukowej Instytutu Gruźlicy (1959–1964), zastępca dyrektora ds. klinicznych Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc (1980–1991).

Nr 115

1982 styczeń 11, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W dniu 11 I br. przeprowadziłem rozmowę profilaktyczno-ostrzegawczą z prof. Stefanem Kieniewiczem, sygnatariuszem dokumentu z dnia 4 I 1982 r., kierowanego do premiera Wojciecha Jaruzelskiego[1].

Wymieniony potwierdził, że sygnował list własnoręcznym podpisem. Treść listu jest wyrazem jego osobistych przekonań. Zdaniem Kieniewicza problemy poruszone w liście znacznie szerzej były omówione podczas spotkania 69 uczonych z premierem, w którym on również brał udział. W czasie spotkania problemy te poruszało w swych wystąpieniach około 20 naukowców.

Składając podpis, nie miał świadomości, że list będzie przedmiotem kolportażu oraz że zostanie wykorzystany przez „Wolną Europę", której nie darzy zaufaniem.

Została zwrócona uwaga prof. S[tefanowi] Kieniewiczowi, że swym działaniem sprzyja wywoływaniu nastrojów niepokoju społecznego. W tych warunkach trudne jest zaniechanie stanu wojennego, a tym bardziej życzliwe ustosunkowanie się do postulatów zawartych w dokumencie. W warunkach stanu wojennego konieczne jest pełne przestrzeganie norm prawa, gdyż w przeciwnym wypadku może zaistnieć konieczność pełnego jego wykorzystania również w jego środowisku.

Wymieniony stwierdził, że podpis złożył z inicjatywy 2 osób, które złożyły wizytę w domu i są mu osobiście nieznane. Zobowiązał się, że nie będzie podejmował inicjatyw działalności społeczno-politycznej, godzącej w interes państwa i narodu polskiego.

Uwagi

1. Rozmowa winna odnieść pozytywny efekt – nie powinien się dalej angażować w działalność społeczno-polityczną.

2. Mając na uwadze wiek S[tefana] Kieniewicza (75 lat), rozmowę przeprowadzono w jego mieszkaniu prywatnym. Pomimo podeszłego wieku sprawność psychiczna i fizyczna dobra.

3. W rozmowie uczestniczył płk dr Kopczyk[2] z ASW i udział jego był b[ardzo] pozytywny.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 52, mps.

---

[a] *Powyżej odręczny dopisek* [nieczytelne nazwisko] zwrot, *nieczytelny podpis*.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

[1] 4 stycznia 1982 r. grupa intelektualistów (Wanda Wiłkomirska, ks. Jan Zieja, dr Józef Rybicki, Marian Brandys, dr Zofia Kuratowska, dr Stanisław Broniewski, Daniel Olbrychski i prof. Stefan Kieniewicz) wystosowała do premiera Jaruzelskiego list, w którym domagała się natychmiastowego zaprzestania stosowania przemocy, zwolnienia aresztowanych, przestrzegania praw człowieka i obywatela.

[2] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 116

1982 luty 13, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca inicjatywy grupy członków PAN, tajne specjalnego znaczenia

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Departament III
L.dz. OE-I-00195/82[a]

Otrzymują:
Jaruzelski
Milewski

Informacja
dot[ycząca] inicjatywy grupy członków PAN

W gronie kilku osób z Polskiej Akademii Nauk znanych z negatywnych wystąpień wobec władz i powiązań syjonistycznych (m.in. Ryszard Herczyński i Władysław Fiszdon) zrodziła się w dn. 31 I 1982 r. inicjatywa zwrócenia się do przewodniczącego Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego – prezesa Rady Ministrów z memoriałem o sytuacji i perspektywach nauki polskiej w latach 1982–1985 zatytułowanym „Uwagi o roli nauki w wyprowadzeniu kraju z kryzysu społecznego i gospodarczego".

Głównym autorem jest Ryszard Herczyński, który podjął się opracowania tego dokumentu przy zastrzeżeniu, iż o tym zamiarze poinformowani zostaną wyłącznie prof. Kunicki-Goldfinger oraz prezes PAN prof. Gieysztor. Zastrzeżono, że o tej sprawie nie może być poinformowany Zb. [Zdzisław] Kaczmarek, jednak później ze względów taktycznych włączono go do dyskusji nad projektem memoriału.

W dn. 11 II 1982 r. kolejna wersja tego dokumentu była dyskutowana u prof. A[leksandra] Gieysztora przy współudziale M[acieja] Wiewiór[ow]skiego, W[acława] Gajewskiego i Zb. [Zdzisława] Kaczmarka.

Wspomniany dokument składa się z kilku krótkich rozdziałów, w których zawarto m.in. następujące problemy:

– aktualną sytuację i perspektywy rozwoju nauki;
– nakłady na naukę, organizację nauki, jej finansowanie i planowanie rozwoju;
– zagadnienia kadrowe;
– zagadnienia współpracy międzynarodowej.

Autorzy memoriału poza zawarciem w dokumencie szeregu ogólnych deklaracji pod adresem władz postulują w istocie ograniczenie roli państwa w sferze nauki do przyznawania dotacji finansowych, lecz bez możliwości wnikania organów państwowych w merytoryczną stronę wykorzystania tych nakładów.

Zarówno autor memoriału, jak i osoby z nim współdziałające pretendują do roli tych, którzy jako pierwsi wystąpili z inicjatywą w tak istotnej kwestii. To z kolei ma sprzyjać

[a] *Poniżej odręczny dopisek* [*nieczytelne nazwisko*] zwrot od Tow. Ministra, *nieczytelny podpis, data* 2 I 1984 r. [*sic*!].

zachowaniu i umocnieniu ich wpływów w środowisku przy maksymalnym ograniczeniu oddziaływania państwa na kierunki rozwoju nauki (sprawa prymatu badań podstawowych).

W załączeniu projekt omawianego wyżej memoriału[b].

Dyrektor Departamentu III[c]
(płk H[enryk] Walczyński)[1]

Zaakceptował
Minister Spraw Wewnętrznych
gen. bryg. Wł[adysław] Ciastoń[2]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 176–177, mps.

[b] *Załącznika brak*.

[c] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Henryk Walczyński (ur. 1928) – funkcjonariusz UB/SB, pracownik Wydziału V WUBP w Kielcach (1949–1952), Wydziału VI Departamentu V MBP (1952–1953), Wydziału V Departamentu V MBP (1953–1954), Wydziału VII Departamentu III MBP (1954–1955), Wydziału VI Departamentu III KdsBP (1955–1956), Wydziału I Departamentu III MSW (1957–1962), zastępca naczelnika Wydziału I Departamentu III (1962–1963), zastępca naczelnika Wydziału IV Departamentu III „A" (1963–1965), naczelnik Wydziału IV Departamentu III (1965–1973), słuchacz ASW (1973–1976), zastępca dyrektora Departamentu III MSW (1977–1980), dyrektor Departamentu III (1980–1982), komendant/szef KW MO w Radomiu (1982–1988).

[2] Władysław Ciastoń (ur. 1924) – funkcjonariusz UB/SB, polityk, gen. brygady od 1979 r., pracownik MUBP/WUBP we Wrocławiu i PUBP w Bolesławcu (1945–1949), Wydziału IV WUBP w Warszawie (1949–1951), Wydziału I Departamentu IV MBP (1951–1953), zastępca naczelnika Wydziału I Departamentu IX MBP (1953–1954), zastępca naczelnika Wydziału II Departamentu IV MBP/KdsBP (1954–1955), naczelnik Wydziału II Departamentu IV KdsBP (1955–1956), zastępca dyrektora Departamentu IV KdsBP (1956), naczelnik Departamentu III MSW (1957–1958), zastępca dyrektora Departamentu III MSW (1971–1979), dyrektor Departamentu III „A" (1979–1981). Wiceminister spraw wewnętrznych (1981–1986). Pracownik Instytutu Maszyn Matematycznych PAN (1959–1971).

Nr 117

1982 luty 20, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym po wprowadzeniu stanu wojennego, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym
po wprowadzeniu stanu wojennego

Sytuacja społeczno-polityczna w środowisku naukowym kształtowana była od wielu lat i wynika z mechanizmów sterowania nauką, układów personalnych, postaw i działalności ideowo-politycznej. Środowisko naukowe, szczególnie Polskiej Akademii Nauk i ośrodków uniwersyteckich, stanowi zaplecze długo i krótko planowanych działań ideologicznych opozycji antysocjalistycznej. W tym środowisku tkwi główne niebezpieczeństwo grożące perspektywicznemu i bieżącemu uzdrawianiu sytuacji ideowej i politycznej w PRL.

Wprowadzenie stanu wojennego przyniosło sukces w rozbiciu opozycji politycznej skoncentrowanej m.in. w środowisku naukowym PAN (Instytut Filozofii i Socjologii, Instytut Badań Literackich) i uniwersytetów (w tym głównie Uniwersytetu Warszawskiego). Tym niemniej środowisko to jest aktywnie organizowane i wbrew wielu pozorom, pomimo zawieszenia działalności NSZZ „Solidarność" oraz komitetów i stowarzyszeń naukowych, prowadzi nadal ożywioną działalność społeczno-polityczną. Mają miejsce liczne wystąpienia i spotkania prof. Al[eksandra] Gieysztora, Wł[adysława] Markiewicza, Wł[adysława] Fiszdona, Z[dzisława] Kaczmarka, H[enryka] Samsonowicza, K[lemensa] Szaniawskiego[1], J[anusza] Ziółkowskiego[2] i innych na łamach prasy, radia, telewizji i zebrań naukowych.

Przyjmują oni podczas spotkań „barwy ochronne" i zamierzają pokonać kolejny „zakręt" bez lub możliwie z najmniejszymi stratami własnymi i ich przyjaciół politycznych.

[a]Liczne zastrzeżenia wywołuje zagadnienie powiązania badań naukowych z potrzebami gospodarki narodowej. Koncepcja badań wokół wybranych problemów węzłowych i resortowych pozostaje w poważnym stopniu w sferze teorii[a]. Na potwierdzenie powyższej oceny można przytoczyć fakty rzadkich przypadków zakupów – wykorzystania licencji Politechniki Warszawskiej, w której koncentruje się znaczna ilość wysoko ocenianej części kadry naukowo-technicznej. Sprawozdania z wyników badań naukowych, szczególnie w sferze ich wykorzystania – wdrożenia do praktyki przemysłowej są często

[a–a] *Przy tym fragmencie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska*.

[1] Klemens Szaniawski (1925–1990) – filozof, logik, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1977 r., pracownik naukowy UŁ (1945–1948), UW (1949–1990), dziekan Wydziału Filozoficznego/Nauk Społecznych UW (1967–1970), kierownik Zakładu Logiki Instytutu Filozofii UW (1972–1990). Przewodniczący Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN (1981–1984). Działacz „Solidarności", w 1984 r. został wybrany na rektora UW, ale minister nauki i szkolnictwa wyższego nie zatwierdził jego wyboru.

[2] Prawdopodobnie Janusz Ziółkowski (1924–2000) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1972 r., rektor UAM (1981–1982), usunięty przez władze. Uczestnik obrad okrągłego stołu po stronie „Solidarności", sekretarz stanu ds. stosunków międzynarodowych w Urzędzie Rady Ministrów (1991–1992), szef Kancelarii Prezydenta RP (1991–1995).

po prostu blefem, a część rozwiązań jest znana w nauce światowej. Wiele placówek naukowych ze środków państwowych rozwija tzw. własne badania naukowe, niestanowiące podstawowego zapotrzebowania gospodarki narodowej z perspektywą szybkiego wykorzystania, np. Zakład Biologii Wód w Krakowie prowadzi badania potoków górskich, zamiast podjąć badania ścieków i zanieczyszczeń Wisły w regionie krakowskim z uwzględnieniem wpływu kombinatu Huty im. Lenina na zanieczyszczenie tej rzeki.

Od czasu wprowadzenia stanu wojennego prezes PAN – prof. Al[eksander] Gieysztor utrzymuje rozległe i ożywione kontakty m.in. z rodzinami osób aresztowanych i internowanych i uchodzi w tym środowisku za obrońcę ich interesów. Al[eksander] Gieysztor, tkwiąc bezpośrednio w opozycji politycznej, przejmuje inicjatywy tego środowiska, prezentując je jako pozytywne – pozorowane działania PAN. W tych warunkach, szczególnie w placówkach nauk społecznych PAN i UW, powstał sojusz kadry o poglądach dogmatycznych, rewizjonistycznych i związanych z nimi skorumpowanych karierowiczów. Funkcjonowanie powyższego sojuszu jest zręcznie sterowane przez wytrawnych graczy politycznych, wśród których wymieniany jest prof. A[ndrzej] Werblan. W środowisku naukowym od dłuższego czasu trwa ostra walka polityczna. Kapitulaństwo i ugodowość niektórych partyjnych środowisk naukowych, głównie w PAN (Instytut Historii, Filozofii i Socjologii, Badań Literackich, Podstawowych Problemów Techniki czy Chemii Fizycznej) i uniwersytetach (Uniwersytet Warszawski, Jagielloński, Łódzki czy Wrocławski), z antykomunizmem i rewizjonizmem sprzyjało powstawaniu i umacnianiu się wpływów opozycji antysocjalistycznej.

Aktualna działalność polityczno-organizacyjna organizacji partyjnych, względnie jej brak, jak np. KZ PZPR przy PAN, KZ PZPR przy MNSzWiT oraz w bardzo wielu placówkach naukowych, głównie nauk społeczno-politycznych, zmierza do utrwalenia negatywnych procesów w rozwoju sytuacji społeczno-politycznej.

W celu przezwyciężenia kryzysu w organizacjach partyjnych niezbędny jest program, w tym m.in. w zakresie ostrej walki politycznej.

Struktura organizacyjna i obsada personalna stanowisk kierowniczych centralnej administracji PAN, w szkołach wyższych oraz placówkach naukowych, szczególnie z dyscyplin ideologicznych i społeczno-politycznych, wywołuje bardzo poważne zastrzeżenia. Utrudnia ona, a nawet niejednokrotnie uniemożliwia realizację polityki partii w warunkach stanu wojennego. Przykładem błędnej polityki w tym zakresie może być powierzenie funkcji prezesa PAN prof. A[leksandrowi] Gieysztorowi oraz utrzymywanie 15 wiceministrów, 12 generalnych dyrektorów itp. Średnio około 10–15% pracowników naukowych PAN zatrudnionych jest na dwóch etatach, podobnie jak prezes PAN na stanowisku dyrektora Zamku Królewskiego. Zdecydowana większość placówek PAN zatrudnia pracowników w różnych miastach, np. w Krakowie, Wrocławiu, Gdańsku, Szczecinie itp. W zasadzie wszyscy członkowie rzeczywiści i korespondenci PAN po ukończeniu 70. roku życia i przejściu na emeryturę do śmierci posiadają zawartą umowę zlecenie na kwotę 2 tys. złotych w macierzystej placówce, np. prof. J[an] Kielanowski w Instytucie Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN.

Aktualną sytuację społeczno-polityczną charakteryzują m.in. następujące przykłady:

– w miesiącu styczniu br. dr Ryszard Herczyński oraz prof. Wł[adysław] Fiszdon wysunęli inicjatywę opracowania dokumentu w imieniu Polskiej Akademii Nauk do prezesa Rady Ministrów – W[ojciecha] Jaruzelskiego na temat zjawisk kryzysowych,

przebudowy życia społecznego i wyprowadzenia kraju na drogę rozwoju. Do opracowania dokumentu zostali dodatkowo włączeni: prof. W[acław] Gajewski, Z[ofia] Kielan-Jaworowska, Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger i St[efan] Morawski. Dokument był wielokrotnie korygowany na posiedzeniach wąskiego Prezydium PAN. Ostateczne jego brzmienie zmierza do utrzymania stanu posiadania bez jakichkolwiek zmian organizacyjnych, strukturalnych, czy też personalnych. Uważają oni projekt ustawy o Polskiej Akademii Nauk jako doskonały (samorządność, niezależność, wybór władz, państwo jedynie przydziela środki materialne). Autorzy dokumentu za wszelką cenę dążą, żeby materiał do W[ojciecha] Jaruzelskiego został przekazany przed Plenum KC PZPR i mógł stanowić wyraz zewnętrzny aktywnego uczestnictwa PAN w przemianach społecznych w Polsce. Jest to jaskrawy przykład działalności pozorowanej, obliczonej na efekt propagandowy, mający również na celu stępienie krytycznych wystąpień na plenum przeciwko antysocjalistycznej działalności grup opozycyjnych w PAN i UW;

– na początku miesiąca lutego br. odbyły się zebrania grupy 48 członków PZPR „korporacji" PAN (na ogólną liczbę 80), podczas których grupowy, prof. Jan Rychlewski, zaproponował projekty uchwał partyjnych. Ponieważ dokumenty posiadały charakter marksistowski i pozytywnie oceniały działalność WRON, zostały poddane ostrej krytyce. Wyłoniono następnie komisję, z przewodniczącym prof. K[azimierzem] Zielińskim oraz członkami St[efanem] Żółkiewskim, Wł[adysławem] Markiewiczem, J[ózefem] Pajestką, M[irosławem] Mossakowskim, H[enrykiem] Chołajem[3], którą kierował A[ndrzej] Werblan za pośrednictwem Wł[adysława] Markiewicza (większość członków komisji tego faktu nie zna).

Pracę komisji cechowała ostra wymiana poglądów. Projekt uchwały zaproponowany przez St[efana] Żółkiewskiego posiada wiele cech rewizjonistycznych (m.in. neguje potrzebę wprowadzenia stanu wojennego – patrz załącznik[b]);

– w ostatnich dniach prof. Wł[adysław] Markiewicz zwrócił się do komisarza wojennego przy PAN gen. Dzipanowa[4] w sprawie wyrażenia zgody na zorganizowanie panelowej dyskusji politycznej przed Plenum KC PZPR. Na uwagę zasługuje fakt, że Wł[adysław] Markiewicz nie posiadał sprecyzowanego programu oraz listy uczestników i w tych warunkach nie mógł uzyskać zgody na jej zorganizowanie;

– z innych inicjatyw na uwagę zasługuje projekt nowego „apelu" Wł[adysława] Fiszdona i St[efana] Kieniewicza (członkowie Prezydium PAN) w sprawie zniesienia stanu wojennego. Projekt apelu ma być zgłoszony w dniu 25 II br. na posiedzeniu Prezydium PAN;

– w dniu 4 II br. dyrektor Instytutu Badań Literackich prof. R[yszard] Górski wystąpił z wnioskiem do sekretarza naukowego PAN prof. Z[dzisława] Kaczmarka w sprawie przyznania etatu docenta J[anowi] J[ózefowi] Lipskiemu. Z podobnym wnioskiem do

---

[b] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji*.

[3] Henryk Chołaj (ur. 1927) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy SGPiS/SGH od 1949 r., dyrektor Instytutu Ekonomii Politycznej SGPiS (1977–1979). Członek korespondent PAN od 1973 r., zastępca sekreatarza Wydziału I Nauk Społecznych PAN od 1972 r., zastępca sekretarza naukowego PAN od 1982 r., członek Prezydium PAN (1975–1980). Członek PZPR (1949–1990).

[4] Rudolf Dzipanow (ur. 1921) – żołnierz LWP, historyk, gen. brygady od 1966 r., przewodniczący Komisji Historycznej Zarządu Głównego ZBoWiD, pełnomocnik – komisarz Komitetu Obrony Kraju w PAN (13 XII 1981 – 25 VII 1983), pełnomocnik ministra obrony narodowej przy Prezydium PAN.

sekretarza naukowego PAN w dniu 8 II br. wystąpił dyrektor Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN prof. J. [Ignacy] Malecki o przyznanie docenta R[yszardowi] Herczyńskiemu. W tym też okresie Instytut Historyczny PAN zgłosił do Wydziału Nauk Społecznych i Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą wniosek o wyjazd za granicę J[erzego] Jedlickiego, celem wzięcia udziału w Światowym Kongresie Historycznym w Budapeszcie. Osobom zwolnionym z Instytutu Planowania i Rządowego Centrum Informacyjnego Komisji Planowania po wprowadzeniu stanu wojennego zaproponowana została praca naukowa w Instytucie Nauk Ekonomicznych PAN, w którym funkcję wicedyrektora pełni prof. A[ndrzej] Trzeciakowski[5] – zdecydowany przeciwnik socjalistycznych stosunków społecznych, były osobisty konsultant L[echa] Wałęsy.

Powyższe inicjatywy konsekwentnie zmierzają do otoczenia szczególną opieką osób i środowisk zaangażowanych w walkę przeciwko socjalistycznym stosunkom społecznym w Polsce. Zmierzają one również do zaabsorbowania władz politycznych i administracyjnych sprawami, które nie sprzyjają normalizacji stosunków społecznych.

Wnioski

– system nauki polskiej wymaga znacznych reform. Potencjał naukowy winien służyć nauce oraz interesom państwa i społeczeństwa. W Polskiej Akademii Nauk wskazane jest rozdzielenie organizacyjne części korporacyjnej PAN (Zgromadzenie Ogólne, wydziały, komitety i towarzystwa naukowe) od części naukowo-badawczej. Centrum Badań Naukowych zajmowałoby się zarządzaniem placówkami naukowymi zgodnie z interesem państwa polskiego, jak np. na Węgrzech i we Francji;

– w środowisku naukowym niezbędne jest natychmiastowe przystąpienie do weryfikacji kadr i zmiany programów badawczych oraz metod ich finansowania;

– wskazanym jest powołanie komisji rządowej, która przy udziale organizacji partyjnych oceni działalność PAN i sformułuje wnioski w zakresie uczestnictwa PAN w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 194–198, mps.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[5] Witold Andrzej Trzeciakowski (1926–2004) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UŁ (1969–1980), Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN (1981–1989). Ekspert „Solidarności", członek Prymasowskiej Rady Społecznej (1981–1984), minister w rządzie Tadeusza Mazowieckiego, przewodniczący Rady Ekonomicznej (1989–1990).

Nr 118

1982 luty 24, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W nawiązaniu do informacji o posiedzeniu Prezydium PAN w dn. 23 II br. informuję dodatkowo, iż zabierał głos również prof. St[efan] Kieniewicz. Wyraził on swój negatywny stosunek do aktualnej sytuacji w PRL. Wystąpienie jego miało charakter protestu, szczególnie wobec faktów internowania pracowników naukowych i wprowadzenia stanu wojennego. W nawiązaniu do zaprezentowanego pojęcia „Polski możliwej" St[efan] Kieniewicz stwierdził, że właściwą interpretację tego pojęcia oceni dopiero przyszłość. Tendencyjnie mówił o faktach zatrzymań, legitymowań, przeszukań itp. dokonywanych przez żołnierzy WP.

Negatywnie, aczkolwiek w spokojniejszej formie, wypowiadali się również prof. St[efan] Żółkiewski, Wł[odzimierz] Kołos i A[fred] Jahn[1].

Prof. Z[ofia] Kielan-Jaworowska nie uczestniczyła w posiedzeniu. Niemniej była aktywnym inspiratorem negatywnych wystąpień na tym posiedzeniu. Jej nieobecność na posiedzeniu przyjęto jako swoistą formę protestu.

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 036/454, t. 4, k. 212, rkps, oryginał.

[a] *Na lewym marginesie dopisek* [nieczytelne słowo] dziennej W III, *nieczytelny podpis*.

[b] *Brak podpisu*.

[1] Alfred Jahn (1915–1999) – geograf, polarnik, prof. nadzwyczajny od 1950 r., prof. zwyczajny od 1958 r., pracownik naukowy UJK we Lwowie (1937–1941), UMCS (1945–1949), UWr (1950–1999), kierownik zakładu geografii fizycznej/geomorfologii UWr (1950–1999), rektor UWr (1962–1968). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., członek Prezydium PAN (1981–1986).

Nr 119

1982 maj 8, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wygłoszenia referatu Karola Modzelewskiego na Kongresie Mediewistów we Włoszech, tajne specjalnego znaczenia

Informacja operacyjna
dot[ycząca] wygłoszenia referatu napisanego przez internowanego
K[arola] Modzelewskiego na Kongresie Mediewistów we Włoszech

W dniach 15–21 kwietnia br. w miejscowości Spoleto (Włochy) odbył się XXXVII Kongres Studiów Średniowiecznych.

Z ramienia PAN w ww. kongresie udział wzięli: prof. Al[eksander] Gieysztor – prezes PAN, prof. Maria Dembińska[1], prof. Lech Leciejewicz[2] i doc. Teresa Dunin-Wąsowicz[3] z Instytutu [Historii] Kultury Materialnej PAN.

Operacyjnie ustalono, że z inicjatywy prof. Al[eksandra] Gieysztora (rozmowa z żoną K[arola] Modzelewskiego przed spotkaniem w miejscu internowania) internowany działacz NSZZ „Solidarności" – K[arol] Modzelewski w miejscu internowania napisał referat, który przesłał do prezesa PAN celem wygłoszenia i opublikowania.

Prof. Al[eksander] Gieysztor (nie chcąc się narażać podczas ewentualnej kontroli celnej) spowodował przewiezienie referatu na Kongres przez prof. M[arię] Dembińską. Wyżej wymienionych łączy przyjaźń z okresu działalności w KG Armii Krajowej (Biuro Informacyjno-Prasowe).

Uwagi:

Fakt wygłoszenia referatu K[arola] Modzelewskiego może spowodować wrogie komentarze określonych ośrodków dywersji ideologicznej na Zachodzie.

Inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW[a]
por. W[aldemar] Kurzewski[4]

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 36, mps.

---

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Maria Dembińska (1916–1996) – historyk mediewista, pracownik IHKM PAN, kierownik Zakładu Historii Kultury Materialnej Średniowiecza i Czasów Nowożytnych.

[2] Lech Leciejewicz (ur. 1931) – archeolog, historyk, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy UP (1951–1954), IHKM/IAE PAN (1954–2001), kierownik Zakładu Archeologii Wczesnośredniowiecznej IHKM (1968–1971), kierownik Zakładu Archeologii Nadodrza (1971–2001).

[3] Teresa Dunin-Wąsowicz (1926–2004) – historyk mediewista, dr hab. od 1974 r., prof. od 1983 r., członek Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego (1950–1953), pracownik naukowy IHKM/IAE PAN (1953–1996).

[4] Waldemar Kurzewski (ur. 1947) – oficer operacyjny Wydzialu II KW MO w Białymstoku (1969–1973), Wydziału III KW MO w Białymstoku (1973–1976), Wydziału III Departamentu III MSW (1979–1988), Wydziału X Departamentu III MSW (1988–1989), Wydziału III Departamentu V (1989), Wydziału VII DOKPP MSW (1989–1990), słuchacz ASW (1976–1979).

Nr 120

1982 maj 17, Warszawa – Meldunek operacyjny Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Meldunek operacyjny

Nazwa informacji	**Treść informacji**	**Kod informacji** – 1
Identyfikator meldunku	Wypełnia Wydział I Departamentu III	002075182
Nadawca meldunku	Wydział III Departament III MSW	Y13070
Data nadania meldunku	X	(dn.) 17 (m[iesią]c) 05 (rok) 82
Nr rejestracyjny „C”		Y0071546
Dane osobowe inspektora operacyjnego	(identyfikator) (Nazwisko:) Kurzewski (Imię:) Waldemar	304456
Zagrożenie (fakt)	Wspieranie osób prowadzących wrogą polit[ykę] i represjonowanych za tę działalność oraz ich rodzin.	01026
Zagadnienie	Nauka	1100
Obiekt	Polska Akademia Nauk	02015
Resort i pion	Akademii Nauk	28
Środowisko	naukowe	02
Moment powstania zagrożenia (faktu)	X	(rok) 82
Źródło	PT	I
Ocena źródła	Wiarygodne	F
Ocena informacji	Wiarygodna	C
Proponowane formy i metody pracy operacyjnej oficer [?] nadzorujący	Sprawdzenie operacyjne Wyk[onało] więcej niż 3 KO Zast[?] PT Zastosowanie „W” (Wypełnia wydział I Departamentu III)	01-08-13-15
Sposób wykorzystania meldunku	Opracowanie infor[macji] dla kierownictwa MSW	K
Sposób zakończenia sprawy		
Nazwisko i imię oraz numery [?] osoby (osób) [nieczytelne słowa]	Gieysztor Aleksander	identyfikator 2 Y0071546

Operacyjny opis zagrożenia (faktu)

Z materiałów uzyskiwanych w sprawach operacyjnego rozpracowania krypt[onim] **„Amici”**, obiektowej krypt[onim] **„Antyk”** oraz informacji ze źródeł krypt[onim] „Baszta” i „Mitolog” wynika, że:

prof. Aleksander Gieysztor, s[yn] Aleksandra i Barbary, ur. 17 VII 1916 r., obywatelstwo polskie, prezes PAN, bezpartyjny, zam. Warszawa, ul. Wilcza 8 m. 20

do okresu wprowadzenia stanu wojennego na terytorium PRL wielokrotnie interweniował w sprawie internowanych naukowców, tj.

– dr. Ryszarda Herczyńskiego – obecnie aresztowanego pod zarzutem przekazania dyplomatom amerykańskim mat[eriałów] godzących w bezpieczeństwo i porządek państwa,

– prof. Klemensa Szaniawskiego – współautora „Kodeksu moralnego naukowca”,

– prof. Władysława Kunicki[ego]-Goldfingera – fig[uranta] Wydz[iału] III KS MO,

a także poszukiwanego (do internowania) prof. Wacława Gajewskiego, który obecnie jest inicjatorem różnych uchwał dot[yczących] środowiska naukowego.

Ustalono także, że prof. A[leksander] Gieysztor zaangażował się w sprawie internowanego Bronisława Geremka. Kontaktował się z żoną ww., udzielając jej porad, a także sposobu postępowania. Przyjął również na osobiste widzenie żonę internowanego Karola Modzelewskiego. Uzyskano informację, że prof. Gieysztor polecił prof. Marii Dembińskiej wywiezienie do Włoch referatu naukowego K[arola] Modzelewskiego na Kongres Studiów Średniowiecznych. Figuranta odwiedził także zwolniony z internowania Wł[adysław] Bartoszewski.

Ponadto, jak ustalono, prof. A[leskander] Gieysztor utrzymuje szereg kontaktów z placówkami dyplomatycznymi państw kapitalistycznych (wizyty, przyjęcia, spotkania itp.). Ostatnio wydaleni z PRL dwaj dyplomaci amerykańscy (Zerolis i Hovard[1]) również byli częstymi gośćmi prezesa PAN.

W związku z powyższym Wydział III Dep[aramentu] III MSW wszczyna sprawę operacyjnego sprawdzenia krypt. **„Sas”**, której celem jest:

– ustalenie charakteru kontaktów figuranta z osobami prowadzącymi zorganizowaną antysocjalistyczną działalność,

– ustalenie, czy figurant, spotykając się z dyplomatami kk, nie przekazuje wiadomości godzących w bezpieczeństwo i porządek prawny PRL[a].

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 8–10, mps.

[a] *Poniżej nieczytelna pieczęć i nieczytelny podpis*.

[1] John Zerolis był attaché naukowym, a Daniel Howard pracownikiem ds. kontaktów kulturalnych Ambasady USA w Warszawie. Zostali wydaleni pod zarzutem szkodzenia stabilizacji kraju poprzez kontakty z Ryszardem Herczyńskim, którego aresztowano 9 maja podczas spotkania z dyplomatami.

Nr 121

1982 maj 19, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca działalności prezesa PAN po 13 grudnia 1982 r., tajne specjalnego znaczenia

Informacja operacyjna
dot[ycząca] działalności prezesa PAN – prof. Al[eksandra] Gieysztora
po 13 grudnia 1982 r.

Z chwilą wprowadzenia stanu wojennego na terytorium PRL – prof. Al[eksander] Gieysztor zaangażował się w działania zmierzające do uwolnienia niektórych osób internowanych, a także uaktywnił spotkania z dyplomatami państw kapitalistycznych.

KO „Olek" poinformował, że już 24 grudnia 1981 r. prezes[a] PAN odwiedził na terenie Pałacu Kultury i Nauki attaché naukowy Ambasady USA w Warszawie – John William Zerolis (obecnie wydalony z PRL). Powodem tej wizyty jakoby było przekazanie listu Narodowej Akademii Nauk USA, potępiającego wprowadzenie stanu wojennego w Polsce.

Al[eksander] Gieysztor interweniował w sprawie zwolnienia dr. R[yszarda] Herczyńskiego, prof. K[lemensa] Szaniawskiego, prof. W[ładysława] Kunicki[ego]-Goldfingera i poszukiwanego wówczas prof. W[acława] Gajewskiego. Ustalono także, że figurant zaangażował się również w sprawie internowanego Bronisława Geremka. Radził jego żonie, jak ma postępować w sensie kontaktów z adwokatami.

Z Al[eksandrem] Gieysztorem spotykał się też P. [Jerzy] Jedlicki (figurant sprawy), którego profesor przyjął w swoim gabinecie na Zamku Królewskim. Ustalono również kontakt Stefana Morawskiego (b[yłego] aktywnego działacza opozycyjnego na UW), który wizytę swoją zapowiedział u profesora, powołując się na znajomość z J[anem] J[ózefem] Lipskim.

W styczniu br. następuje na zamku następne spotkanie Al[eksandra] Gieysztora z J[ohnem] Zerolisem i nn [nieznanym] senatorem Presslerem[1] z USA. Ponadto figuranta odwiedza ambasador Włoch.

W marcu br. uzyskaliśmy sprawdzoną informację, że przewodniczący Komitetu Obrony Praw Człowieka Narodowej Akademii Nauk USA – Lipman Bers[2] – prosi Al[eksandra] Gieysztora o pomoc internowanemu J[anuszowi] Onyszkiewiczowi[3].

Ponadto prof. przyjmuje na Zamku Królewskim szereg przedstawicieli innych placówek państw kapitalistycznych. I tak ustalono, że odwiedzali go przedstawiciele ambasad: Szwecji, Holandii i Wielkiej Brytanii. Sam natomiast często przebywa w ambasadach

[1] Larry Pressler (ur. 1942) – amerykański prawnik, weteran wojny w Wietnamie, senator z ramienia Partii Republikańskiej (1979–1997).

[2] Lipman Bers (1914–1993) – amerykański matematyk, pracownik Columbia University (1964–1982), członek American Academy of Arts and Sciences.

[3] Janusz Onyszkiewicz (ur. 1937) – matematyk, polityk, dr od 1967 r, pracownik naukowy Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki UW (1962–1975). Członek Prezydium Zarządu Regionu Mazowsze NSZZ „Solidarność", internowany po 13 XII 1981 r., wielokrotnie zatrzymywany, uczestnik okrągłego stołu, wiceminister obrony narodowej (1990–1992), szef MON (1992–1993, 1997–2000), poseł na sejm (1989–2001), wiceprzewodniczący Parlamentu Europejskiego (2004–2007).

Szwecji i Włoch. Przyjmuje również dziennikarzy, np. Krzysztofa Bobińskiego[4] z BBC i nn [nieznanego] dziennikarza TV włoskiej.

(Wykaz kontaktów z obcokrajowcami oraz wyjazdy zagraniczne w załączeniu[a]).

Uwagi

1. Działalność prof. Al[eksandra] Gieysztora jako prezesa PAN zmierza przede wszystkim do obrony pozycji uzyskanych na zajmowanych stanowiskach przez opozycję polityczną, np. prof. W[łodzimierz] Kołos – sekr[etarz] Wydz[iału] III, prof. H[enryk] Samsonowicz – b. rektor UW, prof. prof. Wł[adysław] Fiszdon, Z[ofia] Kielan-Jaworowska – członkowie Prezydium PAN;

2. Zainteresowania prezesa PAN koncentrują się na wyjazdach zagranicznych i przyjmowaniu wizyt cudzoziemców na terenie Zamku Królewskiego, których charakter nie jest związany z zajmowanym stanowiskiem;

3. W swoim gabinecie w PKiN prof. Al[eksander] Gieysztor przyjmuje osoby ze środowiska ekstremy „Solidarności" (ze znaczkami i innymi symbolami związkowymi), np. inż. W. Krauze[5] z Instytutu Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN.

Przedsięwzięcia

– Proponuję wszcząć sprawę operacyjnego sprawdzenia na ww. celem wyjaśnienia charakteru powyższych kontaktów.

Inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
por. W[aldemar] Kurzewski[b]

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 18–19, mps.

[a] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji – por.* AIPN, MSW, 0222/551, Wykaz kontaktów prof. Aleksandra Gieysztora z cudzoziemcami państw kapitalistycznych w okresie od 13 XII 1981 r.do 17 XII 1982 r., 19 V 1982 r., k. 16–17.

[b] *Powyżej odręczny podpis*.

[4] Krzysztof Bobiński (ur. 1949) – dziennikarz, współpracownik BBC, „Financial Times" i „Washington Post".

[5] Prawdopodobnie Edward Krauze (1941–2001) – cybernetyk, pracownik naukowy Instytutu Biocybernetyki PAN. Działacz „Solidarności".

Nr 122

1982 czerwiec 21, Warszawa – Plan Wydziału III Departamentu III MSW dotyczący tajnego wejścia na Zamek Królewski, tajne specjalnego znaczenia

„Zatwierdzam”[a]
21 VI 1982 r.

Plan
dot[yczący] tajnego wejścia na Zamek K[rólewski] celem dokonania tajnego przeszukania oraz rozpoznania warunków do instalacji „PP” w gabinecie figuranta sprawy krypt. „Sas”.

1. Sytuacja operacyjna

Z posiadanych danych oraz rozpoznania operacyjnego wynika, że prof. Al[eksander] Gieysztor w dniu 25 VI br. odlatuje samolotem zachodnioniemieckich linii lotniczych do Paryża (wygłoszenie wykładu oraz wizytacja Stacji Naukowej PAN w Paryżu). Do kraju powraca w dniu 8 VII br.

KO „ZH” poinformował, że jego zaufani strażnicy (od których pobrano oświadczenia o zachowaniu tajemnicy) dyżury nocne będą pełnili w dniach:

– 25/26 VI br. – 28/29 VI br.[b]

– 1/2 VII br.[c]

Powyższe okoliczności stanowią dogodną sytuację do wejścia na teren Zamku Królewskiego.

2. Plan wejścia

O godz. 23.00 dnia 25 bm. samochodem służbowym KO „ZH” zostanie przywieziony z miejsca zamieszkania do XVIII Komisariatu MO na Starym Mieście.

Z pomieszczeń Komisariatu MO o godz. 24.00 wyjdzie ekipa w składzie:

– mjr L[ech] Słoma – st[arszy] inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW

– por. W[aldemar] Kurzewski – Inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW

– … Dep[artament] Techniki MSW

– … Dep[artament] Techniki MSW

KO „ZH” wprowadzi ekipę do gabinetu figuranta. Jednocześnie wartownicy zamkną wejście na teren zamku (zgodnie z regulaminem).

W gabinecie figuranta pracownicy Wydziału III dokonają tajnego przeszukania, natomiast pracownicy Departamentu Techniki MSW przeprowadzą rozpoznanie co do możliwości zainstalowania PP, otwarcia zamków, ewent[ualnie] szaf, skrytek, sejfów, sfotografowanie materiałów.

---

[a] *Poniżej pieczęć prostokątna* Zastępca Dyrektora Departamentu III MSW płk Mieczysław Kowalski, *na pieczęci odręczny podpis*. *Mieczysław Kowalski – zastępca dyrektora Departamentu III (15 XI 1980 – 30 VI 1987)*.

[b] *Obok odręczny dopisek* +1, *a na dole strony* +1 – pierwsze wejście.

[c] *Obok odręczny dopisek* +1, *a na dole strony* +2 – drugie wejście.

Zainstalowanie PP planuje się w terminie 28/29 bm. – wejście na teren obiektu o godz. 1.00 w sposób jak wyżej.

Inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
por. W[aldemar] Kurzewski[d]

Uwaga: plan szczegółowego współdziałania z Departamentem Techniki MSW zostanie opracowany i omówiony w oddzielnym dokumencie[e].

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 39–40, mps.

[d] *Powyżej odręczny podpis*.
[e] *Poniżej nieczytelny podpis i data* 21 VI 1982, *z lewej strony inny nieczytelny podpis i data* 21 VI 1982.

Nr 123

1982 czerwiec 28, Warszawa – Notatka służbowa Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Notatka służbowa

W dniu 25 VI br. zgodnie z zatwierdzonym planem dokonano tajnego przeszukania gabinetu figuranta sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Sas". W powyższym przedsięwzięciu udział wzięli pracownicy Departamentu Techniki MSW. Przeszukaniu poddano biurko, szafę, komodę, szafki, segment biblioteczny. W wyniku przeszukania nie znaleziono materiałów kompromitujących figuranta. Napotkane dokumenty były o charakterze naukowym, dotyczyły także korespondencji z zagranicą (znane nam). Podczas tajnego przeszukania pracownicy Dep[artamentu] Techniki zorientowali się w możliwościach realizacji swoich zadań. Tajne przeszukanie trwało 2 godz.

Inspektor Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
por. W[aldemar] Kurzewski[a]

spr. krypt. „Sas"[b]

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 78, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.
[b] *Poniżej nieczytelny podpis i data* 28 VI 1982.

Nr 124

1982 wrzesień 11, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w naukach społecznych, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji w naukach społecznych

Nauki społeczno-polityczne tradycyjnie były przedmiotem studiów klasy burżuazyjnej (obszarnictwo, ziemiaństwo) oraz warstw urzędniczych ściśle związanych z władzą okresu międzywojennego, masonerią itp. Po wyzwoleniu znaleźli oni schronienie w naukach humanistycznych uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego i innych. Po utworzeniu placówek humanistycznych PAN i eliminacji wyżej wymienionych z nauczania w szkołach wyższych, znaleźli oni schronienie w instytutach Polskiej Akademii Nauk. Z biegiem lat uzyskali oni znaczne wpływy na rozwój młodej kadry naukowej prezentującej negatywne postawy polityczne. W tych warunkach w instytutach: Historii, Filozofii, Socjologii i Badań Literackich, Polonistyki, uniwersytetów i placówek PAN zatrudniony jest znaczny odsetek z tym rodowodem oraz skrajnych działaczy politycznych (rewizjonistyczno-syjonistycznych), podejmujących otwartą walkę polityczną przeciwko socjalistycznym stosunkom w PRL. W obecnych warunkach zewnętrznym wyrazem ich działania są: petycje, protesty, bierny opór, noszenie symboli żałoby, nielegalne publikacje, wspieranie finansowe działalności podziemia „Solidarności" itd. Pomimo pozornych niejednokrotnie różnic w poglądach politycznych, środowisko naukowe z dyscyplin humanistycznych jest zintegrowane – a publikacje, rozprawy naukowe, posiedzenia rad naukowych, konferencje itp. uczynili polem walki przeciwko władzy ludowej.

W tym stanie rzeczy ponad 90% stanu osobowego pracowników instytutów nauk społecznych zaangażowało się w aktywną działalność „Solidarności", przenosząc do opinii społecznej i programów nauczania młodzieży akademickiej preferowaną przez te instytuty tendencyjną interpretację zjawisk kulturowych, historycznych, społecznych i filozoficznych. Na szczególną uwagę zasługuje rozwijanie skrajnej działalności politycznej przez takich naukowców jak: prof. prof. A[leksander] Gieysztor, H[enryk] Samsonowicz, W[łodzimierz] Wesołowski[1], A[ndrzej] Werblan, J[adwiga] Puzynina[2],

[1] Włodzimierz Wesołowski (ur. 1929) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UW (1954–1964, 1968–1980), IFiS PAN od 1964 r., dyrektor Instytutu Socjologii UW (1968–1974), kierownik Zakładu Socjologii Ogólnej Instytutu Socjologii UW (1968–1982), zastępca dyrektora IFiS PAN (1972–1974), kierownik Zakładu Badania Struktur Społecznych IFiS PAN (1970–1980). Wiceprzewodniczący Komitetu Nauk Socjologicznych PAN (1975–1982), członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1973–1979), I zastępca dyrektora Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu KC PZPR (1974–1981).

[2] Jadwiga Puzynina (ur. 1928) – filolog, prof. nadzwyczajny od 1987 r., prof. zwyczajny od 1993 r., pracownik naukowy IBL PAN (1952–1955), UW (1956–1998), dziekan Wydziału Filologii Polskiej i Słowiańskiej UW (1981–1985), kierownik Pracowni Słownika Języka Cypriana Kamila Norwida Wydziału Polonistyki UW od 1983 r. W 1981 r. została wybrana w demokratycznych wyborach na dziekana Wydziału Polonistyki. Członek korespondent PAU od 1993 r., członek czynny PAU od 1999 r.

E[dward] Lipiński, L[eszek] Nowak, J[anusz] Maciejewski[3], doc. B[ronisław] Geremek, A[ldona] Jawłowska-Curlanis[4] i J[an] J[ózef] Lipski.

Aktywnym obszarem działalności, szczególnie po roku 1980, stały się ogniwa NSZZ „Solidarność". Między innymi z inspiracji takich osób, jak J[an] J[ózef] Lipski, B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, J[erzy] Jedlicki, Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger, podjęto szkolenie w ramach tzw. TKN, Latających Uniwersytetów szeroko zaplanowanej indoktrynacji politycznej młodzieży akademickiej. Młodzież ta stanowiła trzon kadrowy i organizacyjny powstałego w późniejszym okresie NZS. Funkcje doradczo-programowe NSZZ „Solidarność" realizowali wymienieni działacze, którzy doprowadzili do konfliktów społecznych, nieakceptowania władzy, a w dalszej kolejności podjęli próbę jej obalenia. Funkcje konsultantów „Solidarności" spełniali również doc. K[arol] Modzelewski, doc. S[tefan] Kurowski, prof. K[lemens] Szaniawski, doc. J[erzy] Szacki[5], doc. H[alina] Suwała[6] i doc. S[tefan] Amsterdamski.

Działalność opozycji politycznej w naukach społecznych w znacznym stopniu wpłynęła na zmniejszenie aktywności ściśle naukowej kadry – co z kolei stało się dogodnym momentem do usunięcia z programów uczelni podstawowych przedmiotów nauk społecznych.

Oddziaływanie osób o wrogich postawach w tym środowisku, wywieranie presji na osoby zaangażowane pozytywnie wpłynęło również na fakty występowania z partii naukowców – w tym wielu samodzielnych pracowników o wysokiej pozycji naukowej, takich jak:

– prof. W[łodzimierz] Wesołowski, były zastępca dyrektora Instytutu Marksizmu-Leninizmu przy KC PZPR;

– doc. S[tefan] Treugutt, zastępca dyrektora Instytutu Badań Literackich PAN;

– prof. L[eszek] Nowak, pracownik naukowy Uniwersytetu Poznańskiego, były dyrektor Instytutu Filozofii;

– prof. Wł[adysław] Serczyk[7], były prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego;

– prof. E[dward] Ciupak[8] z Uniwersytetu Warszawskiego, złożył legitymację partyjną trzy dni po otrzymaniu nominacji profesorskiej;

---

[3] Janusz Maciejewski (ur. 1930) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy UW (1959–2000), IBL PAN (1969–1980), wykładowca WSP w Siedlcach (1977–1982), PWST (1977–1982). Członek KKK od 1962 r., współpracownik KOR, członek NSZZ „Solidarność" (1980–1993), członek Komitetu Obywatelskiego Regionu Mazowsze przy Zbigniewie Bujaku (1989).

[4] Aldona Jawłowska-Curlanis (ur. 1934) – socjolog kultury, dr hab. od 1982 r., prof. zwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy Wydziału Psychologii i Pedagogiki UW (1958–1973), IFiS PAN od 1974 r., ISNS PAN od 1990 r. Działaczka TKN, KOR, internowana po 13 XII 1981 r.

[5] Jerzy Szacki (ur. 1929) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1987 r., pracownik naukowy UW od 1951 r., dziekan Wydziału Filozofii i Socjologii UW (1980–1984). Członek PZPR (1948–1981).

[6] Halina Suwała (ur. 1940) – literaturoznawca, romanistka, pracownik Instytutu Romanistyki. Działaczka „Solidarności", internowana po wprowadzeniu stanu wojennego. Złe warunki jej przetrzymywania stały się powodem licznych protestów środowisk naukowych UW, u gen. Jaruzelskiego interweniował prymas Józef Glemp.

[7] Władysław A. Serczyk (ur. 1935) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy IH UJ od 1956 r., kierownik Zakładu Historii Europy Wschodniej w IH UJ (1970–1986), w IH UW (1986–1998) i w WSP/Uniwersytecie Rzeszowskim (1998–2005), prorektor ds. badań i współpracy naukowej UJ (1978–1981), prorektor UW ds. filii w Białymstoku (1994–1997), dziekan Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu w Białymstoku (1997–1998) kierownik Biblioteki Jagiellońskiej (1974–1978). Członek Prezydium Komitetu Nauk Historycznych PAN (1981–1985). Członek PZPR (1956–1981).

[8] Edward Ciupak (ur. 1930) – socjolog kultury i religii, dr hab. od 1964 r., prof. od 1982 r., pracownik naukowy Instytutu Socjologii UW (1957–2000), obecnie dziekan Wyższej Szkoły Administracyjno-Społecznej w Warszawie oraz Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania.

– prof. P[iotr] Sztompka[9] z Uniwersytetu Jagiellońskiego, były I sekretarz KU PZPR;

– prof. R[oman] Wapiński[10] z Uniwersytetu Gdańskiego, delegat na IX Zjazd PZPR

i wielu innych, jak: doc. A. Müller[11], prof. J[olanta] Kulpińska[12], doc. Pysz[13], doc. Synowiecki[14].

W tej sytuacji zbyt łatwo przyjmujemy tezę, że rezygnacji z przynależności do PZPR nie należy utożsamiać z zejściem z marksistowskich pozycji ideologicznych. Należy otwarcie powiedzieć, że wiele osób, które wystąpiły z partii, przeszło na pozycje wrogie. Do tego dochodzą jeszcze ci, których z partii musieliśmy wykluczyć. Nie zapominajmy przy tym, że zjawiska te bacznie śledzi i obserwuje młodzież, co nie jest wychowawcze, a często idzie w ślad swoich nauczycieli.

Niepokojącym zjawiskiem jest również to, że partyjni przedstawiciele nauk społecznych nie potrafią (lub niektórzy nie chcą) dawać skutecznego odporu na ataki ze strony rodzimej opozycji politycznej wywodzącej się z nauk społecznych – a jeszcze trudniej jest bronić naszych pryncypiów ustrojowych w polemikach z przedstawicielami zachodnich ośrodków antykomunistycznych. Do żenujących przykładów można zaliczyć milczenie przedstawicieli naszej delegacji na Międzynarodowym Kongresie Socjologów w Meksyku w miesiącu sierpniu bieżącego roku, na którym, wobec ataków przedstawicieli emigracji politycznej, m.in. prof. A[dama] Podgóreckiego[15], dr. St[anisława] Barańczaka, potępiających aktualną sytuację społeczno-polityczną w Polsce – nikt z przedstawicieli naszej delegacji nie potrafił wystąpić z repliką. W tej sytuacji nasuwa się pytanie, czy, patrząc na ten fakt z punktu widzenia historycznego, milczenie należy uznać za zgodę.

Opracowano w Wydziale III Dep[artamentu] III MSW[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 83–85, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[9] Piotr Sztompka (ur. 1944) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1980 r., prof. zwyczajny od 1987 r. pracownik naukowy Instytutu Socjologii UJ od 1966 r. Członek korespondent PAN od 1994 r., członek rzeczywisty PAN od 2002 r.

[10] Roman Wapiński (1931–2008) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy WSP w Gdańsku (1955–1967), UG (1970–2008), dyrektor IH UG (1970–1972, 1975–1988). Członek PZPR (1953–1980), członek KW PZPR w Gdańsku (1967–1971).

[11] Brak bliższych danych o tej osobie.

[12] Jolanta Kulpińska (ur. 1928) – socjolog pracy, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1986 r., pracownik naukowy UŁ od 1955 r., dyrektor Instytutu Socjologii UŁ (1976–1999). Członek PZPR (1949–1981).

[13] Być może Piotr Pysz (ur. 1940 r.) – ekonomista, pracownik Instytutu Studiów Politycznych PAN.

[14] Adam Synowiecki (ur. 1929–2000) – filozof i chemik, prof. nadzwyczajny od 1989 r., prof. zwyczajny od 1992 r., kierownik Zakładu/Katedry Nauk Filozoficznych Politechniki Gdańskiej (1969–2000).

[15] Adam Podgórecki (1925–1998) – socjolog pracy, dr hab. od 1963 r., współtwórca i pracownik Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW (1972–1976), usunięty w 1976 r. z uczelni, wyjechał z Polski w 1977 r.

Nr 125

1982 wrzesień 25, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji [w] Polskiej Akademii Nauk

Przygotowany przez Wydział Nauki KC PZPR dokument o sytuacji społeczno-politycznej w PAN ujmuje najważniejsze problemy występujące w tym środowisku. Prezentowane oceny i wnioski są zbieżne z posiadanym rozpoznaniem naszej służby. Część środowiska naukowego PAN, zaangażowana politycznie, oczekuje zdecydowanych działań władz w kierunku uporządkowania problematyki całokształtu działalności Akademii i szybkiej realizacji postulatów ujętych w części wnioskowej dokumentu.

Sytuacja społeczno-polityczna w środowisku PAN kształtowana była od wielu lat i wynika z mechanizmu sterowania nauką, układów personalnych, postaw i działalności ideowo-politycznej określonej grupy naukowców. Stwierdzić należy, że m.in. środowisko naukowe Akademii stanowi zaplecze planowanych i organizowanych działań ideologicznych opozycji antysocjalistycznej. W tym też środowisku tkwi główne niebezpieczeństwo grożące perspektywicznemu i bieżącemu uzdrawianiu sytuacji politycznej w PRL.

Wprowadzenie stanu wojennego przyniosło w pierwszym etapie zahamowanie działań opozycji politycznej skoncentrowanej w takich instytutach jak: Filozofii i Socjologii, Badań Literackich, Historii, Podstawowych Problemów Techniki. Tym niemniej środowisko to jest aktywnie organizowane i wbrew wielu pozorom – mimo zawieszenia działalności NSZZ „Solidarność", bardzo aktywnie usiłuje nadal sterować życiem społeczno-politycznym w placówkach naukowych podległych Akademii.

Usiłuje się przy tym wykorzystać legalne płaszczyzny działania, jakie stworzyła decyzja o anulowaniu zawieszenia funkcjonowania towarzystw naukowych.

Odbyte w dniu 11 września 1982 r. zebranie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Socjologicznego z udziałem przedstawicieli oddziałów PTS z terenu kraju wykazało, że działalność towarzystwa nadal ukierunkowana jest na negowanie poczynań politycznych i administracyjnych władz państwowych. W dyskusji lansowano pogląd, że Polskie Towarzystwo Socjologiczne nie powinno podejmować żadnych działań, które przyczyniłyby się do likwidacji obecnego kryzysu społeczno-gospodarczego w PRL. Głosy w dyskusji były bardzo krytyczne i pochwalały postawy biernego oporu.

Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Socjologicznego prof. Stefan Nowak[1] jako najważniejsze zadania towarzystwa określił obronę internowanych socjologów, naukowców i studentów oraz opracowanie specjalnego oświadczenia Polskiego Towarzystwa Socjologicznego w tej sprawie. Merytoryczna działalność Towarzystwa ma sprowadzać się do dyskusji nad prognozami ubiegłorocznego Zjazdu Socjologów

[1] Stefan Nowak (1925–1989) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1987 r., pracownik naukowy UW, przewodniczący PTS (1976–1983). Członek korespondent PAN od 1989 r.

odbytego w Łodzi (przeprowadzonego pod dyktando „Solidarności") oraz tzw. raportów DiP[2].

Dla uniknięcia kontroli towarzystwa zdecydowano odbywać posiedzenia Zarządu Głównego w rozszerzonym składzie bez zwoływania zebrań oddziałów towarzystwa, które w rygorach stanu wojennego wymagają zezwolenia władz. W przypadku ingerencji władz w funkcjonowanie któregoś z oddziałów, całe Polskie Towarzystwo Socjologiczne zawiesi demonstracyjnie swoją działalność.

Liczne uwagi krytyczne wywołuje problem powiązania badań naukowych z potrzebami gospodarki narodowej. Koncepcja badań wokół wybranych problemów węzłowych i resortowych pozostaje w poważnym stopniu w sferze teorii. Bardzo rzadko występują fakty wdrażania opracowań naukowych, wynalazków i licencji instytutów PAN, w których koncentruje się znaczna ilość wysoko kwalifikowanej kadry naukowo-technicznej. Wiele placówek naukowych rozwija ze środków państwowych tzw. własne badania naukowe, niestanowiące podstawowego zapotrzebowania gospodarki narodowej z perspektywą ich szybkiego wykorzystania, np. Zakład Biologii Wód w Krakowie prowadzi badania potoków górskich, zamiast podjąć badania ścieków i zanieczyszczeń Wisły w rejonie krakowskim z uwzględnieniem ujemnego wpływu Huty im. Lenina na wody tej rzeki[a].

W początkowym okresie po wprowadzeniu stanu wojennego prezes PAN utrzymywał rozległe i ożywione kontakty m.in. z rodzinami osób aresztowanych i internowanych, uchodząc w środowisku osób z opozycji politycznej za reprezentanta i obrońcę ich interesów. Następnie A[leksander] Gieysztor przyjął bierną postawę i nie angażuje się w proces uzdrawiania i normalizacji sytuacji społeczno-politycznej w Polsce.

Struktura organizacyjna i obsada personalna stanowisk kierowniczych centralnej administracji PAN oraz jej podległych placówek naukowych – szczególnie z dyscyplin ideologicznych i społeczno-politycznych, wywołuje bardzo poważne zastrzeżenia w znacznej części politycznie zaangażowanej kadry naukowej PAN. [b]Utrudnia ona, a nawet uniemożliwia realizację polityki władz państwowych w warunkach stanu wojennego[b]. W ramach Akademii utrzymuje się nadal 15 stanowisk w randze wiceministrów i 12 generalnych dyrektorów.

Około 10–15% pracowników naukowych PAN zatrudnionych jest na dwóch etatach[c]. W zasadzie wszyscy członkowie rzeczywiści PAN po ukończeniu 70. roku życia i przejściu na emeryturę do śmierci posiadają zawarte umowy zlecenia na kwotę 2 tysięcy złotych w macierzystej placówce (np. prof. J[an] Kielanowski w Instytucie Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN).

Po przełamaniu prób organizowania zbiorowych protestów i demonstracji poprzez konsekwentne i zdecydowane postępowanie władz część środowiska naukowego podjęła nowe formy działań, a w tym głównie:

---

[a] *Przy akapicie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska*.

[b–b] *Fragment odręcznie skreślony*.

[c] *Obok odręczny dopisek* co powoduje dekoncentrację naukową. *Do tego momentu od początku akapitu na lewym marginesie odręczna pionowa kreska*.

[2] Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość" (1978–1983) – nieformalny klub dyskusyjny skupiający przedstawicieli opozycji demokratycznej z kręgu inteligencji. Założycielem klubu był Stefan Bratkowski. Głównym zadaniem DiP było sporządzanie raportów dotyczących kryzysu w Polsce i proponujących reformy państwa.

– propagowanie przyjmowania postaw biernego oporu i tzw. emigracji wewnętrznej. Zjawisko to obserwuje się szczególnie w instytutach: Badań Literackich, Historii, Filozofii i Socjologii, Historii Nauki, Techniki i Oświaty, Ekologii;

– bojkotu środowiskowego i dyskryminowania zaangażowania aktywu kierowniczego i politycznego, dotyczy to głównie partyjnych dyrektorów instytutów i dobieranych przez nich współpracowników (np. Instytut Biologii Doświadczalnej, Instytut Chemii Fizycznej, Instytut Podstaw Informatyki);

– demonstrowanie krótkimi przerwami w pracy poparcia dla obchodzenia „rocznic", np. w Instytucie Filozofii i Socjologii, Instytucie Badań Literackich, Instytucie Chemii Fizycznej, Instytucie Chemii Organicznej, Instytucie Fizyki;

– podejmowanie zorganizowanych akcji, głównie w formie petycji z podpisami w sprawie zwolnienia internowanych w instytutach: Historii, Chemii Fizycznej, Biologii Doświadczalnej i Centrum Badań Kopernikowskich PAN[d].

Te niekorzystne zjawiska występują nadal, jednakże w mniejszym stopniu i natężeniu szkodliwości społecznej.

Wnioski

– System nauki polskiej wymaga znacznych reform. Potencjał naukowy winien służyć nauce oraz interesom państwa i społeczeństwa. W PAN wskazane jest rozdzielenie organizacyjne części korporacyjnej Akademii (Zgromadzenie Ogólne, wydziały, komitety i towarzystwa naukowe) od części naukowo-badawczej. Powołane Centrum Badań Naukowych zajmowałoby się zarządzaniem placówkami naukowymi zgodnie z interesami państwa, tak jak np. na Węgrzech i Francji;

– w środowisku naukowym niezbędne jest rzetelne przeprowadzenie weryfikacji kadr oraz zmian programów naukowych oraz metod ich finansowania;

– wskazanym jest powołanie komisji rządowej, która przy udziale organizacji partyjnych oceni działalność Polskiej Akademii Nauk i przedstawi [e]wnioski w zakresie uczestnictwa Akademii w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski[e].

Opracowano w Wydziale III Dep[artamentu] III MSW[f]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 86–90, mps.

[d] *Przy wszystkich punktach na lewym marginesie odręczna pionowa kreska.*

[e–e] *Fragment podkreślony odręcznie. Przy tym punkcie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska.*

[f] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 126

1982 wrzesień 30, Warszawa – Informacja dotycząca pobytu w Paryżu prezesa PAN prof. Aleksandra Gieysztora. Załącznik do informacji dziennej

Załącznik do informacji dziennej z dnia 30 IX 1982 r.[a]

Informacja dot[ycząca] pobytu w Paryżu prezesa PAN prof. A[leksandra] Gieysztora

Przebywający w Paryżu w dniach 12–24 września br. prezes PAN Aleksander Gieysztor odbył szereg rozmów z przedstawicielami francuskiego środowiska intelektualno-naukowego, w trakcie których przedstawił swoje refleksje z ostatniego spotkania z gen. W[ojciechem] Jaruzelskim, a mianowicie:

– podkreślił swoją wiarę w dobrą wolę i uczciwość polityczną gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego, z którym jednak – z uwagi na jego „sztywność i hermetyczność" – dyskutowanie i argumentowanie jest niezmiernie trudne;

– krytycznie ocenił tendencje gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego do „fasadowych" rozwiązań konfliktów społecznych, czego przykładem było utworzenie PRON[1]. Mimo włączenia się w działalność tego ruchu kilku znanych ludzi o niekwestionowanym autorytecie, PRON stanowi nadal fikcję polityczną, bez większych wpływów na społeczeństwo. Uwiarygodnienie PRON lub innej podobnej organizacji w szerokich masach mogłoby nastąpić w przypadku przystąpienia przedstawicieli „Solidarności" (najlepiej L[echa] Wałęsy) oraz episkopatu. Dlatego też musiał odmówić wejścia do PRON, gdyż straciłby w ten sposób dużą część swego prestiżu. Analogicznie postąpiły również inne osoby ze środowiska nauki i kultury;

– zaznaczył, iż wydarzenia z 31 sierpnia br. miały dużo większy rozmiar, niż podaje prasa krajowa, o czym gen. W[ojciech] Jaruzelski nie był w pełni poinformowany i w związku z tym nie docenił ich skutków[2].

– przedłożył gen. Jaruzelskiemu własną ocenę aktualnej sytuacji w kraju. Podobnie uczynił prof. J[an] Szczepański[b].

Otrzymują:
Tow. Wojciech Jaruzelski
Tow. Kazimierz Barcikowski[3]

---

[a] *Na lewym marginesie nieczytelny odręczny dopisek.*

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[1] Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (PRON) – organizacja polityczna utworzona 20 VII 1982 r. przez PZPR, ZSL, SD, Stowarzyszenie „Pax" i dwie drobniejsze organizacje chrześcijańskie. Miał nawiązywać do Frontu Ludowego i propagandowo udowadniać akceptację społeczną dla stanu wojennego. PRON m.in. formalnie decydował o listach wyborczych do sejmu i do wyborów lokalnych rad narodowych. Pierwszym i jedynym przewodniczącym Tymczasowej Rady Krajowej PRON był pisarz Jan Dobraczyński. Organizacja istniała do 8 XI 1989 r.

[2] Chodzi o demonstracje uliczne z. 31 VIII 1982 r.

[3] Kazimierz Barcikowski (1927–2007) – polityk, dr nauk ekonomicznych od 1962 r., działacz ZMW „Wici" (1946–1948), członek Zarządu Głownego ZMP (1950–1956), przewodniczący Zarządu Głównego ZMW (1962––1965), minister rolnictwa (1974–1977), przewodniczący Rady Narodowej m. Krakowa (1977–1980), członek

Tow. Józef Czyrek[4]
Tow. Mirosław Milewski
Tow. Stefan Olszowski[5]
Tow. Jan Główczyk[6]
Tow. Florian Siwicki[7]
Tow. Janusz Obodowski[8]
Tow. Mieczysław F. Rakowski

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 82, mps.

Rady Państwa (1980–1985). Członek PZPR (1953–1990), członek KC PZPR (1968–1989), I sekretarz KW PZPR w Poznaniu (1968–1971), sekretarz KC PZPR (1970–1974, 1981–1985), członek BP KC PZPR (1980–1989), poseł na Sejm PRL (1965–1989).

[4] Józef Czyrek (ur. 1928) – polityk, dyplomata, pracownik Katedry Ekonomii Politycznej WSE w Krakowie (1950–1952), II sekretarz Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie (1952–1957), naczelnik Wydziału Niemieckiego MSZ (1957–1960), radca Ambasady PRL w Jugosławii (1962–1968), podsekretarz stanu w MSZ (1971–1980), szef MSZ (1980–1982). Członek ZMW „Wici" (1945–1948), ZMP (1949–1956), SL/ZSL (1948–1952), PZPR (1955–1990), zastępca członka (1971–1980) i członek KC PZPR (1980–1989), członek BP KC PZPR (1981–1989).

[5] Stefan Olszowski (ur. 1931) – polityk, dyplomata, szef MSZ (1971–1976, 1982–1985). Członek PZPR (1952–1986), sekretarz KW PZPR w Poznaniu (1960–1963), kierownik Biura Prasy PZPR (1963–1968), członek KC PZPR (1964–1986), sekretarz KC (1968–1971, 1976–1980, 1980–1982), członek BP KC PZPR (1970–1980), poseł na Sejm PRL (1969–1980). W 1986 r. wyjechał do USA.

[6] Jan Główczyk (ur. 1927) – polityk, ekonomista, dziennikarz, pracownik WSE w Krakowie (1951–1952), WSNS przy KC PZPR (1957–1962), redaktor naczelny „Życia Gospodarczego" (1957–1981), przewodniczący Rady Nadzorczej RSW „Prasa Książka Ruch" (1982–1988). Członek ZMP (1949–1952), PZPR (1951–1990), członek KC PZPR (1981–1990), przewodniczący Komisji Propagandy KC (1986–1988), członek BP KC PZPR (1986–1988).

[7] Florian Siwicki (ur. 1925) – żołnierz, polityk, gen. armii od 1984 r., szef sztabu (1963–1968) i dowódca Śląskiego Okręgu Wojskowego (1968–1971), zastępca szefa (1971–1973) i szef Sztabu Generalnego WP (1973–1983), wiceminister obrony narodowej (1973–1983), członek WRON (1981–1983), minister obrony narodowej (1983–1990). Członek PPR/PZPR (1948–1990), zastępca członka (1969–1975) i członek KC PZPR (1975–1990), zastępca członka (1981–1986) i członek BP KC PZPR (1986–1990).

[8] Janusz Obodowski (ur. 1930) – polityk, ekonomista, dyplomata, dr nauk ekonomicznych od 1973 r., wicedyrektor departamentu w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej (1957–1960), dyrektor zespołu w Komisji Pracy i Płac (1960–1968), Komisji Planowania przy RM (1968–1972), podsekretarz stanu w Ministerstwie Pracy, Płac i Spraw Socjalnych (1972–1980), minister pracy (1980–1981), wicepremier (1981–1985), przewodniczący Komisji Planowania przy RM (1982–1983), stały przedstawiciel PRL przy RWPG (1983–1985), ambasador PRL w Berlinie (1986–1990). Członek PPS (1948), PZPR (1948–1990).

Nr 127

1982 październik, Warszawa – Notatka Departamentu III MSW dotycząca prof. Aleksandra Gieysztora, tajne

Notatka
dot[ycząca] profesora Aleksandra Gieysztora

Prof. dr hab. Aleksander Gieysztor, s[yn] Aleksandra i Barbary z d. Popiel, ur. 17 VII 1916 r., Moskwa, członek korespondent PAN, prezes PAN, bezpartyjny, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie, zam. Warszawa, ul. Wilcza 8 m. 20.

Wyżej wymieniony po ukończeniu szkoły średniej w 1933 r. rozpoczął naukę w Gimnazjum Humanistycznym im. Ludwika Lorenza. Następnie studiował w Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1937 r. uzyskał tytuł mgr. filozofii z zakresu historii. Jednocześnie w ramach studiów w 1934 r. Aleksander Gieysztor ukończył kurs archiwalny. Po ukończeniu studiów w 1937 r. uzyskał stypendium rządu francuskiego, pracując w bibliotece w Paryżu.

W latach 1937–1938 został powołany do zasadniczej służby wojskowej w 8., potem w 9. pułku piechoty Legionów w Zamościu i Lublinie, kończąc dywizyjny kurs podchorążych rezerwy. Po odbyciu służby wojskowej w 1938 r. uzyskał stypendium Funduszu Kultury Narodowej rządu Francji na okres 3 lat.

Aleksander Gieysztor w dniu 8 sierpnia 1939 r. został zmobilizowany i przydzielony do 3. Dywizji Piechoty Legionów. Kampanię wrześniową zakończył 3 października 1939 r. pod Biłgorajem, gdzie został ranny.

W czasie okupacji Aleksander Gieysztor prowadzi tajne nauczanie typu średniego. W tym okresie wiąże się z konspiracyjną działalnością polityczną, początkowo jako członek Biura Informacyjno-Prasowego przy Delegaturze Rządu Emigracyjnego[1]. Następnie zostaje Szefem Wydziału Propagandy BIP KG AK[2].

W 1942 r. Aleksander Gieysztor pracował w Archiwum Głównym, a w latach 1943–1944 wykładał na Wolnej Wszechnicy Polskiej, a następnie w Uniwersytecie Warszawskim (tajny Wydział Humanistyczny). 1 marca 1942 r. mgr Al[eksander] Gieysztor zdaje egzamin doktorski z zakresu historii średniowiecznej. Jednocześnie działa on w ZWZ, AK i bierze udział w powstaniu warszawskim. Po upadku powstania został wywieziony do obozu w Łambinowicach, a potem do oflagu II D w Grosborn i w końcu do Lubeki. Do kraju powrócił 28 maja 1945 r. z angielskiej strefy okupacyjnej.

Od 1 lipca 1945 r. wyżej wymieniony zatrudniony jest jako adiunkt w Państwowym Instytucie Historii Sztuki i Inwentaryzacji Zabytków, a od 1 listopada 1945 r. zatrudniony jest w Uniwersytecie Warszawskim w Instytucie Historii. W 1949 r. otrzymuje tytuł

---

[1] Informacja nieścisła.

[2] Aleksander Gieysztor pełnił w BIP KG AK kolejno funkcje: kierownika referatu polityki okupanta, kierownika Podwydziału W (sytuacja wewnętrzna w okupowanym kraju), jednocześnie od przełomu 1942 i 1943 r. kierownika Biura Wydziału Informacji. Od czerwca 1944 r. był szefem Wydziału Informacji. W czasie Powstania Warszawskiego został sekretarzem szefa BIP, płk. Jana Rzepeckiego, zob G. Mazur, *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939–1945*, Warszawa 1987, s. 389.

profesora nadzwyczajnego. Od 1953 r. pracuje w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk[3].

Prof. Al[eksander] Gieysztor w latach sześćdziesiątych związał się z naukowym środowiskiem reprezentującym postawy rewizjonistyczne, a często wręcz syjonistyczne, wywodzące się głównie z dyscyplin historycznych i humanistycznych placówek naukowych PAN. Mając poparcie tych środowisk, uzyskuje kolejne tytuły naukowe, mimo miernego dorobku naukowego. Był szczególnie wspierany przez prof. Kieniewicza, S[tefana] Żółkiewskiego, W[iktora] Kemulę[4], G[erarda] Labudę[5] i innych.

W roku 1981 prof. Al[eksander] Gieysztor wchodził w skład tzw. grupy zamkowej, której celem było m.in. przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do władz PAN. W wyniku odpowiednich manipulacji członków grupy prof. Al[eksander] Gieysztor został wytypowany na stanowisko prezesa PAN, a następnie na zgromadzeniu ogólnym został powołany na stanowisko prezesa PAN.

Od 1974 r. prof. Al[eksander] Gieysztor wielokrotnie wyjeżdżał za granicę PRL, głównie w celach naukowych[6]. Większość wyjazdów dotyczyła krajów kapitalistycznych sfery europejskiej, zwłaszcza Francji i Włoch.

Od momentu objęcia stanowiska prezesa PAN uaktywnia swoje kontakty z dyplomatami kk. Spotkania z nimi odbywa głównie w „cztery oczy" na terenie Zamku Królewskiego, którego jest dyrektorem od początku lat siedemdziesiątych. Na terenie zamku przyjmował też przedstawicieli NSZZ „Solidarność", kleru katolickiego oraz członków „Doświadczenie i Przyszłość" (K[lemens] Szaniawski, S[tefan] Bratkowski). Ustalono, że częstymi gośćmi jego byli dwaj dyplomaci amerykańscy (Zerolis i Hovard) wydaleni z PRL w związku ze sprawą dr. R[yszarda] Herczyńskiego. Z chwilą wprowadzenia stanu wojennego na terytorium PRL prof. Al[eksander] Gieysztor angażuje się w działania zmierzające do zwalniania osób internowanych (np. Karola Modzelewskiego). Przyjmuje też osoby, które poleca mu J[an] J[ózef] Lipski, czł[onek] KSS „KOR". Wg danych wywiadowczych z m[iesią]ca czerwca br., prof. Al[eksander] Gieysztor miał propozycję objęcia stanowiska prezydenta w rządzie emigracyjnym, z której to nie skorzystał.

W dniach 12–24 września prezes PAN przebywał w Paryżu, gdzie odbył szereg rozmów z przedstawicielami francuskiego środowiska intelektualno-naukowego. Oceniając sytuację w Polsce, prof. Al[eksander] Gieysztor krytycznie ocenił intencje[a] gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego, nazywając je „fasadowym" rozwiązywaniem konfliktów społecznych. Zaznaczył, że do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego po-

---

[a] *W oryginale* tendencje.

[3] Gieysztor w latach 1953–1955 był wicedyrektorem Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Od 1954 r. do 1968 r. był zatrudniony również w IH PAN, od 1963 jako kierownik Działu I Historii Średniowiecza.

[4] Wiktor Kemula (1902–1985) – chemik, polarograf, kierownik Katedry Chemii Nieorganicznej UW (1945–1968), prorektor UW od 1956 r., zwolniony z uniwersytetu za sprzyjanie protestującym studentom, prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1982–1985), prezes Komisji/Komitetu Chemii Analitycznej PAN (1955–1980), pracownik Instytutu Chemii Fizycznej PAN od 1955 r.

[5] Gerard Labuda (ur. 1916) – historyk, slawista, prof. zwyczajny od 1956 r., kierownik Katedry Historii Powszechnej IH UAM (1961–1984), członek rzeczywisty PAN od 1968 r., kierownik Zakładu Historii Pomorza IH PAN od 1953 r., prezes Oddziału PAN w Poznaniu (1972–1980), członek Prezydium PAN od 1972 r., wiceprezes PAN (1984–1986). Członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

[6] Gieysztor wyjeżdżał za granicę stosunkowo często, począwszy od 1956 r.

winni być przyjęci członkowie byłej „Solidarności" oraz episkopatu. W związku z tym prof. Al[eksander] Gieysztor odmówił wstąpienia do PRON.

W środowisku naukowym PAN panuje opinia, że Al[eksander] Gieysztor związany jest z międzynarodowym ruchem masonerii.

Po objęciu stanowiska prezesa PAN prof. Al[eksander] Gieysztor do czasu ogłoszenia stanu wojennego wyraźnie wspierał kierownictwo NSZZ „Solidarność" i działające grupy antysocjalistyczne, uczestnicząc w krajowym Zjeździe „Solidarności" w Gdańsku. Angażował się również w konflikt WSI w Radomiu, wspierając działania prof. H[enryka] Samsonowicza, prof. Findeisena i innych.

Po wprowadzeniu stanu wojennego utrzymuje nadal kontakty z przedstawicielami byłego NSZZ „Solidarność", sam zaś posiadając znaczny autorytet z tytułu zajmowanego stanowiska prezesa PAN, nie składa wyraźnej deklaracji w pozytywny nurt przemian społeczno-politycznych, tym samym utrudnia i opóźnia angażowanie się środowiska naukowego i kulturotwórczego w realizację programu porozumienia narodowego.

Żona wyżej wymienionego – Gieysztor Irena[7] jest pracownikiem naukowym Instytutu Historii PAN.

Córka – Ewa Gieysztor-Sztucka zatrudniona jest w Ośrodku Języka Angielskiego w Warszawie. Aktualnie przebywa w Kanadzie, gdzie podjęła pracę zarobkową w charakterze sekretarki w firmie „Artform"[8].

Syn – Andrzej Gieysztor zatrudniony jest jako pracownik naukowy w Politechnice Warszawskiej. Aktualnie przebywa w Algierii, gdzie zatrudniony jest w charakterze wykładowcy w tamtejszym Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego[9].

Opracowano w Departamencie III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 110–113, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[7] Irena Gieysztor (1914–1999) – historyk, demograf, dr od 1975 r., pracownik Polskiego Radia (1945–1950), pracownik naukowy IH PAN (1953–1984).

[8] Ewa Gieysztor (ur. 1946).

[9] Andrzej Gieysztor (ur. 1941).

Nr 128

1982 grudzień 31, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Wydziału III Departamentu III MSW

Załącznik do informacji dziennej z dnia 31 grudnia 1982 r.

Z uzyskanych wiarygodnych i sprawdzonych informacji wynika, że prezes Polskiej Akademii Nauk, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie – prof. dr Aleksander Gieysztor rozpowszechnia w swym otoczeniu opinie, iż życiorys ministra kultury i sztuki – prof. dr. Kazimierza Żygulskiego zawiera szereg luk dot[yczących] okresu lat pięćdziesiątych. W środowisku naukowym wiadomym jest, że prof. Żygulski w latach czterdziestych i pięćdziesiątych był więziony, a następnie studiował w ZSRR.

Mianowanie prof. Żygulskiego – jako bezpartyjnego – na stanowisko ministra kultury i sztuki stanowiło pełne zaskoczenie dla środowisk: naukowego i twórczego. Wg opinii prof. Gieysztora, kandydatura prof. Żygulskiego została umiejętnie podsunięta przez stronę radziecką. Sądzi on, iż prof. Żygulski od czasu swego powrotu do Polski był przygotowywany do objęcia w odpowiednim momencie tego stanowiska, celem rozprawienia się z twórcami – zawsze dotychczas przysparzającymi władzom PRL wielu kłopotów, potęgujących się szczególnie w ostatnich dwóch latach. Prof. Gieysztor swe przypuszczenia uzasadnia gorliwością i pilnością w wykonywaniu poleceń władz przez prof. Żygulskiego.

* * *

W dniu 30 XI br. w pociągu relacji Frankfurt–Warszawa funkcjonariusze GPK Zgorzelec zatrzymali w trakcie odprawy paszport kanadyjski Nr HJ-700892 obywatelowi polskiemu – Andrzejowi Sztuckiemu, s[yn] Tadeusza, ur. 5 II 1943 r. w Warszawie, zawód – architekt wnętrz. Posiadanie paszportu kanadyjskiego – oprócz równolegle okazanego paszportu polskiego – tłumaczył on faktem zamieszkania od 1968 r. w Kanadzie. W[yżej] wymieniony w trakcie odprawy celnej zgłosił przewóz 6,5 tys. dolarów USA. W toku rozmowy wyjaśniającej A[ndrzej] Sztucki poinformował funkcjonariuszy GPK, iż jest zięciem prezesa PAN – prof. A[leksandra] Gieysztora, z którego córką Ewą zawarł związek małżeński 8 IX 1980 r.

* * *

31 bm. prezes PAN – prof. A[leksander] Gieysztor, wychodząc do pracy, zauważył w bramie domu, w którym mieszka, przy ul. Wilczej 8 napis o treści: „Wrona skona, Gieysztor kolaborant". Powiadomił o tym sekretarza naukowego PAN – prof. Z[dzisława] Kaczmarka oraz dyrektora Biura Prezydialnego PAN – [Jerzego] Zarembę[1]. Prosił przy tym dyr[ektora] Zarembę o powiadomienie o tym fakcie SB oraz spowodowanie zatarcia

[1] Brak bliższych danych o tej osobie.

napisu. Wykonując prośbę dyr[ektora] Zaremby, spowodowano poprzez KD MO Śródmieście, aby dozorca domu zatarł napis[a].

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 108, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 129

1982 grudzień, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca wyjazdów służbowych pracowników PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] wyjazdów służbowych pracowników naukowych PAN

Środowisko pracowników naukowych PAN, którego część znana jest z prezentowania negatywnych, względnie antysocjalistycznych postaw, korzysta ze szczególnych preferencji w uzyskiwaniu zgody na wyjazdy indywidualne w ramach stypendiów i staży naukowych. Dotyczy to wyjazdów do krajów kapitalistycznych, głównie do USA, RFN i Francji.

Zagraniczne ośrodki naukowo-badawcze, mając dobre rozpoznanie potencjału naszej kadry naukowej – z reguły zapraszają i przedłużają pobyty (względnie umożliwiają pozostanie) pracownikom będącym w wieku najbardziej efektywnym (30–40 lat) i wydajnym w pracy naukowej. Najczęściej są to pracownicy reprezentujący dyscypliny techniczne, fizykę i nauki medyczne.

Pozytywnymi efektami wynikającymi z pobytów pracowników PAN w ośrodkach zagranicznych są takie elementy, jak np. lepsze poznanie języka, dostęp do nowoczesnej aparatury naukowej, wymiana doświadczeń czy wspólne publikacje.

Zdecydowana większość wyjeżdżających podczas pobytu zagranicznego nie utrzymuje kontaktów z krajem i nie przekazuje wyników swoich badań. Najczęściej swoje zainteresowania naukowe doraźnie podporządkowują interesom placówek zapraszających – stąd też wyjazdy określane mianem naukowych, posiadają najczęściej charakter czysto zarobkowy. Z tych też względów trudno jest wymiernie ocenić efektywność i korzyści dla polskiej nauki płynące z wyjazdów naukowców z PAN do krajów zachodnich.

Negatywną stroną wyjazdów do krajów kapitalistycznych są także zjawiska odmowy powrotów bądź też wymuszania przedłużania okresu pobytu za granicą.

Poniżej przedstawiamy wykaz pracowników naukowych PAN, którzy nie powrócili do kraju w przewidzianym terminie w roku 1982 z wyjazdów służbowych i stypendialnych[1]:

1. dr Jan Albrecht[2] – pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej PAN, wyjechał do Holandii w dn. 23 XII 1981 r. na okres 3 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu lutym 1982 r.

2. dr Bożena Bielkiewicz[3] – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych PAN, wyjechała do Kanady w dn. 6 II 1981 r. na okres 3 miesięcy (w dalszej kolejności

---

[1] W poniższej liście brak przypisu przy nazwisku oznacza, że nie znaleziono bliższych informacji o danej osobie.

[2] Jan Albrecht (ur. 1944) – neurochemik, neurotoksykolog, prof. nadzwyczajny od 1992 r., kierownik Zakładu Neurotoksykologii IMDiK PAN od 1996, zastępca dyrektora ds. naukowych IMDiK PAN (1996–2001). Członek korespondent PAN od 2007 r.

[3] Bożena Biełkiewicz pozostała w Kanadzie, znalazła zatrudnienie na Wydziale Farmakologii University of Alberta w Edmonton.

władze PAN wyraziły zgodę na przedłużenie pobytu o 6 miesięcy, a następnie o 49 dni). Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

3. dr Białkowska-Juzyszyn[4] – pracownik naukowy Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, wyjechała na stypendium do USA w dn. 24 XI 1978 r. na okres 12 miesięcy (uzyskała zgodę na przedłużenie pobytu o dalsze 12 miesięcy). Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

4. dr Jerzy Czyż – pracownik naukowy Instytutu Geofizyki PAN, wyjechał do USA na okres 12 miesięcy w dn. 27 XII 1980 r. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

5. dr Ewa Czyżewska[5] – pracownik naukowy Instytutu Chemii Organicznej PAN, wyjechała do Kanady w miesiącu lipcu 1980 r. na okres 18 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu listopadzie 1982 r.

6. dr Winicjusz Ciesielski[6] – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN, wyjechał do USA w miesiącu grudniu 1980 r. na okres 18 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu czerwcu 1982 r.

7. dr Wojciech Chyła[7] – pracownik naukowy Instytutu Sztuki PAN, wyjechał w dn. 11 XII 1981 r. do Hiszpanii na okres 40 dni. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

8. dr Jerzy Filus[8] – pracownik naukowy Instytutu Badań Systemowych PAN. Termin powrotu upłynął w miesiącu listopadzie 1982 r.

9. doc. Krzysztof Gawlikowski[9] – pracownik naukowy Instytutu Historii PAN, wyjechał w dn. 30 X 1981 r. do RFN w ramach stypendium na okres 2 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

10. dr Zbyszko Grzelczak[10] – pracownik naukowy Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, wyjechał do USA w dn. 3 VI 1980 r. na okres 12 miesięcy. Uzyskał zgodę na przedłużenie o dalsze 12 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu czerwcu 1982 r.

11. dr Janusz Grębowicz[11] – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN, wyjechał do USA w miesiącu październiku 1980 r. na okres 2 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu październiku 1982 r.

12. dr Grzegorz Grynkiewicz[12] – pracownik naukowy Instytutu Chemii Organicznej PAN, wyjechał do USA w grudniu 1980 r. na okres 2 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu listopadzie 1982 r.

---

[4] Brak bliższych danych o tej osobie, być może nazwisko zostało zniekształcone.

[5] Zapewne nie chodzi o Ewę Janinę Czyżewską – fizjologa, pracownika naukowego AM w Białymstoku.

[6] Winicjusz Ciesielski – chemik, fizyk, pracownik naukowy Instytutu Fizyki Molekularnej PAN, PŁ.

[7] Wojciech Chyła (ur. 1950) – filmoznawca, prof. nadzwyczajny od 2002 r., pracownik naukowy UAM od 1997 r., UŁ, Instytutu Sztuki PAN.

[8] Jerzy Filus – specjalista od automatyki, dr od 1979 r., pozostał w USA, obecnie pracuje w Oakton Community College.

[9] Krzysztof Gawlikowski (ur. 1940) – politolog, psycholog, dr hab. od 1978 r., pracownik IH PAN do 1981 r., INP PAN, SWPS.

[10] Zbyszko Grzelczak pozostał w USA.

[11] Janusz Grębowicz pozostał w USA, znalazł zatrudnienie na University of Houston.

[12] Grzegorz Grynkiewicz (ur. 1939) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy Instytutu Chemii Organicznej PAN (1964–1968, 1969–1980), Instytutu Przemysłu Farmaceutycznego (1984–1989), zastępca dyrektora instytutu (1992–1998).

13. dr Andrzej Huszczuk vel Huszcza[13] – pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, wyjechał do USA w miesiącu lipcu 1979 r. na okres 3 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu lipcu 1982 r.

14. dr Michał Jaegermann – pracownik naukowy Instytutu Podstaw Informatyki PAN, wyjechał do USA w miesiącu sierpniu 1981 r. na okres 1 roku. Termin powrotu upłynął w miesiącu sierpniu 1982 r.

15. dr Mirosław Jonasz – pracownik naukowy Zakładu Oceanologii PAN, wyjechał w dn. 22 VIII 1982 r. na konferencję naukową (10 dni) do Finlandii. Odmówił powrotu.

16. doc. Marek Janas[14] – pracownik naukowy Instytutu Podst[awowych] Problemów Techniki PAN, wyjechał w dn. 10 XII 1981 r. do Włoch na okres 12 dni. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

17. dr Monika Kucharska – prac[ownik] naukowy Instytutu Chemii Organicznej PAN, wyjechała w dn. 29 IX 1980 r. do RFN w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużyła pobyt o dalsze 3 miesiące (wyszła za mąż za ob. RFN). Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

18. dr Marek Kwietniak – pracownik naukowy Instytutu Fizyki PAN, wyjechał w dn. 21 I 1980 r. do USA w ramach stypendium na 10 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużył pobyt od 12 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu wrześniu 1982 r.

19. mgr Andrzej Kutyłowski[15] – pracownik naukowy Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, wyjechał w dn. 25 XI 1981 r. do Norwegii w ramach zorganizowanego kursu szkoleniowego na 6 tygodni. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

20. dr Hanna Księżak – pracownik naukowy Centrum Medycyny PAN, wyjechała w dn. 12 XI 1978 r. do USA w ramach stypendium na okres 10 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużyła pobyt o 12 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu lutym 1982 r.

21. dr Andrzej Kloczkowski[16] – pracownik naukowy Instytutu Chemii Fizycznej, wyjechał do USA w miesiącu październiku 1981 r. na okres 1 roku. Termin powrotu upłynął w miesiącu październiku 1982 r.

22. dr Jerzy Kupiec-Węgliński[17] – pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, wyjechał do USA w miesiącu październiku 1979 r. na okres 3 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu październiku 1982 r.

23. doc. Agnieszka Muszyńska – pracownik naukowy Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN, wyjechała do USA w dn. 12 I 1980 r. w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużyła pobyt o 9 miesięcy (wyszła za mąż). Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

---

[13] Alfred Huszcza (1920–1993) – specjalista okulistyki, pracownik naukowy CMDIK PAN.

[14] Marek Janas (ur. 1934) – technik, prof. nadzwyczajny od 1999 r., pracownik naukowy PW (1957–1963), IPPT PAN (1958–1981, 1990–2004), uniwersytetu w Grenoble (1982–1990). Działacz „Solidarności", przewodniczący Komisji Przygotowawczej I Zjazdu NSZZ „Solidarność" w Gdańsku (1981), delegat Regionu Mazowsze na I Zjazd (1981).

[15] Andrzej Kutyłowski pozostał w Norwegii, znalazł zatrudnienie w Buskerud College.

[16] Andrzej Kloczkowski – chemik, dr hab. od 2001 r., pracownik naukowy Instytutu Chemii Fizycznej PAN, Iowa State University.

[17] Jerzy Kupiec-Węgliński – transplantolog, immunolog, dr od 1979 r., pracownik naukowy CMD(iK) PAN (1975–1979), Harvard University, University of California w Los Angeles. Członek zagraniczny PAN.

24. dr Jerzy Milewski[18] – pracownik naukowy Instytutu Maszyn Przepływowych PAN, wyjechał w dn. 11 XII 1981 r. do USA na konferencję naukową na okres 10 dni. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

25. dr Bronisław Misztal[19] – pracownik naukowy Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, wyjechał w dn. 31 X 1980 r. do USA w ramach stypendium na okres 10 miesięcy. Za zgodą władz PAN przedłużył pobyt o 2 miesiące. Termin powrotu upłynął w miesiącu czerwcu 1982 r.

26. mgr Bogdan Morys – pracownik Obserwatorium Geofizycznego PAN, wyjechał w dniu 20 VII 1981 r. do stacji PAN na Spitsbergen na okres 13 miesięcy. Odmówił powrotu.

27. dr Maria Majewska[20] – pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, wyjechała w dn. 13 III 1979 r. w ramach stypendium do USA na okres 12 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużała dwukrotnie pobyt: 12 i 7,5 m[iesię]cy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

28. dr Walerian Majewski – pracownik naukowy Instytutu Fizyki PAN, wyjechał w dn. 9 VII 1979 r. do USA na okres 12 m[iesię]cy. Za zgodą PAN przedłużył pobyt o dalsze 24 miesiące. Termin powrotu upłynął w miesiącu lipcu 1982 r.

29. dr Barbara Mazuś – pracownik naukowy Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, wyjechała do USA w miesiącu kwietniu 1980 r. na okres 18 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu lipcu 1982 r.

30. dr Tomasz Michalski – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN, wyjechał do USA w miesiącu styczniu 1980 r. na okres 18 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu czerwcu 1982 r.

31. dr Marek Mazurkiewicz – pracownik naukowy Instytutu Maszyn Przepływowych PAN, wyjechał do USA w miesiącu wrześniu 1980 r. na okres 2 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu sierpniu 1982 r.

32. dr Zdzisław Otwinowski – pracownik naukowy Centrum Astronomicznego PAN, wyjechał w dn. 27 XII 1979 r. do USA w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużył o dalsze 11 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

33. dr Julian Partyka[21] – pracownik naukowy Instytutu Mechaniki Górotworu PAN w Krakowie, wyjechał w dn. 5 VIII 1979 r. do RFN w ramach stypendium na okres 14 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużył pobyt o 10 miesięcy. Termin powrotu upłynął w m[iesią]cu styczniu 1982 r.

34. mgr Czesław Paulus – pracownik Zakładu Automatyki Komputerowej PAN, wyjechał w dn. 2 V 1981 r. do Szwajcarii w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

---

[18] Jerzy Milewski (1935–1997) – fizyk, pracownik naukowy Instytutu Maszyn Przepływowych PAN (1957–1981). Działacz „Solidarności", w latach 1981–1991 na emigracji, kierownik Biura Koordynacyjnego NSZZ „Solidarność" w Brukseli (1982–1991), szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego (1991–1994, 1996–1997).

[19] Bronisław Misztal (ur. 1946) – socjolog, dr hab. od 1977 r., prof. zwyczajny od 2001 r., pracownik naukowy IFiS PAN (1971–1982), UJ (1984–1986), Indiana University (1988–1995), Catholic University of America od 1996 r. Członek gabinetu politycznego ministra spraw zagranicznych od 2007 r.

[20] Maria Czajkowska-Majewska – neurolog, prof. nadzwyczajny od 2007 r., pracownik naukowy CMDiK PAN, IPiN PAN.

[21] Julian Partyka osiedlił się w Kanadzie.

35. dr Tadeusz Patzek[22] – pracownik naukowy Chemii PAN, wyjechał do USA w dniu 11 I 1981 r. w ramach stypendium na okres 10 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

36. mgr Jacek Polewczak[23] – pracownik Instytutu Matematycznego PAN, wyjechał do USA w miesiącu czerwcu 1978 r. na okres 3 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

37. dr Hanna Ślebodzka-Tilk – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych PAN, wyjechała w dn. 29 IX 1980 r. do USA w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużyła pobyt o 3 miesiące. Termin powrotu upłynął w miesiącu sierpniu 1982 r.

38. mgr Artur Świergiel[24] – pracownik Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN, wyjechał w dn. 1 X 1981 r. do Anglii w ramach stypendium na okres 6 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu kwietniu 1982 r.

39. dr Stanisław Stępkowski[25] – pracownik naukowy Centrum Medycyny Doświadczalnej PAN, wyjechał w dn. 2 XI 1980 r. do Norwegii w ramach stypendium na okres 3 miesięcy. Za zgodą PAN przedłużył pobyt o dalsze 6 i 3 m[iesią]ce. Termin powrotu upłynął w m[iesią]cu styczniu 1982 r.

40. dr Andrzej Wartoń – pracownik naukowy Instytutu Parazytologii PAN, wyjechał w dn. 5 XII 1980 r. do Australii w ramach stypendium (wraz z żoną) na okres 6 miesięcy. Za zgodą władz PAN przedłużał pobyt o 8 i 5 m[iesię]cy. Termin powrotu upłynął w miesiącu lipcu 1982 r.

41. dr Tadeusz Uliasz – pracownik naukowy Zakładu Fizyki Ciała Stałego PAN, wyjechał do RFN w dn. 1 IV 1980 r. w ramach stypendium na okres 12 miesięcy. Uzyskał zgodę władz PAN na przedłużenie pobytu o dalsze 6 miesięcy. Termin powrotu upłynął w miesiącu styczniu 1982 r.

42. dr Małgorzata Zalewska – pracownik Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, wyjechała do USA w miesiącu październiku 1979 r. na okres 3 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu październiku 1982 r.

43. dr Barbara Zielińska – pracownik naukowy Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN, wyjechała do RFN w miesiącu październiku 1980 r. na okres 2 lat. Termin powrotu upłynął w miesiącu październiku 1982 r.

44. doc. Walter Zielke – pracownik naukowy Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN, wyjechał do Szwecji w miesiącu czerwcu na okres 2 tygodni. Termin powrotu upłynął w miesiącu czerwcu 1982 r.

Dla zlikwidowania w przyszłości tych niekorzystnych zjawisk co najmniej dwa istotne problemy powinny być w najbliższym czasie zdecydowanie rozwiązane:

---

[22] Tadeusz Patzek – geolog, dr od 1979 r., pracownik naukowy Instytutu Inżynierii Chemicznej PAN w Gliwicach (1974–1980), University of Minnesota (1981–1983), California State University od 1990 r. Inżynier w firmie Shell (1983–1990).

[23] Jacek Polewczak – matematyk, pracownik naukowy Instytutu Matematycznego PAN, obecnie California State University.

[24] Artur Świergiel – pracownik naukowy Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN.

[25] Stanisław Stępkowski – immunolog, transplantolog, prof. uniwersytetu od 1997 r., pracownik naukowy Oddziału Immunologii i Transplantacji Narządów Texas University w Houston od 1987 r.

1. Należy podjąć odpowiednie działania zapobiegające powszechnej praktyce przedłużania pod różnymi pretekstami przez pracowników naukowych terminu ich powrotu do Polski. Problem ten traktowany jest przez kierownictwa instytutów PAN bardzo tolerancyjnie.

2. Odpowiednie jednostki organizacyjne PAN i kierownictwa poszczególnych instytutów winny konsekwentnie realizować obowiązujące przepisy prawa, nakazujące rozwiązanie umowy o pracę z osobami, które samowolnie pozostały za granicą, a tym samym porzuciły dotychczasową pracę. W praktyce przepisy te są realizowane opieszale, a stosowne czynności formalno-prawne podejmowane są z dużym opóźnieniem.

Opracowano w Departamencie III MSW[a].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 91–100, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 130

1983 styczeń 5, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Wydziału III Departamentu III MSW

Załącznik do informacji dziennej z dnia 5 stycznia 1983 r.

Według oceny środowiska dziennikarskiego, krytyka koncepcji politycznych prof. J[erzego] Wiatra[1] przedstawiona w grudniowym miesięczniku „Woprosy Fiłozofii" nie dotyczy tylko samego autora, ale szeregu osób spośród kierownictwa partyjnego i państwowego i pośrednio uderza w tzw. raport Kubiaka[2]. Sprawa krytyki koncepcji J[erzego] Wiatra sięga znacznie dalej, bowiem dotyczy tym samym prezentowanych poglądów przez niektóre osobistości polityczne, m.in. wicepremiera M[ieczysława] Rakowskiego. Krytyka przygotowana wnikliwie i kąśliwie, jak oceniają dziennikarze – ze względu na posługiwanie się cytatami z wystąpień gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego – stanowi eskalację krytycznych ocen strony radzieckiej wobec konkretnych przedstawicieli naszego kierownictwa i jednocześnie wyraża votum nieufności wobec nich.

W środowisku dziennikarskim twierdzi się, iż jednym z podtekstów tej krytyki jest fakt ukazania się jej przed zbliżającą się Krajową Konferencją Partyjną PZPR, co miałoby z pewnością na celu ostudzenie grupy „liberałów". Według wypowiadających się omawiana krytyka prof. Wiatra spowodowała duże zaniepokojenie wśród przedstawicieli kierownictwa partyjnego i państwowego, głównie skupionych wokół wicepremiera M[ieczysława] F[ranciszka] Rakowskiego. Sprawa ta, jak twierdzą dziennikarze – wymaga pilnego i otwartego wyjaśnienia w płaszczyźnie ideologicznej dla dobra wzajemnych stosunków polsko-radzieckich.

Wśród dziennikarzy panuje przekonanie, iż proces 11 działaczy opozycyjnych odbędzie się i stanowić będzie umocnienie ekipy gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego.

Na podstawie niektórych ocen działaczy partyjnych średniego szczebla oczekiwane są w bieżącym roku dalsze zmiany w składzie rządu. Wskazuje się m.in. na możliwość powołania m.in. Kiszczaka[3] na stanowisko wicepremiera. Sygnały te dziennika-

---

[1] Jerzy J. Wiatr (ur. 1931) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UW (1951–1959, 1969–?), WAP (1958–1968), UJ (1959–1965), wicedyrektor IFiS PAN (1965–1969), dyrektor Intytutu Socjologii UW (1975–1977), dziekan Wydziału Nauk Społecznych UW (1977–1980), dyrektor Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu KC PZPR (1981–1984), rektor Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie od 2007 r. Członek PZPR (1949–1990), SLD od 1990 r., poseł na Sejm RP (1991–1997, 2001), minister edukacji narodowej (1996–1997).

[2] Hieronim Kubiak w latach 1981–1983 stał na czele komisji dla wyjaśnienia okoliczności, faktów i przyczyn konfliktów społecznych w dziejach PRL (do której należał Jerzy Wiatr), zwanej „komisją Kubiaka". Sprawozdanie tej komisji zob. w: *Przyczyny, przebieg i skutki ktyzysów społecznych w dziejach PRL (projekt opracowania syntetycznego Komisji KC dla wyjaśnienia przyczyn konfliktów społecznych w dziejach PRL)*, „Zeszyty Historyczne" (Paryż) 1983, nr 65, s. 137–177.

[3] Czesław Kiszczak (ur. 1925) – żołnierz, polityk, gen. broni od 1983 r., oficer w GZI WP (1945–1952), pracownik WSW w Warszawie (1957–1959, 1967–1973), Gdańsku (1959–1965) i Wrocławiu (1965–1967), p.o. szef i szef Zarządu II Sztabu Generalnego WP (1973–1978), szef WSW (1979–1981). Członek PPR/PZPR (1945–1990), KC PZPR (1981–1990), członek BP KC PZPR (1986–1990), minister spraw wewnętrznych (1981–1990), desygnowany na premiera, nie zdołał utworzyć rządu (1989).

rze partyjni oceniają jako wskazujące na istniejący i rosnący prestiż gen. Cz[esława] Kiszczaka.

Otrzymuje:
Tow. Czesław Kiszczak

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 124, mps.

Nr 131

1983 styczeń 7, Warszawa – Informacja dotycząca aktualnej sytuacji w środowiskach naukowych PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] aktualnej sytuacji w środowiskach naukowych
Polskiej Akademii Nauk[a]

W placówkach naukowych Polskiej Akademii Nauk, powielając jednocześnie opinie zachodnie, lansuje się tezę, że „Solidarność" obecnie ma jedynie oparcie w szeroko rozumianych kręgach inteligenckich, zwłaszcza w obszarze środowisk artystycznych i pracowników nauki.

Wg prezentowanych ocen, wynika to z faktu przekonania tych środowisk co do określonej bezkarności w tym względzie. Uważa się, że władze nie podejmą rygorystycznych posunięć, choćby z uwagi na presję znaczących kół zachodnich stymulujących w dużym stopniu politykę wobec środowisk naukowych i twórczych.

Tego rodzaju punkt widzenia w PAN znajduje niejako potwierdzenie w działalności kierownictw większości instytutów, gdzie między innymi dyrektorzy przyjmują postawy zdecydowanie konformistyczne wobec inicjatyw byłych działaczy b[yłego] NSZZ „Solidarność" w wyniku obaw, że jednoznaczne kroki z ich strony spotkałyby się ze zdecydowanym oporem, jednocześnie tworząc konieczność posunięć dyscyplinarnych czy represyjnych. To z kolei spowodowałoby izolację środowiskową dyrektora oraz dyskredytację w oczach zachodnich kręgów naukowych.

W powyższych aspektach wyróżniają się przede wszystkim: prof. Czesław Madajczyk – dyrektor Instytutu Historii PAN, prof. Józef Pajestka – dyrektor Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN, prof. Jerzy Prochorow[1] – dyrektor Instytutu Fizyki PAN, doc. Andrzej Paszewski – dyrektor Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, prof. Jerzy Stodółkiewicz[2] – dyrektor Centrum Astronomicznego PAN.

Znaczną rolę wspierającą w omawianej działalności spełniają również: prof. Władysław Markiewicz – sekretarz Wydziału I PAN, prof. Włodzimierz Kołos – sekretarz Wydziału III PAN, prof. Janusz Haman[3] – sekretarz Wydziału V PAN, prof. Władysław Trzeciakowski[4] – zastępca dyrektora Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN, prof. Leszek

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* [nieczytelne nazwisko] dziękuję – zwrot, *nieczytelny podpis i data* 1 I 1983, *niżej drugi dopisek* tow. Słoma, *nieczytelny podpis*.

[1] Jerzy Prochorow (1938–2006) – fizyk, dyrektor Instytutu Fizyki PAN (1982–1992).

[2] Jerzy Stodółkiewicz (1933–1988) – astronom, dr hab. od 1976 r., pracownik naukowy Zespołu Budowy Centralnego Obserwatorium Astronomicznego/Zakładu Astronomii/Centrum Astronomicznego PAN (1955–1988), prezes Polskiego Towarzystwa Astronomicznego (1975–1988), wicedyrektor (1974–1981) i dyrektor Centrum Astronomicznego PAN (1981–1987).

[3] Janusz Haman (ur. 1923) – specjalista od mechanizacji rolnictwa, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik AGH (1949–1950), UJ (1950–1953), UMCS (1953–1955), WSR/AR w Lublinie (1955–1983) r., SGGW (1983–1990), dziekan Wydziału Techniki Rolnej i Leśnej AR w Lublinie (1977–1980). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r., zastępca sekretarza (1967, 1972, 1978–1981) i sekretarz Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1980–1983[?]).

[4] Prawdopodobnie chodzi o Witolda Trzeciakowskiego.

Kubicki[5] – zastępca sekretarza Wydziału I PAN, doc. Stanisław Mauersberg – zastępca dyrektora Instytutu Nauki Oświaty i Techniki PAN oraz prof. Stanisław Buraczewski – dyrektor Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN.

Tak rozumiana ugodowość oraz bezwolność kierownictw instytutów wynika w znacznej mierze ze składu poszczególnych rad naukowych (w większości byli działacze b[yłego] NSZZ „Solidarność"), pochodzących z wyborów w roku 1981. Również istotnym elementem wspomagającym negatywne działania omawianych kręgów jest fakt przywrócenia działalności władz towarzystw naukowych wybranych również w większości w roku 1981 przez grupy nacisku b[yłego] NSZZ „Solidarność".

Zarysowana sytuacja, według ocen szeregu naukowców o postawach pozytywnych, paraliżuje prowadzenie polityki władz w tym środowisku w wielu kwestiach zasadniczych, między innymi plany naukowe, polityka wyjazdowo-stypendialna, nominacje profesorskie, polityka kadrowa, jak również ruch związkowy.

W związku z powyższym coraz częściej notowane są opinie niektórych naukowców, że jedynie zasadnicze zmiany strukturalne w podstawowych placówkach Polskiej Akademii Nauk są w stanie przełamać zarysowujący się trend polityczny w tym środowisku[b].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 125–126, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[5] Leszek Kubicki (ur. 1930) – prawnik, dr hab. od 1975, prof. 2000 r., pracownik naukowy UW (1951–1968), Instytutu Nauk Prawnych PAN (1965–2005). Zastępca sekretarza Wydziału Nauk Społecznych PAN (1981–1983). Członek PZPR (1956–1990), sędzia Trybunału Stanu (1989–1991), Sądu Najwyższego (1990–1999), minister sprawiedliwości i prokurator generalny (1996–1997).

Nr 132

1983 styczeń 20, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w naukach społecznych, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji w naukach społecznych

Przygotowany przez Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR dokument o sytuacji w naukach społecznych ujmuje podstawowe problemy występujące w tym środowisku. Prezentowane oceny i wnioski są zbieżne z posiadanym rozpoznaniem naszych służb, szczególnie w obszarze stwierdzeń krytycznych przedstawiających aktualny stan w poszczególnych dyscyplinach nauk społecznych.

Sytuacja społeczno-polityczna w tym środowisku kształtowana była od wielu lat i wynika z mechanizmu sterowania nauką, układów personalnych, postaw i działalności ideowo-politycznej określonej grupy naukowców. Stwierdzić należy, że środowisko to stanowi główną bazę planowanych i organizowanych działań opozycji antysocjalistycznej. W niej też tkwi główne niebezpieczeństwo grożące perspektywicznemu i bieżącemu uzdrawianiu sytuacji politycznej w PRL.

Nauki społeczno-polityczne tradycyjnie były przedmiotem studiów klasy burżuazyjnej (obszarnictwo, ziemiaństwo) oraz warstw urzędniczych ściśle związanych z władzą okresu międzywojennego, masonerią itp. Po wyzwoleniu znaleźli oni zatrudnienie w naukach humanistycznych uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego i innych. Po utworzeniu placówek humanistycznych PAN i eliminacji wyżej wymienionych z nauczania w szkołach wyższych znaleźli oni schronienie w instytutach Polskiej Akademii Nauk. Z biegiem lat uzyskali oni znaczne wpływy na rozwój młodej kadry naukowej prezentującej negatywne postawy polityczne. W tych warunkach w instytutach: Historii, Filozofii i Socjologii, Badań Literackich, Polonistyki, uniwersytetów i placówek PAN zatrudniony jest znaczny odsetek z tym rodowodem oraz skrajnych działaczy politycznych, podejmujących otwartą walkę przeciwko socjalistycznym stosunkom w PRL.

Pracownicy nauk społecznych uczestniczący bądź popierający działalność rodzimej opozycji politycznej, uaktywnili się w okresie narastania ostatniego kryzysu w Polsce, a szczególnie w latach 1980–1981.

Między innymi omawiane nauki stały się terenem walki politycznej i ideologicznej, przekształcając się w jeden z najaktywniejszych ośrodków teoretycznego, a nawet praktycznego zaplecza antykomunizmu w Polsce.

W rezultacie takiego klimatu wykształcona została stosunkowo liczna grupa naukowców, która związała się z działalnością b[yłego] KSS „KOR", Towarzystwa Kursów Naukowych, innymi grupami antysocjalistycznymi oraz ekstremą b[yłego] NSZZ „Solidarność". Świadectwem tego była między innymi postawa i działalność takich pracowników naukowych jak: prof. prof. Aleksander Gieysztor, Henryk Samsonowicz, Włodzimierz Wesołowski, Edward Lipiński, Stefan Nowak, Władysław Markiewicz, Klemens Szaniawski, Władysław Trzeciakowski, Zbigniew Wierzbicki, Jerzy Jedlicki,

Barbara Skarga, Stefan Żółkiewski, Józef Mujżel[1], Cezary Józefiak[2], Wacław Wilczyński[3], Maria Janion, Czesław Madajczyk, Tadeusz Łepkowski, Jerzy Szacki, doc. doc.: Bronisław Geremek, Stefan Amsterdamski, Roman Zimand, dr. dr.: Jadwiga Staniszkis[4], Jan Strzelecki[5] Jan Józef Lipski, Jerzy Jedlicki, Karol Modzelewski, Ryszard Herczyński, Zdzisław Najder[6].

Wprowadzenie stanu wojennego przyniosło w pierwszym etapie zahamowanie działań opozycji politycznej skoncentrowanej w takich instytutach jak: Filozofii i Socjologii, Historii, Badań Literackich, Nauk Ekonomicznych. Tym niemniej środowisko to jest aktywnie zorganizowane i wbrew wielu pozorom steruje życiem społeczno-politycznym omawianych placówek naukowych, a publikacje, rozprawy naukowe, posiedzenia rad naukowych, konferencje itp. przekształca w pole walki przeciwko władzy ludowej[a].

Ponad 90% stanu osobowego pracowników instytutów nauk społecznych zaangażowało się w aktywną działalność b[yłego] NSZZ „Solidarność", powodując przenoszenie do opinii społecznej, programów nauczania młodzieży akademickiej preferowaną przez te placówki naukowe tendencyjną interpretację zjawisk kulturowych, historycznych, społecznych i filozoficznych – mimo że cel ich powołania był całkiem inny.

Działalność powyższa w naukach społecznych spowodowała znaczne zmniejszenie aktywności naukowej kadry. Oddziaływanie osób o wrogich postawach w tym środowisku, wywieranie presji na osoby pozytywnie zaangażowane – spowodowało występowanie z partii wielu naukowców o wysokiej pozycji zawodowej, takich jak:

[…][b]

Również sekretarz Wydziału I PAN prof. W[ładysław] Markiewicz (przewodniczący strony polskiej Mieszanej Komisji PRL–RFN ds. Rewizji Podręczników Szkolnych

---

[a] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska*.

[b] *W pominiętym fragmencie dosłownie przepisano fragmenty dokumentu nr 125.*

[1] Zapewne Jan Mujżel (1923–2006) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy WSE w Łodzi (1950–1961), UŁ (1961–1975), Instytutu Planowania w Warszawie od 1974 r., Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN od 1982 r., dyrektor Instytutu Planowania w Warszawie (1980–1981). Zastępca przewodniczącego Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN (1981–1984). Członek PZPR (1955–1981).

[2] Cezary Józefiak (1932–2007) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1988 r., prof. zwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy PŁ (1956–1966), UŁ (1966–2007), dziekan Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ (1971–1975), dyrektor Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN (1990–1993). Członek PZPR (1955–1981), członek Komisji ds. Reformy Gospodarczej (1980–1989), ekspert gospodarczy „Solidarności", członek Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość", członek Rady Polityki Pieniężnej (1998–2004), senator (1989–1991).

[3] Wacław Wilczyński (1923–2008) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy AE/WSE w Poznaniu (1948–2008), dyrektor Instytutu Ekonomii Politycznej AE w Poznaniu (1969–1991). Członek PZPR (1948–1981), członek Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (1982–1989).

[4] Jadwiga Staniszkis (ur. 1942) – socjolog, politolog, dr hab. od 1978 r., prof. nadzwyczajny od 1992 r., prof. zwyczajny od 1997 r., pracownik naukowy Instytutu Socjologii UW (1965–1968 i 1981–2008), Instytutu Organizacji i Kierowania PAN (1975–1979). Po wydarzeniach marcowych usunięta z UW, doradca „Solidarności".

[5] Jan Strzelecki (1919–1988) – socjolog, dr hab. od 1984, pracownik naukowy UŁ (1945–1947), pracownik naukowy Wydziału Socjologii UW (1945–1952), IFiS PAN (1957–1988). Członek PPS (1946–1948), PZPR (1948–1979), prezes KKK (1956), działacz Uniwersytetu Latającego, TKN, członek Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość", doradca „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r.

[6] Zdzisław Najder (ur. 1930) – filozof, polonista, prof. nadzwyczajny od 1997 r., prof. zwyczajny od 1998 r., pracownik naukowy IBL PAN (1952–1981), Katedry Estetyki UW (1958–1959), Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Opolskiego od 1997 r. Członek KKK, współzałożyciel Polskiego Porozumienia Niepodległościowego (1976), działacz „Solidarności", na emigracji w latach 1982–1987, dyrektor RWE (1982–1989), skazany zaocznie na karę śmierci przez Sąd Wojskowy w Warszawie w 1983 r., przewodniczący Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1990), doradca prezydenta (1991), szef doradców premiera Jana Olszewskiego (1992).

w zakresie historii i geografii) w jednej z licznych wizyt w RFN w 1980 r. w sposób skandaliczny wystąpił w Telewizji RFN, w trakcie której, mówiąc o tzw. prowokacji bydgoskiej z września 1939 r., stwierdził, że były to zbrodnie Polaków popełnione na żołnierzach niemieckich.

W kontekście omawianego dokumentu Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR zgodzić się należy, iż rzeczywiście nastąpił niewątpliwy postęp w dziedzinie nauk społecznych (filozofii, socjologii, ekonomii i historii). Ukazało się wiele książek, ale znaczna ich część fałszowała jednak historię, gloryfikowała i upowszechniała filozoficzne poglądy ideologów Zachodu. Duża część książek z dziedziny ekonomii propagowała bezkrytycznie poglądy menadżerów zachodnich. Autorzy tych opracowań otrzymywali niejednokrotnie wysokie nagrody państwowe. Nie brano pod uwagę głosów krytycznych, które padały z ust uczonych zarówno partyjnych, jak i bezpartyjnych. Nie dokonano żadnych istotnych zmian kadrowych na czołowych i średnich stanowiskach centralnych ośrodków decyzyjnych.

Polska Akademia Nauk stanowi w naszym kraju jedyny resort, w którym od 20 lat zaszły bardzo niewielkie zmiany w składzie kierowniczej kadry administracyjnej. Brak przestrzegania zasad polityki kadrowej posiadał swe źródła w próbach oderwania wartości ideologicznych od naukowych przy ocenie kadry kierowniczej instytutów. Problem ten nie jest nowy, występował już po 1968 r. i w czasie dyskusji na II Kongresie Nauki Polskiej w 1973 r. Uchwały tego kongresu do chwili obecnej pozostają niezrealizowane.

Struktura organizacyjna i obsada personalna kierowniczych stanowisk centralnej administracji PAN oraz jej podległych placówek naukowych – szczególnie z dyscyplin ideologicznych i społeczno-politycznych – wywołuje bardzo poważne zastrzeżenia wśród politycznie zaangażowanej kadry naukowej PAN. W ramach Akademii utrzymuje się nadal aż 15 stanowisk w randze wiceministrów i 12 generalnych dyrektorów. Około 10–15% pracowników naukowych PAN zatrudnionych jest na 2 etatach, co powoduje ich dekoncentrację naukową.

Po przełamaniu otwartej działalności antysocjalistycznej poprzez wprowadzenie stanu wojennego oraz konsekwentne i zdecydowane postępowanie władz omawiane środowisko, a przede wszystkich ukształtowane grupy nacisku przeszły między innymi na:

– propagowanie przyjmowanie postaw biernego oporu i tzw. emigracji wewnętrznej. Zjawisko to obserwuje się szczególnie w instytutach: Badań Literackich, Historii, Filozofii i Socjologii, Historii Nauki, Techniki i Oświaty, Ekologii;

– bojkotu środowiskowego i dyskryminowania zaangażowanego aktywu kierowniczego i politycznego, dotyczy to głównie partyjnych dyrektorów instytutów i dobieranych przez nich współpracowników;

– demonstrowanie krótkimi przerwami w pracy poparcia dla obchodzenia „rocznic" lansowanych przez podziemie „Solidarności", podejmowanie zorganizowanych akcji głównie w formie petycji i zbiorowych listów;

– konsolidację i wypracowanie form oraz metod działań celem zachowania dotychczasowych wpływów personalnych w oparciu o związki z nauką światową, m.in. dla zachowania monopolu w dziedzinie badań i polityki wyjazdowo-stypendialnej. Tak przyjęty kierunek wiąże w efekcie w sposób naturalny młodą kadrę naukową z prezentowanym przez omawiane kręgi kierunkiem myślenia politycznego.

Problemy te przedstawiłem nieco szerzej, ponieważ nie znalazły one rzeczywistego odbicia w zaprezentowanym dokumencie. Powierzchowność ocen, duży stopień uogólnienia, unikanie rozwijania stwierdzeń, podawania konkretnych przykładów i personifikacji określonych postaw w znacznym stopniu wpływa na słabość tego opracowania.

Uważam, że bez pokazywania głównych ośrodków i grup opozycyjnych oraz ich wpływów w naukach społecznych, bez wymieniania po nazwisku ludzi, którzy przeszli na pozycje antysocjalistyczne, ale nadal korzystają z szerokich przywilejów w instytutach i pełnią w nich funkcje kierownicze, nie postawimy prawidłowej diagnozy. Bez prawidłowej diagnozy nie może być prawidłowego leczenia.

Ogólnikowość w drugiej sferze ocen, to jest brak konkretnego pokazania naszych sił w tych dziedzinach wiedzy, stawia pod znakiem zapytania realność wykonania przedstawionych zadań i wniosków. Istotne jest: kto, autentycznie co i jakimi środkami realizować ma w tej trudnej sytuacji nowy program nauk społecznych[c].

Słabość analizy generalnie zaważyła na części wnioskowej. Przedstawione kierunki działań nie rokują nadziei na korzystną zmianę układu sił. Wnioski są formułowane w podobny, jeżeli nie identyczny sposób, jak robiono to bez mała od 30 lat.

Proponuję, aby dokumentu w jego obecnej wersji nie przyjmować i zwrócić do uzupełnienia, uwzględniając przedstawione wyżej uwagi. W nowym ujęciu powinien powstać rzetelny obraz polityczny środowiska. Do tego dostosujemy naszą strategię i taktykę wobec przeciwników, sojuszników, osób biernych i wahających się oraz sformułujemy prawidłowe wnioski działań organizacyjnych.

Opracowano w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 217–223, mps.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 133

1983 styczeń 26, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca antysocjalistycznej działalności osób narodowości żydowskiej w środowisku naukowym, tajne

Informacja
dot[ycząca] antysocjalistycznej działalności osób narodowości żydowskiej
w środowisku naukowym

Nauka polska, podobnie jak i inne dziedziny życia społecznego, stała się w ostatnich latach płaszczyzną walki pomiędzy socjalizmem a ideologią burżuazyjną. Wiele dyscyplin naukowych, a szczególnie nauki społeczno-polityczne, są ostoją osób wywodzących się z klasy burżuazyjno-obszarniczej, warstwy urzędniczej ściśle związanej z władzą okresu 1926–1939 r. oraz skrajnych działaczy rewizjonistyczno-syjonistycznych. Osoby te podejmują otwartą walkę polityczną z socjalistycznym ustrojem PRL. Na szczególną uwagę zasługuje rozwijanie skrajnej działalności politycznej przez takich naukowców, jak: prof. prof. A[leksander] Gieysztor, H[enryk] Samsonowicz, W[łodzimierz] Wesołowski, A[ndrzej] Werblan, E[dward] Lipiński, L[eszek] Nowak, J[erzy] Maciejewski, B[ronisław] Geremek, A[ldona] Jawłowska-Curlanis, Z[bigniew] Grabowski, J. Kulanowski[1], Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger, J[an] J[ózef] Lipski, R[yszard] Herczyński, S[tefan] Kurowski, R[oman] Zimand, S[tefan] Morawski, J[erzy] Jedlicki, S[tefan] Amsterdamski, P[iotr] Amsterdamski[2], T[adeusz] Kowalik, K[arol] Modzelewski, D[awid] S[h]ugar i inni. Trudno jest wyraźnie wyodrębnić pochodzenie klasowe, narodowościowe i postawy ideologiczno-polityczne. Łączy ich wspólna wola walki z socjalistycznymi stosunkami społecznymi.

Niemniej jednak analizując skład osobowy, który inspiruje środowisko do negatywnych wystąpień i działań antysocjalistycznych, należy zauważyć, że większość osób wywodzi się ze środowiska syjonistyczno-rewizjonistycznego (A[ndrzej] Werblan, B[ronisław] Geremek, Z[bigniew] Grabowski, R[oman] Zimand, S[tefan] Amsterdamski, K[arol] Modzelewski, J[erzy] Borejsza[3], D[awid] S[h]ugar, J[akub] Litwin[4], A[dam] Schaff, W[alentyna] Najdus[5], K[arolina] Lejbler[6], R[yszard] Rubinstein, J. [Marian]

[1] Chodzi o Jana Kielanowskiego.

[2] Piotr Amsterdamski (1955–2008) – astronom, tłumacz, dr hab. od 1990 r., pracownik Centrum Astronomicznego im Mikołaja Kopernika (1988–2008). Współpracownik KOR, działacz „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r.

[3] Jerzy Borejsza (ur. 1935) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy IH UW (1957–1975), PAN (1975–2007), UMK od 2004 r., sekretarz Rady Naukowej IH PAN (1981–1983).

[4] Być może Jakub Litwin (1920–1984) – filozof i historyk ruchu robotniczego, prof. nadzwyczajny od 1977 r., pracownik naukowy UŁ od 1953 r., następnie UMCS i IFiS PAN. Członek PPR/PZPR (1945–1984).

[5] Walentyna Najdus-Smolar (1909–2004) – historyk, dziennikarz, prof. nadzwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy IH PAN od 1958 r. Członek KPP (1933–1938), PPR/PZPR (1947–1981), pracownik Instytutu Nauk Społecznych przy KC PZPR (1954–1957).

[6] Karolina Leibler (1923–2004) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy PWr (1946–1948), PW od 1948 r., pracownik Instytutu Fizyki PAN od 1959 r. Członek PZPR (1953–1990).

Srebrny, Wł[adysław] Fiszdon, J. [Ignacy] Malecki, A[ndrzej] Ziabicki, H[enryk] Zorski). Osoby te w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych w większości należały do PZPR i zaliczały się do aktywu społeczno-politycznego. Znane były z braku tolerancji wobec ludzi reprezentujących inny światopogląd i sposób bezwzględny eliminowały ich z czynnego życia społecznego. Po wydarzeniach marcowych 1968 r. złożyły demonstracyjnie legitymacje partyjne, część z nich miała zamiar wyemigrować do Izraela. Podjęli ostatecznie decyzję pozostania w Polsce i przeszli do aktywnej działalności wymierzonej w podstawy ustrojowe PRL. Wyżej wymienione osoby, wykorzystując zajmowane stanowiska w nauce, układy towarzyskie, a przede wszystkim możliwości załatwienia różnego rodzaju stypendiów i wyjazdów do krajów kapitalistycznych, podporządkowały sobie część środowiska naukowego (zespoły) w celu transmitowania poprzez nich poglądów i postaw antysocjalistycznych. Na uwagę zasługuje fakt, że środowisko syjonistyczne jest inspiratorem różnorodnej działalności i uczestniczy w początkowym stadium jej rozwoju po to, aby w następnym etapie wycofać się i obserwować bieg wydarzeń oraz zachowanie się władz.

Niezależnie od szerokich wpływów na środowisko naukowe w kraju, środowisko syjonistyczne posiada szerokie znajomości i kontakty z uczonymi, działaczami społecznymi i politycznymi, dziennikarzami, a często i służbami specjalnymi państw zachodnioeuropejskich. Wykorzystując swoje stanowiska w nauce polskiej, udostępniają służbom specjalnym i rozgłośniom dywersyjnym materiały, które następnie są przetwarzane i wykorzystywane do walki ideologicznej z ustrojem socjalistycznym (klasycznym przykładem jest sprawa R[yszarda] Herczyńskiego i Wł[adysława] Fiszdona, R[omana] Laby[7], czy też objęcie stanowiska sekcji polskiej Radia Wolna Europa przez dr. [Zdzisława] Najdera).

Od połowy lat siedemdziesiątych, a szczególnie od wydarzeń czerwcowych 1976 r., poprzez lato 1980 r., aż do wprowadzenia stanu wojennego 13 XII 1981 r. i przez cały okres jego trwania środowisko syjonistyczne inspirowało cały szereg akcji protestacyjnych, w ramach działalności KSS „KOR", TKN, Towarzystwa Krzewienia i Popierania Nauki, „latające uniwersytety", aż do powstania NSZZ „Solidarność". Szczególnie ważną rolę odegrały osoby wywodzące się z tego środowiska podczas powstawania niezależnych związków zawodowych (B[ronisław] Geremek, K[arol] Modzelewski, S[tefan] Amsterdamski, K[lemens] Szaniawski, A[dam] Kersten, R[yszard] Herczyński, Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger). Po utworzeniu NSZZ „Solidarność" zręcznie sterowali biegiem wydarzeń, występując w charakterze tzw. konsultantów i doradców w KPP i Regionach[8].

Do najbardziej rozpowszechnionych form działania propagowanych przez to środowisko można zaliczyć:

– pisanie petycji, „listów otwartych", skarg do władz centralnych, politycznych i administracyjnych. Listy te były podpisywane przez osoby reprezentujące różne grupy społeczne i zawierały od kilku do kilkuset podpisów (forma ta była najbardziej rozpowszechniona w okresie 1970–1980);

[7] Być może Roman Laba (ur. 1944) – socjolog pracujący w USA, autor prac o „Solidarności".

[8] Chodzi o regionalne struktury „Solidarności" i Krajową Komisję Porozumiewawczą (KKP) „Solidarności", powołaną 17 IX 1981 r., grupującą przedstawicieli związkowych z całej Polski. Na czele KKP stał Lech Wałęsa.

– zamieszczanie w różnorodnych nielegalnych wydawnictwach swoich artykułów, wystąpień, polemik i komentarzy odnośnie [do] aktualnej sytuacji politycznej w kraju. Ponadto zajmowali się zakupem i sprowadzaniem z zagranicy maszyn poligraficznych, farb, papieru. Uczestnictwo w druku, kolportażu tych wydawnictw w miejscu pracy i zamieszkania;

– organizacja, propaganda i uczestnictwo w różnego rodzaju strajkach, protestach ogłaszanych przez NSZZ „Solidarność" mających miejsce w uczelniach i na terenie Akademii;

– dyskryminowanie i usuwanie z zajmowanych stanowisk naukowców znanych z zaangażowanych postaw społeczno-politycznych;

– udzielanie moralnego i finansowego poparcia wszelkiego rodzaju akcjom protestacyjnym.

Po wprowadzeniu stanu wojennego osoby znane z aktywnej działalności antysocjalistycznej i zaliczane do ekstremy „Solidarności" zostały internowane. Proces ostrych i niekontrolowanych wystąpień został ograniczony, ale niestety nie został przerwany. Nadal były i są do tej pory pisane petycje, skargi, odwołania itp. Z okazji „miesięcznic" wprowadzenia stanu wojennego były organizowane z inspiracji osób wywodzących się z środowiska syjonistycznego nieliczne, ale spektakularne przerwy w pracy w placówkach naukowych Akademii, składanie kwiatów, kolportaż ulotek, wywieszanie plakatów.

Wyżej wymienione formy działalności występowały w tych środowiskach i placówkach naukowych, gdzie jest zatrudniony stosunkowo znaczny procent osób narodowości żydowskiej oraz osób wywodzących się z[e] środowiska rewizjonistycznego.

Tradycyjnie dyscyplinami naukowymi, gdzie rozwijają działalność antysocjalistyczną osoby z rodowodem syjonistycznym, są:

– matematyka (Instytut Matematyki PAN oraz wydziały i instytuty matematyczne uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego, Łódzkiego, Wrocławskiego; politechnik: Warszawskiej, Łódzkiej, Wrocławskiej);

– historia (Instytut Historii PAN, Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, Instytut Kultury i Sztuki PAN[a], wydziały i instytuty uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego, Łódzkiego, Wrocławskiego);

– filozofia i socjologia (Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Instytut Badań Literackich PAN, wydziały i instytuty filozoficzne i socjologiczne uniwersytetów: Warszawskiego, Jagiellońskiego, Łódzkiego, Wrocławskiego, UMCS, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Gdański);

– fizyka (Instytut Fizyki PAN, Instytut Fizyki Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego).

Stosunkowo dość znaczny odsetek osób narodowości żydowskiej zatrudnionych jest w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN (15–20%), Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN (ok. 20%), Instytucie Biologii Doświadczalnej, Instytucie Chemii Fizycznej PAN, Instytucie Chemii Organicznej PAN, Instytucie Badań Jądrowych w Świerku oraz w instytutach chemii w uniwersytetach i politechnikach.

W innych dyscyplinach naukowych, głównie w środowisku psychologów i pedagogów skupionych w ośrodkach uniwersyteckich, ekonomistów zatrudnionych w aka-

[a] *W oryginale* Instytut Kultury Sztuki PAN.

demiach rolniczych i politechnikach, pracują i zajmują niejednokrotnie eksponowane stanowiska osoby ze środowiska syjonistyczno-rewizjonistycznego.

Również w korporacji PAN naukowcy z tego środowiska zajmują kierownicze funkcje i wpływają na całokształt pracy w Akademii.

Opracowano w Wydziale III Dep[artamentu] III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 147–150, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 134

1983 styczeń 26, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wyborów do Zgromadzenia Ogólnego PAN w 1983 r., tajne

Informacja
dot[ycząca] wyborów do Zgromadzenia Ogólnego Polskiej Akademii Nauk
w roku 1983[a]

W maju bieżącego roku przeprowadzone zostaną wybory nowych członków korespondentów oraz przesunięcia w poczet członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk. Dotychczas zakończono akcję rekrutacji kandydatur, w wyniku której na 39 wakujących miejsc na członków korespondentów zgłoszono 199 kandydatów, w tym jedynie 39 członków PZPR.

W ogólnej liczbie przyznanych miejsc oraz zgłoszonych kandydatur najliczniej reprezentowany jest Wydział I PAN – Nauki Społeczne, gdzie na przyznane 10 miejsc zgłoszono 43 kandydatów.

Po raz pierwszy do Zgromadzenia Ogólnego PAN zgłoszone zostały kandydatury naukowców z uczelni katolickich. Ze środowiska tego Wydział I PAN zgłosił 1 kandydata z Akademii Teologii Katolickiej (ks. Remigiusz Sobański[1]) oraz 3 kandydatów z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (Mieczysław Krąpiec[2], Czesław Zgorzelski[3], Walenty Wójcik[4]).

Fakt precedensowego wejścia w skład PAN przedstawicieli Kościoła w ocenach niektórych kręgów naukowych uważa się za przesądzony z uwagi na sytuację społeczno-polityczną środowiska, jak również kierunek polityki społecznej państwa. W dyskusjach polemizujących z tym stanowiskiem zwraca się uwagę na perspektywicznie negatywne skutki polityczne w powyższym kontekście.

Jak wynika z dotychczasowego rozpoznania zgłoszonych kandydatur, zastrzeżenia z uwagi na postawę polityczną, dotychczasową działalność antypaństwową oraz niejednokrotnie wątpliwy dorobek naukowy budzą kandydatury: prof. Klemensa Szaniawskiego

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* [*nieczytelne słowo*] informacji dziennej Dep III MSW 26 I 1983, *nieczytelny podpis*.

[1] ks. Remigiusz Sobański (ur. 1930) – specjalista od prawa kościelnego, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik Kurii Diecezjalnej w Katowicach (1957–1970), wykładowca w Śląskim Seminarium Duchownym od 1958 r., pracownik naukowy ATK/UKSW od 1971 r., prorektor (1978–1981) i rektor ATK (1981–1987).

[2] ks. Mieczysław Krąpiec (1921–2008) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1968 r., wykładowca w Dominikańskim Kolegium Filozoficzno-Teologicznym w Krakowie (1946–1954), pracownik KUL (1951–1996), kierownik Zakładu/Katedry Metafizyki i Teorii Poznania KUL (1954–1996), dziekan wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL (1958–1961, 1969–1970), rektor KUL (1970–1983). Członek korespondent PAN od 1983 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r.

[3] Czesław Zgorzelski (1908–1996) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1957 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy USB w Wilnie (1930–1939), UMK (1945–1949), KUL (1950–1978).

[4] ks. Walenty Wójcik (1914–1990) – specjalista prawa kanonicznego, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1979 r., wykładowca i bibliotekarz w Seminarium Duchownym w Sandomierzu (1948–1961), pracownik naukowy Wydziału Prawa Kanonicznego KUL (1959–1984).

– kierownika Zakładu Logiki Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Józefa Gierowskiego[5] – kierownika Zakładu Historii Powszechnej i Nowożytnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Andrzeja Walickiego – Instytut Historii PAN, prof. Marii Janion – Instytut Badań Literackich PAN i prof. Janiny Kulczyńskiej-Saloni[6] z Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, zgłoszonych przez Wydział I PAN; prof. Witolda Drabikowskiego[7] z Instytutu Dendrologii[b] PAN, prof. Karola Taylora[8] – kierownika Zakładu Biochemii Uniwersytetu Gdańskiego i prof. Lecha Wojtczaka[9] z Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN, zgłoszonych przez Wydział II PAN, prof. Henryka Zorskiego z Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN i prof. Romana Ciesielskiego[10] – wicedyrektora Instytutu Mechaniki Budownictwa Politechniki Krakowskiej, przewodniczącego Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, zgłoszonych przez Wydział IV PAN, oraz prof. Witolda Karczewskiego – zastępcy dyrektora Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, zgłoszonego przez Wydział VI PAN.

Kolejny etap w akcji wyborów do Zgromadzenia Ogólnego PAN o znaczeniu zasadniczym, opiniujący kandydatury w poszczególnych komitetach naukowych, przewidziany jest w połowie lutego bieżącego roku, natomiast wybory w wydziałach PAN planowane są w połowie marca bieżącego roku.

W związku z powyższym podjęto działania zmierzające do eliminacji osób zaangażowanych w działalność antysocjalistyczną.

Opracowano w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 151–152, mps.

---

[b] *Słowo odręcznie skreślone, nad skreśleniem odręczny dopisek* Biologii Doświadczalnej.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów. Cały tekst dokumentu został odręcznie podkreślony*.

[5] Józef Gierowski (1922–2006) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1958 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik UWr (1946–1965), UŁ (1965–2006), IH PAN (1953–1968), prorektor UWr (1958–1961), dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego UWr (1964–1965), dyrektor IH UJ (1967–1972), rektor UJ (1981–1987). Członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989), poseł na Sejm PRL (1985–1989).

[6] Powinno być Janina Kulczycka-Saloni (1912–1998) – historyk literatury, pracownik Instytutu Literatury Polskiej UW.

[7] Witold Drabikowski (1925–1983) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy IBD PAN (1952–1983).

[8] Karol Taylor (1928–1997) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy UG (1978–1997), Centrum Biologii Morza PAN (1991–1997), rektor UG (1984–1985). Członek korespondent PAN od 1968 r.

[9] Lech Wojtczak (ur. 1926) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy IBD PAN od 1947 r., prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (1974–1980). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r.

[10] Roman Ciesielski (1924–2004) – inżynier lądowy, reprezentant Polski w koszykówce, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik PKr (1948–2004), prorektor (1972–1975) i rektor PKr (1981–1982), przewodniczący Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN od 1972 r. Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., przewodniczący Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1982–1985). Senator (1989–1991).

Nr 135

1983 luty 12, Warszawa – Źródło: „Olek". Informacja dotycząca wizyty kierownictwa PAN w Paryżu, tajne specjalnego znaczenia

Źródło: „Olek"
Przyjął: mjr L[ech] Słoma
12 II 1983 r.[a]

Informacja
dot[ycząca] wizyty kierownictwa PAN w Paryżu w dniach 4–8 lutego 1983 r.

Wizyta delegacji PAN w składzie prof. prof. Al[eksander] Gieysztor – prezes PAN, M[aciej] Nałęcz[1] – z[astęp[ca sekretarza naukowego PAN oraz wicedyrektor Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą – mgr H[alina] Obuchowicz miała miejsce na zaproszenie Akademii Nauk Francji, celem podpisania porozumienia o współpracy pt. „Wspólna deklaracja". Podpisanie nastąpiło w dniu 8 bm. Tekst „Deklaracji" był już uzgodniony wcześniej, tj. w październiku 1980 r. w czasie pobytu stałego sekretarza Akademii Nauk – prof. Paul[a] Germain[a][2] w Warszawie. Inicjatorami tego porozumienia byli polscy uczeni, a w szczególności prof. dr W[itold] Nowacki, prof. dr W[iesław] Olszak[3] i prof. A[ntoni] Sawczuk[4]. Podpisane porozumienie nie ma dużego zakresu, jeśli chodzi o wymianę osobową, bowiem Akademia Francuska nie dysponuje środkami finansowymi na współpracę z zagranicą i może jedynie liczyć tylko na środki uzgadniane w ramach umowy międzyrządowej. Jak zostało określone w Aneksie do Deklaracji

[a] *Poniżej odręczny dopisek* Tow. Kowalski [?], Kwiatkowski. Inf. sporządzono [*nieczytelne słowo*] dziennej dla Tow. Jaruzelskiego, kopię inf. proszę przesłać za podpisem [?] dyrektora dla Tow. Dmowskiego, *nieczytelny podpis i odręczna data* 14 II 1983. *Jeszcze niżej odręczny dopisek* tow. Słoma.
Fabian Dmowski (ur. 1934) – funkcjonariusz SB, pracownik Wydziału XI Departamentu II MSW (1959–1964), Wydziału VI Departamentu I MSW (1964–1971), zastępca naczelnika (1971–1973) i naczelnik Wydziału VI Departamentu I (1973–1980), zastępca dyrektora Departamentu I (1980–1981), dyrektor Departamentu I (1982––1983), pracownik Departamentu Kadr MSW (1983–1986).

[1] Maciej Nałęcz (ur. 1922–2009) – biolog, biocybernetyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy PW (1949–1961), IPPT PAN (1958–1962), dyrektor Instytutu Automatyki PAN (1961–1972), dyrektor IBIB PAN (1975–1992). Członek korespondent PAN od 1967 r., członek rzeczywisty PAN od 1974 r., sekretarz Wydziału IV PAN (1972–1980), zastępca sekretarza naukowego PAN (1981–1983), członek Prezydium PAN (1972–1986). Poseł na Sejm PRL (1985–1989).

[2] Paul Germain (ur. 1920) – francuski matematyk, absolwent École Normale (1942), dr od 1948 r., pracownik naukowy CNRS (1948–1949), uniwersytetu w Poitiers (1949–1954), uniwersytetu w Lille (1954–1958), uniwersytetu Pierre'a i Marie Curie w Paryżu (1958–1977, 1985–1987), École Polytéchnique (1977–1985). Członek korespondent Académie des Sciences od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1970 r., stały sekretarz Académie des Sciences (1975–1995).

[3] Wiesław Olszak (ur. 1925) – specjalista technologii maszyn, prof. nadzwyczajny od 1975 r., prof. zwyczajny od 1991 r., pracownik naukowy AGH (1950–1951), Szkoły Inżynierskiej/PSz od 1952 r., dyrektor Instytutu Technologii Mechanicznej PSz (1981–1995), prorektor PSz ds. nauki i współpracy z gospodarką narodową (1972–1975), dziekan Wydziału Budowy Maszyn i Okrętów PSz (1969–1972).

[4] Antoni Sawczuk (1927–1984) – specjalista mechaniki, pracownik IPPT PAN (1956–1984), kierownik Zakładu Mechaniki Ośrodków Ciągłych i Zakładu Teorii Ośrodków Ciągłych IPPT PAN (1972–1984). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., przewodniczący Komitetu Mechaniki PAN (1973–1984).

– rocznie obie Akademie wymieniać będą do 2 uczonych o „najwyższym poziomie", czyli uczestniczyć w niej będą w praktyce profesorowie – członkowie Akademii. Akademia Francuska dopiero niedawno powołała organ ds. współpracy z zagranicą w formie specjalnego komitetu, składającego się wyłącznie z członków Akademii (8 osób). Przy Komitecie działa 3-osobowy zespół urzędników administracyjnych. Na czele Komitetu stanął prof. Jean Guinier[5] – fizyk. Należy podkreślić, że porozumienie z PAN jest pierwszym porozumieniem o współpracy z instytucją zagraniczną, jaką zawarła Akademia Francuska w swej ponad 300-letniej historii. Fakt ten kilkakrotnie podkreślał prezes Akademii prof. Jean Bernard[6] i stały sekretarz prof. Paul Germain (w trakcie przygotowania jest następne porozumienie z Królewską Szwedzką Akademią Nauk).

Należy podkreślić, że w czasie rozmów oficjalnych, jak i nieoficjalnych (np. w czasie wydanych obiadów przez Akademię Francuską i kolacji wydanej przez chargé d'affaires a.i. Ambasady PRL w Paryżu Jana Padlewskiego[7]) rozmówcy nie nawiązywali do sytuacji w Polsce, w tym do spraw związanych ze stanem wojennym i jego zawieszeniem. Jednakże na zakończenie rozmów roboczych w dniu 4 lutego br. pojawili się 4 członkowie Akademii na czele z prof. Alfredem Astlerem[8], którzy wręczyli w imieniu Komitetu Obrony Ludzi Nauki Akademii Francuskiej listę osób rzekomo zatrzymanych i skazanych w Polsce (listę powyższą przekazano kierownictwu departamentu). Prezes PAN, któremu tę listę wręczono, nie zajął żadnego stanowiska ani też nie komentował sprawy. Prof. Germain, który wyjaśnił cel przybycia tych uczonych, był bardzo zażenowany sprawą i dawało się odczuć, że działał pod znacznym naciskiem nn [?] osób.

Na potwierdzenie faktu dobrych intencji kierownictwa Akademii Francuskiej – jak podkreśla KO „Olek" – aby nie doszło do drażliwych sytuacji, potwierdza również to, że natychmiast po wygłoszeniu przez prof. Gieysztora referatu nt. organizacji PAN i jej aktualnych przedsięwzięć – prezes Akademii Francuskiej podziękował za udział w posiedzeniu i asystował wraz z prof. Germain przy opuszczeniu gmachu Akademii. Przypuszczać należy, że chodziło stronie francuskiej, aby ze strony członków Akademii nie padały pytania lub oświadczenia na temat spraw polskich. Na sali posiedzeń obecny był dziennikarz francuski – a poza delegacją polską zaproszeni byli chargé d'affaires a.i. J[an] Padlewski, dyrektor Stacji Naukowej w Paryżu prof. L[eszek] Kasprzyk[9] i pracownik naukowy stacji doc. A[ndrzej] Matczewski[10].

---

[5] Prawdopodobnie nazwisko zostało zniekształcone.

[6] Jean Bernard (1907–2005) – francuski hematolog, onkolog, prof. onkologii od 1956 r., dyrektor medyczny szpitala Saint-Louis w Paryżu (1957–1980), członek rady administracyjnej Instytutu Pasteura (1967–1970), prezydent Narodowego Instytutu Zdrowia i Badań Medycznych (1967–1980). Członek Académie des Sciences od 1972 r., Académie Nationale de Médecine od 1973 r., Académie Française od 1975 r., wiceprezes (1980–1982) i prezes Académie des Sciences (1982–1984).

[7] Jan Padlewski (1938–2000) – dyplomata, ambasador PRL/RP w Nigerii (1988–2000).

[8] Powinno być Alfred Kastler (1902–1984) – francuski fizyk, absolwent École Normale (1926), pracownik naukowy uniwersytetu w Bordeaux (1931–1936, 1938–1941), w Clermond-Ferrand (1938–1941), wykładowca École Normale Supérieure w Paryżu (1941–1968), pracownik naukowy CNRS (1968–1972). Członek Académie des Sciences od 1964 r., członek zagraniczny PAN od 1967 r. Laureat Nagrody Nobla w 1966 r.

[9] Leszek Kasprzyk (ur. 1925) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW od 1980 r., dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1980–1985) i w Wiedniu (1991–1993), zob. P. Pleskot, *Naukowa szkoła przetrwania. Paryska Stacja PAN w latach 1978–2004*, Warszawa 2008.

[10] Andrzej Matczewski – ekonomista, pracownik naukowy PAN (1975–1997), Instytutu Ekonomii i Zarządzania UJ od 1997 r. [?], wicedyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu (1981–1987), zob. P. Pleskot, *Naukowa szkoła przetrwania*...

Faktem o politycznym znaczeniu jest również przyjęcie zaproszeń na kolację do Ambasady PRL w Paryżu przez prezesa Akademii Francuskiej, stałego sekretarza Akademii oraz prezesa Narodowego Ośrodka Badań Naukowych we Francji prof. Claude['a]--Jacques['a] Frejaques['a][11].

Prof. Gieysztor, mający bardzo szerokie kontakty we Francji (było to zauważalne podczas pobytu), szczególnie w dziedzinie nauk społecznych, spotkał się m.in. z prof. Le Goff[em] z École des Hautes Études[b] en Sciences Sociales (mason) – i jak stwierdził w rozmowie z członkami delegacji – z rozmowy tej wywnioskował, że instytucja ta, mająca bezpośrednie porozumienie z Wydz[iałem] I PAN (nauki społeczne), nie wykazuje chęci przyjazdu do Polski lub przyjęcia delegacji Wydziału I PAN celem podpisania porozumienia o współpracy na dalsze lata. Prezes PAN uzgodnił, że przedłużenie porozumienia i ustalenie nowych stawek finansowych nastąpi na drodze wymiany korespondencji między prof. Wł[adysławem] Markiewiczem a dyrektorem EHESS – prof. Furet[em][12]. Z informacji prof. Gieysztora wynika, że bardzo duży wpływ na stosunek do współpracy z PAN wywiera doc. K[rzysztof] Pomian, wprawdzie zatrudniony w CNRS (Narodowy Ośrodek Badań Naukowych), ale b[ardzo] ustosunkowany w EHESS.

Prof. Al[eksander] Gieysztor w czasie wizyty we Francji otrzymał (dar) dla Zamku Królewskiego 2 gobeliny wartości ok. 1200 tys. złotych, które przekazał konsulowi PRL celem przesłania do Polski.

W czasie trwania wizyty prof. Gieysztor wielokrotnie (do członków delegacji) stwierdzał, że nie zamierza dalej pełnić funkcji prezesa PAN w następnej kadencji. Wyrażał duże zadowolenie, że okres do końca jego kadencji jest już bardzo krótki.

Omówienie

1. Źródło KO „Olek" powyższą informację przekazał z inicjatywy naszej służby. Zadania w zakresie naszych zainteresowań zostały z nim omówione przed wyjazdem do Paryża. Źródło jest wiarygodne i sprawdzone. Jego informacje są obiektywne i kwalifikują się do szerszego wykorzystania.

2. Wymieniony w informacji doc. Krzysztof Pomian jest byłym pracownikiem naukowym Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, który po wydarzeniach 1968 r. (w których brał aktywny udział) wyjechał służbowo do Francji i odmówił powrotu do kraju. Wymieniony, przebywając we Francji, utrzymywał ścisłe kontakty w przedstawicielami opozycji politycznej w Polsce. Podejmował różne inicjatywy polityczne w obronie rzekomo szykanowanych w PRL naukowców (tzw. Komitet Pomocy dla Uwięzionych). Organizował zbiórki środków finansowych, które następnie były przekazywane do kraju z przeznaczeniem na KOR i NSZZ „Solidarność". Jest między innymi bliskim współpracownikiem prof. L[eszka] Kołakowskiego, W[łodzimierza] Brusa, B[ronisława] Baczki i K[azimierza] Łaskiego[13], nato-

[b] *W oryginale* Eduten.

[11] Powinno być Claude Fréjacques (1924–1994) – francuski fizyk, pracownik naukowy Laboratoire des Poudres (1946–1957), Komisariatu Energii Atomowej (1957–1980), prezydent CNRS (1981–1989). Członek Académie des Sciences od 1979 r., wiceprezes Académie des Sciences (1992–1994).

[12] François Furet (1927–1997) – francuski historyk, dr od 1954 r., pracownik naukowy CNRS (1956–1960), VI Sekcji EPHE/EHESS (1960–1997), prezydent EHESS (1977–1985). Członek Académie Française od 1997 r.

[13] Kazimierz Łaski (ur. 1921) – ekonomista, dr od 1953 r. [?], pracownik naukowy SGPiS (1950–1968), Austriackiego Instytutu Badań Ekonomicznych (1969–1971), uniwersytetu w Linzu (1971–1991), Wiedeńskiego Instytutu Międzynarodowych Badań Ekonomicznych od 1991 r.

miast w kraju: B[ronisława] Geremka, S[tefana] Kurowskiego, R[yszarda] Herczyńskiego i J[erzego] Jedlickiego.

Z uzyskanych informacji wynika, że wymieniony zamierza podjąć inicjatywy w zakresie ograniczenia i torpedowania współpracy naukowej między PAN a CNRS. Na powyższe zwrócił uwagę prof. Al[eksander] Gieysztor w czasie pobytu w Paryżu.

3. Prof. Al[eksander] Gieysztor w czasie swego pobytu w Paryżu spotkał się ze swoim synem Andrzejem, zam. w Algierze.

4. Powyższą informację proponuję[c] przesłać do Departamentu I MSW, celem operacyjnego wykorzystania, zgodnie z zakresem zainteresowania.

st[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
mjr L[ech] Słoma[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 172–175, mps.

[c] *Słowo dopisane odręcznie*.
[d] *Powyżej odręczny podpis*.

Nr 136

1983 luty 22, Warszawa – Informacja dotycząca pobytu prof. Aleksandra Gieysztora w Paryżu. Załącznik do informacji dziennej

Załącznik do informacji dziennej z dnia 22 II 1983 r.[a]

Informacja dot[ycząca] **pobytu prof. A[leksandra] Gieysztora w Paryżu**

W dniach 3–8 lutego br. we Francji przebywała delegacja Polskiej Akademii Nauk. Przewodniczący delegacji prof. A[leksander] Gieysztor w trakcie rozmów z polskimi naukowcami w Paryżu prezentował następujące oceny i opinie nt. aktualnej sytuacji w Polsce:

1. W porównaniu z okresem sprzed trzech miesięcy sytuacja w kraju wykazuje dalsze symptomy świadczące o stabilizacji. Nastąpił wyraźny spadek zainteresowania społeczeństwa organizowaniem antyrządowych akcji protestacyjnych – co stwarza możliwość podejmowania przez władze kolejnych posunięć na rzecz liberalizacji życia społecznego. Zdecydowanie negatywny stosunek wobec władz utrzymuje się jedynie w środowiskach młodzieżowych i twórczych. Jednak w dalszym ciągu nie udało się władzom przełamać nieufności społeczeństwa do realizowanych obecnie zamierzeń gospodarczych. Wyraźna poprawa nastrojów mogłaby nastąpić w wyniku spektakularnego polepszenia się sytuacji rynkowej, co wymagałoby podjęcia przez rząd bardziej zdecydowanych posunięć mających na celu uruchomienie mechanizmów wolnorynkowych oraz stymulowanie inicjatywy prywatnej. W szerszym stopniu należałoby korzystać z doświadczeń w funkcjonowaniu modeli gospodarczych – węgierskiego i jugosłowiańskiego[b].

2. Odbycie wizyty papieża w Polsce w przewidzianym terminie może przyczynić się do podniesienia prestiżu rządu w społeczeństwie[1]. Spotkanie gen. Jaruzelskiego z papieżem, o ile dojdzie do skutku, może wywrzeć wpływ na wzmocnienie popularności przywódcy Polski. Jan Paweł II wykazuje zrozumienie dla wielu inicjatyw politycznych gen. Jaruzelskiego[c].

Papież rozumie niezwykle złożoną sytuację Polski i nie chce jej w żaden sposób komplikować. Stąd również jego poparcie dla koncyliacyjnej taktyki prymasa Glempa, którego umacnia w przekonaniu o słuszności jego kontynuacji.

3. Możliwość ponownego odegrania przez L[echa] Wałęsę roli politycznej budzi nadal szereg kontrowersji. Wałęsa, mimo że wykazuje braki w wykształceniu i jest niewyrobiony politycznie, posiada duży dar oddziaływania na masy – co należy brać pod uwagę. Historia zna przykłady, że ludzie o takich cechach odgrywali znaczącą rolę. Jednakże możliwość ta w znacznym stopniu uzależniona jest od stanowiska episkopatu, w tym zwłaszcza osobiście prymasa Glempa. Przebieg dotychczasowych kontaktów Wałęsy z dostojnikami kościelnymi wskazuje, że wątpliwa jest chęć Kościoła w Polsce

---

[a] *Z lewej strony odręczny dopisek* tow. Kwiatkowski, *nieczytelne słowo*.

[b] *Słowo odręcznie podkreślone*.

[c] *W tym miejscu dodano przypis*: prof. A. Gieysztor twierdzi, że rozmowa, jaką odbył ostatnio z Janem Pawłem II w Rzymie, umocniła go w przekonaniu, że papież jest wybitnym politykiem.

[1] Druga wizyta papieża Jana Pawła II w Polsce miała miejsce w dniach 16–23 VI 1983 r.

do zaangażowania się na rzecz umocnienia pozycji Wałęsy. Natomiast szereg posunięć władz, obliczonych na zdyskredytowanie przewodniczącego byłej NSZZ „Solidarność", pełne jest błędów. Szczególnie nieprzekonujące są próby obciążenia go odpowiedzialnością za malwersacje finansowe działaczy „Solidarności", aluzyjne imputowanie mu korzyści materialnych z działalności związkowej, a także rozpowszechniane informacje o jego życiu erotycznym. Próby te nie kompromitują Wałęsy, a wręcz dodają kolorytu jego osobie.

* * *

Członkowie delegacji PAN (prof. M[aciej] Nałęcz i mgr H[alina] Obuchowicz), oceniając w prywatnych rozmowach prezentowane przez prof. Gieysztora[d] w Paryżu opinie, stwierdzili, że profesor zdystansował się wyraźnie do „grupy skrajnych liberałów" w łonie PAN, a jego poglądy stały się bardziej umiarkowane. Stąd niektórzy pracownicy tej instytucji – znani ze swych skrajnych poglądów – zaczynają określać go jako „kolaboranta". Niemniej ma on ciągle duże poparcie w PAN[e].

Otrzymują:
Tow. Wojciech Jaruzelski
Tow. Kazimierz Barcikowski
Tow. Józef Czyrek
Tow. Mirosław Milewski
Tow. Stefan Olszowski
Tow. Jan Główczyk
Tow. Florian Siwicki
Tow. Janusz Obodowski
Tow. Mieczysław F. Rakowski

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 125–127, mps.

[d] *W tym miejscu dodano przypis*: Prof. A[leksander] Gieysztor zamierza zrezygnować ze stanowiska prezesa PAN, co może nastąpić w czasie wyborów w grudniu 1983 r. Jako kandydatów na to stanowisko Gieysztor widzi prof. Kostrzewskiego lub prof. Wiewiórkowskiego. Sam chciałby zatrzymać stanowisko dyrektora Muzeum Zamku Królewskiego. *Słowo* Wiewiórkowskiego *zostało odręcznie podkreślone*. *Chodzi o Macieja Wiewiórowskiego.*
[e] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 137

1983 luty 23, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

W dniu [a]22 lutego 1983 r. odbyło się planowane posiedzenie Prezydium PAN poświęcone budżetowi PAN na 1983 r. i sprawie kształcenia kadry naukowej[a].

W dyskusji nad budżetem skoncentrowano się nad następującymi problemami:

– [a]zaniżonymi płacami pracowników naukowych PAN o kwotę 2000–3000 zł w stosunku do pracowników MNSzWiT;

– wielkością i podziałem środków dewizowych[a]. Uzgodniono ponowne spotkanie w miesiącu marcu br., podczas którego przedstawiony zostanie szczegółowy plan wykorzystania wyżej wymienionych środków z podziałem na placówki naukowe;

– [a]planem budżetowym na rok 1983[a]. Postulowano większą częstotliwość spotkań i dyskusji na wyżej wymieniony temat. Uzgodniono następne spotkanie na miesiąc czerwiec, podczas którego omawiane będzie wykorzystanie środków za I półrocze 1983 r.

[a]Problem kształcenia kadr naukowych był umieszczony w porządku dziennym na skutek występowania na kilku poprzednich posiedzeniach Prezydium PAN prof. A[ndrzeja] Trautmana[a], który protestował przeciwko likwidacji w systemie MNSzWiT studiów doktoranckich (postanowienie ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 4 V 1982 r.). W tym duchu [a]wygłosił on referat dotyczący całokształtu spraw kształcenia z wyeksponowaniem studiów doktoranckich[a]. Referat ten uzyskał ogólne uznanie członków prezydium. Podtekstem inicjatyw przywrócenia dawnych zasad studiów doktoranckich jest zamiar [a]wprowadzenia do instytutów szkół wyższych młodej kadry, związanej uprzednio z aktywną działalnością w „Solidarności"[a]. Postanowienia zlikwidowania tego systemu w znacznym stopniu ograniczają tę możliwość.

[a]W dalszej części posiedzenia rozwinęła się dyskusja[a] potępiająca program nadany przez Telewizję Polską w dniach 16–18 II 1983 r., pt. „Stypendyści". W programie tym występował dyrektor Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN, dr Z[bigniew] Prochot[1], który krytycznie ustosunkował się do niektórych aspektów wymiany naukowej z USA.

W powyższej sprawie [a]kierownik Zakładu Fizyki Stosowanej, prof. Iwo Białynicki-Birula, wystosował do przedstawicieli władz politycznych i państwowych oraz władz PAN pismo protestujące (w załączeniu[b]), w którym między innymi stwierdził, że program przedstawił fałszywy obraz współpracy naukowej z zagranicą[a].

Osobom biorącym udział w posiedzeniu znana była treść wyżej wymienionego protestu oraz protestu sekretarza naukowego nauk matematycznych, fizycznych i chemicz-

---

[a–a] *Fragment odręcznie podkreślony*.

[b] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji.*

[1] Zbigniew Prochot – absolwent Wydziału Mechanicznego PKr, dyrektor państwowego Centrum Doskonalenia Kadr Kierowniczych (1968–1973), dyrektor Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN.

nych PAN prof. Wł[odzimierza] Kołosa w sprawie opiniowania kandydatów na stypendia zagraniczne, głównie do USA i RFN przez komisję powołaną przez sekretarza naukowego PAN prof. Z[dzisława] Kaczmarka.

W dyskusji z ostrą krytyką wymienionego programu wystąpili prof. A[ndrzej] Trautman, Wł[odzimierz] Kołos, A[dam] Bielański[2], H. [Jerzy] Szacki, M[ieczysław] Chorąży[3] i sekretarz KZ PZPR doc. T[adeusz] Rosłanowski[4]. Wypowiedzi ich zmierzały głównie do wykazania, że nauka polska uzyskała znaczne sukcesy dzięki współpracy z USA i należało to wyraźnie w programie wyeksponować[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 210–211, mps.

[c] *Akapit odręcznie podkreślony*. *Poniżej brak autora, podpisów*.

[2] Adam Bielański (ur. 1912) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1962 r., pracownik naukowy Akademii Górniczej w Krakowie (1936–1939), AGH (1945–1964), UJ (1964–1983), Instytutu Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN od 1983 r., dyrektor Instytutu Chemii UJ (1967–1972), przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Chemii Fizycznej PAN (1967–1981). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN 1973 r., członek Prezydium PAN (1977–1989), przewodniczący Oddziału PAN w Krakowie i wiceprezes PAN (1990–1995).

[3] Mieczysław Chorąży (ur. 1925) – biolog, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy Oddziału Instytutu Onkologicznego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Gliwicach od 1951 r. Członek korespondent PAN od 1971 r. członek rzeczywisty PAN od 1986 r. Członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1973–1983).

[4] Tadeusz Rosłanowski – historyk kultury materialnej, pracownik IHKM/IAE PAN, dyrektor Stacji Naukowej PAN w Rzymie (1984–1988).

Nr 138

1983 marzec 8, Warszawa – Propozycje Departamentu III MSW dotyczące PAN, tajne

Propozycje
dot[ycząca] Polskiej Akademii Nauk[a]

Sytuacja w Polskiej Akademii Nauk budzi nadal poważne zastrzeżenia. Mimo szeregu przedstawionych ocen i propozycji nie dokonano żadnych zmian kadrowych. Rzutuje to negatywnie na sytuację społeczno-polityczną w tym środowisku.

Osoby związane z nurtem opozycyjnym czują się bardzo pewnie, nie zachodzą żadne pozytywne przemiany w ich poglądach politycznych. Dominują postawy negacji, potępiania „kolaborantów" i nieangażowania się w nurt porozumienia narodowego. Nieliczne osoby podejmujące pozytywną działalność znajdują się pod silną presją środowiska. Przyjęta od początku stanu wojennego liberalna polityka wobec czołowych przedstawicieli nauki nie przynosi zakładanych pozytywnych efektów. Polityka ta przyjmowana jest jako swoista słabość władzy. W związku z tym proponuje się dokonanie zmian kadrowych na kierowniczych stanowiskach w PAN – począwszy od kierownictwa Akademii poprzez sekretarzy wydziałów i podległych dyrektorów instytutów. M.in. prof. A[leksander] Gieysztor, prof. M[aciej] Wiewiór[ow]ski, prof. M[ieczysław] Chorąży, prof. J[anusz] Haman, prof. W[acław] Gajewski, prof. A[lfred] Jahn, prof. Wł[adysław] Markiewicz, prof. Wł[odzimierz] Kołos, prof. Cz[esław] Madajczyk, doc. L[eszek] Kubicki.

Szczególnie wnikliwie należy rozpatrzyć sytuację w Wydz[iale] I PAN – Nauk Społecznych. Nauki społeczne powinny spełniać służebną rolę wobec socjalistycznych założeń ustrojowych, a naukowcy winni być bazą i zapleczem kadrowym partii. Obecnie na skutek antysocjalistycznej indoktrynacji i negatywnych przeobrażeń wewnętrznych zeszli na pozycje oportunistyczne i realizują założenia polityki zachodu.

Problem nauk społecznych ujęto szczegółowo w informacji z dn. 20 stycznia br. przygotowanej na posiedzenie Biura Politycznego (Tekst w załączeniu[b]).

Obecna struktura organizacyjna PAN powoduje, że instrumenty oddziaływania władz są nieskuteczne. Stąd proponuje się rozważyć celowość rozdzielenia organizacyjnego części korporacyjnej akademii (zgromadzenie ogólne, wydziały, komitety i towarzystwa naukowe) od części naukowo-badawczej, która byłaby podporządkowana bezpośrednio rządowi[c].

(Opracowano w Departamencie III)[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 215, mps.

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Kowalski [*nieczytelny podpis*] 22 IV 1983.
[b] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji.*
[c] *Przy akapicie z lewej strony odręczna pionowa kreska.*
[d] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 139

1983 marzec 17, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca wyborów członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN, tajne

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
L. dz. OE I 0548/83[a]

Informacja
dot[yczący] wyborów członków korespondentów i członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk

W dniu 27 maja 1983 r. odbędzie się posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego PAN, które dokona wyboru nowych członków korespondentów oraz przesunięć w poczet członków rzeczywistych Polskiej Akademii Nauk. Posiedzenie zostanie poprzedzone wyborami dokonanymi w zgromadzeniach wydziałowych w dniach 21–30 marca 1983 r. oraz posiedzeniem Prezydium PAN w dniu 26 kwietnia br., na którym omówieni zostaną kandydaci wybrani w wymienionych zgromadzeniach.

Działania oficjalne w tej sprawie oparte na uchwale Rady Ministrów z dnia 27 września 1982 r. zostały w okresie posierpniowym poprzedzone szeroko zakrojonymi działaniami środowiskowymi stymulowanymi przez wrogie siły polityczne, które znalazły poparcie w kręgach naukowców. Kręgi te związane z ekstremą b[yłego] NSZZ „Solidarność" oraz innymi ugrupowaniami antysocjalistycznymi zamierzały przekształcić Polską Akademię Nauk w organizację realizującą cele walki z ustrojem socjalistycznym w Polsce. Dla osiągnięcia możliwości realizacji powyższych zamierzeń dążono do opanowania oraz podporządkowania działalności korporacyjnej Akademii poprzez wprowadzenie do Zgromadzenia Ogólnego PAN znacznej liczby zdeklarowanych przeciwników ustroju socjalistycznego.

Pomimo wprowadzenia w kraju stanu wojennego, który znacznie zahamował realizację omawianych planów, problem ten pozostaje nadal aktualny. Dowodem tego jest rozwój wydarzeń związanych z wyborami na członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN.

W lutym br. odbył się etap opiniowania kandydatur w 55 komitetach naukowych. Na 39 wakujących miejsc członków korespondentów w wyniku głosowania w poszczególnych komitetach największą ilość głosów uzyskało 25 kandydatów związanych bezpośrednio lub pośrednio z opozycją polityczną. Zjawisko to wskazuje, że sytuacja polityczna w środowiskach naukowych PAN nie uległa zasadniczo zmianom.

Do osób lansowanych przez komitety naukowe należą między innymi:

– prof. Klemens Szaniawski z Komitetu Nauk Filozoficznych, przewodniczący b[yłego] konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość", prezes b[yłego] Komitetu

[a] *Powyżej godło PRL. Znak sprawy wpisany odręcznie*. Poniżej odręczny dopisek Tow. Kowalski Tow. Kwiatkowski przekazano dla Tow. Jaruzelskiego Tow. Czyrka Tow. Rakowskiego. *Poniżej dopisek* tow. Turowski, *nieczytelny podpis i data* 18 III 1983.

Porozumiewawczego Stowarzyszeń Naukowych i Twórczych[1], inspirator szeregu petycji, współorganizator przerwanego stanem wojennym Kongresu Kultury Polskiej;

– prof. Andrzej Stanisław Walicki, prezentujący wyjątkowo negatywne stanowisko wobec założeń ustrojowych PRL, udzielający wsparcia i ochrony osobom prowadzącym działalność antypaństwową na terenie zakładu, którym kieruje, rzecznik i inspirator negatywnych tendencji w ocenach sytuacji społeczno-politycznej kraju w ramach prowadzonych przez niego prac w Komitecie Badań i Prognoz „Polska 2000";

– prof. Maria Janion, wydalona z partii za działalność w b[yłym] Towarzystwie Kursów Naukowych, związana z ekstremą b[yłego] NSZZ „Solidarność", na znak protestu przeciwko wprowadzenia stanu wojennego przyjęła postawę tzw. emigracji wewnętrznej;

– prof. Czesław Zgorzelski, emerytowany pracownik naukowy KUL, wykładowca w b[yłym] TKN o zdeklarowanej postawie antysocjalistycznej;

– prof. Witold Drabikowski z Komitetu Biochemii i Biofizyki, inspirator negatywnych inicjatyw na terenie PAN po wprowadzeniu stanu wojennego, czołowy oponent klauzuli wyjazdowej pracowników PAN zobowiązującej ich do reprezentowania interesów PRL za granicą, rzecznik interesów amerykańskich w nauce na terenie Akademii;

– prof. Zbigniew Grabowski z Komitetu Nauk Chemicznych, aktywny członek „komisji ds. rehabilitacji osób represjonowanych za działalność polityczną", powołanej przy PAN po sierpniu 1980 r., inicjator akcji protestacyjnych na terenie Instytutu Chemii Fizycznej PAN po wprowadzeniu stanu wojennego, zdeklarowany przeciwnik socjalizmu;

– prof. Henryk Zorski z Komitetu Mechaniki, aktywny zwolennik autonomii ideowej środowiska naukowego, stymulujący negatywne polityczne zjawiska na terenie Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN, związany ściśle z zachodnimi kręgami naukowymi, posiadający wątpliwy dorobek naukowy;

– prof. Edmund Prost[2] z Komitetu Nauk Weterynaryjnych, rektor Akademii Rolniczej w Lublinie, rzecznik interesów kręgów opozycyjnych na uczelni, generalny administrator w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Lublinie, odp[owiednik] biskupa w Kościele rzymskokatolickim.

W centrum gry politycznej w środowiskach naukowych PAN pozostaje prof. Klemens Szaniawski – kandydat na członka korespondenta, który lansowany jest na stanowisko wiceprezesa Akademii ds. towarzystw naukowych. Celem spopularyzowania jego postawy i działalności w środowisku korporacji ma on na kwietniowym posiedzeniu Prezydium PAN zaprezentować problematykę działalności niektórych towarzystw naukowych, będących w praktyce od szeregu lat bazą działalności opozycyjnej i antysocjalistycznej, jak np. Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Polskie Towarzystwo Historyczne oraz Polskie Towarzystwo Ekonomiczne.

Dążenie do szybkiego zakończenia akcji wyborów na członków korespondentów i członków rzeczywistych PAN ma ścisły związek ze zbliżającymi się wyborami do

---

[1] Powinno być Komitet Porozumiewawczy Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych – organizacja powstała 16 IX 1980 r. Na jej czele stanął Klemens Szaniawski. Miała stanowić odpowiednik Krajowej Komisji Porozumiewawczej.

[2] Edmund Prost (1921–2008) – specjalista nauk weterynaryjnych, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy UMCS (1948–1957), WSR/AR w Lublinie od 1957 r., dyrektor Instytutu Higieny Żywności AR w Lublinie od 1961 r., rektor AR (1981–1987).

władz Akademii oraz z problemem nowej ustawy o PAN, gdyż umocnienie się kręgów opozycyjnych w korporacji stwarza szersze możliwości nacisku na władze polityczno-administracyjne PRL w kierunku daleko idącej autonomizacji Polskiej Akademii Nauk, opartej na rozwijaniu badań podstawowych oraz eliminacji wpływów państwa na kształt szeroko rozumianego systemu nauki polskiej.

Zdaniem naukowców z aktywu partyjnego Akademii oraz kierowników jednostek administracyjnych PAN, dla niedopuszczenia do realizacji założeń politycznych kręgów opozycyjnych w PAN koniecznym staje się podjęcie decyzji politycznych neutralizujących omawiane zjawiska łącznie z ewentualnością przerwania akcji omawianych wyborów, gdyby miały one zostać sfinalizowane w obecnym kształcie personalno-politycznym.

Opracowano w Departamencie III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 228–230, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 140

1983 marzec 18, Warszawa – Planowane działania Wydziału III Departamentu III MSW w stosunku do byłych doradców „Solidarności", tajne

Planowane
działania w stosunku do b[yłych] doradców „Solidarności"

Do dnia 13 grudnia 1981 r. B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, A[ndrzej] Celiński, S[tefan] Kurowski, L[ech] Kaczyński[1] byli aktywnymi doradcami „Solidarności". Działalność ich jako doradców zmierzała do ukierunkowywania związku na zderzenia i walkę z władzą. Reprezentowali oni wrogie poglądy, wpływając na ekstremalne skrzydło „Solidarności".

Z chwilą wprowadzenia stanu wojennego, aż do jego zawieszenia, wymienione osoby były internowane, poza T[adeuszem] Kowalikiem, który przed 13 grudnia 1981 r. wyjechał za granicę, gdzie przebywa do tej pory, obecnie w USA.

Po zwolnieniu z internowania wymienione osoby powróciły do pracy na swoje poprzednie stanowiska. Dążąc do ograniczenia ich wrogiej działalności, planuje się podjęcie następujących przedsięwzięć:

– poddać aktywnej, ścisłej i stałej kontroli operacyjnej w ramach prowadzonych spraw. Prowadzić tzw. kronikę dnia na każdego z figurantów z uwzględnieniem nawiązywanych kontaktów, spotkań, inicjatyw itp.;

– współdziałać z Wydziałem i Biurem Śledczym MSW w zakresie selekcjonowania, typowania i gromadzenia materiałów dowodowych mogących służyć do wszczęcia postępowania karnego;

– uczęstotliwić prowadzenie rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych i dokumentować je;

– stosować poprzez Biuro „B" kontrolę figurantów i ograniczać ich dowolne poruszanie się i przemieszczanie;

– włączyć do działań funkcjonariuszy mundurowych MO (dzielnicowy, ruch drogowy, komisariat) pod kątem rozpoznania w miejscu zamieszkania i wykorzystania konfliktów w miejscu zamieszkania: z sąsiadami, administracją, nadużywania alkoholu, niesprawności pojazdu itp. Wszystkie takie fakty wykorzystywać do kompromitowania w otoczeniu i miejscu pracy, karania mandatami, kolegium itp.;

– poprzez odpowiednie instancje i organa władzy nie dopuszczać i przecinać kontakty z młodzieżą (odczyty, prelekcje itp.);

– kontrolować i ograniczać kontakty z obcokrajowcami przyjeżdżającymi do Polski, między innymi poprzez przełożonych w pracy, legitymowanie przed miejscem zamieszkania itp.;

---

[1] Lech Kaczyński (ur. 1949) – polityk, prawnik, dr hab. od 1990 r., pracownik naukowy Katedry Prawa Pracy Uniwersytetu Gdańskiego (1971–1997). Doradca Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża (1978–1980), członek NSZZ „Solidarność", członek Zarządu Regionu Gdańskiego (1981), członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988–1990), senator (1989–1991), poseł na Sejm RP (1991–1993, 2000–2001), prezes NIK (1992–1995), minister sprawiedliwości (2000–2001), prezydent Warszawy (2002–2005), prezydent RP w kadencji 2005–2010.

– wytwarzanie w miejscu pracy atmosfery negacji i nieakceptacji ich postaw i poglądów jako niegodnych pracownika naukowego. Podjęcie działań zmierzających do prawidłowego obciążenia obowiązkami służbowymi w miejscu pracy i egzekwowanie ich wykonawstwa przez przełożonych. W tym celu w stosunku do:

– doc. Bronisława Geremka zatrudnionego w Instytucie Historii PAN;

– doc. Stefana Kurowskiego zatrudnionego w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN;

przeprowadzić rozmowy z kierownictwem PAN oraz sekretarzami naukowymi poszczególnych wydziałów i dyrektorami instytutów, tj. prof. Zdzisławem Kaczmarkiem, prof. Władysławem Markiewiczem, prof. Romanem Teisseyre[2], prof. Jerzym Kostrowickim[3] oraz sekretarzami organizacji partyjnej KZ PZPR i oddziałowych organizacji partyjnych. Rozmowy te będą miały na celu uaktywnienie wymienionych osób jako przełożonych do szczególnego nadzoru i kontroli efektów i wyników pracy zawodowej figurantów.

Zainspirować przeprowadzenie tego typu rozmowy Wydział Nauki KC PZPR.

Podobne rozmowy przeprowadzić z przełożonymi dr. Janusza Onyszkiewicza zatrudnionego w Wydziale Matematyki Uniwersytetu Warszawskiego, mgr. Andrzeja Celińskiego zatrudnionego w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego i mgr. Lecha Kaczyńskiego zatrudnionego w Wydziale Prawa Uniwersytetu Gdańskiego.

W stosunku do J[anusza] Onyszkiewicza wystąpić do władz administracyjnych Uniwersytetu Warszawskiego poprzez WKO i MNSzWiT o odsunięcie go od bezpośredniej pracy z młodzieżą studencką (ćwiczenia, wykłady itp.).

Opracowano w Wydziale III Departamentu III MSW[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 231–232, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[2] Roman Teisseyre (ur. 1929) – geofizyk, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy UW (1950–1951), Instytutu Geofizyki PAN od 1953 r., zastępca dyrektora (1961–1970, 1972–1989) i dyrektor Instytutu Geofizyki PAN (1970–1972). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r., przewodniczący Komitetu Geofizyki PAN (1972–1980), sekretarz Wydziału Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych PAN (1981–1983), członek Prezydium PAN od 1981 r.

[3] Jerzy Kostrowicki (1918–2002) – geograf, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy BOS (1945–1946), GUPP (1946–1949), SGH/SGPiS (1947–1954), Instytutu Geografii PAN (1954–2002), dyrektor Instytutu Geografii PAN od 1978 r. Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r.

Nr 141

1983 kwiecień 15, Warszawa – Informacja dotycząca polityki kadrowej w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] polityki kadrowej w PAN

Sytuacja kadrowa w Polskiej Akademii Nauk budzi nadal poważne zastrzeżenia. Mimo przedstawionych szeregu ocen i propozycji – dotychczas nie dokonano żadnych zmian kadrowych. Osoby związane z nurtem opozycyjnym czują się w dalszym ciągu bardzo pewnie – a w ich poglądach politycznych nie zachodzą żadne polityczne przemiany.

Przyjęta od początku stanu wojennego liberalna polityka wobec czołowych przedstawicieli nauki nie przynosi zakładanych pozytywnych efektów i najczęściej interpretowana jest jako swoista słabość władzy.

W związku z tym proponowano dokonanie zmian kadrowych, przede wszystkim na kierowniczych stanowiskach w PAN – począwszy od kierownictwa Akademii poprzez sekretarzy wydziałów i podległych im dyrektorów instytutów. Dotyczy to prof. A[leksandra] Gieysztora, M[acieja] Wiewiórowskiego, M[ieczysława] Chorążego, J[anusza] Hamana, Wł. [Wacława] Gajewskiego, A[freda] Jahna, Wł[adysława] Markiewicza, Wł[odzimierza] Kołosa, Cz[esława] Madajczyka i doc. L[eszka] Kubickiego.

Szczególnie wnikliwie należy rozpatrzeć sytuację kadrową Wydziału I PAN – Nauk Społecznych. Nauki te oraz kadra pracowników naukowych winny spełniać służebną rolę wobec socjalistycznych pryncypiów ustrojowych – a naukowcy winni być bazą i zapleczem kadrowym partii. Jednakże aktualnie na skutek antysocjalistycznej indoktrynacji oraz negatywnych wewnętrznych przeobrażeń zeszli oni na pozycje oportunistyczne i niejednokrotnie realizują założenia polityki Zachodu.

Struktura organizacyjna i obsada personalna stanowisk kierowniczych centralnej administracji PAN oraz jej podległych placówek naukowych – szczególnie z dyscyplin ideologicznych i społeczno-politycznych – wywołuje bardzo poważne zastrzeżenia w znacznej części politycznie zaangażowanej kadry naukowej PAN. Utrudniała ona – a nawet uniemożliwiała realizację polityki władz państwowych w warunkach stanu wojennego bądź po jego zawieszeniu. W ramach Akademii utrzymuje się nadal aż 15 stanowisk w randze wiceministrów i 12 generalnych dyrektorów. Około 10–15% pracowników naukowych PAN zatrudnionych jest na dwóch etatach. W zasadzie wszyscy członkowie rzeczywiści PAN po ukończeniu 70. roku życia i przejściu na emeryturę do śmierci posiadają zawarte umowy zlecenia w macierzystych jednostkach.

Odnotować należy, że nadal kierownictwa wielu instytutów wyrażają zgodę na udzielanie bezpłatnych urlopów naukowych, którzy maksymalnie przedłużają swoje pobyty w krajach kapitalistycznych. I tak np. doc. T[adeusz] Kowalik z IHNOiT PAN, dr M. Kalinowski[1]

[1] Być może Marian Kalinowski (ur. 1930) – specjalista od resocjalizacji, pracownik naukowy IFiS PAN, Wyższej Szkoły Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie.

z IFiS PAN, prof. B[ogusław] Gałęski[2] z IFiS PAN. Z reguły decyzje te uzyskują aprobatę sekretarza Wydziału I PAN – prof. Wł[adysława] Markiewicza.

O braku rozeznania kadrowego dyrekcji instytutów w procesie typowania kandydatów na stypendia i staże zagraniczne świadczyć może fakt pozostania w ostatnim okresie ponad 60 naukowców z PAN w ośrodkach naukowych, przede wszystkim USA i RFN, którzy po zakończeniu pobytu odmówili powrotu do kraju. Szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że wymienieni najczęściej reprezentują nauki techniczne, które w obecnej sytuacji gospodarczej winny [dążyć] do wyjścia z kryzysu gospodarczego.

Nieliczne osoby podejmujące pozytywną działalność na terenie PAN znajdują się pod silną presją środowiska, stąd też wybory w komitetach i wydziałach kandydatów na przyszłych członków Akademii jednoznacznie wykazały preferowanie osób znanych od lat z prowadzenia antysocjalistycznej działalności, np. prof. prof. Zb[igniew] Grabowski, T[adeusz] Bielicki[3], A[ndrzej] Walicki.

Zakończony przegląd kadr w placówkach PAN na przełomie 1982–1983 nie spełnił pokładanych nadziei czynników partyjno-rządowych, a wykazał jedynie:

– jawną niechęć wielu kierownictw instytutów Akademii do przeprowadzenia rzetelnej oceny kadrowej (usiłowano przenieść dokonanie ocen kadrowych na instancje partyjne);

– całkowite nieprzygotowanie Biura Kadr PAN oraz komórek kadrowych instytutów do przeprowadzenia rzetelnej oceny kadrowej i przedstawienia wniosków;

– niemożność dokonania takiej samooceny w ramach i przy pomocy komisji wyłonionych w ramach Akademii.

Uzyskano jedynie pewien zasób informacji, które mogą być wykorzystane przy kolejnych przeglądach kadrowych.

Obecna struktura organizacyjna PAN powoduje, że instrumenty oddziaływania władz są nieskuteczne. Stąd proponuje się rozważyć celowość rozdzielenia organizacyjnego części korporacyjnej Akademii od części naukowo-badawczej, podporządkowanej bezpośrednio rządowi[a].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 238–239a, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[2] Bogusław Gałęski (ur. 1921) – socjolog wsi, prof. nadzwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy SGGW (1952–1959), Wydziału Filozofii i Socjologii UW (1962–1968), IFiS PAN (1961–1982), University of Wisconsin (1985–1992), w latach 1981–1992 przebywał w Wielkiej Brytanii i USA.

[3] Tadeusz Bielicki (ur. 1932) – antropolog, prof. nadzwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy Zakładu Antropologii PAN od 1957 r., kierownik Zakładu Antropologii PAN (1970–2002). Członek korespondent PAN od 1983 r., członek rzeczywisty PAN od 1996 r.

Nr 142

1983 kwiecień 27, Warszawa – Informacja operacyjna, tajne

Informacja

W dniu 26 bm. w Zamku Królewskim odbyło się posiedzenie Prezydium Polskiej Akademii Nauk z udziałem 26 członków. Przedmiotem obrad było:

1. Uchwalenie stanowiska Prezydium PAN wobec ruchu PRON w przededniu jego kongresu;
2. Wybory członków rzeczywistych i korespondentów PAN;
3. Problemy karbochemii w Polsce.

W kierownictwie PAN powstał projekt uchwały Prezydium PAN wobec ruchu PRON w przeddzień Kongresu Krajowego. Projekt ten miał być ostatecznie przedyskutowany przez członków Prezydium Akademii i zredagowany przez komisję redakcyjną, do której powołano prof. prof. A[dama] Urbanka[1], B[ohdana] Ciszewskiego[2], Wł[adysława] Markiewicza, J[ana] Michalskiego[3] i M[acieja] Wiewiórowskiego.

Pierwotnie proponowany w skład komisji prof. H[enryk] Szarski – demonstracyjnie odmówił uczestnictwa w pracy, uzasadniając swoje stanowisko względami politycznymi. W dyskusji zarysowały się dwa odrębnie skrajne stanowiska w sprawie zamieszczenia w uchwale poparcia dla ruchu porozumienia narodowego, realizowanego przez PRON. Nastąpił wyraźny rozłam wśród członków prezydium; grupę opozycyjną – nieakceptującą współpracy z partią i rządem m.in. reprezentowali prof. prof. H[enryk] Szarski, S[tefan] Kieniewicz, M[ieczysław] Chorąży, S[tefan] Żółkiewski[a], L[eonard] Sosnowski (członek PZPR) i M[aciej] Wiewiórowski. Na tle wystąpień ww. bardzo pozytywne wrażenie wywołało przemówienie prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego, bezpartyjnego, [b]członka PRON[b], wiceprezesa PAN.

Prezes PAN prof. A[leksander] Gieysztor, przewodnicząc obradom, przyjął postawę łączenia i łagodzenia powstałego konfliktu.

W wyniku braku jednomyślności nie uzgodniono ostatecznej wersji Uchwały. W głosowaniu – większością zdecydowano wstawienie do tekstu dokumentu poparcia

---

[a] *Obok odręczny dopisek* czł[onek] PZPR.

[b–b] *Fragment odręcznie skreślony*.

[1] Adam Urbanek (ur. 1928) – biolog, paleozoolog, prof. nadzwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy Instytutu Paleobiologii PAN. Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., sekretarz Wydziału Nauk Biologicznych PAN (1975–1986), członek Prezydium PAN (1975–1989, 1993–1998), wiceprezes PAN (1987–1989).

[2] Bohdan Ciszewski (1922–1998) – fizyk metali, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1970 r., pracownik naukowy PŁ (1945–1047), PW (1947–1968), WAT (1951–1988). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r., sekretarz Wydziału Nauk Technicznych PAN (1981–1986, 1989–1992), członek Prezydium PAN (1981–1998).

[3] Jan Michalski (ur. 1920) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1958 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy PŁ (1945–1971), dyrektor Instytutu Chemii Organicznej PŁ (1969–1971), dziekan Wydziału Chemii PŁ (1969–1970), dyrektor Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN w Łodzi (1971–1990). Członek korespondent PAN od 1962 r., członek rzeczywisty PAN od 1969 r., sekretarz Wydziału Nauk Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych PAN (1972–1978), członek Prezydium PAN (1969–1989).

dla PRON oraz zobligowano kierownictwo Akademii do ostatecznego sformułowania uchwały Prezydium AN. W następnym dniu spotkali się prof. prof. A[leksander] Gieysztor, L[eonard] Sosnowski, Z[dzisław] Kaczmarek i Wł[adysław] Markiewicz, którzy dokonali ostatecznej korekty i zakwalifikowali dokument do rozpowszechnienia [b](treść uchwały w załączeniu[c])[b]. [b]Z dokumentu nie wynika, że Prezydium PAN deklaruje poparcie dla ruchu PRON na rzecz porozumienia narodowego. Konstrukcja treści uchwały jest zawiła i niejednoznaczna w swej interpretacji. Przykładem tego może być użyty zwrot „popieramy starania władz, które tym celom chcą służyć. W przededniu Kongresu Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, liczymy, że uwzględni on w swoim programie te oczekiwania społeczne…"[b].

Na uwagę zasługuje postawa prof. S[tefana] Kieniewicza i S[tefana] Żółkiewskiego, którzy zażądali udostępnienia im do wglądu ostatecznej wersji uchwały – z czego można wnioskować, że mogą podjąć akcję protestacyjną.

Przeniesienie ostatecznej wersji redakcji uchwały na forum ścisłego prezydium jest próbą zamaskowania kompromitującej postawy politycznej Prezydium PAN.

W kolejnym punkcie posiedzenia odbyło się głosowanie na kandydatów na członków PAN. W wyniku tajnego głosowania prof. Zb[igniew] Grabowski z Instytutu Chemii Fizycznej PAN – znany organizator działalności antysocjalistycznej na terenie Akademii – z ogólnej liczby 24 głosujących uzyskał 12 głosów popierających, 9 głosowało przeciwko, 3 wstrzymujących się. Formalnie wymieniony nie uzyskał wymaganej większości głosów (50% + 1). [d]Tym niemniej jego[d] kandydatura zostanie zgłoszona na Zgromadzeniu Ogólnym PAN w miesiącu maju br. i według panujących opinii w środowisku zostanie wybrany na członka Akademii (wybór powyższy wymagał będzie zatwierdzenia przez Radę Państwa PRL). Wyniki głosowania nad kandydaturą prof. Zb[igniewa] Grabowskiego również świadczą o popieraniu przez znaczną część członków Prezydium PAN osób znanych ze zdecydowanej działalności antysocjalistycznej. Inicjatorem akcji popierającej kandydaturę wymienionego był prof. Wł[odzimierz] Kołos – sekretarz Wydziału III PAN, który na znak protestu przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego złożył rezygnację z zajmowanego stanowiska (nie została przyjęta).

Na uwagę zasługuje wyjście z sali bezpośrednio przed głosowaniem na prof. Zb[igniewa] Grabowskiego wpływowych naukowców, tj. G[erarda] Labudy i J[anusza] Hamana. Z uwagi na przebywanie za granicą byli nieobecni prof. prof. Z[ofia] Kielan-Jaworowska, Wł[odzimierz] Kołos i A[lfred] Jahn, którzy również zaliczani są do przedstawicieli opozycji politycznej i rzekomo oddaliby głosy popierające wybór prof. Zb[igniewa] Grabowskiego.

Wnioski[e]:

1. Powyższe potwierdza, że sytuacja społeczno-polityczna w środowisku naukowym PAN nie ulega pozytywnym zmianom. W związku z powyższym planowane spotkanie premiera W[ojciecha] Jaruzelskiego z obecnym składem Prezydium PAN uznać należy za niewskazane.

---

[c] *Załącznika brak w SO „Antyk"*.

[d–d] *Odręcznie skreślono* tym niemniej, *przeprawiono* jego *na* Jego.

[e] *Poniższy tekst wpisano odręcznie*.

2. Biorąc pod uwagę negatywne postawy prezentowane przez Prezydium PAN wskazanym jest, aby wszystkie sprawy dotyczące PAN realizować w obecnych warunkach przez sekretarza naukowego PAN.

3. W związku ze zbliżającymi się wyborami do władz PAN istnieje potrzeba, aby czynniki polityczne i administracyjne podjęły wcześniej odpowiednie działania zmierzające do wytypowania właściwych kandydatów[f].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 245–249, mps.

[f] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 143

1983 maj 6, Warszawa – Źródło: „Olek". Informacja dotycząca niektórych aspektów wymiany osobowej z zagranicą

[a]Źródło: „Olek"
Przyjął: mjr L[ech] Słoma
6 V [19]83

Informacja[a]
Niektóre aspekty wymiany osobowej PAN z zagranicą

Wprowadzenie stanu wojennego spowodowało w początkowym jego okresie pewne ograniczenia we współpracy i wymianie naukowej. Przede wszystkim ściślejszej weryfikacji zostały poddane sprawy związane z wymianą osobową. W odniesieniu do wyjazdów – znacznemu przedłużeniu uległa procedura wydawania paszportów w związku z unieważnieniem ważności paszportów z prawem wielokrotnego przekraczania granicy (np. w PAN było ich ok. 3000). Wprowadzono dokładniejsze sprawdzanie osób – naukowców, przyjeżdżających z kk w ramach umów i porozumień: międzyrządowych i instytucjonalnych (przyjeżdżający na konferencje i zaproszenia z innych krajów niż USA, RFN, Berlina Zach[odniego] i z krajów, z którymi PRL nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych – zostali również włączeni do systemu wcześniejszego uzgadniania z Biurem Paszportów).

Zamierzając zapobiec wybiórczemu – wg klucza politycznego – zapraszaniu pracowników naukowych na stypendia i inne długoterminowe pobyty – wprowadzono zasadę niewyrażania zgody na wyjazdy na podstawie zaproszeń uzyskanych w drodze indywidualnych kontaktów. Zamierzano również, w drodze surowszej oceny celowości wyjazdów i wnikliwszego badania programów pobytów, doprowadzić do podwyższenia efektywności wyjazdów, aby osiągać cele od dawna wpisywane do podstawowych zadań we współpracy naukowej z zagranicą. Podobnie celowość zapraszania cudzoziemców miała podlegać surowszej kwalifikacji.

W PAN wydano stosowne zarządzenia sekretarza naukowego PAN, jak: zarządzenie nr 4/82 z dnia 2 lutego 1982 r. w sprawie współpracy naukowej z zagranicą w okresie stanu wojennego, a decyzją nr 12/82 z dnia 3 marca 1982 r. powołano Komisję Opiniodawczą ds. wymiany osobowej z zagranicą. W lipcu 1982 r. zostało wydane zarządzenie sekretarza naukowego PAN w sprawie współpracy naukowej z zagranicą (wraz z wytycznymi), obejmujące i regulujące całokształt stosunków i wymiany z zagranicą PAN.

Zadania Komisji Opiniodawczej są przez nią wypełniane tylko w pewnym stopniu. Odbywające się raz w tygodniu posiedzenia mają do rozpatrzenia ok. 150 wniosków w sprawie wyjazdów i przedłużeń pobytów za granicą, ok. 20 konferencji

[a–a] *Fragment wpisany odręcznie.*

organizowanych w Polsce z udziałem cudzoziemców i podobną liczbę zaproszeń indywidualnych do Polski, zgłaszanych przez placówki i komitety PAN. W przypadku tych ostatnich – komisji przedstawiane są wszystkie wnioski, które docierają do odpowiednich wydziałów naukowych PAN, bez żadnej z ich strony weryfikacji, zarówno pod względem merytorycznej celowości zaproszenia lub organizowania konferencji, jak i skutków finansowych. Zgodnie z posiadanymi informacjami, nieliczne tylko wnioski w sprawie wyjazdów lub przedłużeń pobytów są negatywnie oceniane przez wydziały i odsyłane wnioskującym instytutom. Wobec takiej sytuacji można stwierdzić, że polecenie wnikliwego rozpatrywania wniosków wyjazdowych i przyjazdowych jest nagminnie przez wnioskodawców różnych szczebli naruszane. Korygowanie naruszeń podstawowych zasad dot[yczących] polityki zagranicznej naszego państwa następuje w drodze konsultacji wniosków z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Korekta merytoryczna – w sensie naukowym – nie może być w pełni zagwarantowana przez Komisję Opiniodawczą, w skład której nie wchodzą przecież (byłoby to wręcz niemożliwe) reprezentanci wszystkich dziedzin naukowych, a nawet wydziałów. Na ogólną liczbę przedkładanych komisji na jednym posiedzeniu wniosków – zapadają 2–3 decyzje – opinie negatywne. Łatwiej jest ustosunkować się do wniosków, które naruszają podstawowe, formalne zasady delegowania za granicę, jak np. przekroczenie czasookresu pobytu za granicą powyżej 1 m[iesią]ca łącznie w roku przez kierownictwo instytutu/samodzielnego zakładu, liczba uczestników konferencji nie jest uzasadniona aktywnym udziałem (brak referatu), wysokie koszty uczestnictwa, przekroczenie 3-letniego pobytu za granicą, brak informacji – sprawozdań etapowych przy wnioskach o przedłużenie pobytu długoterminowego itp. Tak więc dochodzi się do wniosku, że pierwsza, najwłaściwsza selekcja kandydatów na wyjazdy i przyjazdy powinna następować w placówkach, przy pełnej odpowiedzialności dyrekcji instytutów/samodzielnych zakładów za podejmowane decyzje. Wniosek ten w obecnej sytuacji obsady kadrowej dyrekcji [a]placówek PAN[a] i różnego rodzaju uwarunkowaniach natury pozanaukowej – wydaje się czysto teoretyczny. Ponadto obecna sytuacja dewizowa kraju daje dyrekcjom podstawy do b[ardzo] szerokiej argumentacji celowości niemal każdego wyjazdu na koszt strony zagranicznej: „każdy wyjazd zagraniczny stwarza możliwość dostępu do źródeł badań naukowych, do zetknięcia się z fachową literaturą naukową, na którą brak środków w Polsce, możliwość pracy na aparaturze, której brak w instytutach lub stoją nieczynne z powodu braku części zamiennych" itd. Nie można tej argumentacji odmówić racji, jednakże – o ile przed wyjazdem jest ona szeroko przytaczana, o tyle po powrocie – nie wykazuje się, na ile umożliwienie pracy przez dłuższy okres w dobrym ośrodku zagranicznym wpłynęło na postęp badań i rozwój kadry. A więc problem sprawozdawczości, efektywności wyjazdów i przyjazdów nie jest już tak wnikliwie kontrolowany i doceniany, porównując regulacje w tym zakresie w innych krajach. Wydaje się celowe, aby odpowiedni organ (może właśnie Komisja Opiniodawcza) częściej zajmował się tego rodzaju oceną, niż to ma miejsce dotychczas: tylko przy okazji sprawozdań rocznych i to w formie b[ardzo] skrótowej lub *ad hoc* za dłuższe okresy (np. 3-letnie).

Oddzielnym problemem przy opiniowaniu i podejmowaniu decyzji w sprawie wyjazdów jest kwalifikowanie kandydatów w aspekcie ich postaw moralnych i społeczno-politycznych. W PAN – po wprowadzeniu stanu wojennego – objęto systemem konsultacji politycznej wszystkie wyjazdy, zarówno do kk, jak i do ks. Dziwić się należy, że

dopiero wówczas zaczęto opiniować politycznie osoby wyjeżdżające do ks[b]. W r. 1981 – w szczególności – mieliśmy przypadki, że kraje przyjmujące (np. CSRS, NRD) wydalały przed terminem pracowników naukowych PAN za propagowanie politycznych idei „Solidarności" bądź też prosiły (ZSRR), aby określony pracownik naukowy nie był więcej do ich kraju kierowany.

W początkowym okresie stanu wojennego opinie o pracownikach ośrodka warszawskiego wydawał Komitet Zakładowy PZPR przy PAN, a komitety wojewódzkie – w przypadku placówek pozawarszawskich. W lipcu 1982 r. wprowadzono zmianę polegającą na opiniowaniu wniosków wyjazdowych przez POP w placówkach. Trudno jest stwierdzić, ile i wobec kogo wydano opinie negatywne, które spowodowały niewystępowanie z wnioskami przez dyrekcje instytutów/sam[odzielnych] zakładów do wydziałów. Faktem jest jednak, że np. w przypadku Instytutu Słowianoznawstwa, mimo negatywnej opinii POP – dyrekcja instytutu kierowała wnioski do Wydziału Nauk Społecznych, a ten do Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą celem dalszego załatwienia. W przypadku placówek, w których nie ma organizacji partyjnej (Zakład Fizyki Teoretycznej, Centrum Astronomiczne im. M. Kopernika), ustalono, że obowiązek złożenia niejako rękojmi za wyjeżdżającego spoczywa na kolegium placówki. Biorąc pod uwagę wnioski pozytywnie zaopiniowane przez organizacje partyjne wobec osób, których postawa polityczna budziła i budzi wiele zastrzeżeń – można stwierdzić, że organizacje te również podlegają pewnym mechanizmom i naciskom stosowanym przez środowisko placówki.

Postawy polityczne ujawniły się również w związku z wprowadzeniem obowiązku podpisywania instrukcji wyjazdowej, w której m.in. zawarto pewne dyspozycje co do postaw wyjeżdżających „w przypadkach wypowiedzi i wystąpień przedstawicieli innych krajów przeciwko wewnętrznej i zagranicznej polityce naszego Państwa" oraz reprezentowania naukowych, politycznych i gospodarczych interesów PRL. Ten punkt w instrukcji wywołał bardzo ostre reakcje, w niektórych instytutach podejmowano uchwały na radach naukowych (IFiS, I[nstytut] Chemii Fiz[ycznej], I[nstytut] Biol[ogii] Dośw[iadczalnej]), wielu pracowników występowało indywidualnie do prezesa i sekretarza naukowego PAN o usunięcie z instrukcji tego zobowiązania. Faktem jest, że instrukcja PAN wydana w tej formie była jedyną w instytucjach naukowych w Polsce i dlatego też stała się przedmiotem ataków. W przyszłości tego rodzaju zobowiązania powinny się odnosić w stosunku do całego środowiska. Niemniej jednak dała ona w swym efekcie jeszcze raz dowód kształtu postaw politycznych w PAN.

Rozpatrujące wymianę osobową z zagranicą w aspekcie kierunków „wschód–zachód", należy stwierdzić, że w 1982 r. liczba wyjeżdżających zmalała w obu kierunkach. Podobnie sprawa przedstawia się na odcinku przyjazdów. Jeśli chodzi o wyjazdy, to ruch osobowy praktycznie zaczął się w marcu–kwietniu 1982 r.

Do ks w 1982 r. wyjechały łącznie 1704 osoby (w tym do ZSRR 430).

W 1981 r. – 2198 (w tym do ZSRR 618).

W 1980 r. – 2403 (w tym do ZSRR 541).

W 1979 r. – 2617 (w tym do ZSRR 720).

---

[b] *W tym miejscu dodano na następnej stronie dokumentu przypis*: **ze str. 3** – O braku zaufania co do właściwego typowania kandydatów na wyjazdy świadczy fakt powtórnego sprawdzania w BWNzZ kandydatów do ZSRR (w ramach porozumienia, na konferencje, na zaproszenia) przez przedstawicieli ambasady ZSRR.

Podajemy dla porównania również rok 1979, bowiem był on okresem, kiedy wymiana osobowa odbywała się bez żadnych zakłóceń. Po sierpniu 1980 r. nastąpiło zahamowanie wyjazdów spowodowane brakiem akceptacji zgłoszonych przez PAN kandydatów na wymianę w ramach porozumień z akademiami nauk ks (szczególnie ZSRR), a należy podkreślić, że wymiana bezdewizowa stanowi podstawę wymiany osobowej z ks.

W 1982 r. – w ramach tej wymiany – wyjechało na pobyty długoterminowe tylko 29 osób do ZSRR, ogółem do ks na pobyty długoterminowe wyjechało 45 osób. W 1981 r. – 72 osoby (w tym do ZSRR 34), w 1980 r. – 91 (w tym do ZSRR 47), w 1979 r. – 91 (w tym do ZSRR 53).

Do kk w 1982 r. wyjechało 1515 osób (w tym do USA – 109, do RFN – 281, do Francji – 292, do Włoch – 127, do W[ielkiej] Brytanii – 123). Jako porównanie podajemy rok 1981, który był w stosunku do lat poprzednich wyjątkowo bogaty w liczbę wyjazdów na Zachód: ogółem 2224 (w tym – USA – 201, RFN – 366, Francja – 362, W[ielka] Brytania – 174, Włochy – 276). Na pobyty długoterminowe w 1981 r. wyjechało ogółem – 410 osób (w tym – USA – 94, RFN – 133, Francja – 22, W. Brytania – 19, Włochy – 23).

Przyjazdy z ks i kk

Lata	1980	1981	1982
Ogółem	5980	3838	1762
W tym: ks	3229	1813	1005
KK	2751	2025	757

Dla scharakteryzowania struktury wyjazdów do ks i kk wg źródeł ich finansowania podajemy poniżej dane, z których wynika, że głównym źródłem w ks – to wymiana bezdewizowa, a w kk – środki obce (najczęściej zaproszenia indywidualne):

Rok	Środki własne %		Wymiana bezdew[izowa] %		Środki obce %	
	KS	KK	KS	KK	KS	KK
1980	24,7	12,2	50,3	22,1	25,0	65,7
1981	24,2	7,9	54,1	25,6	21,7	66,5
1982	20,2	7,9	60,2	28,6	19,6	63,5

Należy podkreślić, że określenie „na zaproszenie" w przypadku wyjazdów do ks oznacza w większości przypadków deklarację pokrycia kosztów pobytu dla jednej lub grupy osób, bez wskazywania personalnego. W przypadku wyjazdów do kk na koszt strony przyjmującej – zaproszeni otrzymują zaproszenia personalne. W związku z wprowadzonym ograniczeniem wyjazdów na zaproszenia indywidualne (w szczególności na pobyty długoterminowe) – strony zapraszające, powiadomione prawdopodobnie o tym przez pracowników PAN, zaczęły nadsyłać tego rodzaju zaproszenia na ręce dyrektorów placówek, wskazując jednakże konkretne nazwiska.

Problem zaproszeń indywidualnych jest szeroko dyskutowany przy rozważaniu spraw związanych z polityką współpracy naukowej z zagranicą. Istnieją podzielone opi-

nie na ten temat: jedni uważają, że jest to klasyczny przykład stosowania „brain drain", inni – że jest to główna możliwość – w naszej obecnej sytuacji dewizowej – prowadzenia prac badawczych w najnowocześniejszych, a przynajmniej dobrze wyposażonych zagranicznych ośrodkach badawczych, jeszcze inni, że jest to zamierzony akt działań o charakterze politycznym. Uważam, że generalizować tego problemu nie można. Istotnie, ludzie mało zdolni, którzy nie mogą się wykazać żadnym dorobkiem naukowym, zaproszeń takich nie otrzymują, z wyjątkiem tych, którzy przejawiają wrogą działalność polityczną wobec Polski (Herczyński, Szlajfer[1], Amsterdamski i inni). Jednakże trzeba mieć na względzie „kalkulację" ośrodka zagranicznego, który nie będzie finansował pobytu pracownika naukowego, który nie może nic wnieść do pracy badawczej placówki przyjmującej. Nie można jednak sprawy traktować jako zdecydowanego aktu „brain drain". Nie można również zgodzić się z tym, że każdy długoterminowy pobyt w ośrodku zagranicznym jest korzystny dla strony polskiej. Zdarza się bowiem dość często, że wspólnota tematyki jest b[ardzo] wątpliwa, a nieraz żadna. Nie można również generalizować sprawy w sposób uproszczony, że zaproszenia indywidualne wysyłane są wyłącznie z nastawieniem inwigilacji politycznej lub wywiadu naukowego czy gospodarczego. Tak więc podstawową sprawą dla zapewnienia autentycznych korzyści dla strony polskiej jest właściwy dobór tych, którzy dostaną zezwolenie na przyjęcie zaproszeń indywidualnych oraz właściwy dobór i rozeznanie wartości ośrodka zagranicznego. Oczywiście przy rozpatrywaniu indywidualnych ofert stypendialnych i innych zaproszeń należy mieć na uwadze nie tylko walory naukowe kandydata i placówki przyjmującej, lecz również stosunek tej placówki – instytucji zagranicznej do spraw polskich, jej powiązania z agencjami wywiadowczymi lub utworzonymi po grudniu 1981 r. wrogimi grupami polskimi.

Spośród partnerów PAN najbardziej jednoznacznie określiły się w zasadzie 2 instytucje: Narodowa Fundacja Naukowa (National Science Foundation) w USA, która zaniechała finansowania podróży naukowców amerykańskich do Polski oraz odstąpiła od realizacji porozumienia PAN z dnia 11 grudnia 1981 r., podpisanego w Waszyngtonie, co potwierdziła w marcu br. NSF nie zamierza finansować również kosztów podróży naukowcom amerykańskim, którzy decydują się wziąć udział w Kongresie Matematycznym w Warszawie w br.

Drugą instytucją, która co prawda nie wstrzymała wymiany naukowców z PAN (zresztą trudno się dziwić, bowiem chodzi o nauki społeczne) jest Wyższa Szkoła Nauk Społecznych (École des Hautes Études [en Sciences Sociales]) w Paryżu. Mimo że powinno dojść do spotkania w Paryżu kierownictwa EHESS i Wydziału Nauk Społecznych PAN, kierownictwo EHESS nie występuje z inicjatywą zaproszenia Polaków, a prof. Gieysztorowi – w czasie ostatniego pobytu w Paryżu – odpowiedzieli, że z wizytą trzeba poczekać, aczkolwiek wymiana może być kontynuowana, mimo nieważności dokumentu o współpracy. Na środowisko EHESS ma wielki wpływ K[rzysztof] Pomian, zatrudniony w CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique), ale b[ardzo] aktywny w środowisku nauk społecznych we Francji. Oczywiście na liście kandydatów na

[1] Henryk Szlajfer (ur. 1947) – ekonomista i politolog, pracownik naukowy UW, ISP PAN, relegowany wraz z Adamem Michnikiem z UW w 1968 r., skazany na 2 lata więzienia; urzędnik MSZ (1993–2008), dyrektor Archiwum MSZ (2006–2008).

wyjazd w ramach tego porozumienia zawsze znajdują się nazwiska osób mile widzianych w tych kołach: [a]prof. prof.[a] Janion, Skarga, Biernacki[2].

Reasumując sprawę zaproszeń indywidualnych, to przy zastosowaniu odpowiednich kryteriów merytorycznych i politycznych, zarówno wobec wyjeżdżających, jak i instytucji przyjmujących – można przyjąć, że ta forma wymiany może być akceptowana z korzyścią dla badań naukowych i kształcenia kadry. Jednakże wydaje się, iż mamy w Polsce zbyt nieuporządkowane rozeznanie co do instytucji naukowych prowadzących bądź popierających wrogą działalność wobec PRL. PAN posiada całą dokumentację listów protestacyjnych i potępiających władze PRL za wprowadzenie stanu wojennego, za internowania i aresztowania, nadsyłane z instytucji naukowych oraz od grup naukowców z kk. Przystępujemy[c] do stworzenia „kartoteki" i analizy tej dokumentacji.

Na podstawie wyżej przedstawionych danych statystycznych i porównań można wysnuć wniosek, iż niezbędną sprawą jest podjęcie takich kroków (na najwyższym szczeblu politycznym), które powinny doprowadzić do zwiększenia liczby wyjeżdżających do ks w najbliższej przyszłości. Partnerzy mają uzasadnione obawy co do właściwego doboru wyjeżdżających (pod względem politycznym), niemniej jednak – o ile do tego rodzaju uzgodnień by doszło – placówki PAN na pewno dysponują młodą i średnią wiekowo kadrą, która widząc w tych wyjazdach (np. długoterminowych) perspektywę rozwoju naukowego, nie zawiodłaby nas i partnerów. Należałoby również zastosować określone preferencje przy wyjazdach do ks. Należałoby się zastanowić nad wiele mówiącym spostrzeżeniem wygłoszonym przez prof. Sokołowską[3] wobec środowiska naukowego z kk: „będziecie ograniczać środki na współpracę naukową z Polską, to rzucicie nas wyłącznie na wschód". Oby nie nastąpiła sytuacja, kiedy stosunek będzie odwrotny. I tak już w tej chwili, gdyby zliczyć czasookresy pobyty pracowników naukowych w ks i kk, to rachunek ten wypadłby z dużą przewagą dla pobytów w kk (więcej jest pobytów długoterminowych w kk).

Rok 1982 i koniec 1981 (po ogłoszeniu stanu wojennego) charakteryzował się niespotykaną od lat liczbą tych, którzy nie powrócili. Pewna grupa to ci, którzy wykazywali wielkie zaangażowanie w działalność antysocjalistycznej Solidarności ([Jerzy] Milewski, Świergiel[4], [Marek] Janas), inni nie uzyskali zgody na dalsze przedłużenie pobytu za granicą, inni wręcz występowali o rozwiązanie umowy o pracę, jeszcze inni po upływie terminu pobytu za granicą nie nawiązali w ogóle kontaktu ze swą placówką macierzystą. Z większością tych osób rozwiązano umowy o pracę w trybie przewidzianym w kodeksie pracy (z tytułu porzucenia pracy).

Na liście osób, które nie powróciły, a które miały wrócić do końca 1981 i 1982 r. lub na pocz[ątku] 1983 r., znajduje się 66 nazwisk (lista w zał[ącznieniu][d]).

---

[c] *Słowo odręcznie zmienione na* przystępują.

[d] *Załącznik nie jest publikowany w tej edycji.*

[2] Być może Andrzej Biernacki (ur. 1931) – historyk literatury, pracownik naukowy Instytutu Historii Nauki PAN.

[3] Prawdopodobnie Magdalena Sokołowska (ur. 1922) – socjolog, prof. nadzwyczajny od 1976 r. , prof. zwyczajny od 1987 r., kierownik Zakładu Służby Zdrowia w Przemysłowym Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi (1951–1958), lekarz naczelny w doświadczalnej placówce służby zdrowia w Łódzkich Zakładach Przemysłu Bawełnianego (1951–1954), pracownik IFiS PAN od 1961 r.

[4] Być może Artur Świergiel.

Analizując tę listę można stwierdzić, co następuje:

1) wśród tych osób 58[e] to doktorzy nauk, 3 – doktorzy habilitowani, 5 magistrów, a więc głównie[f] ludzie o kwalifikacjach naukowych, w pełni sił twórczych, rozwojowych;

2) najwięcej pozostało w USA – 41 osób (prawdopodobnie ci, którzy zostali w innych krajach europejskich, również wyjechali poza Europę); biorąc pod uwagę fakt, iż wyjazdy do USA nie stanowią większości – to liczba pozostających w tym kraju jest stosunkowo – do innych – b[ardzo] duża.

3) najwięcej osób pozostało z IPPT, z Centrum Med[ycyny] Dośw[iadczalnej] i Klin[icznej], z Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych. Lista ta wymaga jeszcze przeanalizowania pod kątem ośrodków zagranicznych, które finansowały pobyty.

Przykłady inwigilacji środowiska naukowego przez zagraniczne ośrodki antysocjalistyczne i wywiadowcze – przejawiające się w ramach współpracy naukowej z naukowymi instytucjami na Zachodzie.

Przy omawianiu tego problemu należy wziąć pod uwagę fakt, iż ośrodki te dzielą inwigilowane środowisko – tak się przynajmniej wydaje – na 2 grupy:

Pierwsza – to osoby zdecydowanie i od lat występujące, mniej lub bardziej jawnie, p[rzeciw]ko systemowi socjalistycznemu w Polsce (mimo że w pewnych okresach te same osoby zajmowały stanowiska i pełniły funkcje oraz „aktywnie" działały politycznie w oficjalnych systemach władzy: np. [Ryszard] Herczyński, [Stefan] Amsterdamski);

Druga grupa to ci, którzy po sierpniu 1980 r., pod wpływem rozwijanej działalności politycznej „Solidarności", stali się podatnym materiałem dla wykorzystywania ich postaw dla celów ośrodków antysocjalistycznych.

W rozważaniach tych można również zakładać, że nacisk inwigilacji w ostatnich dwóch latach został zintensyfikowany również[f] na środowiska niemieszczące się w dwóch wymienionych wyżej grupach.

Oczywistą jest rzeczą, że działania te są ukierunkowane przede wszystkim na przedstawicieli nauk społecznych, jako środowisko bardziej nośne politycznie. Jednakże, jak wynika z obserwacji, działaniami tymi objęte są kręgi nauk ścisłych, jak np. matematyki, fizyki teoretycznej, astronomii – a więc, można by powiedzieć, środowisk uprawiających badania teoretyczne – „filozofujące". Zakładamy w tych rozważaniach, że nie mamy na celu zajmować się problemem wywiadu naukowego lub gospodarczego, bowiem wówczas należałoby przyjąć zupełnie inne kryteria. Herczyński, Amsterdamski, Romaszewski, Milewski nie są przecież postaciami znaczącymi w polskiej nauce.

Sposoby oddziaływania i przyciągania są b[ardzo] różne: od intratnych zaproszeń na wykłady (np. Srebrny, Kowalik, Szlajfer[g]), po włączanie do korzystnej finansowo współpracy naukowej, *vide* batalia o Herczyńskiego w ramach współpracy polsko-amerykańskiej Funduszu Marii Skłodowskiej-Curie, prowadzona przez Narodową Fundację Naukową USA (National Science Foundation).

---

[e] *Liczba odręcznie zmieniona na* 57.

[f] *Słowo dopisane odręcznie.*

[g] *Nazwisko dopisane odręcznie.*

Co prawda te formy należy uznać jako formy pomocy finansowej dla już „zasłużonych", a z drugiej strony – zaproszenia i inicjatywy wobec osób jednoznacznie określonych przez władze polskie – dają podstawy do wywoływania atmosfery „łamania praw człowieka" i „wolności uczonych" w przypadku negatywnych decyzji strony polskiej.

Problemem do pilnego podjęcia jest sprawa zbadania – rejestracji tych instytucji naukowych, które w sposób bezpośredni w związku z zatrudnionymi tam osobami o jednoznacznych powiązaniach (Kassof z IREX'u, Wince z NSF[5]) prowadzą taką[f] działalność, lub też pośredni (działają niejako „na zlecenie" i przy wsparciu finansowym ośrodków wywiadowczych i antysocjalistycznych) – dokonują inwigilacji środowiska naukowego i oddziaływania przez nie na podejmowanie w Polsce różnego rodzaju akcji.

Wyłączyć należy z tego rejestru, aby nie zaciemniać obrazu właściwych zagrożeń, te instytucje naukowe, które w związku z ogłoszeniem stanu wojennego w Polsce występowały z listami wyrażającymi niepokój o kontynuację współpracy naukowej lub – doraźnie – w sprawie internowanych lub aresztowanych (np. Royal Society z W[ielkiej] Brytanii).

W każdym razie należy stwierdzić, co jest b[ardzo] symptomatyczne, że największa liczba wszelkiego rodzaju protestów, listów potępiających decyzje władz PRL, nadchodziła ze St[anów] Zjednoczonych, a więc z kraju, który był i jest głównym manipulatorem sytuacji w Polsce. I tym instytucjom należałoby się przyjrzeć. Tym bardziej interesujący jest fakt, iż poszczególni naukowcy amerykańscy w rozmowach bezpośrednich nie wyrażali aż tak dużego zainteresowania sprawami polskimi, a ponadto nie kryli swego niezadowolenia z administracji Reagana, która narzuciła ograniczenia finansowe na badania naukowe, nie szczędząc środków na zbrojenia. Element niezadowolenia środowiska naukowego USA, wynikający z tego powodu, powinniśmy wykorzystać w naszej działalności propagandowo-politycznej. W tej sytuacji jasnym jest fakt, że wystąpienia instytucji amerykańskich wobec władz polskich są zaplanowane, inspirowane i kierowane przez określone ośrodki dywersji politycznej. Warto byłoby ten fakt uświadamiać środowisku polskiemu.

Innym problemem godnym rozważenia jest mnogość – w porównaniu z latami ubiegłymi – przedłużeń pobytów za granicą i pozostawania na stałe osób odbywających staże naukowe. Biorąc pod uwagę fakt, iż są to przeważnie ludzie młodzi, w pełni sił twórczych (i w większości przebywający z rodzinami) – można by [h]to ocenić[h], że jest to po prostu „brain drain" (drenaż mózgów). W większości przypadków tak na pewno jest, aczkolwiek nie można pomijać faktu o wydźwięku politycznym, o co zapewne również chodzi, który ma zaświadczyć, iż tylko w tych krajach (a właściwie głównie w USA) można realizować swe ambicje twórcze – naukowe. Trudno w tej chwili ocenić, ilu [i]spośród pozostałych[i] związało się z agencjami wywiadowczymi i dywersyjnymi (z wyjątkiem oczywiście tych, którzy jawnie występują na tamtym terenie przeciwko Polsce, jak Milewski w USA, Świergiel w W[ielkiej] Brytanii).

Swoistą formą inwigilacji środowiska, zwłaszcza młodego, jest kierowanie do Polski na stypendia młodych naukowców (głównie przez USA), których zadaniem jest oddzia-

---

[h–h] *Fragment odręcznie zmieniony* na stwierdzić.

[i–i] *Fragment odręcznie skreślony*.

[5] Brak bliższych danych o tych osobach.

ływanie psychologiczne, pod pokrywką „wolnego świata na Zachodzie", jak również sondaż nastrojów i poglądów młodego pokolenia Polaków. Nie braknie chyba też przykładów na taką formę działania, jaką jest głoszenie poglądów „młodych i gniewnych", zbuntowanych wobec wszelkiej władzy[j].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 251–259, mps.

[j] *Prawdopodobnie dokument miał ciąg dalszy, ale ta część się nie zachowała.*

Nr 144

1983 maj 6, Warszawa – Informacja Departamentu III MSW dotycząca zatrzymania przez organa MO pracowników PAN, tajne

Informacja

dot[ycząca] zatrzymania przez organa MO pracowników Polskiej Akademii Nauk

W dniu 1 maja 1983 r. w kilku miastach doszło do prób zakłócenia spokoju i porządku publicznego.

W wyniku podjętych działań sił porządkowych zatrzymano szczególnie agresywnie zachowujących się uczestników kontrpochodów i zajść ulicznych.

Wśród zatrzymanych znajdowali się następujący pracownicy PAN:

1. dr Prószyński Mieczysław[1], ur. 7 I 1953 r. w Warszawie, zam. Warszawa, ul. Madalińskiego 42 m. 62, zatrudniony w Centrum Astronomicznym PAN, zatrzymany we Wrocławiu, ukarany przez Kolegium Karno-Administracyjne w trybie przyspieszonym kwotą 6 tysięcy zł;

2. mgr Herman-Iżycki Jacek[2], s[yn] Włodzimierza, ur. 8 VIII 1964 r. w Warszawie, zam. Warszawa, ul. Krępowieckiego 9 m. 195, zatrudniony w Centrum Astronomicznym PAN jako portier recepcjonista, zatrzymany w Warszawie, sprawa wyżej wymienionego została skierowana do Kolegium Karno-Administracyjnego w trybie zwykłym;

3. Herman-Iżycki Leszek Julian, s[yn] Bohdana, ur. 1 IX 1958 r. w Warszawie, zam. Warszawa, ul. Ludna 9 m. 19, wykształcenie wyższe, zatrudniony w Centrum Astronomicznym PAN jako portier recepcjonista, zatrzymany w Warszawie, zwolniony po rozmowie ostrzegawczej;

4. mgr Godzimierski Jakub, s[yn] Janusza, ur. 13 XI 1957 r. w Giżycku, zam. Giżycko, ul. Wyzwolenia 4 m. 2, czasowo zamieszkały w Warszawie, ul. Kanonia 20/22 m. 13, doktorant Instytutu Sztuki Wydziału I PAN, zatrzymany w Warszawie, zwolniony po rozmowie ostrzegawczej.

Opracowano w Departamencie III MSW[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 264–265, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[1] Mieczysław Prószyński (ur. 1953) – astronom, pracownik naukowy Centrum Astonomicznego im. M. Kopernika. Współpracował z „Tygodnikiem Mazowsze". W 1990 r. założył wydawnictwo Prószyński i S-ka.

[2] Jacek Herman-Iżycki (ur. 1952) – syn Bohdana; afrykanista, poligraf, podróżnik, współzałożyciel wydawnictwa Prószyński i S-ka.

Nr 145

1983 lipiec 13, Warszawa – Notatka informacyjna dotycząca ocen rozwoju sytuacji w kraju w opinii środowiska naukowego PAN

Notatka informacyjna

dot[ycząca] ocen rozwoju sytuacji w kraju w opinii środowiska naukowego PAN[a]

W środowisku naukowym PAN intensywnie przekazywana jest od kilku dni informacja o rzekomych rozgrywkach w kierownictwie partyjno-rządowym. Przytacza się przy tym przykłady incydentu w Prymasowskim Ośrodku Pomocy przy kościele św. Marcina w Warszawie oraz tragiczną śmierć Grzegorza Przemyka[1], określając te wydarzenia jako zamierzoną prowokację ze strony sił bezpieczeństwa, skierowaną przeciwko gen. Jaruzelskiemu. Celem tych działań ma być w efekcie podgrzanie atmosfery społecznej w kraju oraz zachwianie pozycji generała przed zbliżającą się wizytą Jana Pawła II w Polsce[b].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 4, k. 261, mps.

[a] *Powyżej wpisane odręcznie trzy znaki sprawy*: OE-I-1307/83 r., OCH-05499/9/83, OE-III-2766/83, *z prawej strony odręczny dopisek* **Tajne**. *Niżej z lewej strony nieczytelny dopisek z nieczytelnym podpisem, obok z prawej dopisek* Tow. Słoma, *nieczytelny podpis*.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*

[1] Wieczorem 3 V 1983 r. w czasie niepodległościowej manifestacji na warszawskiej Starówce grupa funkcjonariuszy MO oraz SB wtargnęła do kościoła św. Marcina i przylegającego klasztoru ss. Franciszkanek, gdzie mieścił się Prymasowski Komitet Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności. Esbecy wyważyli drzwi do siedziby komitetu, pobili jego pracowników i zdemolowali aptekę z darami. Cztery osoby zaciągnięto do milicyjnego samochodu i wywieziono do Kampinosu, gdzie grożono im śmiercią. 12 V 1983 r. osiemnastoletni maturzysta Grzegorz Przemyk (1964–1983) został ciężko pobity na komisariacie MO na warszawskiej Starówce i zmarł dwa dni później. Jego matka, poetka Barbara Sadowska, została wcześniej pobita w czasie napadu na Prymasowski Komitet Pomocy. 19 V ks. Jerzy Popiełuszko przewodniczył uroczystościom pogrzebowym Przemyka, które przeistoczyły się w masową demonstrację przeciw komunistycznym władzom.

Nr 146

1983 wrzesień 9, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III

Załącznik do informacji dziennej z dnia 9 IX 1983 r.

W sierpniu br. przyznana została doroczna nagroda ministra kultury i sztuki w dziedzinie literatury za pracę pt. „Jan Sobieski 1629–1696" prof. dr Zbigniewowi Wójcikowi[1] – pracownikowi naukowemu Instytutu Historii PAN.

31 sierpnia 1983 r. prof. dr Z[bigniew] Wójcik przesłał do ministra kultury i sztuki – prof. K[azimierza] Żygulskiego list, w którym uzasadnia odmowę przyjęcia nagrody. Uważa on, że ustawy uchwalone przez sejm po zniesieniu stanu wojennego, likwidacja Związku Literatów Polskich i rozwiązanie zarządu PEN Clubu, brak wyjaśnień w sprawie Grzegorza Przemyka oraz kampania zniesławiająca Lecha Wałęsę wskazują na brak odnowy w kraju. Dlatego też nie może przyjąć przyznanej mu przez władze nagrody, aby mieć „czyste sumienie".

Prof. dr Z[bigniew] Wójcik jest przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Historii, ściśle powiązanym z działaniami osób znanych z postaw antysocjalistycznych. W okresie „Solidarności" był on aktywnym członkiem Komisji Zakładowej. Opracował w tym czasie dla potrzeb „Solidarności" broszurę gloryfikującą Józefa Piłsudskiego, ponadto organizował i współuczestniczył w kursach informacyjno-naukowych dla nauczycieli, na których przedstawiano historię w innym niż oficjalne świetle. Należy on do grona historyków udzielających moralnego poparcia opozycji politycznej.

Z uwagi na to, iż w przeszłości miały już miejsce odmowy przyjęcia odznaczeń i wyróżnień (przez Zofię Kossak[2] i Marię Kuncewiczową[3])[a] wskazane jest wcześniejsze, wnikliwe i wszechstronne rozpoznawanie kandydatur. Pozwoli to uniknąć podobnych faktów, skrupulatnie wykorzystywanych przez krajowe elementy antysocjalistyczne i zachodnie ośrodki dywersji do podtrzymywania propagandy rzekomego bojkotu polityki władz przez wybitnych twórców.

W załączeniu list prof. dr. Z[bigniewa] Wójcika do ministra kultury i sztuki[b].

Źródło: AIPN, 1585/2401, b.p., mps.

---

[a] *Nawiasy dorysowane odręcznie*.

[b] *Załącznika brak w aktach SO „Antyk"*.

[1] Zbigniew Wójcik (ur. 1922) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1983 r., archiwista w AGAD (1948–1950), pracownik naukowy NDAP (1950–1959), IH PAN (1961–1992), członek Rady Naukowej IH PAN (1981–1992). Autor m.in. książki *Jan Sobieski 1629–1696*, Warszawa 1983, wyd. 2 1994.

[2] Zofia Kossak-Szczucka (1889–1968) – pisarka, sygnatariuszka Listu 34. Odmówiła przyjęcia nagrody państwowej I stopnia z okazji obchodów tysiąclecia Polski.

[3] Maria Kuncewiczowa (1897–1989) – pisarka, śpiewaczka, od 1939 r. na emigracji, wróciła do Polski na początku lat siedemdziesiątych. W 1974 r. władze PRL przyznały jej nagrodę państwową I stopnia. W lutym 1983 r. odmówiła przyjęcia orderu Polonia Restituta.

Nr 147

1983 wrzesień 19, Warszawa – Informacja operacyjna Departamentu III, tajne specjalnego znaczenia

Informacja[a]

Uzyskano wiarygodną informację dotyczącą inicjatorów petycji protestacyjnej podpisanej przez 25 naukowców dotyczących ustawy z dnia 21 VII 1983 roku o szczególnej regulacji prawnej w okresie przezwyciężania kryzysu społeczno-ekonomicznego, a skierowanej na ręce premiera gen. Wojciecha Jaruzelskiego[1].

Inicjatywa opracowania wspomnianej petycji wyszła od prezesa Polskiej Akademii Nauk prof. A[leksandra] Gieysztora. Poparli ją członkowie PAN: prof. S[tefan] Kieniewicz – członek Prezydium PAN, prof. W[łodzimierz] Kołos – sekretarz Wydziału III PAN, prof. J[an] Białostocki – członek PAN, prof. W[ładysław] Kunicki-Goldfinger – członek PAN.

Do akcji tej włączyli się również naukowcy z Uniwersytetu Warszawskiego: prof. K[lemens] Szaniawski, prof. H[enryk] Samsonowicz, prof. A[ndrzej] Stelmachowski[2]. Istnieje realne zagrożenie, że po rozpoczęciu roku akademickiego 1983/1984 akcja petycyjna może rozszerzyć się oraz że do różnego rodzaju protestów będzie wciągana młodzież akademicka.

Powyższa inicjatywa prof. A[leksandra] Gieysztora jest nadal przedmiotem spekulacji politycznych w środowisku naukowym.

Równolegle grupa 5 rektorów uczelni warszawskich z inicjatywy rektora Politechniki Warszawskiej prof. Wł[adysława] Findeisena opracowała petycję o zbliżonej treści co „petycja 25".

Opracowanie i wystosowanie obu petycji wpłynęło na konsolidację naukowców znanych z opozycyjnej działalności. M.in. prof. K[lemens] Szaniawski podjął w środowisku członków b[yłego] DiP dyskusję na temat reaktywowania działalności konwersatorium. Wypowiada się, „że jest twardy, siły się nie boi i nie ustąpi", jednocześnie spodziewa się ustępstwa ze strony władzy.

Uzyskiwane oceny wskazują, że znaczna część środowiska naukowego ze zrozumieniem przyjęła argumentację o konieczności czasowego ograniczenia pełnego funkcjonowania ustawy o szkolnictwie wyższym z maja 1982 r. Potwierdzeniem tego może być stanowisko rektorów szkół wyższych prezentowane na spotkaniach z ministrem

---

[a] *Z lewej strony nieczytelny podpis oraz odręczny dopisek* tow. Słoma 21 IX 1983 zamieszczono w informacji dziennej, *nieczytelny podpis*.

[1] Petycję tę sporządzono 5 VIII 1983 r. Przekonywano w niej, że ustawa z 21 VII tr. [?] godziła w samorządność szkół wyższych. Petycję podpisało 25 osób.

[2] Andrzej Stelmachowski (ur. 1925) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy UWr (1957–1969), UW (1969–1993), ATK (1970–1991). Doradca „Solidarności", członek KIK (1972–1990), prezes warszawskiego KIK (1987–1989), członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988–1990), senator (1989–1991), minister edukacji narodowej (1991–1992), doradca prezydenta RP od 2007 r.

prof. B[enonem] Miśkiewiczem[3] w miesiącu wrześniu, gdzie formułowano opinię, iż ustawa o szczególnej regulacji prawnej zapewnia właściwą realizację programu dydaktycznego w uczelniach, a tym samym chroni główne postanowienia ustawy o szkolnictwie wyższym.

Wyrażane są obawy, że grupy dążące do anarchizacji sytuacji w kraju i wspierające ekstremę b[yłej] „Solidarności" mogą wykorzystać jako pretekst do poruszenia środowiska akademickiego fakty dotychczasowych petycji, jak również wykorzystywać je jako element inspirujący. Formułowane są opinie, iż fakty napisania petycji przez wymienione grono osób nie mogą pozostać bez żadnej reakcji.

Kompetentne czynniki administracyjne i polityczne winny przeprowadzić rozmowy wyjaśniająco-dyscyplinujące z inspiratorami i sygnatariuszami petycji.

W przeciwnym przypadku istnieje realne zagrożenie rozwinięcia akcji protestów na te ośrodki akademickie w kraju, gdzie siły antysocjalistyczne posiadają jeszcze znaczne wpływy. W chwili obecnej sprawa ewentualnego napisania własnej podobnej petycji rozważana jest w środowisku pracowników naukowych Krakowa, w tym głównie UJ i AGH[b].

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 147–148, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[3] Benon Miśkiewicz (ur. 1930) – historyk, prof. zwyczajny od 1976 r., rektor UAM (1972–1981), przewodniczący Komisji Historii Wojskowości KNH PAN (1978–1986). Członek PZPR (1949–1990), minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (1982–1987).

Nr 148

1983 październik 20, Warszawa – Informacja Departamentu III dotycząca aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] aktualnej sytuacji społeczno-politycznej
w środowisku naukowym PAN

Ocena sytuacji społeczno-politycznej i stanu badań naukowych w Polskiej Akademii Nauk nie może ograniczać się do ostatnich lat związanych z kryzysem lat osiemdziesiątych. Źródła istniejącego stanu tkwią bowiem m.in. w rozwiązaniach strukturalnych i kadrowo-politycznych w latach pięćdziesiątych i następnych oraz kształtujących się od tego czasu mechanizmach sterowania PAN, układach personalnych itp.

Na szczególne podkreślenie zasługuje kierowanie do Akademii – głównie ze środowiska uniwersyteckiego – „graczy politycznych", którzy, kontynuując swoją działalność polityczną, wywierają negatywny wpływ na środowisko naukowe.

Rozwój kontrrewolucyjnych wydarzeń w Polsce po roku 1980 wynikał z opracowanej strategii oraz precyzyjnie przygotowanych programów zachodnich ośrodków dywersji w zakresie oddziaływania ideologicznego na środowiska naukowe – w tym również i na Polską Akademię Nauk.

Szczególną rolę w tym procesie odegrały: paryska „Kultura", Rada Badań i Wymiany Międzynarodowej z dyrektorem – znanym sowietologiem prof. A. Kassowem[1], uniwersyteckie ośrodki sowietologiczne [w] Berkeley, Harvard, Yale, Oxford i Europejska Fundacja Wzajemnej Pomocy Intelektualnej w Paryżu, VI Sekcja Sorbony[2], Fundacja Humboldta w RFN, Fundacja Jurzykowskich w USA. W tych właśnie m.in. ośrodkach powstawały scenariusze antysocjalistycznej indoktrynacji i ustawiania na dogodnych dla Zachodu pozycjach środowiska naukowego PAN.

Główny kierunek działań dywersyjnych skierowany został na szeroko rozumiane nauki społeczno-polityczne, tj. socjologię, historię, filozofię, ekonomię, psychologię, polonistykę (badania literackie), skoncentrowane w instytutach: Filozofii i Socjologii, Instytucie Historii, Instytucie Badań Literackich i Instytucie Nauk Ekonomicznych. W instytutach tych zatrudniony jest znaczny odsetek pracowników z rodowodem burżuazyjnym, rewizjonistycznym, syjonistycznym i masońskim, podejmujących niejednokrotnie otwartą walkę przeciwko socjalistycznym stosunkom w PRL.

Pracownicy nauk społecznych uczestniczący bądź popierający działalność rodzimej opozycji uaktywnili się w okresie narastania ostatniego kryzysu w Polsce, a szczególnie w latach 1980–1981.

Między innymi omawiane nauki stały się terenem walki politycznej i ideologicznej, przekształcając się w jeden z najaktywniejszych ośrodków teoretycznego, a nawet praktycznego zaplecza antykomunizmu w Polsce.

---

[1] Być może Samuel Kassow (ur. 1947) – historyk pracujący w Trinity College w Hartford.
[2] Chodzi o VI Sekcję EPHE.

W rezultacie takiego klimatu wykształcona została stosunkowo liczna grupa naukowców, która związała się z działalnością b[yłego] KSS „KOR", TKN, innymi grupami antysocjalistycznymi oraz ekstremą b[yłego] NSZZ „Solidarność". Świadectwem tego była m.in. postawa i działalność takich pracowników naukowych, jak prof. prof. Henryk Samsonowicz, Włodzimierz Wesołowski, Edward Lipiński, Stefan Nowak, Klemens Szaniawski, Władysław Trzeciakowski, Zbigniew Wierzbicki, Jerzy Jedlicki, Barbara Skarga, Stefan Żółkiewski, Józef Mujżel, Maria Janion, Jerzy Szacki, doc. doc. Bronisław Geremek, Stefan Amsterdamski, Roman Zimand, Jadwiga Staniszkis, J[an] J[ózef] Lipski, Jan Strzelecki, Karol Modzelewski.

Ponad 90% stanu osobowego pracowników instytutów nauk społecznych zaangażowało się w aktywną działalność w b[yłym] NSZZ „Solidarność", powodując przenoszenie do opinii społecznej, programów nauczania młodzieży akademickiej preferowaną przez te placówki naukowe tendencyjną interpretację zjawisk kulturowych, historycznych, społecznych i filozoficznych. Działalność powyższa w naukach społecznych spowodowała znaczne zmniejszenie aktywności kadry naukowej. Oddziaływanie osób o wrogich postawach w tym środowisku, wywieranie presji na osoby pozytywne zaangażowane – spowodowało występowanie z partii wielu naukowców.

Po przełamaniu otwartej działalności antysocjalistycznej oraz konsekwentnego i zdecydowanego postępowania władz, omawiane środowisko – ukształtowane grupy nacisku, propagują m.in.:

– przyjmowanie biernego oporu i tzw. emigracji wewnętrznej w instytutach: IBL, IH, IFiS, INE;

– bojkot środowiskowy i dyskryminowanie zaangażowanego aktywu kierowniczego i politycznego;

– organizowanie akcji petycyjnych, ulotkowych i zbiorowych podpisów;

– organizowanie akcji szkoleniowo-informacyjnych przy wykorzystaniu istniejących, legalnych struktur w nauce;

– konsolidację i wypracowanie form oraz metod działań, celem zachowania dotychczasowych wpływów personalnych, dla zachowania monopolu w dziedzinie kształcenia doktorantów, badań naukowych i polityki wyjazdowo-stypendialnej.

Wprowadzenie stanu wojennego spowodowało zahamowanie działań opozycji politycznej w środowisku PAN. Pomimo wyraźnie postępujących procesów stabilizacji politycznej w kraju grupy te w dalszym ciągu starają się wywierać negatywny wpływ na życie społeczno-polityczne w znacznej części placówek naukowych PAN.

Negatywne procesy zachodzące w tym środowisku inspirowane są przez osoby wywodzące się spośród działaczy b[yłego] NSZZ „Solidarność". W dalszym ciągu obserwuje się prowadzenie działań destrukcyjnych (w mniejszym nasileniu) przeciwko władzy przy wykorzystywaniu publikacji, rozpraw naukowych, posiedzeń rad naukowych, konferencji itp. (np. przeprowadzone i opublikowane badania IFiS PAN pt. „Polacy '81" i „Polacy '82", wypaczające i tendencyjnie naświetlające stan nastrojów świadomości społeczeństwa polskiego; „Filozofia i myśl społeczna Jana Pawła II", w której autorzy gloryfikują postać Papieża i nie ustosunkowują się do doktryn filozoficznych głoszonych przez głowę Kościoła katolickiego).

Przedmiotem dużego zainteresowania ze strony przedstawicieli opozycji politycznej jest również wykorzystanie legalnie istniejących struktur organizacyjnych w ramach

niektórych stowarzyszeń i komitetów naukowych. Przykładem może być dotychczasowa działalność PTS oraz aktualny program szkoleniowy z wykładem inauguracyjnym prof. H[enryka] Samsonowicza.

Ośrodki dywersji na Zachodzie, posiadając program intensywnego oddziaływania na Polskę, w tym na środowisko naukowe, wykorzystują do tego celu od wielu lat międzynarodową wymianę naukową i osobową. Nadal stosowana jest praktyka indywidualnych zaproszeń osób, które oprócz realizacji zadań naukowych są nośnikami treści dywersyjnych, po powrocie do kraju. W pierwszej kolejności zapraszane są osoby znane z postaw i działalności opozycyjnej – a przyznawane stosunkowo wysokie stypendia i wynagrodzenia są formą rekompensaty za dotychczasową i przyszłą działalność dywersyjną i antysocjalistyczną w Polsce. W ostatnim okresie uhonorowano zaproszeniami w ramach zawartej umowy między PAN a ACLS 14 socjologów znanych z rozwijania działalności antysocjalistycznej, m.in. prof. W[łodzimierz] Wesołowski i S[tefan] Nowak. Imienne zaproszenia otrzymali m.in. prof. W[ładysław] Fiszdon, Zb[igniew] Grabowski, T[adeusz] Kowalik, Zb[igniew] Wierzbicki, A[ndrzej] Ziabicki, Wł[odzimierz] Kołos, E[paminondas] Osiatyński[3] i inni.

Wielu przedstawicieli opozycji politycznej jest zapraszanych wielokrotnie w ciągu roku na różnorodne sympozja, spotkania, konsultacje i również można odnieść wrażenie, że są to wyjazdy premiowane za działalność antysocjalistyczną (prof. D[awid] Shugar, H[enryk] Zorski, W[itold] Drabikowski).

Z Akademii wyjeżdża do krajów kapitalistycznych na krótko- i długoterminowe staże naukowe ok. 1800 osób. Środki na wyjazdy na tym kierunku zostały w zasadzie wykorzystane do III kwartału na cały 1983 r. W tym samym czasie w naukach społecznych na wyjazdy do ZSRR wykorzystano ok. 30% limitów. Znamienne jest to, że w okresie ostatnich dwóch lat odmówiło powrotu do kraju około 50 osób. Z reguły są to młodzi, perspektywiczni naukowcy po doktoratach, którzy uzyskiwali imienne zaproszenia z ośrodków zachodnich.

[a]Działalność opozycji politycznej wywarła negatywny wpływ na atmosferę ideowo-polityczną w szeregach organizacji partyjnych oraz działa hamująco na rozwój nowych struktur związkowych, które w skali Akademii liczą ok. 130 osób. Upowszechniane postawy negacji spowodowały, że z szeregów organizacji partyjnych wystąpili znani naukowcy, tacy jak: prof. prof. W[łodzimierz] Wesołowski, b[yły] zastępca dyrektora Instytutu Marksizmu-Leninizmu przy KC PZPR, doc. R[yszard] Turski, II sekretarz KZ PZPR przy PAN, delegat na IX Zjazd, prof. K[azimierz] Wierzchowski, b[yły] dyrektor Instytutu Biochemii i Biofizyki i inni. Wielu spośród nich po wystąpieniu z partii przeszło na pozycje wrogie socjalizmowi.

W końcu 1982 r. została przeprowadzona weryfikacja kadr w PAN, która nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Nadal pracują i zajmują niejednokrotnie odpowiedzialne stanowiska osoby znane z postaw i prowadzenia działalności antysocjalistycznej. Placówki naukowe podległe PAN stały się dogodną ostoją i azylem dla osób i zespołów,

---

[a–a] *Fragment odręcznie zakreślony*.

[3] Epaminondas Jerzy Osiatyński (ur. 1941) – ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy Instytutu Historii Nauki i Techniki PAN (1973–2004). Poseł na sejm (1989–2001), minister finansów (1992–1993).

które wyraźnie ujawniły w ostatnim okresie swój wrogi stosunek do socjalizmu – głównie w naukach społeczno-politycznych. Przeciwnik posiada również liczące się pozycje w instytutach: Podstawowych Problemów Techniki, Chemii Fizycznej, Biochemii i Biofizyki, Centrum Astronomicznym[a].

Zasadniczy wpływ na ogólną sytuację i stosunek do polityki państwa w jednostkach PAN wywiera układ personalno-kadrowy decydujący o określonej orientacji politycznej środowiska. Naczelne władze PAN, tj. prezes prof. A[leksander] Gieysztor oraz wiceprezesi: M[aciej] Wiewiórowski i L[eonard] Sosnowski reprezentują orientację prozachodnią, demonstrują niezależność, wspierają postawy oporu i niepopierania polityki władz państwowych. Postawa taka ma wpływ na działania wielu innych liczących się naukowców, jak również [na] młode kadry PAN. Również przeciwnicy polityczni czują się z tych względów bardzo swobodnie i przekonani są o możliwościach wrogich działań i praktycznej bezkarności.

Pozostali wiceprezesi, tj. prof. J[an] K[arol] Kostrzewski i J[erzy] Litwiniszyn, prezentują postawy prawidłowe, lecz ze względów na przedstawiony układ stoją na marginesie wydarzeń.

W składzie Prezydium PAN wybranego w 1980 r. znajduje się dość liczna grupa osób wspierająca działalność opozycyjną, m.in. prof. prof.: Władysław Fiszdon, Wacław Gajewski, Alfred Jahn, Zofia Kielan-Jaworowska, Stefan Kieniewicz, Włodzimierz Kołos, Stefan Żółkiewski, Andrzej Trautman. Sekretarz naukowy prof. Z[dzisław] Kaczmarek oraz jego zastępcy, tj. prof. Henryk Chołaj, Zbigniew Gertych oraz Maciej Nałęcz, realizują podstawowe założenia polityki partii i państwa.

Podobne zastrzeżenia, jak do postawy prezesa i wiceprezesów, można zgłosić wobec sekretarzy naukowych kilku wydziałów, tj. sekretarza Wydziału Nauk Społecznych prof. W[ładysława] Markiewicza i jego zastępcy doc. L[eszka] Kubickiego, sekretarza Wydziału Nauk Matematycznych, Fizycznych i Chemicznych prof. Włodzimierza Kołosa, sekretarza Wydziału Nauk Rolnych i Leśnych prof. Janusza Hamana i sekretarza Wydziału Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych, prof. Romana Teisseyre.

[a]Układ ten funkcjonuje w odniesieniu do prezesów oddziałów terenowych, komitetów i towarzystw naukowych, np. prezesem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego jest prof. Klemens Szaniawski, a przewodniczącym Komitetu Nauk Filozoficznych prof. Barbara Skarga, oraz dyrekcji placówek naukowych, wśród których m.in. do wykonywania prac tajnych nie zostali dopuszczeni ze względu na negatywną postawę polityczną prof. Jerzy Prochorow, dyr[ektor] Instytutu Fizyki i dyr[ektor] Instytutu Biochemii i Biofizyki prof. Andrzej Paszewski[a].

W kręgach naukowców aktywnie zaangażowanych po stronie polityki partii panuje pogląd, że chcąc zmienić niekorzystną sytuację w PAN, należy przede wszystkim uporządkować sprawy kadrowe. Prezesem PAN nie może być osoba, która jedynie z konieczności czyni pewne gesty współdziałania z władzami państwowymi, a powinien być to człowiek wewnętrznie przekonany o potrzebie ścisłej współpracy i realizowania założeń socjalizmu. Podobne postawy powinni prezentować jego zastępcy i najbliżsi współpracownicy. Istnieje trudność w realizacji tego założenia, ponieważ funkcje te obsadzane są drogą wyborów na Zgromadzeniu Ogólnym PAN. Niemniej jednak, drogą odpowiednich inicjatyw i działań politycznych, istnieje możliwość wpływu na zgromadzonych uczonych w kierunku osiągnięcia pozytywnych rozwiązań w tym względzie.

Bezwzględnie dyspozycyjni wobec władz państwowych powinni być sekretarz naukowy i jego zastępcy oraz sekretarze naukowi wydziałów. Jest to możliwe do realizacji, ponieważ w myśl przepisów obowiązującej ustawy o PAN stanowiska te są obsadzane w trybie mianowania decyzjami organów państwowych.

Jedynie takie zmiany mogą zapewnić realizację podstawowego celu, jakim winna być reorientacja polskiej nauki, a w tym głównie odciągnięcie jej od powielania wzorców zachodnich i skierowania na tory ścisłej współpracy i współdziałania z krajami socjalistycznymi.

W chwili obecnej istnieją dogodne warunki do realizacji tych założeń. Z dniem 31 grudnia br. wygasa kadencja wszystkich władz PAN. Przygotowywane są wybory (7 XII 1983) na stanowiska prezesa i jego zastępców, prezesów oddziałów oraz członków Prezydium PAN. Podobne zmiany mają nastąpić na stanowiskach sekretarzy i ich zastępców.

Prognozy

1. Postępujący proces stabilizacji życia społeczno-politycznego w kraju będzie wywierał pozytywny wpływ na środowisko naukowe. Wystąpienia przeciwko władzom społecznym i politycznym ze strony zdecydowanych przeciwników będą tonowane rozwojem aktualnej sytuacji w kraju.

2. Znaczna koncentracja przedstawicieli opozycji politycznej w PAN – szczególnie w naukach społeczno-politycznych – stanowić nadal będzie poważne zagrożenie dla realizacji programu partii w środowiskach naukowych. Stąd też rozwiązanie tego problemu staje się sprawą pierwszorzędnej wagi.

3. Utrzymywać się będzie presja ośrodków sowietologicznych i uczelni zachodnich związanych z ośrodkami dywersyjnymi na rozmiękczanie ideologiczno-polityczne naukowców polskich z dziedzin społeczno-politycznych drogą przyznawania imiennych stypendiów, wykładów, seminariów itp.

4. Przeciwnicy polityczni będą dążyli do wykorzystywania legalnych form oddziaływania na środowiska naukowe i szersze kręgi społeczne drogą lansowania programów i haseł tradycji demokratycznych walk niepodległościowych, wolność swobód obywatelskich, praw człowieka itp. (spotkania towarzystw naukowych, dyskusje otwarte, publikacje itp.). Kierunek ten może być realizowany w ramach konspiracyjnych grup szkoleniowych.

5. Opozycja polityczna będzie dążyła do wykorzystywania legalnych form oddziaływania na środowisko naukowe i szersze kręgi społeczne drogą lansowania programów i haseł tradycji demokratycznych walk niepodległościowych, wolność swobód obywatelskich i praw człowieka itp. (spotkania towarzystw naukowych, dyskusje otwarte, publikacje itp.). Kierunek ten może być realizowany w ramach konspiracyjnych grup szkoleniowych[b].

Podejmowane działania

1. Podjęto aktywne działania rozpoznawcze przygotowań do wyborów do władz centralnych i regionalnych PAN. W sprawie tej nawiązano ścisłe współdziałanie z czynnikami politycznymi i administracyjnymi oraz jednostkami terenowymi SB.

[b] *Punkty 2–5 zakreślone odręcznie długopisem.*

2. Współpraca naukowa i wymiana osobowa z zagranicą będzie nadal przedmiotem szczególnego zainteresowania oraz aktywnych działań operacyjnych. Istnieje jednak konieczność określenia jednoznacznej polityki wyjazdowej na kierunek zachodni.

3. W celu ustalenia właściwej roli i zadań PAN niezbędne jest przeprowadzenie pełnej weryfikacji badań naukowych (nakładów i efektów), przeglądu kadr naukowych oraz zmiany profilu badań naukowych placówek.

4. W aktualnej sytuacji ze względu na oficjalnie prezentowany przez kierownictwo korporacji PAN (prezes i wiceprezesi oraz prezydium) niechętny stosunek do polityki partii i państwa, proponuje się, aby władze państwowe nie zabiegały i nie eksponowały w swoich zamierzeniach i działaniach publicznych kontaktów z korporacją PAN, a opierały się w działaniach propagandowych na prezentowaniu pozytywnych postaw i osiągnięć naukowych poszczególnych uczonych.

Opracowano w Departamencie III MSW[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 206–215, mps.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 149

1983 październik 22, Warszawa – Informacja operacyjna Departamentu III, tajne

Informacja[a]

Do sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk wpłynęły wnioski o przyznanie nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia naukowe w 1983 r. W składzie zgłoszonych propozycji znajdują się osoby znane z działalności opozycyjnej w latach 1980–1983.

Lp.	Nagrodzony	Wnioskodawca
1.	Prof. Andrzej Stelmachowski z Uniwersytetu Warszawskiego. Nagroda zbiorowa, wśród której ma otrzymać 25 tys. zł. A[ndrzej] Stelmachowski jest aktywnym działaczem opozycji politycznej, b[yły] konsultant NSSZ „Solidarność".	Z[astęp]ca dyr[ektora] Instytutu Państwa i Prawa PAN prof. J[erzy] Makarczyk
2.	Prof. Gerard Labuda z Instytutu Historii PAN. Nagroda indywidualna 30 tys. zł. Członkowie rodziny aktywni działacze NSZZ „Solidarność" – internowani, b[yli] działacz[e] KSS „KOR", TKN[1].	Dyr[ektor] Instytutu Historii PAN prof. C[zesław] Madajczyk
3.	Prof. Henryk Samsonowicz z Uniwersytetu Warszawskiego. Nagroda zbiorowa, w skład której ww. ma otrzymać 15 tys. zł. Aktywny działacz antysocjalistyczny w latach 1980–1982.	Dyr[ektor] Instytutu Historii PAN prof. C[zesław] Madajczyk
4.	Prof. Andrzej Walicki.	
5.	Prof. Barbara Skarga z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Nagroda zbiorowa, w tym ww. 10 tys. zł. Działalność w ramach TKN, a w późniejszym okresie w NSZZ „Solidarność".	Kierownik Zakładu Instytutu Filozofii i Socjologii PAN prof. Z[dzisław] Kuksewicz[2]
6.	Zmarły prof. Witold Drabikowski z Instytutu Biologii Doświadczalnej PAN. Nagroda zbiorowa, w tym ww. 20 tys. zł. Zdecydowany przeciwnik socjalizmu, fanatyk USA.	Dyrektor Instytutu Biologii Doświadczalnej prof. K[azimierz] Zieliński
7.	Prof. Mariusz Żydowo, b[yły] rektor AM Gdańsk. Nagroda zbiorowa, w tym ww. 10 tys. zł. Aktywny działacz opozycji politycznej.	Dyrektor Instytutu Biologii Doświadczalnej prof. K[azimierz] Zieliński

Przyznanie nagród pieniężnych ww. naukowcom ze względów społeczno-politycznych jest niewskazane. Ewentualne wyróżnienie nagrodami ww. spowoduje negatywne komentarze wśród osób zaangażowanych i obojętnych politycznie. Zostanie ono równocześnie potraktowane jako premia pieniężna za wrogą działalność antysocjalistyczną

[a] *Z lewej strony odręczny dopisek* tow. Słoma aa, *nieczytelny podpis*.

[1] Chodzi o syna prof. Gerarda Labudy, Aleksandra i jego ówczesną żonę Barbarę Labudę.

[2] Zdzisław Kuksewicz (ur. 1930) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik naukowy IFiS PAN od 1957 r., Instytut Filozofii UŁ (1973–1990), zastępca dyrektora IFiS PAN (1968–1981), kierownik Zakładu Historii Filozofii Średniowiecznej IFiS PAN od 1968 r. Członek ZMP (1948–1956), PZPR (1957–1982).

oraz że władze społeczno-polityczne przyznały nagrody, ponieważ obawiają się presji ze strony opozycji politycznej.

Na liście umieszczono szereg nazwisk mniej znanych w środowisku naukowym, których postawy społeczne również budzą zastrzeżenia. Z tych względów odpowiednia komisja winna dokonać analizy zgłoszonych wniosków.

Opracowano w Departamencie III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 216–217, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 150

1983 październik 25, Łódź – Sytuacja operacyjno-polityczna w placówkach PAN w Łodzi, tajne specjalnego znaczenia

Sytuacja operacyjno-polityczna w placówkach Polskiej Akademii Nauk w Łodzi

I. Charakterystyka środowiska

Wydział III-1 WUSW w Łodzi decyzją dyrektora Departamentu III objął kontrolą operacyjną, w ramach sprawy obiektowej krypt. „Merkury", mieszczące się na naszym terenie placówki Polskiej Akademii Nauk.

W ramach prowadzonej sprawy ochranianymi placówkami są:

– Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN
– Zakład Amin Biogennych PAN
– Zakład Archeologii Polski Środkowej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN
– Zespół Zdrowia Psychicznego Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN
– Zakład Metodologii Badań Socjologicznych Instytutu Filozofii i Socjologii PAN
– Instytut Matematyczny PAN Oddział w Łodzi
– Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo PAN Oddział w Łodzi.

W placówkach tych zatrudnionych jest 308 osób, w tym 137 pracowników naukowych.

Wszczęcie sprawy obiektowej przez Wydział III-1 było pewną kontynuacją ochrony placówek przez Wydział II tut[ejszego] WUSW, który w ramach kontrwywiadowczej ochrony posiadał pewne rozpoznanie z zakresu funkcjonowania nielegalnych struktur opozycji politycznej. Przyjęte materiały pozwoliły na podjęcie naszych działań z pozycji operacyjnie rozpoznanych, wskazujących na liderów tych grup oraz ich duchowych przywódców reprezentujących kierownictwa placówek.

Brak w owym czasie osobowych źródeł informacji w znacznym stopniu ograniczał swobodę działań, determinując posiadane informacje.

Analiza przejętych materiałów wskazywała, że głównym ośrodkiem grupującym pracowników próbujących podejmować działalność opozycyjną jest Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN. Z placówki tej wywodzili się lokalni liderzy i organizatorzy b[yłej] „Solidarności". Działalność tej grupy była możliwa wobec stanowiska kierownictwa centrum, gdzie wicedyrektor prof. Kryszewski, będąc członkiem „Solidarności", był jej sympatykiem i animatorem działalności.

Powołanie i organizacja Sekcji III-D w naszym Wydziale stworzyły warunki do podjęcia systematycznej, w ramach określonych planów, pracy operacyjnej.

W roku bieżącym pozyskano do współpracy trzy osobowe źródła informacji, wywodzące się z pracowników naukowych placówki, są to: TW ps. „Chemik" (prof. nadzwyczajny), TW ps. „X-36" (dr n[auk] chemicznych) i TW ps. „Amin" (dr n[auk] chemicznych).

Stworzona sytuacja operacyjna dała racjonalne możliwości oddziaływania na środowisko, wpływając jednocześnie na postawę figuranta sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Doktor".

Efektem naszych działań było doprowadzenie do znacznego osłabienia wpływów liderów b[yłej] „Solidarności" na środowisko.

Skuteczność tegoż uwidoczniła się w dn. 1 V 1983 r. i 3 V 1983 r. oraz 31 VIII 1983 r., kiedy to w pierwszym terminie w nielegalnej manifestacji uczestniczyły cztery osoby, w drugim tylko jedna, natomiast w trzecim nie zanotowano żadnego przypadku. Fakty powyższe jednoznacznie wskazują na znaczne ograniczenie bądź zaprzestanie działalności opozycyjnej.

Przyjęta koncepcja rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych poprzedzających wyjazdy służbowe spowodowała pewne rozbicie środowiska i wprowadziła element nieufności pomiędzy poszczególnymi osobami.

Aktualna ocena środowisk łódzkich placówek PAN wskazuje na rezygnację z podejmowania działalności opozycyjnej.

II. Ocena kadry kierowniczej PAN Oddział w Łodzi

Rok bieżący jest rokiem kończącym kadencję aktualnych władz PAN. Z oceny aktualnego stanu przygotowań do kampanii wyborczej wynika, iż zainteresowanie wyborami koncentruje się na wyborach do władz centralnych. [a]Wybory lokalne przewidywane są po zakończeniu wyborów w Polskiej Akademii Nauk[a].

[a]Z posiadanych informacji wynika, że pewna grupa uczonych łódzkich z tymi wyborami wiąże pewne nadzieje na wejście do władz centralnych. Do grupy tej zaliczyć należy prof. prof. J[ana] Michalskiego, Cz[esława] Maślińskiego[1], M[ariana] Kryszewskiego[a].

Sytuacja kadrowa łódzkiego ośrodka wskazuje, że lokalne wybory nie wniosą istotnych zmian personalnych na kluczowych stanowiskach.

[b]Z oceny kadrowej wynika, iż pozycja prof. J[ana] Michalskiego jest niepodważalna, a za przyjęciem tej hipotezy przemawia fakt wieloletniego członkostwa PAN (od 1962 r.) i pełnieniu funkcji członka Prezydium PAN od 1968 r. W latach 1972–1974 był zastępcą sekretarza Wydz[iału] III PAN, w latach 1974–1977 sekretarzem tegoż wydziału. Mając dostęp do ośrodków decydujących o rozwoju nauki, dbał o rozwój placówek środowiska łódzkiego oraz jego rangę w kraju, czego dowodem było powołanie w 1977 r. Oddziału PAN w Łodzi, którego został przewodniczącym. Znane i doceniane są inicjatywy J[ana] M[ichalskiego] w skali ogólnokrajowej, jak np. zorganizowanie krajowej sieci aparatury unikalnej w ramach laboratoriów środowiskowych, zapewniającej równomierny dostęp do aparatury wszystkim potrzebującym jej pracownikom naukowym[b]. W latach 1976–1980 J[an] M[ichalski] był przewodniczącym Komitetu Nauk Chemicznych PAN, zaś od 1976 r. do chwili obecnej – członkiem Biura Wykonawczego IUPAC z siedzibą w Oxfordzie. J[an] M[ichalski] jest członkiem PZPR od 1953 r.

Negatywem, który można podnosić przeciwko J[anowi] M[ichalskiemu], jest przejęcie licznych funkcji, takich jak: członkostwa Prezydium PAN, przewodniczenie Komitetowi Nauk Chemicznych, przewodniczenie Oddziału PAN w Łodzi, przewodniczenie Problemowi Międzyresortowemu MR-I-12, pełnienie funkcji redaktora Biuletynu PAN,

---

[a–a] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[b–b] *Przy tym fragmencie z lewej strony odręczna pionowa kreska*.

[1] Czesław Maśliński (1921–2002) – patofizjolog, prof. nadzwyczajny od 1964 r., prof. zwyczajny od 1973 r., pracownik naukowy UŁ (1948–1950), AM w Warszawie (1951–1954), AM w Łodzi (1961–1964), Zakładu Patomorfologii PAN (1954–1961), kierownik Zakładu Amin Biogennych PAN od 1971 r. Członek PZPR (1948–1990).

członkostwo Biura Komitetu Wykonawczego IUPAC. Łączenie tych funkcji z obowiązkami dyrektora dużej placówki, przy aktywnym uczestniczeniu w międzynarodowym życiu naukowym i licznych wyjazdach za granicę, powoduje częste okresy niebytności dyrektora w kierowanej placówce.

Z posiadanych opinii i materiałów źródłowych wynika, że prof. J[an] M[ichalski] na stanowisku dyrektora CBMiM powinien pozostawać do emerytury. Jest bowiem sprawą ambicji placówki, aby dyrektorem był członek PAN. Prof. J[an] M[ichalski] jest dwukrotnym laureatem nagrody państwowej. Posiada szereg wysokich odznaczeń państwowych.

Naukowcem posiadającym ambicje przejęcia kierownictwa placówki jest prof. [c]Marian Kryszewski[c], lat 58, członek korespondent PAN, profesor Politechniki Łódzkiej (1/2 etatu), z[astęp]ca dyr[ektora] CBMiM PAN ds. naukowych, kierownik Zakładu Fizyki Polimerów, bezpartyjny, członek b[yłej] „Solidarności", nieukrywający swej krytycznej postawy w stosunku do nieprawidłowości życia polityczno-gospodarczego naszego kraju. Jest jednak lojalnym obywatelem respektującym rozporządzenia władzy. Akceptujący również zaszczyty, honory oferowane przez władze. W życiu codziennym skromny. W sposób wysoce odpowiedzialny pełni funkcję dyrektora, wykazując czasem w stosunku do J[ana] M[ichalskiego] cechy służalczości. Będzie posłuszny rozporządzeniom władzy, w tym także względnie pracującej organizacji partyjnej PZPR. Stanowi doskonałe uzupełnienie J[ana] M[ichalskiego] jako dyrektora CBMiM. Uczony o uznawanym prestiżu naukowym, autor książek i opracowań naukowych, pozostający w cieniu osoby J[ana] M[ichalskiego], przewyższając jednak dorobkiem naukowym innych samodzielnych pracowników naukowych.

Prof. [c]Stanisław Penczek[2c], lat 49, prof. nadzwyczajny, kierownik Zakładu Chemii Polimerów. Wybitny praktyk (z tytułu pracy do roku 1968 w Instytucie Przemysłowym) i teoretyk chemii polimerów. Autor monografii, zapraszany do udziału we wszystkich międzynarodowych imprezach naukowych, dot[yczących] chemii polimerów, organizowanych zarówno na Zachodzie, jak i w krajach socjalistycznych. Studia i doktorat w Leningradzie. Rozległe kontakty międzynarodowe. Typ intelektualisty, niezwykle inteligentny, zdolny i pracowity. Członek partii, dwukrotnie II sekretarz POP PZPR przy PAN. Nie był członkiem „Solidarności". Jest jego zasługą, że w okresie 1980–1982 nie doszło w CBMiM do rozpadu organizacji partyjnej. Odważnie broni pryncypiów ustrojowych i polityki partii. Swą otwartością w dyskusji, uporem, a jednocześnie umiejętnością formułowania stosunków międzyludzkich zyskał szacunek u przeciwników politycznych na terenie CBMiM. Z terenu zagranicznego znane są fakty prezentowania się S[tanisława] P[enczka] jako komunisty, członka partii.

Prof. [c]Marian Mikołajczyk[3c], lat 47, prof. zwyczajny, kierownik Zakładu Organicznych Związków Siarki, laureat nagrody państwowej (wraz z J[anem] M[ichalskim]).

[c–c] *Imię i nazwisko podkreślone odręcznie.*

[2] Stanisław Penczek (ur. 1934) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1977 r., prof. zwyczajny od 1985 r., pracownik naukowy Instytutu Tworzyw Sztucznych (1956–1968), CBMiM PAN od 1968 r., kierownik Zakładu Chemii Polimerów CBMiM PAN (1974–2005). Członek korespondent PAN od 1998 r. Członek PZPR (1953–1990).

[3] Marian Mikołajczyk (ur. 1937) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1982 r., pracownik naukowy PŁ (1960–1963), Instytutu Chemii Organicznej PAN (1964–1972), CBMiM PAN od 1972 r., zastępca dyrektora CBMiM PAN ds. naukowych (1984–1991), dyrektor CBMiM (1991–2007). Członek korespondent PAN od 1991 r., członek rzeczywisty PAN od 2002 r., zastępca sekretarza naukowego Wydziału III PAN (1981–1983), członek Prezydium PAN od 1999 r. Członek PZPR (1969–1990).

Od roku 1981 z[astęp]ca sekretarza Wydz[iału] III PAN. Wychowanek prof. J[ana] Michalskiego. Specjalista w zakresie heterochemii, chemii siarki, zapraszany na wszystkie liczące się w świecie w tych dziedzinach imprezy naukowe. Członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Rozwoju Kadr Naukowych. Zdolny, pracowity, raczej zamknięty. Członek partii od roku 1969. Zaangażowany w działalność społeczną, w codziennym życiu organizacji partyjnej. Były sekretarz POP PZPR w placówkach PAN. Nie był członkiem „Solidarności", krytycznie odnosząc się do antypaństwowych i antysocjalistycznych elementów tego ruchu. Skoncentrowany na badaniach, pracy naukowej oraz akcentach właściwie pojmowanej kariery naukowej.

Prof. [a]Julian Chojnowski[4], lat 48, kierownik Pracowni[a] Syntezy Monomerów. Zdolny, pracowity, o dużych skłonnościach kontestacyjnych. Erudyta[d], skoncentrowany wyłącznie na pracy naukowej. Niechętnie podejmujący prace społeczne, tłumaczący to zaangażowaniem w sprawy naukowe. Zaletą, oprócz walorów naukowych, jest otwartość graniczącą z naiwnością. Idealista, b[ez]krytyczny. Bezpartyjny, członek b[yłej] „Solidarności". Jakkolwiek jawnie sympatyzował z tym ruchem, nie zanotowano jego jawnych wystąpień antypaństwowych bądź antypartyjnych. W sposób despotyczny, a czasem naiwny broniący swych uczniów, współpracowników zaangażowanych po stronie opozycji politycznej.

[a]Prof. Wojciech Stec[5], lat 43[a], profesor nadzwyczajny, aktualnie przebywający na stypendium w USA. Z uwagi na to, że pobyt potrwa do lipca 1984 r., nie jest brany pod uwagę w nadchodzących wyborach. Wybitny uczony o ogromnych perspektywach, członek PZPR, zdeklarowany komunista. Wychowanek prof. J[ana] Michalskiego, odkrywca azotu 15. Zaangażowany w pracach nad zwalczaniem chorób nowotworowych, posiadający w tym zakresie znaczne osiągnięcia naukowe i praktyczne.

Przedstawiona analiza w skrótowym zarysie prezentuje aktualną sytuację łódzkiego środowiska PAN oraz czołową grupę uczonych, którzy w zbliżających się wyborach, wg naszej oceny, obejmą kierownicze stanowiska.

Analizą nie objęto grupy samodzielnych pracowników naukowych, którzy z uwagi na brak znaczniejszych sukcesów naukowych w obecnej kampanii wyborczej nie odegrają poważniejszej roli.

Opracował:
Kierownik Sekcji III-D Wydz[iału] III-1[e]
por. S[tanisław] Kostrzewa[6]

Egz. nr 1 – Wydz[iał] III Dep[artamentu] III MSW
Egz. nr 2 – spr[awa] obiekt[owa] „Merkury"

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 244–246v, mps.

---

[d] *W oryginale* eurydyta.

[e] *Poniżej odręczny podpis. Z lewej strony inny, nieczytelny podpis*.

[4] Julian Chojnowski (ur. 1935) – chemik, prof. zwyczajny [?] od 1983 r., kierownik Samodzielnej Pracowni Polimerów Biomedycznych CBMiM PAN (1972–2006).

[5] Wojciech J. Stec (ur. 1940) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1986 r., kierownik Zakładu Chemii Bioorganicznej CBMiM PAN od 1979 r. Członek korespondent PAN od 1994 r., członek Prezydium PAN (1999–2005).

[6] Stanisław Kostrzewa (ur. 1943) – fukcjonariusz SB, inspektor/starszy inspektor Wydziału II KW MO w Łodzi (1972–1982), starszy inspektor Wydziału III-1 SB KW MO w Łodzi (1982–1983), kierownik Sekcji Wydziału III-1 KW w Łodzi (1983–1988). Członek PZPR (1962–1990).

Nr 151

1983 grudzień 3, Kraków – Pismo naczelnika Wydziału III WUSW w Krakowie do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Wojewódzki Urząd
Spraw Wewnętrznych
w Krakowie
08 L. dz. H I 06[?] – 003081/83[a]

Naczelnik Wydziału III Dep[artamentu] III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Informuję, że w dniu 25 XI 1983 r. w Krakowie w Ośrodku Kultury „Krakowska Kuźnica" Rynek Główny 25 odbyło się spotkanie prof. [b]Aleksandra Gieysztora, prezesa PAN[b], z zaproszonymi gośćmi. Obecnych było około 40 osób. Spośród profesury obecni byli prof. Podraza[1] – czł[onek] N[aczelnego] K[omitetu] ZSL, R[oman] Ciesielski – przewodniczący Rady Głównej Nauki, Klimaszewski[2] – b[yły] rektor, Ney[3] – b[yły] rektor, prof. Litwiniszyn – prezes O/PAN Kraków, prof. Wojtaszek Tadeusz, prof. Morawiec[4], prof. Zagórski[5], ponadto były dyrektor teatru „Bagatela" Günther[6] oraz red. Ciepły[7]. Spotkanie rozpoczęło się o godz. 17.05. Zagajenia dokonał T[adeusz] Hołuj[8]. Następnie głos zabrał prof. Gieysztor, który mówił zwarcie około 50 minut.

---

[a] *Na górze odręczny dopisek* OE-III-005728/83, *poniżej godło PRL. Znak sprawy wpisany odręcznie.*

[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie.*

[1] Antoni Podraza (1920–2008) – historyk, dr hab. od 1961 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy UJ od 1946 r., wicedyrektor (1969–1972) i dyrektor IH UJ (1972–1978, 1981–1987). Członek ZSL (1949–1989).

[2] Mieczysław Klimaszewski (1908–1995) – geomorfolog, prof. nadzwyczajny od 1946 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy UJ (1928–1939, 1945–1972), Instytutu Geografii PAN (1953–1968), dyrektor Instytutu Geografii UJ (1952–1978), rektor UJ (1964–1972). Członek korespondent PAN od 1960 r., członek rzeczywisty PAN od 1971 r. Zastępca przewodniczącego Rady Państwa (1965–1972), poseł na Sejm PRL (1965–1972).

[3] Roman Ney (ur. 1931) – geolog, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy AGH od 1952 r., dyrektor Instytutu Surowców Energetycznych AGH od 1978 r., rektor AGH (1972–1974, 1979–1981). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1986 r., członek Prezydium PAN (1984–1992), sekretarz Wydziału VII PAN (1984–1988), sekretarz naukowy PAN (1988–1989), wiceprezes PAN (1990–1992), wiceprezes Oddziału PAN w Krakowie od 2003 r. Członek PZPR (1961–1990), KW PZPR w Krakowie (1972–1981), członek KC PZPR i zastępca członka BP (1980–1981), podsekretarz stanu w MNSzWiT (1974–1978), poseł na sejm (1989–1991).

[4] Zapewne Henryk Zygmunt Morawiec (ur. 1933) – specjalista od inżynierii materiałowej, dr hab. od 1976 r. prof. od 1987 r., pracownik naukowy Instytutu Metali Niezależnych w Gliwicach (1957–1978), dziekan Wydziału Techniki UŚ (1972–1990), dyrektor Instytutu Fizyki i Chemii Metali od 1990 r.

[5] Być może Włodzimierz Zagórski-Ostoja (ur. 1939) – biochemik, profesor nadzwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy Katedry Biochemii UW (1963–1968), IBiB PAN od 1968 r., dyrektor IBiB PAN (1990–2007).

[6] Być może chodzi o Andersa Günthera (1906–1992) – niemieckiego pisarza i filozofa żydowskiego pochodzenia, którego sztuka *No more Hiroshima* była wystawiana w Polsce od 1965 r. Günther nie był jednak dyrektorem Teatru Bagatela.

[7] Być może Stefan Ciepły – dziennikarz „Gazety Popołudniowej"/„Gazety Krakowskiej".

[8] Tadeusz Hołuj (1916–1985) – pisarz, publicysta, żołnierz ZWZ, więzień Oświęcimia, współzałożyciel lewicowego klubu „Kuźnica" w Krakowie (1975), sekretarz generalny Międzynarodowego Komitetu Oświęcimskiego (1957–1967). Członek PZPR, poseł na Sejm PRL (1972–1980).

Osią wypowiedzi była kwestia roli i miejsca nauki w PRL, jej stan obecny oraz przyczyny, które na to wpłynęły. Mówca na wstępie wyjaśnił, że istnieje szereg dobrych opracowań, publikacji dotyczących ww. kwestii. Dodał, że ich nakłady są tak niewielkie, że robią wrażenie tajnych, co jest chyba nie na miejscu. Następnie zadał sobie pytanie, jaki jest poziom nauki w PRL. Odpowiadając, stwierdził, że średni – dodał zaraz cyt[at] „Trzeba prawdzie spojrzeć w oczy, potencjał nauki w kraju nie odpowiada ani wielkości kraju, ani wielkości zaludnienia, ani ambicjom Polaków, ani ich możliwościom". Przyczyny tego stanu rzeczy wg mówcy to nie kryzys ostatnich czterech lat – zresztą kryzysu niezakończonego i ciągle trwającego – ale zaniedbania nauki polskiej trwające już kilkadziesiąt lat, tj. od 1944 r. Te zaniedbania to m.in. nieprawidłowy rozwój nauki, czego przykładem może być nadmierny rozwój szkolnictwa wyższego, większy niż potrzeby kraju, co spowodowało upadek poziomu. Dowodami na poparcie tych tez są ponadto wskaźniki liczbowe, np. udział wydatków z dochodu narodowego na naukę jest 2–4 razy mniejszy niż we wszystkich innych krajach obozu socjalistycznego i około 6–8 razy mniejszy niż w krajach kapitalistycznych (w przeliczeniu na głowę mieszkańca). Stan ten to katastrofa dla nauki polskiej. O ile jeszcze nie jest źle w naukach „tanich" (historia, socjologia i inne nauki społeczne), to w naukach „droższych" – eksperymentalnych, dno kryzysu ciągle nie jest jeszcze osiągnięte. Przyczynia się do tego brak dewiz na zakup sprzętu, maszyn, części zamiennych i innych elementów niezbędnych do wyposażenia instytutów i laboratoriów. Podobnie przedstawia się sprawa w dziedzinie edytorstwa naukowego, gdzie długie terminy, beznadziejnie słaba baza wydawnicza powoduje zupełny zanik możliwości ekspresyjnych, zwłaszcza nauk społecznych. Wracając do omówienia kryzysowej sytuacji w kraju, Gieysztor stwierdził, że kryzys ciągle trwa i dodał ponadto, że odbija się ona także w nauce, tyle że z opóźnieniem. Groźnie dla nauki przedstawiają się perspektywy w świetle reformy gospodarczej, z jej bezwzględną dążnością do osiągania zysków, co jak wiadomo nie wszędzie w nauce jest możliwe. Poważnym błędem reformy jest to, że nie daje szans na konstruowanie mechanizmów ekonomicznych sprzęgających przemysł z nauką. W rezultacie w chwili obecnej przemysł nie jest zainteresowany współpracą z nauką. Przykładem jest fakt, iż w ubiegłym roku przemysł nie wykorzystał 10 mld zł z funduszu postępu na zlecenia w sferze nauki. Jako przykład bezsensu reformy został wymieniony FAZ[9]. Taka sytuacja tworzy błędne koło, gdzie rząd i społeczeństwo oczekują na „recepty nauki" – efekty, aby móc wyjść z kryzysu. Jednak nauka nie jest w stanie tych oczekiwań spełnić, gdyż decyzje tegoż rządu powodują, że jest słabo dotowana, źle zorganizowana. Np. w 1978 r. udział nauki w dochodzie narodowym to 1,8%. Obecnie 1,06%. W CSRS 2,5%, w NRD 4,2%. Ważnym czynnikiem są także płace realne w pionie nauki, gdzie nastąpił największy w kraju ich spadek – pracowników naukowych do stopnia docenta o 37%, powyżej tego stopnia (profesura) o około 70%. Powoduje to m.in. spadek zatrudnienia. Przykładem niech będą instytuty resortowe, gdzie nastąpił spadek zatrudnienia o około 40%. Ogólnie jest to największy kryzys i regres, wręcz tragiczny w nauce polskiej od 40 lat. Profesor zaznaczył, że władze PAN wielokrotnie informowały i interweniowały w tych sprawach, jednak u części władz centralnych spotykały się zawsze z negatywnym przyjęciem. Polskiej Akademii Nauk grozi dekapitalizacja, to samo dotyczy całego pionu

[9] Właściwa nazwa Państwowy Fundusz Aktywizacji Zawodowej.

nauki w sferze posiadanej bazy techniczno-eksperymentalnej rozbudowanej względnie dobrze w połowie lat siedemdziesiątych. Wydaje się, że jedynym wyjściem z tej sytuacji byłoby utrzymanie inwestycji w nauce na poziomie nie mniejszym niż 1% nakładów na wszystkie inwestycje krajowe. Obecnie wskaźnik ten wynosi 0,036%.

Poważnym błędem, a nawet bezsensem, grożącym poważnym opóźnieniem i tak już opóźnionej nauki polskiej, jest „oszczędzanie" dewiz na zakup literatury naukowej z kk. Tak dalej być nie może, dotyczy to także prób ograniczania z błahych powodów osobistych kontaktów naukowych z krajami kapitalistycznymi. Jednym poważnym powodem tych ograniczeń może być poważnie pojmowane bezpieczeństwo państwa. Szansą na uratowanie nauki jest postawa pracowników naukowych, którzy kierując się motywacjami wyższymi, wśród których wyróżnia postawy skrajne naukowca i obywatela oraz pośrednie – w tych trudnych, wręcz niesprzyjających warunkach materialnych trwają przy swoich warsztatach naukowych. Dzięki tym ludziom właśnie nauka nie została zepchnięta na jeszcze dalsze miejsce. Władze winny zrozumieć, że na naukę muszą znaleźć się pieniądze – do rozwoju własnej np. elektroniki niezbędna jest własna baza naukowa. Nie da się jej rozwinąć, tak zresztą jak i innych dziedzin przemysłu, tylko dzięki licencjom. Tutaj zostały podane opóźnienia, jakie technologicznie dzielą nas od rozwiniętych krajów Europy: elektronika – 15 lat, przemysł petrochemiczny, rafineryjny – 30 lat, rolnictwo – kilkadziesiąt lat, środki ochrony roślin – ostatnie miejsce w Europie. Jednak są w Polsce dziedziny, gdzie odpowiednie dotacje pozwoliłyby dojść czołówkę światową. Są to nauki biologiczne, medyczne, farmakologiczne, genetyka, geofizyka i inne. Muszą to być jednakże duże pieniądze, albowiem naiwną opinią władz jest mniemanie, że można spodziewać się efektów z danej dziedziny nauki, inwestując kilkanaście milionów złotych i parenaście tysięcy dolarów. W tym momencie mówca dodał, że „prawdziwie suwerenne państwo zabezpiecza suwerenność nauki". Teza ta dowodzi, że oprócz funduszy niezbędnych autonomia nauki jest drugim z podstawowych elementów pozwalających na prawidłowy rozwój tejże. Przytoczone zostały także przykłady licznych firm zagranicznych, np. Philipsa, gdzie ośrodki naukowe firm są dotowane bardzo dobrze, ponieważ pieniądze te są zwolnione z podatków. Można powiedzieć, że firma wręcz, patrząc z punktu widzenia finansowego, zarabia jeszcze na tym. Jest to mechanizm, jakiego w Polsce brak. On to powoduje zainteresowanie rozwojem nauki w krajach kapitalistycznych przez firmy państwowe i prywatne. Dodał ponadto, że osiągnięcia naukowe w krajach kapitalistycznych są wykorzystywane bezpośrednio w 10–15%, reszta natomiast stanowi bank informacji naukowej. Jest to doskonałe rozwiązanie sytuacji nauki – proponował zastanowić się, czy w PRL nie byłoby możliwe skonstruowanie podobnie działających instrumentów ekonomicznych. Do tego celu należałoby wykorzystać reformę gospodarczą. Mówca uważał, że obecnie jest dobry okres dla reform niezbędnych w pionie nauki. Umożliwi to jej odgrywanie roli adekwatnej do sytuacji kraju i ambicji Polaka.

Konkludując, prof. Gieysztor stwierdził, że wygłoszone przez niego tezy mogą robić wrażenie pesymistycznych, jednak pesymizm w tej sytuacji jest nie na miejscu. Niezbędny jest realizm w traktowaniu spraw nauki. Dotyczy to samych środowisk naukowych, a także środowisk opiniotwórczych, rządowych i władz centralnych, czyli otoczki zewnętrznej nauki. Środowiska te winny uzmysłowić sobie obecny, najbardziej katastrofalny stan nauki po II wojnie światowej. Zwrócił się do wszystkich obecnych, aby

wykorzystując swoje możliwości, informacje, które podał, przekazywać jak najszerzej, jak najdalej, jak najgłębiej i jak najwyżej. Celem tych zabiegów musi być przede wszystkim przekonanie władz najwyższych do zmiany stanowiska w kwestii nauki. Stan ten musi się zmienić, gdyż inaczej grożą nieobliczalne konsekwencje dla nauki, a co za tym idzie i kraju.

Profesor zastrzegł się, że nie chodzi tu o tworzenie „wyspy szczęśliwej" z pionu nauki, ale o zachowanie odpowiednich proporcji w jej udziale i roli w życiu państwa i narodu.

Następnie około godz. 18.00 rozpoczęła się dyskusja. Jako pierwszy głos zabrał prof. Antoni Podraza, członek NK ZSL. Nawiązał do wypowiedzi przedmówcy, mówiąc m.in.: nauka była słabo dotowana, rolnictwo też, przypuszcza, że służba zdrowia także. W rezultacie zaproponował tezę, że pieniądze w tym kraju były w ogóle źle wydatkowane. Stwierdził też, że główną przyczyną słabości ZSL wśród chłopstwa i w systemie politycznym PRL jest niewłaściwa polityka rolna władz, a zwłaszcza finansowania rolnictwa. Mówił ponadto o kryzysie nastrojów wśród pracowników nauki, które osłabiają motywację pracy. Postulował podjęcie działań zmierzających do zwiększenia roli środowisk naukowych w centralnym procesie decyzyjnym. Ze względu na doniosłość poruszanych kwestii, przytaczamy wypowiedź prof. Podrazy w dosłownym cytacie: „jako polityk zajmujący się ruchem ludowym od wielu lat, a w tej chwili zasiadający we władzach centralnych tego ruchu, łatwo stwierdzam – co przez kolegów tu obecnych może być potwierdzone – to zjawisko niedofinansowania rolnictwa. Podejrzewam, że słabość polityczna stronnictwa, do którego sam należę, była jedną z przyczyn, że model inwestowania w tym kraju przyjęto. Czy przypadkiem nie jest mankamentem systemu politycznego w naszym kraju, że nie potrafił wytworzyć takiej struktury politycznej, która mogłaby w dziedzinie nauki, kultury, szkolnictwa wyższego, czy szerzej oświaty, stać się grupą nacisku, która by wywierała pewną presję. Prezentowałaby pewne potrzeby i konieczności dla właściwego rozwoju całego kraju i równomiernego, zgodnego zresztą nawet nie z jakimś naszym własnym wymyślonym modelem, ale z tym, co dzieje się na całym świecie. Bo dane, które pan profesor przytaczał, świadczą, że my jesteśmy już po raz nie wiadomo który tzw. polską anomalią. Otóż czy, krótko mówiąc, stworzenie dla inteligencji naszej siły politycznej, w której ta inteligencja zorganizowana potrafiłaby się stać jednym z czynników współdecydujących o polityce państwa – nie byłoby zjawiskiem korzystnym? Ktoś może na to odpowiedzieć, że przecież istnieje Stronnictwo Demokratyczne, które skupia inteligencję. No wiadomo, że jest to fikcja, a SD i jego członków przepraszam bardzo. Bowiem stało się od pewnego, długiego czasu hybrydą, która łączy dwie grupy społeczne niemające ze sobą nic wspólnego, bo i owszem można powiedzieć, że są to warstwy pośrednie, ale cóż to warstwa pośrednia pomiędzy właścicielem prywatnego warsztatu rzemieślniczego (tu wtrąca Gieysztor – potęga) a pracownikiem nauki czy człowiekiem teatru, czy pióra. Otóż myślę o takiej organizacji politycznej, która by pozwoliła wprowadzić do systemu zarządzania tym krajem inteligencję w znacznie szerszym stopniu, niż ma to miejsce dotąd i która by w pewnym sensie – nie jako jedyna siła, ale jedna z wielu sił, której by szczególnie wtedy, gdy zapadają decyzje o tym, jaki model finansowania, nakładów w tym kraju zastosować – potrafiłaby skutecznie bronić tych działów, na których nam tu dzisiaj zależy, tj. nauce, być może, że jutro na teatrze, pojutrze na kulturze tak czy inaczej rozumianej. Dziękuję".

W kuluarach stwierdził, że taką siłą może być tylko partia – gdyż tylko z taką siłą oni będą się liczyć.

W odpowiedzi prof. Gieysztor zgodził się z merytorycznymi tezami wypowiedzi prof. Podrazy. Jednak nie rozwijał tych propozycji. Prowadzący spotkanie T[adeusz] Hołuj stwierdził do prof. Podrazy, że nie widzi przeszkód, aby sejmowe komisje ZSL i PZPR, zresztą będąc już w posiadaniu materiałów w tej kwestii, przedyskutowały ten pomysł. Zaznaczył, co spotkało się z aplauzem sali, że będzie to właściwsze zadanie dla tych komisji niż wybieranie coraz to nowych ministrów (rolnictwo).

Następnie prof. Morawiec i Klimaszewski mówili o wewnętrznych sprawach PAN: o inflacji tytułu doktora, docenta, profesora, o pauperyzacji środowiska naukowego, o upadku autorytetu pracownika naukowego w społeczeństwie.

Prof. Wojtaszek w swoim wystąpieniu poparł tezę prof. Podrazy o fatalnej polityce rolnej państwa. Podawał przykłady błędnych decyzji władz (zapora w Czorsztynie itd.). Mówił o etyczno-moralnych obowiązkach naukowców rzetelnego informowania władz o wszelkich możliwych konsekwencjach podejmowanych przez nich decyzji. Postulował stworzenie w kraju takich warunków dla nauki, aby prawidłowe rozwiązania wielu problemów nurtujących kraj nie leżały w szufladach naukowców, jak dotychczas, lecz były realizowane.

Prof. Ney zwrócił uwagę, że kryzys nauki nie jest winą tylko ludzi z zewnątrz. Naukowcy też odpowiadają za stan kraju i nauki. Przeciwstawił się poglądowi prof. Gieysztora w kwestii suwerenności nauki. Określił to stanowisko jako nierealne. Wygłosił ponadto prowokacyjnie odebraną przez audytorium tezę: że zgadza się z twierdzeniem Gierka, że Polsce pod względem podstawowych wskaźników gospodarczo-ekonomiczno-surowcowych należy się 10. miejsce w świecie. Jednak tak długo do tego nie dojdzie, jak długo nauka nie będzie miała wpływu na decyzje władz i nie doprowadzi się do rzeczywistego sprzężenia jej z przemysłem. Jako przykład obecnych nonsensów gospodarczych podał przykład zjawiska, które sam stwierdził. Wyliczył, że 75% energii wytwarzanej w kraju jest „zjadanych" przez gałęzie przemysłu wytwarzające zaledwie 25% dochodu narodowego.

Z tezą tą zgodził się prof. Gieysztor. Uznał ją za nową informację potwierdzającą jego wcześniejsze wywody. Nawiązując do wcześniejszych wypowiedzi prof. Wojtaszka, zaapelował o niezależność sądów pracowników naukowych, aby uniemożliwić prowadzenie przez rząd dogodnej dla siebie polityki naukowej, polegającej na tym, że dobierają sobie uległych naukowców firmujących błędne decyzje. *A contrario* bardzo pochlebnie ocenił dobrą i konkretną rolę, jaką odgrywa Rada Główna Nauki (przewodniczący R[oman] Ciesielski), która ma odwagę sprzeciwiać się władzom, mając na względzie dobro nauki i jej właściwy poziom. Było to aluzyjne uznanie roli i kierunku działalności prof. Ciesielskiego w środowisku krakowskim, co przed wyborami do władz O/PAN w Krakowie i PAN ma pewne znaczenie.

W rewanżu głos zabrał prof. Ciesielski. Na wstępie wygłosił wiele retorycznych ukłonów pod adresem prof. Gieysztora. Następnie mówiąc niezwykle precyzyjnie, co zrobiło wrażenie na słuchaczach, domagał się przyznania większej roli nauce w kraju, większych dotacji, autonomii, przywilejów w procesie decyzji polityczno-naukowej na szczeblu centralnym. Mówca niezwykle umiejętnie wykorzystywał przykłady podane przez prof. Neya i prof. Gieysztora w celu podkreślenia słuszności swoich wywodów.

Skrytykował pomysły władz dotyczących stworzenia nowych szkół wyższych w Szczecinie, Kaliszu, Grudziądzu lub podobnie. W obecnym trudnym okresie – postulował – nie likwidację rozdętych struktur szkolnictwa wyższego, lecz ich optymalizację wykorzystania. Podobny stosunek zaprezentował wobec stwarzanego przez władze Komitetu Postępu Technicznego – co wg władz ma być środkiem uzdrawiającym sytuację w nauce. Dodał, że jako przewodniczący Rady Głównej Nauki będzie sprzeciwiał się tym decyzjom.

Zamykając dyskusję, prof. Gieysztor podzielił pogląd prof. R[omana] Ciesielskiego, że reforma w pionie nauki nie może być narzucona z zewnątrz. Musi być wynikiem przemyśleń, dyskusji wewnątrz środowiska oraz rzeczywistego dialogu z władzami. Okres przed III Kongresem Nauki Polskiej sprzyja tym zamierzeniom i nikt nie powinien zrezygnować z tej szansy.

Na sali obecny był prof. Litwiniszyn, jednak nie zabrał głosu. Nie poruszano kwestii wyborów do O/PAN Kraków i PAN. Spotkanie zakończyło się o godz. 21.00.

Powyższe przekazujemy celem ewentualnego wykorzystania.

Naczelnik Wydziału III-1
WUSW w Krakowie[c]

mjr mgr Wiesław Hryniewicz[10]

Egz. nr 1 – Adresat
Egz. nr 2 – SO „Naukowiec”
L.dz.m. 2007/83/KP

Źródło: AIPN, 0222/551, k. 161–168, mps.

[c] *Poniżej odręczny podpis*.

[10] Wiesław Hryniewicz (ur. 1943) – funkcjonariusz Wydziału ds. Przestępstw Gospodarczych Komendy Miejskiej MO w Krakowie (1965–1967), oficer operacyjny Wydziału II KW MO w Krakowie (1967–1973), kierownik Grupy Operacyjnej Wydziału II KW MO w Krakowie (1973–1975), kierownik Sekcji Wydziału II KW MO w Krakowie (1975–1976), zastępca naczelnika Wydziału Paszportów SB KW MO w Krakowie, odbył przeszkolenie w Wyższej Szkole KGB (1979–1980), zastępca naczelnika Wydziału III KW MO w Krakowie (1980–1981), p.o. naczelnik Wydziału III KW MO w Krakowie (1981–1982), naczelnik Wydziału III KW MO/WUSW w Krakowie (1982–1983), naczelnik Wydziału III-1 WUSW w Krakowie (1983–1989), kierownik Inspektoratu I SB (1989–1990).

Nr 152

1983 grudzień 9, Warszawa – Źródło: TW „Sambor". Informacja operacyjna Wydziału VII Departamentu V MSW, tajne

Źródło: [a]TW ps.[a] „Sambor"
Przyjął: por. E[ugeniusz] Zając[1]

Informacja operacyjna[b]

Jak wynika z informacji uzyskanych od z[astęp]cy sekr[etarza] naukowego PAN, prof. Henryka Chołaja oraz sekr[etarza] generalnego Rady Konsultacyjnej przy RM, doc. Wiesława Rydygiera[2], w kołach naukowych coraz [c]mocniej zaczyna występować teza następująca: dajmy spokój temu (gadaniom nad tym), co jest dziś złe – bo i tak nic nie pomożemy, a skoncentrujmy się na tym, co będzie i starajmy się poprzez odpowiednie przygotowania przyczynić do tego, aby w przyszłości uzyskać lepsze wyniki[c].

W odniesieniu do inwestycji i budownictwa reprezentantami tego poglądu są profesorowie Mieczysław Nasiłowski[3] i Juliusz Goryński[4], a w odniesieniu do sprawy mieszkaniowej prof. Andrzejewski[5].

Prof. Nasiłowski: [d]„mamy związane z rozpoczętymi inwestycjami 5 (może 7?) bilionów złotych. Trzeba to uznać za »koszt historyczny«, machać na to ręką i wziąć się za nową od podstaw politykę inwestycyjną"[d].

[a–a] *Fragment wpisany odręcznie*.

[b] *Powyżej odręczny dopisek* tow. Gen. H. Dankowski do zapoznania się i zwrotu tow. płk Sasinowi, 15 XII 1983 r., *nieczytelny podpis*.
Henryk Dankowski (ur. 1929) – dyrektor Departamentu III MSW (25 V 1982 – 20 XII 1986), Józef Sasin (ur. 1934) – dyrektor Departamentu IIIA/Departamentu V MSW (7 XII 1981 – 24 VIII 1989).

[c–c] *Fragment podkreślony odręcznie. Obok nieczytelna parafa z datą* 15 XII 1983 r.

[d–d] *Fragment podkreślony odręcznie.*

[1] Eugeniusz Zając (ur. 1947) – przyjęty do służby w MO w 1973 r., inspektor w Wydziale III SB KW MO w Wałbrzychu (1975), student WSO MSW w Legionowie (1975–1978), w 1976 r. mianowany funkcjonariuszem, inspektor w Wydziale V Departamentu III MSW (1978–1979), w Wydziale VII Departamentu IIIA MSW (1979–1982), starszy inspektor w Wydziale VII Departamentu V MSW (1982–1985, 1988–1989), w Grupie 3. Departamentu V (1985–1988), w Wydziale II Departamentu Ochrony Gospodarki MSW (1989–1990).

[2] Wiesław Rydygier (ur. 1929) – ekonomista, dr hab. od 1982 r., pracownik naukowy SGPiS (1951–1954), INS przy KC PZPR (1955–1957), Wydziału Ekonomii Politycznej UW (1954–1955), Instytutu Finansów w Warszawie (1971–1982). Członek ZMP (1947–1954), PZPR (1954–1990), pracownik Wydziału Ekonomicznego KC PZPR (1958–1970), sekretarz generalny Konsultacyjnej Rady Gospodarczej przy RM (1982–1985), prezes RSW „Prasa Książka Ruch" (1985–1989).

[3] Mieczysław Nasiłowski (1929–2004) – teoretyk ekonomii, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy SGPiS/SGH (1951–2004), UMCS (1967–1971). Członek PZPR (1953–1990), członek Prezydium Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (1982–1988).

[4] Juliusz Goryński (1911–1985) – ekonomista, urbanista, pracownik SGPiS.

[5] Prawdopodobnie Adam Andrzejewski (1914–1998) – specjalista od polityki mieszkaniowej i osadniczej, prof. nadzwyczajny od 1955 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy SGPiS (1953–1985), wicedyrektor (1949–1965) i dyrektor Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego (1971–1974). Członek PPR/PZPR (1948–1990), pracownik Ministerstwa Skarbu (1937–1939), wicedyrektor Gabinetu Ministra Odbudowy (1945–1949), członek Kolegium NIK (1983–1990[?]), członek Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (1982–1989).

Rację ma w tym, że trzeba po nowemu inwestować i w sensie celów, metod i środków, ale trzeba przecież z tego, co zbudowane [d]lub niedokończone ratować, co się da! – mówi doc Rydygier – Póki jeszcze czas![d]

Prof. Goryński: „nieważne jest, czy w tym roku lub przyszłym zrobi się parę tysięcy mieszkań ponad plan. [d]Plan i tak jest mały[d]. Ważne jest, [d]żeby dla budownictwa mieszkaniowego stworzyć odpowiedni front na lata następne i od roku 1986–1987 zacząć trzaskać po 350–400 tys. mieszkań"[d].

Ma słuszność w tym, że koniecznie trzeba inaczej, bardziej wszechstronnie przygotowywać się do zadań lat następujących, ale tego, co dziś się dzieje i co można na bieżąco poprawiać, nie wolno pozostawiać własnemu losowi i przypadkowi – komentuje prof. Chołaj (podobne opinie wyraża minister Prokopiak)[e].

Rzecz w tym, że według Rydygiera i Chołaja zjawisko ucieczki naukowców od problematyki bieżącej, a demonstrowana tendencja do zajmowania się jedynie przyszłością, daje się zauważyć coraz wyraźniej. Jej urzeczywistnienie mogłoby mieć fatalne skutki. Ideałem byłaby symbioza zainteresowania naukowego z teraźniejszością (programem doraźnym i badaniami przyszłościowymi[e]).

„Sambor"

Zadania[f]

1. Opracować materiał dot[yczący] funkcjonowania cegielni.

2. Zebrać informacje o Zygmuncie Stępińskim[6], co aktualnie robi, z kim się kontaktuje, jaki ma stosunek do zachodzących przemian w kraju.

Omówienie

Informacja dot[yczy] ocen i perspektyw rozwoju budownictwa przez środowiska naukowe. Tendencje prezentowane przez to środowisko wskazuje, iż lansowanie przez nie tych rozwiązań może z punktu naukowego jest słuszne, niemniej jednak praktyczne zastosowanie przyniosłoby szkody społeczne i gospodarcze w początkowym okresie wdrażania tych koncepcji[g].

Przedsięwzięcia:

Uzyskaną informację wykorzystać w ramach sprawy obiektowej „Budownictwo".

Inspektor Wydziału VII Departamentu V MSW
Por. Eugeniusz Zając[h]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 256–257, mps.

---

[e] *Akapit zakreślony odręcznie*.

[f] *Obok odręczny dopisek* Podobne zadanie z dn. 29 XI 1983.

[g] *Obok dopisany znak zapytania wraz z parafą i datą* 9 XII 1983 r.

[h] *Powyżej odręczny podpis*.

[6] Być może chodzi o Zygmunta Stępińskiego (1908–1982) – architekta, urbanistę, współprojektanta trasy W–Z i Marszałkowskiej Dzielnicy Mieszkaniowej w Warszawie.

Nr 153

1983 grudzień 10, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III MSW

Załącznik do informacji dziennej z dnia 10 XII 1983 r.

W dniu 9 bm. w Warszawie odbyła się 59. Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN. Głównym punktem obrad były wybory najwyższych władz Akademii: prezesa, wiceprezesów i członków Prezydium.

Komisja wyborcza na prezesa PAN zaproponowała prof. dr. Leonarda Sosnowskiego. Wobec tej propozycji prof. prof. R[oman] Ciesielski – przewodniczący Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, R[yszard] Gryglewski[1] – rektor Akademii Medycznej w Krakowie, A[ntoni] Sawczuk – pracownik Instytutu Podstawowych Problemów Techniki i J[erzy] Łoś (do roku 1959 używał nazwiska Metzger) wnieśli zastrzeżenia. W wypowiedziach starali się wykazać zgromadzeniu, że kandydatura prof. L[eonarda] Sosnowskiego została narzucona, a kandydujący na to stanowisko uczeni charakteryzujący się o wiele większymi walorami naukowymi, osobowymi i społecznymi zostali zmuszeni do wycofania swoich kandydatur. Aluzje te zmierzały do zasugerowania zgromadzonym, iż kandydatem ich powinien być prof. A[leksander] Gieysztor. M.in. prof. R[oman] Ciesielski wystąpił z wnioskiem, aby zgłoszeni wcześniej kandydaci podali przyczyny rezygnacji. Prof. A[lekander] Gieyszor i Kostrzewski do powyższego wniosku nie ustosunkowali się, natomiast prof. Gerard Labuda stwierdził, że nie ma wypracowanego programu, dlatego wycofał kandydaturę.

Prof. R[yszard] Gryglewski zgłosił z sali kandydaturę na prezesa prof. R[omana] Ciesielskiego, której ten nie przyjął, wskazując w dłuższym wywodzie, iż jedynym godnym tego zaszczytu jest dotychczasowy prezes prof. A[leksander] Gieysztor. W podobnej tonacji utrzymana była wypowiedź prof. J[erzego] Łosia.

Poruszono również kwestię dalszej procedury wyborczej w przypadku, gdyby kandydatura prof. L[eonarda] Sosnowskiego nie uzyskała wymaganej 2/3 głosów.

W głosowaniu wzięło udział 232 uczonych. Za kandydaturą prof. L[eonarda] Sosnowskiego wypowiedziało się 114 członków Akademii, przeciwko – 118. W powyższej sytuacji zgodnie z regulaminem wyborczym przełożono wybory do władz PAN na następną sesję Zgromadzenia Ogólnego, którą wyznaczono na 20 I 1984 r.

W czasie sesji prezes PAN – prof. A[leksander] Gieysztor wygłosił referat pt. „Nauka polska dziś i jutro", opracowany przez sekretarza naukowego PAN – prof. dr. Zdzisława Kaczmarka, nad którym w końcowej części zgromadzenia prowadzono dyskusję.

Uzyskane wstępne oceny wskazują, iż główną przyczyną porażki wyborczej prof. L[eonarda] Sosnowskiego była dwulicowa postawa zajęta przez prof. A[leksandra] Gieysztora. Pierwotnie zobowiązał się wobec władz państwowych, iż wycofa własną kandydaturę i poprze wobec zgromadzenia prof. L[eonarda] Sosnowskiego. W czasie

[1] Ryszard Gryglewski (ur. 1932) – farmakolog, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy Zakładu Farmakologii PAN (1955–1964), AM w Krakowie od 1965 r., rektor Akademii Medycznej w Krakowie (1981–1984). Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1991 r.

wystąpień prof. prof. R[omana] Ciesielskiego, R[yszarda] Gryglewskiego, J[erzego] Łosia, A[ntoniego] Sawczuka nie uczynił najmniejszego gestu poparcia dla prof. L[eonarda] Sosnowskiego, jak też publicznie nie zrzekł się powtórnego ubiegania się o stanowisko prezesa. W kontekście wystąpień ww. zostało to jednoznacznie odczytane jako milcząca zgoda prof. A[leksandra] Gieysztora na powtórną elekcję.

Należy podkreślić, że nikt ze zgromadzonych uczonych nie podjął polemiki z wystąpieniami prof. R[omana] Ciesielskiego i pozostałych, jak również żaden z akademików nie zaprezentował wysokich walorów naukowych prof. L[eonarda] Sosnowskiego.

Ton dyskusji poprzedzającej wybory nadawali naukowcy z Oddziału Krakowskiego PAN: prof. R[oman] Ciesielski – powiązany ściśle z kurią krakowską oraz prof. R[yszard] Gryglewski mający szerokie powiązania w USA. Znamienna jest również wizyta prof. A[leksandra] Gieysztora w końcu listopada br. w Krakowskim Ośrodku Kultury „Krakowska Kuźnica".

W zaistniałej sytuacji prof. A[leksander] Gieysztor jednoznacznie określił się jako kandydat opozycji, nie bacząc na niemoralną i nieetyczną postawę wobec prof. L[eonarda] Sosnowskiego, niegodną naukowca tej miary, za jakiego osobiście się uważa. Postępowanie prof. A[leksandra] Gieysztora może być przyczyną podzielenia środowiska akademickiego, polaryzacji stanowisk i bardziej zdecydowanego działania grup o różnych interesach naukowych i politycznych. Szczególnie ważną jest sprawa krzywdy moralnej, jaką wyrządził prof. L[eonardowi] Sosnowskiemu, co stwierdził niebacznie w swoim wystąpieniu prof. J[erzy] Łoś, mówiąc, iż prof. L[eonard] Sosnowski, stając do wyborów, „o ile został wprowadzony w błąd, to tylko przez samego prof. A[leksandra] Gieysztora".

Uzyskane przez prof. L[eonarda] Sosnowskiego 50% głosów świadczy, że wśród akademików jest licząca się grupa, która nie poddała się manipulacjom opozycji.

Nierozstrzygnięte wybory stworzyły nową sytuację w PAN. W rozważaniach przedwyborczych brano pod uwagę możliwość nieuzyskania 2/3 głosów przez prof. Sosnowskiego i zakładano odłożenie wyborów na kolejną sesję zgromadzenia. Wariant ten traktowano jako niekorzystny, ale stanowiący etap rozgrywki eliminującej prof. A[leksandra] Gieysztora ze stanowiska prezesa PAN bądź ograniczenia jego wpływów. Osiągnięcie tego celu może bowiem zagwarantować zmianę prozachodniej orientacji i antysocjalistycznych tendencji lansowanych w środowisku naukowym PAN.

[…[a]] w Warszawie, jak również niewydawanie mu [Gieysztorowi] paszportu na wyjazdy zagraniczne;

– po dalszych aktywnych działaniach wśród członków PAN wytypować kolejną kandydaturę, której zgłoszenie na równi z kandydaturą A[leksandra] Gieysztora spowoduje, iż nie uzyska on wymaganej większości 2/3 głosów. W takiej sytuacji należy wybrać wiceprezesów i członków prezydium, a funkcje kierownicze w PAN spełniałby czasowo sekretarz naukowy PAN, oraz powołać komisarycznego Prezesa PAN;

– w najbliższych działaniach wzmacniać systematycznie pozycję i rolę sekretarza naukowego PAN. W przyjętym terminie do dnia 31 XII br. powołać zastępców sekretarza naukowego PAN oraz sekretarzy i zastępców poszczególnych wydziałów[b].

---

[a] *W dokumencie brak fragmentu tekstu. Dalej następują wnioski i propozycje działania.*

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Otrzymują:
Tow. Wojciech Jaruzelski
Tow. Kazimierz Barcikowski
Tow. Józef Czyrek
Tow. Zbigniew Messner[2]
Tow. Jan Główczyk
Tow. Florian Siwicki
Tow. Henryk Bednarski[3]
Tow. Mieczysław F. Rakowski

Źródło: AIPN, 1585/2401, b.p., mps.

[2] Zbigniew Messner (ur. 1929) – ekonomista, polityk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1977 r., pracownik naukowy WSE/AE w Katowicach od 1950 r., prorektor (1968–1975) i rektor WSE (1975–1982). Członek PZPR (1953–1990), członek egzekutywy KM PZPR w Katowicach (1972–1981), I sekretarz KW PZPR w Katowicach (1982–1083), członek BP KC PZPR (1981–1989), wicepremier (1983–1985), premier (1985–1988).

[3] Henryk Bednarski (ur. 1934) – socjolog, polityk, prof. nadzwyczajny od 1984 r., pracownik naukowy WSP w Bydgoszczy od 1969 r., prorektor (1978–1980). Członek ZMP (1948–1956), PZPR (1954–1990), kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KW PZPR w Bydgoszczy (1973–1978), I sekretarz KW PZPR w Bydgoszczy (1980–1983), sekretarz KC PZPR (1983–1987), przewodniczący Komisji Nauki i Oświaty KC PZPR (1984–1986), minister edukacji narodowej (1987–1988), poseł na Sejm PRL (1985–1989).

Nr 154

1983 grudzień 12, Warszawa – Notatka w sprawie referatu Aleksandra Gieysztora i Zdzisława Kaczmarka pt. „Nauka polska – dziś i jutro”

Notatka
w sprawie referatu Aleksandra Gieysztora i Zdzisława Kaczmarka
pt. „Nauka polska – dziś i jutro”, wygłoszonego na posiedzeniu
Zgromadzenia Ogólnego Polskiej Akademii Nauk
w dniu 9 XII 1983 r.[a]

I. Referat ten, podpisany przez prezesa Polskiej Akademii Nauk prof. dr hab. Aleksandra Gieysztora i sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk prof. dr hab. inż. Z[dzisława] Kaczmarka, posiada charakter sprawozdawczo-programowy[1]. Taki jego ton wyznacza posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego w dniu 9 grudnia br. poświęcone zakończeniu kadencji i wyborowi nowych władz. Wyraźnie jednak można dostrzec, iż w referacie obok elementów sprawozdawczo-programowych dążono do wyeksponowania dotychczasowej polityki prowadzonej przez Polską Akademię Nauk.

W referacie PAN znajdują się tezy konstruktywne, zasługujące na uważne rozpatrzenie. Należy do nich w szczególności sprawa udziału nakładów na prace badawcze i rozwojowe w dochodzie narodowym. Rzeczywiście, nie można dopuścić do zmniejszenia wskaźnika tego udziału, bo może to wywrzeć katastrofalny skutek na postęp techniczny w gospodarce narodowej.

Jednakże referat zawiera wyraźne sformułowania wskazujące na uzurpację PAN do kierowania całokształtem nauki polskiej. Podkreśla się zarazem, iż uprawnienia w tym zakresie powinny posiadać ciała korporacyjne Akademii Nauk. Ze względu na podkreślenie roli ciał korporacyjnych można wnosić, iż w polityce Polskiej Akademii Nauk dominuje idea stworzenia niezależnej od wpływu państwa enklawy, która ma decydować o całokształcie rozwoju nauki polskiej.

Myśl ta zawiera zarazem założenie o izolowaniu państwa od wpływu na ten rodzaj działalności. Uzewnętrznia się to nie tylko w określeniu stosunku do wysokości nakładów na rozwój badań w Polsce, ale wyraża się także w wypowiadaniu ocen na temat funkcjonowania obszarów nauki poza Polską Akademią Nauk (szkoły wyższe, instytuty resortowe). Ponadto niezwykle znamienne jest stanowisko reprezentowane w referacie w sprawach III Kongresu Nauki Polskiej w roku 1985. Mówi się w nim bowiem: „Zwołanie kolejnego Kongresu Nauki uważamy za celowe, wręcz niezbędne, ponieważ konieczna jest **krytyczna refleksja nad dotychczasowymi zasadami i praktyką polityki naukowej państwa.** Musimy też zaproponować niezbędne ulepszenia w tym zakresie, mając na względzie wymogi, jakie niosą ze sobą lata dzielące nas od końca stulecia. Kongres ma stanowić robocze i krytyczne forum uczonych, służyć określeniu stojących

[a] *W dokumencie brak fragmentu tekstu. Dalej następują wnioski i propozycje działania.*

[1] Por. A. Gieysztor, Z. Kaczmarek, *Nauka polska – dziś i jutro*, „Nauka Polska”, 1984, nr 2, s. 3–12.

przed nauką zadań i związanych z tym obowiązków społeczności naukowej, **kierownictwa gospodarczego i władz państwowych**" (str. 17).

Łatwo dostrzec, iż w tym sformułowaniu tkwi założenie, iż państwo prowadzi złą politykę wobec nauki i jej krytykę ma przedstawić III Kongres Nauki Polskiej. Taka formuła kongresu jest wysoce niekonstruktywna i ma wyraźny podtekst opozycyjny. Prace przygotowawcze do kongresu mają być zaś prowadzone przede wszystkim poprzez komitety naukowe i wydziały PAN. Nie chodzi oczywiście o to, by kongres był „potulny", spojrzenie krytyczne na lata minione jest potrzebne, ale jego prace trzeba ustawić przede wszystkim na zaproponowanie programu rozwoju nauki.

II. W przedstawionym referacie, poza bardzo ogólnym stwierdzeniem o różnych pracach Akademii, brak jest jakiejkolwiek krytyki własnej działalności, gdy tymczasem wiadomo, iż daleko odbiega ona od możliwości i łożonych nakładów na naukę. Główny akcent położono natomiast na żądanie zwiększenia środków finansowych i wyposażenia, uznając, iż jedynie zwiększenie ich dotowania warunkuje właściwy rozwój nauki. Teza ta jest typowa dla całej dotychczasowej polityki komisji, komitetów, wydziałów i Prezydium PAN, systematycznie wypowiadających się, że niedostateczne wyposażenie materialne i finansowe nie pozwala na należyte spełnianie właściwej roli nauki w krytycznym okresie naszego państwa. Pogląd ten należy uznać za formę usprawiedliwienia licznych niedostatków tkwiących w instytutach PAN, zarówno w zakresie planowania, jak finansowania, a przede wszystkim w stosunku pracowników do realizacji poszczególnych zadań. Na tym tle nie wymaga komentarza żądanie zwiększenia środków na współpracę międzynarodową (chodzi oczywiście o dewizy na wyjazdy).

III. Referat prezentuje partykularny program tej części środowiska naukowego w Polsce, która wymaga od państwa tworzenia coraz to lepszych warunków dla rozwoju badań naukowych, a jednocześnie dąży do ograniczenia kontroli nad efektami wykonywanych prac. Poddanie kontroli prowadzonych badań przez organy kolegialne Polskiej Akademii Nauk (i wyłaniane przez samą Akademię) nie gwarantują dostatecznego obiektywizmu w tym zakresie. Jest to wszakże od dawna znana nam tendencja tych właśnie środowisk, związana ściśle z dążeniem do izolacji państwa od wpływów na Akademię. Zdziwienie tutaj musi budzić fakt, że współuczestnikiem realizacji tych tendencji stał się przedstawiciel administracji państwowej – sekretarz naukowy Polskiej Akademii Nauk – prof. dr hab. inż. Z[dzisław] Kaczmarek. Powstaje zatem pytanie, czy część towarzyszy pracujących w Polskiej Akademii Nauk należycie rozpoznała, że jest wykorzystywana do odgrywania takiej właśnie roli.

W powyższym kontekście znamienna jest teza sformułowana na str. 7: „swoboda naukowej wypowiedzi może być ograniczona **wyłącznie wówczas, gdy w grę wchodzi naruszenie bezpieczeństwa państwa**". Takiej swobody nie przewidziała nawet, często krytykowana za swój „liberalizm", ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym, która mimo wszystko wszelkie „swobody" podporządkowała i ograniczyła do ram Konstytucji PRL.

IV. Należy stwierdzić, że w środowisku Polskiej Akademii Nauk istnieją jeszcze niestety bardzo silne tendencje antysocjalistyczne, które chociaż niedemonstrowane na najwyższych szczeblach w formie różnych ekscesów, to jednak wyraźnie wpływają negatywnie na konstruktywne poparcie polityki władz przez środowiska akademickie. Na niższych szczeblach Akademii obserwowaliśmy i obserwujemy nadal złą tendencję

do minimalizowania obowiązków, zaś uzurpowania sobie szczególnej roli w nauce polskiej. Aby nie być gołosłownym, można tu podać organizację Komitetu Stowarzyszeń Twórczych, która była organizatorem Kongresu Kultury, czy wystąpienie prezesa Polskiej Akademii Nauk prof. A[leksandra] Gieysztora z ideą uspołecznienia oświaty (postulowanie utworzenia rady składającej się w 50% z przedstawicieli społeczeństwa delegowanych przez „Solidarność" i w 50% wyznaczonych przez ministra oświaty i wychowania). Rada ta miała podejmować decyzje w sprawie rozwoju oświaty w Polsce, a uzyskała także poparcie takich osób, jak np. prof. Klemens Szaniawski.

V. Przeprowadzone wybory dowiodły ponownie opozycyjnego stosunku Polskiej Akademii Nauk do władz państwowych. Negatywny wynik głosowania w sprawie prof. Leonarda Sosnowskiego komentowany jest jednoznacznie: „Nikt nie będzie nam narzucał, kto ma być dziś prezesem Polskiej Akademii Nauk".

Fakt ten ponownie oddalił więc Zgromadzenie Ogólne PAN od władz państwowych i dowiódł opozycyjności tego gremium.

W świetle powyższego postulat Akademii odnośnie [do] zapewnienia „uczestniczenia Polskiej Akademii Nauk w ważnych dla państwa procesach decyzyjnych dotyczących gospodarki, kultury i życia społecznego" (str. 18) ma jednoznaczną wymowę.

Rozwiązanie sprawy Akademii można ująć w trzech wariantach:

1) wskazać i przeforsować nowego kandydata, ale już nie prof. L[eonarda] Sosnowskiego, co wydaje się mało realne;

2) zgodzić się na wybór prof. A[leksandra] Gieysztora, co oznacza kolejną przegraną władzy;

3) wobec sytuacji, jaka powstała, zgłosić absolutny brak zainteresowania dalszymi wyborami, przy równoczesnym dokonaniu zmiany charakteru Polskiej Akademii Nauk. Oznacza to, że instytucję tę należałoby uznać **wyłącznie za ciało korporacyjne i jedynie opiniodawcze**, przy podporządkowaniu wszystkich jednostek naukowych Akademii bezpośrednio organom rządowym. W tym kierunku winny iść także prace nad ustawą o Polskiej Akademii Nauk.

Biorąc pod uwagę zaistniałą sytuację, uważam, iż celniejsze dla rządu byłoby przyjęcie trzeciego wariantu[b].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 260–264, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 155

1983 grudzień 14, Warszawa – Załącznik do informacji dziennej Departamentu III MSW

Załącznik do informacji dziennej z dnia 14 XII 1983 r.

W dniu 12 grudnia br. o godz. 6.00 prezes Polskiej Akademii Nauk – prof. Aleksander Gieysztor wyjechał samochodem służbowym do Częstochowy, gdzie wziął udział w zorganizowanym w klasztorze oo. Paulinów sympozjum o tematyce historycznej. Wygłosił referat z zakresu swojej specjalności naukowej.

W godzinach wieczornych (ok. godziny 19.40) znajdował się w grupie kilkudziesięciu osób, które na dziedzińcu klasztoru witały Lecha Wałęsę. Następnie wraz z mniej liczną grupą przeszedł za L[echem] Wałęsą do pomieszczeń rozmównicy klasztornej.

Do Warszawy powrócił około godz. 23.00.

Podjęto działania mające na celu ustalenie bliższych szczegółów odnośnie [do] pobytu A[leksandra] Gieysztora w klasztorze oo. Paulinów na Jasnej Górze – oraz jego kontaktu z L[echem] Wałęsą[a].

Otrzymują:
Tow. Wojciech Jaruzelski
Tow. Kazimierz Barcikowski
Tow. Józef Czyrek
Tow. Zbigniew Messner
Tow. Mirosław Milewski
Tow. Jan Główczyk
Tow. Florian Siwicki
Tow. Henryk Bednarski
Tow. Mieczysław F. Rakowski

Źródło: AIPN, 1585/2401, b.p., mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 156

1983 grudzień 16, Warszawa – Źródło: TW „Julian”. Informacja operacyjna

„Źródło: TW „Julian”[1]
Przyjął: **mjr L[ech] Słoma**
Dn. 14 XII 1983 r.

Informacja[a]

Swoistym zaskoczeniem, komentowanym zarówno wśród pracowników sekretariatu administracyjnego PAN, jak też i w o wiele większym stopniu – wśród pracowników PAN, był fakt nieprzeprowadzenia w dn. 9 bm na Ogólnym Zgromadzeniu wyborów do władz PAN. Do zgromadzenia b[ardzo] szykowano się, krążyły najprzeróżniejsze domysły.

Wiadomym było, że prof. Gieysztor nie zamierza kandydować na następną kadencję (z rozmów prowadzonych przez prof. Chołaja z prof. Smirnowem[2] w październiku wynikało, że stosunek do prof. Gieysztora jest krytyczny). Sam byłem o to pytany przez Smirnowa i [b]Kaniczeskiego[3] o opinię o prof. G[ieysztorze]. Odpowiedziałem, że jest to człowiek na poziomie światowym. Na pewno nie jest nasz, ale mimo że wybrany na burzliwej fali 1981 r., nie narobił – jako prezes – specjalnych szkód[b]).

Wśród ewentualnych kandydatów na prezesa wymieniono prof. L[eonarda] Sosnowskiego i – informacja z IFiS, prof. [Zbigniewa] Gertycha (że wicemarszałek solidny itp.).

Wydawało się, że sprawa wyjaśniła się po przyjęciu przez tow. Jaruzelskiego delegacji PAN, w składzie Gieysztor i Sosnowski. Było prawie jasne, że byli [to] ustępujący prezes i jego następca. Tymczasem sytuacja stała się bezprecedensowa – nie zdarzyło się, by Zgromadzenie Ogólne nie wyczerpało swojego porządku dziennego.

W międzyczasie okazało się, że Gertych zamierza kandydować do Prezydium PAN, bez żadnych funkcji, tzn. prezesa czy wiceprezesa. Mówiono o 5 kandydatach (4 miejsca) na wiceprezesów; od dawna mówiono o Markiewiczu (o którym, ze względu na liberalizm w stosunku do rewizjonistycznych i wręcz renegackich sił w placówkach Wydz[iału] I, stosunek i Kaczmarka, i Chołaja oraz Smirnowa był, jak wiem, b[ardzo] krytyczny). Dodam od siebie, że też postawa W[ładysława] Markiewicza w rozmowach polsko-erefenowskiej komisji ds. podręczników była zbyt liberalna, wręcz kapitulancka (w sytuacjach nierespektowania naszych postulatów należało ostrzej reagować).

Drugim kandydatem był prof. Maciej Nałęcz, niewątpliwie wielki uczony, ale człowiek, wg opinii pracowników, „któremu przewróciło się w głowie”, który jako z[astęp]ca sekretarza naukowego nie cieszy się bynajmniej popularnością. Zmienia decyzje, uważa,

---

[a] *Powyżej z lewej strony nieczytelny podpis i data* 17 XII 1983.
[b–b] *Fragment zakreślony odręcznie.*
[1] TW „Julian” pracował prawdopodobnie w administracji PAN na kierowniczym stanowisku – miał styczność z sekretarzami PAN.
[2] Być może Władimir Smirnow (1910–1988) – radziecki geolog.
[3] Brak bliższych danych o tej osobie, być może nazwisko zniekształcone.

że musi być obsługiwany na każdym kroku (ostatnio poleciał na konferencję Pugwash[4] do Genewy, potem od razu miał być na czele polskiej delegacji na Konferencji Wielostronnej Współpracy w prawach informatyki w Sofii. W przeddzień odlotu zakomunikował, że nie poleci do Sofii, jeśli nie będzie miał [lotu] z Sofii na 18 bm. Załatwiono lot przesiadkowy – Budapeszt–Warszawa). Dalszych kandydatów na wiceprezesów nie pamiętam. Chyba dwóch b[yłych] sekretarzy wydziałów [Janusza] Hamana (V) i jeszcze ktoś.

W rezultacie na Zgromadzeniu Ogólnym zgłoszono kandydatury Gieysztora, Labudy, Sosnowskiego. Wszyscy poza Sosnowskim zrezygnowali. On natomiast otrzymał mniej niż połowę głosów. Zdaje się, że się obraził i ostatecznie zrezygnował z dalszego kandydowania. Takie załatwienie sprawy wręcz kompromituje aktualne Prezydium PAN. Przecież przygotowanie Zgromadzenia Ogólnego, wcześniejsze ustalenia powinny być jego pierwszym obowiązkiem; świadczy to o rozbiciu środowiska akademików, o dużym zamęcie w ich gronie. Wielu czł[onków] Akademii – rzekomo – nie ma zamiaru głosować.

Ostatnia informacja z dnia 12 grudnia br. – rzekomo proszono Gieysztora, żeby zgodził się ponownie kandydować. Moim zdaniem jego zaangażowanie w [b]postakowskie[b] akcje w 1981 r. dyskwalifikują go szczególnie w kontaktach z kierownictwem akademii krajów socjalistycznych. Kandydatura Markiewicza, który zresztą powysyłał do akademii krajów socjalistycznych pożegnalne listy z podziękowaniem za współpracę, służy do tego, by być wiceprezesem ds. nauk społecznych. Jest to wielka odpowiedzialność polityczna, której nie może mieć człowiek niebudzący zaufania np. wśród towarzyszy z kierownictwa AN ZSRR.

Na marginesie odejścia Markiewicza rozeszły się różne wieści dot[yczące] prof. Chołaja. Jest niezbyt lubiany, ale boją się go, ze względu na styl pracy i dużą ostrość. Otóż zaistniała wersja, w którą wątpię, że miał on zostać wiceprezesem ds. nauk społecznych. Po pierwsze – przegłosowano by go, po wtóre wiceprezes winien być pełnym członkiem Akademii (Chołaj w rozmowie prywatnej mówił, że radzono mu, aby nie kandydował na członka Akademii. Głosują bowiem korespondenci, a tych mamy, po 1981 r., b[ardzo] dziwnych).

Dalsza wersja – Chołaj ma zostać sekretarzem Wydz[iału] I. Byłoby to niezłe, bo jest to wydział wyjątkowo zabagniony ideologicznie, politycznie, kadrowo i pod każdym względem. Zmiany w IH i IBL miały – moim zdaniem – połowiczny charakter, nowi dyrektorzy – to ludzie tyle że nie wrogowie i w miarę lojalni (takim też jest nowy wicedyr[ektor]. IFiS, Ogonowski[5]. Szkodzić nie będzie, ale propagować marksizm-leninizm też nie).

Gdyby Chołaj pozostał zastępcą Kaczmarka – chyba jako pierwszy zastępca, bo Gertych i Nałęcz odchodzą – mając pod sobą sprawy personalne i zagraniczne, nie byłoby źle. Jest to człowiek trudny, ale pryncypialny.

---

[4] Konferencja Pugwash w Sprawie Nauki i Problemów Światowych (nazwa pochodzi od kanadyjskiej miejscowości Pugwash) – ruch uczonych i intelektualistów na rzecz pokoju i rozbrojenia, powstały w 1955 r. w reakcji na pacyfistyczny manifest Bertranda Russella, pod którym podpisał się m.in. Albert Einstein.

[5] Zbigniew Ogonowski (ur. 1924) – historyk filozofii, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1983 r., kierownik Miejskiej Biblioteki Publicznej w Słupsku (1945–1949), pracownik PIW (1951–1954), pracownik naukowy Zakładu Historii Nauki PAN (1954–1956), IFiS PAN (1956–1994).

Chołaj b[ardzo] wyraźnie nie lubi Markiewicza, co jest zrozumiałe. Nie mogłem jednak zrozumieć, dlaczego ma niechęć do T[adeusza] M. Jaroszewskiego. Jaroszewski jest trudny[c] w pracy – spóźnia się, nie dotrzymuje terminów, jest niesłowny, stale „dyplomatycznie" choruje itp. – ale niewątpliwie jest uczciwy ideologicznie (n[ota]b[ene] Jaroszewski został wybrany do KZ PZPR PAN. Jednym z sekretarzy KZ został dr Pyrgała[6], b[yły] aktywista klubu „Rzeczywistość").

Chołaj w rozmowie z tow. Smirnowem (październik br.) podkreślał, że chociaż jest „z całym szacunkiem do Jaroszewskiego", to radzi mieć do czynienia z K[azimierzem] Doktórem, który jest solidniejszy, zaś J[aroszewski] „stale spóźnia się".

Zresztą podobny stosunek do J[aroszewskiego] miał w rozmowach z tow. radzieckimi prof. K[azimierz] Doktór. Jaroszewski jest wyraźnie nielubiany. Wątpię, żeby to była tylko sprawa jego niepunktualności, coś też musi być bardziej zasadniczego. Wiem też, że Markiewicz także nie lubi Jaroszewskiego.

Z dalszych spraw, o których się mówi, to sprawa następstwa kierownictwa Wydz[iału] Nauki i Oświaty po Duraczyńskim (chodzą plotki o jakimś skandalu). Była pogłoska o tym, że nowy sekretarz [KC] H[enryk] Bednarski byłby równocześnie kierow[nikiem] Wydziału (chyba krótko w takiej sytuacji przy końcu lat siedemdziesiątych był Werblan), ale to chyba niemożliwe. Mówiło się też o gen. R[udolfie] Dzipanowie (b[yły] pełnomocnik KOK[7] w PAN) – wieść o tym przyniosła z „miasta" jedna z pracownic B[iura] Z[agranicznego].

(Nie byłoby to złe – słuchałem jego b[ardzo] wyważonej wypowiedzi na zebraniu POP Sekretariatu. Na zebraniu tym podniesiono m.in. sprawę, dlaczego sekretarze i zastępcy oraz sekretarze wydziałów poza Gertychem – nie są członkami POP, chociaż to jest ich podstawowe miejsce pracy).

Jeszcze jedna [rzecz]. Drobna, ale symptomatyczna – prof. J[an] Rychlewski z Centrum Badań Kosmicznych wystosował z Moskwy (gdzie przebywa na rocznym pobycie) piękny list do sekretarza naukowego z prośbą o wystąpienie do AN ZSRR o przedłużenie jego pobytu (rzekomo dowiedział się, że nie zajmie miejsca po Duraczyńskim), w związku „z wysoką efektywnością" jego prac w Moskwie. Była to niewypowiedzianie komiczna taka wysoka samoocena, którą spopularyzowano w całym BZ.

Poza sprawami szczegółowymi parę refleksji ogólniejszej natury.

Odnoszę wrażenie, że w całej Akademii panuje wyraźnie niezdrowa atmosfera. Sprawa Zgromadzenia Ogólnego, które – praktycznie – nie zrealizowało podstawowego zadania, jakim miał być wybór władz, jest tego dowodem. Prawdopodobnie istnieją jakieś animozje, wynikające najprawdopodobniej z pobudek politycznych.

To, co się stało, zakrawa na swoistą formę sabotażu. Nie chcę uogólniać, ale Akademia po „odnowie" z 1981 r. stała się w pewnym stopniu bastionem sił reakcyjnych. (aktualnie jako korporacja uczonych).

---

[c] *Słowo wpisane odręcznie*.

[6] Być może Jerzy Pyrgała – archeolog, prehistoryk.

[7] KOK (Komitet Obrony Kraju) – organ Rady Ministrów ds. obronnych, powstał w 1959 r. Jego zadaniem było nadzorowanie działalności innych organów państwowych w zakresie obronności. Miał przejąć pełnię władzy w razie zagrożenia bezpieczeństwa kraju. W jego skład wchodziło kierownictwo partyjno-rządowe z I sekretarzem PZPR na czele.

Dowiedziałem się w ostatniej chwili, że prof. Sosnowski jest postacią kontrowersyjną. Rzekomo mądry człowiek, ale b[ardzo] „wielkopański" i mający tzw. nastroje.

Akademia jako centrum naukowe wygląda, gdy chodzi przynajmniej o humanistykę, niedobrze. IFiS, IH, IBL nie mają sprężystego kierownictwa politycznego. Instytuty są często „przechowalnią" różnych opozycjonistów.

Z zasłyszanych wieści, w instytutach przyrodniczych i technicznych też nie jest najlepiej politycznie (np. [w] IPPT Herczyński „kryty" przez swoje władze).

Akademia jako urząd sterujący rozwojem nauki – chyba sekretarz[c] naukowy spełnia swoje zadania, ale sytuacja w wydziałach (np. w I) jest nie najlepsza (obok Markiewicza niezbyt „klarowna" postać z[astęp]cy sekretarza, prof. L[eszka Kubickiego).

Ogólne zdanie: Akademia wymaga zasadniczego od podstaw „przewentylowania".

Uwagi

1. Powyższa informacja jest pierwszą, jaką opracował TW po wprowadzeniu go na teren PAN;

2. TW otrzymał zadanie obserwowania i rejestracji sytuacji w PAN, ze szczególnym uwzględnieniem atmosfery przedwyborczej do władz PAN.

St[arszy] inspektor Wydziału III Dep[artamentu III] MSW
mjr L[ech] Słoma[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 265–269, mps.

[d] *Poniżej nieczytelny podpis i data* 16 XII 1983, *obok drugi podpis, prawdopodobnie Zenona Knyziaka, z datą* 16 XII 1983.

Nr 157

1983 grudzień 28, Warszawa – Notatka Departamentu III MSW dotycząca PAN, tajne

Problematyka PAN[a]

1. Potencjał naukowo-badawczy i produkcyjny Polskiej Akademii Nauk może mieć znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy PRL. W istniejącym obecnie układzie PAN konieczne są zmiany strukturalno-organizacyjne w systemie badań i zarządzania.

Badania naukowe PAN (podstawowe, zastosowania i wdrożenia) muszą stanowić konkretną część programu rozwoju społeczno-gospodarczego PRL.

Proponowane zmiany

a) W istniejącej strukturze PAN konieczne jest wyraźne wyodrębnienie części korporacyjnej od centrum Badań Naukowych, realizującej program badań zweryfikowanych i zatwierdzonych przez rząd. Placówki naukowe są finansowane i realizują badania formułowane przez centrum. Korporacja uczonych (średnia wieku 64 lata) na dotychczasowych zasadach może spełniać funkcje konsultacyjno-doradcze w ramach działalności Zgromadzenia Ogólnego i Komitetów Naukowych.

b) Należy przeprowadzić wnikliwą weryfikację (przegląd) realizowanych programów badawczych i wykonujących te zadania kadr naukowych. W komisjach winni uczestniczyć jako pełnoprawni członkowie przedstawiciele władz KC PZPR i KW PZPR (w naukach społeczno-politycznych obligatoryjnie), rad narodowych (badania a programy lokalne), stowarzyszeń np. NOT, resortów np. MSW (programy patologii społecznej). Badania tzw. własne, np. biologia potoków górskich, motyle i inne, winny być czasowo wstrzymane wraz z likwidacją etatów, a środki przeznaczone na badania społecznie użyteczne. W ramach przeglądu kadr zaostrzenia wymagają kryteria oceny postaw społeczno-politycznych. Placówki naukowo-badawcze, badawcze i wykonawcy, jeśli nie wykonują zadań na rzecz społeczeństwa i i socjalistycznego państwa, muszą być wnikliwie oceniani i zmuszeni do realizacji zatwierdzonych programów polityki ekonomicznej, społecznej i politycznej państwa na lata 1984–1986.

2. Instytuty nauk społecznych PAN (Instytut Filozofii i Socjologii, Instytut Historii, Instytut Badań Literackich i inne) i ich programy naukowo-badawcze winny bezwzględnie programować i realizować założenia i ideały ustroju socjalistycznego. Placówki, które nie wywiązują się z tych zadań, należy poddać szczegółowej kontroli dotychczasowej działalności. W przypadku stwierdzenia propagowania obcych wzorców ideowych stosować ostre cięcia kadrowe, z czasową likwidacją określonych placówek włącznie.

Znaczna część programów badawczych i kształcenia w dyscyplinach społeczno-politycznych znajduje się pod wpływem przeciwników politycznych oraz organizatorów i przywódców opozycji politycznej (B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, K[lemens] Szaniawski, J[erzy] Jedlicki, K[rystyna] Kersten, J[an] J[ózef] Lipski itp.).

---

[a] *Powyżej z lewej strony dopisek* Tow. Kwiatkowski materiał dobry – proszę o rozmowę.

Rady naukowe z tej dziedziny często są zdominowane przez przedstawicieli opozycji politycznej.

3. Współpraca naukowa i wymiana osobowa z zagranicą wymaga zgodnie z założeniami politycznymi partii przeprofilowań na rzecz współpracy w ramach KDL. Wyjazdy zagraniczne i zaproszenia obcokrajowców muszą wynikać z konkretnych, społecznie użytecznych planów, badań prowadzonych (weryfikowanych) w instytutach. Instytut posiada do rozwiązania określony problem i wówczas kieruje właściwego pracownika za granicę. Zaproszenia prywatne z kk, szczególnie z nauk społecznych, służą głównie indoktrynacji i powinny być w zasadzie zlikwidowane. Na pewno nie powinny służyć jako swoista forma wynagradzania za postawę i działalność antysocjalistyczną.

4. Rady naukowe w instytutach winny spełniać funkcje usługowe na rzecz dyrekcji, a nie odwrotnie, jak to jest aktualnie w praktyce.

5. Działalność wydawnictw instytutowych wymaga wkroczenia kontroli. Dotacja wynosząca ok. 360 mln zł na publikacje w nakładach 500–1500 egzemplarzy, które często trafiają na przemiał, jest swoistym marnotrawstwem. Dotacja stanowi w zasadzie dofinansowanie pracowników naukowych zainteresowanych tą działalnością.

Oprac[owano] w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 279–281, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 158

1983 grudzień 28, Warszawa – Informacja Departametu III MSW dotycząca prof. Czesława Bobrowskiego, tajne specjalnego znaczenia

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Departament III
L.dz. OE I003004/83

Informacja
dot[ycząca] prof. Czesława Bobrowskiego[a]

Ze sprawdzonego źródła uzyskujemy informacje, że prof. Cz[esław] Bobrowski w prywatnych rozmowach wyraża poglądy wręcz odmienne od głoszonych oficjalnie.

W połowie listopada br. mówił, że:

– komisja planowania publikuje błędne i fałszywe wyniki produkcyjne, w takich warunkach trudno jest przedsięwziąć coś rozsądnego;

– istnieje obawa, że całe grono realizatorów planu gospodarczego zafascynuje się tak własnymi fantazjami, że zabrniemy w sytuację, z której naprawdę nie ma wyjścia;

– ma zamiar przy najbliższym spotkaniu z gen. Jaruzelskim przedstawić swój negatywny pogląd na to, co robi z problematyką podwyżki cen prasa, radio i telewizja.

Na początku grudnia br. mówił, że:

– jest absolutnie przerażony powstałą w ciągu ostatnich kilku dni sytuacją;

– akcja wojskowych grup operacyjnych ma fatalne skutki dla gospodarki i prowadzi prosto do tragicznej sytuacji sprzed grudnia 1981 r.;

– załamanie złotówki jest już widoczne, wysuszenie rynku też;

– nastąpiło zwiększenie przecieku wszelkich towarów konsumpcyjnych na szczeblu hurtu;

– do odbiorcy-konsumenta dociera coraz mniej towarów po cenach regulowanych;

– pierwszą część przemówienia gen. Kiszczaka w sejmie odebrał fatalnie, wyzierał z niej fałsz twierdzeń, że opozycja jest znikoma. Dalej było to ciekawe przemówienie z punktu widzenia tonacji – nie szefa resortu, ale polityka, który chce i zamierza wyjść na szersze wody;

– nastąpiło w skali krajowej, na wszystkich szczeblach, obniżenie lojalności aparatu w stosunku do kierownictwa rządowego i partyjnego. Jest tak wysoki stopień pogardy dla nieudolności władzy i rozgrywek wewnętrznych na szczytach, że siłą rzeczy wywołuje opór, a stąd działania nielojalne. Nielojalni są już ministrowie, a to oznacza stracenie zdolności efektywnego działania.

[a] *Z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Wiejak [?] Zwrot od Tow. Ministra Kiszczaka. Jeden egz. przesłać do tow. Sasina, powołując się na rozmowę ze mną z dnia 2 I 1984 r. Drugi egz. przekazać Tow. Kwiatkowskiemu, aby zainteresowano się osobą prof. B[obrowskiego], *nieczytelny podpis i data* 2 I 1984.

Uwaga:

Wszelkie szersze wykorzystanie informacji naraża na dekonspirację źródło. Pesymizm prof. Cz[esława] Bobrowskiego wobec perspektyw naszej gospodarki odnotowujemy tą drogą już od dłuższego czasu.

Opracowano w Departamencie III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 5, k. 282, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów*.

Nr 159

1983 grudzień 30, Warszawa – Notatka Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Notatka

Do chwili obecnej nie ogłoszono publicznie, że prof. A[leksander] Gieysztor złożył rezygnację z pełnienia funkcji prezesa PAN. Ze względów taktycznych do 9 stycznia 1984 r., tj. upływu terminu zgłaszania kandydatów na funkcję prezesa, może to być korzystne. Ewentualnie może to blokować zgłaszanie kandydatur wygodnych dla opozycji np. Litwiniszyn, Labuda, Ciesielski. Natomiast po tym terminie należy sprawę bezwzględnie ujawnić. Bez tego przy ponownych wyborach w końcu stycznia może zaistnieć sytuacja jak w dniu 9 grudnia 1983 r. Dla wielu akademików, niewtajemniczonych w podteksty sprawy lub chcących świadomie wykorzystać nasze błędy taktyczne, Gieysztor będzie nadal jedynym kandydatem na prezesa. Z drugiej strony brak jednoznacznie odbieranej przez środowisko polityki ze strony władz wobec osoby prof. Gieysztora będzie nadal blokować postawy naukowców, którzy mogliby zaangażować się aktywnie na rzecz innych pozytywnych kandydatur. Środowisko naukowe PAN znane jest z tego, że bardzo uważnie obserwuje i analizuje wszelkie „sygnały", jakie przekazywane są ze strony czynników decyzyjnych.

W tym kontekście różnie interpretowane jest dalsze popularyzowanie osoby prof. Gieysztora przez środki masowego przekazu (po faktach z dn. 19 XII 1983 r.[1]), np. art[ykuł] z „Ekspresu Wieczornego" z dnia 27 grudnia 1983 r.

Po 9 stycznia 1984 r. stanowisko władz państwowych wobec A[leksandra] Gieysztora musi być w pełni jednoznaczne.

Naczelnik Wydziału III Departamentu III MSW
Płk A[ndrzej] Kwiatkowski[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, k. 286, mps.

[a] *Powyżej nieczytelny podpis*.

[1] W tym dniu Aleksander Gieysztor w piśmie do prezesa Rady Ministrów poinformował, że podjął decyzję o rezygnacji z pełnienia obowiązków prezesa PAN.

Nr 160

1984 styczeń 3, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca sytuacji w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji w PAN

W dniu 9 grudnia 1983 r. odbyła się 59. Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN. Głównym punktem obrad były wybory władz Akademii, tj.: prezesa, 4 wiceprezesów oraz 20 członków prezydium.

Wobec wcześniejszej rezygnacji z ubiegania się o stanowisko prezesa prof. prof. A[leksandra] Gieysztora, J[ana] K[arola] Kostrzewskiego oraz G[erarda] Labudy, jedynym kandydatem został prof. L[eonard] Sosnowski.

Na wiceprezesów zgłoszono kandydatury prof. prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego, J[erzego] Litwiniszyna, G[erarda] Labudy, Wł[adysława] Markiewicza, K[azimierza] Urbanika[1], J[anusza] Hamana, M[acieja] Nałęcza i A[dama] Urbanka.

Na posiedzeniu Komisji Wyborczej kandydatury prof. prof. J[anusza] Hamana, M[acieja] Nałęcza i A[dama] Urbanka nie uzyskały akceptacji.

Do 20-osobowego składu wybieralnych członków Prezydium PAN zgłoszono prof. prof. A[leksandra] Gieysztora, H[enryka] Markiewicza, J[ózefa] Pajestkę, W[acława] Szuberta, S[tefana] Żółkiewskiego, W[acława] Gajewskiego, L[eszka] Kuźnickiego, W[łodzimierza] Ostrowskiego[2], H[enryka] Szarskiego, A[dama] Urbanka, L[echa] Wojtczaka, K[azimierza] Zielińskiego, A[dama] Bielańskiego, J[erzego] Habera[3], J[erzego] Kroha, S[tanisława] Łojasiewicza[4], J[Lucjana] Sobczyka, J[ana] Stankowskiego[5],

---

[1] Kazimierz Urbanik (1930–2005) – matematyk, prof. nadzwyczajny od 1960 r., prof. zwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy Instytutu Matematycznego UWr (1950–2000), dyrektor tego instytutu (1967–1996), rektor UWr (1975–1981). Członek korespondent PAN od 1965 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r., prezes Oddziału PAN we Wrocławiu (1972–1977), członek Prezydium PAN (1969–1980, 1984–1989), wiceprezes PAN (1984–1986).

[2] Włodzimierz Ostrowski (ur. 1925) – biochemik, prof. nadzwyczajny od 1969 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy AM w Krakowie (1948–1996), dyrektor Instytutu Biochemii Lekarskiej AM (1972–1996). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., członek Prezydium PAN od 1975 r., sekretarz naukowy (1981–1995) i prezes Oddziału PAN w Krakowie (1996–2002), wiceprezes PAN (1996–2003). Członek PZPR (1960–1990), członek kierownictwa zespołu partyjnych członków PAN (1981–1989).

[3] Jerzy Haber (ur. 1930) – chemik fizyczny, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy AGH (1951–1968), prodziekan Wydziału Ceramicznego AGH (1964–1968), dyrektor Instytutu Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN od 1978 r. Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., członek Prezydium PAN (1984–1986, 1990–?), prezes Oddziału PAN w Krakowie (2007–2010). Członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1975–1983).

[4] Stanisław Łojasiewicz (1926–2002) – matematyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., pracownik naukowy Instytutu Matematyki UJ (1946–2002), członek rzeczywisty PAN od 1980 r.

[5] Jan Stankowski (ur. 1934) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1974 r., prof. zwyczajny od 1979 r., pracownik naukowy UAM (1956–1957), Instytutu Fizyki PAN od 1957 r., dyrektor naczelny Instytutu Fizyki Molekularnej PAN w Poznaniu (1975–1985), dyrektor Instytutu Informatyki Teoretycznej i Stosowanej PAN w Gliwicach. Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1999 r., członek Prezydium PAN (1990–1995), przewodniczący Oddziału PAN w Poznaniu (1990–1995).

J[ózefa] Werlego, J[erzego] Wróbla[6], W[itolda] Gutkowskiego, J[ana] Kaczmarka, R[omana] Kulikowskiego, Ig[nacego] Maleckiego, M[acieja] Nałęcza, B[ogdana] Paszkowskiego, W[ojciecha] Szczepińskiego[7], A[lfreda] Świta[8], S[tefana] Węgrzyna[9], Zb[igniewa] Gertycha, J[anusza] Hamana, S[zczepana] Pieniążka[10], M[ariana] Truszczyńskiego[11], M[ieczysława] Chorążego, A[ntoniego] Horsta[12], T[adeusza] Orłowskiego, W[itolda] Rudowskiego, S[tefana] Ślopka[13], A[lfreda] Jahna, J[ana] Kostrzewskiego, R[omana] Teisseyre[a].

Wśród wymienionych wyżej osób znajduje się szereg naukowców prezentujących pozytywne postawy społeczne i polityczne.

Są to między innymi prof. prof.: H[enryk] Markiewicz, W[łodzimierz] Ostrowski, K[azimierz] Zieliński, L[ucjan] Sobczak [Sobczyk], J[erzy] Wróbel, M[aciej] Nałęcz, A[lfred] Świt, S[tefan] Węgrzyn, M[arian] Truszczyński, T[adeusz] Orłowski, W[itold] Rudowski, S[tefan] Ślopek.

---

[a] *W oryginale* Teissyra.

[6] Jerzy Wróbel (ur. 1923) – chemik, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1975 r., kierownik Pracowni Analizy Naturalnych Surowców Organicznych UW (1964–1993), dziekan Wydziału Chemii UW (1969–1971, 1975–1981). Członek korespondent PAN od 1973 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r. Członek PZPR.

[7] Wojciech Szczepiński (ur. 1924) – specjalista od mechaniki ośrodków ciągłych, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1977 r., inżynier w Zakładach Urządzeń Telefonicznych (1947–1951), w Instytucie Lotnictwa (1952–1956), pracownik naukowy PW (1957–1962, 1968–1971), IPPT PAN (1963–1968, 1971–1995). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r., członek Prezydium PAN (1993–1998), sekretarz Wydziału IV PAN (1993–1995).

[8] Alfred Świt (ur. 1928) – elektronik, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1976 r., pracownik naukowy PW (1952–1999), dyrektor Instytutu Technologii Elektronicznej PW (1970–1978), dziekan Wydziału Elektroniki PW (1969–1970), prorektor PW (1970–1981). Członek korespondent PAN od 1976 r., przewodniczący Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN (1974–1981). Członek PPR/PZPR (1947–1990), członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1973–1989).

[9] Stefan Węgrzyn (ur. 1925) – fizyk, informatyk, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1968 r., pracownik naukowy PŚ od 1949 r., dyrektor Instytutu Informatyki Czasu Rzeczywistego PŚ od 1972 r., kierownik Zakładu Systemów Automatyki Kompleksowej PAN w Gliwicach (1968–2003). Członek korespondent PAN od 1964 r., członek rzeczywisty PAN od 1973 r., członek Prezydium PAN (1974–1980). Członek Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989).

[10] Szczepan Pieniążek (1913–2008) – specjalista sadownictwa, prof. nadzwyczajny od 1945 r., prof. zwyczajny od 1954 r., pracownik SGGW (1951–1983), dyrektor Instytutu Sadownictwa SGGW w Skierniewicach (1951–1983). Członek korespondent PAN od 1952 r., członek rzeczywisty PAN od 1964 r., członek Prezydium PAN (1964–1989), wiceprezes PAN (1975–1980).

[11] Marian Truszczyński (ur. 1929) – mikrobiolog, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy Państwowego Instytutu Weterynaryjnego w Puławach (1953–1999), dyrektor naczelny Państwowego Instytutu Weterynaryjnego (1972–1999). Członek korespondent PAN od 1976 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r., przewodniczący Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1999–2002), członek Prezydium PAN od 1990 r., wiceprezes PAN (1996–1998), wiceprezes Oddział PAN w Lublinie od 2003 r. Członek PZPR (1965–1990), wiceprzewodniczący Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1984–1989), członek Komisji ds. Nauki i Postępu Technicznego przy RM (1985–1989).

[12] Antoni Horst (1915–2003) – genetyk, prof. nadzwyczajny od 1950 r., prof. zwyczajny od 1956 r., pracownik naukowy UW (1945–1946), AM w Poznaniu (1946–1974), kierownik Zakładu Genetyki Człowieka PAN (1974–1980), rektor AM (1956–1959). Członek korespondent PAN od 1969 r., członek rzeczywisty PAN od 1980 r., członek Sekretariatu Wydziału Nauk Medycznych PAN (1975–1980, 1984–2003[?]).

[13] Stefan Ślopek (1914–1995) – mikrobiolog, immunolog, prof. nadzwyczajny od 1950 r., prof. zwyczajny od 1957 r., pracownik naukowy UJK (1939), Państwowego Instytutu Medycznego we Lwowie (1939–1941), Instytutu Badań Tyfusu Plamistego we Lwowie (1941–1945), UJ (1945–1949), Śląskiej AM w Katowicach (1949–1954), AM we Wrocławiu (1954–1973), dyrektor Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN (1954–1995). Członek rzeczywisty PAN od 1973 r., przewodniczący Komitetu Immunologicznego PAN (1972–1978), członek Sekretariatu Wydziału Nauk Medycznych PAN (1965–1983), członek Prezydium PAN (1972–1980, 1984–1995. Przewodniczący Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1984–1989).

W gronie kandydatów do prezydium są również naukowcy, którzy w przeszłości niejednokrotnie współdziałali i wspierali grupy opozycji politycznej. Są to między innymi prof. prof.: W[acław] Gajewski, L[eszek] Kuźnicki, L[ech] Wojtczak, M[ieczysław] Chorąży, J[erzy] Łoś, R[oman] Ciesielski, S. [Jan] Stankowski, J[ózef] Werle, J[anusz] Haman, A[lfred] Jahn, H[enryk] Szarski.

W czasie sesji Zgromadzenia Ogólnego PAN w dniu 9 grudnia 1983 r. nie wybrano prezesa PAN. Prof. L[eonard] Sosnowski nie otrzymał wymaganej większości 2/3 głosów.

W głosowaniu wzięło udział 232 członków PAN, za jego kandydaturą wypowiedziało się 114, przeciwko głosowało 118. Taki przebieg głosowania był wynikiem wystąpień prof. prof. R[yszarda] Gryglewskiego, R[omana] Ciesielskiego i J[erzego] Łosia, którzy zasugerowali członkom zgromadzenia, iż jedynym godnym sprawowania funkcji prezesa jest prof. Al[eksander] Gieysztor. Oficjalne milczenie prof. Gieysztora, pomimo wcześniejszych zobowiązań do rezygnacji i poparcia prof. L[eonarda] Sosnowskiego, członkowie zgromadzenia przyjęli jako jego chęć dalszego pełnienia funkcji prezesa. Gieysztor jako prezes dla wielu członków PAN, szczególnie związanych z opozycją polityczną, był gwarantem zachowania ich dotychczasowych pozycji w nauce polskiej. Wynik głosowania wykazał również, że w PAN istnieje znaczna grupa naukowców, którzy nie poddali się manipulacji opozycji i chcą wspólnie z władzami państwowymi działać na rzecz stabilizacji społeczno-politycznej w kraju. W powstałej sytuacji przełożono termin wyboru prezesa na następne posiedzenie zgromadzenia zaplanowane na dzień 27 stycznia 1984 r.

Określono również termin zgłaszania kandydatów na funkcję prezesa PAN do dnia 9 stycznia 1984 r.

Wobec niewybrania prezesa nie wybrano również pozostałych członków władz Akademii. Zgodnie z obowiązującym regulaminem wyborczym funkcję prezesa po niedokończonych wyborach pełnił dalej prof. Al[eksander] Gieysztor. Był to taktyczny element rozgrywki opozycji zmierzającej do dalszego utrzymania na stanowisku prezesa PAN prof. Al[eksandra] Gieysztora. W powyższej sytuacji udaremnieniem tych zamiarów mogła być jedynie rezygnacja prof. Al[eksandra] Gieysztora z funkcji prezesa. Cel ten osiągnięto, gdyż wymieniony w dniu 19 grudnia 1983 r. wystosował do rezesa Rady Ministrów pismo, w którym prosi o przyjęcie do zatwierdzającej wiadomości, iż z dniem 31 grudnia 1983 r. przestaje pełnić obowiązki prezesa PAN. Rezygnację z funkcji prezesa prof. Gieysztor ogłosił również na posiedzeniu prezydium w dniu 20 grudnia 1983 r. Można przyjąć interpretację, iż złożona przez Gieysztora w dniu 19 grudnia 1983 r. rezygnacja z pełnienia funkcji prezesa jest jednoznaczna z rezygnacją z jego dalszego kandydowania na to stanowisko (złożył rezygnację w okresie prawnego wykonywania funkcji prezesa).

Do chwili obecnej nie zgłoszono jeszcze żadnego kandydata na prezesa. W myśl ustaleń regulaminu wyborczego kandydat na funkcję prezesa winien być zgłoszony na piśmie przez co najmniej 3 członków PAN i wyrazić zgodę na kandydowanie. Z przedstawionych wcześniej kandydatur w środowisku naukowym rozważane jest zgłoszenie prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego, który gwarantuje realizację linii polityki państwa w nauce. W dalszych wyborach może liczyć się nadal prof. L[eonard] Sosnowski, jednakże tylko w przypadku zgłoszenia jego kandydatury z sali bądź w przypadku zblokowania się

w głosowaniu innych kandydatów. W środowisku krakowskim dyskutowana jest kandydatura prof. J[erzego] Litwiniszyna, który może wyrazić zgodę na kandydowanie. W tym środowisku rozważa się również kandydaturę prof. R[omana] Ciesielskiego. Prof. J[erzy] Litwiniszyn jako wybrany prezes Oddziału PAN w Krakowie i zwyczajowo jako wiceprezes PAN przyszłej kadencji ma z tej racji lepszą pozycję i może ewentualnie zablokować prof. R[omana] Ciesielskiego w przypadku zgłoszenia jego kandydatury.

Ośrodek poznański może popierać kandydaturę prof. G[erarda] Labudy. Pozycję jego osłabia jednakże fakt, że na Zgromadzeniu PAN w dniu 9 grudnia 1983 r. stwierdził, że nie zamierza ubiegać się o funkcję prezesa i nie posiada programu działania. Ostatnio uzyskano informację, że prof. G[erard] Labuda określa, iż mógłby kandydować na stanowisko prezesa, o ile uzyskałby wcześniejszą akceptację władz państwowych. Wymieniane są również kandydatury prof. prof. Wł[adysława] Markiewicza, S[zczepana] Pieniążka i J[ana] Szczepańskiego. Prof. prof. S[zczepan] Pieniążek i J[an] Szczepański nie są zainteresowani w objęciu tej funkcji, natomiast Wł[adysław] Markiewicz z zadowoleniem przyjmuje zgłaszane mu sugestie wysunięcia jego kandydatury na prezesa PAN.

Istnieje prawdopodobieństwo, że prof. Wł[adysław] Markiewicz w przypadku wyrażenia zgody na kandydowanie otrzymałby głosy znacznej części akademików reprezentujących nauki: społeczne, matematyczne, fizyczne i chemiczne oraz rolne i leśne.

Nie można wykluczyć, że w czasie posiedzenia w dniu 27 bm. mogą zostać zgłoszone z sali inne kandydatury, w tym również prof. Al[eksandra] Gieysztora.

Po rezygnacji przez prof. Al[eksandra] Gieysztora z pełnienia funkcji prezesa PAN prof. prof. H[enryk] Szarski z Krakowa i J[an] Stankowski z Poznania zgłosili oficjalnie rezygnację z ubiegania się o wybór do Prezydium PAN.

Oceniając generalnie aktualną sytuację w PAN, można stwierdzić, iż osiągnięto zakładany podstawowy warunek na drodze do uzdrowienia sytuacji w PAN, jakim jest wyeliminowanie z funkcji prezesa prof. Al[eksandra] Gieysztora. Podjęte przez opozycję działania destrukcyjne nie pozwoliły na realizację przyjętego wariantu natychmiastowego obsadzenia funkcji prezesa przez możliwego do przyjęcia kandydata, jakim był prof. L[eonard] Sosnowski. Niemniej rozwój wydarzeń wokół wyborów w dniu 9 grudnia 1983 r. i zajętej postawy przez Al[eksandra] Gieysztora stworzył szereg pozytywnych elementów zmieniających ogólną sytuację w PAN.

Al[eksander] Gieysztor skompromitował się w gronie liczących się naukowców. Istnieją poważne zastrzeżenia do jego postawy moralno-etycznej w rozgrywce o władzę w PAN. Część środowiska uważa, iż nie liczył się on z możliwymi do przewidzenia negatywnymi skutkami jego postawy dla przyszłości nauki polskiej. Elementy te stanowią przesłankę realizacji planowanych perspektywicznych korzystnych działań w środowisku naukowym PAN. W zgromadzeniu istnieje licząca się grupa naukowców, która może być partnerem dla działań władz w tym środowisku (50% głosów na prof. L[eonarda] Sosnowskiego).

Ujawnienie słabości działań akademików członków partii i rozbieżnych postaw mimo przyjętej taktyki wyborczej (część poparła kandydaturę Al[eksandra] Gieysztora) może spowodować przy aktywnych działaniach czynników politycznych odrzucenie postaw liberalno-oportunistycznych oraz konsolidację wokół programu partii, zmierzającego do osiągnięcia pozytywnych przewartościowań w PAN.

Mianowanie przed dniem 9 grudnia 1983 r. sekretarza naukowego prof. Z[dzisława] Kaczmarka zagwarantowało realizację polityki władz państwowych na odcinku nauki. Sekretarz naukowy nawet w przypadku przeciągającej się procedury wyborów do władz PAN będzie kierował i nadzorował pracę instytutów naukowo-badawczych oraz innych jednostek organizacyjnych Akademii.

Powołanie w dniu 30 grudnia 1983 r. sekretarzy siedmiu wydziałów dodatkowo umacnia pion państwowy w PAN. Sekretarze ci, tj.:

– Wydziału Nauk Społecznych – prof. W[itold] Hensel;

– Wydziału Nauk Biologicznych – prof. A[dam] Urbanek;

– Wydziału Nauk Matematycznych, Fizycznych i Chemicznych – prof. W[ojciech] Zielenkiewicz;

– Wydziału Nauk Technicznych – prof. B[ohdan] Ciszewski;

– Wydziału Nauk Rolnych i Leśnych – prof. A[ntoni] Rutkowski[14];

– Wydziału Nauk Medycznych – prof. M[irosław] Mossakowski;

– Wydziału Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych – prof. R[oman] Ney

znani są z dotychczasowych zaangażowanych postaw i działań w środowisku naukowym. Gwarantują realizację polityki partii i państwa na tym odcinku. Posiadają odpowiedni dorobek naukowy i autorytet w środowisku. Ich działania z racji pełnionych funkcji będą miały znaczny wpływ na polaryzację postaw społecznych i politycznych w środowisku

W powstałej sytuacji osiągnięcie limitów 2/3 głosów w wyborach na prezesa może być trudne dla każdego ze zgłoszonych kandydatów. Kandydatów, wobec których nie osiągnie się porozumienia, każda ze stron może skutecznie zablokować w wyborach. Stąd też funkcja prezesa może nie zostać obsadzona w czasie sesji w dniu 27 bm. Przy istnieniu sprawnie funkcjonującego aparatu sekretarza naukowego sytuacja ta może być jedynie niekorzystna dla układu korporacyjnego PAN. Niedokonanie wyboru prezesa będzie kompromitowało uczonych, którzy nie potrafią rozwiązać własnych problemów, a pretendują do pełnienia roli nadrzędnej w państwie. Układ ten nie może być oczywiście zbyt długo przeciągany w czasie, gdyż ma również swoje negatywne skutki dla polityki władz państwowych.

Ze względu na wysuwane w dniu 9 grudnia 1983 r. zarzuty, iż akademikom przedstawiono tylko jednego kandydata, co według ich ocen uniemożliwiało „demokratyczny" wybór, należy rozważyć konieczność wysunięcia kilku kandydatów, np. obok prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego wysunąć prof. prof. M[acieja] Nałęcza i K[azimierza] Urbanika. Przy tym prof. K[azimierz] Urbanik – młody, prężny uczony, może mieć również szansę wyboru. Nierozegranie wyborów między tymi kandydatami (rozstrzelenie głosów) może spowodować zgłoszenie innych kandydatów, w tym również prof. L[eonarda] Sosnowskiego.

[14] Antoni Rutkowski (ur. 1920) – technolog żywności, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny do 1969 r., pracownik naukowy Uniwersytetu Poznańskiego (1945–1954), dyrektor Instytutu Przemysłu Tłuszczowego (1954–1959), zastępca dyrektora Instytutu Chemii Ogólnej (1960–1969), Instytutu Żywności i Żywienia (1969–1973), pracownik naukowy SGGW (1972–1990), dyrektor Instytutu Technologii Żywności SGGW (1977–1982). Członek korespondent PAN od 1971 r., członek rzeczywisty PAN od 1983 r., przewodniczący Komitetu Technologii i Chemii Żywności PAN (1969–1971, 1978–1985), sekretarz Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1984–1989), członek Prezydium PAN (1984–1989). Członek PZPR (1963–1990), członek Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów (1972–1976, 1979–1989).

Można wysunąć szereg dalszych wariantów sytuacji, jednak należałoby z tym odczekać do dnia 9 stycznia br., tj. do upływu terminu zgłaszania kandydatur.

Aktualnie sytuacja społeczno-polityczna w PAN jest względnie stabilna. Nie stwierdza się negatywnych wystąpień. Umocniona została pozycja sekretarza naukowego PAN prof. Z[dzisława] Kaczmarka, na wniosek którego premier mianował jego zastępcami prof. Henryka Chołaja i prof. Saturnina Zawadzkiego[15].

Do chwili obecnej nie ogłoszono publicznie, że prof. Al[eksander] Gieysztor złożył rezygnację z pełnienia funkcji prezesa PAN. Ze względów taktycznych do 9 stycznia 1984 r., tj. do upływu terminu zgłaszania kandydatów na funkcję prezesa, może to być korzystne. Ewentualnie może to blokować zgłaszanie kandydatur wygodnych dla opozycji, np. Litwiniszyn, Labuda, Ciesielski. Natomiast po tym terminie należy sprawę bezwzględnie ujawnić. Bez tego, przy ponownych wyborach w końcu stycznia, może zaistnieć sytuacja jak w dniu 9 grudnia 1983 r. Dla wielu akademików niewtajemniczonych w podteksty sprawy lub chcących świadomie wykorzystać nasze błędy taktyczne Gieysztor będzie nadal jedynym kandydatem na prezesa. Z drugiej strony brak jednoznacznie odbieranej przez środowisko polityki ze strony władz wobec osoby prof. Gieysztora będzie nadal blokować postawy naukowców, którzy mogliby zaangażować się aktywnie na rzecz innych pozytywnych kandydatur. Środowisko naukowe PAN znane jest z tego, że bardzo uważnie obserwuje i analizuje wszelkie „sygnały", jakie przekazywane są ze strony czynników decyzyjnych.

W tym kontekście różnie interpretowane jest dalsze popularyzowanie osoby prof. Gieysztora przez środki masowego przekazu (po faktach z dn. 9 XII 1983 r.), np. art[ykuł] z „Ekspresu Wieczornego" z dnia 27 grudnia 1983 r.

Po 9 stycznia 1984 r. stanowisko władz państwowych wobec A[leksandra] Gieysztora musi być w pełni jednoznaczne.

Opracowano w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 26a–31, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

[15] Saturnin Zawadzki (1923–2003) – gleboznawca, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy UMCS (1948–1958), IMUZ (1958–1983). Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1989 r. zastępca sekretarza Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN (1981–1983), zastępca sekretarza (1984–1989) i sekretarz naukowy PAN (1990–1998).

Nr 161

1984 luty 22, Warszawa – Pismo Szefostwa WSW do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Ministerstwo Obrony Narodowej
Szefostwo Wojskowej Służby Wewnętrznej
Nr CA-0718/24
22 luty 1984
00-909 Warszawa[a]

Naczelnik Wydziału III
Departamentu III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Warszawa

Drogą nieoficjalną uzyskano informacje dotyczące środowiska naukowego PAN.

W Moskwie, w pierwszych dniach lutego br., przebywał z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN, prof. Chołaj[b]. Po powrocie do kraju, w dniu 7 lutego, opowiadał w zaufaniu, że kierownictwo Akademii Nauk w ZSRR wykazywało duże zainteresowanie osobą prof. Wiatra i prof. Markiewicza, których oceniano jako rewizjonistów. Oczekiwano wyjaśnień ze strony prof. Chołaja[b], m.in. w aspekcie wskazania osób popierających ich działalność.

Prof. Chołaj[b] – rzekomo unikał odpowiedzi w powyższej kwestii, obawiając się odpowiedzialności po powrocie do kraju. Bał się również złożyć oficjalną informację o powyższej rozmowie prof. Kaczmarkowi.

W miesiącu styczniu br. na stanowisko z[astęp]cy dyrektora Instytutu Historii PAN został wybrany dr Jan Zamojski[1]. Posiadamy informacje, że wymieniony w 1963 r., pełniąc obowiązki komendanta Wojskowego Instytutu Historycznego, powiązany był z elementami syjonistycznymi. Z uwagi na reprezentowanie rewizjonistycznej postawy został w 1968 r. zwolniony do rezerwy.

Duże zaniepokojenie budzi obecność w IH PAN Geremka, który wypowiada się w środowisku naukowców, że może każdemu załatwić zagraniczne stypendium naukowe. Ze względu na istniejący w tym środowisku kult dolara powyższe propozycje mogą okazać się zachęcające.

---

[a] U góry *godło PRL. Numer sprawy wpisany odręcznie, z prawej odręczny dopisek* OE-III-0809/84. Data w formie pieczątki. *Poniżej odręczny dopisek* Tow. Słoma – do wykorzystania, *nieczytelny podpis*.

[b] *W oryginale* Hołaj.

[1] Jan Eugeniusz Zamojski (ur. 1925) – historyk, oficer ludowego WP (1943–1968), prof. nadzwyczajny od 2002 r., pracownik GZP WP (1946–1958), szef WIH (1959–1964), doktorant na WAP (1964–1968), pracownik naukowy IH PAN (1969–1995), zastępca dyrektora IH PAN (1984–1989). Członek PZPR.

Z uzyskanych informacji wynika, że środowisko naukowe można w sposób wymuszony pozyskać do realizacji zadań na rzecz państwa, poprzez odcięcie od kapitału zachodniego.

Powyższe przedkładam do ewentualnego operacyjnego wykorzystania.

Z[astęp]ca Szefa Oddziału [c]
mjr mgr Wiesław Kaczmarczyk[d]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 125, mps.

[c] *Nieczytelne słowo*.
[d] *Powyżej odręczny podpis*.
Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 162

1984 marzec 13, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Informacja[a]

Prowadzona kontrola operacyjna grup i osób rozwijających działalność polityczną przeciwko podstawowym interesom ustrojowym PRL w środowisku naukowym wielokrotnie wskazywała, że obrońcą i rzecznikiem ich interesów był prof. Andrzej Werblan.

Zajmowane przez wyżej wymienionego w latach 1968–1980 bardzo odpowiedzialne funkcje w życiu społeczno-politycznym kraju, w ramach których nadzorował m.in. Polską Akademię Nauk, Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki i Ministerstwo Oświaty i Wychowania stwarzały dogodne warunki do prowadzenia polityki partii i stosowania socjalistycznych rozwiązań strukturalno-organizacyjnych.

W tym okresie czasu na wyżej wymienionych obiektach (szkołach wyższych i instytutach) bez wiedzy i akceptacji A[ndrzeja] Werblana praktycznie niemożliwe były zmiany kadrowe i zwolnienia z pracy samodzielnych pracowników naukowych. Ochroną A[ndrzeja] Werblana objęci byli m.in. prof. prof. E[dward] Lipiński, J[an] Kielanowski, Wł[adysław] Fiszdon, R. [Zbigniew] Grabowski, Z[ofia] Kielan-Jaworowska, J[erzy] Łoś; doc.: B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, J[erzy] Jedlicki, J[an] J[ózef] Lipski, dr R[yszard] Herczyński i wielu innych czołowych działaczy opozycji politycznej.

Pełne listy z charakterystykami antysocjalistycznej działalności posiada m.in. b[yły] dyrektor Biura Kadr i Szkolenia PAN, Feliks Filipek, w stosunku do których zastrzegł sobie działania personalne A[ndrzej] Werblan.

W okresie narastania nastrojów niezadowolenia społecznego i aktywnej działalności NSZZ „Solidarność" A[ndrzej] Werblan podjął działalność w ramach frakcji partyjnej tzw. struktur poziomych. Powyższa działalność i jej przywódca – Iwanow[1] – były przedmiotem negatywnych ocen władz politycznych, m.in. na łamach prasy partyjnej.

W ostatnim okresie A[ndrzej] Werblan prowadzi rozpoznanie nastrojów społeczno-politycznych w środowisku naukowym, wykorzystując do powyższego celu m.in. wiceprezesa PAN prof. Władysława Markiewicza, prof. A[dama] Schaffa i E[ugeniusza] Duraczyńskiego i posła Z[enona] Wróblewskiego[2].

Wyżej wymieniony podczas spotkań i rozmów zręcznie rozpowszechnia fałszywe wiadomości i inspiruje do działań szkodzących procesom stabilizacji w Polsce, np. podczas wyborów do władz PAN.

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Kwiatkowski, proszę o wstrzymanie się ze stosowaniem środków techniki operacyjnej, *nieczytelny podpis i data* 21 III 1984. *Poniżej odręczny dopisek* Tow. Słoma aa.

[1] Powinno być Zbigniew Iwanów (ur. 1948) – wiceprzewodniczący Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność" w Toruniu, orędownik tzw. struktur poziomych – oddolnego ruchu w obrębie PZPR z okresu „Solidarności", dążącego do zastąpienia scentralizowanych struktur zarządzania państwem porozumieniami na najniższych szczeblach lokalnych. Internowany po 13 XII 1981 r., w 1983 r. wyjechał do USA. Członek PZPR do 1981 r.

[2] Zenon Wróblewski (ur. 1920) – polityk, I sekretarz KW PZPR w Rzeszowie (1956), członek KC PZPR (1964–1971), Centralnej Komisji Rewizyjnej KC PZPR (1971–1981), poseł na Sejm PRL (1980–1985).

Na szczególną uwagę zasługuje wykorzystywanie do rozmów systemu łączności Sejmu PRL – wykorzystuje m.in. telefony wicemarszałka sejmu prof. Z[bigniewa] Gertycha.

Uwzględniając powyższe, w dniu 8 lutego 1984 r. został założony w Departamencie Techniki MSW wniosek na „PT" po uprzednim sprawdzeniu ww. w Biurze „C" MSW. **Wniosek został zwrócony** z wyjaśnieniem, że sprawą jest zainteresowany wiceminister SW gen. dyw. Wł[adysław] Pożoga[3].

W załączeniu karta E-15 i wniosek na „PT".

Z[astęp]ca naczelnika Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 127–128, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Poniżej odręczna notatka* Ze względu na określoną wyżej rolę A[ndrzeja] Werblana w środowiskach naukowych bardzo istotne jest rozpoznanie jego kontaktów i przekazywanych zaleceń – w tym konieczna kontrola rozmów telefonicznych, A. Kwiatkowski [?].

[3] Władysław Pożoga (ur. 1923) – żołnierz, polityk, gen. dywizji od 1983 r., funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie (1945–1951), WUBP/WUdsBP w Bydgoszczy (1951–1957), KW MO w Bydgoszczy (1957–1961), naczelnik Wydziału II KW MO w Gdańsku (1961–1968), zastępca komendanta KW MO w Gdańsku (1968–1973), zastępca dyrektora (1973) i dyrektor Departamentu II MSW (1973–1980), szef Służby Wywiadu i Kontrwywiadu MSW (1981–1989). Wiceminister spraw wewnętrznych (1980–1986), ambasador w Sofii (1989–1991).

Nr 163

1984 marzec 26 [?], Warszawa – Źródło Jerzy". Informacja o sytuacji w PAN, tajne

Źródło „Jerzy"
Przyjął ppłk Z[enon] Knyziak
26[?] III [19]84 r.[a]

Informacja
o sytuacji w Polskiej Akademii Nauk

Po wyborze czł[onka] rzecz[ywistego] PAN J[ana] Kostrzewskiego na stanowisko prezesa PAN w styczniu 1984 r. sytuacja polityczna w PAN uległa dalszej stabilizacji, a układ personalny kierownictwa PAN na kadencję 1984–1986 wskazuje, że Akademia będzie dążyła do realizacji głównych założeń polityki partii i rządu w obszarze placówek naukowych oraz w działalności ciał korporacyjnych Akademii. Szczególnie istotne znaczenie wśród czynników umożliwiających prowadzenie takiej polityki ma zmiana na stanowisku prezesa PAN oraz zmiany na stanowiskach sekretarzy wydziałów[b].

Nowe władze Akademii od początku kadencji wykazują dużą aktywność polityczną wyrażającą się między innymi w całej serii spotkań z członkami Biura Politycznego i Sekretariatu KC, Prezydium Sejmu i członkami rządu. Dzięki temu znacznie zacieśniła się współpraca między kierownictwem PAN a kierownictwem politycznym kraju i rządem.

Obecnie przygotowywane jest spotkanie kierownictwa Akademii z prezesem Rady Ministrów. Zostały opracowane i przekazane prezesowi Rady Ministrów materiały charakteryzujące sytuację kadrową i materialną Akademii, jej potrzeby oraz możliwości współpracy z rządem w zakresie ekspertyz naukowych i badań ukierunkowanych na potrzeby gospodarki.

Aktywność kierownictwa Akademii wyraża się również w częstych kontaktach z kierownictwem placówek i komitetów naukowych.

Podkreślając pozytywne znaczenie zmian personalnych w kierownictwie PAN, należy jednak zwrócić uwagę na trudności w obsadzaniu niższych stanowisk kierowniczych, jakie zarysowały się już przy poszukiwaniu kandydatów na stanowiska zastępców sekretarzy wydziałów. Trudności te występują jeszcze ostrzej przy obsadzaniu stanowisk kierowników placówek naukowych. Ostatnio dotyczy to np. Instytutu Parazytologii PAN, Instytutu Ekologii PAN, Instytutu Badań Literackich PAN. Rysuje się wyraźny brak kandydatów na stanowiska kierownicze w placówkach naukowych, którzy, poza chęcią objęcia stanowiska, reprezentowaliby wymaganą postawę polityczną, a także posiadali odpowiednią pozycję naukową i zdolności organizacyjne. Podobna sytuacja występuje przy powoływaniu na nową kadencję przewodniczących komitetów naukowych, przewodniczących rad naukowych, a także przewodniczących komitetów redakcyjnych

[a] *Poniżej odręczny dopisek* tow. Słoma, *nieczytelny podpis*.
[b] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* KZ PZPR.

wydawnictw PAN. Wprawdzie przyjęty tryb obsadzania tych stanowisk zapewnia kierownictwu PAN kontrolę i decydujący wpływ na decyzje personalne, to jednak znalezienie odpowiednich kandydatów będzie nastręczało zasadnicze trudności.

Ten stan rzeczy wynika bezpośrednio z sytuacji politycznej w placówkach PAN, gdzie znaczna część pracowników naukowych zajmuje postawę bierną lub opozycyjną. Znajduje to również odbicie w stagnacji rozwoju ruchu związkowego.

Organizacje związkowe powstały do tej pory w kilku zaledwie placówkach naukowych i mają niewielu członków. Z obserwacji zewnętrznej można stwierdzić małą aktywność polityczną grup opozycyjnych, ale mimo to napotyka duże trudności pokonania izolacji, w jakiej znajduje się szeroko rozumiane kierownictwo PAN wobec znacznej ilości członków korporacji i pracowników placówek naukowych. Przykładem takiej sytuacji może być list w sprawie uwolnienia doc. K[arola] Modzelewskiego, podpisany na początku br. przez kilkuset pracowników naukowych z Krakowa, o którym nie wiedziało kierownictwo Oddziału PAN w Krakowie ani aparat administracyjny oddziału. Na marginesie tej sprawy należy krytycznie ocenić bardzo liberalne stanowisko zajęte wobec autorów listu przez Prezydium Oddziału PAN w Krakowie.

Innymi przykładami bierności i braku chęci współpracy znacznej części środowiska naukowego z kierownictwem Akademii są krytyczne głosy o potrzebie organizacji III Kongresu Nauki Polskiej, a także brak poparcia dla inicjatyw kierownictwa PAN odnośnie [do] podjęcia przez Akademię w wybranych tematach badań naukowych ukierunkowanych na bieżące potrzeby gospodarki narodowej[c].

Kolejnym przykładem negatywnego działania jest silny nacisk wywierany przez Komitet Nauk Ekonomicznych na sekretarza naukowego PAN w celu opublikowania „Księgi Pamiątkowej" poświęconej prof. dr. E[dwardowi] Lipińskiemu w 95. rocznicę urodzin. Osoby domagające się wydania publikacji nie liczą się z kosztami wydawnictwa, skutkami zarysowującego się kryzysu wydawniczego w PAN, a wreszcie z wyraźnie wrogą socjalizmowi postawą prof. E[dwarda] Lipińskiego.

Nie mają dużego wpływu na sytuację polityczną w placówkach naukowych organizacje partyjne. Są one poza kilkoma przypadkami nieliczne i z reguły nie obejmują swoim zasięgiem osób z wysoką pozycją naukową, a nawet nie zawsze mają swoich przedstawicieli w kadrze kierowniczej. Z tego powodu organizacjom tym trudno jest zdobyć się na działanie ofensywne i koncentrują się one na korzystaniu z instytucjonalnych uprawnień w toku podejmowania decyzji personalnych, wyjazdowych, odznaczeniowych itp.

Czynnikiem niewątpliwie silnie wpływającym na nastroje wśród pracowników naukowych jest niedofinansowanie nauki. Według szacunkowych ocen, na koniec 1984 r. Akademii zabraknie na badania około 1 mld 700 mln zł. Taka sytuacja, jeśli zaistnieje, pociągnie za sobą konieczność zmniejszenia zatrudnienia w placówkach PAN o ca 20%. Brak środków finansowych wstrzymuje również dopływ młodych pracowników do placówek naukowych, grożąc luką pokoleniową w środowisku naukowym. Oceniany jest również jako niezadowalający poziom wynagrodzeń pracowników naukowych, uzależniany obecnie od przyznanych Akademii środków finansowych, a nie od taryfikatorów płacowych. Na wymienione czynniki nakładają się ograniczenia wydawnicze. Już dziś

[c] *Wzdłuż akapitu na lewym marginesie odręcznie dorysowany znak* ↕.

wiadomo, że skromny plan wydawniczy Akademii w 1984 r. nie zostanie wykonany. Ograniczony jest dopływ literatury naukowej oraz występują znaczne braki w zakupie aparatury naukowo-badawczej, części zamiennych oraz odczynników. Prowadzi to do systematycznego pogarszania się stanu bazy materialnej nauki.

Złe warunki materialne nauki nie znalazły jeszcze wyraźnie negatywnego odbicia w realizacji planów badań naukowych. Wśród planowych zadań przyjętych do wykonania w 1983 r. w ramach koordynowanych przez PAN problemów badawczych blisko 90% zostało wykonanych w terminie, a jedynie w 10% zadań realizacja jest opóźniona. Istnieje jednak uzasadniona obawa, że nasilające się trudności materialne zaczną w niedługim czasie rzutować na zakres oraz poziom prac badawczych. Nastroje wśród pracowników naukowych pogarszają dodatkowo pesymistyczne i powierzchowne publikacje prasowe jak np. informacja w „Sztandarze Młodych" nr 55 z 16–18 marca 1984 r. pt. „O stanie nauki polskiej. Bez pieniędzy, prestiżu i perspektyw". W Akademii brak jest natomiast osoby, która inspirowałaby właściwe i konstruktywne publikacje prasowe członków Akademii i pracowników placówek naukowych.

Należy przypuszczać, że właśnie na tle podziału środków na badania naukowe, a w szczególności na t[l]e możliwości decydowania o podziale tych środków w przyszłości utrzymuje się od dłuższego czasu brak współpracy i wzajemna nieufność między kierownictwem PAN i MNSzWiT, mimo gestów pojednawczych ze strony władz Akademii. Ten stan rzeczy odbija się niekorzystnie na pracach nad projektem zmian w organizacji zarządzania nauką w kraju a także pogłębia istniejący od dawna rozdźwięk między środowiskami naukowymi PAN i szkół wyższych[d].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 133–136, mps.

[d] *Poniżej odręczny dopisek* Uwaga Informacja została wykonana na zlecenie Służby Bezp.

Nr 164

1984 kwiecień 24, Warszawa – Informacja Deparartamentu III dotycząca aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w środowisku naukowym Polskiej Akademii Nauk

Na nastroje w środowisku naukowym PAN wywiera poważny wpływ ogólna sytuacja społeczno-polityczna w kraju, tempo przezwyciężania kryzysu społecznego i gospodarczego oraz rozwój i kształtowanie się stosunków w układzie międzynarodowym – ze szczególnym uwzględnieniem współpracy i wymiany naukowo-technicznej.

Po wyborach nowych władz PAN i powołaniu na stanowisko prezesa prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego sytuacja polityczna w środowisku uległa pewnej poprawie – a skład personalny kierownictwa Akademii na kadencję 1984–1986 wskazuje, że PAN będzie realizowała główne założenia polityki partii i rządu w placówkach naukowych oraz w działalności ciał korporacyjnych (Zgromadzenia Ogólnego, komitetów, komisji i stowarzyszeń). Szczególnie istotne znaczenie wśród czynników umożliwiających prowadzenie pozytywnych przemian w PAN – obok zmiany prezesa – posiada umocnienie pionu sekretarza naukowego przez premiera, a szczególnie powołanie godnych zaufania sekretarzy wydziałów.

Poważny wpływ na aktywizację życia partyjnego i uzdrowienie sytuacji politycznej w środowisku naukowym posiada wybór do KZ PZPR przy PAN naukowców o znacznym dorobku i autorytecie naukowym. Nowe władze partyjne Akademii stwarzają warunki do prawidłowej realizacji programów i uchwał naczelnych władz partyjnych.

Wybrane władze PAN od początku kadencji wykazują dużą aktywność polityczną wyrażającą się w przejawianiu inicjatywy do roboczych kontaktów i spotkań z członkami Biura Politycznego i Sekretariatu KC oraz członkami rządu. Zmierza to do zacieśnienia się współpracy między kierownictwem PAN a kierownictwem politycznym kraju i rządu. W ostatnim okresie zostały przez PAN opracowane i przekazane rządowi materiały charakteryzujące sytuację ekonomiczną i kadrową Akademii, jej potrzeby oraz możliwości współpracy z gospodarką narodową, m.in. w zakresie ekspertyz naukowych i badań wdrożeniowych i stosowanych. Na proces kształtowania się pozytywnych przemian w tym środowisku znaczny wpływ wywiera brak w budżecie PAN 1,7 miliarda złotych (około 20% budżetu) na rok 1984 – co zmusza władze i całe środowisko akademickie do prowadzenia racjonalnej gospodarki środkami materialnymi – w warunkach, kiedy dotychczas środowisko to dysponowało w zasadzie nieograniczonymi możliwościami finansowymi i znane było z rozrzutnej gospodarki i nieliczenia się z interesem społecznym kraju.

Realizując pozytywne przemiany kadrowe, kierownictwo PAN musi zwrócić szczególną uwagę na powołanie w najbliższym czasie składu nowych komitetów przy wydziałach i rad naukowych w instytutach. Szczególnie ostro zarysowuje się brak odpowiednich kandydatów na stanowiska kierownicze w instytutach np. Fizyki, Parazytologii, Biochemii i Biofizyki.

Wielu z tych, którzy chcieliby pełnić funkcje kierownicze, nie reprezentuje wymaganej postawy politycznej, np. prof. Andrzej Paszewski i Włodzimierz Zagórski z Instytutu Biochemii i Biofizyki, prof. Jerzy Prochorow z Instytutu Fizyki, prof. Stanisław Buraczewski z Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt. Nie posiadają również odpowiedniej pozycji naukowej i predyspozycji organizatorskich. Wprawdzie przyjęty tryb w PAN mianowania przy obsadzaniu określonych stanowisk stwarza korzystne warunki, to jednak brak odpowiednich kandydatów nastręcza poważne trudności.

Jest on wynikiem określonej sytuacji politycznej w placówkach Akademii, gdzie zdecydowana większość pracowników naukowych w wielu instytutach zajmuje postawę bierną lub wręcz opozycyjną. Stan ten wiąże się również z pełnieniem funkcji kierowniczych w biurach i zarządach PAN przez osoby niespełniające określonych warunków ideowo-politycznych i organizatorskich. I tak:

– dyrektor Biura Kadr i Szkolenia – J. Nadolski [?] nie posiada rozpoznania i programu wykorzystania kadr, nie prowadzi w zasadzie żadnej polityki kadrowej. Swoje zainteresowania zawodowe – przy braku predyspozycji organizatorskich, koncentruje na dodatkowej pracy w WSNS;

– dyrektor Biura Społecznej Działalności – E[dward] Hałoń[1] jest klasycznym przedstawicielem działacza socjaldemokratycznego. Był sekretarzem komisji ds. tzw. weryfikacji kadr, którą z ramienia Prezydium PAN kierowała prof. Z[ofia] Kielan-Jaworowska. Swoje zainteresowania koncentruje na pracy dodatkowej w wydawnictwie „Nauka";

– dyrektor Biura Organizacyjno-Prawnego – W[iesław] Wiórkiewicz, znany w środowisku z nadużywania alkoholu, co było bezpośrednią przyczyną odwołania kierownika Wydziału Nauki KC, tow. E[ugeniusza] Duraczyńskiego i sekretarza POP w Sekretariacie Administracyjnym PAN, tow. Zb[igniewa] Pustuły;

– dyrektor Biura Współpracy Naukowej z Zagranicą Zb[igniew] Prochot – mało efektywny w konstruowaniu zasad wymiany międzynarodowej i kontroli efektów współpracy. Przejawia duże zainteresowanie osobistymi wyjazdami do krajów kapitalistycznych.

W miesiącu styczniu br. w wyniku wyborów do władz PAN wybrani zostali na stanowiska wiceprezesów prof. prof. J[erzy] Litwiniszyn, G[erard] Labuda i Wł[adysław] Markiewicz, których postawy społeczno-polityczne oraz podejmowane działania i decyzje – szczególnie prof. Wł[adysława] Markiewicza jako m.in. kierownika Komitetu Prognoz i Badań „Polska 2000" – budziły poważne zastrzeżenia i potrzeby ingerencji władz polityczno-administracyjnych.

Prof. J[erzy] Litwiniszyn zaangażował się w obronę doc. J[erzego] Zdrady[2] w związku z rozwiązaniem z nim umowy o pracę z tytułu zorganizowania akcji petycyjnej w obronie K[arola] Modzelewskiego. Wymieniony był aktywnym działaczem ekstremy „Solidarności".

Dodatkowymi trudnościami w realizacji zadań stawianych przez państwo i partię przed nauką stwarza fakt wybrania do Prezydium PAN m.in. prof. prof. Al[eksandra]

---

[1] Edward Hałoń (ur. 1921) – filozof, absolwent UJ, pracownik naukowy i administracyjny PAN (1954–1991), UW (1957–1960), dyrektor generalny PAN w latach sześćdziesiątych, ostatnio członek Prezydium Rady Upowszechniania Nauki PAN.

[2] Jerzy Zdrada (ur. 1936) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1993 r., pracownik naukowy IH PAN (1959–1983), Oddziału Rękopisów UJ (1984–1993), UJ od 1993 r. Działacz „Solidarności", poseł na sejm (1989–1991), wiceminister edukacji (1997–2001).

Gieysztora, M[ieczysława] Chorążego, J[anusza] Hamana, J[ózefa] Werlego, A[lfreda] Johna [Jahna] i Wł. [Wacława] Gajewskiego, którzy w przeszłości wspierali działalność grup opozycyjnych – a uczestnictwo swoje w pracach prezydium będą wykorzystywać do negowania pozytywnych decyzji władz administracyjnych, które reprezentuje sekretarz naukowy PAN[a].

Głównym terenem walki, na którym skoncentrowały się działania dywersyjne, są szeroko rozumiane nauki społeczno-polityczne, tj. socjologia, historia, filozofia, ekonomia, psychologia, słowianoznawstwo, polonistyka (badania literackie), tj. w instytutach: Filozofii i Socjologii, Historii, Badań Literackich, Nauk Ekonomicznych i Słowianoznawstwa. W instytutach tych zatrudniony jest znaczny odsetek pracowników podejmujących niejednokrotnie otwartą walkę przeciwko socjalistycznym stosunkom w PRL, np. prof. Marek Drozdowski[3] i doc. Bronisław Geremek z Instytutu Historii PAN, doc. Tadeusz Kowalik z Instytutu Historii Nauki Oświaty i Techniki, dr J[an] J[ózef] Lipski, doc. Roman Zimand, prof. Stefan Żółkiewski z Instytutu Badań Literackich, B[arbara] Skarga, Wł[odzimierz] Wesołowski, doc. Wnuk-Lipiński[4] z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, K[arol] Modzelewski z Instytutu Historii Kultury Materialnej[b].

Na uwagę zasługuje przygotowany Kongres Historyków w Poznaniu z okazji 40-lecia PRL, w którym brak jest referatu nawiązującego do rozwoju stosunków społeczno-politycznych PRL. Szczególnie nie jest do przyjęcia organizowanie w Poznaniu kongresu, w którym nie zostaną zawarte treści związane z germanizacją ziem zachodnich, odzyskaniem niepodległości oraz działalnością rewizjonistyczną ziomkostw w RFN.

Powstała sytuacja w środowisku nauk społecznych wymaga rozwiązań strukturalno-organizacyjnych, kadrowych i uprofilowania programów badawczych i naukowych w poszczególnych instytutach. Badania w tych placówkach winny służyć wychowaniu społeczeństwa w warunkach socjalistycznych stosunków społecznych. Rozwijane badania w PAN winny być sprzężone z prowadzonymi badaniami w ramach Akademii Nauk Społecznych, będącej nośnikiem nowoczesnych kierunków, marksistowsko-leninowskich.

Na kształtowanie postaw i działalność antysocjalistyczną nadal wywierają poważny wpływ ośrodki sowietologiczne i antykomunistyczne, do których należy zaliczyć: Radę Badań i Wymiany Międzynarodowej (IREX), Europejską Fundację Wzajemnej Pomocy Intelektualnej z siedzibą w Paryżu, Fundacje: Humboldta i Jurzykowskich oraz ośrodki uniwersyteckie głównie w USA, RFN, Anglii i Francji. Na uwagę zasługują

---

[a] *Przy akapicie na lewym marginesie odręczna pionowa kreska i znak +.*

[b] *Przy akapicie na lewym marginesie odręczna pionowa klamra.*

[3] Marian Marek Drozdowski (ur. 1932) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy WSE w Szczecinie (1951–1955), INS przy KC PZPR (1955–1957), Zakładu Historii Partii przy KC PZPR (1958–1963), IH PAN (1958–2002), zastępca dyrektora ds. naukowych IH PAN (1968–1973), członek Komitetu Nauk Historycznych PAN (1969–1981). Członek PZPR, pracownik KW PZPR w Szczecinie (1951–1955), sekretarz POP IH PAN (1966–1968), wystąpił 1981(?).

[4] Edmund Wnuk-Lipiński (ur. 1944) – socjolog, dr hab. od 1982 r. prof. zwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy GUS (1966–1972), Instytutu Pracy i Spraw Społecznych w Warszawie (1974–1977), IFiS PAN (1977–1990), ISP PAN (1990–2006), dyrektor ISP PAN (1990–1994), prezydent (1997–2006) i rektor Collegium Civitas od 2006 r. Pracownik Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych (1972–1974), doradca „Solidarności", doradca Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego (1989–1991), członek Rady ds. Nauki przy Prezydencie RP (1992–1995).

również związki emigracyjnych działaczy „Solidarności" (J[erzy] Milewski, K[rzysztof] Pomian, S[eweryn] Blumsztajn[5], bracia Smolarowie[6], L[eszek] Kołakowski) z przedstawicielami opozycji politycznej koncentrującej się m.in. w PAN i szkolnictwie wyższym. I tak np. L[eszek] Kołakowski – R[yszard] Herczyński; Smolarowie – J[an] Kielanowski, J[an] J[ózef] Lipski; J[an] Rulewski[7] – K. [Henryk] Szlajfer; Pomian – J[erzy] Jedlicki, B[ronisław] Geremek, K[rystyna] Kersten[b].

Stosunkowo liczna grupa pracowników naukowych, która w przeszłości rozwijała działalność w ramach b[yłych] KSS „KOR", TKN oraz NSZZ „Solidarność" i w innych ugrupowaniach antysocjalistycznych – w miarę zanikania działalności tych ugrupowań podejmuje[c] nowe inicjatywy, dążąc do podtrzymywania napięć społecznych i przygotowywania nowych kadr do walki z systemem socjalistycznym. Nadal dla tego środowiska obowiązującym jest „kodeks moralny naukowca" opracowany przez dr. R[yszarda] Herczyńskiego przy udziale m.in. K[lemensa] Szaniawskiego, w którym postuluje się różnorakie formy walki z władzą. Wobec braku zinstytucjonalizowanych form organizacyjnych do walki z ustrojem socjalistycznym powyższe cele chcą[d] osiągać, wykorzystując legalnie istniejące stowarzyszenia i komitety naukowe. Stosunkowo największe zainteresowanie wywołują programy działalności, do których można w sposób zakamuflowany przemycić obce socjalizmowi teorie burżuazyjne[b].

Tematem indoktrynacji [e]stały się[e] przede wszystkim środowiska skoncentrowane i biorące udział w działalności w Polskim Towarzystwie Historycznym, Socjologicznym, Komitecie Prognoz i Badań „Polska 2000" i Nauk Ekonomicznych. Do działań opozycyjnych wykorzystywane są również posiedzenia rad naukowych głównie Instytutu Filozofii i Socjologii, Instytutu Badań Literackich, Instytutu Historii[b].

Do grupy najbardziej aktywnych w ostatnim okresie zaliczyć można m.in. prof. prof. Klemensa Szaniawskiego z Uniwersytetu Warszawskiego, Marka Drozdowskiego z Instytutu Historii, Adama Schaffa z Instytutu Filozofii i Socjologii, Wł[adysława] Markiewicza wiceprezesa PAN, J[ózefa] Pajestkę i Witolda Trzeciakowskiego z Instytutu Nauk

---

[c] *Słowo odręcznie zmienione na* podejmować będą.

[d] *Słowo przekreślone odręcznie, nad skreśleniem dopisek* będą chcieli.

[e–e] *Fragment odręcznie zmieniony na* staną się, *obok dopisek* zapewne.

[5] Seweryn Blumsztajn (ur. 1946) – dziennikarz, członek KSS „KOR" od 1977 r., pracownik Agencji „Solidarność" (1980–1981), założyciel Komitetu Solidarności w Paryżu (1982), sekretarz generalny Association Solidarité France–Pologne (1986–1989), redaktor „Gazety Wyborczej" po 1989 r., redaktor naczelny „Gazety Stołecznej" od 2006 r.

[6] Aleksander Smolar (ur. 1949) – ekonomista, asystent na Wydziale Ekonomii UW (1964–1968). II sekretarz PZPR na Wydziale Ekonomii UW (1963–1966), aresztowany w 1968 r., na emigracji od 1971 r., rzecznik KOR za granicą (1976–1980), współzałożyciel i redaktor naczelny wydawnictwa Aneks, doradca ds. politycznych premiera Tadeusza Mazowieckiego (1989–1990), prezes Fundacji im Stefana Batorego od 1990 r.
Eugeniusz Smolar (ur. 1945) – dziennikarz, student ekonomii na UW (1966–1968). Aresztowany w 1968 r., emigrant (1970–1997), współpracownik KOR, współzałożyciel wydawnictwa Aneks, dyrektor Sekcji Polskiej Serwisu Światowego BBC (1988–1997), dyrektor programowy Polskiego Radia (2002–2004), ekspert Centrum Stosunków Międzynarodowych.

[7] Jan Rulewski (ur. 1944) – konstruktor, absolwent Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Bydgoszczy (1973), wyrzucony ze studiów w 1965 r., więziony w latach 1966–1969, pracownik zakładów rowerowych „Romet" (1970–1974, 1984–1985), Ośrodka Badawczo-Rozwojowego „Rometu" (1974–1980). Działacz „Solidarności", przewodniczący MKZ Bydgoszcz (1980), członek Prezydium Krajowej Komisji Porozumiewawczej (1980–1981), przewodniczący Zarządu Regionu Bydgoskiego (1981), internowany po 13 XII 1981 r., aresztowany 1982–1984, wiceprzewodniczący NSZZ „Solidarność" (1991–1993), poseł na Sejm RP (1991–2001), senator od 2007 r.

Ekonomicznych, Stefana Nowaka z Uniwersytetu Warszawskiego, Bronisława Geremka z Instytutu Historii, Tadeusza Kowalika z Instytutu Historii Nauki Oświaty i Techniki, dr. Tadeusza Onyszkiewicza[8] z Uniwersytetu Warszawskiego, Zbigniewa Grabowskiego z Instytutu Chemii Fizycznej, dr. Jana Strzeleckiego z Instytutu Filozofii i Socjologii, Jana Józefa Lipskiego, b[yłego] pracownika Instytutu Badań Literackich[b].

Ośrodki dywersji ideologicznej[f] na Zachodzie w ramach programu intensywnego oddziaływania na Polskę – w tym na środowisko naukowe – wykorzystują[g] do tego celu [h]od wielu lat[h] międzynarodową wymianę naukową i osobową. Nadal stosowana jest[i] praktyka indywidualnych zaproszeń osób, które obok realizacji zadań naukowych są nośnikami treści dywersyjnych po powrocie do kraju. W pierwszej kolejności zapraszane są[j] osoby znane z działalności opozycyjnej – a przyznawane stosunkowo wysokie stypendia i wynagrodzenia są[j] formą rekompensaty za dotychczasową i przyszłą działalność antysocjalistyczną w Polsce. [h]Np. w końcu 1983 r. uhonorowano zaproszeniami w ramach zawartej umowy między PAN a Amerykańską Radą Tow[arzystw] Naukowych (ACLS) 14 socjologów znanych z rozwijania działalności antysocjalistycznej, m.in. prof. prof. Włodzimierza Wesołowskiego, Stefana Nowaka i Klemensa Szaniawskiego. Imienne zaproszenia na wyjazd do krajów kapitalistycznych m.in. otrzymali prof. prof. Władysław Fiszdon, Zbigniew Grabowski, Tadeusz Kowalik, B[ronisław] Geremek, Wł[odzimierz] Kołos, Ryszard Herczyński, Henryk Szlajfer, Klemens Szaniawski.

Wielu przedstawicieli opozycji jest zapraszanych wielokrotnie w ciągu roku na różnorodne spotkania i można odnieść wrażenie, że są to zaproszenia powodowane potrzebą odbycia spotkań i przeprowadzenia dyskusji na temat ideowo-politycznych i przemian społecznych zachodzących w naszym kraju. Można również stwierdzić, że wyjazdy te są formą premiowania za działalność antysocjalistyczną (D[awid] Shugar, T[adeusz] Kowalik, J[ózef] Pajestka, S[tefan] Nowak, K[lemens] Szaniawski, J[an] J[ózef] Lipski)[h].

Powyższa działalność wrogich ośrodków w stosunku do niektórych pracowników naukowych PAN jest możliwa, ponieważ placówki naukowe oraz wydziały nie posiadają programów wyjazdów zagranicznych do rozwiązywania określonych tematów badawczych.

Z PAN wyjeżdża do krajów kapitalistycznych na krótko- i długoterminowe stypendia, staże około 1900 osób w skali roku. Środki na powyższe wyjazdy są uzyskiwane w ramach zawartych umów i porozumień o wymianie międzynarodowej, natomiast środki własne są b[ardzo] ograniczone. Z tych to względów przyjmowane są inicjatywy stypendialne partnerów zachodnich. Najczęściej jednak wyjeżdżają za granicę pracownicy po uzyskaniu doktoratu lub habilitacji. Niepokoi fakt, że przeważającą grupę w wyjazdach zagranicznych w ramach porozumień międzynarodowych są przedstawiciele dyscyplin humanistycznych.

[h]Pozytywnym zjawiskiem jest znaczny spadek odmów powrotu oraz powroty osób, które wcześniej uznane zostały za tzw. uciekinierów. Jednakże niepokojącym jest kwa-

---

[f] *Słowo przekreślone odręcznie, nad nim dopisek* politycznej.
[g] *Słowo odręcznie zmienione na* wykorzystywać będą.
[h–h] *Fragment przekreślony odręcznie*.
[i] *Słowo odręcznie zmienione na* będzie.
[j] *Słowo odręcznie zmienione na* będą.
[8] Chodzi o Janusza Onyszkiewicza.

lifikowanie na wyjazdy zagraniczne osób przez dyrekcje instytutów w sposób czysto formalny bez wnikliwej analizy co do celowości wyjazdu i oceny społeczno-politycznej. W tych warunkach dyrekcje instytutów, chcąc uniknąć sytuacji konfliktowej, pozostawiają ostateczną decyzję Komisji Opiniodawczej działającej z polecenia sekretarza naukowego PAN. Komisja ma charakter opiniodawczy i nie wynikają z tego żadne decyzje wiążące w zakresie współpracy i wymiany osobowej z zagranicą. Wobec słabości instancji partyjnych w większości instytutów PAN brak jest obiektywnych opinii politycznych o celowości i zasadności wyjazdów za granicę[h].

Wnioski

1. Potencjał naukowo-badawczy i produkcyjny Polskiej Akademii Nauk może mieć znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy PRL. W zaistniałym obecnie układzie PAN konieczne są zmiany strukturalno-organizacyjne w systemie badań i zarządzania.

Badania naukowe PAN (podstawowe, zastosowania i wdrożenia) muszą stanowić konkretną część programu rozwoju społeczno-gospodarczego PRL;

2. W istniejącej strukturze PAN konieczne jest wyraźne wyodrębnienie części korporacyjnej od Centrum Badań Naukowych, realizującej program badań zweryfikowanych i zatwierdzonych przez rząd. Placówki naukowe są finansowane i realizują zadania formułowane przez centrum. Korporacja uczonych (średnia wieku 64 lata) na dotychczasowych zasadach może spełniać funkcje konsultacyjno-doradcze w ramach działalności Zgromadzenia Ogólnego i Komitetów Naukowych;

3. Należy przeprowadzić wnikliwą weryfikację (przegląd) realizowanych programów badawczych i wykonujących te zadania kadr naukowych. W komisjach winni uczestniczyć jako pełnoprawni członkowie przedstawiciele władz KC PZPR i KW PZPR (w naukach społeczno-politycznych obligatoryjnie). Badania tzw. własne np. biologia potoków górskich, motyle i inne winny być czasowo wstrzymane wraz z likwidacją etatów, a środki przeznaczone na badania społecznie użyteczne.

W ramach przeglądu kadr zaostrzenia wymagają kryteria ocen postaw społeczno-politycznych;

4. Instytuty nauk społecznych PAN (Instytut Filozofii i Socjologii, Instytut Historii, Instytut Badań Literackich i inne) i ich programy naukowo-badawcze winny bezwzględnie programować i realizować założenia i ideały ustroju socjalistycznego. Placówki naukowe, które nie wywiązują się z tych zadań, należy poddać szczegółowej kontroli dotychczasowej działalności. W przypadku stwierdzenia propagowania obcych wzorców ideowych, stosować ostre cięcia kadrowe z czasową likwidacją określonych placówek włącznie. Znaczna część programów badawczych i kształcenie w dyscyplinach społeczno-politycznych znajduje się pod wpływem przeciwników politycznych oraz organizatorów i przywódców opozycji politycznej (B[ronisław] Geremek, T[adeusz] Kowalik, K[lemens] Szaniawski, J[erzy] Jedlicki itp.). Rady naukowe, komitety naukowe i towarzystwa naukowe z tej dziedziny często są zdominowane przez przedstawicieli opozycji politycznej;

5. Współpraca naukowa i wymiana osobowa z zagranicą wymaga zgodnie z założeniami politycznymi partii przeprofilowań na rzecz współpracy w ramach KDL. Wyjazdy zagraniczne i zaproszenia obcokrajowców muszą wynikać z konkretnych społecznie użytecznych planów, badań prowadzonych (weryfikowanych) w instytutach. Instytut

posiada do rozwiązania określony problem i wówczas kieruje właściwego pracownika za granicę.

Zaproszenia prywatne z krajów kapitalistycznych z nauk społecznych służą głównie indoktrynacji i powinny być w zasadzie zlikwidowane. Na pewno nie powinny służyć jako swoista forma wynagradzania za postawę i działalność antysocjalistyczną;

6. Rady naukowe w instytutach winny spełniać funkcje usługowe na rzecz dyrekcji, a nie odwrotnie, jak to jest aktualnie w praktyce. Dyrektorzy instytutów winni w porozumieniu z organizacjami partyjnymi powołać nowe rady naukowe, które realizować będą zaprogramowane społecznie użyteczne cele naukowe;

7. Działalność wydawnictw instytutowych wymaga wnikliwej kontroli. Dotacja wynosząca około 500 milionów złotych na publikacje w nakładach 500–1500 egzemplarzy, które często trafiają na przemiał, jest swoistym marnotrawstwem.

Opracowa[no] w Dep[artamencie] III MSW[k]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 152–161, mps.

[k] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 165

1984 maj 12, Poznań – Pismo naczelnika Wydziału III WUSW w Poznaniu do naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Wojewódzki Urząd
Spraw Wewnętrznych
33 L.dz. GB-0936/84[a]

Naczelnik Wydziału III Dep[artamentu] III
Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

Ośrodek Informacji Naukowej PAN w Warszawie złożył w Biurze Kadr Polskiej Akademii Nauk wniosek o przyznanie Krzyża Kawalerskiego dyrektorowi Ośrodka Informacji Naukowej PAN w Poznaniu – dr. Czesławowi Burdzińskiemu[1], s[ynowi] Stanisława, ur. 16 VII 1933 r. we Lwowie, zam. Poznań, ul. Kłuszyńska 18/7.

Wymieniony w przeszłości pełnił funkcję kierownika sekcji w tut[ejszym] Wydziale III. Obecnie jako dyrektor ośrodka udziela nam wszechstronnej pomocy na odcinku zabezpieczenia środowiska naukowego.

W związku z powyższym prosimy o poparcie złożonego wniosku.

Naczelnik Wydziału III-1 WUSW w Poznaniu[b]
ppłk mgr K[arol] Górny[2]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 170, mps.

[a] *Powyżej godło PRL i odręczny dopisek* OE-III-02110/84. *Poniżej odręczny dopisek* Tow. Słoma, *nieczytelny podpis*.

[b] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Czesław Burdziński (ur. 1933) – funkcjonariusz SB, słuchacz rocznej szkoły oficerskiej w Gdańsku (1954–1955), referent sekcji VI Wydziału III WUdsBP w Poznaniu (1955), referent, następnie oficer operacyjny sekcji IV Wydziału III WUdsBP/KW MO w Poznaniu (1955–1965), kierownik grupy Wydziału III KW MO w Poznaniu (1965–1969). Pracownik PAN.

[2] Karol Górny (ur. 1933) – funkcjonariusz SB (1952–1989), słuchacz Rocznej Szkoły Oficerskiej w Gdańsku (1952/1953), pracownik Wydziału IV WUBP w Poznaniu (1953–1956), Wydziału III KW MO w Poznaniu (1956–1970), kierownik Grupy Wydziału III (1971–1975), zastępca naczelnika (1975–1981) i naczelnik Wydziału III (1981–1989).

Nr 166

1984 czerwiec 7, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Informacja[a]

1. W dniu 4 czerwca br. Dyrektor Biura Prezydialnego PAN Jerzy Zaremba podczas rozmowy zasygnalizował i uzasadnił potrzebę pilnego nawiązania bezpośredniej, partnerskiej współpracy z prezesem PAN prof. Janem Karolem Kostrzewskim przez Służbę Bezpieczeństwa MSW.

Wymieniony powyższą inicjatywę argumentował następująco:

– wiceprezes PAN prof. Wł[adysław] Markiewicz zabiega o bezpośrednie kontakty i oferuje J[anowi] K[arolowi] Kostrzewskiemu współpracę w b[ardzo] szerokim zakresie. Postawa społeczno-polityczna Wł[adysława] Markiewicza może wywierać negatywny wpływ na decyzje J[ana] K[arola] Kostrzewskiego;

– sekretarz naukowy PAN prof. Zdzisław Kaczmarek bezpośrednio po wyborze na prezesa PAN prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego nawiązał z nim życzliwe i bezpośrednie robocze kontakty. J[an] K[arol] Kostrzewski jest wymagający i wnikliwy przy podejmowaniu decyzji i z tych względów stał się trudnym partnerem w bezpośredniej współpracy. Aktualnie kontakty pomiędzy ww. zanikają i posiadają charakter „odświętny";

– prof. Z[dzisław] Kaczmarek dąży do zachowania w PAN dominującej i decydującej pozycji w sprawach naukowych i administracyjnych. Podejmuje inicjatywy, których celem jest eliminacja prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego, szczególnie ze współpracy z kierownictwem partii i rządu.

J[an] K[arol] Kostrzewski podczas rozmowy z J[erzym] Zarembą sygnalizował potrzebę nawiązania roboczych i bezpośrednich kontaktów z kierownictwem Min[isterstwa] Spraw Wewnętrznych.

2. J[erzy] Zaremba omówił również konflikt pomiędzy prezesem PAN prof. J[anem] K[arolem] Kostrzewskim a z[astęp]cą sekretarza naukowego PAN prof. M[Henrykiem] Chołajem w sprawie organizacji w dn. 18 XI br. Centralnej Sesji Naukowej z okazji 40-lecia PRL. Przedstawione przez ww. odrębne programy zawierają różne stanowiska w sprawie organizacji, doboru tematyki referatów i naukowców wygłaszających. W tej sytuacji przeprowadzone zostały dwie rozmowy z J[anem] K[arolem] Kostrzewskim przez sekretarza KC PZPR tow. Bednarskiego.

Uzgodniono podczas rozmów, że obchody omówione zostaną na najbliższym posiedzeniu Prezydium PAN.

Wnioski:

Prezes PAN prof. J[an] K[arol] Kostrzewski w sposób jednoznaczny zaakceptował wprowadzenie stanu wojennego (wywiad telewizyjny w dn. 15 XII 1981 r.) i pełni równocześnie funkcję wiceprezesa PRON.

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* Tow. Płk Kwiatkowski, Proszę o rozmowę w tej sprawie, *nieczytelny podpis i data* 11 VI 1984 r. *Poniżej dopisek* tow. Słoma aa, *nieczytelny podpis*.

Ewentualne spotkanie ministra spraw wewnętrznych tow. gen. broni Czesława Kiszczaka z prezesem PAN J[anem] K[arolem] Kostrzewskim może mieć charakter uroczysty (wysoka ranga przedstawicieli).

Z problemów, wokół których koncentrowała się będzie praca kierownictwa PAN w 1984–1985 r., na uwagę zasługują przygotowania do III Kongresu Nauki Polskiej, prace nowelizacyjne wokół ustawy o działalności PAN, przygotowania do obchodów 40-lecia PRL oraz działalności użytkowe PAN na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego PRL.

Z[astęp]ca naczelnika Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk Z[enon] Knyziak[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 184–185, mps.

[b] *Powyżej odręczny podpis*. *Poniżej odręczny dopisek* Uważam wnioski w sprawie spotkania kierownictwa resortu z prezesem PAN za uzasadnione. Dotychczas nie nawiązaliśmy roboczego kontaktu z prof. Kostrzewskim. Sprawę organizacji sesji PAN z okazji 40-lecia PRL omówię z Wydz[iałem] Nauki KC, *nieczytelny podpis i data* 8 VI 1984.

Nr 167

1984 czerwiec 13, Warszawa – Notatka informacyjna Departamentu I MSW dotycząca aktualnych nastrojów w środowisku pracowników PAN, tajne

OEI01867/84[a]

Departament I
OCH-056171P/84

OE-III-02940/84

Notatka informacyjna
dot[ycząca] aktualnych nastrojów w środowisku pracowników
Polskiej Akademii Nauk

I. Wiele komentarzy wywołuje w dalszym ciągu przebieg i rezultaty wyborów do rad naukowych w poszczególnych instytutach PAN. Ostro zwłaszcza krytykowane są decyzje personalne władz niektórych wydziałów Akademii dotyczące anulowania wyboru osób znanych z opozycyjnych postaw i działalności. Na pracowników desygnowanych przez władze w miejsce niezatwierdzanych kandydatur wywiera się naciski w celu skłonienia ich do wycofania się i odrzucenia nominacji. Argumentuje się, iż chodzi tu – ze strony władz – o zagrywkę czysto polityczną, świadczącą dodatkowo o ich „nieczystych intencjach", ignorujących wolę i opinię kolektywów pracowniczych oraz usiłujących wprowadzić zamęt i stan rozbicia wewnętrznego wśród kadry, by móc nią, tym samym, łatwiej „manipulować".

Przykładowo, w Zakładzie Krajów Pozaeuropejskich PAN tego rodzaju naciski wywierane są na dr Krystynę Tomalę[1] i dra Jerzego Zdanowskiego[2] (czł[onkowie] PZPR), którzy w trakcie wyborów uzyskali wprawdzie ponad połowę głosów, lecz wybrani zostali – w związku z otrzymaniem większej liczby głosów – dr H[enryk] Schleifer[3] (b[yły] „komandos", aktywny organizator struktur b[yłej] „Solidarności" w PAN) i mgr St. Puzyna [?][4] (aktywista opozycyjny w UW w latach 1980–1981, syn profesor UW, internowanej po 13 XII 1981 r.).

Wybór H[enryka] Schleifera i St. Puzyny nie został zaakceptowany przez sekretarza naukowego Wydziału I.

Zatwierdzeni zostali natomiast, jako członkowie rady naukowej przy Zakładzie Krajów Pozaeuropejskich, K[rystyna] Tomala i J[erzy] Zdanowski. Decyzja ta wywołała ostrą krytykę, zwłaszcza wśród młodszej kadry pracowniczej.

---

[a] *Na lewym marginesie dopisek* tow. Słoma, *nieczytelny podpis, poniżej dopisek* tow. Kwiatkowski – przesyłam do wiadomości, *nieczytelny podpis i data* 13 VI 1984.

[1] Prawdopodobnie Karin Tomala (ur. 1940) – niemiecka politolog, sinolog, osiadła w Polsce w 1966 r., dr hab. od 1986 r., prof. od 1995 r., pracownik naukowy Zakładu Krajów Pozaeuropejskich PAN od 1977 r.

[2] Jerzy Zdanowski (ur. 1949) – historyk, arabista, prof. nadzwyczajny od 2003 r., pracownik naukowy Zakładu Krajów Pozaeuropejskich PAN od 1978 r., dyrektor tego zakładu od 1993 r.

[3] Chodzi o Henryka Szlajfera.

[4] Brak bliższych danych o tej osobie.

Doszło do nacisków pośrednich, a także prób skłonienia zainteresowanych – na bazie argumentacji politycznej, antypaństwowej – w bezpośrednich rozmowach – do wycofania się i odrzucenia nominacji jako formuły niedemokratycznej, narzuconej z zewnątrz. Celowały w tych działaniach: znana z opozycyjnych przekonań i wypowiedzi Aleksandra Augustyniak, anglistka zatrudniona w sekretariacie zakładu (mąż – pracownik IBJ w Świerku, aktualnie delegowany na staż w Instytucie w Dubnej, dokąd ma się udać wraz z rodziną) oraz Maria Sawicka, bibliotekarka zakładu. Starsi pracownicy zakładu nie demonstrowali otwarcie swoich poglądów w tym przedmiocie, ograniczając się do roli inspiratorów. O opcji większości z nich świadczą m.in. w sposób ewidentny wyniki niedawnych wyborów.

II. Krytykę w środowisku PAN wywołał sprzeciw ministra NSzWiT wobec wyboru prof. Szaniawskiego na stanowisko rektora UW. Wskazuje się na polityczny podtekst tej decyzji, którą uważa się za jeden z przejawów bezpardonowej ingerencji władz w życie wewnętrzne środowisk naukowych i uczelnianych.

Przeważa opinia, iż kompromisowym kandydatem na stanowisko rektora UW mógłby być prof. [b]J[arema] Maciszewski[5b].

III. W kontekście zbliżających się wyborów do rad narodowych przeważa opinia, iż większość (do 3/4) pracowników PAN zbojkotuje je. Nie przewiduje się przy tym jakichś aktywnych form protestów lub działań antypaństwowych. Mogą się w nie ew[entualnie] zaangażować indywidualnie jedynie niektórzy z młodszych pracowników PAN[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 201/1–201/2, mps.

[b–b] *Fragment podkreślony odręcznie*.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[5] Jarema Maciszewski (1930–2006) – prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1996 r., pracownik naukowy UWr (1952–1958), IH UW (1958–2000). Członek PPS (1947–1948), PZPR (1948–1990), I sekretarz Komitetu Uczelnianego UW (1969–1972), zastępca kierownika (1972–1975) i kierownik Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (1975–1981), zastępca członka KC PZPR (1976–1981), członek KC (1986–1989), rektor ANS PZPR (1986–1990), członek Rady Konsultacyjnej przy przewodniczącym Rady Państwa (1986–1989), poseł na Sejm PRL (1969–1989).

Nr 168

1984 czerwiec 22, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne specjalnego znaczenia

Informacja

W środowisku naukowym Polskiej Akademii Nauk po okresie wzmożonej działalności antysocjalistycznej na przełomie 1978–1981 następuje stopniowe łagodzenie różnych form zorganizowanej działalności skierowanej przeciwko socjalistycznym stosunkom społeczno-politycznym w PRL. Aktywną i wiodącą rolę w tej działalności odgrywają od wielu lat przedstawiciele środowisk rewizjonistyczno-syjonistycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w różnych grupach skupiających przedstawicieli orientacji antysocjalistycznych z reguły występują osoby pochodzenia żydowskiego reprezentujące postawy syjonistyczne, związane zawodowo, towarzysko i rodzinnie ze środowiskiem naukowym lub kulturalnym.

Osoby z tego środowiska z reguły spełniają w działalności antysocjalistycznej funkcję nośników różnych teorii politycznych, na bazie których inspirują do działalności przeciwko PRL. Do czołowych przedstawicieli tych środowisk należy zaliczyć między innymi: prof. prof. Adama Schaffa, Zbigniewa Grabowskiego, Klemensa Szaniawskiego, Władysława Kunickiego-Goldfingera, Bolesława Gleichgewichta[1], Ryszarda Engelkinga[2], Bronisława Geremka, Jerzego Jedlickiego, Ryszarda Herczyńskiego, Jana Kielanowskiego, Jerzego Szackiego, Andrzeja Werblana, Stefana Amsterdamskiego, Władysława Fiszdona, Jerzego Łosia, Andrzeja Ziabickiego, Henryka Zorskiego, Tadeusza Łepkowskiego, Henryka Samsonowicza, Janusza Onyszkiewicza, Tadeusza Kowalika, Jana Tomaszewskiego[3] i wielu innych.

Najliczniejszą grupę uczonych pochodzenia żydowskiego skupiają nauki społeczno-polityczne, tj. filozofia, socjologia, historia, ekonomia, politologia. Duże zainteresowanie środowiska te wykazują również takimi dyscyplinami naukowymi jak: medycyna, matematyka, fizyka, biochemia i biofizyka oraz badaniami podstawowymi w naukach technicznych.

Najbardziej obsadzonymi przez osoby o poglądach syjonistycznych są w PAN następujące placówki:

---

[1] Bolesław Gleichgewicht (ur. 1919) – matematyk, dr od 1961 r., pracownik naukowy Instytutu Matematyki UWr (1956–1982), Instytutu Matematyki PAN (1983–1984). Współpracownik KOR, współzałożyciel TKN, działacz „Solidarności", ukrywał się po 13 XII 1981 r., zwolniony dyscyplinarnie z UWr w 1982 r.

[2] Ryszard Engelking (ur. 1935) – matematyk, prof. nadzwyczajny od 1976 r., prof. zwyczajny od 1981 r., pracownik Instytutu Matematycznego PAN (1956–1972), UW (1972–2007).

[3] Powinno być Jerzy Tomaszewski (ur. 1930) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1980 r., pracownik naukowy SGPiS (1950–1954, 1956–1965), INP SGGW (1965–1970), INP UW (1970–1990), kierownik Centrum Badania i Nauczania Dziejów i Kultury Żydów w Polsce im. Mordechaja Anielewicza IH UW (1990–2002), członek Zarządu ŻIH od 1985 r. Członek PZPR (1949–1981).

Instytut Historii PAN (J[erzy] Borejsza, B[ronisław] Geremek, R[yszarda] Czepulis-Rastenis[4], A[ndrzej] Ajnenkiel[5], T[omasz] Strzembosz[6], L[eon] Grosfeld, J[erzy] Jedlicki, T[adeusz] Jędruszczak[7], M[arcin] Kula[8], T[adeusz] Łepkowski, J[anusz] Żarnowski, E[manuel] Rostworowski[9]).

Instytut Filozofii i Socjologii PAN (K[atarzyna] Graff-Rosner[10], A[nna] Hochfeld[11], J[akub] Litwin, A[dam] Schaff, B[arbara] Skarga, L[ech] Zacher[12], H[anna] Buczyńska-Garewicz).

Instytut Historii Nauki Oświaty i Techniki PAN (S[tefan] Amsterdamski, T[adeusz] Kowalik, J[erzy] Osiatyński).

Instytut Badań Literackich (S[tefan] Żółkiewski, R[oman] Zimand, M[aryla] Hopfinger-Amsterdamska, J[an] Garewicz[13]).

Instytut Biochemii i Biofizyki PAN (D[awid] Shugar, A[leksandra] Putrament[14], [nieczytelne nazwisko], M[agdalena] Fikus[15]).

Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN (A[ndrzej] Ziabicki, H[enryk] Zorski, J[an] Słowianowski, K[rzysztof] Wilmański, R[yszard] Herczyński, W[ładysław] Fiszdon).

---

[4] Ryszarda Czepulis-Rastenis (1928–1994) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy Pracowni Badań Struktur Społecznych IH PAN.

[5] Andrzej Ajnenkiel (ur. 1931) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1979 r., prof. zwyczajny od 1991 r., pracownik naukowy AAN (1954–1958), Instytutu Nauk Prawnych PAN (1958–1961), IH PAN (1961–2001), dyrektor WIH (1993–1997), Akademii Obrony Narodowej (1997–2001), prezes PTH (1988–1991). Ekspert Senatu RP i Prezydenta RP w pracach nad konstytucją (1990–1993).

[6] Tomasz Strzembosz (1930–2004) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy Zakładu Dziejów Polski w II Wojnie Światowej IH PAN (1966–1984), KUL (1984–2004), ISP PAN (1991–2000). Działacz „Solidarności".

[7] Tadeusz Jędruszczak (1924–1993) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1968 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy IKKN/INS przy KC PZPR (1951–1954), WAP (1954–1968), IH PAN (1955–1993), dyrektor WIH (1968–1973), kierownik Zakładu Historii Politycznej Polski XIX–XX w. IH PAN (1973–1993), członek Prezydium Komitetu Nauk Historycznych PAN (1972–1982). Członek PPR/PZPR (1947–1990), oficer polityczno-wychowawczy ludowego WP (1945–1948).

[8] Jan Marcin Kula (ur. 1943) – historyk, socjolog, prof. nadzwyczajny od 1985 r., prof. zwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy IH PAN (1968–1990), IH UW od 1990 r., Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego od 2000 r.

[9] Emanuel Rostworowski (1923–1989) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1961 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy UJ (1947–1955), IH PAN (1955–1989), redaktor naczelny *Polskiego Słownika Biograficznego* (1964–1989). Członek korespondent PAN od 1979 r., zastępca sekretarza naukowego Oddziału PAN w Krakowie (1981–1983).

[10] Katarzyna Graff-Rosner (ur. 1939) – filozof, prof. nadzwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy IFiS PAN, Collegium Civitas.

[11] Anna Hochfeld – filozof, tłumacz, pracownik IFiS PAN.

[12] Lech Zacher (ur. 1942) – socjolog, ekonomista, prof. nadzwyczajny od 1995 r., pracownik naukowy UW (1965–1968), IFiS PAN (1970–1988), UMCS (1987–1955), Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego od 1995 r., UŚ (1996–2001). Pracownik Urzędu Prezesa Rady Ministrów (1991–1993), rządowego Ośrodka Studiów Strategicznych (1998–2001).

[13] Prawdopodobnie Jan Garewicz (1921–2002) – historyk filozofii i idei, prof. nadzwyczajny od 1992 r., pracownik naukowy Zakładu Historii Filozofii Nowożytnej i Myśli Społecznej IFiS PAN (1956–1987), INP PAN (1992–2002).

[14] Aleksandra Putrament (1926–2003) – biolog, prof. nadzwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy UJ (1950–1952), SGGW (1953–1958), UW (1959–1968), IBIB PAN (1969–1986).

[15] Magdalena Fikus (ur. 1936) – biochemik, genetyk, dr hab. od 1975 r., prof. od 1989 r., pracownik naukowy PZH (1958–1965), Instytutu Fizyki Doświadczalnej UW (1965–1975), IBIB PAN (1976–2006), UMCS (1989–2006), wiceprezes Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (1980–1986). Wiceprzewodnicząca Komitetu Biochemii i Biofizyki PAN (1993–1996).

Instytut Matematyki PAN (M[aksymilian] Boratyński[16], A[ndrzej] Szincel[17], Z[bigniew] Semadeni).

Należy podkreślić, że proces zdominowania ww. placówek przez uczonych o orientacji syjonistycznej rozpoczął się w momencie powołania tych placówek w latach pięćdziesiątych. Polegało to przede wszystkim na obsadzaniu kierowniczych stanowisk w placówkach za zgodą i aprobatą ówczesnych władz zwierzchnich, wśród których wymienieni mieli swoich popleczników. Środowiska naukowe poddawane były od lat systematycznej indoktrynacji celem ukształtowania i przygotowania przywódczej kadry antysocjalistycznej, tworzącej zaplecze działalności opozycyjnej w tych środowiskach. Uwidoczniło się to podczas tzw. wydarzeń marcowych 1968 r. oraz w okresie istnienia NSZZ „Solidarność".

Prof. Stefan Żółkiewski z początkiem lat sześćdziesiątych wyraźnie i jednoznacznie zaczął prezentować poglądy rewizjonistyczne i syjonistyczne. Rozpoczął on w tym czasie grupować wokół siebie pracowników o podobnych poglądach. Wykorzystując swoje stanowisko, ułatwiał zatrudnianie w placówkach PAN m.in. Romana Werfla, Romana Zimanda, Samuela Sandlera[18], Haliny Adalińskiej[19], Aleksandra Zatorskiego[20], Dawida Shugara – wszyscy wymienieni są pochodzenia żydowskiego. W celu uzyskania kolejnych stopni naukowych przez swoich protegowanych wywierał naciski na kierownictwa placówek, które mu podlegały. Przykładem takiego postępowania było nadanie stopnia naukowego doktora i pozostawienie w Pracowni Dziejów Oświaty PAN Belli Sandler[21]. Będąc dyrektorem Instytutu Badań Literackich PAN, prof. Żółkiewski wyznawał[a] koncepcję zakładającą ścisłą współpracę z czołówką opozycji politycznej w kraju i na emigracji o postawach syjonistycznych (L[eszk] Kołakowski, K[rzysztof] Pomian, M[ichał] Głowiński, R[oman] Zimand). Dobrym przykładem wzajemnego popierania się jest wszechstronna pomoc, jakiej udziela prof. Jan Kielanowski córce znanego matematyka prof. Ryszarda Engelkinga – Barbarze – w przygotowaniu pracy naukowej na temat antysemityzmu w Polsce.

Kolejnym faktem jest załatwienie przez prof. Leona Grosfelda przeniesienia służbowego ówczesnemu doktorowi Markowi Drozdowskiemu z Szczecina do Warszawy, co było awansem zawodowym.

---

[a] *Odczytanie wyrazu niepewne*.

[16] Maksymilian Boratyński – matematyk, dr hab. od 1980 r., pracownik Instytutu Matematycznego PAN.

[17] Powinno być Andrzej Schinzel (ur. 1937) – matematyk, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1974 r., pracownik naukowy Instytutu Matematycznego PAN od 1961 r., przewodniczący Rady Naukowej tego Instytutu od 2007 r. Członek korespondent PAN od 1979 r., członek rzeczywisty PAN od 1994 r., członek Prezydium PAN (1990).

[18] Samuel Sandler (ur. 1925) – historyk literatury, dr od 1951 r., pracownik naukowy IBL PAN, na emigracji w USA po 1968 r., autor wstępu do stalinowskiego wydania *Potopu* Henryka Sienkiewicza.

[19] Być może Halina Adalińska (ur. 1897) – działaczka komunistyczna, pracownik naukowy Pracowni/Zakładu Historii Stosunków Polsko-Radzieckich PAN od 1961 r. Członek SDKPiL (1916–1918), KPRP/KPP (1918–1937), WKP(b) (1938–1947), PPR/PZPR od 1948 r., członek CKKP KC PZPR (1949–1956).

[20] Aleksander Zatorski – pracownik naukowy Pracowni/Zakładu Historii Stosunków Polsko-Radzieckich IH PAN od 1961 r.

[21] Bella Sandler – pracownik naukowy Pracowni Dziejów Oświaty PAN, w wyniku wydarzeń marcowych wraz z mężem Samuelem wyjechała z Polski.

Prof. Franciszek Ryszka[22] ułatwia wyjazdy naukowe pracownikowi swojego Zakładu doc. Tomaszowi Strzemboszowi.

Szczególną rolę w kształtowaniu poglądów środowiska naukowego odgrywają nadal naukowcy pochodzenia żydowskiego, którzy wyemigrowali z Polski po 1968 r.: W[łodzimierz] Brus, K[rzysztof] Pomian, bracia [Aleksander i Eugeniusz] Smolarowie, L[eszek] Kołakowski. Publikują oni na łamach paryskiej „Kultury", „Aneksu" oraz poprzez RWE artykuły, opracowania itp., w których prezentują strategię i taktykę walki z ustrojem socjalistycznym. Równocześnie naukowcy – syjoniści przebywający w Polsce, wykorzystując powiązania i pomoc emigrantów, publikują we wspomnianych wyżej wydawnictwach artykuły, pisząc często pod różnymi pseudonimami: np. doc. J[erzy] Holzer[23] wydał przy pomocy paryskiej „Kultury" książkę pod tytułem „Solidarność". Dr H[enryk] Szlajfer z Zakładu Krajów Pozaeuropejskich PAN systematycznie publikuje pod różnymi pseudonimami artykuły szkalujące PRL w wydawanym w Paryżu emigracyjnym czasopiśmie „Kontakty".

Jednocześnie poprzez posiadane znajomości i powiązania z międzynarodowym syjonizmem i rewizjonizmem, a między innymi ze Światową Radą Żydowską, uczeni ci wykorzystywani są jako „kanał przerzutowy" dla wspierania materiałowego, propagandowego i finansowego podziemia politycznego działającego w Polsce. Ilustracją tego może być przykład prof. K[lemensa] Szaniawskiego, któremu z terenu Danii przekazano większą sumę pieniędzy z przeznaczeniem na działalność opozycyjną w środowisku naukowym i twórczym.

Wykorzystując przesyłane fundusze, naukowcy pochodzenia żydowskiego wydają w tzw. drugim obiegu czasopisma i książki godzące w podstawy polityczne PRL; np. prof. T[adeusz] Łepkowski firmuje publikację pod [nieczytelne słowo] nazwą „Myśl niezależna", doc. K[rystyna] Kersten wydała pod pseudonimem książkę pt. „Historia polityczna Polski 1944–1956"[24].

W latach siedemdziesiątych przedstawiciele środowisk syjonistycznych w PAN, wykorzystując liberalną politykę państwa, nawiązali szereg kontaktów z organizacjami syjonistycznymi i żydofilskimi na zachodzie. Podczas licznych wyjazdów i stypendiów, w większości na zaproszenia imienne, byli w swoisty sposób szkoleni i instruowani do walki z ustrojem PRL.

Wykorzystując czołowe pozycje w nauce polskiej i mając doskonałą orientację co do możliwości intelektualnych, inspirowali ośrodki na Zachodzie do podkupywania młodych naukowców poprzez przyznawanie atrakcyjnych stypendiów; np. doc. Geremek z zakresu nauk humanistycznych, prof. Shugar z zakresu nauk biologicznych typowali na stypendia do Francji. Należy podkreślić, że stypendiami tymi szczególnie były uprzywilejowane osoby pochodzenia żydowskiego.

---

[22] Franciszek Ryszka (1924–1998) – historyk, prawnik, prof. nadzwyczajny od 1963 r., prof. zwyczajny od 1972 r., pracownik naukowy Katedry Historii Państwa i Prawa UWr (1950–1961), PISM (1961–1965), Wydziału Nauk Politycznych UW (1983–1994), IH PAN (1962–1994). Przewodniczący Komisji Historycznej Polska–NRD (1965–1972), członek Prezydium Komisji Historycznej ZBoWiD ((1975–1980).

[23] Jerzy Holzer (ur. 1930) – historyk, politolog, prof. nadzwyczajny od 1990 r., pracownik naukowy IH UW (1959–2000), ISP PAN (1990), dyrektor INP PAN (2000–2005). Członek korespondent PAN od 1991 r. Członek PZPR (1948–1979), aspirant w INS przy KC PZPR (1954–1957). J. Holzer, *„Solidarność" 1980–1981. Geneza i historia*, Paryż 1984, wydanie krajowe w wydawnictwie Krąg, Warszawa 1984.

[24] Krystyna Kersten wydała tę książkę pod własnym nazwiskiem.

Uczeni związani z międzynarodowym ruchem syjonistycznym, niejednokrotnie odpowiedzialni za współpracę z zagranicą, zawierali szereg umów dotyczących wymiany naukowo-badawczej i osobowej z ośrodkami zachodnimi na warunkach niekorzystnych dla naszego kraju. Należy tu wymienić umowy zawarte z: Radą Badań i Wymiany Międzynarodowej (IREX) – dyrektorami są tam znani sowietolodzy prof. Kasow i prof. Z[bigniew] Brzeziński[25], Fundacją Humboldta (RFN), Fundacją im. Jurzykowskich (USA). Na uwagę zasługuje również współpraca z British Council i instytutami nauk społeczno-politycznych paryskiej Sorbony. Rozwijają działalność również Europejska Fundacja Wzajemnej Pomocy Intelektualnej z siedzibą w Paryżu oraz Międzynarodowy Komitet na Rzecz Wolnej Nauki w Polsce. Wymienione organizacje reprezentowane są poprzez tzw. rady, w których zasiadają osoby powszechnie znane z działalności syjonistycznej i antysocjalistycznej.

Po wprowadzeniu stanu wojennego wiele tych umów, szczególnie z USA i Francją, zostało zawieszonych.

[…][b]

Naukowcy pochodzenia żydowskiego w swej działalności orientują się przede wszystkim na kraje zachodnie, w których mają naturalne kontakty rodzinne, towarzyskie itp. Wynika stąd całkowite nieomal zaniechanie kontaktów tych osób z przedstawicielami krajów socjalistycznych. Nieliczne kontakty dotyczą głównie tych, którzy również są pochodzenia żydowskiego i prezentują poglądy syjonistyczne, np. na zaproszenie doc. A[ntoniego] Leopolda[26] i dr. R[yszarda] Bugaja[27] z Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN przyjeżdża do Polski ekonomista pochodzenia żydowskiego z Węgier prof. Tamas Bauer[28]. Szczególne nasilenie tych kontaktów miało miejsce w okresie działania NSZZ „Solidarność".

Osobną sprawą jest obsadzanie stanowisk kierowniczych w pionie nauki osobami o poglądach syjonistycznych. Dobitnym tego przykładem były manipulacje podejmowane przez środowiska syjonistyczne podczas wyborów do władz PAN na przełomie 1983–1984. Wyrażały się one w próbie ponownego wyboru na stanowisko prezesa prof. A[leksandra] Gieysztora – wg posiadanych informacji przodkowie (Żydzi) kupili nazwisko i tytuł szlachecki.

Podobnym przykładem były wybory rektora elekta Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w wyniku między innymi nacisku grup syjonistycznych został wybranym przeważającą większością głosów prof. K[lemens] Szaniawski.

---

[b] *Opuszczono fragment zawierający wykaz umów*.

[25] Zbigniew Brzeziński (ur. 1928) – politolog, do 1938 r. przebywał w Polsce, w 1958 r. otrzymał obywatelstwo amerykańskie, dr nauk politycznych Harvardu od 1953 r., wykładowca Harvardu (1953–1960). Pracownik Działu Planowania Politycznego Departamentu Stanu USA (1966–1968), Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych w Waszyngtonie (1960–1989), doradca ds. bezpieczeństwa prezydenta Cartera (1977–1981).

[26] Antoni Leopold – ekonomista, pracownik Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN, członek honorowy Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN.

[27] Ryszard Bugaj (ur. 1944) – ekonomista, polityk, absolwent Wydziału Ekonomiki Produkcji SGPiS (1970) i Wydziału Ekonomii Politycznej UW (1971), relegowany z UW w 1968 r., dr hab. od 2004 r., pracownik Instytutu Budownictwa (1970–1973), Instytutu Planowania i Komisji Planowania (1973–1982), pracownik naukowy Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN od 1982 r. Współpracownik KOR, ekspert ekonomiczny „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r., członek Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie (1988–1990), przewodniczący Unii Pracy (1993–1997), poseł na sejm (1989–1997).

[28] Tamas Bauer – węgierski ekonomista, polityk, pracownik naukowy Instytutu Ekonomicznego Węgierskiej AN od 1968 r., uniwersytetu we Frankfurcie od 1988 r. Poseł z ramienia Związku Wolnych Demokratów (1994–2002).

Równocześnie w placówkach PAN i wyższych uczelni przedstawiciele środowisk żydowskich obsadzali *gro*[*s*] stanowisk kierowniczych; np. w Instytucie Historii PAN kierownikami zakładów byli prof. Łepkowski, prof. Żarnowski, zaś obecnie kierownikiem Pracowni jest doc. Geremek. W Instytucie Historii UW dyrektorem jest prof. A[ntoni] Mączak[29]. Ostatnio został zatrudniony tam były sekretarz PZPR prof. A[ndrzej] Werblan za poparciem profesorów Gieysztora i Samsonowicza[30].

W Instytucie Nauki Oświaty i Techniki PAN dwuosobową pracownię zajmującą się wydawaniem dzieł prof. O[skara] Langego i M[ichała] Kaleckiego[31] tworzą doc. T[adeusz] Kowalik i doc. J[erzy] Osiatyński.

Należy podkreślić, że czołową rolę w środowisku syjonistycznym odgrywa organizator i wieloletni dyrektor Instytutu Filozofii i Socjologii PAN prof. Adam Schaff.

Środowiska syjonistyczne działające w obszarze nauki polskiej wywierają destrukcyjny wpływ na rozwój nauki w imię swoich partykularnych interesów grupowych.

Oprac[owano] w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[c]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 195–199, mps.

[c] *Brak autora, podpisów. Poniżej odręczny dopisek* otrzymałem, *dwa nieczytelne słowa, podpis i data*.

[29] Antoni Mączak (1928–2003) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1973 r., prof. zwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy IH UW (1950–2003), dyrektor IH UW (1980–1987). Członek korespondent PAN od 1990 r. [?]. Członek PZPR (1953–1981).

[30] Informacja nieprawdziwa.

[31] Michał Kalecki (1899–1970) – ekonomista, student PG (1921–1925), prof. zwyczajny od 1956 r., referent w Instytucie Badań Koniunktur Gospodarczych i Cen w Warszawie (1929–1936), pracownik naukowy uniwerstetu w Cambridge (1938–1940), Instytutu Statystyki uniwersytetu w Oxfordzie (1940–1945), SGPiS (1961–1969), kierownik Działu Ekonomii Współczesnego Kapitalizmu Zakładu Nauk Ekonomicznych PAN (1955–1961). Członek korespondent PAN od 1958 r., członek rzeczywisty PAN od 1966 r. Pracownik Departamentu Ekonomicznego Sekretariatu ONZ (1946–1954), doradca ekonomiczny w Komisji Planowania przy Urzędzie Rady Ministrów (1955–1957), wiceprzewodniczący Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów (1957–1963).

Nr 169

1984 czerwiec 22, Warszawa – Notatka służbowa kierownika Sekcji VI Wydziału III SUSW, tajne specjalnego znaczenia

Notatka służbowa

W środowisku naukowym skupionym w instytutach Polskiej Akademii Nauk nadal działa prężna grupa osób narodowości żydowskiej. Osoby te utrzymują ze sobą szeroko rozgałęzione kontakty o charakterze towarzyskim i na ich bazie prowadzą szeroki wachlarz działań zarówno o charakterze politycznym, jak i integrujących tę grupę.

Działalność tej grupy narodowościowej koncentruje się w placówkach humanistycznych oraz w kilku placówkach o profilu technicznym.

Do instytutów, w których najwyraźniej jest ona widoczna, należą:
– Instytut Filozofii i Socjologii
– Instytut Historii
– Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki
– Instytut Chemii Organicznej
– Instytut Matematyczny
– Instytut Podstawowych Problemów Techniki.

Działalność osób narodowości żydowskiej charakteryzuje duża ostrożność, konspiracja, cierpliwość w realizowaniu celów. Ma charakter nieformalny, sprowadza się do działań inspiracyjnych i opiniotwórczych.

Zaburzenia społeczne lat osiemdziesiątych nie wpłynęły w sposób istotny na sposób działania oraz kierunki. Uwidoczniły się w tym okresie wyraźniej postawy polityczne niektórych reprezentantów środowiska żydowskiego. W większości poparli oni aktywnie NSZZ „Solidarność", stając się jej oficjalnymi lub nieformalnymi doradcami. W swoich macierzystych placówkach należeli do najaktywniejszych działaczy kół zakładowych „Solidarność".

Działalność osób narodowości żydowskiej w środowisku naukowym w znacznej mierze opiera się na szerokich kontaktach utrzymywanych przez tę grupę z zachodem. Umożliwia to promowanie osób na stypendia zagraniczne, ułatwianie publikacji w zachodnich wydawnictwach naukowych, organizowanie staży i różnego rodzaju wyjazdów naukowych podnoszących kwalifikacje.

Konsekwentna działalność omawianej grupy osób, prowadzona na tym kierunku od kilkudziesięciu lat, doprowadziła do opanowania większości nieformalnych kanałów, przez które płyną do kraju imienne zaproszenia.

Kontrolując tę w istocie wąską, ale bardzo ważną w międzynarodowej wymianie naukowej dziedzinę kontaktów, można podporządkować sobie znaczną grupę naukowców, gdyż wyjazdy zagraniczne są w środowisku naukowym ceną za lojalność wobec sponsorów. To między innymi pozwala grupie osób narodowości żydowskiej pośrednio ingerować w działalność pionów i komórek, w których nie mają przedstawicieli.

W instytutach od dłuższego czasu obserwuje się grupę Polaków ściśle związanych i uzależnionych od osób narodowości żydowskiej, niekoniecznie piastujących kierownicze stanowiska.

Środowisko żydowskie utrzymuje ścisłe kontakty z emigracją żydowską, zarówno tą z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, jak i tą po sierpniu 1980 r.

Do reprezentatywnych należy istniejąca i prowadząca aktywną działalność nieformalna grupa naukowców pochodzenia żydowskiego w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki kierowana przez

prof. Henryka Zorskiego, s[yna] Gustawa i Marii z d. Prawer, ur. 30 VI 1927 r. w Częstochowie, zam. Warszawa, ul. Niemcewicza 24 m. 54, kierownika Zakładu Mechaniki Cieczy i Gazów,

oraz

dr. Ryszarda Herczyńskiego, s[yna] Huna i Hindy Rawickiej, ur. 15 III 1926 r. w Łodzi, zam. Warszawa, ul. Senatorska 40 m. 9, adiunkta w zakładzie kierowanym przez Zorskiego.

Wydatnie wspomaga ich b[yły] pracownik instytutu, b. przewodniczący Rady Naukowej Instytutu:

prof. Władysław Fiszdon, s[yn] Maksymiliana i Marii Fenaberia, ur. 12 VII 1912 r. w Kozieniu, zam. Warszawa, ul. Nowomiejska 24 m. 2.

Wymienieni, korzystając ze swojego autorytetu naukowego, zgromadzili wokół siebie [osoby] uległe i gwarantujące wywiązanie się z nakładanych na nie zadań (m.in. prof. prof. Andrzej Ziabicki, Krzysztof Wilmański, Jerzy A. König[1], Stefan Zahorski[2], Marek Sokołowski[3], Janusz Kacprowski[4], doc. doc. Andrzej Turski[5], Marek Janas – b. przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność" – wg informacji operacyjnych wszyscy pochodzenia żydowskiego, prof. prof. Henryk Frąckiewicz[6], Witold Gutkowski, Zbigniew Wesołowski[7]).

Działalność liderów grupy żydowskiej charakteryzuje ostrożność, wyrachowanie, a jednocześnie zdecydowanie w realizacji nakreślonych celów.

Prowadząc opartą o nieformalne układy i zależności działalność, w pełni uzależnili od siebie dyrekcję (nb. twierdzi się, że dyrektor IPPT PAN K. [Henryk] Frąckiewicz

---

[1] Prawdopodobnie chodzi o Jana Andrzeja Königa.

[2] Stefan Zahorski (1933–1999) – mechanik ośrodków ciagłych, prof. nadzwyczajny od 1972 r., prof. zwyczajny od 1981 r., pracownik naukowy PW (1954–1961), IPPT PAN (1958–1999), kierownik Pracowni Fizyki Polimerów IPPT PAN (1969–1999).

[3] Marek Sokołowski (ur. 1927) – mechanik ciał stałych, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1971 r., pracownik naukowy PG (1947–1948), IPPT PAN (1953–1997), zastępca dyrektora ds. naukowych IPPT PAN (1963–1969). Członek PZPR (1948–1990).

[4] Janusz Kacprowski (ur. 1916) – akustyk, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy Państwowego Instytutu Telekomunikacyjnego (1945–1952), PW (1945–1970), IPPT PAN (1952–1986), kierownik Zakładu Akustyki Cybernetycznej IPPT PAN (1968–1986), zastępca dyrektora ds. naukowych IPPT PAN (1970–1971), członek Prezydium Komitetu Akustyki PAN (1969–1980).

[5] Być może Łukasz Andrzej Turski (ur. 1943) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1985 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1965–1968), Instytutu Fizyki Teoretycznej UW (1968–1978), Instytutu Geofizyki UW (1978–1980), Centrum Fizyki Teoretycznej PAN od 1985 r., dyrektor centrum (1993–1995).

[6] Henryk Frąckiewicz (1929–1999) – mechanik, prof. nadzwyczajny od 1970 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy PW (1952–1970), IPPT PAN (1975–1999), rektor Politechniki Świętokrzyskiej (1970–1975, 1996–1999), dyrektor IPPT PAN (1983–1994). Członek korespondent PAN od 1986 r. Członek PZPR, członek egzekutywy KW PZPR w Kielcach (1970–1975), starszy inspektor ds. wyższych uczelni technicznych Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (1975–1989).

[7] Zbigniew Wesołowski (ur. 1933) – mechanik, prof. nadzwyczajny od 1971 r., prof. zwyczajny od 1978 r., pracownik naukowy IPPT PAN (1958–2003), zastępca dyrektora IPPT PAN (1975–1979). Członek korespondent PAN od 1989 r.

jest pochodzenia żydowskiego – jego matka, której krewnym był bliski współpracownik Trockiego, jest podobno z domu Unszlicht), organizację partyjną i Radę Naukową, wywierają istotny wpływ na politykę władz Wydziału IV PAN.

Aktywni w życiu politycznym środowiska naukowego od ok. 30 lat zawsze występowali w duchu rewizjonistycznym i prosyjonistycznym (m[iędzy] innymi Zorski, jak wynika z uzyskanych informacji, został usunięty z WAT-u za odmowę udziału w szkoleniu pilotów arabskich i szykanowaniu słuchaczy Polaków). Nadal utrzymują (Herczyński) kontakty z emigrantami politycznymi – L[eszkiem] Kołakowskim, K[rzysztofem] Pomianem i in. działaczami opozycji w kraju (Amsterdamscy, Markuszewscy[8], Woroszylscy[9], Kowalikowie). Postawy uzależnionych od siebie młodych pracowników kształtują zgodnie z własnymi interesami. Starają się wyrabiać w środowisku naukowym niekorzystną opinię osobom zaangażowanym ideowo, popierającym politykę władz.

Byli inspiratorami utworzenia we wrześniu 1980 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty (gł[ównie] Herczyński) i twórcami jego programu akcentującego konieczność zapewnienia autonomii, zwł[aszcza] ideowej, środowisk naukowych oraz potrzeby przekształcenia PAN w samorządną organizację uczonych, wolną od zwierzchnictwa organów administracji państwowej. Nie angażując się otwarcie w działalność „Solidarności", wspierali ją moralnie, a poprzez posunięcia zakulisowe praktycznie kierowali kołem instytutowym związku. Fiszdon, Ziabicki, Herczyński należeli do grona współzałożycieli Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk, którego działalność polityczna była zbieżna z linią przyjętą przez b[yły] NSZZ „Solidarność". W 1982 r. brali udział (Herczyński) w opracowaniu i rozpowszechnianiu tzw. kodeksu moralnego naukowca, stanowiącego skierowany do wszystkich przedstawicieli środowiska zbiór zaleceń i zakazów propagujących postawę oporu wobec władz i bojkotu jej polityki w dziedzinie nauki i oświaty.

Po aresztowaniu i skazaniu Herczyńskiego nieco ograniczyli swą działalność. Nie zmieniając swych postaw i przekonań, skoncentrowali się na sprawach wewnętrznych instytutu i akademii. Wykorzystując swe międzynarodowe kontakty, organizowali środowiska naukowe Polski i niektórych krajów kapitalistycznych (gł[ównie] USA i Wlk. Brytania) do występowania w obronie skazanego, co w rezultacie przyczyniło się do jego ponownego zatrudnienia w PAN.

W chwili obecnej koncentrują swą działalność na rozbijaniu instytutowej organizacji Związku Nauczycielstwa Polskiego, jedynej grupy niezależnej od gremium żydowskiego.

Aktywną działalność rozwinęli także na polu zawodowym. Poprzez utworzenie zdominowanej przez siebie komisji ds. opracowania programu działalności IPPT PAN w latach 1986–1990 (m.in. Zorski, Sokołowski, Gutowski, Kacprowski, Frąckiewicz, Wesołowski) uzyskali wyłączny i decydujący głos w kształtowaniu polityki naukowo-badawczej instytutu (z punktu widzenia merytorycznego oraz finansowego). Jednocześnie nie rezygnują z umacniania swej pozycji w międzynarodowym środowisku naukowym. W celu zaskarbienia sobie uznania w krajach kapitalistycznych starają się

[8] Prawdopodobnie chodzi o Jerzego Markuszewskiego (1930–2007) – reżysera, twórcę Studenckiego Teatru Satyryków (STS), współpracownika KOR, działacza „Solidarności".

[9] Wiktor Woroszylski (1927–1996) – poeta, prozaik, publicysta, członek Związku Literatów Polskich (1949–1983), internowany po 13 XII 1981 r.

występować jako „bojownicy o demokrację". Członkostwo międzynarodowych związków badawczych, kolegiów redakcyjnych pism naukowych, komitetów organizacyjnych, konferencji i sympozjów etc. wykorzystują jako pretekst do stałych wyjazdów służących tak podtrzymaniu wysokiej opinii o swej roli w świecie nauki, jak i nieskrępowanym kontaktom z obywatelami kk.

Z wyżej scharakteryzowaną grupą współdziałają zatrudnieni w innych placówkach PAN niżej wymienieni pracownicy naukowi narodowości żydowskiej:

– Bronisław Geremek, s[yn] Stefana i Alicji Wollenstein, ur. 6 III 1932 r. (prawdziwe nazwisko Lewartow), doc. dr hab., historyk, zatr[udniony] Instytut Historii PAN, zam. Warszawa, ul. Piwna 25 m. 4, za swą działalność internowany.

– Stefan Amsterdamski, s[yn] Dawida i Ireny Szwarcsztajn, ur. 15 I 1929 r., Warszawa, doc. dr hab., filozof, zatr[udniony] IHNOiT PAN, zam. Warszawa, ul. Siemiatycka 1 m. 41, za swą działalność internowany.

– Maryla Hopfinger-Amsterdamska, c[órka] Wilhelma i Berty Schachter (żona Stefana), ur. 1 II 1942 r. w Borysławiu (ZSRR), dr nauk humanistycznych, zatr[udniona] IBL PAN, zam. Warszawa, ul. Siemiatycka 1 m. 41, za swą działalność internowana.

– Jerzy Andrzej Jedlicki, s[yn] Wiktora i Wandy Perlis, ur. 14 VI 1930 r., dr – historyk, zatr[udniony] IH PAN, zam. Warszawa, ul. Balonowa 19 m. 4, za swą działalność internowany.

– Stefan Morawski, s[yn] Karola i Franciszki Spira, ur. 20 X 1921 r. w Krakowie, prof. – historia sztuki, zam. Warszawa, al. Waszyngtona 20 m. 1, zatr[udniony] Instytut Sztuki PAN.

– Ryszard Rubinsztein[10], s[yn] Leona i Anny Melker, ur. 3 V 1946 r. we Wrocławiu, dr nauk matematycznych, zatr[udniony] I[nstytut] M[atematyczny] PAN, zam. Warszawa, Al. Jerozolimskie 42 m. 154, za swą działalność internowany.

– Roman Zimand, s[yn] Bernarda i Klary Landa, ur. 16 XI 1926 r. we Lwowie, doc. dr hab. nauk humanistycznych, zatr[udniony] IBL PAN, samodzielny pracownik naukowy, zam. Warszawa, ul. Śniadeckich 12/16 m. 45, za swą działalność internowany.

– Marian Waldemar Kuczyński, s[yn] Mariana i Marii Pecold, ur. 22 XI 1939 r. w Kaliszu, mgr ekonomii, z[astęp]ca redaktora naczelnego tygodnika „Solidarność" – obecnie nie pracuje, zam. Warszawa, ul. Czerniakowska 52 m. 22, za swą działalność internowany. Aktualnie przebywa we Francji.

Wszystkie wyżej wymienione osoby posiadają najbliższą rodzinę stale przebywającą w krajach kapitalistycznych.

Osoby te w placówkach, w których są zatrudnione, grupują wokół siebie grono osób zależnych, wykorzystywanych do realizacji mniej lub bardziej rozległych posunięć o charakterze politycznym, personalnym lub naukowym. Zazwyczaj działania te prowadzone są w ten sposób, że mimo iż w środowisku publiczną tajemnicą są ich animatorzy, to formalnych dowodów udziału w nich osób narodowości żydowskiej nie ma.

Okres lat 1980–1982, istniejąca sytuacja polityczna, zmusiły to środowisko do bezpośrednich działań. Wtedy część z tych osób bezpośrednio zaangażowała się w realizację działań o charakterze politycznym. Obecnie obserwowany jest w tym środowisku powrót do ostrożnej, prowadzonej pod przykrywką kontaktów towarzyskich, działalności.

[10] Ryszard Rubinsztajn – matematyk, działacz „Solidarności", obecnie pracuje w Szwecji.

Wśród pracowników Uniwersytetu Warszawskiego formalnie nie ma (od strony dokumentów personalnych) osób narodowości żydowskiej. Natomiast wg powszechnie panującej w Uniwersytecie Warszawskim opinii osoby te znajdują się w centrum uwagi środowiska. Do osób narodowości żydowskiej odgrywających znaczną rolę w kształtowaniu opinii publicznej i mających związek z działalnością antysocjalistyczną należą:

prof. Henryk Samsonowicz – b[yły] rektor UW, współzałożyciel tzw. Konferencji Rektorów PRL – „szara eminencja" opozycyjnej działalności w UW. Posiada rozległe kontakty z przedstawicielami dyplomatycznymi kk w PRL, a także za granicą.

prof. Klemens Szaniawski – niezatwierdzony rektor UW, były przew[odniczący] Komitetu Porozumiewawczego Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych, mający mieć duże i ścisłe związki ze światową Radą Żydowską. Posiada szerokie kontakty z kk.

prof. Władysław Goldfinger-Kunicki – nowo wybrany prodziekan Wydziału Biologii, współpracownik NSS „KOR" i TKO [TKN], aktywny „Solidarność", szerokie kontakty z kk.

mgr mgr Katarzyna i Krzysztof Najderowie – syn i synowa dyrektora sekcji polskiej RWE.

prof. Stefan Nowak – członek „S", były przewodniczący PTE, sympatyk KSS „KOR", wchodzący w latach pięćdziesiątych w skład CKŻ w PRL („Centralny Komitet Żydów").

doc. Jerzy Holzer – b[yły] aktywny członek „S", wydał w kraju przez wyd[awnictwo] „Krąg" i zagraniczną „Paryską Kulturę" książkę pt. „Solidarność".

doc. Jadwiga Staniszkis – b[yły] „komandos", współpracownik KSS „KOR", aktywista „S" – jeździła po kraju i wygłaszała w odczytach antysocjalistyczne treści.

prof. Zbigniew Resich[11] – ojciec uciekinierów z PRL (synowie i córka). Posiada kontakty z kk i ZSRR.

prof. Witold Tyloch[12] – członek PZPR posiadający z racji żony Żydówki szerokie kontakty z osobami narodowości żydowskiej na całym świecie – jest kierownikiem zakładu hebraistyki w Instytucie Orientalistycznym UW.

Kier[ownik] Sekcji VI Wydz[iału] III SUSW
por. W. Pilecki[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 6, k. 201/5–201/11, mps.

[a] *Powyżej odręczny podpis*.

Brak bliższych danych o tej osobie.

[11] Zbigniew Resich (1915–1989) – prawnik, prof. nadzwyczajny od 1965 r., prof. zwyczajny od 1970 r., sędzia Sądu Najwyższego (1953–1972), pierwszy prezes Sądu Najwyższego (1967–1972), dziekan Wydziału Prawa i Administracji UW (1975–1981), przewodniczący Rady Naukowej PISM (1967–1978), prezes Zrzeszenia Prawników Polskich (1967–1971). Członek PZPR (1954–1990), zastępca członka KC PZPR (1968–1971), poseł na Sejm PRL (1969–1972).

[12] Witold Tyloch (1927–1990) – religioznawca, kierownik Zakładu Afrykanistyki i Semitystyki (1969–1973), kierownik Zakładu Starożytnego Bliskiego Wschodu i Hebraistyki UW (1977–1990). Członek PZPR.

Nr 170

1984 listopad 26, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Departamentu III MSW do naczelnika Wydziału III-1 WUSW w Krakowie

Naczelnik Wydziału III-1[a]
Woj[ewódzkiego] Urzędu Spraw Wewnętrznych
w Krakowie

Informuję, iż we wrześniowym numerze paryskiej „Kultury" ukazał się artykuł pt. „Klęska czy zwycięstwo?", będący niewybrednym paszkwilem na władze PRL i obrażający osobiście gen. W[ojciecha] Jaruzelskiego[1].

Autorem publikacji jest członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk prof. Jan Kielanowski – pozostający w operacyjnym zainteresowaniu Departamentu III MSW.

W związku z powyższym Prezydium PAN na swym posiedzeniu w dniu 30 października br. uznało, że wspomniany artykuł zawiera szkodliwe dla racji stanu PRL treści, uwłaczające władzom państwowym i nielicujące z obowiązkami i godnością członka Polskiej Akademii Nauk.

W dniach 10 i 13 listopada br. prof. Kazimierz Kowalski[2] z Zakładu Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej PAN w Krakowie oraz prof. Stanisław Dżułyński[3] – członek Oddziału PAN w Krakowie wystosowali na ręce prezesa Polskiej Akademii Nauk listy biorące w obronę prof. Kielanowskiego oraz potępiające stanowisko Prezydium PAN.

Powyższe przesyłam do wiadomości i ewentualnego wykorzystania.

Naczelnik Wydziału III Dep[artamentu] III MSW
płk A[ndrzej] Kwiatkowski[b]

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 13, k. 458, mps.

[a] *Powyżej z lewej strony nieczytelny znak sprawy.*
[b] *Powyżej odręczny podpis*.
[1] J. Kielanowski, *Klęska czy zwycięstwo*, „Kultura" 1984, nr 9.
[2] Kazimierz Kowalski (1925–2007) – zoolog, prof. nadzwyczajny od 1962 r., prof. zwyczajny od 1969 r., pracownik naukowy UJ (1946–1954), Zakładu Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej PAN (1954–1995), kierownik tego zakładu (1960–1979, 1985–1995). Członek korespondent PAN od 1971 r., prezes PAU (1994–2000).
[3] Stanisław Dżułyński (1924–2001) – geolog, prof. zwyczajny (?) od 1992 r., pracownik naukowy Zakładu Nauk Geologicznych PAN do 1992 r., Instytutu Nauk Geologicznych UJ (1992–1994). Członek rzeczywisty PAN.

Nr 171

1984 grudzień 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja

Uzyskano informację, że prof. Kielanowski zamierza w dniu 12 grudnia 1984 r. na posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego PAN zabrać głos na temat listu potępiającego w sprawie opublikowania przez niego artykułu w paryskiej „Kulturze". List ten uchwalony przez niego na posiedzeniu Prezydium PAN został przesłany na ręce prof. Kielanowskiego.

Zabranie głosu w tej sprawie przez prof. Kielanowskiego na forum Zgromadzenia Ogólnego może również wywołać nieprzewidzianą dyskusję na powyższy temat. Negatywną reperkusję tej inicjatywy powiększa fakt uczestnictwa w posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego PAN gości zagranicznych – głównie naukowców z Akademii Nauk ZSRR, przebywających w tych dniach w Polsce, między innymi na zaproszenie rządu PRL.

W związku z planowanym wystąpieniem prof. Kielanowskiego poinformowano o powyższym sekretarza naukowego PAN prof. Kaczmarka oraz prezesa PAN prof. Kostrzewskiego. Uzgodniono z kierownictwem PAN, że z uwagi na uczestnictwo w posiedzeniu przedstawicieli delegacji radzieckiej prof. Kaczmarek spowoduje nieudzielanie głosu prof. Kielanowskiemu. Ewentualne udzielenie głosu prof. Kielanowskiemu nastąpi w dalszej części posiedzenia – po przerwie obiadowej, tzn. po opuszczeniu przez delegację radziecką sali obrad. Uzyskano informację, że podczas posiedzenia z negatywnymi głosami w sprawie prof. Kielanowskiego mogą wystąpić prof. prof. Kielan-Jaworowska, Werle.

Podjęto działania operacyjne mające na celu zabezpieczenie stenogramu wystąpienia prof. Kielanowskiego i innych osób.

insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW[a]
ppor. M[irosław] Spławiec[1]

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 13, k. 440, mps.

[a] *Poniżej odręczny podpis*.

[1] Mirosław Spławiec (ur. 1947) – przyjęty do służby w MO w 1970 r., słuchacz Szkoły Podoficerskiej (1970––1971), pracownik KD MO Warszawa Mokotów (1971–1976), pracownik BOR (1976–1979), student WSO MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego (1979–1982), inspektor w Wydziale IX Departamentu III MSW (1982–1989), starszy inspektor w Wydziale II Departamentu III (1989–1990).

Nr 172

1984 grudzień 12, Warszawa – Informacja operacyjna Wydziału III Departamentu III MSW, tajne

Informacja[a]

W dniu 12 grudnia 1984 r. odbyła się LXI Sesja Zgromadzenia Ogólnego PAN. [b]Obecnych było 181 członków PAN[b].

Po otwarciu Sesji przez prezesa PAN prof. J[ana] K[arola] Kostrzewskiego referat pt. „Rola nauki w rozwiązywaniu problemów gospodarki żywnościowej" wygłosił sekretarz Wydziału Nauk Rolnych i Leśnych PAN, prof. Antoni Rutkowski.

W dyskusji nad referatem zabrało głos 21 naukowców w tym m[iędzy] innymi: minister rolnictwa i [b]gosp[odarki] żywn[ościowej][b] Ziemba[1], prof. Szczepan Pieniążek, prof. Ryszard Manteuffel, prof. Dyzma Gałaj.

[b]Wystąpienia miały charakter naukowy i były ściśle związane z tematem referatu.

W obradach[b] uczestniczył prezes Wszechzwiązkowej Akademii Nauk Rolniczych ZSRR prof. A[leksander]A[leksandrowicz] Nikonow[2] – uczestnik[c] delegacji uczonych radzieckich przebywających aktualnie w Polsce.

W kolejnym[d] punkcie obrad[e], poświęconym wolnym wnioskom, głos zabrał emerytowany prof. Jan Kielanowski – znany ze swej antysocjalistycznej postawy. W wystąpieniu swym nawiązał on[f] do szeroko[f] dyskutowanej na forum Prezydium PAN sprawy opublikowania przez niego w paryskiej „Kulturze" paszkwilanckiego artykułu pt. „Klęska czy zwycięstwo?" (informacja dzienna z dn. 16 VIII 1984 r.). Prezydium PAN na swoim posiedzeniu w dniu 30 października 1984 r. krytycznie oceniło treści zawarte w artykule i poprzez list wysłany do prof. Kielanowskiego wyraziło swoje potępienie.

W obecności ok. 80–90 osób będących[g] na sali obrad prof. Kielanowski, ustosunkowując się do decyzji Prezydium PAN, stwierdził, że artykuł napisał we własnym imieniu, [h]ponosi sam za niego odpowiedzialność[h] [b]jako osoba prywatna, a nie członek Akademii[b].

---

[a] *Na lewym marginesie odręczny dopisek* Zwrot do W. III, *nieczytelny podpis. Obok z prawej strony odręczny dopisek* Zamieszczono w informacji dziennej w dniu 13 grudnia 1984 r., *nieczytelny podpis*.

[b–b] *Fragment dopisany odręcznie*.

[c] *Słowo odręcznie zmienione na* członek.

[d] *Słowo odręcznie zmienione na* końcowym.

[e] *Słowo odręcznie zmienione na* posiedzenia.

[f] *Słowo odręcznie skreślone*.

[g] *Słowo odręcznie zmienione na* pozostałych.

[h–h] *Fragment odręcznie skreślony*.

[1] Stanisław Zięba (ur. 1934) – inżynier rolnik, polityk, zastępca dyrektora cukrowni w Leśmierzu (1955–1963), zastępca kierownika (1963–1969) i kierownik Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium WRN w Łodzi (1971–1973), wicewojewoda łódzki (1973–1975), zastępca kierownika (1976–1981) i kierownik Wydziału Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej KC PZPR (1981–1983), minister rolnictwa (1983–1988). Członek PZPR (1966–1990).

[2] Aleksander Nikonow – rosyjski agrotechnik, prezes Wszechzwiązkowej Akademii Nauk Rolniczych (1984–1992), założyciel Komitetu Agrarnego (1991).

Prezydium PAN nie miało prawa – jego zdaniem – omawiać tej sprawy. Jednocześnie zarzucił władzom PAN, iż nie zajęły one stanowiska w sprawie zabójstwa[i] ks. Popiełuszki[3] i śmierci G[rzegorza] Przemyka i – jak się wyraził – wielu innych. Polemizował również z artykułami Rema [Jerzego Urbana]. W wystąpieniu przemilczał całkowicie te elementy artykułu, które godziły bezpośrednio w przywódców państwa i w system społeczno-polityczny PRL.

Wystąpienie zostało przyjęte przez zgromadzonych oklaskami. Jako następny zabrał głos prof. Jerzy Łoś z Instytutu Podstaw Informatyki PAN – znany z licznych negatywnych inicjatyw na forum PAN. Poparł on zdecydowanie stanowisko prezentowane przez prof. Kielanowskiego. Nawoływał do publicznego wypowiadania się o sprawach konfliktów społecznych w PRL, ujawniania rzekomych morderstw i niepraworządnych aktów władzy. Domagał się także publicznego dyskutowania o tych sprawach. Bardzo krytycznie ocenił felietony Rema. W zakończeniu swego wystąpienia prof. Łoś postulował, aby Zgromadzenie Ogólne ponownie rozpatrzyło wniosek o powołanie na członka korespondenta prof. Zbigniewa Grabowskiego z Instytutu Chemii Fizycznej PAN. [j]Wniosek ten, ze względu na swą negatywną działalność polityczną prof. Z[bigniewa] Grabowskiego, nie został zatwierdzony przez Radę Państwa[j].

Prof. Stanisław Dżułyński z Instytutu Nauk Geologicznych PAN, [k]który podobnie jak poprzedni mówca[k] wystąpił w obronie prof. J[ana] Kielanowskiego, a poruszył także sprawę sprawę śmierci ks. Popiełuszki i G[rzegorza] Przemyka [h]i bezkarności za te czyny[h].

Jako ostatnia w [l]dyskusji głos zabrała[l] prof. Zofia Kielan-Jaworowska z Zakładu Paleobiologii PAN, [m]która, będąc autorką jednego z listów do prezesa PAN, zadała mu prowokacyjne pytanie[m] na temat wpływających do prezesa listów dot[yczących] sprawy prof. Kielanowskiego. Prof. Kostrzewski, udzielając odpowiedzi, stwierdził, że wpłynęły trzy listy: od prof. prof. Kielan-Jaworowskiej, Dżułyńskiego i Kowalskiego z Krakowa. Zaznaczył, że treść listów pokrywa się z [n]dzisiejszą dyskusją[n].

Ponadto poinformował zebranych, że do tych wystąpień w dyskusji ustosunkuje się Prezydium PAN, o czym zainteresowani zostaną poinformowani.

---

[i] *Słowo odręcznie zmienione na* śmierci.

[j–j] *Fragment nadpisany odręcznie nad skreślonym tekstem maszynopisu*.

[k–k] *Fragment odręcznie zmieniony na* podobnie jak J[erzy] Łoś.

[l–l] *Fragment odręcznie zmieniony na* wystąpiła.

[m–m] *Fragment odręcznie zmieniony na* Zadała ona pytanie.

[n–n] *Fragment odręcznie zmieniony na* zaprezentowanymi wypowiedziami.

[3] ks. Jerzy Popiełuszko (1947–1984) – absolwent Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie, wyświęcony w 1972 r., duszpasterz środowisk medycznych od 1978 r., hutników od 1980 r., kapłan w parafii św. Stanisława Kostki od 1980 r. 31 VIII 1980 r. odprawił mszę św. w Hucie Warszawa. Po wprowadzeni stanu wojennego współorganizował Prymasowski Komitet Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i ich Rodzinom, współpracował z podziemiem opozycyjnym, był obserwatorem procesów politycznych. Jego patriotyczne msze odprawiane w intencji ojczyzny w kościele św. Stanisława Kostki stały się symbolem oporu wobec władzy. W grudniu 1983 r. oskarżony o „nadużywanie wolności sumienia", w kolejnych miesiącach wielokrotnie przesłuchiwany, aresztowany. 19 X 1984 r. porwany przez funkcjonariuszy SB, torturowany i zamordowany. Pogrzeb ks. Popiełuszki 4 XI 1984 r. przeistoczył się w masową demonstrację antypaństwową.

Z uzyskanych opinii wynika, że wystąpienia w sprawie prof. J[ana] Kielanowskiego były tematem marginesowym i nie zakłóciły przebiegu merytorycznych obrad Zgromadzenia Ogólnego PAN[o].

Opr[acowano] w Dep[artamencie] III MSW

Źródło: AIPN, 01224/1896, jacket 13, k. 441–442, mps.

[o] *Akapit dopisany odręcznie. Poniżej w nawiasie odręczny dopisek* ograniczony rozdzielnik + tow. [nieczytelne nazwisko]. *Brak autora, podpisów*.

Nr 173

1985 wrzesień 15, Warszawa – Informacja dotycząca oceny sytuacji w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] oceny sytuacji w Polskiej Akademii Nauk

I. Sytuacja w korporacji.

Polska Akademia Nauk jest samorządnym zrzeszeniem uczonych. Korporacyjny charakter Akademii polega między innymi na tym, że nowych członków PAN wybierają dotychczasowi członkowie. Obowiązująca ustawa o PAN stanowi, że Akademia jednoczy uczonych do pracy naukowej w różnych dyscyplinach.

Aktualnie PAN liczy 316 członków krajowych (171 członków rzeczywistych i 145 członków korespondentów) oraz 105 członków zagranicznych. Równolegle z działaniem pionu korporacyjnego funkcjonują placówki naukowe w postaci instytutów i zakładów doświadczalno-badawczych i produkcyjnych.

W skład Akademii wchodzą również oddziały PAN w Krakowie, Katowicach, Poznaniu, Łodzi, Gdańsku i Wrocławiu. Łącznie Akademia zatrudnia ok. 17,5 tys. osób, w tym pracowników naukowych ok. 5 tys. osób.

W skład PAN wchodzą następujące wydziały:

– Wydział I – Nauki Społeczne (58 członków PAN),
– Wydział II – Nauki Biologiczne (34 członków PAN),
– Wydział III – Nauki Matematyczne, Fizyczne i Chemiczne (67 czł[onków] PAN),
– Wydział IV – Nauki Techniczne (57 członków PAN),
– Wydział V – Nauki Rolnicze i Leśne (36 członków PAN),
– Wydział VI – Nauki Medyczne (34 członków PAN),
– Wydział VII – Nauki o Ziemi i Górnicze (30 członków PAN).

Ustawa o PAN nakłada na członków Akademii następujące obowiązki:

– prowadzenie prac naukowych, wynikających z planów Akademii lub szkół wyższych i innych placówek naukowo-badawczych;
– uczestniczenie w kształceniu kadr naukowych;
– uczestniczenie w pracach Zgromadzenia Ogólnego, właściwych wydziałów i oddziałów, komitetów naukowych, rad naukowych placówek oraz komisji;
– przedstawianie sprawozdań ze swoich prac właściwym wydziałom Akademii.

Dotychczas nie wypracowano w PAN skutecznych mechanizmów pozwalających na rozliczenie członków Akademii z ich ustawowych obowiązków. Np. liczba obecnych członków na zgromadzeniach ogólnych PAN (odbywają się zwykle dwa razy w roku) wynosi ok. 60–70% ogólnej liczby członków. Zwiększenie frekwencji następuje zwykle na posiedzeniach wyborczych oraz na posiedzeniach, na których podejmowane były rezolucje i uchwały o charakterze społeczno-politycznym lub dotyczące problemów środowiska. Podstawowe zadanie, jakim jest: „wytyczanie badaniom naukowym kierunku, który odpowiada potrzebom narodu budującego ustrój socjalistyczny", nie stanowi do dziś wytycznej działania Polskiej Akademii Nauk.

Korporacyjna część Akademii składa się w większości z naukowców w podeszłym wieku, których okres pełni sił twórczych już minął. Średnia wieku członków Akademii wynosi ponad 65 lat. Znaczna część, bo aż ok. 40% członków Akademii przekroczyła 70. rok życia, a tylko ok. 30% mieści się w przedziale wieku 40–60 lat. Członkowie PAN stanowią grupę uczonych uprzywilejowanych pod względem majątkowym i społecznym. Poza wynagrodzeniem w stałym miejscu pracy (uczelnie, instytuty) otrzymują oni honoraria autorskie, wynagrodzenia za referaty, ekspertyzy, odczyty. Wynagrodzenie z tytułu członkostwa PAN wynosi 20 tys. złotych miesięcznie dla członków rzeczywistych i 15 tys. złotych miesięcznie dla członków korespondentów. Ponadto posiadają oni pierwszeństwo w otrzymywaniu skierowań do sanatoriów, domów wczasowych, korzystaniu z atrakcyjnych wczasów zagranicznych, uprawnieni są do korzystania z Lecznicy Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, a także innych przywilejów dotyczących pracowników naukowych. Liczna grupa członków PAN wielokrotnie w ciągu jednego roku wyjeżdżała za granicę (nawet z rodzinami), przy czym duży procent tych wyjazdów nie był podyktowany koniecznymi względami naukowymi. Problemy wyjazdów zagranicznych członków Akademii rozpatrywane są przez Komisję Doradczą Sekretarza Naukowego PAN na cotygodniowych posiedzeniach. Mimo tego próby stosowania przez komisję racjonalnej polityki wyjazdowej na koszt Akademii wzbudzają szereg zastrzeżeń i protestów wśród członków PAN, a zdarzające się czasami negatywne decyzje wyjazdowe dotyczą tylko kadry naukowej średniego i niższego szczebla.

Od dłuższego okresu czasu obserwowano w PAN rozwój negatywnych zjawisk społeczno-politycznych. W korporacji ukształtowała się dość liczna grupa „akademików", którzy, wykorzystując zajmowane stanowiska i posiadane tytuły naukowe, inspirowali i nadal inspirują w środowisku wspólnie z zachodnimi ośrodkami działalność antysocjalistyczną. W oświadczeniach i rezolucjach tej grupy systematycznie pojawiają się akcenty niechętne wobec programu partii, polityki odnowy i reformy. Przykładami z ostatniego okresu czasu są apele i listy prof. J[ana] Kielanowskiego, prof. E[dwarda] Lipińskiego, prof. A[ndrzeja] Zahorskiego[1]. Innymi czołowymi przedstawicielami tej grupy są: prof. prof. A[leksander] Gieysztor, W[acław] Gajewski, J[erzy] Litwiniszyn, J[anusz] Haman, Wł[adysław] Kunicki-Goldfinger, W[łodzimierz] Kołos, Wł[adysław] Fiszdon, J[erzy] Łoś, Z[ofia] Kielan-Jaworowska, Cz[esław] Druet, J[ózef] Werle, A[ndrzej] Trautman, A[lfred] Jahn i wielu innych. Wymienieni z dużym powodzeniem starają się nadać kierunek działalności PAN niezgodny z linią polityczną partii i rządu. Jest to szczególnie widoczne przy podejmowaniu uchwał przez Zgromadzenie Ogólne PAN, ustalaniu składu stałych komisji i komitetów przy Prezydium PAN, a także przy podejmowaniu rezolucji i oświadczeń w sprawach społeczno-politycznych. Jednym z zasadniczych kierunków działalności tej grupy jest rozciągnięcie i utrwalanie swoich wpływów na wszystkie organy Akademii. Przy ich czynnym wsparciu do pracy w placówkach PAN przeniesieni zostali z wyższych uczelni znani od lat rutynowani działacze opozycji antysocjalistycznej np. S[tefan] Kurowski, R[oman] Zimand, B[ronisław]

[1] Andrzej Zahorski (1923–1992) – historyk, prof. nadzwyczajny od 1966 r., prof. zwyczajny od 1974 r., kustosz w Centralnej Bibliotece Wojskowej (1947–1951), Muzeum WP (1951–1954), pracownik naukowy IH PAN (1955–1961), IH UW (1961–1992), kierownik Zakładu Historii Oświecenia IH UW (1985–1992), prezes Zarządu Głównego PTH (1982–1992).

Geremek, S[tefan] Amsterdamski, J[erzy] Jedlicki, J. Kloc[2], J[an] Walc[3], J[an] J[ózef] Lipski, K[arol] Modzelewski, R[yszard] Herczyński.

Na kierunki działalności PAN ma niemały wpływ ukształtowana grupa naukowców prezentujących liberalne, drobnomieszczańskie i reformistyczne poglądy polityczne. Nurt ten szczególnie jest akcentowany w naukach społeczno-politycznych. Zdecydowana większość przedstawicieli tego nurtu uplasowała się w Prezydium PAN (np. Komitet Badań i Prognoz „Polska 2000", Komitet Nauk Historycznych, Komitet Nauk Filozoficznych, Komitet Nauk Socjologicznych). Do grupy tej należą: prof. prof. Wł[adysław] Markiewicz, G[erard] Labuda, S[tefan] Żółkiewski A[dam] Schaff, M[ieczysław] Chorąży. Wymienieni, mając możliwości neutralizowania antysocjalistycznych postaw zdeklarowanych wrogów, nie mogą, a najczęściej nie chcą przeciwdziałać ich inicjatywom. W zaprezentowanym układzie sił bierną postawę wykazuje również organizacja partyjna działająca na terenie PAN. Jest ona mała liczebnie, słaba i wpływy jej na środowisko Akademii są znikome. Wielu jej członków jest przedłużeniem wpływów wymienionych grup na organizację partyjną. Klasycznym przykładem jest tu działalność b[yłego] I sekretarza KZ PZPR – doc. T[adeusza] Rosłanowskiego, który realizował linię polityczną lansowaną przez b[yłego] prezesa PAN prof. A[leksandra] Gieysztora. Innym znamiennym przykładem jest postawa II sekretarza KZ PZPR, doc. Turskiego – delegata na IX Nadzwyczajny Zjazd. PZPR. Wymieniony po ogłoszeniu stanu wojennego demonstracyjnie zrzekł się przynależności do partii i złożył legitymację partyjną.

Problematyką administracyjną PAN zajmują się wyspecjalizowane biura. Do najważniejszych z nich należą:

– Biuro Prezydialne,
– Biuro Współpracy i Wymiany Naukowej z Zagranicą,
– Biuro Kadr i Spraw Osobowych,
– Biuro Organizacyjno-Prawne,
– Biuro Administracyjne i Spraw Socjalnych,
– Biuro Inwestycji,
– Biuro Finansowe,

Na czele wymienionych biur stoją dyrektorzy powoływani przez sekretarza naukowego PAN.

II. Działalność placówek naukowych PAN.

Równolegle z działalnością korporacyjną PAN rozwija działalność naukowo-badawczą w ramach istniejących instytutów, ośrodków i zakładów naukowo-badawczych. Nad pracami naukowymi rolę koordynującą spełniają poszczególne wydziały PAN. W ramach Akademii funkcjonuje ok. 90 placówek naukowych. Na pracę placówek naukowych wywierają stosunkowo duży negatywny wpływ rady naukowe, w których dominującą rolę odgrywają członkowie korporacji – często znani z negatywnej działalności politycznej. Np. prof. S[tefan] Żółkiewski w Instytucie Badań Literackich PAN, prof. Wł[adysław] Fiszdon w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki, prof. A[dam] Schaff

[2] Być może Eugeniusz Kloc (1947–1994) – absolwent filologii polskiej na UW (1972), pracownik Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej (1973–1981). Współpracownik KOR, redaktor niezależnego „Biuletynu Informacyjnego" od 1978 r., działacz „Solidarności", w 1984 r. wyjechał do Francji.

[3] Jan Walc (1948–1993) – publicysta, krytyk literacki, działacz KOR. Współpracownik pism niezależnych, m.in. „Zapisu", „Krytyki", „Biuletynu Informacyjnego", „Kultury Niezależnej", „Pulsu".

w Instytucie Filozofii i Socjologii, prof. J[an] Kielanowski w Instytucie Fizjologii i Żywienia Zwierząt. Z tych względów niezbędnym warunkiem prawidłowego funkcjonowania placówek PAN jest wyraźne oddzielenie pionu korporacyjnego od placówek naukowych oraz maksymalne ograniczenie wpływu korporacji na rady naukowe i kierownictwa placówek. Celowym byłoby odejście od dotychczasowej praktyki wnioskowania i wybierania kierownictw placówek przez rady naukowe na rzecz powoływania rad naukowych przez dyrekcję instytutów i realizację zadań wynikających z programu działalności placówki.

Negatywny wpływ członków korporacji na działalność naukową placówek wyraża się w kształtowaniu i propagowaniu wśród kadry naukowej, obok negatywnych postaw politycznych, wywieranie nacisków w celu przeorientowania kierunków badawczych na tematy zaspokajające ich osobiste ambicje naukowe, najczęściej niebędące w żadnym związku z potrzebami nauki polskiej i gospodarki kraju. Takie oddziaływanie na kadrę naukową placówek niweczy służebną rolę nauki względem zapotrzebowania gospodarki narodowej. Dotyczy to również dziedziny nauk społeczno-politycznych, w których przez okres 40-lecia PRL nie wypracowano podstaw filozoficznych i ideologicznych dla urzeczywistnienia realizacji budowy socjalizmu w warunkach Polski. Pojawiające się od czasu do czasu opracowania w tendencyjnie pesymistyczny sposób przedstawiają sytuację społeczną i gospodarczą kraju i służą raczej podważaniu zasad ustrojowych PRL. Opracowania takie są skrzętnie wykorzystywane przez wrogie Polsce ośrodki propagandy na Zachodzie. Ostatnim tego przykładem jest opracowywana przez wiele lat w Komitecie Badań i Prognoz PAN „Polska 2000" – ekspertyza na temat przewidywanego rozwoju społeczno-politycznego i gospodarczego Polski po 2000 roku. Zawarta w tej ekspertyzie ocena w przeważającej części identyfikuje się z koncepcjami lansowanymi przez b[yły] NSZZ „Solidarność". W rezultacie było to opracowanie bardzo powierzchowne, pozbawione głębszych metod i obiektywnej oceny naukowej. Kolejnym przykładem były badania przeprowadzone przez zespół pod kierownictwem prof. W[ładysława] Adamskiego z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN pt. „Polacy 80 i 81". Koszt badań wyniósł ok. 2 mln złotych i stanowił dobry materiał dla ośrodków propagandy zachodniej. Również badania przeprowadzone przez Instytut Ekologii PAN w katastroficzny sposób przedstawiały sytuację ekologiczną kraju. Badania te oparte były na nieaktualnych danych i nie uwzględniały działań podejmowanych przez władze w celu poprawy tej sytuacji.

Podane wyżej przykłady, jak również wiele innych nieujętych w niniejszej ocenie, wykorzystywane są przez wrogie Polsce ośrodki na Zachodzie w celu oczerniania Polski i tendencyjnego ukazywania rzekomej bezradności rządu i wadliwego systemu sprawowania władzy.

Poważne wątpliwości budzi również działalność finansowo-gospodarcza, szczególnie w zakresie dysponowania funduszami na tzw. cele naukowo-badawcze. W wielu placówkach naukowych wykorzystywanie funduszu jest często niezgodne z zakładanym programem naukowo-badawczym. Np. w Instytucie Nauk Ekonomicznych PAN kierowanym przez prof. J[ózefa] Pajestkę nie wykonano w ubiegłym roku prac badawczych za ok. 2 mln zł, nie dokończono ekspertyzy dotyczącej problemu węzłowego na temat reformy gospodarczej, nie wykonano zaplanowanych w ramach umów prac na temat inflacji, przemian strukturalnych i racjonalności gospodarowania. Należy przy tym dodać,

że na badania te przeznaczone były fundusze wykorzystane w rezultacie w innym celu. Planowana kontrola NIK w tym instytucie nie została przeprowadzona ze względu na pozycję prof. J[ózefa] Pajestki i podjęte przez niego działania. Podobna sytuacja istnieje w wielu innych instytutach PAN, jak np. Instytucie Krajów Socjalistycznych, Instytucie Fizyki. Przeprowadzone kontrole NIK w placówkach naukowych PAN wykazały rażące nieprawidłowości w Instytucie Historii, Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, Instytucie Badań Literackich PAN, Instytucie Podstawowych Problemów Techniki PAN i w Instytucie Fizyki PAN. Powyższe nieprawidłowości polegały na nierealizowaniu programów badawczych przez samodzielnych pracowników naukowych, świadomym przedłużaniu czasu procesów badawczych, nieuzasadnionych długoterminowych wyjazdów zagranicznych, a nawet nieprzestrzeganiu dyscypliny formalnej przez większość pracowników. Od dłuższego czasu obserwowany jest również coraz niższy poziom prac doktorskich i habilitacyjnych. Wiele z nich nie predystynuje nawet na prace magisterskie.

Kolejnym przykładem ignorowania interesów gospodarczych kraju jest kompletny brak w strukturze PAN wyspecjalizowanej komórki zajmującej się ochroną prawną myśli naukowo-badawczej. Szczególnie przejawia się to w wywozie wyników badań naukowych, ekspertyz itp. za granicę – bez wymaganej zgody kompetentnych organów. Np. próba wywiezienia przez prof. Wł[adysława] Adamskiego na Zachód wyników badań socjologicznych „Polacy 80, 81" i ponowna próba wywozu tych badań przez mgr. Jacka Szymanderskiego[4] do Szwecji. Próba wywiezienia przez pracownika naukowego Instytutu Fizyki PAN dr. J. Karpińskiego[5] (zięć prof. L[eonarda] Sosnowskiego) wyników badań eksperymentalnych z zakresu fizyki.

Na szczególne podkreślenie zasługują zauważalne tendencje niewprowadzania do działalności gospodarczej zakładów doświadczalno-produkcyjnych nowych form administracyjno-gospodarczych wynikających z założeń reformy gospodarczej. I tak w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą Dom Handlowy „Nauka Polska" dowolnie wykorzystuje się szerokie uprawnienia wynikające z samodzielności i samorządności w celu realizacji partykularnych interesów poszczególnych grup środowiskowych. Problem ten nierozerwalnie związany jest z ogólną sytuacją gospodarczą kraju. Przejawia się to szczególnie ostro w zależnościach kooperacyjnych między zakładami doświadczalno-produkcyjnymi a innymi resortami. Mimo to istnieją jednak realne możliwości zwiększenia produkcji i eksportu, przynoszące krajowi wymierne korzyści finansowe. Np. Zakład Naukowo-Badawczy „Geopan" nie może zwiększyć produkcji poszukiwanych na Zachodzie sejsmografów ze względu na trudności kooperacyjne. Podobne zjawiska zachodzą w zakładach „Medipan", „Unipan". Podkreślić należy, że w wielu zakładach doświadczalno-produkcyjnych istnieje znaczna część oddanych i zaangażowanych pracowników naukowych dążących do rozwijania pracy naukowej i zwiększania produk-

[4] Jacek Szymanderski (ur. 1945) – socjolog, absolwent UW (1968), pracownik naukowy IFiS PAN (1968–1974), IH PAN (1974–1989). Członek Zarządu Regionu Mazowsze „Solidarności", internowany po 13 XII 1981 r. Od 1983 r. współtworzył Komitet Obywatelski Przeciwko Przemocy, Radę Parafialną Byłych Internowanych i Więźniów Politycznych, współorganizował msze za ojczyznę, działał w ruchu Wolność i Pokój. Więziony w latach 1981–1982, 1985–1986. Poseł na sejm (1989–1991), dyrektor Ośrodka Badań Opinii Publicznej (1991–1993), doradca ministra rolnictwa (1999–2001).

[5] Być może Janusz Karpiński (ur. 1927) – specjalista od informatyki, robotyki, automatyki, prof. nadzwyczajny od 1993 r., pracownik naukowy Instytutu Badań Systemowych PAN.

cji, np. w zakładach zajmujących się produkcją rolną, zwierzęcą i leśną. Brak funduszy i aparatury hamuje często ich pozytywną działalność i inicjatywę.

III. Współpraca naukowa z zagranicą.

Program współpracy międzynarodowej ma na celu osiąganie maksymalnych korzyści dla rozwoju badań określonych w programach rządowych, problemach węzłowych i programach międzyresortowych. Rozwój tej współpracy ma się odbywać w płaszczyźnie międzyrządowych umów o współpracy kulturalnej i naukowej lub naukowo-technicznej, jak również w ramach bezpośrednich porozumień resortów i instytucji z ich odpowiednikami za granicą.

Należy podkreślić, że zerwanie lub ograniczenie wymiany naukowej z placówkami zagranicznymi odbiłoby się negatywnie dla rozwoju nauki polskiej. Kontakty z nauką światową są niezbędne i konieczne dla nauki i rozwoju gospodarki naszego kraju.

Niemniej jednak utrzymywanie tych kontaktów na dotychczasowych zasadach przynosi więcej szkody niż pożytku i wręcz uniemożliwia uczynienie z nauki instrumentu stymulującego rozwój potencjału ekonomicznego kraju. W praktyce nie ma żadnej długofalowej polityki wyjazdowej pod kątem potrzeb aktualnie prowadzonych badań. Najczęściej wyjeżdżają ci, którzy poprzez osobiste układy mają możliwości otrzymania korzystnego zagranicznego stypendium. Nie ma absolutnie żadnej selekcji wyjeżdżających pod kątem ich poglądów politycznych i postawy obywatelskiej ze strony właściwych organów Akademii (placówki delegujące, wydziały, instytuty). Z tego powodu zastraszająco wysoki procent wyjeżdżających zostaje oczarowanych zachodnim stylem życia, widząc w nim tylko strony pozytywne. Stają się oni zdecydowanymi zwolennikami systemu kapitalistycznego. Wielu z nich pozostaje na stałe na Zachodzie, np. w latach 1979–1981 odmówiło powrotu do Polski ponad 230 pracowników PAN.

Znacznie niebezpieczniejszymi są ci, którzy, nabrawszy pełnego przekonania o wyższości systemu kapitalistycznego, wracają do Polski. Następnie w kontaktach ze studentami i kolegami szerzą oni niewiarę w możliwość wybicia się jednostki w naszym systemie, jak i celowości prowadzenia badań w PRL. Prawdziwość ich ocen – zdaniem środowiska – potwierdza wysoki status materialny i standard życia uzyskany po powrocie z Zachodu. Wielu stypendystów po powrocie do Polski swoją pracę i obowiązki w kraju traktuje lekceważąco i głównie stara się uzyskać szybko wyższy stopień naukowy i wyjechać na następne korzystniejsze stypendium.

Osoby wyjeżdżające na stypendia fundowane przez kraje zachodnie wykonują w tamtejszych placówkach naukowych cząstkowe zadania kompleksowych planów badawczych, których celów ostatecznych najczęściej nie znają. Wielu z nich kontynuuje badania naukowe po powrocie i publikuje wyniki w ogólnodostępnych czasopismach fachowych, wykorzystując krajowy potencjał materialny do realizacji planów badań zachodu. W ten sposób coraz więcej laboratoriów PAN staje się podwykonawcami badań służących ekonomice krajów kapitalistycznych.

Chęć zdobycia korzyści materialnych połączona często z naiwnością polskich naukowców powoduje, iż bezmyślnie i bezkrytycznie informują o swoich wynikach partnerów zachodnich, natomiast naukowcy z krajów kapitalistycznych odwiedzający Polskę z wykładami i odczytami itp. przedstawiają materiał bardzo dokładnie wyselekcjonowany. Interesują się drobiazgowo tym, co się u nas robi, publikuje, z reguły otrzymują pełną informację. O powyższym najlepiej świadczy fakt, że w całym okresie 40-lecia

PRL nie można podać ani jednego przykładu osiągnięcia ekonomicznego, które byłoby wynikiem naukowej współpracy z zachodem, ani korzyści Polski z patentu zachodniego częściowo opracowanego przez naszych stypendystów. Szczególnie niebezpieczna jest chęć podkreślania przez większość naukowców z PAN swojej niezależności od rządu PRL, a także wykazywanie świadomie złej woli i akceptacji przedstawionego powyżej modelu współpracy naukowej z zachodem, sprowadzającego się w efekcie do drenażu polskich pracowników nauki i naszego potencjału naukowego. Na tle zaprezentowanych kontaktów z zachodem ubogo przedstawia się współpraca naukowa i wymiana z akademiami nauk krajów socjalistycznych. Nieliczne pozytywne przykłady tej współpracy nie mogą przesłonić faktu, że dla większości naukowców z PAN współpraca ta jest nieatrakcyjna i nieprzynosząca im należnego splendoru w środowisku.

W ocenie i kwalifikacji kandydatów na wyjazdy naukowe dużą rolę do spełnienia ma funkcjonująca jako organ doradczy sekretarza naukowego PAN Komisja Opiniodawcza. Ze względu na zbyt rygorystyczne niekiedy decyzje wyjazdowe pojawiają się tendencje do zlikwidowania istniejącej komisji i przekazania jej uprawnień wydziałom PAN. Tendencje te należy ocenić negatywnie, gdyż realizacja takiego postulatu wyeliminuje całkowicie jakąkolwiek kontrolę wyjazdów i prawidłową realizację wymiany i współpracy naukowej. Dotychczasowa praktyka dowodzi, że typowanie i akceptowanie kandydatów przez wydziały PAN odbywało się mechanicznie i w sposób najzupełniej dowolny.

Niezbędna i konieczna eliminacja występujących negatywnych zjawisk na terenie PAN pozwoli na właściwe i przydatne dla kraju wykorzystanie potężnego potencjału intelektualnego i materialnego, jakim dysponuje Polska Akademia Nauk. Jest to zadanie pilne i nieodzowne, które pozwoli na wprzęgnięcie środowiska PAN do działań zgodnych z linią polityczną partii i rządu, z pożytkiem dla gospodarki i społeczeństwa.

Ocena kadry kierowniczej PAN

1. **Prezes PAN** – prof. Jan K[arol] Kostrzewski; bezpartyjny, wybitny uczony z zakresu medycyny. W przeszłości pełnił obowiązki ministra zdrowia i opieki społecznej. Dobry organizator, lojalny wobec władz partii i rządu. Wiceprzewodniczący PRON, kandydat na posła. Po upływie kadencji sprawowania funkcji prezesa PAN przechodzi na emeryturę.

2. **Wiceprezes PAN** – prof. Gerard Labuda; bezpartyjny, historyk. Nie wykazuje pozytywnych inicjatyw na rzecz socjalistycznych stosunków społecznych. Stwarza pozory lojalności wobec władz. Rodzina prof. Labudy związana jest z działalnością opozycyjną we wrocławskim środowisku naukowym. Córka i zięć byli internowani[6]. Żona pochodzi ze znanej przedwojennej rodziny ziemiańskiej.

3. **Wiceprezes PAN** – prof. Jerzy Litwiniszyn; bezpartyjny, reprezentuje nauki górnicze. Zalicza się do najbliższych przyjaciół prof. Al[eksandra] Gieysztora. W krakowskim środowisku naukowym znany jest jako inicjator negatywnych działań społeczno-politycznych. Członek byłego NSZZ „Solidarność". Aktualnie maskuje swoją niechętną i wrogą postawę wobec władz i ustroju PRL.

[6] Chodzi o syna Gerarda Labudy, Aleksandra, i jego żonę Barbarę Labudę.

4. **Wiceprezes PAN** – prof. Władysław Markiewicz; członek PZPR, socjolog. Reprezentuje kosmopolityczną postawę, która sprzyja powstawaniu i rozwijaniu negatywnych zjawisk w PAN. Nadużywa alkoholu.

5. **Wiceprezes PAN** – prof. Kazimierz Urbanik; członek PZPR, matematyk. Nie poświęca się pracy na terenie PAN, zajmując się głównie pracą naukową we wrocławskim środowisku naukowym. Prezentuje pozytywne postawy społeczno-polityczne.

6. **Sekretarz naukowy PAN** – prof. Zdzisław Kaczmarek; członek PZPR, hydrolog. Były pracownik aparatu partyjnego, a także były wiceminister w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W trudnym środowisku PAN stara się realizować linię polityczną partii i rządu. Bieżąca kadencja jest ostatnią, w której piastuje funkcję sekretarza naukowego PAN.

7. **Z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN** – prof. Henryk Chołaj, członek PZPR, ekonomista – politolog. Dobry organizator. Realizuje z oddaniem zadania partii na terenie PAN.

8. **Z[astęp]ca sekretarza naukowego PAN** – prof. Saturnin Zawadzki, bezpartyjny, gleboznawca. Słaby organizator, bezbarwny. Jest pod dużym wpływem prof. J[anusza] Hamana – doradcy episkopatu. Piastowane stanowisko przerasta jego zdolności organizatorskie i intelektualne.

9. **Sekretarz Wydziału I (Nauki Społeczne)** – prof. Witold Hensel, członek SD, archeolog. Rozwija pozytywną działalność społeczno-polityczną na terenie PAN. Szczerze oddany polityce partii. Kandydat na posła obecnej kadencji.

10. **Sekretarz Wydziału II (Nauki Biologiczne)** – prof. Adam Urban[7], biolog. Prezentuje materialistyczny światopogląd o liberalnych poglądach politycznych. Związany ze środowiskiem naukowym reprezentującym interesy władz administracyjno-politycznych PRL. Stanowisko sekretarza wydziału piastuje drugą kadencję i raczej nie będzie zajmował tego stanowiska w przyszłej kadencji.

11. **Sekretarz Wydziału III (Nauki Matematyczne, Fizyczne i Chemiczne)** – prof. Wojciech Zielenkiewicz; członek PZPR, fizyk. Dobry organizator, wprowadzający działania dyscyplinujące kadrę w podległym mu instytucie. Prezentuje postawę zgodną z obecnym kierunkiem politycznym władz partyjno-rządowych.

12. **Sekretarz Wydziału IV (Nauki Techniczne)** – prof. Bohdan Ciszewski; bezpartyjny, metaloznawca. Wspiera linię polityczną partii, uznają jej słuszność. Posiada wysoki autorytet wśród członków Akademii.

13. **Wydział V (Nauki Rolne i Leśne)** – prof. Antoni Rutkowski, członek PZPR, technolog żywności. Dobry organizator, bardzo aktywny i energiczny w działaniu. Szczerze i z oddaniem realizuje linię polityczną partii i rządu na terenie PAN. W przyszłości może zajmować w PAN wyższe stanowisko, łącznie z z[astęp]cą sekretarza naukowego PAN.

14. **Wydział VI (Nauki Medyczne)** – prof. Mirosław Mossakowski, bezpartyjny, neurolog. Prezentuje lojalną postawę wobec władz.

15. **Wydział VII (Nauki o Ziemi i Górnicze)** – prof. Roman Ney, członek PZPR, geolog. Były sekretarz KC PZPR, i wiceminister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Zaangażowany działacz partii, lojalny wobec władz partyjnych i państwowych. Można powierzyć mu wyższe bardziej odpowiedzialne stanowiska.

---

[7] Chodzi o prof. Adama Urbanka.

Przewodniczący oddziałów PAN

1. Gdańsk – prof. Józef Więckowski[8]. Prezentuje pozytywne postawy społeczno-polityczne.

2. Kraków – prof. Jerzy Litwiniszyn. Wiceprezes PAN. Nie powinien w przyszłej kadencji piastować funkcji przewodniczącego Oddziału PAN.

3. Łódź – prof. Jan Michalski. Rozwija pozytywną działalność społeczno-polityczną w łódzkim środowisku naukowym PAN.

4. Poznań – prof. Władysław Węgorek. Zaangażowany w realizację programu partii i rządu. Natomiast zdecydowanie negatywną i wręcz wrogą postawę prezentuje jego zastępca prof. Jan Stankowski, powiązany z opozycją antysocjalistyczną. Nie powinien w przyszłości zajmować żadnego kierowniczego stanowiska w PAN.

5. Katowice – prof. Tadeusz Zagajewski[9]. Bardzo dobry i ceniony naukowiec. Nie angażuje się w działalność polityczną.

6. Wrocław – prof. Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska. Szczerze i z oddaniem realizuje program partii i rządu. Wiek (ur. 1908 r.) uniemożliwia jej kandydowanie na to stanowisko w przyszłej kadencji.

Dyrektorzy biur PAN

1. Dyrektor generalny PAN – doc. Zenon Szoda[10], członek PZPR, informatyk. Spełnia wymogi zawodowe i polityczne na zajmowanym stanowisku.

2. Biuro Prezydialne PAN – Jerzy Zaremba, członek PZPR. Rozwija pozytywną działalność i spełnia wymogi zawodowe i polityczne na zajmowanym stanowisku. Jest w wieku emerytalnym. Apodyktyczny i despotyczny w stosunku do podwładnych.

3. Biuro Kadr i Spraw Osobowych PAN – Julian Nadolski, członek PZPR. Nieudolny i opieszały, słaby organizator. Jego działalność przynosi niejednokrotnie szkody. Nie nadaje się na piastowanie tego stanowiska. Dotyczy to również jego zastępców. Konieczna jest zmiana całego kierownictwa tego Biura.

4. Biuro Organizacyjno-Prawne PAN – Wiesław Wiórkiewicz, członek PZPR. Prezentuje pozytywne postawy polityczno-zawodowe. Pozostawić na zajmowanym stanowisku.

5. Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą PAN – Zbigniew Prochot, członek PZPR. Spełnia wymogi polityczne i zawodowe na zajmowanym stanowisku. Należy mu udzielić pomocy w realizacji planowanego służbowego wyjazdu za granicę.

6. Biuro Społecznej Działalności Naukowej PAN – Edward Hałoń, członek PZPR. Prezentuje negatywne postawy społeczno-polityczne. Jest reprezentantem ideowych po-

---

[8] Józef Więckowski (1928–1984) – specjalista w zakresie mechaniki, prof. nadzwyczajny od 1967 r., prof. zwyczajny od 1975 r., pracownik naukowy PG (1949–1984), IPPT PAN (1956–1968), Instytutu Maszyn Przepływowych PAN (1958–1967). Członek korespondent PAN od 1974 r., członek Prezydium PAN (1981–1984), przewodniczący Gdańskiego Oddziału PAN (1980–1984). Poseł na Sejm PRL (1976–1980).

[9] Tadeusz Zagajewski (ur. 1912) – elektronik, prof. nadzwyczajny od 1954 r., prof. zwyczajny od 1965 r., konstruktor w Państwowych Zakładach Tele- i Radiotechnicznych (1936–1939), pracownik naukowy Lwowskiego Instytutu Politechnicznego (1940–1941, 1944–1945), PŚ (1945–1983), dyrektor Instytutu Elektroniki PŚ (1954–1983). Członek korespondent PAN od 1960 r., członek rzeczywisty PAN od 1976 r., członek Prezydium PAN (1984–1986), przewodniczący Oddziału PAN w Katowicach (1984–1986).

[10] Zenon Szoda – informatyk, matematyk, dr od 1968 r., pracownik naukowy Politechniki Białostockiej, dziekan Wydziału Nauk Technicznych Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku (filia w Ełku).

staw „WRN”[11]. Współpracował z NSZZ „Solidarność”. Powinien opuścić zajmowane stanowisko i przejść na emeryturę. Na to stanowisko słusznym byłoby powołanie Mieczysława Pogodzińskiego – I sekretarza POP w Sekretariacie Administracyjnym PAN, obecnego wicedyrektora Biura Planowania PAN.

7. Biuro Planowania PAN – Eugeniusz Zakrzewski[12], członek PZPR. Zaangażowany i solidny. Spełnia wymogi zawodowe i polityczne na zajmowanym stanowisku.

8. Biuro Inwestycji i Produkcji Doświadczalnej PAN – Andrzej Lipiński[13], członek PZPR. W przeszłości rozwijał pozytywną działalność zawodowo-polityczną. Długoletnie kierowanie biurem spowodowało, że obecnie jest rzecznikiem interesów różnych wąskich grup środowiskowych. Dążyć do zmiany na tym stanowisku.

9. Biuro Finansowo-Ekonomiczne PAN – Jan Ścibior, członek PZPR[14]. Rozwija pozytywną działalność polityczno-zawodową na terenie PAN.

10. Biuro Administracyjne i Spraw Socjalnych PAN – Jerzy Jerschina[15], członek PZPR. Energiczny, sumienny, dobry organizator. Szczerze i z oddaniem realizuje na terenie PAN linię polityczno-społeczną partii. Jest do wykorzystania na bardziej odpowiedzialnym stanowisku.

11. Biuro Wydawnictw i Bibliotek PAN – Marian Salamon[16], członek PZPR. Spełnia wymogi zawodowe i polityczne na zajmowanym stanowisku.

Opracowano w Dep[artamencie] III MSW[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 7, k. 15–22, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów*.

[11] „Wolność–Równość–Niepodległość” – kryptonim Polskiej Partii Socjalistycznej z okresu okupacji niemieckiej. Używany przez komunistów jako synonim niepodległościowej i antykomunistycznej części PPS.

[12] Brak bliższych danych o tej osobie.

[13] Brak bliższych danych o tej osobie.

[14] Brak bliższych danych o tej osobie.

[15] Być może chodzi o Jerzego Jerschinę – pracownika Stacji Naukowej PAN w Wiedniu od 1987 r., p.o. dyrektora stacji (1997–1998).

[16] Brak bliższych danych o tej osobie.

Nr 174

1986 styczeń 18, Warszawa – Informacja dotycząca oceny sytuacji w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] oceny sytuacji w Polskiej Akademii Nauk

Polska Akademia Nauk jest samorządnym zrzeszeniem uczonych. Powołana została ustawą z 1951 r. Korporacyjny charakter Akademii polega m.in. na tym, że nowych członków PAN wybierają dotychczasowi członkowie. Obowiązująca ustawa o PAN stanowi, że Akademia jednoczy uczonych do pracy naukowej w różnych dyscyplinach.

Spełnia ona trzy następujące funkcje w nauce polskiej:

– jest najwyższą samorządową instytucją polskiej nauki;

– prowadzi w sieci swoich instytutów badania podstawowe i stosowane, wymagające wielkich zespołów naukowych o najwyższych kwalifikacjach;

– pełni funkcję naczelnego organu państwowego w zakresie rozwoju poszczególnych dyscyplin naukowych i całości badań podstawowych.

Aktualnie PAN liczy 316 członków krajowych (171 członków rzeczywistych i 145 członków korespondentów) oraz 105 członków zagranicznych.

Funkcję organu centralnej administracji państwowej pełni sekretarz naukowy PAN, powołany na wniosek prezesa Rady Ministrów przez Radę Państwa. Sekretarz naukowy jest przełożonym wszystkich pracowników Akademii, sprawuje nadzór nad działalnością placówek naukowych i innych jednostek organizacyjnych PAN, współdziała z Sejmem oraz naczelnymi organami administracji państwowej.

Równolegle z działaniem pionu korporacyjnego funkcjonują placówki naukowe w postaci instytutów i zakładów doświadczalno-badawczych i produkcyjnych.

W skład Akademii wchodzą również oddziały PAN w Krakowie, Katowicach, Poznaniu, Łodzi, Gdańsku i Wrocławiu. Łącznie Akademia zatrudnia ok. 17 tys. osób, w tym ok. 5 tys. pracowników naukowych, oraz stacje naukowe w Paryżu, Rzymie, Spitsbergenie i Antarktydzie.

Polska Akademia Nauk spełnia wiodącą rolę w zakresie przygotowania i koordynacji planów badań podstawowych w kraju. Decyzją nr 120/73 Prezydium Rządu zobowiązano PAN do przygotowania i koordynacji planów badań podstawowych i stosowanych w nauce polskiej. Przepisy dotyczące planowania, koordynacji i wykorzystania badań podstawowych w placówkach naukowych PAN zostały ujednolicone decyzją nr 94/75 sekretarza naukowego PAN z sierpnia 1975 r.

W skład PAN wchodzą następujące wydziały:

– Wydział I – Nauki Społeczne (58 członków PAN),
– Wydział II – Nauki Biologiczne (34 członków PAN),
– Wydział III – Nauki Matematyczne, Fizyczne i Chemiczne (67 członków PAN),
– Wydział IV – Nauki Techniczne (57 członków PAN),
– Wydział V – Nauki Rolnicze i Leśne (36 członków PAN),
– Wydział VI – Nauki Medyczne (34 członków PAN),
– Wydział VII – Nauki o Ziemi i Górnicze (30 członków PAN).

Przy PAN afiliowanych jest ponad 90 specjalistycznych towarzystw naukowych oraz 109 komitetów. Oprócz działalności korporacyjnej Polska Akademia Nauk realizuje programy badawcze w ramach działających 40 instytutów, 25 zakładów naukowych zatrudniających ponad 11 tysięcy pracowników, w tym ok. 500 profesorów. Nakłady finansowe na działalność badawczą PAN w ostatnim 5-leciu wynosiły 22,5 mld złotych.

Analizując aktualną sytuację w Polskiej Akademii Nauk należy podkreślić, iż jest ona wynikiem uwarunkowań historycznych.

Od chwili powstania w PAN znalazło zatrudnienie wielu naukowców znanych z postaw i prowadzenia działalności antysocjalistycznej (szczególnie po marcu 1968 r.). Działo się to za pełną aprobatą ówczesnych władz polityczno-partyjnych.

Wniosek – obecnie należy dążyć do wprowadzenia do korporacji naukowców popierających linię partii i rządu.

2) Historycznie wytworzyła się skomplikowana struktura władz Akademii: Zgromadzenie Ogólne, Prezydium PAN, ścisłe Prezydium PAN, Sekretariat Naukowy, Kolegium ds. Placówek Naukowych, rozbudowany sekretariat administracyjny obejmujący szereg biur, zgromadzenia wydziałów, ich sekretariaty i administracja, a także wiele doraźnie powoływanych komisji, zespołów itp. W rezultacie uzyskanie decyzji przez podległe placówki bądź pracowników trwa bardzo długo i często kończy się połowicznymi rozstrzygnięciami. Sprzyja to klikowości, woluntaryzmowi, jak również zacieraniu odpowiedzialności poszczególnych ogniw aparatu decyzyjnego.

Wniosek – dążyć do redukcji administracji w PAN, a jednostkom decyzyjnym określić ścisły zakres kompetencji i obowiązków.

3) W myśl obowiązującej ustawy o Akademii wszystkie jej władze są wybierane lub mianowane na 3-letnią kadencję. W części korporacyjnej jest to do przyjęcia. Wątpliwości może budzić obowiązująca zasada powoływania co 3 lata sekretarza naukowego, jego zastępców i sekretarzy wydziałów. Wprowadza to tymczasowość, niedowład organizacyjny i brak długofalowej, konsekwentnej polityki naukowo-badawczej. Trzyletni okres kadencji sekretarza nie koresponduje z obowiązującymi 5-letnimi planami badawczymi i nakładami finansowymi. Praktyka dowodzi, że w ciągu trwania kadencji pierwszy rok poświęca na zaznajomienie się z problematyką, drugi na faktyczne kierowanie powierzonym odcinkiem, a trzeci przygotowaniem do ewentualnego ponownego powołania lub szukania intratnego miejsca pracy.

Powyższy mechanizm powoduje cykliczne dopasowywanie się kadry administracyjnej do upodobań przełożonych.

Wniosek – dążyć do powoływania sekretarza naukowego i sekretarzy wydziałowych na czas nieokreślony tak, jak to się stosuje we wszystkich urzędach centralnych.

4) Działalność PAN realizowana jest w ramach korporacji (109 komitetów naukowych) i poprzez placówki naukowo-badawcze (48 instytutów i 25 zakładów badawczych). Nakłady finansowe na działalność PAN w latach 1981–1985 wynosiły 22,5 mld złotych. W ramach tej kwoty prowadzono badania podstawowe w programach rządowych, problemach węzłowych i problemach międzyresortowych.

Z posiadanych materiałów wynika, że otrzymane środki finansowe były wykorzystywane często niezgodnie z zakładanymi planami naukowo-badawczymi. Cele badawcze formułowano na ogół w sposób tak ogólny, że mogą być aktualne na każdym etapie rozwoju danej dziedziny nauki. W ramach tak przy jętych celów można było realizować

różne zadania. W tym także takie, które nie były związane z realizacją celu głównego lub związane były z nim tylko w sposób pośredni. Wykonanie ich lub niewykonanie nie miało żadnego wpływu na realizację celu głównego. Ogólne formułowanie celów i niedostateczne ich uszczegółowienie uniemożliwia ocenę stopnia ich realizacji. Np.

– mgr H. Puchalska[1] z Instytutu Badań Literackich PAN w 1960 r. rozpoczęła pisanie pracy doktorskiej nt. „Młodopolskie dziedzictwa »Pałuby« K[arola] Irzykowskiego", a przewidywany termin jej zakończenia – 1986 r. Koszty związane z realizacją tej pracy wynoszą 1 100 000 tysięcy złotych.

– Doc. S[tefan] Treugutt od 1971 r. przygotowuje temat „Napoleon w literaturze polskiej"[2]. Termin ukończenia nie jest bliżej sprecyzowany. Poniesione koszty wynoszą 573 tys. złotych.

– Praca zbiorowa „Słownik pseudonimów pisarzy polskich", rozpoczęta w 1971 r., ma być ukończona w 1988 r.[3] Dotychczasowe koszty wynoszą 10 420 000 tysięcy złotych.

– W Instytucie Filozofii i Socjologii PAN prof. A[dam] Schaff, zamiast planowanego tematu „Karola Kautsky'ego teoria rozwoju", wykonał prace zastępcze wg własnych zainteresowań i przedstawił „Ruch komunistyczny na rozstajach", wydany w Wiedniu[4]. Koszt tego opracowania wyniósł 627 tys. złotych.

– W Instytucie Historii opóźniono wydanie pracy „Historia Polski" tom 5. Opóźnienie wynosi 3 lata[5].

– W zespole pod kierownictwem prof. J[anusza] Żarnowskiego opóźniono o 3 lata wydanie dwóch syntetycznych opracowań nt. „Polska klasa robotnicza – zarys dziejów 1918–1939", „Klasa robotnicza Warszawy – zarys dziejów od 1918 r."[6] Opóźnienie spowodowane było niesumiennością autorów.

– W Instytucie Nauk Ekonomicznych, kierowanym przez prof. J[ózefa] Pajestkę, nie wykonano w ubiegłym roku prac naukowo-badawczych w ramach planowanych problemów węzłowych za około 2 mln złotych.

– Niewykonywanie planów badawczych przez kolejne wyprawy polarne organizowane przez Komitet Badań Polarnych w stacjach na Antarktydzie i Spitsbergenie. Koszt jednej wyprawy waha się w granicach 150–250 mln złotych.

Wniosek – dążyć do opracowania kompleksowych i spójnych planów badawczych eliminujących woluntaryzm i dowolność.

Konsekwentnie egzekwować od kierownictw placówek naukowych rozliczeń z realizacji planów i terminów oraz ich zgodności z zakładanym celem.

Współpraca naukowa z zagranicą

Program współpracy międzynarodowej ma na celu osiąganie maksymalnych korzyści dla rozwoju badań określonych w programach rządowych, problemach węzłowych

---

[1] Być może chodzi o Mirosławę Puchalską (1929–2002) – pracownika naukowego IBL PAN, badaczkę literatury Młodej Polski i międzywojnia.

[2] Por. S. Treugutt, *Geniusz wydziedziczony. Studia romantyczne i napoleońskie*, Warszawa 1993.

[3] Prawdopodobnie chodzi o *Słownik pseudonimów pisarzy polskich XV w. – 1970 r.*, oprac. zespół pod kier. E. Jankowskiego, t. 1–4, Wrocław–Warszawa–Kraków 1994–1996.

[4] Wydanie polskie A. Schaff, *Ruch komunistyczny na rozstaju dróg*, Warszawa 1989.

[5] Tom V *Historii Polski* wydawanej przez IH PAN się nie ukazał.

[6] Z tych dwóch pozycji ukazała się: J. Żarnowski, *Klasa robotnicza w Polsce międzywojennej: struktura i ewolucja*, Akademia Nauk Społecznych przy KC PZPR, Warszawa 1988.

i programach międzyresortowych. Rozwój tej współpracy ma się odbywać w płaszczyźnie międzyrządowych umów o współpracy kulturalnej i naukowej lub naukowo-technicznej, jak również w ramach bezpośrednich porozumień resortów i instytucji z ich odpowiednikami za granicą.

Polska Akademia Nauk w latach 1981–[19]85 zobligowana była do realizacji we współpracy z zagranicą do 1140 tematów. W tym z krajami socjalistycznymi 726 tematów, z kk – 414. Na ich realizację państwo zapewniło 6066 wyjazdów do ks i 5936 do kk.

Natomiast praktyczna realizacja powyższych wyjazdów wygląda odwrotnie, tj. około 85% ogólnej liczby wyjazdów przypada na kraje kapitalistyczne. Pozostałe 15% dot[yczyło] krajów socjalistycznych. W 1985 r. poza granice Polski służbowo w celach naukowych wyjechało 4594 pracowników PAN (bez kursów językowych i wypraw polarnych).

W okresie minionego pięciolecia odmówiło powrotu do kraju ponad 230 naukowców, w tym w 1985 r. tylko z USA nie powróciło 60 osób.

W związku z szeroko prowadzoną polityką wyjazdową przez PAN w kraju są przerywane bądź niepodejmowane ważne tematy badawcze np:

– W Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN nie zrealizowano tematu „Synteza DNA i reperacja jego uszkodzeń", z powodu wyjazdu w 1980 r. do USA kierownika tematu, dr. E[wy] Chlebowicz-Śledziewskiej[7], która do chwili obecnej nie powróciła do kraju.

– W tym samym instytucie nie podjęto tematu „Gen struktury syntezy cysternowej klonowania i analiza funkcji". Kierownik tematu, dr J[an] Cybis[8], w 1982 r. wyjechał do USA na roczne stypendium. Po powrocie w 1983 r. podjął zupełnie inny temat.

– W Instytucie Fizyki PAN nie zrealizowano tematu „Badania kompensacji słabodomieszkowanym Si", gdyż kierownik doc. dr Jan Chroboczek[9] w 1981 r. wyjechał na 3 lata do Francji. Temat ten miał być realizowany przez doc. W. Walukiewicza[10], który w 1982 r. wyjechał do USA i do chwili obecnej nie powrócił.

– W Instytucie Filozofii i Socjologii PAN temat „Odpowiedzialność społeczna za zbiorowości społecznie uzależnione" został zaniechany z powodu wyjazdu za granicę jego wykonawcy dr. J. Białeckiego[11].

– W tym samym instytucie temat „Systemy ustrojowe i ich konsekwencje ekologiczne i socjologiczne" został przerwany, gdyż główny wykonawca prof. dr B[ogusław] Gałęski nie powrócił do kraju. Koszty wstępnej realizacji tematu do chwili przerwania prac wynosiły 1 700 tys. złotych.

Analizując system wyjazdowy do krajów kapitalistycznych, należy stwierdzić, że najczęściej wyjeżdżają te osoby, które poprzez osobiste układy mają możliwość załatwienia korzystnego długoterminowego stypendium lub pobytu za granicą. Wyjazdom

---

[7] Prawdopodobnie Ewa Śledziewska-Gójska (ur. 1928 [?]) – biochemik, genetyk, prof. od 2008 r., pracownik naukowy Zakładu Chemii Organicznej UJ, IBIB PAN do 1998 r. Organizatorka prosolidarnościowych inicjatyw w USA.

[8] Jan Cybis – biolog, pracownik IBIB PAN.

[9] Jan Chroboczek – fizyk, dr hab. od 1990 r., pracownik naukowy PG, Instytutu Fizyki PAN, od 1981 r. przebywa we Francji, pracownik naukowy Commissariat d'Énergie Atomique w Grenoble i uniwersytetu w Grenoble.

[10] Być może Władysław Walukiewicz – fizyk, pracownik naukowy Instytutu Fizyki PAN, w 1982 r. wyemigrował do USA.

[11] Prawdopodobnie Ireneusz Białecki (ur. 1944) – socjolog, dr hab., pracownik naukowy IFiS PAN, UW, dyrektor Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego UW.

tym towarzyszą: wywożenie niepublikowanych wyników badań, dokumentacji naukowo-technicznej, próbek preparatów i innych materiałów.

Często się zdarza, że osoby wyjeżdżające na stypendia naukowe samowolnie zmieniają problematykę i plany badawcze.

Szczególnie drażliwym i krytycznie ocenianym przez środowisko naukowe PAN jest fakt, że wyjazdy kierownictwa PAN stanowią znaczną część wyjazdów z Akademii. Ogółem na wyjazdy kierownictwa wydatkuje się przeciętnie 25% środków dewizowych przeznaczonych na koszty pobytów w kk i około 5% w ks.

W okresie 1981–1983 członkowie kierownictwa przebywali łącznie za granicą 2670 dni – w tym tylko 747 dni w ks.

Wnioski:

– opracować zasady systemowe współpracy naukowej z zagranicą spójne z założeniami i potrzebami naszego państwa,

– podporządkować współpracę z zagranicą z rzeczywistymi potrzebami nauki i gospodarki krajowej,

– rozszerzyć i pogłębić współpracę z ks,

– udoskonalić systematyczną i kompleksową analizę i ocenę efektywności współpracy z zagranicą,

– konsekwentnie stosować sankcje (do zwolnienia z pracy w PAN) wobec pracowników naruszających zasady współpracy z zagranicą, a zwłaszcza odmawiających powrotu do kraju oraz przedłużających pobyt z przyczyn nieuzasadnionych (głównie zawodowych).

Kolejnym przykładem ignorowania interesów gospodarczych kraju jest kompletny brak w strukturze PAN wyspecjalizowanej komórki zajmującej się ochroną prawną myśli naukowo-badawczej. Szczególnie przejawia się to w wywozie wyników badań naukowych, ekspertyz itp. za granicę – bez wymaganej zgody kompetentnych organów.

Np. próba wywiezienia przez prof. W[ładysława] Adamskiego na Zachód wyników badań socjologicznych „Polacy 80, 81" i ponowna próba wywozu tych badań przez mgr. Jacka Szymanderskiego do Szwecji. Próba wywiezienia przez pracownika naukowego Instytutu Fizyki PAN dr. J[anusza?] Karpińskiego (zięć prof. L[eonarda] Sosnowskiego) wyników badań eksperymentalnych z zakresu fizyki.

Ponadto stwierdza się występującą wyraźnie niechęć placówek naukowo-badawczych PAN do udostępnienia gospodarce narodowej wyników swych badań, co powoduje, że gospodarka nie uzyskuje należnych korzyści ekonomicznych. Znane są również przypadki przekazywania gotowych opracowań technicznych państwowo-prywatnym spółkom.

Np. w zakładzie Wysokich Ciśnień „Unipress" PAN powstała spółka „Cynel-Unipress". W Radzie Nadzorczej zatrudniony został odpłatnie dyrektor Biura Finansowo-Ekonomicznego PAN, J[an] Ścibior – odpowiedzialny za działalność finansową PAN. Jest on również członkiem spółki „Dom Handlowy Nauki", która jednocześnie jest współudziałowcem spółki „Cynel-Unipress". Prezesem i założycielem tej spółki jest kierownik Zakładu Wysokich Ciśnień PAN prof. S[ylwester] Porowski[12], a członkami

[12] Sylwester Porowski (ur. 1938) – fizyk, prof. nadzwyczajny od 1978 r., założyciel i dyrektor Instytutu Wysokich Ciśnień PAN/Unipress w Celestynowie od 1972 r.

i pracownikami spółki są osoby zatrudnione w tym zakładzie. Spółka ta w swej działalności produkcyjnej wykorzystuje opracowania naukowo-techniczne pracowników zatrudnionych w Zakładzie „Unipress".

Wnioski:

– istnieje konieczność powołania w PAN wyspecjalizowanej komórki do ochrony myśli naukowo-technicznej i patentów,

– spowodować objęcie ścisłą kontrolą nowej myśli wynalazczej i opracowań techniczno-konstrukcyjnych w celu niedopuszczenia do ich przenikania poza sektor państwowy,

– zbadać zasadność i celowość powoływania spółek państwowo-prywatnych o obszarze działania PAN.

Problemy kadrowo-administracyjne

Korporacyjna część Akademii składa się w większości z naukowców w podeszłym wieku, których okres pełni sił twórczych już minął. Średnia wieku członków Akademii wynosi ponad 65 lat. Znaczna część, bo aż ok. 40% członków Akademii przekroczyła 70 rok życia, a tylko ok. 30% mieści się w przedziale wieku 40–60 lat. Członkowie PAN stanowią grupę uczonych uprzywilejowanych pod względem majątkowym i społecznym. Poza wynagrodzeniem w stałym miejscu pracy (uczelnie, instytuty) otrzymują oni honoraria autorskie, wynagrodzenia za referaty, ekspertyzy, odczyty. Wynagrodzenie z tytułu członkostwa PAN wynosi 20 tys. złotych miesięcznie dla członków rzeczywistych, i 15 tys. złotych miesięcznie dla członków korespondentów.

Ponadto posiadają oni pierwszeństwo w otrzymywaniu skierowań do sanatoriów, domów wczasowych, korzystania z atrakcyjnych wczasów zagranicznych, uprawnieni są do korzystania z Lecznicy Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, a także innych przywilejów dotyczących pracowników naukowych. Liczna grupa członków PAN wielokrotnie w ciągu jednego roku wyjeżdżała za granicę, przy czym duży procent tych wyjazdów nie był podyktowany koniecznymi względami naukowymi. Problemy wyjazdów zagranicznych członków Akademii rozpatrywane są przez Komisję Doradczą Sekretarza Naukowego PAN na cotygodniowych posiedzeniach. Mimo tego próby stosowania przez komisję racjonalnej polityki wyjazdowej na koszt Akademii wzbudzają szereg zastrzeżeń i protestów wśród członków PAN, a zdarzające się czasami negatywne decyzje wyjazdowe dotyczą tylko kadry naukowej średniego i niższego szczebla.

Od dłuższego okresu czasu obserwowano w PAN rozwój negatywnych zjawisk społeczno-politycznych. W korporacji ukształtowała się dość liczna grupa „akademików", którzy, wykorzystując zajmowane stanowiska i posiadane tytuły naukowe, inspirowali i nadal inspirują w środowisku wspólnie z zachodnimi ośrodkami działalność antysocjalistyczną. W oświadczeniach i rezolucjach tej grupy systematycznie pojawiają się akcenty niechętne wobec programu partii, polityki odnowy i reformy. Przykładami z ostatniego okresu czasu są apele i listy prof. J[ana] Kielanowskiego, prof. E[dwarda] Lipińskiego, prof. A[ndrzeja] Zahorskiego. Innymi czołowymi przedstawicielami tej grupy są: prof. prof. A[leksander] Gieysztor, W[acław] Gajewski, J[erzy] Litwiniszyn, J[anusz] Haman, W[ładysław] Kunicki-Goldfinger, W[łodzimierz] Kołos, W[ładysław] Fiszdon, J[erzy] Łoś, Z[ofia] Kielan-Jaworowska, C[zesław] Druet, J[ózef] Werle, A[ndrzej] Trautman, A[lfred] Jahn i wielu innych. Wymienieni z dużym powodzeniem starają się nadać kierunek działalności PAN niezgodny z linią polityczną partii i rządu.

Jest to szczególnie widoczne przy podejmowaniu uchwał przez Zgromadzenie Ogólne PAN, ustalaniu składu stałych komisji i komitetów przy Prezydium PAN, a także przy podejmowaniu rezolucji i oświadczeń w sprawach społeczno-politycznych. Jednym z zasadniczych kierunków działalności tej grupy jest rozciągnięcie i utrwalanie swoich wpływów na wszystkie organy Akademii. Przy ich czynnym wsparciu do pracy w placówkach PAN przeniesieni zostali z wyższych uczelni znani od lat rutynowani działacze opozycji antysocjalistycznej np. S[tefan] Kurowski, R[oman] Zimand, B[ronisław] Geremek, S[tefan] Amsterdamski, J[erzy] Jedlicki, J. [Eugeniusz] Kloc, J[an] Walc, J[an] J[ózef] Lipski, K[arol] Modzelewski, R[yszard] Herczyński.

Na kierunki działalności PAN ma niemały wpływ ukształtowana grupa naukowców, prezentujących liberalne, drobnomieszczańskie i reformistyczne poglądy polityczne. Nurt ten szczególnie jest akcentowany w naukach społeczno-politycznych. Zdecydowana większość przedstawicieli tego nurtu uplasowała się w Prezydium PAN (np. Komitet Badań i Prognoz „Polska 2000", Komitet Nauk Historycznych, Komitet Nauk Filozoficznych, Komitet Nauk Socjologicznych. Do grupy tej należą: prof. prof. W[ładysław] Markiewicz, G[erard] Labuda, S[tefan] Żółkiewski, A[dam] Schaff, M[ieczysław] Chorąży. Wymienieni, mając możliwości neutralizowania antysocjalistycznych postaw zdeklarowanych wrogów, nie mogą, a najczęściej nie chcą przeciwdziałać ich inicjatywom. W zaprezentowanym układzie sił bierną postawę wykazuje również organizacja partyjna działająca na terenie PAN. Jest ona mała liczebnie, słaba i wpływy jej na środowisko Akademii są znikome. Wielu jej członków jest przedłużeniem wpływów wymienionych grup na organizację partyjną. Klasycznym przykładem jest tu działalność b[yłego] I sekretarza KZ PZPR – doc. T[adeusza] Rosłanowskiego, który realizował linię polityczną lansowaną przez b[yłego] prezesa PAN prof. A[leksandra] Gieysztora. Innym znamiennym przykładem jest postawa II sekretarza KZ PZPR doc. Turskiego – delegata na IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR. Wymieniony po ogłoszeniu stanu wojennego demonstracyjnie zrzekł się przynależności do partii i złożył legitymację partyjną, oraz prof. Ziomka[13] z IBL, delegata na IX Zjeździe, który demonstracyjnie podważa zasady ustrojowe PRL.

Polska Akademia Nauk utrzymuje pięć stacji naukowych poza granicami PRL (Wiedeń, Paryż, Rzym, Antarktyda i Spitsbergen). Do podstawowych zadań tych stacji należy:

– prowadzenie badań naukowych,

– udzielanie pomocy naukowcom polskim przebywającym w krajach, gdzie znajdują się stacje,

– transmisja osiągnięć nauki polskiej za granicę.

Generalnie stan nakładów na działalność stacji naukowych jest niewspółmiernie wysoki w stosunku do uzyskiwanych wyników. Np. koszt zorganizowania jednej wyprawy na Antarktydę kształtuje się w granicach 150–250 mln złotych. Jak dotychczas zorganizowano 10 wypraw, które nie przyniosły wymiernych efektów naukowych i gospodarczych, a jednocześnie używana aparatura nie spełnia wymogów technicznych. Również wiele do życzenia pozostawia sprawa wykorzystania znajdującego się sprzętu

[13] Jerzy Ziomek (1924–1990) – historyk literatury, prof. nadzwyczajny od 1965 r., prof. zwyczajny od 1983 r., pracownik naukowy UWr (1948–1953), Instytutu Filologii Polskiej UAM (1953–1990), IBL PAN (1948–1990). Członek PZPR (1949–1990).

na stacjach. Brak jest prowadzonej ewidencji sprzętu i jego wykorzystania. Panuje ogólny bałagan organizacyjno-materiałowy. Obecnie znaczna ilość sprzętu nie nadaje się do użytku. Ponadto niektóre stacje wykorzystywane są jako prywatne ośrodki wypoczynkowe – prof. A[lfred] Jahn traktuje stację na Spitsbergenie prawie jak swoją własność. W 1985 r. przebywał on tam przez 1 miesiąc bezpłatnie, gdzie gościł również bezpłatnie prof. Siedleckiego[14] – ob. Norwegii.

Sposób kwalifikowania kierownictw stacji w Rzymie i Paryżu oraz uczestników wypraw polarnych doprowadził do tego, iż w Rzymie przez blisko 20 lat kierownikiem był prof. B[ronisław] Biliński – uczony o bardzo miernym dorobku naukowym. Obecnie kierownikiem tej stacji jest doc. T[adeusz] Rosłanowski, b[yły] I sekretarz KZ PZPR w PAN, przyjaciel prof. Gieysztora odpowiedzialny za obniżenie autorytetu partii w środowisku naukowym.

Również niewłaściwy dobór kandydatów na wyprawy polarne spowodował, iż na terenie baz na Antarktydzie i Spitsbergenie urządzono miejsca kultu religijnego. Znamiennym jest fakt, iż podczas ostatnich wyborów do sejmu w październiku 1985 r. udział w głosowaniu wzięło tylko 2 członków z osiemdziesięcioosobowej wyprawy przebywającej na Spitsbergenie.

Wnioski:

– Jeżeli względy pozanaukowe wymagają dalszego utrzymania stacji i baz naukowych należy bezwzględnie opracować plany działania tych placówek i konsekwentnie wymagać ich realizacji.

– W przypadku wypraw polarnych ograniczyć do niezbędnego minimum ilość wypraw, określić konkretne przydatne dla gospodarki plany badawcze i wyeliminować z uczestnictwa osoby przypadkowe i „pseudonaukowców".

– Należy powołać komórkę administracyjną koordynującą przygotowania i realizację wypraw.

Wnioski końcowe:

W roku 1986 celowym i koniecznym jest właściwe sprecyzowanie usytuowania, zakresu i celów działania korporacji, komitetów, administracji i zakładów doświadczalnych PAN.

W bieżącym roku dokonać globalnej kontroli zasadności funkcjonowania korporacji, komitetów i zakładów doświadczalnych pod kątem korzyści i strat ponoszonych przez Skarb Państwa, na rzecz utrzymania instytucji panowskich.

Analizując sytuację w Polskiej Akademii Nauk, dokonać zmian w jej funkcjonowaniu oraz strukturze, co jest jedynie możliwe poprzez zmianę dotychczasowej ustawy o Polskiej Akademii Nauk.

I. Obecnie część korporacyjna Akademii nie spełnia ustawowej funkcji na rzecz rozwoju nauki, postępu technicznego i wdrożeń. Działające aktualnie ciała doradcze przy Sejmie i Radzie Ministrów w znacznej mierze wypełniają funkcję inspirującą, doradczą i koordynacyjną w tym zakresie. W związku z powyższym należy rozważyć zasadność istnienia znacznej części sztucznie utrzymywanych komitetów Akademii.

[14] Stanisław Siedlecki (1912–2002) – geolog, alpinista, polarnik, prof. nadzwyczajny od 1964 r., pracownik naukowy Zakładu Nauk Geologicznych PAN (1945–1964), założyciel Polskiej Stacji Polarnej w Hornsund w 1957 r., w latach 1964–1991 mieszkał w Norwegii.

II. Należy zaznaczyć, iż potencjał badawczy w PRL znajduje się nie tylko w placówkach podległych PAN, ale również w placówkach pracujących na rzecz innych resortów. Zdarza się często, iż jednym problemem badawczym zajmuje się w kraju kilka jednostek naukowo-badawczych. Mimo oczywistych sukcesów zakładów produkcyjno-doświadczalnych PAN, nie są one motorem napędowym dla przemysłu w aktualnej sytuacji gospodarczej PRL.

W związku z tym celowym jest połączenie i ujednolicenie badań naukowych i wdrożeń w skali kraju, a w niektórych przypadkach likwidacja zbędnych placówek.

III. Koniecznym jest wprowadzenie nowego systemu wyjazdów zagranicznych na stypendia, staże itp., gdyż dotychczasowy spowodował jedynie drenaż polskiej myśli naukowej, przynosząc niewymierne straty gospodarcze, polityczne i moralne. Badania prowadzone w trakcie pobytów na Zachodzie stanowią cząstkę badań w ogólnych planach badawczych ośrodków zachodnich.

Opracowano w Dep[artamencie] III MSW[a]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 8, k. 2–14, mps.

[a] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 175

1986 marzec 17, Warszawa – Informacja dotycząca sytuacji w środowisku PAN po ogłoszonych podwyżkach cen, tajne

Informacja
dot[ycząca] sytuacji w środowisku PAN po ogłoszonych w dniu 15 marca br. podwyżkach cen[a]

W środowisku pracowników Polskiej Akademii Nauk na temat ogłoszonej w sobotę bm. podwyżki cen panują rozbieżne poglądy oraz oceny. Trzeba wyraźnie odróżnić sytuację materialną kadry profesorskiej od młodych pracowników nauki czy też od personelu administracyjnego PAN.

Generalnie środowisko PAN o mających nastąpić podwyżkach było poinformowane wcześniej i fakt ogłoszenia ich w sobotę nie wywarł większego znaczenia. Wszyscy zastanawiali się tylko, o jaką skalę podwyżek w tym wypadku będzie chodziło.

Tzw. stara kadra profesorska podwyżkami nie była i nie jest zainteresowana, przebiegły one w tym środowisku bez echa. Liczyli się oni z nią po zaprezentowaniu programu rządowego w końcu 1985 r. na forum sejmu. W tym środowisku panuje przekonanie, iż „odkuje" się ono poprzez pisanie na konkretne zamówienie prac, ekspertyz itp., a jak sami określają, to stawki autorskie w 1986 r. znacznie wzrosły.

Młodzi pracownicy PAN (adiunkci, dr., asystenci) faktem podwyżki też nie byli zaskoczeni – liczyli co prawda, iż w marcowej regulacji cen „pójdą" w górę ceny używek, tj. kawy i herbaty. Niestety nie wierzą oni w wyliczenia zaprezentowane podczas Dziennika TV, a szczególnie w punkcie dotyczącym cukru (gdyż była cena 90 zł, podwyżka o 8–9%, tj. ok. 8 zł, a informuje się, że cukier wzrasta o 10 zł, ponadto [b]w tabelach podano jedynie wzrost cukru, określanego mianem najgorszego, jest przecież jeszcze tzw. rafinada oraz cukier w kostkach[b]). Ten cukier wzrośnie znacznie więcej. Ponadto, jak podano w magazynie „Czas", [b]nieznane są proporcje podwyżki cen innych artykułów, na które obowiązują ceny umowne[b], a nie wierzą, iż utrzymają się one na poziomie 8–9%. Panuje przekonanie, iż będą większe. Jednocześnie [b]fakt zapowiedzenia kolejnych podwyżek, a szczególnie opału, gazu, energii itp., wzbudza w tym środowisku zaniepokojenie. Uważa się, iż coś nie wychodzi z reformą gospodarczą – wymienia się tu również fakt, iż zlikwidowano urząd p[ełn]omocnika ds. reformy gospodarczej[b], a ministra Bakę[1] przeniesiono do Narodowego Banku Polskiego.

Środowisko administracyjne najbardziej jest zaniepokojone faktem obecnych podwyżek, jak i zapowiadanych. Generalnie uważa się, iż w przeciwieństwie do kadry naukowej,

---

[a] *Powyżej z lewej strony odręczny dopisek* Wydz. III Dep. III, *nieczytelny podpis. Poniżej dopisek* dla Wydz. I.
[b–b] *Fragment odręcznie podkreślony*.
[1] Władysław Baka (ur. 1936) – ekonomista, polityk, prof. nadzwyczajny od 1977 r., prof. zwyczajny od 1989 r., pracownik naukowy Wydziału Nauk Ekonomicznych UW od 1959 r., kierownik Zakładu Planowania i Polityki Gospodarczej UW (1971–1973). Członek PZPR (1955–1990), zastępca kierownika Wydziału Ekonomicznego KC PZPR (1973–1981), sekretarz KC PZPR (1988–1989), członek BP KC PZPR (1988–1990), minister-pełnomocnik rządu ds. reformy gospodarczej (1981–1985), prezes NBP (1985–1988, 1989–1991).

pracownicy administracyjni nie mają możliwości uzupełnienia swoich budżetów domowych, a na obiecane przez rząd podwyżki uposażeń rzędu 13% nie bardzo liczą.

Generalnie należy ocenić, iż [b]środowisko PAN w miarę spokojnie przyjęło decyzję rząd[u] odnośnie [do] podwyżek, choć zdaniem części pracowników termin nie był wybrany zbyt fortunnie. Najbardziej odpowiednim byłby kwiecień, ewentualnie miesiące jesienne, po zbiorach[b]. Ponadto w PAN panuje opinia, iż mimo podwyżki cen na artykuły żywnościowe jakość ich jest bardzo słaba (wymienia się szczególnie chleb, masło, mleko). Obecnie nie należy się liczyć z bardziej zdecydowaną formą protestów[c].

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 8, k. 42–43, mps.

[c] *Poniżej brak autora, podpisów.*

Nr 176

1987 luty 4, Warszawa – Analiza Wydziału III Departamentu III MSW sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Sas" dotyczącej prof. Aleksandra Gieysztora, tajne

Analiza sprawy
operacyjnego sprawdzenia krypt[onim] „Sas" (nr rej[estracyjny] 71546) dot[yczącej] prof. A[leksandra] Gieysztora

Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Sas" (nr rej. 71546) została wszczęta w dniu 17 maja 1982 r. przeciwko:

prof. Gieysztor Aleksander, s[yn] Aleksandra i Barbary, ur. 17 VII 1916 r., obywatelstwo polskie, żonaty, prezes PAN i dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie, bezpartyjny, zam. Warszawa, ul. Wilcza 8 m. 20.

Wyżej wymieniony po ukończeniu szkoły średniej w 1933 r. rozpoczął naukę w Gimnazjum im. Ludwika Lorentza (ojca prof. St[anisława] Lorentza – b[yłego] dyr[ektora] Muzeum Narodowego). Następnie studiował w Uniwersytecie Warszawskim, uzyskując mgr filozofii z zakresu historii. Po ukończeniu studiów w 1937 r. uzyskał stypendium rządu francuskiego, pracując w bibliotece w Paryżu.

W czasie okupacji A[leksander] G[ieysztor] prowadzi tajne nauczanie typu średniego. W tym okresie wiąże się z konspiracyjną działalnością polityczną, początkowo jako członek Biura Informacyjno-Prasowego przy Delegaturze Rządu Emigracyjnego. Następnie zostaje Szefem Wydziału Propagandy BIP – Komendy Głównej AK[1].

Od lipca 1945 r. A[leksander] G[ieysztor] zatrudniony jest jako adiunkt w Państwowym Instytucie Historii Sztuki i Inwentaryzacji Zabytków, a od 1 listopada 1945 r. zatrudniony jest w Uniwersytecie Warszawskim. Od 1953 r. pracuje w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk.

Prof. A[leksander] Gieysztor w latach sześćdziesiątych związał się z naukowym środowiskiem reprezentującym postawy rewizjonistyczne, a często wręcz syjonistyczne – wywodzące się głównie z dyscyplin historycznych UW i humanistycznych placówek naukowych PAN. Mając poparcie tych środowisk, uzyskuje kolejne tytuły naukowe mimo miernego dorobku naukowego (popierany przez prof. prof. Kieniewicza, Żółkiewskiego, Kemulę, Labudę i innych).

W roku 1981 A[leksander] G[ieysztor] wchodzi w skład tzw. grupy zamkowej, której celem było m.in. przygotowanie i przeprowadzenie wyborów do władz PAN. W wyniku przeprowadzonych manipulacji członków grupy wymieniony został wytypowany na stanowisko prezesa PAN, a następnie na Zgromadzeniu Ogólnym został powołany na stanowisko prezesa PAN.

Pełniąc funkcję prezesa PAN, A[leksander] G[ieysztor] składał podpisy pod petycjami kierowanymi do władz PRL – a m.in. w miesiącu wrześniu br. był inicjatorem petycji 26 naukowców z UW dot[yczącej] ustawy zaostrzającej regulamin studiów. Petycja była

[1] Informacje nieścisłe, por. dokument nr 127.

obliczona na wywołanie różnych form protestów w środowisku studenckim po rozpoczęciu roku akademickiego 1983/1984.

Powodem wszczęcia sprawy na wyżej wymienionego były następujące okoliczności:

1. Utrzymywanie częstych kontaktów z przedstawicielami dyplomatycznymi Ambasady USA w Warszawie – Zerolisem i Hovardem – wydalonymi w 1982 r. z terenu PRL za prowadzenie działalności szpiegowskiej;

2. Utrzymywanie szeregu kontaktów z placówkami dyplomatycznymi państw kapitalistycznych (wizyty, przyjęcia, spotkania itp.), szczególnie z terenu Anglii, Francji, Włoch – nieumotywowanymi względami naukowymi;

3. Podejmowanie prób interwencji w sprawie zwolnienia z internowania:

– dr. R[yszarda] Herczyńskiego – aresztowanego pod zarzutem przekazywania dyplomatom amerykańskim materiałów i opracowań godzących w bezpieczeństwo i porządek PRL;

– prof. K[lemensa] Szaniawskiego – współautora tzw. kodeksu moralnego naukowca;

– prof. W[ładysława] Kunickiego-Goldfingera i prof. W[acława] Gajewskiego – inicjatorów szeregu różnych wrogich działań antysocjalistycznych w środowisku naukowym;

– doc. B[ronisława] Geremka – działacza b[yłego] NSZZ „Solidarność". W tym celu kontaktował się z żoną wymienionego, udzielając jej porad i sposobu postępowania;

– przyjmował również na osobiste widzenie żonę internowanego K[arola] Modzelewskiego;

– jako prezes PAN stwierdził, że większość czasu spędzał będzie na terenie Zamku Królewskiego – gdyż na terenie PKiN obawia się inwigilacji Służby Bezpieczeństwa;

– ustalono, że w dniu 9 lipca 1981 r. o godz. 23.00 figurant umówił się (w języku francuskim) na spotkanie z ob. Rossi Jacek[2], ur. 10 X 1909 r. (em. prof. UW), byłym agentem wywiadu francuskiego.

Ponadto figurant przyjmował w pomieszczeniach Zamku Królewskiego szereg przedstawicieli placówek dyplomatycznych państw kapitalistycznych. I tak ustalono, że składali mu wizyty przedstawiciele ambasad: Szwecji, Holandii i W[ielkiej] Brytanii. Sam figurant przebywał b[ardzo] często w ambasadach Szwecji i Włoch. Odnotowano również szereg wizyt dziennikarzy zachodnich, jak np. K[rzysztofa] Bobińskiego z BBC i TV włoskiej.

Dotychczasowe rozpoznanie działalności figuranta potwierdziło jego szerokie kontakty z cudzoziemcami z krajów kapitalistycznych. Niemniej nie uzyskano informacji dotyczących treści prowadzonych rozmów przez Aleksandra] G[ieysztora], pomimo wykorzystania techniki operacyjnej (PT) w miejscu zamieszkania oraz „PP" na terenie Zamku Królewskiego. Ustalono natomiast, że figurant przeprowadzał szereg rozmów z cudzoziemcami w różnych pomieszczeniach zamku.

---

[2] Jacques Rossi (Franciszek Heyman, Jacek Rossi, 1909–2004) – językoznawca, pracownik naukowy Wydziału Filologii Obcych UW (1964–1977), autor książek opisujących łagry. Członek KPP (1926–1937), więziony w ZSRR (1937–1956), wrócił do Polski w 1961 r., w 1979 r. wyemigrował, osiedlając się w 1985 r. we Francji, gdzie został naturalizowany w 1990 r.

Tym samym na obecnym etapie sprawdzenia nie uzyskano materiałów potwierdzających prowadzenie przez figuranta wrogiej działalności (niemożność wykorzystania PP) o negatywnym wydźwięku politycznym.

Podczas wyborów do władz PAN w grudniu 1986 r. został wybrany członkiem Prezydium PAN, ponadto wchodzi w skład warszawskiego PRON, nadal jest dyrektorem Zamku Królewskiego w Warszawie.

Biorąc powyższe pod uwagę, wnioskuję o zakończenie sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. „Sas" i złożenie jej w Archiwum Biura „C" MSW.

Będzie on jednak kontrolowany okresowo w ramach prowadzonej sprawy obiektowej „Antyk"[a].

St[arszy] insp[ektor] Wydz[iału] III Dep[artamentu] III MSW
Ppłk L[ech] Słoma[b]

Źródło: AIPN, 0222/555, k. 389–392, mps.

[a] *Na lewym marginesie wzdłuż dwóch ostatnich akapitów odręczna pionowa kreska*.

[b] *Powyżej odręczny podpis. Obok z lewej strony pieczęć* Zastępca Naczelnika Wydziału III Departamentu III, *nieczytelny podpis i data* 4 III [*sic*!] 1987.

Nr 177

1987 marzec 31, Warszawa – Informacja Wydziału III Departamentu III MSW dotycząca nieprawidłowości występujących w PAN, tajne

Informacja
dot[ycząca] nieprawidłowości występujących w PAN

Działalność PAN realizowana jest w dwóch podstawowych formach:

1. Korporacyjnej, urzeczywistnionej przez 109 komitetów naukowych PAN (w tym 11 przy Prezydium PAN), liczących ok. 4900 członków (z tego 60% pracowników szkół wyższych; 17,5% pracowników PAN; 24% pracowników badawczych innych resortów) oraz 316 członków PAN.

2. Badawczej, zaliczanej głównie do badań podstawowych, realizowanych przez 48 instytutów i 25 zakładów naukowych, zatrudniających ok. 12 tys. pracowników, w tym ok. 4400 prac[owników] naukowo-badawczych, wśród których jest ok. 500 profesorów.

Zgodnie z decyzją nr 120/73, Prezydium Rządu Polskiej Akademii Nauk przypada wiodąca rola w dziedzinie badań podstawowych oraz zobowiązująca PAN do przygotowania i koordynacji tychże badań w całym obszarze nauki. Znajduje to odzwierciedlenie w realizacji programu badań naukowych centralnie sterowanych, koordynacji przez placówki PAN problemów wyodrębnionych z programów rządowych, problemów węzłowych i problemów międzyresortowych.

Głównym źródłem finansowania placówek PAN są środki budżetowe. Otrzymywane środki finansowe są najczęściej wykorzystywane niezgodnie z zakładanymi planami naukowo-badawczymi. Cele badawcze formułowane są w sposób tak ogólny, że mogą być aktualne na każdym etapie rozwoju danej dziedziny nauki (np. „poznanie mechanizmów fizycznych determinujących własność materiałów półprzewodnikowych"). W ramach tak ogólnie sformułowanych celów badawczych można realizować różne zadania. W tym także takie, które nie są związane z realizacją celu głównego lub związane z nim tylko pośrednio, a ich wykonanie lub niewykonanie nie ma wpływu na osiągnięcie tego celu.

Uniemożliwia to ocenę, w jakim stopniu cele te zostały osiągnięte, nawet w przypadkach realizacji niektórych problemów badawczych w okresie 5–10, a nawet 15 lat.

Wykazała to przeprowadzona w 1984 r. kontrola NIK, podczas której stwierdzono też wprowadzenie do planów zadań niezwiązanych z problemem, którego plan dotyczył, w tym również tematy nie mieszczące się w zadaniach statutowych placówki.

Występują też liczne przypadki ustalania zadań badawczych bez uwzględniania zadań ich realizacji. Nie zawsze w planach wskazuje się wykonawców zadań, jak również nie określa się celów i formy wyników prac badawczych powierzonych do realizacji poszczególnym zespołom i pracownikom. Pomimo wprowadzenia badań w ramach programów rządowych, problemów węzłowych i międzyresortowych, nagminnym jest brak ujęcia w programach badawczych celów użytecznych służących praktyce. Chociaż kwestia ta wymaga odrębnego potraktowania w instytutach o charakterze humanistycznym, to potrzeba określania celów praktycznych nie może budzić wątpliwości w przypadku

Instytutu Fizyki, Instytutu Biochemii i Biofizyki, Instytutu Podstawowych Problemów Techniki, Instytutu Chemii Organicznej, Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt itp.

Nieprawidłowości w planowaniu działalności naukowo-badawczej ulegają dalszemu pogłębieniu w procesach realizacyjnych. Notuje się liczne przykłady opóźnień w wykonywaniu przyjętych w planach zadań, liczne są też przypadki zaniechania i przerywania lub niepełnej ich realizacji, najczęściej bez należytego uzasadnienia. Np.:

– mgr H. [Mirosława?] Puchalska z Instytutu Badań Literackich PAN w 1960 r. rozpoczęła pisanie pracy doktorskiej nt. „Młodopolskie dziedzictwa »Pałuby« Irzykowskiego" – a przewidziany termin jej zakończenia 1986 r. Koszty realizacji tej pracy wynoszą ponad 1 milion;

– doc. S[tefan] Treugutt od 1971 r. przygotowuje temat „Napoleon w literaturze polskiej". Termin ukończenia pracy nie jest bliżej sprecyzowany. Koszty ponad 500 tys. złotych;

– praca zbiorowa „Słownik pseudonimów pisarzy polskich" rozpoczęta w 1971 r. ma być ukończona w 1988 r. Dotychczasowe koszty wynoszą ponad 10,5 miliona złotych.

Motywując zainteresowaniami osobistymi, przedstawia się zamiast planowanych opracowania zastępcze, nawet niezwiązane tematycznie z planem badań. Wykazała to wspomniana wyżej kontrola NIK, szczególnie w Instytucie Filozofii i Socjologii oraz Instytucie Historii. Znamienny jest tu przykład prof. A[dama] Schaffa, który samowolnie odstąpił od planowanej pracy pt. „Karola Kautsky'ego[a] teoria rewolucji", przedstawiając w zamian prac pt. „Ruch komunistyczny na rozstajach", opublikowaną w Wiedniu. Powstawaniu takiej sytuacji sprzyja nadmierny liberalizm i powierzchowność wyników działalności naukowej. Dokonywane oceny nie mają charakteru merytorycznego, nie ustosunkowują się bowiem do poziomu wykonania i stopnia osiągnięcia planowanego celu pracy, zasadności poniesionych kosztów wykonania.

Generalnie opracowywane przez instytuty plany nie stanowią podstawy prowadzonych badań i prac. W rezultacie roczne plany badań przekształcają się w ciągu roku z zatwierdzonego dokumentu w otwarte projekty planu, natomiast w sprawozdaniach rocznych w realizacji – plany roczne traktowane są tak, jakby nie ulegały zmianom lub dokonywane zmiany były zatwierdzane. W planach powszechnie stosowane są sformułowania ogólnikowe i wieloznaczne. Dotyczy to również harmonogramów z realizacji, w których używa się ogólnikowych sformułowań, jak np. „raport z części badań", „dalsze opracowywanie książki", „początek opracowywania tekstu". Instytut Historii PAN, mimo permanentnego nieprzestrzegania obowiązujących zasad planowania prac naukowych, domagał się w 1984 r. „znacznego uproszczenia obowiązujących zasad planowania prac badawczych i sprawozdawczości, ponieważ dotychczasowe nie zdają egzaminu w praktyce i stanowią poważne obciążenie dla pracowników nauki".

W dziedzinie realizacji przez instytuty problemów węzłowych i miedzyresortowych należy stwierdzić, że badania dotyczą problematyki odległej od praktyki gospodarczej. Podczas kontroli NIK stwierdzono, że żaden z tematów badawczych ujętych w planach koordynacyjnych problemów rządowych, węzłowych i międzyresortowych nie został zakończony całościowo.

[a] *W oryginale* Katuskiego.

Spośród przyczyn najczęściej powodujących zakłócenia w realizacji planowanych prac badawczych w instytutach – poza przyczynami merytorycznymi wynikającymi ze swoistości prowadzonych badań – wymienić należy:

– wyjazdy zagraniczne wykonawców i dłuższe ich pobyty poza krajem;

– niska efektywność pracy niektórych pracowników naukowych;

– nieprzestrzeganie zasady wykonywania prac zgodnie z ustalonym planem;

– nieodpowiednie przygotowanie do podjęcia realizacji zadań (brak zabezpieczenia odpowiednich środków dewizowych i aparatury);

– brak synchronizacji w terminach realizacji prac warunkujących wykonanie innych zadań;

– niedyspozycyjność pracowników naukowych, spowodowana np. chorobami i urlopami wychowawczymi;

– rozwiązanie stosunku pracy z wykonawcami w trakcie realizacji prac.

Pomimo całkowitego lub częściowego niewykonania zadań i występującymi rozbieżnościami między zadaniami planowanymi a faktycznie realizowanymi, komisje ocen dokonują odbioru prac i rozliczają wykonawców z planowanych zadań. Istnieje wiele niedomogów w systemie oceny i odbioru prac badawczych wewnątrz instytutów. Przy odbiorach komisje ocen nie zajmują stanowiska w kwestii zgodności pracy z założeniami harmonogramu i zasadności poniesionych kosztów oraz jakości wykonania pracy i osiągnięcia planowanego celu. Nagminne jest używanie przez komisję ocen następujących określeń: „komisja przyjmuje złożony raport jako rozliczenie za okres sprawozdawczy" lub „koszt pracy uzasadniony i wyniki należycie udokumentowane" itp. Podobne sformułowania nie są w istocie rzeczy ocenami merytorycznymi. Np. w Instytucie Fizyki z analizy dokumentacji wynika, że większość raportów zawierająca pozytywne oceny o uzasadnionym koszcie jest faktycznie niezgodna ze stanem faktycznym. W tym samym instytucie notuje się od 1980 r. regres na odcinku współdziałania z jednostkami gospodarczymi. O ile w roku 1980 instytut przekazał do wykorzystania w praktyce gospodarczej 4 opracowania, to w latach 1981–1984 tylko jedno w ramach umowy wdrożeniowej zawartej z hutą Baildon na potrzeby antyimportowej produkcji magnesów dla potrzeb przemysłu informatycznego. Obserwuje się również pogłębiający się brak udziału Instytutu Podstawowych Problemów Techniki PAN w pracach na rzecz reformy gospodarczej, a zwłaszcza faktu i sposobu realizacji wielomiliardowych (3,5 miliarda z realizacją do 1990 r.) programów wdrożeniowych dot[yczących] robotyzacji, sterowania maszynami i budowy domu ogrzewanego energią geotermiczną. Niezgodność tematów z profilem badawczym placówki i brak kadry naukowej z merytorycznym przygotowaniem spowoduje, że całe przedsięwzięcie oprócz strat gospodarczych przyniesie obniżenie poziomu podstawowych badań IPPT PAN i spadek rangi placówki jako centrum naukowego.

Realizacja szeregu badań naukowych ma znamiona niegospodarności i marnotrawstwa. Np. w Instytucie Fizyki PAN wybudowano w latach 1977–1979 laboratorium za kwotę ponad 21 milionów złotych. Od 1980 r. zaniechano badań w laboratorium – a do 1982 r. było ono stopniowo rozmontowywane i obecnie nie jest wykorzystywane do potrzeb badawczych. Aktualnie niemożliwością jest nawet ustalić przyczyny, dla których przerwano kierunek badań, któremu miało służyć laboratorium, kto podjął decyzję w tej sprawie oraz kto zezwolił na demontaż urządzenia. W tym samym instytucie prowa-

dzona jest nieracjonalna i niezgodna z przepisami gospodarka materiałami polegająca na pobieraniu cennych materiałów (np. pasta diamentowa) w ilościach wystarczających na kilka lat i tym samym zdjęciu ich z ewidencji finansowo-księgowej. Podobne zjawiska występują w innych placówkach PAN zajmujących się badaniami podstawowymi i dysponującymi cennymi odczynnikami kupowanymi za dewizy. W placówkach naukowych, w których istnieją warsztaty, stwierdza się od wielu lat zbyt małe ich wykorzystanie, zwykle w 50–60% pracy jednozmianowej.

Innym przykładem jest Zakład Doświadczalno-Produkcyjny w Baranowie podlegający Instytutowi Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN. Prowadzona tam fermowa hodowla jelenia pochłaniająca kilkudziesięciomilionowe nakłady (ponad 40 milionów) nie daje praktycznych i wymiernych korzyści dla gospodarki narodowej.

Realną koncepcją byłoby przeniesienie badań nad jeleniem do pobliskiego Popielna (również Zakład Doświadczalny), a z zakładu w Baranowie stworzyć placówkę typowo produkcyjną bydła, owiec czy produkcję roślinną.

Wiele nieprawidłowości notowanych jest w działalności inwestycyjnej PAN. Prace remontowo-modernizacyjne prowadzone są przez Biuro Inwestycji, Produkcji i Wdrożeń PAN i podległe mu jednostki, np. Zarząd Inwestycji PAN w Warszawie. W żadnym przypadku cykle remontowe nie zostały terminowo zakończone. Przyczynami tego są niedokładne i niekompletne opracowania dokumentacji, brak zabezpieczenia materiałowego, przekazywanie wykonawstwa firmom rzemieślniczym, a nie państwowym, brak nadzoru nad wykonywanymi pracami przez inspektorów nadzoru i pozostawienie tej funkcji kierownikom remontowanych obiektów nie posiadającym uprawnień budowlanych. Np. remont Domu Pracy Twórczej PAN w Mądralinie trwa od 1977 r., a przewidywany termin zakończenia planowany jest na 1988 r. Pochłonął on dotychczas ponad 50 milionów złotych – a stan wykonanych robót kwalifikuje obiekt do rozbiórki i rozpoczęcia robót od początku. Podobne sytuacje notuje się przy remontach Domów Pracy Twórczej w Zawoi, Świnoujściu i Wierzbie. Na uwagę zasługuje fakt, że remonty te można było prowadzić sukcesywnie bez wyłączania obiektów z eksploatacji.

Kolejnym przykładem marnotrawstwa jest sprawa inwestycji prowadzonej przez Zakład „Unipan", który po zainwestowaniu ok. 8,5 miliona złotych, przy braku zainteresowania kontynuowaniem inwestycji i zaliczenia jej do „zaniechanych", przekazał ją w dalsze użytkowanie przedsiębiorstwu polonijno-zagranicznemu „Plastomed", które rozpoczęło działalność produkcyjną. Sprawa ta ma aspekt czerpania korzyści osobistych przez osoby podejmujące taką decyzję.

Ostatnim drastycznym przykładem braku odpowiedzialności i gospodarskiej troski kierownictwa Akademii jest wystąpienie w marcu br. dyrektora Biura Prezydialnego PAN o przydział funduszy na zakup 2 telewizorów kolorowych systemu PAL/SECAM, 2 magnetowidów oraz radioodbiornika wysokiej klasy (Pionier 85) z wbudowanym zegarem celem wyposażenia gabinetów sekretarza naukowego, prezesa oraz dyrektora Biura Prezydialnego PAN. Łączna kwota zakupu ok. 1 miliona złotych.

Poważne zastrzeżenia nasuwa współpraca z zagranicą, w szczególności ze względu na brak należytych jej powiązań z planami działalności naukowo-badawczej jednostek PAN.

Polska Akademia Nauk w latach 1981–1985 zobligowana była do realizacji we współpracy z zagranicą 1140 tematów badawczych, w tym z krajami socjalistycznymi

726 tematów, z kk 414. Na ich realizację państwo zapewniło 6066 wyjazdów do ks i 5936 do kk.

Praktyczna realizacja powyższych wyjazdów wskazuje, że ok. 85% ogólnej liczby wyjazdów przypada na kraje kapitalistyczne, pozostałe 15% na kraje socjalistyczne. W 1985 r. poza granice Polski służbowo wyjechało 4 713 pracowników PAN (bez kursów językowych i wypraw polarnych). Z tej liczby największy udział mieli pracownicy udający się na kongresy i konferencje – 2167, 1326 osób wyjechało w celach badawczych. Z powyższej ilości wyjazdów zagranicznych ogółem do krajów kapitalistycznych wyjechało 2018 osób – z tego na konferencje i kongresy – 822, w celach badawczych – 765.

Do krajów socjalistycznych wyjechało 2582 naukowców, w tym na konferencje i kongresy 1284, a w celach badawczych 535. Do 31 lipca 1986 r. wyjechało zagranicę 2345 osób, w tym do ks – 1167, do kk – 1129.

W okresie minionego 5-lecia odmówiło powrotu do kraju z krajów kapitalistycznych i rozwijających się – 241 pracowników, w tym 11 profesorów, 21 dr. hab., 186 doktorów, 23 magistrów, 4 doktorantów. Najwięcej osób pozostało zagranicą z placówek reprezentujących nauki techniczne, medyczne i biologiczne. Odnotowano, że w USA pozostało 135 osób, we Francji – 21, RFN – 20, Kanady – 19.

Stwierdzono, że pozostający poza granicami Polski naukowcy z PAN byli specjalistami w następujących dziedzinach: fizyka jądrowa, elektronika, informatyka, mechanika, matematyka, wirusologia nowotworowa, specjaliści w zakresie badań nad zastosowaniem sztucznych narządów (nerka, trzustka itp.), fizyka promieni x, spektroskopia optyczna, mikroskopia elektronowa, optyka kwantowa, elektronika półprzewodników, metody badań numerycznych. W większości byli to naukowcy w wieku do lat 40 z odpowiednim dorobkiem naukowym: liczące się publikacje krajowe i międzynarodowe. Niektórzy z naukowców pozostający poza granicami Polski byli w Polsce wynagradzani nagrodami naukowymi, np.: dr Andrzej Brescher[1], specjalizujący się w mechanice ośrodków ciągłych, otrzymał trzy nagrody resortowe, doc. Teodor Przymusiński[2] z Instytutu Matematyki PAN, był wyróżniony nagrodą sekretarza naukowego PAN.

W związku z szeroko prowadzoną polityką wyjazdową przez PAN w macierzystych instytutach w kraju są przerywane bądź niepodejmowane są ważne tematy badawcze:

– w Instytucie Biochemii i Biofizyki PAN nie zrealizowano tematu „Synteza DNA i reparacja jego uszkodzeń" z powodu wyjazdu w 1980 r. do USA kierownika tematu – dr E[wy] Chlebowicz-Śledzieniewskiej, która do chwili obecnej nie powróciła do kraju.

– w tym samym instytucie nie podjęto tematu „Gen struktury syntezy cysternowej klonowania i analiza funkcji". Kierownik tematu dr J[an] Cybis w 1982 r. wyjechał do USA na roczne stypendium, po powrocie do kraju w 1983 r. zajął się zupełnie innym tematem.

– w Instytucie Fizyki nie zrealizowano tematu „Badania kompensacji słabodomieszkowych Si", gdyż kierownik doc. J[an] Chroboczek w 1981 r. wyjechał do Francji. Te-

[1] Być może Andrzej Brandt. Zob. s. 294.

[2] Teodor Przymusiński (ur. 1947) – matematyk, programista, dr hab. od 1979 r., pracownik Instytutu Matematycznego PAN (1972–1984), następnie na stałe wyjechał z Polski, pracował m.in. na University of Texas (1983––1991), University of California od 1991 r.

mat ten miał być realizowany przez doc. Walukiewicza, który w 1982 r. wyjechał do USA i do chwili obecnej nie powrócił.

– w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN temat „Odpowiedzialność społeczna za zbiorowości społecznie uzależnione" został zaniechany z powodu wyjazdu za granicę jego wykonawcy – dr J. [Ireneusza] Białeckiego.

– w tym samym instytucie temat „Systemy ustrojowe i ich konsekwencje ekologiczne i socjologiczne" został przerwany, gdyż główny wykonawca prof. Gałęski nie powrócił do kraju. Koszty wstępnej realizacji tematu wyniosły 1 700 000 zł.

Analizując system wyjazdowy do krajów kapitalistycznych należy stwierdzić, że najczęściej wyjeżdżają te osoby, które poprzez osobiste układy mają możliwości załatwienia korzystnego długoterminowego stypendium lub pobytu zagranicą. Wyjazdom tym towarzyszą: wywożenie niepublikowanych wyników badań, dokumentacji naukowo-technicznej, próbek preparatów i innych materiałów.

Często się zdarza, że osoby wyjeżdżające na stypendia naukowe samowolnie zmieniają problematykę i plany badawcze.

Szczególnie drażliwym i krytycznie ocenianym jest fakt, że wyjazdy kierownictwa PAN stanowiły znaczną część wyjazdów z Akademii. Ogółem na wyjazdy kierownictwa wydatkuje się przeciętnie 25% środków dewizowych przeznaczonych na koszty pobytów w krajach kapitalistycznych i około 5% w krajach socjalistycznych.

Np. w okresie 1981–1983 członkowie kierownictwa przebywali łącznie za granicą 2670 dni, w tym tylko 747 w krajach socjalistycznych.

Opracowano w Wydz[iale] III Dep[artamentu] III MSW[b]

Źródło: AIPN, 0236/454, t. 9, k. 53–61, mps.

[b] *Poniżej brak autora, podpisów.*

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych
AAN	– Archiwum Akt Nowych
ACLS	– American Council of Learned Societies
AE	– Akademia Ekonomiczna
AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych
AGH	– Akademia Górniczo-Hutnicza (Kraków)
AH	– Akademia Handlowa
AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AIPN Wr	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu
AK	– Armia Krajowa
AL	– Armia Ludowa
AM	– Akademia Medyczna
AN	– Akademia Nauk
ANS	– Akademia Nauk Społecznych (przy KC PZPR)
AR	– Akademia Rolnicza
AR-T	– Akademia Rolniczo-Techniczna
ASP	– Akademia Sztuk Pięknych
ASW	– Akademia Spraw Wewnętrznych
ATK	– Akademia Teologii Katolickiej
AWF	– Akademia Wychowania Fizycznego
BBC	– British Broadcasting Corporation
BiNOZ	– [Wydział] Biologii i Nauk o Ziemi (UMCS)
BIP	– Biuro Informacji i Propagandy (KG AK)
BOR	– Biuro Ochrony Rządu
BOS	– Biuro Odbudowy Stolicy
BP	– Biuro Polityczne
BPiDO	– Biuro Paszportów i Dowodów Osobistych
BZ	– Biuro Zagraniczne
BWNzZ	– Biuro Współpracy Naukowej z Zagranicą (PAN)
CBMiM	– Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych (PAN, Łódź)
CINTE	– Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej
CK	– Centralny Komitet SD
CKK	– Centralna Komisja Kwalifikacyjna (przy Prezesie Rady Ministrów)
CKKP	– Centralna Komisja Kontroli Partyjnej
CKŻ	– Centralny Komitet Żydów
CMD(iK)	– Centrum Medycyny Doświadczalnej (i Klinicznej) (PAN)
CNR	– Consiglio Nazionale delle Ricerche (Narodowa Rada Badań)

CNRS – Centre Nationale de la Recherche Scientifique (Narodowy Ośrodek Badań Naukowych)
CRZZ – Centralna Rada Związków Zawodowych
CSRS – Czechosłowacka Republika Socjalistyczna
CU – Cornell University
CUP – Centralny Urząd Planowania.
DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst
DiP – Doświadzenie i Przyszłość
DOKP – Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych
DOKPP – Departament Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa (MSW)
DzU – Dziennik Ustaw
DzURP – Dziennik Ustaw Rzeczpospolitej Polskiej
EHESS – École des Hautes Études en Sciences Sociales
EPHE – École Pratique des Hautes Études
ESSA – Environmental Science Services Administration (Zarząd Biur Ochrony Środowiska)
FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa)
FAZ – Fundusz Aktywizacji Zawodowej
FPK – Francuska Partia Komunistyczna
GL – Gwardia Ludowa
GPK – Graniczna Placówka Kontrolna
GUC – Główny Urząd Ceł
GUPP – Główny Urząd Planowania Przestrzennego
GZI – Główny Zarząd Informacji (WP)
GZP – Główny Zarząd Polityczny (WP)
IAE – Instytut Archeologii i Etnologii (PAN)
IAESTE – International Association for the Exchange of Students for Technical Experience (Międzynarodowe Stowarzyszenie Wymiany Studentów Uczelni Technicznych w celu zdobywania przez nich doświadczenia w wybranych dziedzinach)
IBD – Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego (PAN)
IBIB – Instytut Biocebernetyki i Inżynierii Biomedycznej (PAN)
IBJ – Instytut Badań Jądrowych
IBL – Instytut Badań Literackich (PAN)
IBMER – Instytut Budownictwa, Modernizacji i Elektryfikacji Rolnictwa
IChP – Instytut Chemii Przemysłowej
ICSU – International Council of Scientific Unions (Międzynarodowa Rada Unii Naukowych)
IE – Instytut Ekologii (PAN)
IF – Instytut Filozofii
IFiS – Instytut Filozofii i Socjologii (PAN)
IFiŻZ – Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt (PAN)
IG – Instytut Geografii (PAN)
IH – Instytut Historii/Historyczny/Hematologii
IHAR – Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin
IHKM – Instytut Historii Kultury Materialnej (PAN)

IHNOiT – Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki (PAN)
IKKN – Instytut Kształcenia Kadr Naukowych (przy KC PZPR)
IKS – Instytut Krajów Socjalistycznych (PAN)
IMDiK – Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej (PAN)
IMiD – Instytut Matki i Dziecka
IMP – Instytut Maszyn Przepływowych
IMUZ – Instytut Melioracji i Użytków Zielonych
INE – Instytut Nauk Ekonomicznych (PAN)
INP – Instytut Nauk Politycznych
INRIA – Institut National de Recherche en Informatique et Automatique (Narodowy Instytut Badań nad Informatyką i Automatyką
INS – Instytut Nauk Społecznych (przy KC PZPR)
INTiBS – Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych (PAN)
IOK – Instytut Organizacji i Kierowania (PAN)
IOZiDK – Instytut Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr
IPiN – Instytut Psychiatrii i Neurologii (PAN)
IPN – Instytut Pamięci Narodowej
IPPT – Instytut Podstawowych Problemów Techniki (PAN)
IREX – International Research and Exchanges Board (Rada Badań i Wymiany Międzynarodowej)
ISNS – Instytut Stosowanych Nauk Społecznych (PAN)
ISP – Instytut Studiów Politycznych
IŚ – Instytut Śląski
IUPAC – International Union of Pure and Applied Chemistry
KBN – Komitet Badań Naukowych
KC – Komitet Centralny
KD – Komenda Dzielnicowa Milicji Obywatelskiej
KDL – kraje demokracji ludowej
KdsBP – Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego
KG – Komenda Główna
KGB – Komitiet gosudarstwiennoj biezopasnosti (Komitet Bezpieczeństwa Państwowego)
KIK – Klub Inteligencji Katolickiej
KK (kk) – kraje kapitalistyczne
KKK – Klub Krzywego Koła
KKW – Krajowa Komisja Wykonawcza
KKP – Krajowa Komisja Porozumiewawcza (NSZZ „Solidarność”)
kkWP – kodeks karny Wojska Polskiego
KNiT – Komitet Nauki i Techniki
KM – Komenda Miejska Milicji Obywatelskiej
KM – Komitet Miejski
KNH – Komitet Nauk Historycznych
KNiT – Komitet Nauki i Techniki
KO – kontakt obywatelski/kontakt operacyjny
KOK – Komitet Obrony Kraju
KOR – Komitet Obrony Robotników
KP – Komenda Powiatowa Milicji Obywatelskiej
KPP – Komunistyczna Partia Polski
KPRP – Komunistyczna Partia Robotnicza Polski
KPZK – Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

KRN – Krajowa Rada Narodowa
KS – kontakt służbowy
KS (ks) – kraje socjalistyczne
KS – Komenda Stołeczna Milicji Obywatelskiej
KSS „KOR” – Komitet Samoobrony Społecznej KOR
KU – Komitet Uczelniany
KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski
KW – Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KW – Komitet Wojewódzki
KZ – Komitet Zakładowy
LWP – Ludowe Wojsko Polskie
MBP – Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MKiSz – Ministerstwo Kultury i Sztuki
MKZ – Międzyzakładowy Komitet Założycielski
MNSzWiT – Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki
MO – Milicja Obywatelska
MOB – kategoria komunistycznej biurokracji oznaczająca dostęp do czynności mobilizacyjno-obronnych, mających charakter niejawny
MOiSzW – Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego
MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MSzW – Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego
MUBP – Miejski Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
MZiOS – Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej
NAS – National Academy of Sciences (Narodowa Akademia Nauk)
NASA – National Aeronautics and Space Administration (Narodowa Agencja Aeronautyki i Przestrzeni Kosmicznej)
NATO – North Atlantic Treaty Organization (Sojusz Północnoatlantycki)
NBP – Narodowy Bank Polski
NDAP – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
NIK – Naczelna Izba Kontroli
NK – Naczelny Komitet
NKWD – Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NOT – Naczelna Organizacja Techniczna
NRC – National Research Council (Narodowa Rada ds. Badań Naukowych)
NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
NRF – Niemiecka Republika Federalna
NSF – National Science Foundation (Narodowa Fundacja Naukowa)
NSZZ – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
NSZZ „Solidarność” PNTiO – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty
NZS – Niezależne Zrzeszenie Studentów
NZW – Narodowe Zjednoczenie Wojskowe
OKFJN – Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu
ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych
ORWN – Ośrodek Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych
PAL – Polska Armia Ludowa

PAN – Polska Akademia Nauk
PAU – Polska Akademia Umiejętności
PG – Politechnika Gdańska
PINGW – Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego
PIHZ – Polska Izba Handlu Zagranicznego
PISM – Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
PIT – Przemysłowy Instytut Telekomunikacji
PIW – Państwowy Instytut Wydawniczy
PKr – Politechnika Krakowska
PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
PŁ – Politechnika Łódzka
POP – Podstawowa Organizacja Partyjna
PP – podsłuch pokojowy
PPR – Polska Partia Robotnicza
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRON – Patriotyczny Ruchu Odrodzenia Narodowego
PSB – Polski Słownik Biograficzny
PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe
PSz – Politechnika Szczecińska
PŚ – Politechnika Śląska
PT – podsłuch telefoniczny
PTE – Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
PTH – Polskie Towarzystwo Historyczne
PTS – Polskie Towarzystwo Socjologiczne
PUBP – Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PUdsBP – Powiatowy Urząd do spraw Bezpieczeństwa Publicznego
PW – Politechnika Warszawska
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe
PWST – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna
PWSTiF – Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna i Filmowa
PWr – Politechnika Wrocławska
PZH – Państwowy Zakład Higieny
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RFN – Republika Federalna Niemiec
RM – Rada Ministrów
RMP – Ruch Młodej Polski
ROPCiO – Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela
RP – Rzeczpopsolita Polska
RSW – Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza
RUSW – Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych
RWE – Radio Wolna Europa
RWPG – Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
SB – Służba Bezpieczeństwa
SD – Stronnictwo Demokratyczne
SDP – Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
SDKPiL – Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy
SDPL – Socjaldemokracja Polska
SdRP – Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej
SGGW – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego

SGPiS – Szkoła Główna Planowania i Statystyki
SGH – Szkoła Główna Handlowa
SGSZ – Szkoła Główna Służby Zagranicznej
SI – Smithsonian Institution
SKS – Studencki Komitet Solidarności
SL – Stronnictwo Ludowe
SLD – Sojusz Lewicy Demokratycznej
SO – sprawa obiektowa
SOR – sprawa operacyjnego rozpracowania
SP – Stronnictwo Pracy
SUSW – Stołeczny Urząd Spraw Wewnętrznych
SWPS – Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
TKN – Towarzystwo Kursów Naukowych
TPiKN – Towarzystwo Popierania i Krzewienia Nauki
TPPR – Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
TW – tajny współpracownik
UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (Poznań)
UB – Urząd Bezpieczeństwa
UD/UW – Unia Demokratyczna/Unia Wolności
UG – Uniwersytet Gdański
UJ – Uniwersytet Jagielloński
UJK – Uniwersytet Jana Kazimierza (Lwów)
UKSW – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (Warszawa)
UŁ – Uniwersytet Łódzki
UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (Lublin)
UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika (Toruń)
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury)
UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund (od 1953 United Nations Children's Fund; Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom)
UP – Uniwersytet Poznański (wcześniejsza nazwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza)/ Unia Pracy
USA – United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki)
USB – Uniwersytet Stefana Batorego (Wilno)
USRR – Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka
UŚ – Uniwersytet Śląski (Katowice)
UW – Uniwersytet Warszawski
UWM – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
UWr – Uniwersytet Wrocławski
WAM – Wojskowa Akademia Medyczna
WAP – Wojskowa Akademia Polityczna
WAT – Wojskowa Akademia Techniczna
WHO – World Health Organization (Światowa Organizacja Zdrowia)
WIH – Wojskowy Instytut Historyczny
WiN – Wolność i Niezawisłość
WKO – Wojewódzki Komitet Obrony
WKP(b) – Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików)
WNiO – Wydział Nauki i Oświaty

WOG – Wielka Organizacja Gospodarcza
WP – Wojsko Polskie
WRN – Wojewódzka Rada Narodowa
WRON – Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego
WSE – Wyższa Szkoła Ekonomiczna
WSH – Wyższa Szkoła Handlowa
WSGW – Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego
WSI – Wyższa Szkoła Inżynierska
WSNS – Wyższa Szkoła Nauk Społecznych (przy KC PZPR)
WSO – Wyższa Szkoła Oficerska
WSP – Wyższa Szkoła Pedagogiczna
WSR – Wyższa Szkoła Rolnicza/Wojskowy Sąd Rejonowy
WSW – Wojskowa Służba Wewnętrzna
WSWF – Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego
WUBP – Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUdsBP – Wojewódzki Urząd ds. Bezpieczeństwa Publicznego
WUSW – Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
ZBoWiD – Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZChN – Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe
ZD – zakład doświadczalny
ZLP – Związek Literatów Polskich
ZMP – Związek Młodzieży Polskiej
ZMS – Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW – Związek Młodzieży Wiejskiej
ZNP – Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZO – Zgromadzenie Ogólne
ZOMO – Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej
ZSL – Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych
ZWZ – Związek Walki Zbrojnej
ŻIH – Żydowski Instytut Historyczny

INDEKS OSÓB

Adalińska Halina 478
Adamski Władysław 309, 495, 496, 506
Ajnenkiel Andrzej 477
Albrecht Jan 362
Aleksandrow Dymitr 248
Aleksandrow Konstanty 248
Ambroziak Witold 3, 152
„Amin", TW 423
Amsterdamski Piotr 24, 376, 484
Amsterdamski Stefan 21, 24, 150, 263, 283, 285, 311, 350, 373, 376, 377, 405, 407, 416, 476, 477, 484, 485, 494, 508
Andrzejewski Adam 433
Apt Krzysztof 146
Aranowski A. 323
Aron Raymond 105, 106
Astler Alfred zob. Kastler Alfred
Auerbach Emilian Jerzy 96, 97
Augustyniak Aleksandra 475
Ażajew Wasilij 105

Babel Izaak 105
Baczko Bronisław 287, 384
Badian Ludwik 219
Badian Żelisław 219
Bagińska Jadwiga 268
Bagiński Bogusław 120
Baka Władysław 511
Balcerak Anna 330
Balcerak Franciszek 330
Balcerak Wiesław 330, 331
Balków Hermina 220
Bałucki Jan 189, 190
Banaszak Jerzy 175
Banaszkiewicz Bogdan 320
Banaszkiewicz Bolesław 320
Banke Sibilla 79
Bańkowski I. 322
Baranowski Bogdan 133
Barańczak Stanisław 274, 351
Barański Marek 264
Barbag Józef 20
Barchan Adam 266
Barcikowski Bernard 318
Barcikowski Jan 318
Barcikowski Kazimierz 355, 387, 437, 441
Bartoszewski Władysław 274, 343
Barycz Henryk 26
Baryła Józef 329
Basiński Antoni 249
Basiński Antoni 249
„Baszta", KO 343
Bauer Tamas 480
Bazylow Ludwik 251
Bednarski Henryk 437, 441, 444, 472
Berger Stanisław 318
Bernard Jean 383
„Bernard", KO 260
Bers Lipman 344
Bessaga Czesław Marian 248
Bessaga Mieczysław 248
Bialer J. 44
Białecki Ireneusz 505, 521
Białkowska-Juzyszyn 363
Białobok Jan 208
Białobok Kazimiera 208
Białobok Stefan 208, 227, 237
Białostocki Jan 249
Białostocki Jan 249, 277, 413
Białynicki-Birula Iwo 250, 388
Białynicki-Birula Stanisław 250
Biedecki Karol 90, 93
Bielański Adam 389, 451
Bielicki Tadeusz 397
Biełkiewicz Bożena 362
Bierezin Jacek 269
Biernacki Andrzej 406
Bierut Bolesław 15, 181

Bierzanek Remigiusz 105
Biliński Bronisław 118, 123, 128, 509
Billig Wilhelm (Bilig) 96, 117
Birecki Henryk 49
„Blady” 234
Blerieq Anne-Marie van 167
Bloch Marc 104
Blumsztajn Seweryn 467
Blusztajn Mieczysław 78
Bober Eleonora 268
Boberach Heinz 79
Bobiński Krzysztof 345, 514
Bobrowski Czesław 312, 448, 449
Bocheńska Janina 324
Bogucka Teresa 24
Boguta Grzegorz 269
Bojkowski Jacek 225
Bolesta Janusz 222, 224
Bolewska Anna 241
Bolewski Andrzej 241
Bolewski Jan 241
Bondar Włodzimierz 30, 147, 153
Boratyński Maksymilian 478
Borejsza Jerzy 376, 477
Borowicz J. 281
Bourdean Estera 210
Bożek Maksymilian 320
Bożkowa Krystyna 320, 321
Brandt Marek Andrzej 294, 520
Brandt Willy 69
Brandys Marian 333
Bratkowski Stefan 301, 304, 353, 358
Braudel Fernand 104, 106
Brimelow Thomas 250
Broniewski Stanisław 333
Brunne Marek 303
Brus Włodzimierz 287, 384, 479
Brzeziński Zbigniew 480
Buczak Ryszard 168, 187, 192
Buczek Karol 228, 238
Buczyńska Garewicz Hanna 268, 477
Buddensieg Hermann 42
Budzikowski Leszek 32
Bugaj Ryszard 480
Bujak Zbigniew 303, 350
Buraczewski Franciszek 318
Buraczewski Stanisław 318, 371, 465
Burda Andrzej 176
Burda Anna 176
Burda Piotr 176
Burdal Adam 85, 134, 142,
Burdziński Czesław 471
Burdziński Stanisław 471
Burek Tomasz 26, 263
Burski Mieczysław 145
Burszta Józef 205, 227, 237
Burszta Katarzyna 205
Burszta Michał 205
Butenandt Adolf 43
Buzek Jerzy 264
Bystroń Franciszek 220
Bystroń Henryk 220

Cackowska Bronisława 176
Cackowski Stanisław 176
Cackowski Zdzisław 176
Caliński Sylwester 207
Caliński Tadeusz 207
Carmichael D. William 60
Carter Jimmy 480
Celiński Andrzej 263, 394, 395
Cenckiewicz Sławomir 27–29
Chajn Leon 79
Chałasiński Józef 19
Chambre Henri 105
„Chemik”, TW 423
Chmielewska Irena 277
Chojecki Mirosław 269
Chojnowski Andrzej 312
Chojnowski Julian 426
Chołaj Henryk 338, 418, 433, 434, 442–444, 456, 457, 472, 499
Chorąży Mieczysław 25, 389, 390, 396, 398, 452, 453, 466, 494, 508
Chroboczek Jan 505, 520
Chruściel Tadeusz 330
Chwalibóg Andrzej 146
Chyła Wojciech 363
Ciastoń Władysław 335
Ciborowska Maria z domu Zielińska 231
Ciborowski Franciszek 231
Ciborowski Stanisław 231, 232
Ciepły Stefan 427
Ciernik Wiktoria 320
Ciesielski Roman 381, 427, 431, 432, 435, 436, 450, 453, 454, 456
Ciesielski Winicjusz 363
Cieślak Edmund 96
Cieślak Ida 216
Cieślak Tadeusz 20

Cieślik Edmund zob. Cieślak Edmund
Ciszewski Bohdan 398, 455, 499
Ciupak Edward 350
Curien Hubert 109,
Curlanis-Jawłowska Aldona 350, 376
Cybis Jan 505, 520
Cyrankiewicz Józef 118
Cywińska Katarzyna 265,
Czajkowska-Majewska Maria 365
Czaplińska Janina z domu Kalisz 216
Czapliński Józef 216
Czapliński Władysław 216, 230
Czaputowicz Jacek 323
Czepulis-Rastenis Ryszarda 477
Czubiński Lucjan 254
Czyrek Józef 356, 387, 391, 437, 441
Czyż 123
Czyż Jerzy 363
Czyżewska Ewa Janina 363

Dankowski Henryk 433
Dąbrowska 146
Dąbrowska Ewa 325
Dąbrowski Janusz 146
Dąbrowski Janusz 324
Dąbrowski M. 324
Dąbrowski Stanisław 325
Dąbrowski Zygmunt 325
Dąmbska Izydora 21
Dec Krystyna z d. Wasilewska 324
Dec Władysław 324
Deisenberg Maria 218
Dembińska Maria 341,343
Dembowski Jan 15
Dębowski Maciej 268
Dłuska Maria 187, 230, 237
Dłuska Maria z domu Bednarska 187
Dłuski Aleksander 187
Dmowski Fabian 382
Dobraczyński Jan 355
Dobrosielski Marian 331
Dobrzycki Wiesław 331
Dobrzyńska Władysława 324
„Docent", KO 277, 279
Doerffer Jerzy 229, 237
Doktór Kazimierz 309, 311, 444
Domański Antoni 171
Domański Eugeniusz 257
Domaradzki Teodor 199
Dosmo Hisoksi 212, 229, 239
Dosse François 26
Drabikowski Witold 381, 392, 417, 421
Dreziński Karol 318
Dreziński Maciej 318
Drozdowicz Adam 20
Drozdowski Kazimierz 201
Drozdowski Marek Marian 466, 467, 478
Drozdowski Zbigniew 201
Druet Czesław 311, 493, 507
Dubicki Bolesław 20
Dudziak Józef 180
Duraczyński Eugeniusz 284, 444, 459, 465
Dygat Janina 203
Dzielska Maria 267
Dzipanow Rudolf 24, 338, 444
Dżułyński Stanisław 487, 490

Einstein Albert 443
Eisner Maria 219
Ekiel Jerzy 146
Engel Rozalia 198,
Engelking Barbara 478
Engelking Ryszard 476, 478
Erecińska Maria 146
Erenburg Ilja 105

Fabre Jean 107
Facolo 126
Falewicz Jan Karol 306
Faul Harry 54
Febvre Lucien 104
Federowicz Maria 211
„Feliks", KO 150
Fenaberia Maria 483
Ferdyn Bogusław Bonifacy 324
Ferdyn Bolesław 324
Fiedler Franciszek 16
Fijałkowski Jerzy 90–94
Fijałkowski K. 324
Fikus Magdalena 477
Filipek Feliks 120, 131, 285, 459
Filipowicz-Dubownik Henryk 267
Filopowicz Henryk zob. Filipowicz-Dubownik Henryk
Filus Jerzy 477
Findeisen Władysław 312, 314, 359, 413
Fisher Jack 60
Fiszdon Maksymilian 483
Fiszdon Władysław 23, 273, 277, 278, 281, 286, 289–291, 334, 336–338, 345, 377,

417, 418, 459, 468, 476, 477, 483, 484, 493, 494, 507
Flogel Maria 208
Floryńska-Lalewicz Halina 143
Folga Feliks 321
Folga Józefa 321
Folga-Koślarz Anna zob. Koślacz-Folga Anna 321
Frącki Edward 329
Frąckiewicz Henryk 483, 484
Fréjacques Jacques-Claude 384
Frejaques Jacques-Claude zob. Fréjacques Jacques-Claude
Frelek Ryszard 331
Friedmann Georges 106
Friszke Andrzej 26
Frydrychowski Zbigniew 186
Fuksewicz Z. 309
Furet François 384

Gabrych Helena z domu Płonka 202
Gabrych Przemysław 202
Gabrych Władysław 202
Gadomska Helena 326
Gadomski Adam 326
Gajewski Wacław 21, 23, 25, 265, 277, 278, 281, 286, 289, 334, 338, 343, 344, 390, 396, 418, 451, 453, 466, 493, 507, 514
Galas Adam 194
Galas Edward 194
Galiński Zbigniew 256
Gałaj Dyzma 309, 489
Gałęski Bogusław 397, 505,521
Garbacik Eugeniusz 228, 238
Garbulińska Stanisława z domu Socha 162
Garbuliński Antoni 162
Garbuliński Tadeusz 162
Garewicz Jan 477
Gastman Bolesław 18
Gawlikowski Krzysztof 363
Gawliński Stanisław 267
Gazdzińska-Lindberg Ewa 146
Gazdziński Feliks 146
Gelberg Ludwik 77
Gella 146
Geremek Bronisław 24, 26, 115, 150, 257, 263, 280, 283, 285, 306, 311, 331, 343, 344, 350, 373, 376, 377, 385, 394, 395, 416, 446, 457, 459, 466–469, 476, 477, 479, 481, 485, 493–494, 508, 514
Geremek Stefan 485
Germain Paul 382, 383
Gertych Zbigniew 23, 306, 308, 312, 315, 418, 442–444, 452, 460
Gębala Agnieszka 179
Gębala Antoni 179
Gębala Michał 179
Gierek Edward 21, 69, 254, 260, 431
Gierowski Józef 381
Gieysztor Aleksander 23–26, 28, 32, 277–279, 281, 286, 289–291, 303, 304, 306, 308, 314, 334, 336, 337, 341–346, 349, 353, 355, 357––360, 372, 376, 382–387, 390, 396, 398, 399, 405, 413, 418, 427–432, 435, 436, 438, 440–443, 450, 451, 453–456, 465, 466, 480, 481, 493, 494, 498, 507–509, 513
Gieysztor Andrzej 359
Gieysztor Irena 359
Gieysztor-Sztucka Ewa 359
Gilmore F. 60
Giriat Witold 146
Gleichgewicht Bolesław 476
Glemp Józef 350, 386
Głomb Józef 268
Głowiński Michał 22, 263, 478
Główczyk Jan 356, 387, 437, 441
Gobert A. zob. Jobert Ambroise
Goddard David R. 54
Godzimierski Jakub 410
Godzimierski Janusz 410
Golankiewicz Krzysztof 205
Goldman Lucien 106
Goliński Zbigniew 131
Golley Frank B. 57
Gołaszewska-Strzelecka Hanna 324
Gołaszewski Kazimierz 324
Gombrowicz Witold 269
Gomułka Władysław 19
Gorson Zygmunt 249
Goryński Juliusz 433, 434
Góralczyk Anna 201
Górny Karol 471
Górski Lucjan 322
Górski Ryszard 311, 322, 338
Grabowski Czesław 222
Grabowski Zbigniew 208, 227, 237
Grabowski Zbigniew Ryszard 222, 238, 311, 376, 392, 397, 399, 417, 459, 468, 476, 490
Grębecki Andrzej Marian 324

Grębecki Tadeusz 324
Grębowicz Janusz 363
Griffin B. James 56
Gromek Andrzej 141, 142, 255
Gromek Petronela z domu Hyb 255
Gromek Stefan 255
Gronowski Jerzy 62, 90, 91, 92, 94
Grosfeld Leon 77, 477, 478
Groszkowski Janusz 19, 20, 58, 274, 275, 279
Gryglewski Ryszard 435, 436, 453
Grynkiewicz Grzegorz 363
Gryziak Bolesław 325
Gryziak Mieczysław 325
Gryziak Zofia 325
Grzelak Zdzisław 95–97
Grzelczak Zbyszko 363
Grzesiuk Jan 184
Grzesiuk Stanisław 184
Guinier Jean 383
Günther Anders 427
Gutkowski Tadeusz 210
Gutkowski Witold 210, 249, 452, 483
Gwiazda Andrzej 303

Haber Jerzy 451
Hałoń Edward 15, 18–21, 465, 500
Haman Janusz 370, 390, 396, 399, 418, 443, 451–453, 466, 493, 499, 507
Hanna Natora-Macierewicz 24
Harasimowicz Jan 145
Hartman Stanisław 22
Hasik Jan 201
Hasik Jan 201
Hasik Teodozja 201
Heinzel Irma 215
Hemmerling Zygmunt 21
Hensel Witold 56, 251, 455, 499
Herczyński Hun 483
Herczyński Ryszard 21, 134 263, 278, 281, 283, 285, 289, 303, 325, 334, 337, 339, 343, 344, 358, 373, 376, 377, 385, 405, 407, 445, 459, 467, 468, 476, 477, 483, 484, 494, 508, 514
Herman-Iżycki Bohdan 410
Herman-Iżycki Jacek 410
Herman-Iżycki Leszek Julian 410
Heyman Franciszek (Jacek Rosii, Jacques Rossi) 514
Hirszowicz Maria 286
Hochfeld Anna 477
Holzer Jerzy 479, 486
Hołuj Tadeusz 427, 431
Honda Henryk 319
Honda Mirosława 319
Hopfinger Wilhelm 485
Hopfinger-Amsterdamska Maryla 21, 263, 477, 485
Horodyńska 123
Horst Antoni 452
Hościłowicz Konstanty 319
Hościłowicz Marian 319
Howard Daniel 343, 358, 514
Hryniewicz Wiesław 432
Hubicka Maria 177
Hubicki Ludwik 177
Hubicki Włodzimierz 177
Hübner Piotr 15
Huszczuk vel Huszcza Andrzej 364

„Ind”, KO 9, 258
Infeld Leopold 16, 19
Ingarden Maria 181
Ingarden Roman 181
Ingarden Stanisław Roman 181
„Iptowski”, KO 10, 293
Iwanowska Konstancja 182
Iwanowska Wilhelmina 182, 228, 238
Iwanowski Jan 182
Iwanów Zbigniew 459

Jabłoński Henryk 16, 55
Jaegermann Michał 364
Jahn Alfred 23, 25, 340, 390, 396, 399, 418, 452, 453, 466, 493, 507, 509
Jakubczak F. 19
James Émile 105
Jan Paweł II (Karol Wojtyła) 193, 228, 240, 386, 411
Janas Marek 364, 406, 483
Janion Maria 22, 256, 263, 373, 381, 392, 406, 416
Janirzowska Irena zob. Janiszowska Irena
Janiszowska Irena 328
Jankowski E. 504
Jaranowski Julian 206
Jaranowski Stanisław 206
Jaroszewicz Piotr 113
Jaroszewski Lucjan 211
Jaroszewski M. Tadeusz 211, 251, 309, 444
Jaroszyński Adam 320

Jaroszyński Maurycy 20, 71
Jaruzelski Wojciech
Jasiorowski Henryk 20
Jassem Wiktor 294
Jedlicki Andrzej Jerzy 22, 24, 254, 263, 280, 283, 285, 311, 331, 339, 344, 350, 372, 373, 376, 385, 416, 446, 459, 467, 469, 476, 477, 485, 494, 508
Jedlicki Wiktor 485
Jełowicki Marcin 320
Jełowicki Włodzimierz 320
Jerschina Jerzy 501
„Jerzy Z.", KO 10, 272, 299
„Jerzy", KO 13, 260, 461
Jędruszczak Tadeusz 477
Jędrzyński Edward 14
Jobert Ambroise 107
Jonasz Mirosław 364
Józefiak Cezary 373
„Julian", TW 12, 442
Jurczyk Emil 201
Jurczyk Witold 201
Juzwenko Adolf 265

„K", KO 76
Kacprowski Janusz 483, 484
Kaczmarczyk Wiesław 458
Kaczmarek Jan 83, 94, 116–121, 133, 134, 139, 257, 259, 293, 294, 309, 452
Kaczmarek Zdzisław 23, 25, 26, 89, 289, 303, 312, 314, 334, 336, 338, 360, 389, 395, 399, 418, 435, 438, 439, 442, 443, 455, 456, 457, 472, 488, 499
Kaczyński Lech 394, 395
Kalandyk Marek 161, 165
Kalecki Michał 481
Kaleta A. 19
Kalinowski Marian 396
Kamiński Łukasz 22
Kanczewski Antoni 147
Kanczewski Klemens 147
Kaniczeski 442
Karczewski Witold 131, 311, 381
Karpiński Jakub 143
Karpiński Janusz 496, 506
Kasperek Helena 174
Kasprzyk Leszek 383
Kassow Samuel 408, 415, 480
Kastler Alfred 383
Kawecki Franciszek 169
Kawecki Zygmunt 169
Keller Józef 77, 144, 145
Kelus Krzysztof Jan 143
Kempfi Andrzej 146
Kemula Wiktor 358, 513
Kennedy 57
Kerblay Basile 105
Kersten Adam 285, 377
Kersten Krystyna 264, 331, 446, 467, 479
Kędzierska Emilia 184
Kielan-Jaworowska Zofia 23, 93, 116, 131, 270, 273, 275, 277, 289, 291, 338, 340, 345, 399, 418, 459, 465, 490, 493
Kielanowski Jan 21, 22, 32, 257, 258, 263, 269–274, 281, 283, 285, 337, 353, 376, 459, 467, 476, 478, 487–491, 493, 495, 507
Kielanowski Piotr 258
Kielich Jadwiga 204
Kielich Józef 204
Kielich Stanisław 204
Kiełdysz Mścisław 113
Kieniewicz Stefan 26, 277, 333, 338, 340, 358, 398, 399, 413, 418, 513
Kiszczak Czesław 32, 368, 369, 448, 473
Klasa Józef 117, 280
Klata Henryk 323
Klekowski Roman zob. Romuald Klekowski
Klekowski Romuald 133, 310
Klimaszewski Mieczysław 427, 431
Klimek Zbigniew 188, 193
Klimowicz Kornel 248
Klimowicz Mieczysław 248, 310
Kloc Eugeniusz 494, 508
Kloczkowski Andrzej 364
Kluczyński Jan 328
Kłoczowski Paweł 267
Kłoskowska Antonina 26
Kmita Janina 204
Kmita Jerzy 204
Kmita Stanisław 204
Knyziak Zenon 30, 149, 151–153, 156, 158, 162, 176, 181, 183, 201, 215, 242, 244–246, 252, 255–259, 261, 269, 271, 272, 290, 291, 293–295, 298–300, 302–305, 307–309, 311, 313, 315, 316, 332, 333, 340, 445, 460, 461, 473
Kobylinski Tadeusz 166
Kobylińska Alina z domu Jabłońska 166
Kobyliński Lech 166, 167
Kociołek Stanisław 280

Kolbe Maksymilian 249
Kołaczkowska Zofia 325
Kołakowski Leszek 286, 287, 384, 467, 478, 479, 484
Kołodziejczak Jerzy 259, 278
Kołos Włodzimierz 277, 281, 286, 291, 314, 340, 345, 370, 389, 390, 396, 399, 413, 417, 418, 468, 493, 507
König Andrzej (Jan) 294, 483
Kopczyk 333
Kopecka Ida 170
Kopecki Kazimierz 170, 171
Kopecki Władysław 170
Kopycińska Kamiliia 188
Kopyciński Aleksander 188
Kopyciński Bronisław 188
„Koral" 86, 88
Koschmieder Ervin 42
Kossak- Szczucka Zofia 412
Kossakowski W. 322
Kostrowicki Jerzy 395
Kostrzewa Stanisław 426
Kostrzewska Maria 223
Kostrzewski Jan 223, 247
Kostrzewski Jan Karol 23, 25, 223, 247, 314, 387, 398, 418, 435, 451–453, 455, 461, 464, 472, 473, 488–490, 498
Koszarowski Tadeusz Tomasz 326
Koszarowski Walery 326
Kościelak Eugeniusz Jerzy 327
Kościelak Józef 327
Koślacz-Folga Anna 321
Kotarbiński Tadeusz 19, 20, 99
Kowalik Tadeusz 22, 150, 263, 283, 285, 350, 376, 394, 396, 407, 417, 446, 459, 466, 468, 469, 476, 477, 481
Kowalski 490
Kowalski Kazimierz 487
Kowalski Mieczysław 346, 382, 390, 391
Koza-Kozarski Stefan 206
Kozarski Leon 206
Koziorowski Adam 319
Koziorowski Maciej 319
Kozłowski Maciej 143
Krajewska Grażyna 146
Krajewska Jadwiga 90, 91, 93
Kramarczuk J. 323
Krauze Edward 345
Krąpiec Mieczysław 380
Kroh Jerzy 195, 196, 226, 451
Kroh Władysław 195
Kroh Zofia 195
Kroszczyński Jerzy Jan 250
Kroszczyński Stanisław 250
Król Henryk 320
Król Jan 320
Król Marcin 21, 144
Krukowski Michał 147
Krukowski Stanisław 147
Kryszewski Marian 197, 226, 238, 423, 424, 425
Kryśko Ryszard 62
Krzemiński Ireneusz 265
Krzysztoporski Adam 240, 290
Krzysztorzek Stefan 328
Krzyżanowski Jerzy 131
Krzyżanowski Julian 19
Księżak Hanna 364
„Kuba" 68
Kubiak Hieronim 301, 368
Kubicki Leszek 370, 371, 390, 396, 418, 445
Kucharska Monika 364
Kuczyński Marian 485
Kuczyński Waldemar 264, 269, 485
Kuć Zbigniew 236
Kujawski Edward 62
Kuksewicz Zdzisław 421
Kula Marcin Jan 477
Kulczyński Stanisław 163
Kulikowski Roman 119, 139, 452
Kulpińska Jolanta 351
Kułakowski Andrzej 326
Kułakowski Witold 326
Kumaniecki Jerzy 121
Kumaniecki Kazimierz 19
Kuncewiczowa Maria 412
Kunicki Adam 132
Kunicki-Goldfinger M. 26
Kunicki-Goldfinger Władysław 22, 24, 230, 238, 265, 270, 274, 277, 281, 283, 285, 334, 338, 343, 344, 350, 376, 377, 413, 476, 486, 493, 507, 514
Kupisiewicz Czesław 209
Kuratowska Zofia 333
Kuratowski Kazimierz 19, 60
Kuriaszwili H. 306
Kurlandzki Jerzy 293, 309
Kuroń Jacek 145, 267, 285
Kurowski Stefan 306
Kurowski Stefan, ekonomista 24, 283, 350, 376, 385, 394, 395, 493, 508

Kurzewski Waldemar 341, 342, 345–348
Kutyłowski Andrzej 364
Kuźmicz Janina 216
Kuźnicki Leszek 25, 250, 325, 451, 453
Kuźnicki Stanisław 250, 325
Kwaśniewski Aleksander 266
Kwiatkowski Andrzej 316, 382, 386, 391, 446, 448, 450, 459, 460, 472, 474, 487
Kwiatkowski Stefan 328
Kwiecień Zbigniew 254
Kwietniak Marek 364

Laba Roman 377
Labuda Aleksander 266, 421, 498
Labuda Barbara 266, 421, 498
Labuda Gerard 25, 358, 399, 421, 435, 443, 450, 451, 454, 456, 465, 494, 498, 508, 513
Ladurie Le Roy Emmanuel 104
Landa Klara 485
Lange Oskar 60, 481
Le Bras Gabriel 104
Le Goff Jacques 26, 105, 106, 384
„Lech", KO 156
Leciejewicz Lech 341
Leibler Karolina 376
Lekki Bronisława 183
Leopold Antoni 480
Leski Kazimierz 62
Lesner Andrzej 194, 196–198, 200
Leszczycki Stanisław 19, 60, 270
Levi-Strauss Claude 105
Lewandowski Marcel 310, 319
Lewicki Tadeusz 189
Lewicki Tadeusz 189
Lewowicki Tadeusz 328
Lipiński Andrzej 501
Lipiński Edward 19, 21, 22, 262, 275, 283, 285, 350, 372, 376, 416, 459, 462, 493, 507
Lipiński-Wnuk Edmund 466
Lipski Józef Jan 21, 22, 24, 256, 263, 280, 283, 289, 338, 344, 350, 358, 373, 376, 416, 446, 459, 466–468, 494, 508
Listowski Anatol 19, 291
Litwin Jakub 276, 477
Litwiniszyn Jerzy 23, 25, 278, 418, 427, 432, 450, 451, 454, 456, 465, 493, 498, 500, 507
Lityńska Maria z domu Wiekler 168
Lityński Józef 168
Lityński Tadeusz 168
Locher Marguerite 200
Lorentz Stanisław 26, 513
Lorenz Ludwik 513
Lorkiewicz Konstanty 178
Lorkiewicz Maria 178
Lorkiewicz Zbigniew 178

Łaski Kazimierz 384
Łepkowski Tadeusz 254, 373, 476, 477, 479, 481
Łojasiewicz Stanisław 451
Łojek Jerzy 265
Łopatka Adam 251
Łopuszański Jan 216
Łopuszański Władysław 216
Łossowski Piotr 332
Łoś Jerzy 150, 277, 281, 435, 436, 453, 459, 476, 490, 493, 507
Ługowski Bronisław 62, 92
Łukasiewicz Jacek 265
Łukasiewicz Piotr 264
Łukaszewicz Wojciech 267

Machnik Jan 56
Maciaszek Maksymilian 328
Maciejewski Janusz 350
Maciejewski Jerzy 376
Macierewicz Antoni 22
Maciszewski Jarema 475
Madajczyk Czesław 115, 309, 331, 370, 373, 390, 396, 421
Magdzik Wiesław 329
Mailengiewicz R. 232, 234
Maj Aleksander 243
Maj M. 191
Majewski Walerian 365
Majle Tadeusz 329
Makarczyk Jerzy 309, 421
„Makarski", TW 260, 294
Malecki Ignacy 309, 339, 377, 452
Mandelsztam Osip 269
Manitius Andrzej 172, 173
Manitius Stefan 172
Manitius Władysława 172
Manteuffel Ryszard 270, 273, 489
Manteuffel Tadeusz 20
Manufras Klaus 79
Marchal André 106
Marecka Danuta 321
Marecki Bolesław 321

Margueritte Bernard 144
Markiewicz Adolf 250
Markiewicz Henryk 26, 250, 451, 455
Markiewicz Stanisław 76
Markiewicz Władysław 25, 32, 271, 277, 281, 301, 336, 338, 370, 372, 373, 384, 390, 395–399, 418, 442, 443, 444, 445, 451, 454, 457, 459, 465, 467, 472, 494, 499
Markuszewski Jerzy 484
Marshal Robert 53
Mastalerz Elżbieta 266
Maszczyk Zinajda 332
Maśliński Czesław 424
Matczewski Andrzej 383
Matthes Joachim 79
Mauersberg Antoni 329
Mauersberg Stanisław 329, 371
Mazowiecki Tadeusz 32, 339, 467
Mazur Franciszka z domu Checków 183
Mazur Grzegorz 357
Mazur Józef 183
Mazur Stanisław 16
Mazur Teofil 183, 184
Mazurek 93
Mazurkiewicz Marek 365
Mazuś Barbara 365
Mączak Antoni 481
McCoy John 39
Melker Anna 485
Mendelska Jadwiga 321
Messner Zbigniew 437, 441
Miąso Józef 251, 329
Miąso Michał 329
Michalak Mirosław 24
Michalak Władysław 184
Michalski Bogdan 144
Michalski Jan 398, 424, 426, 500
Michalski Tomasz 365
Michnik Adam 204, 227, 285, 405
Mierzejewska Ewa 92
Mierzwa Stanisław 228, 238
Mięsowicz Jan 117
Mięsowicz Marian 117
Miklasiński Andrzej 241
Mikołajczyk Marian 425
Milewski Jerzy 365, 406–408, 467
Milewski Mirosław 247, 334, 356, 387, 441
Miłobędzki Jacek 310, 319
Miłosz Czesław 269
Misztal Aniela 179
Misztal Bronisław 365
Miśkiewicz Benon 414
Mitchell L. 54
„Mitolog", KO 343
Mizerska Zofia 324
Moczar Mieczysław 19, 69
Modzelewski Karol 10, 24, 145, 283, 341, 343, 350, 358, 373, 376, 377, 416, 462, 465, 466, 494, 508, 514
Modzelewski Zygmunt 16
Moller Steven 60
Morawiec Zygmunt Henryk 427, 431
Morawski Karol 485
Morawski Stefan 283, 338, 344, 376, 485
Morazé Charles 104, 105
Morys Bogdan 365
Mossakowski Mirosław 20, 278, 279, 281, 311, 338, 455, 499
Motylewski Wojciech 330
Mroziewicz Robert 254
Mucha Wincenty 207
Mucha Witold 207, 227, 238, 293
Mucha Zofia 207
Mujżel Jan 373, 416
Mujżel Józef zob. Mujżel Jan
Müller A. 351
Musiał Filip 31
Muszyńska Agnieszka 364
Muszyński Heliodor 205
Muszyński Kazimierz 205
Myszka Leokadia 322

Nadolski Julian 465, 500
Nadolski Marek 21
Najder Katarzyna 486
Najder Krzysztof 486
Najder Zdzisław 306, 373, 377
Najdus-Smolar Walentyna 376
Nałęcka Wiesława 147
Nałęcki Henryk 147
Nałęcz Maciej 382, 387, 418, 442, 443, 451, 452, 455
Narożniak Jan Wojciech 265
Nasiłowski Mieczysław 433
Newreiter P. 54
Ney Roman 25, 427, 431, 455, 499
Nicer Stanisław 173
Niedźwiecki Wiktor 266
Niemiec Leszek 164
Niemierko Włodzimierz 325

Nikołajewa Galina 105
Nikonow Aleksandrowicz Aleksander 489
Nitschowie 165
Nowacki Jan Paweł 21, 76, 95–97, 123
Nowacki Ludwik 117
Nowacki Witold 19–23, 57, 59, 96, 117, 258, 270–273, 312, 382
Nowaczyk Mirosław 309
Nowak Leszek 204, 350, 376
Nowak Stefan 352, 372, 416, 417, 468, 486
Nowosławska Matylda z domu Sowa 224
Nowosławski Adam 224
Nowosławski Władysław 224

Obłój Barbara 233
Obłój Jan 233
Obłój Józef 233, 234
Obodowski Janusz 356, 387
Obuchowicz Halina 62, 87, 91, 285, 382, 387
Obuchowska Janina 213
Ochab Edward 19
Ogonowski Zbigniew 443
Ogórek Karolina 218
Olbrychski Daniel 333
Olechowski 97
Olejnik Stanisław 308
„Olek", KO 299, 344, 382–384, 401
Olszak Wiesław 382
Olszewski Jan 150, 373
Olszowski Stefan 356, 387
Onyszkiewicz Janusz 303, 344, 395, 468, 476
Onyszkiewicz Tadeusz zob. Onyszkiewicz Janusz
Orłowski Tadeusz 119, 139, 452
Orłowski Witold 119
Osiatyński Jerzy Epaminondas 417, 477, 481
Ostrowski Franciszek 248
Ostrowski Kazimierz 20, 248
Ostrowski Stanisław 266
Ostrowski Włodzimierz 451, 452
Otwinowski Zdzisław 365

Paczyński Bohdan 286
Padlewski Jan 383
Pająk Janina 204
Pająk Stanisław (ojciec) 204
Pająk Stanisław 204
Pajestka Józef 275, 331, 338, 370, 451, 467, 468, 495, 496, 504
Palacz Ryszard 309
Parowski 248
Partyka Julian 365
Pasakas Teresa zob. Passakas Teresa
Passakas Teresa 267
Pasternak Borys 105
Paszewski Andrzej 310, 370, 418, 465
Paszkowski Bogdan zob. Paszkowski Bohdan
Paszkowski Bohdan 248, 452
Paszkowski Jan 248
Patzek Tadeusz 366
Paulus Czesław 365
Paustowski Konstantin 105
Pawelski Mieczysław 327
Pawelski Sławomir 327
Pawełkiewicz Apolonia 207
Pawełkiewicz Jerzy 207
Pawełkiewicz Józef 207
Pawlak 115
Pawlicka Lilia 332
Pawłowska Lazari Ilja 266
Pawłowski-Korwin Michał 146
Pazdów Marian 235
Pazdów Zdzisława 235
Pazdur Mieczysław 268
Pazura Janina 217
Pączek Tadeusz 169
Pecold Maria 485
Pełczewski Mieczysław 198
Pełczewski Władysław 198, 226
Penczek Stanisław 425
Perentowicz M. 323
Perlis Wanda 485
Petrusewicz E. zob. Petrusewicz Kazimierz
Petrusewicz Kazimierz 19, 57, 275
Petruszewicz Kazimierz zob. Petrusewicz Kazimierz
Pezacka Anastazja 207
Pezacki Franciszek 207
Pezacki Wincenty 207
Piekarska Stanisława 321
Pieniążek Szczepan 452, 454, 489
Pietrzyk Czesław 147
Pietrzyk Zbigniew 147
Pigoń Stanisław 19
Pilecki Witold 486
Piłsudski Józef 412
Piotrowski Paweł 27
Pleskot Patryk 18, 78, 383

Plezia Marian 26
Pniewski Maria Jerzy 60, 312, 314
Podgórecki Adam 351
Podraza Antoni 427, 430, 431
Pogodziński Mieczysław 501
Pokrzywa Regina 327
Polewczak Jacek 366
Pomian Krzysztof 287, 384, 405, 467, 478, 479, 484
Pomorski Juliusz 147
Pomorski Stanisław 147
Popiełuszko Jerzy 411, 490
Popkiewicz Antoni 218
Popkiewicz Józef 218
Popkiewicz Józefa 218
Porowski Sylwester 506
Powers 59
Poznański Józef 183
Poznański Stefan 183
Pożoga Władysław 460
Pressler Larry 344
Prochorow Jerzy 370, 418, 465,
Prochot Zbigniew 388, 465, 500
Prokopiak 434
Prost Edmund 392
Prószyński Mieczysław 410
Pryjas Stanisław 256
Przemyk Grzegorz 411, 412, 490
Przybyłowicz Marcin 24, 314, 319
Przymusiński Teodor 520
Puchalska H. zob. Puchalska Mirosława
Puchalska Mirosława 504, 517
Pustuła Zbigniew 121
Putrament Aleksandra 477
Puzyna St. 474
Puzynina Jadwiga 349
Pużyńska Elżbieta 325
Pużyński Stanisław 325
Pyjas Stanisław 256
Pyrgała Jerzy 444
Pysz Piotr 351

Raczyński Bohdan 277
„Radiotechnik", KO 232
Radomska Maria 312, 314
Rakowski Mieczysław F. 313, 356, 368, 387, 391, 437, 441
Rapało Stefan 245
Ratajczak Henryk 216, 229, 328
Ratajczak Jan 216
Rawicka Hinda 483
Reagan Ronald 408
Redliszak 134
Rejman Aleksander 271
Resich Zbigniew 486
Ripley Dillan 57
Roehr Wanda 39, 50, 51
Rogowska Jadwiga 217
Rokleder Józef 218
Rokleder Władysław Józef 218
Rolf Jan 57
Romaszewski Zbigniew 258, 259, 407
Roneagdo M. 104
Rorthals Jan 146
Rosiak Leszek 93
Rosińska Zofia 254
Rosłanowski Tadeusz 389, 494, 508, 509
Rosner-Graff Katarzyna 477
Rosset Edward 250
Rosset Leon 250
Rostworowski Emanuel 26, 477
Rozkowska Ewa 146
Rozwadowska Teresa Anna 24
Rubin Morton 58, 59
Rubinsztajn Ryszard 24, 150, 265, 376, 485
Rubinsztein Leon 485
Rudnik Jan 322
Rudnik Józef 322
Rudowska Stefania 326
Rudowski Maksymilian 326
Rudowski Witold 326, 327, 452
Rudziński 123
Rulewski Jan 467
Rusiecki Władysław 319
Russell Bertrand 443
Rutkowski Antoni 455, 489, 499
Rutkowski Tadeusz Paweł 31
Ruzikowski Tadeusz 27
Rużyłło Edward 212, 228, 229, 238
Rużyłło Julia 212
Rużyłło Michał 212
Rybarczyk Ryszard 327
Rybarczyk Stanisław 327
Rybicki Jerzy 326
Rybicki Józef 333
Rychlewski Jan 271, 293, 299, 338, 444
Rychlewski Janusz 268
Rydnik 123
Rydygier Wiesław 433, 434
Rylska Maria 199

Ryszka Franciszek 479
Ryszkiewicz Andrzej 251
Ryszkowski Lech 133
„Ryś", KO 89, 94
Rzepecki Jan 357
Rzewuski Feliks 215, 249
Rzewuski Jan 215, 229, 238, 249

Sadkowska Bożena 144
Sadownik Henryk 320
Sadownik Józef 320
Sadowska Barbara 411
Safarewicz Jan 26
Salamon Marian 501
Saloni Zygmunt 267
Saloni-Kulczycka Janina 381
Saloni-Kulczyńska Janina zob. Saloni-Kulczycka Janina
Salwowska Anna 147
Salwowski Stanisław 147
„Sambor", TW 12, 433, 434
Samsonowicz Henryk 312, 314, 336, 345, 349, 359, 372, 376, 413, 416, 417, 421, 476, 481, 486
Sandler Bella 478
Sandler Samuel 478
Sanecki Ireneusz 87, 90, 91, 96, 97
Sasin Józef 433, 448
Satanowski Robert 204, 227
Sawczuk Antoni 382, 435, 436
Sawicka Maria 475
Schachter Berta 485
Schaff Adam 19, 20, 26, 39, 78, 376, 459, 467, 476, 477, 481, 494, 504, 508, 517
Schertz B. 57
Schinzel Andrzej 478
Schleifer Henryk zob. Szlajfer Henryk
Schroeder Artur 218
Schroeder Stanisław Jerzy 218
Scitz Friderick 53
Segre Beniamino 126
Seidler Eugenia 177
Seidler Grzegorz Leopold 177
Seidler Teodor 177
Sekuła Eugeniusz 318
Sekuła Jan Władysław 266
Sekuła Włodzimierz 318
Semadeni Zbigniew 309, 478
Serafińska Helena 169
Serczyk Władysław A. 350
Serowski 60
Shephard Stone 39
Shugar Dawid 270, 417, 468, 477–479
Siatkowski Janusz 251
Siciński Leszek 219
Siciński Michał 267
Siciński Zbigniew 219
Siedlecki Kazimierz 190
Siedlecki Stanisław 509
Siedlecki Władysław 190
Sienkiewicz Henryk 478
Sierpiński Wacław 19
Siwak Albin 301
Siwicki Florian 356, 387, 437, 441
Skarga Barbara 264, 373, 406, 416, 418, 421, 466, 477
Skinder-Jabłońska Hanna 328
Skowronek Augustyn 147
Skowronek Bernard 147
Skwarczyńska Stefania z domu Strzelbicka 199, 200, 226, 239, 247
Skwarczyński Mieczysław 199, 247
Skwarczyński Tadeusz 199
Słabońska Wiktoria 243
Słaboński Andrzej 243
Słaboński Jakub 243
Sławianowski Jan 294, 477
Sławiński Janusz 256
Sławski Franciszek 26
Słoma Lech 30, 346, 370, 382, 385, 401, 411, 413, 421, 442, 445, 457, 459, 461, 471, 472, 474, 515
Słonimski Antoni 286
Słonimski Piotr 286
Słowianowski Jan zob. Sławianowski Jan
Smirnow Władimir 442, 444
Smolar Aleksander 467, 479
Smolar Eugeniusz 467, 479
Smoleński Dionizy 21, 59, 60, 89, 118
Sobański Remigiusz 380
Sobczyk Lucjan 217, 451, 452
Sobczyk Stefan 217
Sobieszczuk Jan 28–30, 37, 63, 67, 68, 77, 80, 85, 88, 94, 97, 100, 101, 103, 107, 111, 112, 115, 120–122, 128, 131, 132, 134, 138, 140, 277, 279, 282, 302
Sokolewicz N. 309
Sokołowska Magdalena 406
Sokołowski Marek 483, 484
Sołtysiak Grzegorz 19, 118

Sołżenicyn Aleksander 105
Sonelski Wacław 267
Sosnowski Leonard 23, 25, 278, 398, 399, 418, 435, 436, 440, 442, 443, 445, 451, 453–455, 496, 506
Spira Franciszka 485
Spławiec Mirosław 488
Spodenkiewicz P. 19
Spondar Anastazja 220
Srebrny Marian 24, 150, 376–377, 407
Sroka Stanisław T. 191
Staliński Bohdan 217
Staliński Roman 217
Stanisławski Bolesław 167
Staniszkis Jadwiga 373, 416, 486
Stankowski Jan 451, 453, 454, 500
Stańczyk M. 323
Starmach Franciszek 191, 247
Starmach Karol 191, 227, 239, 247
Starzycka Maria z domu Paw 235
Starzycki Stanisław 235
Starzycki Stanisław 235
Stawikowski Antoni 303
Stawiszyńska Lucyna 147
Stawiszyński Stanisław 147
Stec Wojciech J. 426
Steinsbergowa Aniela 269
Stelmachowski Andrzej 413, 421
Stermach Karol zob. Starmach Karol
Stetten Jan 326
Stetten Wiktor 326
Stępień Józef 19, 118
Stępiński Zygmunt 434
Stępkowski Stanisław 366
Stodółkiewicz Jerzy 370
Stopczańska Aniela 190
Strama Tekla 191
Stroka Alfred 25, 133, 134
Stroynowski Juliusz 216, 230
Strzelecki Jan 310, 373, 416, 468
Strzelecki Tomasz 319
Strzelecki, inżynier 314
Strzembosz Tomasz 477, 479
Strzetelski Stanisław 50, 51
Stuyck-Taillandier François-Jean 215
Subda Marek 210, 211, 213, 214
Such Jan 204
Suchodolski Bogdan 20, 131, 313
Suwała Halina 350
Synowiecki Adam 351
Szacki Jerzy 350, 373, 389, 416, 476
Szaniawski Klemens 336, 343, 344, 350, 358, 372, 377, 380, 391, 392, 413, 416, 418, 440, 446, 467–469, 475, 476, 479, 480, 486, 514
Szarski Henryk 271, 398, 451, 453, 454
Szawiel Tadeusz 264
Szczepańska Anita 143
Szczepańska Janina 222
Szczepański Jan 20, 26, 118, 143, 251, 355, 454
Szczepiński Wojciech 452
Szczepski Czesław 202, 248
Szczepski Olech 202, 248
Szczerba-Likiernik Kazimierz 78
Szczerbiński Romuald 159
Szemis Andrzej 325
Szemis Irena 325
Szemis Zenon 325
Szincel Andrzej zob. Schinzel Andrzej
Szlajfer Henryk 405, 407, 467, 468, 474, 479
Szlęk Antonia 324
Sznech 123
Szoda Zenon 299
Szoda Zenon 500
Szołochow Michaił 105
Szostak Józef 318
Szostak Wiktor 318, 319
Szot Jadwiga 321
Szot Wanda 321
Szot Wiesława zob. Szot Wanda
Szot Zygmunt 321
„Szozda", KO 256
Szpakowska Małgorzata 143
Sztompka Piotr 351
Sztucki Andrzej 360
Sztucki Tadeusz 360
Szuba Jerzy 185, 186
Szuba Stanisław 185
Szubert Marian 247
Szubert Wacław 247, 451
Szulkin Paweł 123, 287
Szwajcer Florentyna 194
Szwedek Barbara 266
Szyćko Joanna 96, 97, 123
Szydlak Jan 245
Szymanderski Jacek 496, 506
Szymborski Krzysztof 143
Szyszko Edmund 330

Ścibior Jan 501, 506

Śledziewska-Chlebowicz Ewa zob. Śledziewska-Gójska Ewa
Śledziewska-Gójska Ewa 505, 520
Śliwowska Wiktoria 121
Ślopek Stefan 452
Śmiałowski Michał 76, 133
Śreniowski Józef 144
Świergiel Artur 366, 406, 408
Święcicki Tadeusz 203, 227, 239
Świt Alfred 452

Tabin Marek 24
Taizler 134
Tarczyńska Waleria z domu Kędzierska 183
Tarczyński Franciszek 183
Tarczyński Stefan 183
Tarkowski Czesław 179
Tarkowski Jan 179
Tatarkiewicz Władysław 19
Tatarowski Konrad 266
Taylor Karol 381
Tazbir Janusz 115, 251, 309, 331
Teisseyre Roman 395, 418, 452
Tejchma Józef 245
Terlecki Ryszard 22
Tilk-Ślebodzka Hanna 366
Tołpa Józef 163
Tołpa Maria z domu Kozyrów 163
Tołpa Stanisław 163
Tomala Karin 474
Tomaszewski Jan zob. Tomaszewski Jerzy
Tomaszewski Jerzy 123, 476
Topiński Piotr 24, 264
Topiński Piotr Feliks 24, 264
Topolska Halina 203
Topolski Jerzy 26, 203, 204, 227
Topolski Władysław 203
Trautman Andrzej 23, 258, 273, 388, 389, 418, 493, 507
Treugutt Stefan 310, 322, 350, 504, 517
Treugutt Sylweriusz 322
Trippenbach Teresa 146
Trocki Lew 484
Troskolański Adam Tadeusz 220
Troskolański Tadeusz 220
Troszyński Franciszek 321
Troszyński Michał 321
Truszczyński Marian 452
Trzebiatowska Jeżowska Bogusława 275, 500
Trzebiatowski Kazimierz 116
Trzebiatowski Włodzimierz 113, 116, 117, 217
Trzeciakowski Witold Andrzej 339, 370, 372, 416, 467
Trzeciakowski Władysław zob. Trzeciakowski Witold Andrzej
Trznadel Jacek 21
Turski Andrzej Łukasz 483
Turski Ryszard 299, 311, 417, 494, 508
Turski S. zob. Turski Ryszard
Tworkowska Maria 143
Tychowski Feliks 208
Tychowski Eugeniusz 208
Tyloch Witold 486

Uliasz Tadeusz 366
Urban Adam zob. Urbanek Adam
Urban Jerzy 490
Urbanek Adam 398, 451, 455, 499
Urbanik Kazimierz 25, 451, 455, 499
Urbańczyk Jan 165
Urbańczyk Stanisław 165, 228, 239
Uszarek Andrzej 268
Utrata-Sadowska Teresa 328

Velay Louis 104

W.B. (ppłk) 254
Walc Jan 494, 508
Walczak Marian 308
Walczyński Henryk 335
Wald Cecylia 325
Wald Daniel 325
Wald Ignacy 325
Walicka-Wodzyńska Maria 144
Walicki Stanisław Andrzej 143, 144, 381, 392, 397, 421
Waligóra Grzegorz 22
Walukiewicz Władysław 505, 521
Wałęsa Lech 301, 303, 304, 312, 339, 355, 373, 377, 386, 387, 394, 412, 413, 441, 480
Wapiński Roman 351
Warren W.William 55
Wartoń Andrzej 366
Wawrzyniak Franciszek 208
Wągrowska Maria 143
Wąsowicz-Dunin Teresa 341
Werblan Andrzej 21, 55, 337, 338, 349, 376, 444, 459, 460, 476, 481
Werfl Roman 478

Werle Józef 258, 277, 281, 286, 452, 453, 466, 488, 493, 507
Werner Andrzej 264
Wesołowski Włodzimierz 349, 350, 372, 376, 416, 417, 466, 468
Wesołowski Zbigniew 483, 484
Węgliński-Kupiec Jerzy 364
Węgorek Henryk 202
Węgorek Władysław 202, 500
Węgrzyn Stefan 452
Wiatr Jerzy J. 368, 457
Widy-Wirski Feliks 123
Wiejak 448
Wielga Franciszek 147
Wielga Janusz 147
Wierzbicki Piotr 269
Wierzbicki Tadeusz Zbigniew 145, 264, 372, 416, 417
Wierzchowski Kazimierz 213, 310, 417
Wierzchowski Zenon 213
„Wiesław", KO 245, 271
Wiesnowska Aleksandra 323
Wiesnowski Antoni 323
Wiesnowski Piotr 323
Wiewiórkowski zob. Wiewiórowski Maciej
Wiewiórowska Emilia 206
Wiewiórowski Maciej 24, 206, 249, 289, 314, 334, 387, 390, 396, 398, 418
Wiewiórowski Władysław 206, 249
Wiewiórski Maciej zob. Wiewiórowski Maciej
Więckowska Helena 200
Więckowski Józef 500
Wilczyński Wacław 373
Wilmański Krzysztof 294, 477, 483
Wiłkomirska Wanda 333
Winawek Zofia zob. Winawer Zofia
Winawer Zofia 323
Wince 408
Wiórkiewicz Wiesław, kryptonim „1262", „Wiór", „Wiewióra", „Miszel", „Michel" 95
Wiraszka Marian 223
Wirle Józef zob. Werle Józef
Witkowska Anna 192
Witkowska Eufrozyna z domu Bloch 192
Witkowski Andrzej 192
Witkowski Jan 192
Witkowski Witold 192
Wocial Jerzy 265
Wojciechowski Marian 256, 329
Wojczyńska Irena 201
Wojnichowski Marian zob. Wojciechowski Marian
Wojnicki Tadeusz 145
Wojtaszek Jakub 249
Wojtaszek Tadeusz 249, 427, 431
Wojtczak Lech 25, 381, 451, 453
Wojtecka Marta 206
Wollenstein Alicja 485
Woroszylski Wiktor 484
Woźniakowski Jacek 274
Wójcik Walenty 380
Wójcik Zbigniew 412
Wójtowicz Z. 212
Wright Henry 57
Wróbel Jerzy 452
Wróblewski Zenon 459
„WW", KS 115, 121
„Wydawca", KO 10, 295
Wyka Kazimierz 19
Wyrzykowski 87
Wysocki A. 323

„X-36", TW 423

„Z", KS 95
Zabawski Jan 250
Zabrocki Józef 248
Zabrocki Ludwik 248
Zacher Lech 477
Zaczycka Agata 161
Zagajewski Tadeusz 500
Zagórski Włodzimierz 427, 465
Zahorski Andrzej 493, 507
Zahorski Stefan 483
Zając Eugeniusz 433, 434
Zajączkowski Andrzej 254
Zakcińska Aleksandra 321
Zakrzewski Eugeniusz 501
Zakrzewski B. 306
Zakrzewski Ksawery 203
Zakrzewski Zbigniew 203, 226, 239
Zalewska Antonina 324
Zalewska Małgorzata 366
Zalewski Albin 221
Zalewski Jerzy 268
Zambrowski Roman 117
Zamojski Eugeniusz Jan 457
Zapalski 332
Zaremba Apolonia 225

Zaremba Jadwiga 242
Zaremba Piotr 242
Zaremba Piotr 242
Zaremba Stanislaw 225
Zaremba Wincenty 225
Zaremba Jerzy 360, 361, 472, 500
Zarzycka Agata 161
Zarzycki Jan 161
Zarzycki Kazimierz 161
Zatorski Aleksander 478
Zawadzki Saturnin 456, 499
Zbigniewski Jerzy 322
Zbigniewski Mieczysław 322
Zdanowski Jerzy 474
Zdrada Jerzy 465
Zerolis William John 343, 344, 358, 514
Zgorzelski Czesław 380, 392
„ZH”, KO 346
Ziabicki Andrzej 281, 294, 377, 417, 476, 477, 483, 484
Zieja Jan 333
Zielenkiewicz 133, 250, 455, 499
Zielenkiewicz Edward 250
Zielińska Barbara 366
Zielińska Zofia 51
Zieliński 181
Zieliński Jakub 324
Zieliński Janusz B. 58
Zieliński Kazimierz 20, 324, 338, 421, 451, 452
Zielke Walter 366
Ziemińska Barbara 330
Ziemiński Mateusz 330
Ziemnicka Maria z domu Plewik 179
Ziemnicki Franciszek 179
Ziemnicki Stefan 179
Zięba Stanisław 489
Zimand Bernard 485
Zimand Roman 24, 264, 283, 373, 376, 416, 466, 477, 478, 485, 493, 508
Zin Piotr 193
Zin Stefania 193
Zin Wiktor 193, 228, 239
Ziomek Jerzy 508
Ziółkowski J. 336
Znosko Jerzy 249
Znosko Konstanty 249
Zorska Maria z domu Prawer 214, 483
Zorski Gustaw 214, 483
Zorski Henryk 8, 134, 214, 228, 240, 294, 377, 381, 392, 417, 476, 477, 483, 484
Zych Wiesław 62, 87, 90–93
Zygmund Antoni 54

Żabotyński Zeew 248
Żarnowski Janusz 254, 477, 481, 504
Żółkiewski Stefan 16, 19, 20, 26, 78, 117, 118, 251, 256, 338, 340, 358, 373, 398, 399, 416, 418, 451, 466, 477, 478, 494, 508, 513
Żuk Leon 178
Żuk Nadzieja 178
Żuk Włodzimierz, s[yn] Leona i Nadziei 178
Żurkowska Jadwiga 202
Żydowo Mariusz 174, 175, 267, 421
Żydowo Zdzisław 174
Żygulski Kazimierz 144, 360, 412